

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

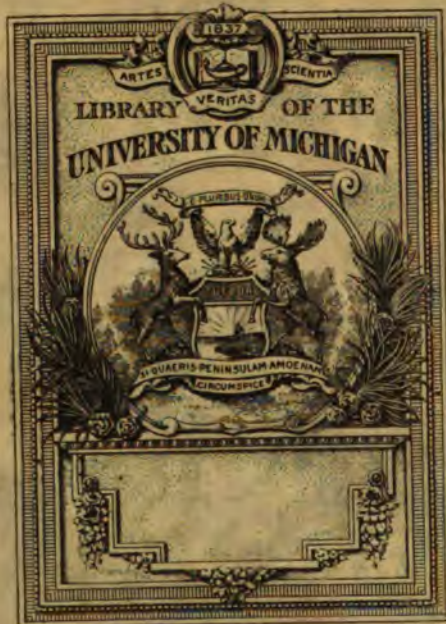
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Z
1007
A18

Sum

52813

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,
QUÆ 1780
LIPSIÆ PUBLICANTUR,
SUPPLEMENTA.
TOMUS IV.

---

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque
Electoris Saxoniae Privilegiis.*

LIPSIÆ,

Prostant apud MAURIT. GEORG. WEIDEMAN-
NUM, B. LANCKISII hæredes, &
CASP. FRITSCHIUM.

Vendantur etiam. Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO.
BAPT. ALBRIZZIIUM, & FRANC. PITTERUM, Parisiis apud
BRIASSONUM, & Amstelodami in WAESBERGIORUM
& WETSTENII officinis.

MDCCXLII.

Lectori Salutem!

Amplissimus est literarum orbis, tantumque novorum in omni genere doctrinae librorum videmus hoc imprimis tempore proventum esse, ut nemo, quantumvis horum curiosus, leviter inspiciendis, nedum cum cura perlegendis, omnibus sufficiat. Huic igitur, si quod est, incommodo mature remedium inventum est ab his, qui summa librorum, si non omnium, at eorum imprimis, in quibus succum inesse atque sanguinem intelligunt, argumenta in quadam quasi tabula repraesentare, & ex illis, si quid maxime venire in cognitionem omnium mereatur, hoc ita excerpere, & sermone breviori complecti, ut ad doctos homines idem hinc, qui ex librorum lectione ipsa, redundet fructus, instituerunt. In quorum numero, diu est, quod ipsi nos professi nomen nostrum, id pro virili nostra parte egimus, ut recte gerere hoc munus diceremur, nec in nostro studio, bona colligendi & utilia, desiderari quidquam posset. Itaque, jam olim hoc intelligentes, non posse omnem copiam librorum meliorum mensuris laboribus concludi, mature Actis ipsis Supplementa adjunximus, operamque dedimus, ut, si non aequalem haec cum Actis ipsis haberent cursum, aequale tamen nostrum studium ostenderent. Prodit igitur nunc horum quartum decimum

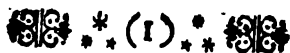
) (

Volu-

Volumen, quod, satis nobis est, si ad formam compositum priorum judicetur, nec minorem, quam illa, gratiam lectorum ferat. Conjecimus huc, quicquid in Actis ipsis, arcto nimis circumscriptis spatio, locum invenire non poterat, & curam tamen aliquam studiumque nostrum requirebat. Itaque hic vetera nonnulla, & novorum bene multa, nec levia tantum, aut ubivis obvia, sed selecta maxime, & in his certe terris rariora, collegimus. Quod autem ad nostram de aliorum laboribus judicandi rationem attinet, hanc si in Actis probas, non poteris in Supplementis improbare; esse enim eosdem utriusque Operis Autores, dudum nosti. Videmur igitur in posterum etiam tempus rem non inutilem, nec lectoribus ingratam, facturi, si Supplementorum hoc Opus eodem, quo Acta ipsa, studio, eademque alacritate, persequamur, & ut aliquando Annales literarum absoluti atque locupletes exstent, nostra opera perficere. Sed, ut nostrum, si Deus optimus voluerit, nunquam studium cessabit; ita, lectorum etiam favore nobis opus cumprimis esse, probe intelligimus, rogandique sunt vel ii maxime, qui doctissimis operibus literarum solent fines amplificare, ut, hæc ipsa diligenter ad nos mittendo, rei librariæ, in hac urbe pessime se habentis, inopiæ subveniant, ne, qui nostra hæc libenter legunt, his, per nostram non incuriam, sed paupertatem, librorum notæ optimæ, omniumque ephemeridum præconiis dignissimorum, cognitione sit carendum.

* * *

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio I.

TRATTENIMENTO ISTORICO E
CRONOLOGICO, &c.

hoc est,

TRACTATIO HISTORICA ET CHRONOLOGICA, in tres Libros divisa, a D. FRANCISCO MARIA BIACCA, cive Parmensi, inter Arcadas Romanos Parmindo Ibicensi, opposita Tractationi historica ac chronologica Parrisi CÆSARIS CALINI, ostendens, Historiam Antiquitatum Judaicarum Josephi Judæi nec falsam esse, nec a sacris literis discordare, quarum loca discutuntur singula. Adduntur Tabula Chronologica, tam recentiores, quam antiqua, eaque inter se conciliata. Loco Appendicis adjecta sunt duæ Dissertationes de Hebdomadibus Danielis.

Tomi II.

Neapoli, sine mentione typographi, 1728, 4.

Alph. 4 plag. 17½.

Occasio librum hunc conscribendi Autori Cl. subnata est ex tractatione historica, quam P. *Cesar Calinus* edidit sub titulo: *Trattenimento Istorico e Cronologico sulla serie dell' Antico Testamento*. Quo in volumine *Calinus Josephum*, Historiographum Judaicum, atro passim carbone notavit, vix

A

lese

sefe moderatus, quin illum ordini impostorum ac falsariorum adscriberet. *Tertullianus*, *Hieronymus*, aliique Patres, omnino longe aliter de *Josepbo* senserunt, ac *Calinus*. *Josepbus* sane videtur commemorasse, se lingua patria exposuisse olim bellum Judaicum. Sed, si Praefationem ipsam inspicere lubeat, bello Judaico praemissam, ipsum de Antiquitatum libris ita tradidisse, apparebit. *Calinus*, historiam *Josephi* e diametro sacris literis repugnare, propemodum docuit. *Biacca* autem in eo est totus, ut, illam divini Codici congruere, persuadeat lectori. *Baronius* quidem ad A. 34 pag. 211 putat, de rebus Christi, ab eodem *Josepbo* descriptis, parum esse, quod *Josepbo* debeamus. Sed Noster addit merito, eum de *Joannis* baptismo, de morte *Herodis Magni*, de *Jacobo* minori, de *Quirinio*, de *Pontio Pilato*, de *Festo*, de *Felice*, de *Caipha*, de *Joanne & Alexandro*, Act. IV memoratis, de *Herodiade*, de *Agrippa*, aliisque rebus, tradidisse congruenter Foederis Novi monumentis. Quod quidem argumentum *Nathanael Lardnerus*, Anglus, in *Fide historiae Evangelicae* plenissime optimeque fuit persecutus. *Josepbus* tacuit quidem caedem Bethlehemicam, ab *Herode* admissam; *Huetius* vero, Judaeos eum mutilasse ac truncasse, credit. At nec tres Evangelistae, praeter *Matthaeum*, eam commemorarunt. *Baronius* & *Bellarminus* multa utique in *Josepbo* notarunt. Ipsos tamen falsi infimulasse eum, Noster inficiatur. Et, cum *Bellarminus* asserit, *Josepbum* multas in quodam loco immiscere fabulas, id ipse in benigniorem partem de elocutione diserta interpretatur, Nihilominus *Josepbus contra Apionem* Lib. I pag. 873 in veram Chronologiam impingere videtur. Ita enim disserit: *Quinque millium annorum numerum historiam continentem ex nostris sacris libris Graeco sermone conscripsi*. Sed id non admodum tuctur Apologeta. Inprimis *Josepbus* fide dignus videtur, eo quod ex libris Vet. Test. canonicis, quos XXII enumerat, ex Judaeorum & Graecorum libris melioribus, ex Chronologia Pontificum, a *Mose* ad *Christum* deducta, sua depromit, per omnia auctoritatem sacrorum voluminum secutus, *Antiq. Jud. Lib. XX Cap. ult.* In fine vitae suae perhibet, sese libris sacris a *Tito Caesare*

fare donatum fuisse. Quare satis videtur dilucere, eis præsidium instructum fuisse *Josephum*, quæ ad scribenda tanta Opera conferre aliquid poterant. Multa enim volumina incendiis ac vicissitudine rerum interierunt, quibus veteres usi sunt opportune. *Josephus* calculum LXX virorum secutus fuit. *Calinus* id ei vitio vertit. Cl. *Biacca*, Alexandrinos interpretes e contrario olim approbatione publica exceptos esse, sibi persuadet, ac *Josephum* defendit, ab exordio mundi ad excidium Hierosolymitanum 6000 annos supputantem, Patrum testimoniis in subsidium adscitis. *Calinus* adhibuit interpretationem *Josephi* Latinam, a *Sigismundo Gelenio* profectam, ac A. 1584 Francofurti ad Moenum editam in forma maxima, vel consimilem, eo quidem eventu, ut *Josepho* eos tribueret naves, qui ad interpretem, *Josephi* sensa haud satis assecutum, referendi sunt, nequaquam ad *Josephum*. Translatio doctissimi *d'Andilly* plerumque est admodum luculenta & elegans, licet haud ubique existat fidelissima. Noster ea passim usus est, sed ita, ut *Hudsoni* editionem duxerit ei anteponendam. De hebdomadibus *Danielis* septuaginta *Calinus*, quæ sibi visa sunt meliora, edisseruit. Suo peræque iudicio confusus fuit *Biacca*, de eis commentatus, a *Calino* passim discordans. Cum Cl. *Biacca* Opus suum fere ad umbilicum adduxisset, altera editio Rev. P. *Calini* jant in lucem exhibat, qui in calce libri sui, *Trattenimento istorico e cronologico*, indicem nonnullarum mutationum adjecerat, quo sphalmata, in priori editione admissa, correxit. Cl. *Biacca*, censor, eas præfixit Operi suo, id satis significantes, *Calinum* passim errores suos chronologicos emendare, eosque præ se ferre. Addit & *Biacca* eis virgulam censoriam, & emendationes *Calinianas* denuo sub iudicium vocat ac emendat. Ut vero Lectores, quantopere inter se honestissimi Viri dissideant, coram intueri, solideque intelligere, possint, complexum eorum navorum, quos in *Josepho* *Calinus* notavit, & in quibus diluendis retundendisque *Biacca* vires ingenii exercuit, huc apponemus. *Calinus* *Josephum* carpsit & accusavit, quod 1), Evam extra Paradisum formatam, narraverit; 2) quod existimavit, *Cainum* condidisse civitates duas, ac *Lame-*

cho fuisse 70 filios; 3) quod retulerit, diluvium durasse 80 dies, & ante illud duas columnas esse erectas; 4) homines timuisse diluvium secundum; 5) *Saram* exstitisse *Lotbi* sororem; 6) *Pharaonem* multa *Abrahamo* dedisse dona, & hunc in *Ægypto* docuisse Arithmeticam; 7) *Lotbum* suppetias tulisse Sodomis obfessis; 8) *Rebeccam* marito nupfisse, patre suo non amplius vivo, *Abrahamum* *Isaaco* hæreditatem ob *Rebeccam* toro adscitam denegasse, eumque obiisse eo, quo id prorsus improbabile, ævo; 9) *Jacobum* serviisse septem annos, ut *Rabelem* in uxorem impetraret; 10) vatem aliquem *Ægypti* natales *Mosis* prædixisse; 11) principem *Ægypti* appellatam esse *Termutin*, eamque luisse ad Nili ripam; 12) matandi peritos arculam, *Mosè* oneratam, debuisse allevare in altum, multas nutrices aluisse *Mosen*, *Pharaonem* *Mosis*, ulnis excepti, imposuisse diadema capiti, in humum ab hoc projectum; 13) *Mosen* belligerasse cum *Æthiopibus*, ac *Sipporam* inde uxorem duxisse; 14) in *Pharaonis*, *Mosen* consecrati, exercitu fuisse sexcentos currus falcatos, Deumque renovasse miraculum, quo mare rubrum *Israelitæ* transferunt, *Macedonum* in gratiam, juxta mare Pamphylium contra *Perfas* moventium; 15) aquam amaram, quæ in dulcedinem injecto ligno abiit, e puteo fuisse desumptam, per *Mosen* effosso, aquam hanc naturali ratione, deposita amaritudine, exstitisse dulcem, *Mannam* sua adhuc ætate cœlitus delabi, *Jethronem* venisse ad *Mosen* in deserta ad salutandam uxorem suam *Sipporam* suosque nepotes, Cherubinos arcæ avibus fuisse similes; 16) *Mosen* duxisse uxorem Africanam, a *Sippora* diversam, ipsumque potius e vivis in cœlos raptum esse, quam obiisse; 17) transitum *Jordanis* exstitisse aliter, ac in sacris literis commemoretur; 18) effluxisse 610 annos ab exitu ex *Ægypto* usque ad conditum a *Salomone* templum, a condito autem orbe ad diluvium annos 2656; 19) *Hierichuntinos* sub *Josue* adventum sonitus instituisse cornibus bellicosus; 20) *Samgarem* judicem ad gubernaculum anno uno sedisse, in exercitu *Sisara* 10000 equitum ac 300000 peditum, nec non 3000 curruum exstitisse falcatorum, prælioque fervente ingruisse grandinem

ac

ac procellam, imbrem procellosum Cananæis, a *Baraco* profli-
 gatis, fuisse exitiosum; 21) cornua arietina adhibita esse ad ex-
 citandum sonum bellicosum; 22) *Rutham* coram adfuisse in
 judiciali actione, quæ intercessit inter *Booz* & alterum *Ruthe*
 cognatum; 23) *Abimelechum* abscidisse ramum siccum, cum
 milites juberet igne expugnare rupem Jovis Berythenfis, nu-
 merum cælotum in ea pugna excedere veritatem ad 500; 24)
 judicem *Tbolam* per annorum incertorum seriem populo præ-
 fuisse; 25) Ammonitas, olim prævalentes reliquis nationibus,
 transisse Jordanem; 26) Regem Ammonitarum Legatos ad
Jephtam misisse; 27) arcam fœderis per 4 menses penes Phi-
 listæos fuisse detentam, hominesque, nulli sacerdotio adstri-
 ctos, ob arcam illam inspectam obiisse 70; 28) tres viatores,
 qui Bethe'em ibant sacrificatum, non nisi hædum unum obtu-
 lisse, atque *Samuelem* repræsentasse instar desperati; 29) deli-
 neasse *Nahafum* orbem universum ceu maxime barbarum, ultra-
 que quod par erat numerum exercitus Israelitici fuisse copio-
 sum, nec non pluviam, quæ ad preces *Samuelis* e cœlo emit-
 tebatur, conjunctam fuisse cum grandine; 30) Philistæos, ca-
 stello Gibeæ exercitum admovenres, 30000 pedites adduxisse
 militatum, *Davidem* vero inter Philistæos sese continuisse 4
 menses ac 20 dies; 31) staturam *Goliathi* exstitisse majorem
 ea, quæ in sacris commemoratur literis, *Goliatho* occiso pu-
 gnâ conseruisse cum Philistæis Israelitas cruentam atque se-
 cundam, *Davidem* capita Philistæis, non præputia, præcidisse,
 stragemque Amalecitarum *Davidicam* cœpisse a prandio, ac ad
 seram durasse noctem; 32) *Joabum*, prælio defunctum adver-
 sus Israelitas, nocte illa sese tenuisse sub colle Aman; 33)
 Philistæis, adversus *Davidem* armatis, immixtos fuisse Syros
 ac Phœnicas, *Usam*, qui arcam inauspicato contingebat, ac
 morte plectebatur, non exstitisse ordinis Levitarum, Levitam
 fuisse *Obed Edom*; 34) in bello, quo *David* infestavit Moabitas,
 periisse duas tertias, unam vero tertiam evasisse incolumem,
 Syros, quibuscum *David* pugnavit, ex Euphratis confinio ac-
 cessisse, exercitum Syrorum 80000 peditibus ac 10000 equi-
 tibus constituisse, & in obsidione Rabbæ Ammoniticæ ea, quæ

facere Codex tacet, accidisse; 35) capillos *Absalomi* aliter, ac sacre literæ memorant, fuisse comparatos, filiosque *Zadoci & Abjarbaris* ab agmine celeriorum equitum detectos ac denunciatos fuisse, allaturos *Davidi* famam de eis, quæ in pugna, adversus *Absalonum* commissa, fuerant gesta; 36) *Joabum* per proditionem *Amasam* confodiendum curasse; 37) filiis septem *Sauli* in crucem sublatis, pluviam cælo excessam cecidisse; 38) profelytos, ad laborem saxi impendendum, quæ templo exstruendo fuerant destinata, fuisse 180000, *Davidem*que coacervasse ad ædem Dei exstruendam myriadas auri ac argenti; 39) quod *Josephus* multa passim mendacia intexerit; 40) quod in descriptione epuli *Adoniz* fefellerit, in exponendo *Davidis* sepulcro erroribus sese maculaverit, *Salomoni* tribuerit artem therapevticam scientiamque incantandi aves, *Eleazarum* vero coram *Vespasiano* dæmoniacos exsolvisse vinculis diaboli tradiderit; 41) quod *Josephus* reginam *Sabæorum*, *Salomonis* hospitem, *Nicaulem* appellaverit, ratus, eam *Ægypti* ac *Æthiopiæ* dominam existisse; 42) quod perhibuerit, *Salomonem* fabricandos curasse 12 boves æreos ad sustinendum templi lavacrum, thronumque suum 14 leonibus minoribus exornasse, immo, quod majus est, regnavisse annos 80. De hisce capitibus controversia utrinque vertitur, de hisce argumentis a Duumviris disceptatur. Nec Cl. *Biacca* satis fuit, *Josephi* fidem pro virili propugnasse. Notavit prætera obelo insignem numerum pronuntiatorum, quæ *Calinus* passim approbavit. *Calimi* sunt hæc dogmata, quibus affirmatur, Deum octavo die creationis animantia monstrasse *Adamo*, nono autem *Evam* fuisse conditam, Regem *Geraræ* donasse *Saram* numo argenteo ad reticulum capitis comparandum, *Phicolem* existisse *mareschallum*, *Eliezerem* fuisse *nobilem* genere (*gentilium*), *Keturæ* filios fuisse septem, *Potipharem* vero coquorum antistitem, arculam, cui *Moses* injectus fuerat, sub ripa sicca, non in aqua, fuisse collocatam, eamque a matre *Mosis*, *Jocabedu*, fabricatam, & ad amnem allatam, *Amramo* patre jam defuncto. *Calinus* multum operæ infumfit, ut, *Jacobidas* 430 in *Ægypto*

pto hæſiſſe, contenderet: duos e majoribus eſſe inter *Kabatum* ac *Amramum* in ſacro Codice omiſſos progenitores, credidit; genealogiam *Manaſſitarum* & *Ephraimitarum* ita concinnavit, ut *Biaccæ* eum haud parum cenſura dignum exiſtimaverit, ratus, *Kabatum Amrami* fuiſſe patrem. *Calinus* tranſitum *Iſraelitarum* per mare rubrum ita exponit, ut ſingat, ventum aquſtralem vehementiſſimum, ſine tempeſtatis gravitate, mare ita diviſiſſe, ut ſpatium ſuperfuerit in ſicca arena ad tranſeundum. Idem ſupputat multitudinem hominum ex *Ægypto* egreſſorum ad ſex myriadas, opinatus, fulmine ſacerdotes *Nadabum* & *Abihu* periſſe. Credit, *Joſuam* vixiſſe decennium modo, poſtquam *Jordanem* tranſierat, ac annos illos 480, ab exitu *Ægypti* ad *Salomonæ* templi exſtructionem, inchoandos eſſe a tranſitione per *Jordanem*. Idem, naves *Hirami* ac *Salomonis* in *Americam* tetendiſſe, Regesque *Abasfinorum* per reginam *Sabaorum* ex *Salomone* ortos eſſe, *Salomonem* tandem pœnitentiam male actorum feciſſe teſtatam, ac ipſum æterna ſalute impertitum, ſibi perſuadet. Cl. *Biaccæ* creberrime tenet *Calino* contrarium, rebusque dubiis, vel in controverſiam deducſis, lucem affundit. Et hæc quidem de ſumma *Libri primi*. In ſecundo haud minor ubique elucet induſtria Autoris, *Joſepho* periclitanti ſuppetias euntis. *Joſepbum Calinus* eo culpat nomine, quod Prophetam, divino jufſu miſſum *Jeroboamo*, vocaverit *Jaddum*; Prophetam *Michal*, licet miraculis boni Prophetæ commonefactum, a *Jeroboamo* in prava doctrina retinendo haud deſtituiſſe, retulerit; in historia *Elie* & *Elifei* errores commiſerit; percufforem *Achabi* vocaverit *Amanum*; minus recte indicaverit plagam, *Achabo* illatam, eamque funeſtam, atque in Anatomies ſcientiam peccarit. *Calinus Joſepho* vertit vitio, quod commemoraverit, *Joſaphatum* vixiſſe propemodum 70 annos; non expoſuerit historiam *Naemanis Syri*, lepra liberati; quod maritum viduæ, cuius in amphora oleum ad preces *Elifei* crevit, *Abdiam* & præſectum domus *Achabi* appellarit; quod *Benhadadam*, Regem *Syriæ*, ex do ore, ob *Samaritam* & ſeſe non ſubactam concepto, obiſſe ſcripſerit; quod de *Elſæo* multa minus curate narraverit;

rit; quod in historia de *Jehu* cespitaverit; quod *Fojadam* appellaverit summum Pontificem. Adjicitur tabula chronologica Regum Judæ & Israelis a *Biacca*, qui Regum res exponit ita, ut ubique notet *Calini* errores. *Biacca* impugnat *Calinum* eo, quod hic *Sennacheribum* a *Sargone* distinxerat. Ipse de Canone *Ptolemai* differit; de *Manasse*, de *Subna* & *Eliakimo*, Pontificibus, de *Oloferne* & *Nebucadnezare*, Rege Babyloniorum, & de reliquis Judæ Regibus, exponit; de fuga *Zedekia* per portam agit; *Darium Histaspidem Esthera* maritum fuisse, it demonstratum; in *Danielis* historiam inquirat; de Regibus Babylonæ Persidisque, in sacro Codice commemoratis, ita disputat, ut passim a *Calino* dissideat; initium hebdomadam *Danielis*, quod in primo *Cyri* anno collocat *Calinus*, ex epochis, quas Patres approbarunt, deducit; de exordio Olympiadum secus, ac *Calinus*, statuit; *Alexandri Magni* tempora examinat; principium æræ *Seleuciana* expendit; *Antiochum Epirhanem* repræsentat, & res ab eo gestas edisserit; de reliquis Syriæ Regibus exponit, in quorum descriptione subsistit, tabulasque chronologicas subjungit. Longa proinde Viros doctissimos distinet disceptatio, longa est querela, longæ ambages. Nos, quibus jam vix summa saltem hic licet sequi rerum fastigia, delibabimus hinc inde paucula, ut Lectori suppeditemus rationes, quibus inductus, de Duumvirorum lite *Josephina* judicium ferre queat. *Evam* intra sextiduum fuisse creatam, *Biacca* ita it demonstratum. Ipse existimat, Deum intra id temporis perfecisse cælum & terram, & omnem ornatum eorum, *Gen. II, 1*, immo terram & mare & omnia, qua in eis sunt, *Exod. XX, 11*, atque creavisse ante sextidui finem masculum & foeminam, eisque benedixisse, *Gen I, 37*. Quo quidem argumento satis collabefecit opinionem *Calini*, qui, *Catharinum* secutus unicum, *Evam* die a creatione mundi nono creatam contenderat; simulque refellit *Calinum*, qui, *Evam* extra paradisum fuisse conditam, animum induxerat ad credendum. *Cornelius a Lapide* de *Capite Genesis secundo* judicaverat hunc maxime, eumque genuinum, in modum: *Redit hic Moses ad opus sextæ diei, ut formationem hominis luculentius explicet.* Deum pelles

Lib. I
pag. 4
seq.

7.

pelles loco vestium dedisse *Adamo* ac *Eve*, ut ostenderet ma- Pag 10.
 teriam convenientiorem corpori foliis ficuum, *Biacca* sibi per-
 suadet, impugnans *Calinum*, qui, pelles adhibitas fuisse ad
 frigus arcendum, crediderat. *Josephus* memoriæ prodidit,
Cainum *Najada* condidisse, non ut urbem munitam vel con-
 celsam, sed ut locum suo labore excultum. De regione *Jo-* 11.
sepbo est sermo, non de urbe. Hæc est *Biacca* expositio, qua
Josephi auctoritatem a sese defensam esse arbitratur. Rev. P.
Calinus, *Josephum* *Caino* initia urbium duarum, *Najada* &
Henochiæ, tribuisse, sibi persuaserat. *Cainum* latrocinia & ra-
 pinas exercuisse, Cl. *Biacca*, *Josepho* præeunte, non inficia-
 tur, siquidem iste exstiterit sceleratus, insidiator, fratricida.
 Poterat & hoc addere, *Abelis* *Cainique* jam tum, cum *Abel* 12.
 occideretur, exstitisse progeniem posterosque. *Josephus* *Ca-*
lino vapulat eo, quod diluvii *Noachici* incremento adscripse-
 rit dies 90. *Biacca* e contrario ostendit, in Græcis *Josephi*
 verbis exstare τεσσαράκοντα, dies quatuordecim, pariter a 14.
Mose consignatos *Gen. VI, 12*. Quantum ad duas *Setbi* colu-
 mnas attinet, de quibus *Josephus* mentionem injecit, *Biacca*
 lectorem remittit ad *Petri Danielis Huetii Demonstr. Evang.*
Prop. IV n. XV p. 56 seq. Terram, in qua columnæ illæ
nepotum Setbi exstiterunt, ipse vocat Syriam. Sed lectio ipsa
Josephi variat, ac jam olim admodum variavit, id quod con-
 stat ex *Hadriani Relandi Palestina Lib 1 Cap. 53*, qui terram *Se-*
riada (sic enim in Græco legitur,) putat esse regionem Serum
 in India, a quo *Cel. Furmontius* dissentit, quemadmo-
 dum propediem in ipsis *Actis* indicabimus. Patres veteris Ec-
 clesie de columnis illis nequaquam dubitasse, est in aprico.
 Id porro male habuit *Calinum*, quod, homines diluvio renuo-
 ro in planitie habitare veritos fuisse, metuentes diluvium
 aliud, *Josephus* retulit. *Biacca* autem, illum pavorem vet-
 metum non adeo fuisse vero dissimilem, respondet. Natura
 maris ac terrarum, nondum satis confirmatarum intra planities,
 paulo post funestissimum illud diluvium obvia, huic metui
 satis congruit. *Abrahamum* observationes de eis concinnasse,
 quæ in terra, mari, ac cælo, accidere solebant, ac a Chal-
 daïs

dæis varia infectatione fuisse petatum, *Josephus* tradit. Id pro mendaciis habet *Calinus*. Sed quis negabit, *Abrahamum* infectatum fuisse a familia sua, eo quod religionem ejus impuriorem ferre non poterat, Deumque unicum universi orbis conditorem, ex creatarum rerum indole, & observationibus inde collectis, comprobabat? Hoc enim est illud, quod *Jo-*

- Pag. 16. *sephus Abrahamo* ducit laudi ac honori. Addit *Biacca*, hunc fuisse morem Patriarcharum & hominum piorum, ob *Pf. XIX, 1 seq.* Liceat & nobis hoc adjungere, quod jam *Thara, Abrahami* pater, Deos alienos coluerit, *Jos. XXIV, 2.* Qui itaque *Abrahamus*, suis potuit placere, simul ac Deum unicum suprema dignum reverentia duxit? Ipsum primo eundem admisisse progenitoris errorem, *Biacca* ex *Ef. XLIII, 27*, evincere laborat, ubi Deus Judæis hæc exprobrat: *Pater tuus primus peccavit.* *Josephus* vocavit *Saram Lotbi* sororem. Id minus probatur *Calino*. Regerit *Biacca*, consanguineos, proxima cognatione junctos, ea ætate dictos fuisse *fratres ac sorores*, *Gen. XIV, 14.* *Calinus Josephum* vocat mendacem ac perfrectæ frontis calumniatorem, quippe qui scripserit, *Abrahamum* in Ægyptum ivisse agendi causa cum Ægyptiorum sacerdotibus de Numine supremo, eosque sequendi, si meliora ipsum edocturi fuissent. *Biacca* recurrit ad complexum orationis *Josephi*, qui commemoravit, *Abrahamum* in Ægyptum concessisse, tum ut comæatu & proventu frugum ibi frueretur, tum ut sententiam Sacerdotum de divinitate cognosceret, aut secuturus illorum opinionem, dummodo ea esset melior, aut ipse rectiora eis demonstraturus. Deinde ostendit, verosimile esse, antistites Ægyptiorum sacros egisse cum viro tam celebri ac Propheta de recta infiniti Numinis colendi ratione. *Abrahamus* certe exteris quoque fuit notissimus, uti vel ex *Justino* patescit. *Josephi* ætate superfuerunt multa per manus tradita, ac plurima fidei monumentis literarum commendata, quibus dudum caremus. *Paulus* mentionem facit de *Joanne & Jambre*, *Judas de Henochi*, reprehendentis suos, sermone. Veteris codicis tabulæ silent. Nihilominus de earum rerum fide historica nullus oriri debet
- scru-

serupulus. *Calino Josephi* id testimonium minus arridet, quo *Abrahamus* a *Pharaone* traditur multa munera suscepisse. *Biacca* monet contra, *Abrahamum*, *Ægypto* egredientem, admodum fuisse divitem, *Gen. XIII, 2*, & *Pharaonis* in ipsi maximam exstitisse benignitatem, quæ eluxerit ex comitatu deducentium *Abrahamum* e regno, *Gen. XII, 20*. *Josephus*, *Abrahamum* *Ægyptios* docuisse *Arithmeticam* & *Astrologiam*, docuit. *Calinus* id virgula notat censoria. *Biacca* breviter respondet, consensione *Patris Zucconii* ac *Cornelii Mussati* usus, qui *Josephi* autoritatem in hoc rerum *Abrahami* momento habuerint sanctam, fideique plenam. *Calini* suffragia *Josephus* haud meruit, eo quod *Lothum* dixit in captivitatem fuisse abreptum, cum *Sodomis* esset auxilio futurus. Ipse *Calinus* suas ita subduxit rationes, ut credat, *Lothum* intra *Sodomorum* mœnia hæsisse, adeoque eis suppetias ire haud potuisse. Sed vellicat ei aurem *Biacca*, remittitque eum ad locum *Gen. XIII, 12*, ubi *Lothus* dicitur moratus in oppidis, quæ erant circa *Jordanem*, & habitasse in *Sodomis*. Adjicit hanc quoque annotationem de *Eliesere*, *Abrahami* servo, quem *Calinus* vocaverat generosæ nobilitatis consortium, admonens, illum exstitisse domus & aulæ *Abrahami* servum seniore, *Gen. XXIV, 2*, ea ætate, qua de nobilitatis dignitate nondum fuerit cogitatum a quoquam. *Calinus* notat *Josephum*, quippe qui *Bethuelem* tradidit defunctum jam fuisse, cum *Labanus* excepit petitorum *Rebecca*, servum *Abrahami*, *Isaaci* matrimonio consulturum. Argumenti profugiique loco ei est illud *Gen. XXIV, 50*: *responderunt Laban & Bethuel*. Sed in promptu est *Biacca*, quid ad vindicandum *Josephum* respondeat. *Bethuel* hic non fuit *Rebecca* pater, sed frater. *Elieser* enim dedit *Rebecca* arrham nuptialem, *fratribus vero ejus & matri dona obtulit*. Nisi pater tum in vivis esse desisset, ipse certe non abiisset indonatus. Addit *Biacca* ex sacro Codice illas quoque formulas: *responderuntque fratres ejus & mater, imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es. Rebecca* proinde fuit soror *Bethuelis*. *Calinus* *Josephum* porro reprehendit, eo quod commemorare omisit, *Abrahami* ætatem vivendo attigisse.

Pag. 20.

21.

22.

23.

26.

27.

28.

- gisse *Jacobum & Esavum*. Sed *Josephus* in eo narrationis filo pertexendo sacrum Codicem fuit secutus, *Gen. XXV, 7*, ad quem (v. 8.) *Cornelius a Lapide* egregiam eo sine expromisit annotationem. *Jacobus*, post hebdomada (annorum) transactam,
29. duxit *Rachelem* uxorem, *Gen. XXIX, 27*. *Josephus Lib. I Antiq. Cap. 19* scripsit: *septennio altero exacto duxit uxorem*. Hebdomas dierum est in Vulgata, abest ab Hebraico & Chaldaico
30. contextu. Et sic rursus *Josephus* & sacris literis sua constat
31. concordia, licet eam *Calinus* haud perspexerit. *Potipharem* Ægyptium *Josephus* appellavit *Principem*, facer Codex *evnu- chum Pharaonis*, *Gen. XXXIX, 1*. Dissensionem id existimat *Calinus*, Præfectum domus interpretatur *Biacca*, & ita nodum putat esse dissolutum. Scribam *Phargonis* prædixisse natalem *Mosis*, *Josephus* tradidit. Fastidit narrationem *Calinus*, a sacro Codice alienam. Sed fama volavit inter Judæos, ipsos definito tempore Cananæam repetituros, ideoque duce usuros strenuo. Unde ejusmodi scribæ prædictio nata esse potuit,
32. haud adeo improbabilis. *Cornelius a Lapide in Exodum I, 10*: *Quod vates quidam Ægyptius prædixerat, brevi nasciturum quendam, qui, si adolesceret, imperium everteret Ægyptiorum*. *Josephus* filiam *Pharaonis*, *Mosis* educatricem, vocavit *Thermutin*. *Artapanus Merin* appellat apud *Eusebium*. *Zuconius*, id quo minus notet, a sese impetrare haud potuit. Arca, in qua *Moses* ad ripam alvei *Tanitici* delituit, dicitur a *Josepho missis natatoribus* eduçta. Contendit *Calinus*, ripam fuisse siccam. Sed, inter juncos seu papiri plantas stagnasse ac resedisse
33. undas, verosimile arbitratur *Biacca*. Nonne *Moses* ex aqua fuit extractus? Qui itaque in nuda arena vel ripa collocatus
34. dici potest? Suffragatur *Zuconius*. *Calinus*, tum *Mosen* jam e vivis nondum egressum fuisse, credit. *Calinus* eum vivis jam ereptum opinatur. Res ipsa vertitur in pronuntiato *Mosis Exod. II, 1*. *Paulus* certe, *Anramum* tum adhuc vixisse, perhibet *Ebr. XI, 23*, licet id falsum sit, quod pater in flumen demiserit filium, arca mandatum. Hoc enim matri tribuitur *Exod. II, 2*; simul ac Hebraicum sermonem contuleris.
35. *Biacca*, hoc negotium *Anramo* tribuens, erravit sane, si quid judi-

judicando valemus. Addit *Josephus*, *Thermutin* imposuisse diadema *Mosis* capiti, idque *Mosen* humi projecisse. *Moses* hæc non habet. *Calinus* *Josephum* eo nomine castigat. Sed id *Josephi* pronuntiatum adeo non est vero absurdum, ut potius **Fig. 46.** probabilitatem accipiat ex *Actor. VII, 22*, si *Biacca* accedimus. Expeditionem *Mosis* Æthiopicam, ejusque in ea conciliatas nuptias, exagitat *Calinus*. Rabbini autem aliique prisca Patres eam easque confirmant, nominatim *Eupolemus* & *Artapanus*. Fuit certe *Moses potens in operibus suis*, *Exod. VII, 41. 22.* *Moses* certe multa humilitatis studio de se suaque vita ante acta prætermisit, 40 annis in aula non otiosus & deses. Serpentes alati & ibides versus Æthiopicam frequentarunt vias. *Ammianus Marcellinus* est testis locupletissimus. *Mosen* primo **43-** uxorem Æthiopem, ac deinde etiam *Zipporam*, duxisse, opinatur cum *Josepho* ipse *Biacca*, siquidem *Num. XII, 1*, de uxore *אֶתְיוֹפִיָּא* Æthiopiissa mentio injiciatur. Dudum *Zipporam* alii vocarunt *Cashticam*, & *Cashtin* dici *אֶתְיוֹפִיָּא* haud secus ac Æthiopicam, viri docti ostenderunt. *Biacca* autem monet, *Zipporam* existisse Midianiticæ originis, ad quam ortus *Cibus* **46.** seu Æthiopicus haud quadret. *Augustinus* *Serm. 86 de 48.* *Temp. de Mose: Accepit Æthiopiissam in uxorem. Calinus* porro *Josephum* notat, ratus, hunc scripsisse, gentem Judæam in Ægypto inde a morte *Josephi* Patriarchæ 400 annos laborasse ærumnis. *Biacca* autem *Josephi* verba parenthesi includenda, & ab *Abrahami* pergrinatione Ægyptiacâ credit esse supputanda, quæ sic habent: *Acque in hunc modum per 400 annos fuit laboratum, Antiq. II, 5, pag. 50.* Clara utique sunt *Josephi* verba *Lib. II. Cap. 6 pag. 59: Reliquerunt Judæi Ægyptum mense Xanthico, luna 15, anno 430, postquam pater noster in Canaanem venit; & post Jacobi migrationem in Ægyptum anno 215.* Qui itaque *Josephus* commemorationi Judæorum Ægyptiacæ, *Josepho* demortuo transactæ, potuisset alibi 400 annos attribuere? Loca obscuriora per evidentiora sunt omnino exponenda. *Calinus* annos illos 430 soli Jacobidarum domicilio Ægyptiaco assignat, idque ut evincat, *Kabatim* **50.** inter & *Amranum* duos familiæ Leviticæ progenitores in-

serendos arbitratur. Deus vero annos 400 non servituti soli *Abrahamidarum*, sed simul vitæ extra patriam exigendæ, adstrinxit *Gen. XV, 13. Calinus ad Exod. XII, 40*, profugit. *Bi-*

Pag. 52. *acca* e contrario calculum suum ita subducit:

A vocatione <i>Abrahami</i> ad natalem <i>Isaaci</i> effluxerunt anni	25
<i>Jacobus</i> natus fuit anno <i>Isaaci</i>	60
<i>Josephus</i> natus est anno <i>Jacobi</i>	91
<i>Josephus</i> vixit annos	110
A morte <i>Josephi</i> ad <i>Mosis</i> natalem effluxere anni	64
<i>Moses</i> exiit ex <i>Ægypto</i> cum suis, natus annos	80

430

- Alexandrini interpretes hanc Chronologiam confirmant *Exod. XII, 40*, infertis vocibus nonnullis, contextui lucem affundentibus, quibuscum concordat vaticinium Dei, *Abrahamo*
54. instillatum *Gen. XV, 13. Biacca* solide deinceps ostendit, exiisse Israelitas ex *Ægypto* anno ab orbis condito 2454. *Ka-*
56. *hatum* exstitisse *Amrami* patrem, comprobatur ex *Exod. XII, 14, 1 Chron. VI, 1, 16, 18, 22, XXIII, 12, 13, Num. XXVI, 59*, & ipso *Josepho Antiq. Jud. II, 5*. Dolemus sane, rationem instituti nostri id non permittere, ut reliquam Cl. *Biacca* tractationem persequamur. Ex eis, quæ attulimus, indubie jam perspiciet Lector, quantam diligentiam & soliditatem adhibuerit Vir hic, encomiis nostris superior, ad tempora recte distribuenda, ad Chronologiam & Historiam sacram firmo talo imponendam, & ad *Josephum*, rei judicæ incomparabilem scriptorem, citra ulla filii molestias vindicandum. De cetero nos liti huic haud immiscemus, Duumviris merita sua volumus inviolata per nos stare, ipsisque gratulamur de ea controversia, quæ in usus publicos exoptatissime redundat. Ceterum optamus, ut, qui controversias agitant eruditas, Cl. *Biacca* animum ab aculeis & diceriis immunem, stilum humanitatis plenum, modestiam omni laude dignam, &, quod præcipuum est, tractationis soliditatem, imitentur.

DIS-

DISSERTATIONES HISTORICÆ ET
Critiquæ, &c.

h. e.

DISSERTATIONES HISTORICÆ ET
*Critica in diversa argumenta, conscripta a PETRO
RIVALIO, V. D. M. ad Sacellum Gallicum Regis
Britanniæ in Palatio S. Jacobo dedicato.
Tomi II.*Amstelodami, apud Petrum Humbertum, & Londini apud
Jo. Peletum, 1726, 12.

Tomus I plag. 17, Tomus II plag. 16½.

Cel. Autor, qui paulo ante Examine Dissertationis Abbatis *Vertotii, de origine Legum Salicarum*, inclaruerat, novum hic præclaræ diligentia specimen exhibet. Ipsi libro Dedicatio ad Serenissimam Walliæ Principem præfixa est, cujus ad calcem elegantissimæ observationes occurrunt de *Joachimo II*, Principe Electore Brandenburgensium, avo paterno Principis, qui parens fuit Celsissimæ Domus Marchionum Anspacensium. Ubi non solum, contra *Buffierium* disputans, maxime illius Principis historiam luculenter exponit, sed etiam simul innuit, ad eos se pertinere, qui, dissensum inter Reformatum & nostrum cœtum non ad rem ipsam pertinere, sed saltem nominalem esse, existimant, atque utriusque partis amicam consensionem exoptant. Ipsarum autem Disputationum numero *decem* sunt, quarum priores jam in libro paulo ante commemorato promiserat. *Prima* respicit historiam *Amalafunthæ*, Ostrogothorum, in Italia celebrium, Regina, prudentissimæ, *Eutharici* uxoris, *Athalarici* matris, *Theodorici* filia, cujus in genus, fata, atque virtutes, studiosissime Cel. Autor inquirat, eamque adeo tanquam seculi sui gloriam proponens, formæ pulchritudinem, animi magnitudinem, sapientiam, & justitiam, miraculi fere plenam, & non solum in educaudo filio, sed & in administrando imperio, demonstratam, *Procopio* duce, prædicat, quocum *M. etiam Aur. Cassiodorus Variar. Lib. XI Epist. I* amice conspirat, ut *Agathiam, Jornandem*, atque alios, taceamus.

Occa-

Occasio simul datur *Rivalia*, in historia Pontificum plura illustrandi, atque etiam nonnullos Papæ fautorum errores, e. g. calicis rapinam, acriter ac iuste tangendi. Altera Disputatio, occasione narrationis, a *Brianvillio* Abbate sine omni fundamento propositæ, quod *Philippo Longo* Legis Salicæ potestas, præsentis Pontificis Legato, confirmata fuerit, insignem istam quæstionem tractat: num *Zacharias* Papa de folio *Childericum III* dejecerit, atque in ejus locum *Pipinum* surrogarit. Ansa data, alias simul res maximi momenti Vir egregius illustrat, & singulatim contra varios Autores pro *Gregorium VII* non primum fuisse Papam, qui sacris intercere, ac de imperiis deturbare Reges atque Principes ausus atque omnia illa revellit, quæ *Launojus* & alii scripserunt, confirmarent, a *Gregorio I Leonem III* Imperatorem que de cœtu sacro exclusum, neque Italiam adversus eum concitatam. Hæc secunda Disputatio reliquis omnibus originei dedit. Tertia scilicet inquiritur, quatenus casum *Childeric*. Pontifex juverit, numque, a Gallis de hoc proposito consultatus, civilium rerum periti bonive casuum disceptatoris partes laudabiliter observavit; ubi simul omnes rationes status æque ac religionis, quæ dicuntur, a *P. Daniele* in celebri illa *Historia Francia* ad eum excusandum allatæ, refutantur, atque ostenditur, nihil hac decisione injustius, nihil crudelius, fuisse. Excusatur etiam aliquatenus *Constantinus Copronymus*, Imperator Constantiuop. qui non nisi cultum imaginum abolere voluerit, illarum in templis usum improbarit, finemque sibi proposuerit, antiquos cœtus sacri mores restituendi & confirmandi. Inde Disputatione quarta, quæ prima est ad id perti-nens, quod *P. Daniel* de controversia, propter cultum imaginum, Seculo præsertim octavo, fervente, in libro citato protulit, quodque ad decem hic propositiones invenimus re-dactum, de tribus maxime prioribus disceptatur: scilicet, quod certum sit atque exploratum, primis temporibus, quibus cœtus Christo colligeretur, imaginum cultum non adeo fuisse frequentem, quam hodie, deinde quod non minus usus imaginum, in vasis sacris cælatarum, inde a primis Seculis obti-

obtinuerit, tum demum, quod luculenter satis appareat, eorum cultum a Patribus Seculi tertii esse constitutum. Sequenti Disputatione *quinta* duo hæc expenduntur: quod Legati Pontificii in Concilio Nicæno secundo præsidium habuerint, & quod Galli nihil habuerint monendum adversus hoc ipsum Concilium, amicitiam colentibus *Carolo M.* atque *Irena*, quæ quidem mutua benevolentia integra fuerit eo ipso anno, quæ congregatio Nicæna coacta fuerit, ita quidem, ut non alius inquireretur, nisi tribus annis post, cum *Carolus* aulae Constantinopolitanæ esset offensus, propter nuptias, inter *Irene* filium & *Rotrudin*, *Caroli M.* filiam, missis Legatis, antea conciliatas, nunc vero, contra jus fasque, a matre dissolutas. Et hæc ipsa est *prioris Tomi* conclusio. *Posterioris* sub initium comparet sextæ propositionis refutatio, quod Concilii videlicet Francofurtani pronuntiata nitantur falsâ Nicæni expositione, ac temeraria decretorum ipsius intelligentia. Inde *septimâ* Dissertatio septimam atque octavam thesû convellit, scilicet, quod *Carolus M.*, mittens Pontifici libros *Carolinus*, noluerit videri aliquid decrevisse, sed iudicium potius suum, ad adorationem imaginum quod spectet, suspendisse: & quod *Adrianus*, ad istas *Caroli M.* literas respondens, respexerit solum epistolam aliquam *S. Gregorii*, excitatam in libris *Carolinis* adversus cultum imaginum, & ope aliarum ejusdem Pontificis epistolarum monstravit, ipsum re vera istiusmodi venerationem admisisse. *Ottava* vero, quam nono loco *Cel. Autor* extraxit, consideratur, quod nempe patres Francofurtani obligati fuerint, æque ac Concilium Nicænum fecerit, ad distinguendum inter cultum simplicem religiosum atque inter cultum λατρείας, quoniam, licet rejecerint cultum imaginum, admiserint tamen venerationem crucis ac reliquiarum. Tum *nona*, quæ ultima est, ad id pertinens, quod *P. Daniel* de cultu imaginum disputavit, propositum ejus refutatur, quasi Concilium Nicænum accuratam suppeditet explicationem distinctionis inter cultum religiosum, qui Sanctis, tamquam amicis divinis, exhibeatur, & inter cultum λατρείας, qui soli supremo Numini tanquam omnium rerum potentissimo ar-

bitro, domino, ac conditori, debeatur. Ad *postremam* denique Disputationem quod attinet, ea pariter ex secunda originem cepit, occasione loci cujusdam *Maimburgiani*, in tractatione historica, de *Ecclesia Romana*, ubi *Calvinus* supinæ in Historia sanctiore ignorantia poscitur, qui quidem verbosus excusatur, & diversâ capita Historiæ sacræ exponuntur, præsertim vero de Concilio quinto generali, in orbe terrarum tam famoso, tractatur. In ipsâ Præfatione Cel. Autor eruditissimas excursiones, atque in disputando adhibitam vehementiam, excusat, ut & illustri Adversario, aut asseclis ejus, rationem præscribit se defendendi, simulque Pontificiorum fraudes retagens, Epistolam *Missionarii* cujusdam, quo se nomine Autor Pontificiûs appellat, ad Nobilem quendam, de vera fide cœtus Pontificii, adversus temerarias aliorum imputationes, quæ in Diario doctorum virorum (*Journal des Sçavans*) percensita legitur, ad preces cœtus Anglicani publicas, male ab isto homine corruptas, refutat, ut reliqua, notatu non indigna, compendii ergo taceamus.

OEUVRES MESLÉES DE M. ***, &c.

hoc est,

OPERA VARIA, AUTORE DOMINO ***;
quæ continent Dissertationem de fine, quem sibi proposuerit Virgilius Bucolica scribendo; Eclogarum illius in versus Gallicos conversionem; aliam Dissertationem de regulis Eclogæ; Paraphrasin metricam Psalmorum Davidis, & Capitulorum quorundam e Proverbiis Salomonis; Epistolas, pedestri pariter ac ligata oratione conscriptas; Considerationes morales, Odas quasdam, atque alia Carmina; et tandem Tractationem de ratione eruditis conscriptiones dijudicandi.

Parisius, apud Barrois, Nully, & Alix, 1732, 12.

Plag. 19.

Plura

Plura sunt, quæ in elegantissimis istis Commentationibus notatu præsertim digna occurrunt, strictim a nobis ac breviter enarranda. Primo quidem loco reperitur tractatio de fine Bucolicorum *Virgilio*, quem duplicem esse; evincitur, utilitatem ac delectationem. Utrumque verbosius exponit Autor, simulque, ad priorem quod attinet, objectionem sibi ipse format, quod *Epicuri Maro* doctrinis addictus, ad solam quavis delectationem contulerit. Statim vero respondet, non adeo servilem istius magistri fuisse assuetam, ut non simul virtutem, & gloriam, morumque demum elegantiam, respexerit. Ad ordinem Eclogarum quod spectat, primo loco *Sileno* nomine conspicuam ponendam esse existimat. Fidem facit huic asserto tribus potissimum argumentis: initio nimirum hujus Poematis, quo illud ipsum perspicue satis asseratur; porro quod se ac *Varum* commilitonem in schola *Sironis*, Philosophi *Epicurei*, collocatos proponat; & tandem ipso stilo, qui nondum genio pastorali plane videatur conveniens, & sublimitate sua deficientem hac in forma exercitationem demonstret. Nos facile induceremur ad argumentis istis nonnihil verisimilitudinis tribuendum, ni finis *Georgicorum*:

*Carmina pastorum qui lusi quidamque juvenca,
Tityre, te patula cecini sub tegmine fagi;*

et *Nasonis* illud:

*Tityrus, & segetes, Aeneiaque arma, legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit,*

quippe ubi initium Eclogarum *Tityro* manifeste satis tribuitur, ob stare viderentur. Sed ceteris etiam Noster alium locum assignat; secundum quidem *Tityro*, tertium *Lycida*, quippe quam non nisi continuationem esse antecedentis arbitratur. Quartam Eclogam facit *Pollionem*, quam *Marcelli* nomine proponit, quippe cujus nativitas in alterum statim annum, quo Bucolica scripserit *Maro*, incidit; proximam *Palemonis* titulo insignem; hinc *Alexin* collocat, inde *Daphnin*, postea *Melibæum*: quippe quod illa discipulum invitet *Virgilius*, ista formatum sistat, hac denique in duorum profectus inquirat, *Ce-*

betis nimirum atque *Alexandri*. Penultimum locum habet *Pharmaceutria*, & postremum denique *Gallus*. Nemo non videt, hunc etiam ordinem, si fundamenta respexeris, plus, ingenii, quam veritatis, habere. Quis enim est, qui sibi persuadeat e. g. *Alexin* a Poeta ad disciplinam suam tot promissionibus, totque formæ ipsius descriptionibus, invitatum? Anne ardet discipulum magister? Ad ipsam vero interpretationem quod attinet, illa quidem bene se habet, sed ita, ut habeat etiam nonnunquam Cl. Autor, cur veniam postulet; e. g. in *Fityro*, ubi *Melibæus* de Deo quæsierat, *Tityrum* protegente, ille autem pastor rustica simplicitate urbem loco Principis descripserat, Interpretes noster castigat *Melibæum*, quasi stulte nesciat, *Cæsarem* hic *Augustum* fuisse indicatum, ad quam sane responsionem, quæ deinde ab ambobus disputantur, minime quadrant. Post, ubi *Corydon* allicit *Alexin*, ex capreolis agnas facit, quod cum contextu haud leviter pugnat, atque ita etiam alibi ultra poeticam fingendi pariter ac mutandi licentiam nobis quidem progredi Noster videtur. Quæ de Ecloga subjunguntur meditationes, rationem illius ac vitia eleganter demonstrant, & cautiones de re pariter ac stilo minime negligendas suppeditant. Psalmi, quorum posthæc interpretatio poetica subjungitur, sunt I, XCIV, CIX, CX, CXV, CXXVII, CLIII, si quidem numerum in eas secundum versionem vulgaram; quos deinde quatuor priora Proverbiorum Capita excipiunt. Epistolarum privatarum ac familiarium sunt numero XLIII, in quibus non pauca notatu digna inveniuntur, e. g. in Epistola XXIV consilia dantur nobilissimæ cuidam matronæ de filio laudabiliter educando. Ubi, post cautiones, quæ ad magistrum curiosius exquirendum pertinent, quomodo & mens & animus formari debeat, præcipitur. Scilicet ex Autoris mente quatuor ejusmodi puero, præter ea, quæ huic ætati ordinarie tradi solent, sunt respicienda: principia religionis, atque accurata supremi Numinis cognitio; mythologia, sive de falsis Diis profanarum gentium doctrina; Historia Romana; & tandem Historia recentior, patria in primis, ea tamen lege, ne obruantur animus, sed ut omnia instillentur potius, quam uno cuncta

Quae tempore ac copiose nimis infundantur. Comitantur istas Epistolas privatas publico nomine exaratae, scilicet Gallorum Regis ad Hispanicum de morte Delphini ac sororis, una cum Hispanici responsione. Porro succedunt XL Observationes morales, acute atque eleganter prudentiam vitae commendantes; Odae, quibus victoria vitiorum in mortem *Bolai* describitur, & contra fortunam disputatur, atque alia Poemata minora. Denique agmen claudit tractatio de judiciis in aliorum scripta ferendis, ubi maxime docetur, quod legitima objuratio primum secreta, & tum demum publica, emendare laboret, postea vitia intempestivi iudicii depromuntur, & legitimi regulae traduntur. Ex his paucis allatis satis superque erit manifestum, quantam ingenii atque eruditionis vim hic quasi in compendio deprehendamus.

LE CYRUS MODERNE, OU DISCOURS SUR
les moyens de rendre un Etat heureux & puissant, &c.

hoc est,

CYRUS AETATIS NOSTRAE, SEU ORATIO de Modis, quibus Respublica & felix & valida redditur, recitata, cum erigeretur Cathedra nova Professoris Oeconomiae Halae jussu Regis Borussiae A. 1727, a JOANNE PETRO DE LUDEWIG, Cancellario Academiae Halensis, Consiliario intimo & Regimini Magdeburgici, Domini de Bendorff, Praeae Gatterstadt, &c. in Gallicum conversa a GODOFREDO SELLIO, Consiliario Aulico, Prof. Jur. O. & Philos. Societatis Academiae Imperialis & Societatis Regiae Londinensis.

Hagae Comitum, impensis Adriani Moëtjens, 1737, 8.
Plag. 17.

Qui ex Göttingensi in Halensem concessit Academiam II. Seltius, Collegae novi, quem sibi omni tempore amicum habuit,

C 3

Oratio-

- Orationem Gallice reddidit, ipse Gedani natus. Ill. *Jo. Petr. de Ludewig*, Regi suo potentissimo ut probetur, nil facit reliqui; *Sellius* autem studet, ut Cancellario placeat ea, quam fecit, interpretatio. Ansa Orationi nata fuit ex Professione nova, Halle constituta, summa & argumentum ex exemplo *Cyri*, Persarum Regis, profluxit, qui, artem regnandi in exercitu delecto & frugalitate sibi subjeutorum consistere, existimavit. Oratio ipsa maximam partem est panegyrica, in qua Autor virtutes suas subinde prædicavit. Romani, in solo exercitu salutem suam esse sitam, rati, tandem exteris subjacuerunt, destituti prudentia œconomica. Miles ipsis *ostensionalis*
- Pag. II. cordi erat. Commercia negligebantur. *Columella* in Præfatione ad Libros de re rustica eum Reipublicæ Romanæ nævum haud dissimulavit. *M. Terentius Varro*, *M. Cato*, & *Palladius*, eorum imitator, de re rustica quidem scripserunt; sed paucissimi studia illorum magni fecerunt. Græci Imperatores, *Justiniano* posteriores, neq; milite delecto, nec prudentiæ rei moderandæ œconomicæ, excelluerunt, quare ipsorum potentia in dies minor & vilior fieri cœpit. *Henricus* vero IV, Rex Galliarum, scientiæ utriusque fuit compos ac peritus. Rex Borussiae potentissimus utroque adminiculo dudum præmunitus merito existimatur. Miles ipsi est & ostensionalis, & fortis, & perpetuus. Pueros generosarum stirpem curat recte educandos. Orbos seu orphanos 1200, & quod excurrit, singulis quibusque diebus alimento animæ corporisque nutriendos curat Potzdami. Pauperibus per provincias ipsi subjectas pie consulit. Ergastulis eos coercet, qui
68. 70 laboribus & correctionibus a pravitate libidine sunt semovendi. Hospitia publica fecit fieri, quibus milites emeriti ac
71. minus valentes curantur. Instituit Collegia Medicinæ, Chirurgiæ, & sanitatis tuendæ, præstantissima, præcipue Berolini.
73. Inspectiones corporum mortuorum, & anatomes studia, ubique
80. per terras ejus eximie peraguntur ac exercentur. Colonias
84. novis Borussiae exornavit. Ipse fovet defenditque artes & scientias; pannificia & artem textoriam præclare evexit, ac
88. ubique ad perfectionis laudem adduxit; vetuit, ne quis lanam rudem

rudem ad externos exportet; interdixit suis lino & xyli- **Pag. 89.**
 dico, immo suos iussit vitra, & arma bellica, quantum usus **91.**
 postulat, fabricari; nitrum & pulverem pyrium haud exqui-
 rit ab exteris, sed ipse parare suos iubet; munimenta urbium
 auget & promovet; controversias, de limitibus regionum sua- **95.**
 rum exortas, dudum diremit; terras, uligine & paludibus ob-
 ductas, usibus culturæ aptavit: salibus provincias suas imper- **99.**
 tit propriis; conductiones prædiorum regalium optime deter- **102.**
 minavit; Collegiis juris dicendi assidere auditores, experien-
 tia imbuendos, iussit; Jus commune suis præscripsit; mensuras **109.**
 & pondera reduxit ad eandem normam; Dux Würtembergi- **119.**
 cus suo exemplo præerat; Rex potentissimus Borussiae por-
 ro servitia nobilium Vasallorum equestria æstimavit certo aris **125.**
 pretio, quotannis sibi expendendo; tributa extraordinaria haud
 imposuit suis; numos & antiquos & mintulos per terras sibi
 submittas suppressit; Collegia instituit supputantium rationes, **145.**
 quæ examinant tabulas accepti & expensi conductorum, ne-
 gotiatorum, publicanorum; Rescriptis ipse nomen suum sub- **148.**
 signat; litibus controversisque, ab advocatis agitari pro aliis **152.**
 solitis, terminos modumque posuit, patronosque causarum ad **154.**
 numerum determinatum restrinxit; ærarium suum optime con-
 stituit, atque citra gemitus suorum ditavit; solennium cerimo- **159.**
 nialiam pompam sustulit; tabulas geographicas, quibus pro- **161.**
 vincia ipsius comprehenduntur, adornari iussit accuratissimas, **167.**
 limitumque indices; operas rusticorum tributarias & vectura-
 rum publicarum onera aboluit; Collegia rerum belli **172.**
 carum & fisci domaniorum conjunxit, ut litibus mederetur, **175.**
 inter utraque exoriri solitis. Hisce expositis, Autor ad telam
 pertexendam, exemplo augustissimo hæcenus illustratam, re-
 dit. Adjungit nonnulla de rebus œconomicis, quarum in vitis
 Principum describendis ratio utique sit habenda. *Daniel Morho-*
fius in Polyh. Tom. III Lib. 3, & Christianus Becmannus in Politi- **195.**
ca parallela Cap. X §. 10, exoptaverant, ut Principes Col-
 legia excolendæ rei œconomicæ & Professores constituerent.
 Satisfecit Rex Potentissimus Borussiae huic pio desiderio.
Aristotelis Libri duo Oeconomicorum tam sunt macilentis ac in-
 fœcun-

- Pag. 197. fecundi, ut *Averroes* in eos commentari operæ pretium haud existimaverit. Extant tamen ex innumerabilibus libris deperditis bene multi, de *Oeconomia* salubriter scripti. *Florini* *Oeconomus prudens & legalis* congeffit ea, quæ a peritioribus sibi suppeditari studuit. *Joannes Christoph. Donaverus*
224. *Oeconomiam* adjecit jura circa rationem. *Andreas Glovez* *Oeconomiam* a reliquis disciplinis haud satis distinxit. Melior
226. est *Wolfgangus Helmbard*, *Baro de. Hohenberg*, qui scripsit *Georgica curiosa*. Principatum, Nostri si stamus judicio, tenet *Julius Bernhardus de Robr*, cujus etiam existat *Bibliotheca*
228. *conomica*. Tandem respondetur eis, qui libros *economicos* nullius pensi faciunt. Ne quis vero credat, *Virum Illustrum de Ludewig* de consiliis suis, suis scriptis, & suis prædiis equestribus, nihil diservisse, haud inconsultum fuerit, Lectores nostros remittere ad pag. 52, 105, 120, 134, 135, 215, & 217.

L'ORDINE DEL PROCEDERE NEI GIUDICJ
civili del foro di Verona, &c.

h. e.

ORDO JUDICIORUM CIVILIU VERO-
nensium, Autore DOMINICO MICHELI,
Advocato.

Veronæ, typis Dionys. Ramanzini, 1733, 4.
Alph. I plag. 10.

- L**ibrum hunc typographus dicavit *Michaeli Burio*, Comiti, ejusque gentis ornamenta præcipua laudibus extulit. Auctor in Præfatione instituti rationem paucis exponit, Opusque suum in tres Partes distribuit. *Prima* jurisdictionis varia genera tradit; in *altera* ordo litis tractandæ explicatur; *tertiam* denique occupant nonnullæ actiones atque exceptiones. Jurisdictio autem ei est triplex, tribunalium scilicet, officiorum, & feudorum. Tribunalia sunt tria, *prætorium*, *præfectitium*, &
- Pag. 23, *rectoriale*. *Prætorium* primum & iterum causas potest cognoscere, quod prima & secunda instantia præditum esse dicunt. Prima,

Prima, eaque amplissima, omnes pæne causas, alia ratione non exceptas, capit, dummodo pretium centum librarum monensium excedant. Ad secundam instantiam provocatur *vicentis palatii & vicariorum villarum*. In tribunali prædicto iterum duo fora deprehenduntur; alterum primum iudicat de causis status politici, ut aquarum, ædificiorum, &c. alterum, quod appellationis est, inquirit in sententias iudicis fiscalis & quorundam vicariorum. Rectorialis itidem dicitur dicuntur esse instantiæ. In prima agitantur lites ex contractibus ortæ; in secunda ii admittuntur, qui a *domo mercatorum*, & ab Abbate S. Zenonis, provocant. Officiorum duo sunt genera; alterum Assessorum, quod continet *vicarium*, *gryphum*, & *regium*; alterum Consulium, ex iudicibus advocatis lectorum. Præterea officiorum alia in palatio, e. g. *quasimaleficiorum*, S. *Georgii*, &c. alia extra palatium, exercentur, veluti domus mercatorum, cuius vicarius, Prætoris urbani elogio insignitus, primam in civitate dignitatem tuetur. Adsume Prætorum Quatuorviri, Eques unus, & tres Consules, quanquam eorum suffragia ad causas decidendas non valeant. Neque vero mercatoribus solis, verum etiam artificibus, hoc forum patere, eorumque archivum custodire, jubetur. Extra palatium officiis quoque præfunt Iudex fiscalis, Episcopus, Capitulum Canoniorum, Præsides rei sericæ, &c. Inter hæc, quæ diximus, fora, nonnulla appellantur mixta, quæ, præter satisfactionem, poenam pecuniariam exigunt. Horum alia sua sponte, sive ex officio, agunt; alia precibus alterius; alia utroque capite nituntur. Tribunal rectoriale mixtorum numero habetur in causis usurariis, si quis querelam moverit. Eiusdem fori est etiam *quasimaleficium*, quod suam cuique possessionem conservat, ac damna, altero petente, vindicat. Damni æstimandi causa interdum in rem præsentem ire oportet, e. g. in servitutibus investigandis. Ad præscriptionem itineris 40 annorum exercitium necessarium est; & si quis fundum suum adire nequeat, nisi per prædium alterius, hic ad vendendam aliquam terræ partem, ut iter institui possit, cogatur. Accedunt denique *Equites communitatis*, qui rebus ad vicium

pag. 5.

6 seq.

10.

13.

16.

D

per-

- pertinentibus provident; *ducales*, quibus aquæductus curæ sunt, & domus mercatorum; at hæc mixta fora inquirendo causas tractant. Judicibus annumerantur arbitri, qui sunt vel necessarii, vel voluntarii. Necessarii inter consanguineos usque ad sextum gradum lites componunt, hac ratione electi: uterque litigantium 25 viros in schedula designet; si in duos eosdem incidunt, hi constituantur arbitri; si plane dissentiunt, denuo uterque 25 nominet. Sin plurium nomina conveniant; ex illis duo vel arbitrio partium, vel sorte, eligantur. Voluntariorum alii sunt ex usu Veronensium, alii ex usu Venetorum. Id privilegii tenet civitas Veronensium, ut lites per consilium prudentis, ex Doctorum collegio lecti, quem consultorem vocant, possint decidi, dum ne lis sit minor 10 libris Veronensibus, nec personarum miserabilium, nec exterorum, nec Patriciorum Venetorum, consultore ante lites contestationem rogato. Ex tribus Doctoribus in schedis scriptis ille consultor existit, quem uterque litigantium petunt; si nullus utriusque probatur, ex duobus unum fors constituat. In tertia instantia tribus consultoribus opus est. Ejusmodi vero Doctoris esse statuitur, ut tres menses post inceptam litem consilium edat, ejusque rationes adjungat. Judices Veronæ delegare possunt, exceptis foris mixtis. In *Terra firma* ex singulari favore Principis delegationes conceduntur, si alter litigantium est potentior. si commoda judicis ordinarii subsunt, si denique diverse jurisdictiones concurrunt. Judices alia visione dividuntur in *extraneos & civitatis*; illi sunt rectores, vicarius, maleficium, grys, quasimaleficium, & regina, nec per octiduum sub initium & finem officii judicare possunt. Sequitur expositio munerum advocatorum & causidicorum; illi causam dispuunt vestitu Doctoris induti, hi ordinant. Tandem dissemitur de norma judicandi. Inspicienda vero sunt 1) Statuta municipalia, &, ubi his non adversantur, Statuta domus mercatorum; 2) consuetudines scriptæ & non scriptæ. Ad non scriptas pertinent usus populares, qualis est venditio larvarum, ad d. 26 Decembris Veronæ restricta. Per eundem usum post 24 horam cuicumque signa tabernarum mercatorum tollere, atque

aque in caupoham deferre, licet; caupo victum illi, qui insignem affert, 6 libr. 4 sol. constantem, parare, eosque nummos a tabernæ possessore petere, debet. Aliud exemplum præbet viduaticum. Scilicet tanto superior ætas odio prosequatur secundas nuptias, ut a viduis, ad altera vota transeuntibus, pueris ejusdem regionis multæ quasi nomine centesimam postulare liceret; quam si sponte non exsoluerent, illi turbas excitabant, immo adhuc excitare solent, quas *Baccinelle* dicunt; aut a judicio; quod sibi debetur, petunt. In Gallia tumultus iste vocabatur *charivari*, quem Concilium Turonense A. 1445 abrogavit. Ceterum non omnes consuetudines legibus contrariæ rejiciendæ sunt, cum leges nonnullæ fomenta malorum esse videantur. Exempla suppeditant Statuta Veronensium. Iniquum erat, ut dotis cautionem validam non judicarent, nisi uxor a marito separata fuisset. Fœminas honestiores de præmio cursus (*pahio*) certare volebant contra decorum. Meretrices notam turpitudinis, *pigno lato* dictam, in vestimento, lenones campanulam sonoram in capite aut super humeris, præ se ferre jubebant; hæc omnia jam in desuetudinem abierunt. 3) Auxilium præsent Statuta Veneta, & 4) prudentia judicis, quæ interdum præsumtionibus, re periculosa, nititur. In *Parte secunda* distinctius exponitur ordo judiciorum, qui quatuor partibus constat: *inchoativa*, citationem & actionem continente; *preparatoria*, ad quam referuntur legitimatio, scriptorum exhibitio, & litis contestatio; *persecutoria*, quæ profert probationes, exceptiones, replicationes, &c. & *consummativa*, cujus negotia sunt sententiæ latio & executio. Judicium non incipit a citatione, sed a tempore, quo quis primum comparuit. Uxores non possunt stare in judicio, nisi maritus adsit; nec minores 25 annis, nisi *optimati*, h. e. venia ætatis muniti, fuerint. Exhibito libello, progrediendum est ad probationes. Positiones sint certæ, & ad causam pertinentes; si negentur, reducantur in unum vel plura capitula, quæ magis necessaria sunt, quam positiones. Ad singula capitula plura quam quatuor interrogatoria ne struantur. Si lis 10 aureos excedat, duobus testibus maribus, aut

Pag. 49.

56.

68.

74.

- tribus foeminis, opus est; sin vero minoris aestimetur, aut si de mercede soluta controversa oriatur, unico testi fides habetur. Inter actus, causam finientes, referuntur *deputatio*, sive decretum; quo litigantibus dies disputationis praefigitur; *relaxatio*, qua partes litem finire debere significant, & *admonitio*, ad sententiam audiendam. Generatim notetur, terminum ordinarium esse triduum. Victori debentur expensae, etiam si sententia de iis non loquatur. Causidicus dimidiam partem mercedis Advocati accipit. Si sententia in altero foro reformatur, appellare licet ad *Auditorum novum*, ad quem omnes pertinent appellationes *Terra firmae*; sin confirmatur, neque appellatio permittitur. Prohibitum est, ab actibus voluntariis, sententiis interlocutoriis, arbitratorum, turbatae possessionis, precium 100 librarum non superantibus, &c. provocare. Terminus appellationis in domo mercatorum ad triduum restrictus est. In executione pignoris, loca boves & instrumenta rustica capi non possunt. Posthaec latius exponuntur ea, quae in subhastatione notanda sunt. Beneficium *novi deductus* conceditur, si novae chartae repertae fuerint. *Regressus* datur, si quis ad evictionem praestandam obstrictus est. *Partis tertiae* initia ostendunt varios modos, quibus nominum securitati consuli solet. Privilegium *notificationis* praefert creditorem notificantem aliis non notificantibus, licet tempore prioribus. Huiusmodi vero notificatio, ad solas res immobiles restricta, *officio notificationum* exhiberi debet, ut ex ea omnis contractus iadoles perspiciatur. Nam a notificatione immunita sunt nomina publica, dos ratione mariti, proprietaria jura, & fideicommissa. Obfignatio & sequestratio praefertunt creditores primum signantes alius, hoc beneficio non utentibus, in re mobili. Ex praescripto Statutorum citatio debitoris praecedere debet; id vero praxis non observat; at intra mensem adversus debitorem actionem institui jubet. Executio, personalis dicta, non decernitur ob nomina communitatis vel alea contracta, neque contra parentes. Ex carcere debitor non liberatur, nisi ignominiam *fori veteris* subire velit. Sigillatim docetur, quomodo dotem securam reddi oporteat. Vidua, praeter dotem, vestitum vidua dignum

grana & annulum pronubium accipit; neque ex domo defuncti mariti potest ejici, si vel filiorum nepotumve custodiam suscipiat, vel votum perpetue viduitatis edat. Ratione hereditatis securitatem præstat beneficium legis & inventarii; unde Pag. 130.

ocasio suggeritur, explicatè differendi de hereditate jacente, testamentis, codicillis, schedulis, legatis, fideicommissis, & de 141.

successione ab intestato, quam Autor in libro singulari A. 1732 exposuit. Apprehensionis bonorum tria capita commemorantur: 1) propter canonem (livello) non solutum; 161.

2) irrequisito dominio; 3) ob executionem rei judicatæ. Plura alia de locatione & conductione in medium proferuntur, quæ sequitur Caput de depositis in monte, præter pecuniam, nihil recipientibus. Tria eorum genera producuntur: censuaria, pro quibus mens fructus porrigit; voluntaria, quæ quandoque revocari possunt; & necessaria, jubente iudice, vel satisfactionis gratia, exhibita. Posthæc loquitur Autor de jure retractus, de fraterna societate post mortem patris, de decimis, & de divisione partis rusticæ. Proventus vero rusticorum exstantes ita dividuntur, ut mares 14 annorum dimidiant partem portionis capiant, 18 annis majoribus debent; femine contra 12 annorum dimidia portionis filiorum 14 annorum; & majores 18 annis dimidia portionis marium ejusdem ætatis contentæ esse jubeantur. Explanatur denique natura contractuum, instrumentorum, & præscriptionum; finemque libro imponit breve Glossarium vocum quarundam obscuriorum, in Statutis Veronensibus obviarum, cum Indice rerum. Ceterum Statutorum loca, tum recentiorum, tum antiquiorum, justo loco excitavit Autor, quæ maximam partem cum Jure Romano conveniunt. Inter cæta Constitutio quædam, A. 1313 publicata, vetustissima videtur. Accurate monstravit Autor in singulis capitibus, quid abrogatum sit, quid usu vigeat; hinc nemo dubitabit, quin liber hic ad fora Veronensia sit accommodatissimus.

TRIBUNAL REFORMATUM, IN QUO
sanioris & tuioris justitiæ via Judici Christiano in Processu

20. AD NOVA ACTA ERUDITORUM

caſſu Criminali commoſtratus, rejecta & fugata Tortura, cujus iniquitatem, multiplicem fallaciam, atque illicitum inter Chriſtianos uſum, libera & neceſſaria Diſſertatione aperuit JOANNES GREVIUS, Clivenſis, quam captivus ſcripſit in ergaſtulo Amſterodamensī, ob raritatem, elegantiam, & varium uſum, recuſa, accurante
JO. GEORG. PERTSCH, JCo.

Guelpherbyti, ſumtibus Jo. Chriſtophori Meiſneri, 1738, 8.
 Alph. 1 plag. 17.

Qui de re literaria, inprimis Historia Eccleſiaſtica, Jure Canonico, & omni Jurisprudencia, præclare meruit meretque, Vir Celeberrimus, *Joannes Georgius Pertschius*, librum *Joannis Grevii*, ad lites criminales imminuendas compositum, jam dudum raritate sua commendabilem, in manus oculosque hominum e silentio tenebrisque revocandum bonis avibus suscepit. Quem in finem Præfationis loco de modo illo molesto, quo veritas per tormenta exprimitur, de utilitate Opusculi, de fato Autoris libellique, nec non de judiciis eruditorum, in eum laus, eleganter & digne diſſeruit. Scripturæ genus, quo *Grevius* est uſus, est satis comtum, compositum, & procurrens, sed non infrequenter impurum, minusque tersum. Utilitas libelli in eo consistit, ut ii, qui causas in foro criminali perorant, & jus dicunt, discant, quantopere vacillent illa indicia, quæ ex communi opinione ad quæſtionem habendam, & tormenta adhibenda, sufficere existimantur. Id tamen inficiari non possumus, *Grevium* plerumque Oratorem magis agere, quam Philosophum & Jureconsultum. Nec præterit notitiam nostram, *Paradoxon*, quod *Jacobus Schallerus*, Th. D. & Prof. Phil. Præct. Argentoratensis, de *Tortura in Christiana republica non exercenda* proposuit, annexum fuisse *Augustini Nicolai*, Jcī Verontini, & Consiliarii Regis Galliarum, ac in supremo Sequanorum Senatu ordinario supplicum libellorum magistri, *Traſtarni*: *An quæſtione per tormenta criminum veritas eluceſcat?* Argentorati

rati A. 1697, 8, edito. *Gribnerus* noscer in *Diss. de Repetitione tor-*
mentorum, confesso inficiente, Opuscular. Tom. V. pag. 120, scribit:
passim hujus Opusculi videas mentionem, (Greviani puta) rarissimum
tamen est, neque id nobis contigit videre. Christianus Thomasmus
 in Epistola, adjecta *Dissertationi de Tortura ex seris Christiano-*
rum proscribenda, opinatur, *Antonium Matthæi,* Jureconsul-
 tum Belgam, in *Tract. de Criminibus,* ad Titulum de *Questio-*
nibus, contra torturam variis argumentis disputasse, quæ ex
Grevio, licet ipse eam haud nominet, desumerit. *Schalleram*
 ex eodem *Grevio* sicut & arva rigasse, suspicamur. Qua de
 causa operæ pretium fecit Ill. Editor, qui *Grevium* in commu-
 nem notitiam perduxit. *Grevius* Ecclesiasten egit Heudenz,
 celebri urbe Hollandiæ australis, Cliviæ natus, gavius præce-
 ptore *Coarada Vorstio.* Eo quod Synodi Dordracenæ decre-
 tis stare, eisque subscribere, recusabat, A. 1619, dimissus &
 exilii pœna affectus fuit. Abiit itaque Embricam, Cliviæ op-
 pidum, ac inde clanculum excucurrit ad incolas Campii, Ar-
 minianas doctrinas disseminaturus. Hanc ob causam interce-
 ptus atque captivus Hagam abductus fuit, ibidemque in publi-
 co carcere per semestre circiter detentus, *post longum & var-*
um examen, per quod nonnulli *torturam* quoque intelligunt,
 in ergastulum Amstelodamense perpetuum est detrusus. Eva-
 sit tamen ex munitissimis ergastuli angustiis, industria & fide
 amicorum. Opusculum, in carcere quod scribere coeperat, in
 libertatem assertus expolivit, eo quidem fine, ut *patrocinium fa-*
me sue pararet, quemadmodum in Præfatione commemora-
 vit sub finem. Probabilis itaque est sententia *Jac. Frid. Lu-*
dovici, existimantis, *Grevium* tormenta omnino sustinuisse.
 Reliqua apud *P. Baylium* & *Georg. Brantium* in *Historia Refor-*
mationis Lib. 5a & 55 sunt evolvenda. Nostrum vero est
 Ill. Editori amplissimas pro Opusculi denique editi opera gra-
 tias publico nomine agere & habere.

JOANNIS HUMMELII, MED. DOCT
Commensatio de Arbritide, tam tartarea, quam scorbu-
tica,

tica, seu, ut vulgo dicunt, Podagra atque Scorbuto. Accessit ejusdem Topiarium - Hermetico-Chemicum reclusum, inagni momenti experimentis refertum.

Budingæ, apud Jo. Christoph. Stöchr, 1738, 8.

Plag. 10.

Fuit hic libellus Dissertatio quondam inauguralis doctissimi Autoris, postquam a sacro, quod in Refòrmata Solingenfium Ecclesia per aliquot annos obierat, munere remotus, ad Medicinam, quam jam olim impensius fere, quam Theologiam, amaverat, & cujus fundamenta in privatis Cel. *Nebelii*, Heidelbergensis Medici, scholis jecerat, excolendam magis exercendamque se recepit. Multum se etiam in rebus Medicis Chemicisque debere ait *Dippelio*; cujus & scribendi gentis profus imitatur. Præcipue Medicos, qui *Stabliani* placitis adhærescunt, acriter ubique perstringit & castigat, eodem fere modo, quo ex illis nonnulli, suæ sectæ hypothesebus nimium confisi, Medicos dissentientes, & maxime quidem Mechanicos, contentissimorum abjectissimorumque verborum plaustris onerare propemodum consueverunt. Neque tamen inter Mechanicos Autor suum profitetur nomen, imo in iis, quæ ad animæ imperium in corpus attinent, profus cum *Stabliana* schola consentit. Podagram derivat a muco & pituita spissa, in sanguine & reliquis corporis nostri humoribus collecta, quam dum seponere, atque expellere, conatur natura, hic atque illic motus spasticos excitat. Occasionem malo dare contendit Venerem & Bacchum. Iræm verò non tam materiam istam parere, quam potius jam collectam movere, atque hinc paroxysmum celerius arcessere, atque augere. Verum atque optimum ejus remedium esse in victu tenet, & imprimis aquæ potu, moderatoque omnium rerum usu, quærendum, neque hic venæsectionem, pulveres nitratos antispasmodicos, & pilulas balsamicas, quidquam valere; iis vero, qui, rejecta ista victus vivendique ratione, gulæ suæ venæque indulgent, modicam esse ferendam, ut conculum & materia

materia podagrica solvatur, & eliminetur, quod optime fit per oleum vitrioli, itemque tincturam quandam balsamicam, & alcalia volatilia; exhausti spiritus victu evpepro, humectante, & nutriente, instaurentur; & denique ægrotus convalescens in statu recuperatæ jam sanitatis, vitato vini, venerisque, & aliarum rerum minus salubrium, usu, & adhibitis per vices menstruas aliquot elixiris polychrestis dosibus, conservetur. Ad arthritidem vagam & scorbuticam, sive scorbutum ipsum, altera Parte progressus, originem ejus causasque prorsus huc usque fuisse ignotas, pronuntiat. Quandoquidem vero sanguinem ex sale volatili, acido, oleo, & aqua, componi arbitratur, omnem hujus morbi culpam in defectum acidi rejicit, eundemque ex nimia falsagine ortum. Ipsam vero falsuginem ad cibos sale, pipere, aliisque Orientis aromatibus, conditos, cerevisiam crassam, spiritusque ardentis, refert, utpote quæ victus ratio locis septentrionalibus, nautisque in sua navigatione, familiaris sit. Ita vero omnia conjunctis veluti viribus conveniunt, quæ acidum & fermentum ventriculi destruere, massam sanguineam corrumpere, vinculum suorum principiorum, acidum scilicet, tollere, falsedine nimia, & fixa quidem, lympham ejus replere, volatilem verò, jam sui factam juris, &, acido cessante, non, ut natura exigit, amplius implicitam, aucto per spiritus ardentis & aromata calore, expellere, atque ita toti machinæ pretiosam suam suppellectilem, spiritus nimirum, subducere, valent. In morbi curatione id agendum est, ut, remotis iis, unde suam habet originem, contraria substituantur. Ex medicamentis autem congruunt, quæ restitunt acidum, herbarum recentes acidæ, fructus acidi, atque, loco herbarum acrium & volatili sale abundantium, ipsum sal volatile ex regno animali per Chemiam paratum, spiritusque, ut vocantur, urinosi, vino Rheno, vel alio, soluti, dilutique. Omnium vero remedium in hoc morbo caput & compendium cognominat acidum vitrioli, domando illi maxime oportunitum. Accedit sub finem experimentum medico-dieteticum singulare, quo, viginti diebus, vel trium hebdomadum, spatio, homo macilentus, cetera tamen

tamen sanus, & integris cum primis respirationis organis præditus, beneficio spiritus cujusdam & pauci panis triticei bis cocti, in tantum sui corporis mole augetur, ut pro mensura staturæ & dimensione sceleti 60, 70, 80, imo 100, librarum incrementum capiat, licet toto hoc temporis tractu non nisi 7 libræ cibi potusque simul computatorum assumantur. Debetur hæc methodus Medico cuidam Amstelodamensi, *Bronckio*, Nosterque eam a *Dippelio* accepit. Multos is Medicus feliciter saginavit; ipse autem, postquam nimia ex curiositate remedii illius usui ultra tres hebdomades insisterat, pinguedine tandem suffocatus periit. Spiritus ille paratur ex quatuor feminibus majoribus, totidemque minoribus calidis, ad uncias duas æqualiter sumtis, herbarum siccarum, melissæ salviæ, roris marini, & lavendulæ duabus itidem æqualiter unciis, quibus omnibus, prius incisis, contusisque, & inter se mixtis, affunduntur gtt. viij spiritus vini rectificati, ac in balneo destillatur, quicquid spirituosum ascendere potest, idque denuo de novis speciebus avocatur. Inde fit spiritus vini, oleo volatili harum specierum calidarum satis gravidus. Modum autem eo utendi, totiusque medicationis, hic repetere, nimis longum foret. Autor vero illum proponit, tum ut inde evincat, incrementi nutritionisque causam materialem esse materiam maxime subtilem, & ab omni fœculentia separatam, sive, ut vocat, spiritus ipsos, tum ut alii ad experimentum hoc in usum generis humani, quod homines ad eum pinguedinis gradum eVecti non admodum fame sitive urgentur, magis excollendum incitentur. In Topiario Hermetico-Chemico recluso multa itidem experimenta nova atque rara, vera tamen, ut ipsemet asseverat, ad usus Alchemicos præcipue comparata, expromit. Primum pertinet ad materiam quandam pituitosam, viscosam, albam, aliquando nive candidiorem, aliquando subrubro, sanguinis instar, colore per strias conspersam, aliquando spurcam penitus, & ad nauseam contaminatam; quæ de celo delabatur, atque inter meteora non ultimum locum teneat, & a Westphalis Lieversee appelletur. Materiam hanc, quam Alchemicorum stilo universalem credidit, secun-

secundum omnes suas qualitates & forma & figura propendere aliquando vidit ex corpusculo animalculi quadrupedis, frigore hiulco, atque ejusmodi animalcula, velut meteora, excuti a nubibus, & præcipue quatuor his mensibus, Novembæ, Decembre, Januario, & Februario, noctu potissimum, vento zephyro aquiloni juncto, nimbisque grandine & nive commistis, decidere, & igneo quodam micarè splendore, certisque tantum & fixis locis reperiri, & lacus præcipue amare, verum non omnes, sed maxime quercubus circumdatos, & ab his obumbratos, arbitratur. Reliqua experimenta instituit cum antimonio, sulphure, vitriolo, metallisque perfectis; ubi copiosissime de Mercurio agit, quem longis & conceptis precibus obtestatur, ut sibi interiorem suam formam & fixitatem intuenti veniam concedat, ad quæ omnia Lectorem earum rerum cupidum remittimus. Quamvis enim Autor argumentum de Pòdagra & Scorbuto non adeo diligenter accurateque tractaverit, nec ordo ejus, stilique ratio, multo minus acerbiores locutiones, nobis placeant, multas tamen inesse libello observationes non omnino contemnendas, cuilibet inspicienti patet.

DESCRIPTION DE LA CATHEDRALE
de Strasbourg, &c.

h. e.

DESCRIPTIO BASILICÆ CATHEDRALIS

Argentoratensis, ex optimis Autoribus, qui eam scribendo attigerunt, collecta.

Argentorati, impensis Jo. Dan. Dulfeckeri, filii, 1737, 4.
Plag. 3.

Basilicam illam Argentoratensem Europæ esse spectaculum, turre altissima præclarum, haud facile quis ignorat. Vocatur vulgo *Münster*, id est, *Monasterium*, eo quod Clerici, Ecclesiæ illi adstricti, usque ad A. 1031 in communione, ac regulæ cuidam convenienter, vixere. Regnante *Henrico II* eos evasisse severiorem vitæ cultum, Canonicorumque secularium li-

E 2

bertati

- bertati nomen dedisse, tradunt, *Ædis* illius initia latent in obscuro. Episcopos primos definivit nemo. Conjecturis res solet agi. Existimant vulgo, *Sitmandum*, qui Seculo VII floruit, primum Argentorati Episcopum existisse. Sed rectius ab *Arbogasto* primordia deducuntur, cui *Flores* successit. *Dagobertus II* redivitibus perpetuis donavit Episcopale templum, *Arbogasto* ætate suppar. Canonici Cathedralis jam olim viros sibi tantum adsciverunt primariæ nobilitatis, quam ipsam consuetudinem videmus confirmatam *Cap. Venerabilis X de Prebendis*. *Carolus Magnus* Episcopos Argentoratenses, qui antea neminis ephoriæ erant obnoxii, Archiepiscopo Moguntino subiecit. Posterius, e *Chlodoveo* orti, rudibus Argentorati veteris inædificarunt urbem novam *Strateburg*, & templum minus insigne. Ad annum 1015 *Wernerus*, Episcopus, fundamentum
7. vetus eruendum curavit, profundiusque jecit. *Henricus II*, Rex, eodem accedens, liberalitatem suam offusam piamque prodigaliter ad illud ipsum templum ornatius reddendum applicavit. A. 1028 ad tecti ima ædificatio processit, simulque *Wernerus* debitum reddidit naturæ. Coronis fabricationi
  8. A. 1275 demum fuit imposita. Lentius inceserat destinatio tanta, eo quod substructioni recenti incendia A. 1130, 1140, 1150, & 1177, erant exitiosa. Seculo XIII magistratus Argentorati numos, qui quotannis ad fabricam templi, seu reficiendam Basilicam, redibant, accepit expensis ea lege, ut ædificia ejus curarent. Turrim cepit struere prodigiolum, Basilicæ impositam, Episcopus *Conradus* Lichtenbergensis, architecto *Erwino de Steinbach*, quem mors A. 1318 abstulit. *Erwini* defuncti in locum & munia surrogatus est *Joannes*, A. 1339 defunctus, cui porro in opere turris extruendo successit *Joannes Hirtzen*, Colonienfis. ac hinc quidam Suevus. *Erwini* filia, *Sabina*, sacrario S. Mariæ ex parte animum manusque admovit, unde factum est, ut in duobus hexametris, in saxum ibi incisus, memoria ejus perennet. A. 1298, incendio opus af-
  12. fabre cœptum passim accepit detrimentum. *Virgo tristis* ex Bohemia fuit allata, ac A. 1404 solemnissime in Basilica collocata, A. 1525 vero inde ablata. A. 1439 die *Joannis* crux

crux cum pulchra Deiparæ *Maria* figura fuit apici imposita, cui successit effigies illa, quæ hodieque ibi exstat. Turris altitudo est 594 pedum Rhen. Mirabilis videtur ejus duratio, quippe quam ne quidem terræ motus, A. 1728 factus, suo loco agitavit. Primus in Basilica concionator sacer exstitit A. 1478 *Geylerus*, *Keyfersbergæ* natus, cujus in gratiam *Wilhelmus*, Episcopus, A. 1486 suggestum, præclarissimum sane, constituendum in medio templo curavit. Horologii, quod exstat, A. 1571 a *Conrado Dasipodio*, Mathematico famoso, inventa fuit ratio. Illud ipsum A. 1574 numeris absolutum fuit cunctis. Multiplex in eo ars cum ornamentis videtur certare. Tantæ molis erat, Cathedralem condere talem!

Pag. 13.

15.

Geographische und Historische Merckwürdigkeiten des Ober-Harztes, &c.

hoc est,

GEOGRAPHICA ET HISTORICA HERCYNIA superioris memorabilia, quibus exponuntur ea, quæ in locis Hercynicis Principatus Grubenhagenici, Comitatus Hobenstein & Stolberg, urbe imperiali Goslaria, nec non in nonnullis confinibus oris, earumque oppidis, vicis, castris, monasteriis pristinis, vetustis ac exesitæ ædificiis, fodinis metallicis, montibus, specubus, fluviis, lacubus, fontibus Hygianes, machinisque metallurgicis, spectatu digna exstant; Autore JULIO BERNHARDO DE ROHR.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Michaelis Blochbergeri, 1739, 8. Alph. 1 plag. 14.

Idem, quam publice dederat, Generosissimus Autor oportune præstitit, edita tandem *Parte altera*, qua tractus Hercynicus insigni perfunditur luce. Id unum præfiscini in Præfatione indicat, sese ab eis scribendis abstinuisse, quæ

ulki mortalium jurē displicitura, vel minus futura grata, existimaverit. Usus libri in eo consistit, ut ii, qui Herciniam haud salutaruat, domi nosse possint potiora tractus montani momenta; ceteri vero, qui eam lustrare apud animum habent constitutum, præparati veniant, mediocriter jam gnari rerum, quas juga montium Herciniorum præbent visendas. De Principatu Berenburgensi ac Northusa ipse *Parte* jam *priori* exposuerat. Quæ vero omiserat intacta, vel minus plene edisseruerat de utroque tractu, jam supplet. Multa ex observationibus propriis addidit; multa etiam ab aliis accepit. Iter inchoavit Berenburgi, fontem salubrem Atzenschwenderensem prædicatione copiosa nobilitavit, Stolbergensem Comitatum peragravit, processit per Comitatum Hohnsteinensem, invisit Northusam, ac rei mineralis, lapidæ cum primis, peritissimum Ecclesiasten Frauenbergensis templi, Rev. *Lesserum*, accessit, professionem profecutus per Herciniam superiorem, eamque finivit Goslaræ, veluti termino itineris. Inprimis placent metallurgica. Moneri quidem potest, sermonem, metalli fossoribus fusoribusque consuetum, haud ubique servatum fuisse; at res est salva, siquidem liber non in horum, sed aliorum, gratiam potissime fuit concinnatus. Adjuutores operæ collaudat *Riedelium*, Ilfeldensis scholæ Prorectorem, nuper defunctum, *Albertum Ritterum*, ibidem Conrectorem, Ecclesiasten Northusanum *Fridericum Christianum Lesserum*, nunquam sine laude prædicandum, ac par nobile fratrum Goslariensium, *Trumphios*, Doctorem & Ecclesiasten. Si vixisse ei diutius licuerit, loco Supplementi, edet successu temporis *tertiam Partem*. Gratulamur Autori laborem, huc usque fideliter & gloriose exantlatum. Ut autem speciatim significemus, quid *Parte* hac fuerit expositum, supervacuum haud videtur, monuisse, librum constare *Sectionibus octo*. *Prima* agit de Principatu Berenburgensi ac Hartzgerodensi, *secunda* de Comitatus Stolbergensis locis rebusque naturalibus, nominatim de Rosla, de specu Steyerthalensi & Ufsterungensi, de præfecturis Stolbergicis Hahne & Rothleberode, de monte Uhrberge ad Stolbergam, de castro ac præfectura Questenburg,

burg, de naturalibus rebus ad illud inveniri solitis, de castelli Hohnstein rudericibus. *Sessione tertia* exponitur de urbe imperiali Northusa, & petrefactis lapidibusque figuratis, ad eam obviis. Quæ in Museo *Lesseri* conspectui sese offerunt, generatim percensentur. *Sessione quarta*, disseritur de Comitatu Hohnsteinensi, ejus prisca Comitibus, de Klettenberga, prefectura Lohra, de ecclesia Elendensi, de oppido Bleicherode, de urbe Elrich, & de vico Sachse. *Sessione quinta* agitur de Cœnobio Walckenredensi, ac curiosioribus corporibus mineralibus, juxta illud obviis. *Sessione sexta* disseritur de Hercinia superiori, metallurgicis rebus, de Andreamontano oppido, de urbe Altenau, de castro Hartzburg, de salinis Julii, de Lutterberga, de castro permunito Schartzfels, de castro & oppido Hertzberg, de oppido Osterode, de vico Gittelde, de Stauffenburgo, oppidis Grunde, Clausthal, Cellerfelde, præfectis rerum metallicarum ac lignariarum, aliisque officiorum administris. *Sessione septima* instituitur expositio de Goslaria, fossilibus Goslariensibus, ac propinquo Cœnobio Grauhof. *Sessio octava* inservit percensendis machinis metallurgicis, quibus metalla e cavernis eruuntur, extrahuntur, comminuuntur, expurgantur, liquantur, emundantur, explorantur, & in formas numorum adiguntur, ne quid dicamus de molendinis varii generis ac furnis, quibus calx solet parari & excoqui. Jucunda sunt ea, quibus recensentur *τῆ πρώτῃ G. G. Leibnitii* destinationes, fodinis metallicis ab aquarum copia liberandis accommodatæ. Jucundior autem ratio illa univèrsa, qua nitrum sulphurque purgandum, pulvis pyrius conficiendus & explorandus, metalla tractanda, ignibusque per varios casus & tot discrimina rerum ad puritatem redigenda. Recentiora, quæ ad machinas attinent, ex *Leupoldo ac Lehmanno*, quorum nomina Lipsiam illustrent, sunt desumpta. Figuræ in æs incisæ desunt libro, eamque ob causam multa metallurgicæ momenta iis, qui eam haud ipsi tractant, manent obscura & incomperta. Sed hoc incommodum multiplici rerum amoenissimarum recensione compensatur.

Pag. 79
seq.

497 seq.

LOTHA.

40 AD NOVA ACTA ERUDITORUM
LOTHARINGIA BELLIFERA OLIM;
nunc pacifera, Autore JO. HENR. SCHRODT,
Gymn. Martin. Brunsv. Rector.

Brunsvigæ, typis Arnoldi Jacobi Keitel, 1739, 4-

Plag. 2.

Lotharingia, a *Lothario*, *Lotharii* Imperatoris filio, sic appellata, nunquam non inde a *Lotharii I* Imperatoris ævo inter Germaniæ Galliæque Reges existit Eridos pomum, donec A. 1735 ea *Stanislao*, bis renuntiato Poloniarum Regi, sed renuntiato tantum, in omne vitæ tempus tradita, ejusque post mortem regno Galliæ æternum inferenda visa fuit. Cl. Autor omnem Lotharingiæ historiam succincte distincteque ad nostram usque ætatem exposuit in nuce, ita tamen, ut Secula priora tria suæ in diligentia partes potissimum devocavit, usus inprimis *Gundlingianis*, Autore libri *Defence de la Lorraine*, Cel. *Mascovii* Diss. de *Nexu Lotharingiæ regni cum Imperio Romano-Germanico*, aliisque præstantissimi commatis historiæ magistris. Quam vellemus, deductam hanc esse per singulos articulos Commentationem; suisque numeris absolutam! Hæc enim promulsis salivam movet justis libri, quo historia Lotharingiæ dominorum, rarissimum sane ferculum, est in lucem proferenda. Ne vero nihil ex dapibus appositis delibasse videamur, notabimus & unum & alterum momentum. Autor *Ludovici II* Imperatoris uxorem *Angelbergam* vocat §. 2 *Ludovici* Germanici filiam. Ut fidem enuntiato huic faciat, rogamus eum studiose. Nobis enim, præter *Carolomannum*, *Eudovicum*, Franciæ Orientalis Regem, ac *Carolum Crassum*, haud innotuit ulla *Ludovici Germanici* proles. Præterea idem §. 6 applaudit *Nic. Hier. Gundlingio* ac *Jo. Ga. Eccardo*, qui, in libello, cui Germanica est inscriptio: *de Reineke Vofs*, Comitum *Raginerium*, cujus ope callidissima *Ludovicus Infans*, Germaniæ Rex, Lotharingiæ ditionem suscepit, repræsentatum fuisse, fuerunt suspicati. Liceat suspicionem suspicioni opponere, ac, quoniam libellus ille Seculo ineunte XIII compositus

fitus est, de alio *Renardo*, seu *Vulpe*, cogitare. Rogamus Autorem Cl., ut filo diductiori commentari ac scribere de Lotharingæ Ducatu velit, postquam tam insigni specimine eruditos sibi reddidit plane devinctos.

VINDICIÆ HARENBERGIANÆ, vber ILICRINII
Irenophili *Ausjug* &c.

hoc est,

EPITOME EX JO. CHRISTOPH. HARENBERGII, G. S. I. Societ. Scient. Reg. Berol. Sod. modesta Responsione ad nonnullas objectiones, quibus quidam Viri meritiissimi ac doctissimi adversus Historiam Ecclesiæ Gundershemensis Diplomaticam, ab eodem olim editam, insurrexerunt, edita ab H. A. R. S. F.

Francoforti & Lipsiæ, 1739, 4.

Plag. 9.

Libellus hic ex majori quodam libro, quem ipse Cel. *Harenbergius*, Musarum dulce decus ac delictum, loco vindiciarum struxit, decerptus fuit, Germanice exaratus, & ab eo, quem divinare haud datur, publicæ luci datus. Ipsa *Responsio modesta* hic pag. 10 dicitur Erfurti prodiisse, plagulis viginti absoluta. Inprimis in Vindiciis hisce respondetur ad ea, quæ Ill. *Joannes Daniel Gruberus* passim monuit in contrarium. Paucula sunt, & ea honorificentissima, quæ in gratiam *Jacobi Friderici Reimmanni* ac *Danielis Georgii Strubenii*, Virorum doctissimorum, qui nonnihil ad Historiam illam, de Ecclesia Gundershemensi scriptam, attulerant admonitionum. Nostrum non est, eristica sectari. Quare ea seponemus; ac partibus altercantibus relinquemus intacta, quæ ad communem utilitatem haud satis facere videntur. Cardo autem rei in eo vertitur, ut Auctor, *Harenbergium*, vel eum potius, cui manuscriptum ejus demandatum erat, nonnihil peccasse, Cel. vero *Gruberum* nec in stricturis, contra emissis, nec in aliis scriptis suis historicis, ab erratis prorsus immunem perstitisse, ostendat. Quod ut demonstratum eat, Præfationem, *Gottingenjsi Topographiæ*, ejusque *Parti primæ*, præmissam, & quar-

F

tam

- tam Partem Epitomes recentissimi status eruditionis pag. 415 seq. nec non sextam ejusdem pag. 693 seq. ubi iudicium de Historia Ecclesiæ Gandershemensis exprimitur, revocat sub censuram. Nos, omiſſis eis, quæ ad controversiam spectant, ea decerpemus duntaxat, quæ ad fundum Historiæ Germanicæ proprius noscendæ aliquid conferunt. Autor significat ex *Marquardi Freberi Originibus Palatinis Part. II. Cap. 2 pag. 8, Bochbardam*, villam olim regiam, haud esse ipsam oppidum Eleſtoris Trevirensis Boppardium, sed locum in proximo ibi destructum ac desolatam, *Bochbarden* verò, cuius fit mentio in *Excerptis ex Necrologio Hildeshemensis Ecclesiæ veteris pag. 765*, videri in *Ostfalia* fuisse sitam; erratum autem fuisse in *Chronico Gottwicensi Tom. I. Lib. III. pag. 461*, ubi villa regia vocetur *Bolchbardia*, addaturque: *locus in Saxonia*. Autor porro docet, Cœnobium Derenburgum in Episcopatus Hildeshemensis terra conditum fuisse a Comitibus Assenburgicis, fratribusque *Hermanno & Henrico*. Addit, insigne gentilitium Homburgense, quod in *Hist. Eccl. Gandersb. pag. 873* exhibetur, esse lanceam bannereti, cui insigne domini Homburgense sit affixum, quem in finem laudat *Ill. Frid. Wilh. de Pistorius Amanitates Juridico-Historicas Part. V pag. 1358*. Ostendit porro, Cœnobia ex doctrina Juris Feudalis Germanici in feudum potuisse tradi, licet ea ex Jure Civili Romano atque Canonico *rebus nullius* annumerentur, a quibus commercium humanum sit disjunctum. Indicat præterea, *Rudolphum*, Ducem Sueviæ, Reinfeldi dominum, fuisse, teste *Alberico Monacho trium Fontium ad A. 1077*, Ducem Burgundionum. Notam characteristicam Statuum Imperii in eo collocat, quod primores Germaniæ terris præfint immediate obnoxii Imperio Germaniæ, in eas jurisdictionem territorialem teneant, & eapropter suffragiis & sessione in Comitibus Imperii soleant gaudere. Ut vero hi ad onera Imperii pendenda contribuant immediate, atque in matriculam Imperii ideo relati sint, iudicat notæ illi characteristicæ haud esse inferendum; suffragatoribus sese muniens *Henrico Coccejo, Friderico Ludovico de Berger, Rautnero, Mosero, Burchardo Gottbelfio Struvio, Schwedero, & aliis*. Ut idem evincat, *Ludovicum II jam A. 844 a patre Lothario I. constitutum fuisse*

se Coimperatorem, provocat ad *Jo. Andrea de Asteſatis, Briſiani, Epistolam, in qua annus 817 Bernardi, Italia Regis, emortualis ostenditur, pag. 40 seq. & ad iussa patris, qui eum A. 844 Romæ voluit a Romana nobilitate & proceribus honore Imperatoribus debito excipi. Ut, Ludovicum hunc ostendat dictum fuisse satis recte Romanorum Regem in Charta Ducis Ludolphi Gandershemensi, inter alia documenta collaudat compactum Ottonis M. cum Leone VIII Papa, A. 964 initum, in quo Imperator appellatur Rex Romanorum & Rex Imperii Romani. Nubem addit testium, quibus id compactum probatur ut genuinum. Henricum Aucupem Regem dictum fuisse in Chartis publicis Imperatorem, comprobatur ex Trad. Fuld. num. 572 pag. 237, ed. Schannasi. Comitem Palatinum & Comitem Palatii fuisse dignitatis ejusdem Principem, docuerat Hubertus Thomas Leodius in Commentatione de Palatinorum origine, in Originibus Palatinis Freheri pag. 159, 173 seq. Noster tenet contrarium, tuens sese suffragiis Joannis Friderici Pfessingeri & Joannis Davidis Kæleri, nec non ipsius du Fresne dubitatione. Ottonem Magnum in Saxonia primos instituisse Comites Palatinos, inficiatur cum eodem Kælero. Unicum duntaxat semper Saxonie præfuisse Comitem Palatinum, negat, siquidem Otto III in Diplomate A. 993, commemoraverit Didericum & Hermannum, Comites Palatinos; Hermannum, Comitem Palatinum Rheni, tunc jam obiisse, addit; Dedonem & Fridericum fratres A. 1053 æque in Saxonia fuisse Comites Palatinos, docet. Comitibus Saxonie Palatinis inferendum judicat Ekehartum, A. 1018 defunctum: Gronam, cui Henricus Auiceps a Conrado Rege inclusus fuit, esse Grondam, Visurgi adjacentem, negat. Gronam, ubi Henricus II Rex A. 1012 Archiepiscopum Magdeburgensem, Waltherum, confirmavit, hæud fuisse Grondam Visurgi vicinam, sed Gronam Multæ alvei prope Eulenburgum interceptam, ex Annalista Saxone ita comprobatur. Contendit porro, Palatinatum Saxonie, Comitibus Sommerseburgicis extinctis, translatum fuisse ad Landgravios Thuringorum, nec contineri dignitate Ducali Henrici Leonis, ejusque successorum, licet Cel. Græberus ita scriberet. In Speculo certe Saxonico Ducatus &*

Pag. 28.

35.

36.

37.

38 seq.

Palatinatus Saxonie adhuc satis distinguitur luculente. Id autem veritati consentaneum credit, Seculo XIII intra interregnum intercidisse potestatem ordinarium Comitum Saxonie Palatinorum per Ducatum Brunsvico-Luneburgensem, eamque exemptionem ab Imperatoribus posthac fuisse huic confirmatam. Pagum Leingau Autor ad Grenam usque haud pertigisse ostendit, a Grena vero circa Leinam flumen pagum Arehingin seu Aringen decurrisse ad Alicam seu Elerze usque, probabiliter satis expedit. Diplomata nonnulla *Ottomum* ac *Henrici II*, Regis Germanie, esse supposititia, contendit. Pagum Leingau quoque Logingaham seu Lognigaham dictum fuisse, significat concise. Villam *Goddinga*, ubi *Carolus M.* Cœnobio S. *Dionysii* privilegia confirmavit, Gottingam esse, certe esse posse, sibi persuadet, ratus, initio Octobris, anno Francici regni undecimo, ac quinto Langobardici, *Carolum* cum Ostfalis rem habuisse, ac circa Visurgim tempore autumnali egisse. In primis vero demonstrat, annos regni Francici a nono Octobris die, non a 24 Septembris, esse supputandos, eo quod *Carolus* d. 9 Octobr. demum a proceribus regni pro Rege fuerit agnitus, publiceque declaratus, quemadmodum ex *Hincmari* Epistola ad *Ladovicum Balbum* *Tom. II Operum pag. 180*, ex *Annalibus Masciacensibus ad A. 768 pag. 734*, *Annalista Saxone ad eund. A. pag. 164*, atque aliunde, constat. Vindiciarum conditor definit deinceps locum *Widmidiburb*, in quo Comes Palatinus *Sigfridus*, teste *Annalista Saxone ad A. 1038 pag. 469*, humatus fuit, eumque prope pagum Danckelsen in confiniis Episcopatus Hildeshemensis in Brunsvico - Luneburgensi præfectura Gandersheim situm fuisse ostendit. Castro hoc exusto, in quo Comites per tractum Flenthigau jus dixere, Wincenburgum in proximo ad occasum in editis montium fuit ab *Hermannno* Seniore exstructum, teste *Reinhardo* Abbate *Hermannii II*, Comitum Wincenburgici, Sigillum, in *Hist. Eccl. Gaudersb. Tab. I Fig. 2*, allatum, Antagonista Illustris eo nomine pro minus genuino habuerat, quod Comites in Sigillis haud represententur sedentes, sed potius stantes. Sed hanc regulam diplomaticam novellam rejicit Autor, luculente docens, Comites Ascanienses, *Alberti Ursi* prolem, vexillo

nullo fuisse infeudatos, ideoque in Sigillis representari sedentes in equo. Quod ipsum de nonnullis Flandriæ Comitibus æque demonstrat, ratur, *Hermannum* illum simul infeudatum fuisse banno regio per advocatias regias nonnullas, e. g. Ringelhemensem, Corbejensem, &c. Recenset deinde notas Diplomatum, vel minus genuinorum, vel suspectorum. Addit & enodat nonnulla pagi Ambergau, ad Herciniam silvam quondam siti, loca, e. g. *Pedel*, *Patbelecke*, *Hammingorod*, ex quo restat *Hammingorodensis* campus (*Hungerkamp*) inter oppidulum Selen & Binderla. Monet, pro loco *Wurothufon*, qui pagus Ambergau attribuitur, rescribendum esse *Murothufon*, villam nunc desolatam, Mortshusen vulgo dici solitam, in præfectura Episcopali Hildeshemensi Binderla, prope amnem Nette, haud procul ab urbe Sela. Et, cum Censor contendisset, feudis, tributis rusticis onerosa, esse *σιδιρόζυλα*, Vindicarum Autor, hæc omnino dari admodum multa, docet. Ille tradiderat, *Muratorium* ea, quæ in *Parte prima Antiquitatum Essensium ac Italicarum* pertractavit, pro conjecturis reputasse; hic vero contrarium potius ei tenet, *Muratorium*, ratur, pronuntiata sua pro certis exploratisque veritatibus habuisse, quod ipsum putat luculente & plane a *Muratorio* doceri in *Prefatione*, Antiquitatibus illis præmissa, pag. 5, 20 seq. licet haud inficietur, Cel. *Muratorium* conjectasse, Marchionem *Adelbertum III* a Marchione *Guidone* progeneratum fuisse. Censor ferre non poterat formalam loquendi, *Horatio* probatam, quæ adulteri dicitur *permolere uxores alienas*. Verum respondet *Harenbergii* Vindex, locutionem illam esse ipsius *Jobi* ac *Biblicam*, *Job. XXXI, 10*, obviam. Reliqua ad nos nihil atinent, quæ tantum cum orbe erudito communicamus, quæ profuse publice, ab omnibus aliis, quæ eodem hand videntur collineare, merito calamum abstinentes.

PAULI JACOBI ECKHARDI VINDICIÆ
*D. Lusberi & D. Melanchthonis ab infami pictura Com-
mendatariorum Jutrebocensium, in quibus vita, res gesta,
ac facta, horum Duumvirorum celeberrimorum ordine re-
censentur, atque eorum fama post duo Secula strenue
vindicitur, cum adjectis Figuris & Indice.*

Jutreboci, 1738, 4.

Alph. 1.

Quemadmodum anno hujus Seculi decimo septimo Ven-
ustus Schappferus in *Luthero suo non combusto*, occasione
 imaginis heroici viri, singulari Dei T. O. M. providentia,
 bis in flammis, ratione miraculi plena, conservatæ, brevem ejus
 vitæ historiam exhibuit; ita Cl. etiam Autori nostro sed infam-
 is pictura ansam dedit, illius pariter atque *Melanchthonis* vi-
 tas breviter describendi. Scilicet fuit olim apud Jutrebocen-
 ses sacrarium quoddam, B. *Mariæ* Virgini dedicatum, & tem-
 plo D. *Nicolai* septentrionem versus contiguum, in cujus par-
 te superiore quinque sacerdotes, Commendatarii a Commen-
 dis dicti, constitutis ad id ipsum horis, cecinerunt. Hi Com-
 mendatarii, ut verbis Autoris utamur, postquam, cultu antiquo
 abrogato, cedere sunt coacti, imagines *Lutheri* & *Melanchtho-
 nis* ante abitus horribilibus figuris (quarum utraque in hoc
 ipso libro delineata reperitur,) & maxime monstris nigro co-
 lore in parietibus sacrarii representarunt. *Lutherus* depictus
 est denso ac rotundo terribilique vultu, auribusque suillis
 dependentibus, qui os porcinum pariter, ut Cl. *Eckardo* vide-
 tur, utriusque manus digitis ad aures usque expandit & aperit,
 caput ornatus pileo Cardinalicio, cujus facies ad occidentem
 spectat; reliquum corpus admodum robustum, latisque humeris
 instructum, gestat tunicam Dalmaticam, sive sacerdotalem, ut
 hodie vocatur. Non minus deformata *Melanchthonis* facies
 apparet, ubi pariter Autor aures suillas & acutum porci ro-
 strum demonstrare contendit, utriusque rei non paucas ratio-
 nes proferens. Acutum nempe pictum ait, quia Philosophiæ
 & linguis sacris operam dabat, & multo subtilius in dogmatibus
 inveniendis procedere, quam *Lutherus*, reputabatur; suillum au-
 tem esse, quia, vineam hos Duumviros Domini perfodisse & va-
 stasse, sinxissent. Aures præterea suillas, longas, & dependen-
 tes, istos homines affixisse docet, fortassis quia clamorem Pon-
 tificiorum magnus hic Germaniæ doctor exaudire noluerit,
 qui eum sapissime conati fuerint ad castra sua revocare.
 Hasce suas narrationes, & conjunctas simul vindicias, ut illustrio-

res

res redderet, utque non minus, quæ pluribus alioquin libris proponuntur, in compendio quasi traderet, utriusque vitam sequentibus momentis inclusam præfixit. Ad *Lutherum* nimirum quod attinet, eam inire rationem voluit, ut heroa istum prædicaret, de *Lutheri* natalibus, ejusque studiorum initiis, de gymnasticis porro, quæ vulgo elegantiores appellantur, literis, de altioribus & monasticis, de muneribus in Academia Vitembergensi administratis, ageret, initium pariter Reformationis, *Lutheri* conjugium, vitæ genus, mortem, atque sepulturam, describeret, atque excellentissimam denique eruditionem, res præclare gestas, innumerabilia propemodum merita, famamque non minus ac fata, celebraret. In vita vero *Melanchthoniana* sic versatur, ut, post instituti rationem redditam, de natalibus, educatione, studiis scholasticis atque Academicis *Philippi*, de functionibus item in Academicis Tubingensi ac Vitembergensi, de opera *Luthero* in Reformationis negotio præstita, tractet, conjugium deinde & vitam domesticam describat, merita & incomparabilia studia, ac res etiam præclare gestas, extollat, neque fatorum denique commemorationem reticeat. Vindictiarum sub calcem mentionem facit tabulæ cujusdam rarissimæ, in templi Oenensis altari conspicuæ, in qua *Lutherus* & *Melanchthon*, ceterique Professores Vitembergenses, legatorum loco, cum Christo sacram cœnam celebrent, quam *Simon Dalichovius*, Scultetus Oenensis, Vitembergæ pingi, altarique Pontificio affigi, curavit, ea lege, ut ipse his splendidis convivis infundendo famularetur, quo modo etiam, in habitu rusticano, nudoque capite, cum cantharo & poculo, sese representet. Tandem vero una *Martini Lutheri*, & tres *Philippi Melanchthonis*, ad Pastores Jutrebenses Epistolæ subjunguntur.

M. JO. LEONH. RECKENBERGERI, AMPLISS. PHILOS. ORDIN. IN JENENSI ACADEMIA ADJUNCTI, C. LEGITIMÆ FUNDAMENTALE GRÆCUM, QUOD ABSOLVITUR CONCISIS LINGUÆ SAMARITANORUM PRINCIPIS, SOLIDIS LINGUÆ GRÆCORUM GRAMMATICALIBUS SYNTACTICISQUE REGULIS, QUIBUS BREVIS TRACTATIO DE METHODO SCIENTIFICA GRAMMATICORUM PRÆMISSA EST.

Jenæ, sumptibus B. Joh. Rudolphi Crockeri viduæ, 1739, 8.
Alph. I. Cl.

Cl. Autor ex lingua Samaritanorum Græcam derivare laboravit. Hæc ipsa etiam causa est, cur in scholis primum Hebræas, deinceps Chaldæas & Syriacas, postea Samaritanas liberas & Græcas, & tunc denique Latinas, doceri optet. Id quod tamen, cum ipse videat, quantum jam præ se ferat impedimenti, vento se locutum esse arbitratur. Inde pariter factum est, ut præcepta sua sic adornaret, quo Samaritana quidem lingua imbutus multas demonstrationes perfectius comprehendere, ceteri tamen etiam Græcæ linguæ cognitionem his ipsis sibi regulis acquirere possent. Quæ cum ita se habeant, nos quoque, illis omiſſis, Græcæ statim linguæ præceptiones sumus lustraturi. Initium fit a definitione, quod scilicet *lingua Græca scientia sit, de nostris cum aliis apte & perspicue communicandis ideis, aliorumque communicatis intelligendis, characteribus sibi propriis nos erudiens*. Deinde pluribus verbis demonstrat Cl. Autor, linguam Græcam linguam esse mortuam, quem admodum etiam de natura literarum Græcarum, earundemque per *Cadmmum* a Phœnicibus sive Samaritanis origine, sermonem instituit, & huc pertinentes scriptores allegat, quibus præ ceteris addi meretur *Montfauconius in Palæographia Græca*, quæque sub finem splendidissimi Operis habetur eruditissimi cujusdam viri Dissertatio. Præterea libellos Grammaticos, atque vocabulorum Indices, perconsuet. Præcipuam vero, sibi que omnino singularem, operam dedisse videtur in doctrina de vocalibus, de diphthongis, de syllabarum permutatione atque contractione, de apostropho, &c. ubi altius sane omnia repetiit. Accentus Græcorum conjicit inde trahere originem, *quod illi, qui gratum elegantemque sonum Autoris cujusdam, Græce luculenter scientis, audiverint, vocibus suis hisce accentuum signis quasi aliquid novi appinxerint, quod deinde imitati fuerint alii*, Syntaxin, quam verba Græcorum componendi coagmētandique rationem nancupat, initio prorsus omittere voluit; deinde vero, gravissimis rationibus motus, ad hunc pariter se laborem accinxit, ita quidem, ut exempla præsertim, quæ luculentissima judicavit, ex sacro Codice atque ex aliis scriptoribus conferret. Quando curæ posteriores æcedent, fortassis etiam elegantias Græcæ compositionis, de quibus in Præfatione loquitur, conjunget, qua sane opera multos harum rerum studiosos maxime sibi devinciet. Nobis vero in præfenti, quod primum esse debebat, de methodo, quam etiam Grammaticis tribuunt recentiores Philosophi, scientifica tria erunt verba subjungenda. Cl. Autor, ejusmodi & hic dari, ex evidentibus Grammaticæ principii evincit, quo nomine illud affert: *Quicquid suam rationem in ipsa hujus vel illius linguæ natura & indole habet, illud in definiendis hujus vel illius linguæ regulis ubique observandum est*; atque illud: *Quicquid suam rationem in orationis partibus habet, illud in regulis de orationis partibus conficiendis ubique attendendum est*; item aliud: *Quicquid naturæ & indoli consonantium, etiam vocalium & syllabarum, earumque affectionibus, convenit, illud attendendum sectandumque est in grammaticalibus regulis*. Cetera sapientes harum lautitiarum æstimatores ex ipsa, quæ lectu omnino digna est, haurire poterunt conscriptione.

A D

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur;

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio II.

RAGIONI DELLA SEDE APOSTOLICA NELLE
presenti controversie colla Corte di Torino.

h. e.

*ARGUMENTA PRO SEDE APOSTOLICA
in controversiis, quae ei cum aula Taurinensi
intercedunt.*

Tomi II.

Sine mentione loci, 1732, fol.

Tomi I Pars I Alph. 5 plag. 10, Pars II Alph. 5 plag.
16½, Tomi II Pars I Alph. 5, Pars II Alph. 4
plag. 16.

Quae inter curias Romanam & Sabaudicam agitatae sunt
controversiae, non minus multae, quam acres, suspen-
sum tenere poterant uniuscujusque iudicium, praesertim in
tanto Sedis Apostolicae, Taurinensium scriptis laceffitae, si-
lentio, quod tandem rumpendum fuit, quando adversa pars
inde causam infamare, juribusque curiae Romanae propter
publicae defensionis defectum aliquid detrahere, sategit. Ita
certe Sedis Romanae defensor opus suum auspicator, splendi-
dum illud & digna tantae rei cura elaboratum, quo nihil
omissum esse videtur, quod in eiusmodi assertionibus & vin-
diciis

G

diciis jurium controverforum tam ad facti enarrationem, quam ad argumentorum dispositionem, requiri potest. Pauca enim de acerbo Taurinensium dicendi genere conquestus Anonymus Autor, rem omnem, & infinitam molestarum controverfiarum seriem, referre auspicatur, & ab *Innocentio XII* usque ad *Clementem VII*, & presentem rerum statum, singula quæque prolixè prosequendo, decurrit. Orsus enim a prima litium origine, quando Comes *de Subernatis* filio suo ab *Innocentio XII* Abbatiam *de Sylva* petiit, magis id jure postulare posse visus, quam ex gratia, mox aliùm controverfiarum fontem exponit, quando Ducis Sabaudiz Edicto, in favorem Reformatorum, Arausionensis Principis instinctu, proposito, & per S. Officium abolito, innumeræ lites ex aliis aliæ per plures Pontificatus ortæ, ac, frustra tentatis transactionibus, in hoc usque tempus, quo animi tantum exarserunt, productæ sunt, quarum vel summa capita attingere, infinitum foret. Absolvitur autem *primi Tomi Pars prima* controverfiarum, sub *Innocentio XIII*, *Benedicto XIII*, & *Clemente XII*, agitatarum, enarratione, cui examen & confutatio relationis, quam Sabaudi dedere, subjungitur, omnia vero documentis subjectis explicantur atque muniuntur. Claudit hanc *Partem* Tabula Chronologica, quæ uno obtutu jura Sedis Apostolicæ in regnum Sardiniz, omnesque actus, quos Pontifices de illorum jurium exercitio solent allegare, subjectis probationum fontibus, proponit, *Alterâ Parte primi Tomi* controverfiam ipsam Autor aggressus, primum lites de immunitate & jurisdictione ecclesiastica, utpote præcipuas, attingit, & curiæ Taurinensis scriptum, cujus titulus: *Progetto d'Accommodamento*, ita expendit, ut hujus transactionis vim ac veritatem omni modo enervet, cui subjecit disquisitiones de causa beneficiaria inter controverfias illas, quarum non postrema est, quæ occasione iudulti *Nicolai V*, quo, sine consensu Ducis beneficia ecclesiastica se non esse unquam collaturum, pollicetur, disputata est. Quibus denique finem imponit singulari disceptatione, de jurejurando, quod Rex Sardiniz, cum pater regno se abdicaret, ab Episcopis in frau-

fraudem libertatis ecclesiasticæ, ut Auctor contendit, exegit. Postquam vero hæc differuit, ad argumenta quædam singularia *Tomo secundo* excurrit, cujus *Partem primam* unice tractationi de Feudis Ecclesiarum Astensis, Taurinensis, & Ticinensis, destinavit, quæ supremo dominio suo Sedes Apostolica, in primis præscriptione nixa, vindicat, cum contra vindicent Sabaudi. Addidit Auctor Tabulam Chronologicam, qua per annorum seriem argumenta Sedis Apostolicæ, & juris supremi exercitia, disponit, & e regione statim exceptiones Sabaudicas cum replicationibus collocat. *Ultima* denique *Parti* Operis Abbatie de S. Benigno destinata est, in qua, ut & ejus feudis, Sedes Apostolica sibi dominium supremum, æque iterum negantibus Regis Sardinie Ministris, arrogat. His omnibus & singulis loco suo subiecta sunt magno numero documenta, vindiciis hisce corroborandis inservitura. Ceterum, ut nostrum non est, de ipsa re & argumentorum virtute iudicium ferre, ita, dum diligentiam Auctoris, Operisque nitorem, laudamus, non ideo causam nostram facturi, potius profiteamur, esse hinc & inde multa interpersa, quæ juribus, S. R. Imperio in Italiam competentibus, plus, quam decet, detrahant, & discussionem singularem mereantur.

DE BAPTISMO IN NOMINE JESU CHRISTI, & de Hæreticis, qui Baptismi formam olim adulterarunt, Dissertatio historica, in duas Partes divisa, Auctore Fr. JOSEPHO AUGUSTINO ORSI, Ord. Prædicatorum, Cathedrali Casanateni, &c.

Mediolani, 1733, 4.

Alph. 1 plag. 13.

Hujus Dissertationis nigrum plus exhibet, quam rubrum quidem ejus pollicetur. Nam, præter Dissertationem de *Baptismo in nomine Jesu Christi*, quæ tantummodo primam Operis partem constituit, & præter alteram Partem de *Hæreticis, qui Baptismi formam olim adulterarunt*, additur alia, in Operis titulo nequaquam promissa, copiosa *Dissertatio de Chrismate confirmatorio*, velut largum auctarium. Nos,

Pag. i - 62.

63.

64.

72.

82.

86.

96.

115.

126.

133.

136.

152.

quamvis in universum ab Autore in capite causæ, idque modeste, dissentiamus, testimonium tamen lectionis multijugæ, & diligentis in colligendo adhibitz, non possumus non eidem perhibere. De *præiore Parte* Dissertationis proxime copiosius dicemus, cum, quam ei opposuit Dissertationem doctus aliquis Itatorum, in medium proferemus. *Pars altera* de Hæreticis, qui Baptismi formam olim adulterarunt, contra *Jo. Harduinum*, occasione Canonis Apostolici 49, agit, & quidem de Eünomianis, qui in Christi mortem baptizabant, de quibusdam Cataphrygibus recentioribus, Photinianismi & Sabellianismi inculpatis, & Bonosiacis, formulam baptismalem: *in nomine Patris, Filii, & Spiritus S.* respuentibus, porro de Paulianistis & Photinianis, ac denuum de reliquis Hæreticis, ex Orientalis tantummodo Ecclesiæ, & quidem veteris solius, disciplina rebaptizandis, seu potius, quoniam hæreticorum istorum baptismus irritus judicabatur, primo vel postliminio baptizandis, ac, quod gentiles essent, in Ecclesiæ gremium recipiendis. Tales sunt Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Gnostici, Nicolaitæ, Carpocratiani, Cerinthiani, Ebionæ, Valentiniani, Secundiani, Ptolemæi, Marcosii, Colorbassii, Heracleonitz, Cerdoniani, Marcionitz, Apellejani, Praxeani, Hermogeniani, &c. Aliis autem postea rationibus & conjecturis ostenditur, recentiores Græcos (seu Ecclesiam orientalem recentiorem) de errore rebaptizantium nil participasse. Unde conficitur contra *Harduinum*, Baptismi formam ab illis hæreticis, quos Græci Patres in veteri Ecclesia orientali rebaptizandos esse sanxerunt, fæde fuisse corruptam. Hisce ita pertractatis, sequitur nova illa, & in Operis inscriptione haud commemorata, Dissertatio *de Chrismate confirmatorio*. Hujus *Cap. I* demonstrare Autor nititur, chrysmatis usum in confirmandis Neophytis inde ab ipsis Christianæ religionis primordiis esse repetendum. Huc arcessit locum ex *2 Cor. I comm. ult.* & ex Patribus contra *Basiliugium*, unctionis antiquitatem & *γυναιότητα* negantem, contendit, unctionis ritum non ab hæreticis Ecclesiam, sed ab Ecclesia hæreticos, accepisse. *Cap. II* contra *Claudium du Vert*

Vert., Operis de Cerimoniis Ecclesie scriptorem, ostendere
 equatur, Patribus Latinis, Concilio primo Arausicano anti-
 quioribus, Sacram unctionem fuisse distinctum a Baptismate
 Sacramentum. *Cap. III* contra eundem *du Vert* ex Canone
 II Concilii Arausicani I, & æquævis Patribus, aliisque usque,
 ad XII Seculum Latinis Scriptoribus, asserit, unctionem esse
 partem Confirmationis essentialem, quibus geminum succedit
Caput IV, tradens, Græcos & orientales scriptores Sacramen-
 tum Confirmationis aut unice, aut potissimum, in unctione
 sacra constituisse, nec non *Caput V*, probaturum ex Græcis
 ac Orientalibus Euchologiis, unctionem aut unicam esse, aut
 præcipuam Romano-Catholici Sacramenti Confirmationis
 materiam. *Capite* denique *VI* demonstratum iuit Autor ex
 antiquis Latinorum Ritualibus, in unctione aut unice, aut
 certe primario, positam esse Confirmationis materiam.

Pag. 161.

183.

208.

233.

256.

Peter Hanssens Christliche Sitten-Lehre, &c.

id est,

PETRI HANSENSII ETHICA CHRISTIANA;
seu Theologia Moralis, Partibus II secundum lumen
rationis Sacrique Codicis tractata.

Lubecz, impensis Petri Bœckmanni, 1739. 4.

Alph. 4.

Si quod unquam Volumen hujus generis plena scribendi fa-
 cilitate, dilucido ordine, distinctis completisque notioni-
 bus, perspicua meditationum compage, sese commendat.
 hic liber, cujus summam dare constituimus, ni principa-
 tum obtinet, nulli certe postponendus videtur. *Parte prio-
 ri* comprehenditur tractatio de vita Christiano digna genera-
 lis. *Capite primo* exponit S. Rev. Autor de statu perfectio-
 nis ac imagine divina; *secundo* status percensetur ejus imper-
 fectionis, qua genus humanum per labem *Adami* fuit im-
 minutum atque commaculatum; *tertio* edisseritur status re-
 stitucionis, ad quem homo per gratiam Christi euectus fuit,
 & vita virtutibus condecorata. *Parte secunda* recensentur of-
 ficia

G 3

ficia vitæ Christianæ secundum utramque Decalogi tabulam, erga Deum, erga alium quemvis hominem, & nosmet, præstanda. *Liber primus* repræsentat officia erga Deum exhibenda, nominatim cognitionem Dei, fiduciam in Deum, timorem & obedientiam erga Deum, submissionem animi & venerationem Deo exhibendam, animum in Deo acquiescentem, preces, mentem in Deum gratam, confessionem & laudationem Dei, cultum Dei externum. *Libro secundo* pertractantur officia erga proximum observanda, speciatim amor in alium quemvis, Christiana dolendi societas & misericordia, beneficentia & bona opera, gratus in alium quemvis animus, pax & concordia, mansuetudo & lenitas, facilitas redeundi cum inimico in gratiam, seu placabilitas, justitia, sinceritas, humilitas animi demissi & modestia, atque humanitas. *Libro tertio* edisseritur amor sui debitus, cura animæ, custodia & cura corporis, tranquillitas, patientia, robur animi, prudentia, circumspectio, tacturnitas, temperantia, castitas, laboriositas, parsimonia & frugalitas, *diverſæque*, & constantia. Desunt officia societatum & ordinum, quibus mortales inter sese continentur, fortassis novo *Volumine* ab eodem Autore pertractanda. Propositiones determinatæ, stilus tersus ac profluens, & demonstrationis amœnitas, utramque hic paginam complent. Illustratio, declaratio uberior, tempestiva dictorum sacri Codicis prolatio, identidem intexuntur, ne lector fatigetur. Exordium, a quo Autor telam inchoavit, deducitur a conscientia perfectionis communi, & ab observatione, qua intime experimur, nos non tam esse perfectos, ut esse possimus, atque, quales ut existamus, optemus. Addit porro, unum omnium casuum modorumque, quibus vita humana transigitur, esse reliquis præstantiorem atque perfectiorem.

Pag. 5. Idem comprobatur ex sacro Codice, qui docet, nos usquequaque omnes errare, labi, & a scopo deflectere, *Eccl. VII, 21, Jac. III, 2*. Vindicat quoque a finistris interpretationibus pronuntiatum *Mofe* de imagine Dei, ad quam primus homo fuit creatus, *Gen. I, 27*. Adjungit dicta *Eph. IV, 22, 23, 24, Gal.*

Col. III, 9, 10, ubi per novum hominem non Christum, sed regeneratum renovatumque hominem, intelligit. Statum primæ perfectionis secundum singulas animæ facultates copiose exponit, ut diluceat clarissime scopus ille, ad quem homines anhelare restituique oportet, memor moniti *Apoc. II, 5*. Scopum hunc, perfectionem, nobis esse propositum, ut eum consequamur, ostendit ipse Servator *Matth. V, 48*. Imago itaque illa perfectionis divinæ, ad quam primus homo fuit conditus, est adhuc finis & scopus noster. Essentialitas rerum esse immutabiles & æternas, Pl. Rev. Autor docet, de reliquo *Leibnizii & Wolfii* doctrinarum amator, ita tamen, ut harmoniam præstabilitam repudiet *pag. 113*, eo quod anima & corpus *sint ens unum physicum*: ut neget *pag. 112*, dari legem naturæ, atheos in sententia ipsorum, quam aliam, obligantem; nec in verba magistri juret. Recenset perfectionem omnium partium subjectivarum & objectivarum, perfectionemque graduum intensiōis & extensiōis. Sanctitatem regentorum collocat in perpetuo conatu gradus superiores sanctimonie obtinendi, ac porro assequendi. Eoque sensu dici putat, eos, qui in Jesu Christo manent, *non peccare*; 1 *Jo. III, 61*, *præcepta Dei observare*, *Jo. XIV, 23*, 1 *Jo. III, 22*, siquidem diligentiam omnem adhibeant, ut luctentur adversus peccatum, 2 *Pet. I, 5*, *Ebr. XII, 1*, detestenturque illud, *Rom. VII, 19, 20*. Hunc conatum vocant Theologi *perfectionem inchoativam*, seu *partium*, quæ est, iudice *Joanne Gerbarde*, *serium & sincerum obediendi Deo studium secundum omnia præcepta*. In statu autem innocentie præsto fuisset perfectio graduum. Doctrinam illam iudicat periculosam, quam nonnulli fovent, dictitantes, sub œconomia Evangelii haud urgendam esse internam legis perfectionem. Ostendit autem e contrario, nostrum esse, aspirare & progredi per gratiam a Christo acceptam ad perfectionem & continuum sanctitatis incrementum, ob *Matth. V, 48*, *Eph. IV, 15*, 1 *Theff. IV, 1-10*, *Eph. V, 15*, 1 *Pet. I, 17*, *Ebr. XII, 14*. Demonstrat idein, Deum legem moralem tollere haud posse, ideoque per fœdus antiquius *Jer. XXXI, 31 seq.* haud intelli-

pag. 7

12.

13.

15.

17.

19.

telligendam esse illam: nec fœdus Evangelii in V. T. fuisse
 aliud, ac in novo, ob *Act. XV, 11*. Lex vero ceremonialis, quæ
 continebat umbram bonorum futurorum, cessare debuit,
 ejusque finis est Christus, *Rom. X, 4*. Nam lex moralis haud
 potest tolli vel cessare, siquidem illa est immutabilis, & con-
 tinet declarationem divinæ voluntatis de eo, quod omnibus
 in eventibus est optimum atque convenientissimum. De
Adami intellectu & voluntate sic commentatur Autor, ut
 existimet, eum ætate satis firma fuisse creatum, nec tamen
 omniscium, sed ulteriorum cognitionis graduum capacem; ad
 ideas per organa sensoria recipiendas habilem; organis
 sensoriis, debilitatem haud contrahentibus, imaginatione, &
 judicio, exornatum; valentem viribus dijudicationis casuum
 similium atque consecutionum, dissimilitudinisque, quæ re-
 bus inest; ratiocinandi peritum secundum mentis prænotio-
 num existisse; facultate cognoscendi veritatem, eiquæ as-
 sentiendi, fuisse instructum. In hisce facultatibus perfectio-
 nem enituisse, comprobatur ex exemplo Christi *Eph. IV, 11, 12,*
13, qui in statu innocentis est constitutus, ac ad gradum su-
 premum perfectionis, *πλήρωμα*, progressus fuit. In *Ada-*
mi intellectu abditam fuisse credit Psychologiam puram,
 Theologiam nitidam, ac aliarum scientiarum semina, ratus
 tamen, mysterium sacrosanctæ Trinitatis non nisi ex reve-
 latione divina ab *Adamo* potuisse cognosci, siquidem distin-
 guendum sit inter notitiam concreatam & concreatæ su-
 peradditam. Denegat protoplastis, a labe adhuc immuni-
 bus, notitiam gratiæ Dei œconomicæ, qualem nunc nos do-
 cet Evangelium. Largitur autem ipsis notitiam exquisitam
 de officiis, ab homine secundum legem naturæ præstandis.
 Nexum cosmologicum suo assensu dignatur, quem fuisse
 instar speculi perfectionum divinarum reputatum a proto-
 plastis, adhuc puris, adjungit. Libertatem ab arbitrio se-
 cernit. Distincte tractat facultatem τῆς θύλας, res delectui
 expositas, rationes expetendi vel averſandi, ac libertatem.
 Delectui exposita & obnoxia sunt ea, quæ vocamus contin-
 gentia, ab immutabilibus rebus diversa, & quibus adhæret
 vel

Pag. 28.

31.

34.

35.

36.

38.

42.

vel bonum, vel malum. Rationem eligendi ponit in iudicio de bonis & malis. Libertatem definit per facultatem voluntatis eligendi illud, quod inter plura possibilis est optimum. Sensationes distinguit in physicas & morales seu excitationes. Actiones hominum in statu innocentie florentium ostendit respondisse voluntati divinæ, congruisse & consensisse invicem, peractasque fuisse in libertate perfecta, immunes a coactione & violento impulsu externo. Inde porro demonstrat profluxisse lætitiã, tranquillitatem, & beatitudinem. Ut originem mali, in homines primos delapsi, exponat, systema *Leibnitii*, *Wolffi*, & *Bulfingeri*, adoptat, ratus, peccatum semper fuisse possibile, & essentiam hominis fuisse finitam, ex qua finitudine emanet inertia quædam & potentia peccandi. Lapsum vero *Adami* imputatum fuisse universis hominibus, statuit, eo quod nemo eorum præstantiorem sese præstitisset, ob *Rom. V, 12*. Non attingit objectionem, quam alii obmoliuntur, rati, Deum potuisse homini indere perfectiones majores, immo confirmationem in bono. Approbat pronuntiatum *R. Moysi Transensis* illud: *Eodem peccato, quo peccavit primus homo, peccavit totus mundus, quoniam hic erat omnis homo*. Recenset deinde pravitatis iniuriæ turpitudinem, & a legibus divinis discessionem, ab homine adamari solitam, discordiam & disconvenientiam cogitationum humanarum, quam ipse *Seneca* agnovit *de Clem. Cap. 7*. Homines exutos esse imagine divina, comprobatur ex *Rom. III, 23*, ubi per *δόξαν τῆ Θεῶ* eam intelligit, & ex hoc defectu deducit torporem, tranquillitatis vacuitatem, & beatitudinis denegationem. Ostendit deinde, quidnam facultatum humanarum hominibus sit residuum, & quanta eis perfectio desit. Comprobat facultatum usum minus perfectum ex superstitione, paralogismis quotidianis, dissidiis eruditorum pugnisque doctorum, ex inordinato sui amore, ex præjudicatis opinionibus, ex ignorantia animæ de semet ipsa suoque cum corpore commercio. De harmonia præstabilita sic pronuntiat: *Quoties ab intellectu nostro flagitavimus, ut ei assentiretur, toties in eo sensimus reluctationem.*

Pag. 46.

51.

63.

71.

77.

78.

83.

92.

113.

H

Vide.

Videmur nobis a ratione humana plus iusto petere, si volumus, ut ea existimet, unum physicum posse existere ex duabus rebus, qua modo per nexum metaphysicum copulatae sunt. Dolendum sane, doctos ipsos doctrinam de Deo saluberrimam saepius confudisse & intrinse, adeo, ut Cicero querulus scripserit: *Cogimur dissensione sapientum dominum nostrum ignorare.* Eos, qui historiam atheismi scripsere, credit plus operae & ardoris saepius impendisse, quam res ipsa exigat.

116. Statum imperfectionis illustrat porro dissensionibus mortalium de indole & momentis officiorum, earumque non unas recenset. Admiratur tamen, homines fuisse perspicacissimos in adminiculis vitae humanae tuendae & conservandae inveniendis. Enuenerat deinde laborem & imperfectionem, quacum conflictamur, dum volumus, dum rerum delectui operam damus, dum eligimus ex rationibus variis, voluntatem afficientibus. Peccatum insedit tam altis radicibus defixum, ut homo de vera salute per se sit incurius, emendationis & increpationis sit impatiens, cupiditates dominas sequatur incautus, sensationibusque indulgeat corpori statuique praesenti gratis, e. g. magnis societatibus, ludis variis, comediis, saltationibus, larvarum simulacris, venationibus, aliisque oculorum deliciis. Addit de hisce hoc iudicium: *Dici haud potest, animam per hasce delicias ne tantillo quidem emendari posse.* Recenset deinde oblectamenta oculorum, carnis, & arrogantiae, quibus mortales sibi relictis litant. Refellit hominum molliculorum opinionem de restituendis ad vitam aeternam cacodemonibus, eorumque affectis, quam carni gratam, ideoque affectatoribus placere multis, pronuntiat. Obiter notat quoque *Dippelii* aliorumque errores, qui systema sublimitationis conantur labefactare. Felicitatem huius vitae pari & acquiri per observationem legis naturae, cum *Cel. Christiano Wolfso* praecipit, & nil, nisi beatitudinem hominis sempiternam, promovere studet & amplificare. Dedimus haec speciminis loco, Lectorem ad aeneam haec animarum attentarum vireta remittentes.

D. 70.

D. JOACHIMI OPORINI, IN ACADEMIA
Georgia Augusta Professoris Theologiae Ord. Commentatio theologica de Ufu doctæ simplicitatis contra Scepticos, in qua primum efficacia illius in demonstranda & vindicanda religionis Christianæ divina origine explicatur; deinde imitatio hujus doctæ simplicitatis contra nostræ, etiam ætatis Scepticos tanquam sufficiens & necessaria commendatur; denique præstantia ejusdem prænova Viri Cl. M. JAC. CARPOVII subtilitate contra Scepticos illustratur.

Gottingæ, apud Jo. Mich. Fritsch, 1739, 4.

Plag. 12.

Quemadmodum omnis tractatio acroamatica a definitione, determinatoque vocum primariorum usu, debet proficisci, ne ipsa, in controversiis refellendis occupata, cum larvis umbrisque colluctetur; ita etiam, de doctæ simplicitate acturus, prius doceat, necessum est, quid per ipsam intelligat, quam ad exagitandas illas doctrinas, quibuscum ea videtur conciliari haud posse, descendat. Simplicitas autem ponitur vel in vitio, vel in virtute, capiturque vel grammaticæ pro eo, *quod nil admisti, nil peregrini, habet, vel theologicæ & philosophicæ per eam facultatem, qua quis nihil amplius ad rei demonstrationem affert, quam scopus requirit.* Cum vero scopus evadat varius pro diversitate lectorum vel auditorum, is certe non est unicus in specialibus doctrinis, licet non possit a convincente methodo, & determinato vocum usu, unquam separari. Demonstratio autem illa est vel theoretica, vel practica; illa propositionibus innititur, hæc exercitio solidæ virtutis ac pietatis est æstimanda. Stili indoles, ad priorem accommodata, vocatur *simplicitas orationis*. Methodus, qua quis scopo vel generali, vel speciali, qui in aliis convincendis ac corroborandis est positus, satisfacit, vocatur *simplicitas ordinis & æconomia logicæ*. Si simplicitati ordinis accesserit simplicitas orationis, & huic præluxerit illa, omnia sese recte habent. Nulla de hisce est

H 2

pu

pugna, nihil superest controversiæ. At, simul ac ad investigationem doctrinarum & ad simplicitatem in hoc vel illo capite articuloque tractationum ostendendam progressi fuerimus, neminem Doctorum ac Professorum facile inveniemus, cui non sua arrideat præcipue ratio tractandi, demonstrandi, refellendi, eloquendi, scribendique, velut altera Diana, prouti honor, ambitio, applausus cupiditas, lucrique bonus odor, quemque retinent & constrictum habent. Multis sua sic placent, ut diversa fordescant, & refutationibus videantur digna. S. Rev. Autor inprimis id agit, ut subtilitates minus solidas evertat, quibus nostræ ætatis homines ex parte indulgent ad demonstranda ea, de quibus nemo dubitat, vel ad intricanda & in perplexum propellenda ea, de quibus nemini est dubitandum. Ex definitione, quam de simplicitate theologica dedit, illico intelligimus, quantum a genuina methodo & purgatiori Philosophia sit ipse instructus. *Simplicitas est, hoc iudice, impermixta doctrina sinceritas, que veritatem sacram nudam explicat aut propugnans, posthabita partim subtilitate falsa, multorum errorum matre, exclusoque rationis ac Philosophiæ abusu; partim etiam rejectis subtilitatis vana & suspecta ambagibus, imo omnè intempestivo atque immoderato rationis atque Philosophiæ, ceteroquæ optimæ, usu eliminato.* Qui simplicitatem ponunt in perpicuis propositionibus distinctisque ideis, illi fortassis in hac de simplicitate definitione simplicitatem ipsam requirent. Lectori enim nondum dilucet, quid S. Rev. Autor intellexerit per *doctrinæ sinceritatem*, per *sinceritatem permixtam & impermixtam*, per *veritatem nudam & vestitam*, per *subtilitatem falsam, vanam, suspectam*, per *usum rationis tempestivum*, per *usum Philosophiæ moderatum & immoderatum*, per *errores ex subtilitate falsa originem trahentes*, per *Philosophiam optimam*. Multa latent hic involuta. Distinguitur deinde subtilitas solida a falsa, ita tamen, ut de potestate vocum haud constet. Si quid conjectare licet, Autor eis exprobrat subtilitatem falsam, vanam, atque suspectam, qui respuunt definitionum por-

portentis, ordinemque tractandi obscurum ac involutum; & contrario autem amant definitiones, quæ sunt nil nisi *idearum completarum* declarationes; certos vocabulorum exigunt significatus: idque præponendum volunt, quod infervit posterioribus demonstrandis, ne lector vel auditor per circumulum circumagatur. At nolumus conjecturam nostram latius persequi, Communicamus potius definitionem simplicitatis doctæ, ita institutam: *Doctæ simplicitas est nihil aliud, quam solidissima quælibet medulla ac centrum, ita, ut tactus persuadeat, multorum contra Scepticismum merita majora fuisse existura, si tanta cum soliditate scripsissent, quantam P. Baylius, recentiorum Scepticorum oraculum, præ se ferebat.* Exponit is deinde usum fructumque hujus simplicitatis doctæ adversus Scepticos in atheismum pronos. Credit, in sacris literis *Pf. XCIV, 8 seq. & Rom. I, 19, 20, citra subtilitatem totius Physicæ atque Metaphysicæ vim sapientia unitam per palladiæ contra atheos exhiberi.* An sacrarum literarum testimoniis ad atheos convincendos utendum sit, alii disputarunt. Argumenta vocat subtilia Autor, quæ contra atheos ab origine mundi, & finibus rerum, ab origine mentionum humanarum, a systemate atheorum ad nostrum comparato, & aliunde, ducuntur. Providentiam Dei per doctam suam simplicitatem ita propugnat: *Quia Deus in mundo præsens est, præsens audit & videt, & quia audit & videt mundum, speciatim homines, speciali Dei providentia summo opere indigentes, & indignos censere nequit. Quin doctæ illa simplicitas addit monetque, quod universorum hominum naturalis conscientia (nisi dormiat in nonnullis) per cogitationes accusantes & excusantes justam & benignam providentiam testetur, & quod preces, ad quas universi homines, ad angustias redacti, omni tempore confugerunt, omnipotentis providentiæ argumenta sint.* Videmus itaque, doctam simplicitatem in eis eloquendis esse æque occupatam ac magis apodictica methodus. Apparet proinde, doctæ simplicitatis obiecta esse argumenta, plane & citra calamiſtra oratoria ac citra apodicticam catenam proposita. Omai præsentiam Dei

Pag. 2.

Pag. 4.

deinde illustrat Autor ex natura animæ humanæ, quæ non in uno puncto cerebri, sed in punctis illius diversis, sensationem capit & exercet. En ejus verba: *Docta simplicitas, difficultatem qualemcunque, omnipræsentia Dei oppositam, longissime abesse a contradictione, vel inde probat, quod anima humana, qua est Deitatis speculum, in extenso præsens verè sit.* Addit deinde, eum, qui omnipræsentiam Dei neget, eum facere inermem, nec videntem, nec audientem omnium. Quod quidem nobis sic esse haud videtur. Si quis enim omniscientiam & omnipotentiam Dei admittit, sed de omnipræsentia ejus *αδιασέτω* dubitat, aut eam in omni-operationem convertit, is nec Deum facit inermem, nec eum habet prætali, qui nec videat, nec audiat omnia. Malleus quoque, Autor indicasset, quid per præsentiam ac omnipræsentiam substantiæ simplicis in extenso intelligat, ac observationem communicasset, qua convincere alios liceat, *animam humanam operari & sentire non in puncto, sed in punctis.* Ab hac enim observatione pendet determinatio commercii humanæ animæ cum corpore organico, cum ipsa conjuncto. Simul ac vero observationem illam, quam alii ad vitia subreptionis referunt, prætulit, subjungit hæc: *En demonstrationem a priori, quod omnipræsentia Dei non involvat contradictionem!* Addit deinde: *An is, qui omnia creavit & conservat, abesse ab ulla re potest? An illi, qui omnium mentium lux est, cogitatio quædam nostra abscondita est?* Sperat deinde, eos, qui de speciali providentia Dei inique sentiunt, duros, Deum omnia creasse, adeoque tempore saltem creationis omnipræsentem fuisse. Alii autem ostendere laborant, creationem primam evenisse citra intervallum morasque per educationem ejus, quæ poterat existere, momentaneam in actum. In puncto itaque creationis nullum collocari potest tempus. Quæstio omnis videtur eo redire, 1) an omnipræsentia *αδιασέτως* e Philosophiæ penetralibus possit demonstrari; 2) an ea duntaxat e sacris literis sit fuscipienda ac haurienda; 3) an omnipræsentia *αδιασέτως* sit conjuncta cum diffusionem sui; 4) an ea repugnet essentia Dei simpli-

simplicissima; 2) an Deus omniscius & omnipotens debeat ~~admirari~~ adesse rebus, in quibus & quas operatur, quasque conservat. Certi sumus, Theologos dudum rem ipsam satis evolvisse, posse tamen nonnulla momenta distinctius tractari. Redimus ad Nostrum, animadvertentes, ipsum credere, dari æternam hominum vitam, eo quod *existat communis hominum stimulus perfectissima felicitatis*. Libertatem describit vel definit per *facultatem eligendi seu agendi, ut libet*. Alii hanc facultatem vocant arbitrium, & libertatem habent pro facultate bonum agnitum expetendi, ac ei congruenter agendi. Libertatis applicationem arbitriique usum utique nos decet distinguere ab idea abstracta, quam de arbitrio & libertate tenemus. Effectum certe sine causa & ratione sufficienti ponere haud licet. Autor inficiatur, *mentem ad utrumque oppositorum aequaliter propendere*, quo ipso admittit rationem, cur potius in unam, quam alteram, sentiendi expetendique vel averlandi partem sit in dato casu proclivis. Existere leges naturales, (i. e. morales, ex lumine naturæ demonstrabiles,) ipse ita comprobatur: *Dantur principia quadam theoretica ac practica, per se nota, a nobis non pendentia, adeoque mutationi per homines non obnoxia, quorum sensu tota mortalium familia omni seculo & loco ita tacta est, ut iis, vellet nollet, assensum præberet*. Nobis vero videtur pace Pl. Rev. Autoris, simplicitatem doctam, cui hoc argumentandi genus refertur acceptum, sibi arrogare omniscientiam & *ναρδιστικὴν*, remque summæ facilitatis in labyrinthos inextricabiles diffusissimosque conjicere. Cui enim hominum innotuit 1) id, quod in animis hominum geritur & repræsentatur? 2) quid omni seculo & omni loco homines intra sese senserint? 3) an ficulna & tenebrosissima quorundam pectora attenderint ad ea, quæ ad ipsorum felicitatem pertinent? 4) an athei theoretici, ad tempus tales, assensum præberint principiis legum istarum, earumque veritati? Dolendum sane, haud exstare monumenta historica de facie conscientiarum, quibus gavisa fuerunt gentes, familiae, & singulorum animæ. Gratias Deo agimus, quod restant argumenta
bre-

Pag. 5.

6.

Pag. 7.

breviora, planiora, & ad assensum alliciendam expugnandamque accommodatiora. Postquam vero Autor docuerat, quantopere docta simplicitas ex opinione sua de atheis triumphet, progreditur ad simplicitatis doctæ victorias, de Deistis ac Naturalistis reportandas. Hosce vocat *Scepticos nostros*, quamvis Naturalistas a Scepticis alii sollicitè distinguant. Contra hos propugnandam docet religionis Christianæ veritatem eisdem argumentis, quibus divina sacrarum literarum origo demonstratur. Utamque igitur monet demonstrari per prophetiam futurorum contingentium, eventum comprobata, & miracula olim facta, fassus tamen, ad *Depravationem* omnium Scripturæ S. librorum atque verborum vindicandam, itemque ad canonem Scripturæ S. accurate definiendum, alia adhuc & plura argumenta requiri. Id quoque eximii habet, quod statuat, *ex lumine naturali haud agnoscere revelationis necessitatem*, idque à Paulo 1 Cor. I, 21, significari. Si id recubimus animo, quod Autor ex desiderio felicitatis, hominibus innato, derivaverit certam spem vitæ æternæ, non possumus, quin credamus, ipsam ex lumine rationis obstrictum esse ad admittenda adminicula, quibus ad vitam æternam perveniri potest. Qui hoc ipsum expendunt, non possunt non largiri, rationi humanæ constare de revelationis divinæ necessitate. Hoc quoque constat rationi, revelationem illam 1) Theologiæ naturali, aliisque veritatibus, naturaliter cognitis, haud contradicere; 2) supplere cognitionem naturalem, ideoque mysteria continere; 3) felicitatem sempiternam ob oculos ponere; 4) inde ab ea ætate, qua homines nobis fuere similes ratione corruptelæ innatæ, 5) ac universis gentibus, earumque animæ, esse accommodatam; 6) ipsam esse unicam; 7) ejusque singula criteria in sacras literas nostras quadrare. Hæc argumentandi ratio Deistam ex propriis principiis ac lumine rationis convincit. Sin vero ex lumine naturali haud agnoscitur revelationis necessitas, is, qui ultra hoc lumen non sapit, argumentis externis, eisque apodicticis, ad revelationem agnoscendam deduci haud potest, ac tum *docta simplicitas* in eis proferendis frustra deducatur, siquidem Christianis nondum in eo convenit, an miracula

racula, per sese considerata, possunt argumenta haberi veritatis credendorum ac agendorum a Christiano, & argumenta, ex historicis petita, requirunt homines doctos & fidei historicæ iudices peritos. *Subtilitatem* Autor adeo non damnat, ut potius aperte fateatur, eam ad solvenda sophismata interdum (quidni sæpius?) requiri. Relativa idea, quam Autor de docta simplicitate animo informavit, ex pag. 10 elucet, ubi hæc leguntur: *Quamvis divina origo religionis Christianæ ex genuinis passim fundamentis repetita & doctè vindicata sit; tamen hic saltem omnem mihi (aut doctè potius simplicitatè) materiam nondum præceptam esse sentio.* Exponit deinde argumenta, quibus Patres Ecclesiæ Sæculorum a C. N. primorum veritatem religionis Christianæ proposuerunt, e. g. ex miraculis Jesu, ex prophetia Vet. Testamenti, ex charismatibus primitivæ Ecclesiæ, ex necessitate reconciliationis hominum cum Deo, & aliunde, deducta. Quid vero de hisce Autor sentit? Ipse ita: *Ex religionis Christianæ excellentia & medio reconciliationis patefacto non tam clare & necessario fuit ejus divinitas, quam ex prophetia V. T. & miraculis N. T. Unde parum abest, quin affirmem, optimos Patres aliquo modo commiscuisse ea, quæ ad adversariorum præparationem pertinebant, cum iis argumentis, quibus convictio eorundem continebatur.* Nobis vero pace Viri Pl. Rev. videntur illa Patrum argumenta esse evidentiora eis, quæ vaticiniis de futuris contingentibus, & miraculis olim factis, absolventur. Illa enim religio utique est illa unica divinitus revelata, quæ genuinum felicitatis sempiternæ consequendæ adminiculum continet, quod in perfectiones Dei, miseriam hominis, & utriusque habitudinem, optime quadrat. Illa enim religio est vera, quæ præsentissimis miraculis, charismatibus Spiritus sancti, effulget, siquidem solus Deus efficere potest miracula, quibus mendacia & imposturas certe confirmabit nunquam. Idem iudicium fert Autor de externis internisque notis credibilitatis sacrarum literarum, a Joanne Musæo in Introductione ad Theologiam P. II Cap. V 25. 303 seq. allatis. Desiderat deinde nonnihil in Jo. Franc.

Pag. 8.

II.

12.

- Pag. 15. *Buddeo*, qui *Institut. Theol. Dogmat. Lib. I Cap. 2 §. 15* deduxerit veritatem religionis Christianæ a formali sacræ Scripturæ parte, scilicet a *veritate, sanctitate, & sufficientia* ejus. Deista utique hic exceptionem petitionis principii opponer, siquidem de veritate gestorum ante diluivum *Noachi*, & de mysteriis, rationi, sibi relictæ, nihil constat. At, si quid judicamus, veritas illa constabit ex perpetuo nexu, quo reliquæ Bibliorum partes mysteriis illis ac antiquissimis rebus gestis egregie cohærent. Adde, antediluviana ex Fragmento Phœniciei *Sanchoniatbonis*, commemoratiõibus Mythologorum, & ruderibus diluvii intra regnum minerale, ita confirmari, ut nihil solidi obmovere possit simplex credulitas, vel morosus scepticismus, simplicitati doctræ. S. Rev. *Joach. Langius* in *Causa Dei adversus Naturalismum* distinguit characteres præstantiæ & divinitatis sacrarum literarum. Nihilominus Autor credit, ipsum inter characteres divinitatis posuisse nonnullos, qui præstantiam comprobent, haud æque divinitatem, e. g. *mysteria salutis ingenio humano superiora, harmoniam credendorum & agendorum admirandam, &c.* Nobis liceat distinguere inter argumenta, quibus solitariis magnum inest ad convictionem pondus, & inter argumenta, quæ eam adjuvant & corroborant intra demonstrationis nexum. Ad hæc, non illa, referimus merito argumentum *Langii*, utrumque. Fastidit Autor argumenta, ex principiis rationis deducta. Notat *Joannem Comybearium*, Anglum, qui unicum characterem revelatæ religionis, scilicet miracula, retinuit. Ipse autem argumenta illa dividit in domestica & externa, quorum illa sint duplicis generis: alta, e quibus *ἰσχυρῶς*, veritas, sanctitas, & excellentia, patefcatur; alia, ex quibus divina religionis aut Scripturæ origo immediate fluat. Externa dicit ea, quæ aliunde, quam ex penu Scripturæ S., majorem saltem partem, desumuntur, seseque aut instar effectuum, aut instar adjunctorum, religionis Christianæ sive Scripturæ S. habent. Ad adjuncta refert antiquitatem, testimonium Ecclesiæ, propagationem Ecclesiæ ejusque conservationem, & martyrum constantiam. Optima demonstra-
- 16.
- 17.
- 19.
- monstra-

monstratio desumitur ex vi Spiritus sancti in animis fidelium, Hæc enim sola persistit in omnibus humanæ rationis procellis ac fluctuationibus: Sed ita veritas jam in subjecti emendationem, & fidem ejus divinam, transit. At vero ad obtentatos & scepticos ac infideles convincendos demonstrationibus quoque externis est opus. Hanc distinctionem accurate Autor inculcat. *Paulus* Atheniensibus Theologiam naturalem & Pag. 23 seq. veritatem resurrectionis Christi proponit *Actor. XVII, 34 seq.* Necessitatem & utilitatem revelationis copiose evincit adversus *Tyndalium* ejusque affectatores, additque conformitatem ejus cum sana ratione. Vindicat deinde mysteria religionis Christianæ, licet supra rationem posita, nempe trinitatem, incarnationem, & alia. Ipse sese putat clare pervidere, *Hæmerum Odyssæa Lib. XVII* nihil aliud ac obscuram recensionem apparitionum divinarum, a *Mose* descriptarum, memoriz prodidisse. Vindicias tum affert argumenti, a prophetiis desumpti, ostendens, obscuritatem quandam eis haud esse damno, *Danielis* vaticinia fide sua constare, licet *Collinsus* eis insultare haud erubuerit, vaticinia, in V. T. de Christo obvia, non pati Judaicam accommodationem, sed significare doctrinas de Messia claras. Meditatur ipse Commemorationem de divino Mediatore nostro, fusius in ea ostensurus viam demonstrationis, qua Christus & Apostoli; ad Prophetas provocantes, usi sunt, accommodationi Judaicæ repugnante. Hinc profert vindicias argumenti, a miraculis Christi & Apostolorum desumpti, adversus *Tyndalii* nugas ac deliramenta. Testimonia discipulorum Christi a strophis infrunitorum defendit. Miracula autem sigilla veritatis Christianæ recte appellat. Hæc ad Caput primum. Capite secundo exponit de imitatione doctæ simplicitatis, contra nostra etiam atatis Scepticos Naturalistas sufficienti & necessaria, ratus, pugnandum esse contra Naturalistas eisdem armis & argumentis, quæ Christus & Apostoli adhibuerunt, nec opus esse ad eos refræmandos, principia rationis communia urgere. Credit quoque, nihil superesse, ut Sceptici aut religioni Christianæ propter domesticam suam omniscientiam & omnipotentiam divinam sigilla,

30.

37.

41.

46.

50.

51.

*prophetiam nimirum ac miracula, visus manus dent, aut se se insanire profiteantur. An eventus sit iudicio huic responsurus, admodum dubitamus. Addit: Si per principia rationis idem felicitas posse existimamus, mire fallimur, quandoquidem ex illis nihil aliud ostendi potest, quam religionem Christianam recta rationi convenire, consentire, aptoque respondere. Ex qua vero religionis patefacta, atque rationis humana, conformitate, nondum fuit, nec inde sequitur, quod religio a Deo sit certo, sed quod ab eo esse possit. Creditus sane, nonnullos secus esse sensuros. Coniungi possunt eomode argumenta, disjungi non debent. Notat deinde prurimum philosophicum demonstrandi sacra contra recentiores Scepticos, qui sit immoderatus usus rationis & philosophica subtilitatis in sacris, quo quis aut divinam religionis nostrae originem atque mysteria qualibet, seposita patefactione divina, tanquam rationi sibi relicta humane spectata, ex principiis rationis demonstrare temere audeat, aut in multis etiam ultra Scripturam S. humana, saepe ingeniosa, placita secutus, sapere cupit. Invidiosam addit de Scholasticorum tricus increpationem, quasi nil nisi nugae egerint Scholastici, & Philosophi ætatis nostræ philosophentur more veterum Græcæ Philosophorum, ac tramitem Philosophorum Scholasticorum salcent. Am hic cum umbris luctetur Pl. Rev. Autor, definire non vacat. Qui scripta Philosophorum nostræ ætatis evolvunt, fortasse prurimum illum, suis coloribus hic adumbratum, nusquam deprehendent. Ferre nequit definitiones rotundas Autor, in quibus haud recensentur tot rei propria, quot ipsi videntur sufficere. Eos, qui moralitatem naturalem objectivam tumentur, omne veri nominis peccatum tollere putat, *siquidem hoc pacto securus & fur nihil quidquam peccaverit, sed imprudens fuerit.* Nota est illa officina, unde hæc increpatione, toties recocta, emanet. Non incognita est *Joannis Clerici* Dissertatio de Argumento ab invidia ducto. Demonstrat Autor deinde necessitatem subtilitatis philosophicæ, licet hæc dissimulet, sibi improbari methodum syntheticam, seu mathematicam. Subtilitatis illius solidæ rationes ad doctrinam
sunt.*

Pag. 52.

53.

56.

57.

simplicitatem conformandas esse statuit. Tum vero methodum simplicitatis doctæ ita præmunitum exemplo *Pauli*, limitesque ponit, intra quo usus Philosophiæ, contra hodiernos scepticos necessarius, sese debeat continere: Ἀποδείξιν πνεύματος, cujus *Paulus* facit mentionem 1 Cor. II, 4, exponit per prædictionem, tot rerum futurarum contingentium eventu clarissimo comprobata. Nobis nulla apparet ratio, cur Auctor unicam convictionis, a Spiritu sancto profectæ, speciem intelligere hic velit, ubi *Paulus* omnem illam demonstrationem commemorat. Ἀποδείξιν δυνάμεως exponit per demonstrationem ad fidem divinam accendendam efficacem, cum potius convictio indicetur per vim a Spiritu sancto effectui datam, quæ & charismata, martyriorum constantiam, fidemque miraculi plenam, & fidem omnibus salutarem, complectitur. Illi qui donis miraculosis valent propositam de Christo doctrinam demonstrare, in illos hæc *Pauli* methodus quadrat. An vero doctæ simplicitas hoc nitatur armamentario hæc nostra ætate, longe alia est quaestio. Ubi doctores Ecclesiæ nostræ credit Auctor obligatos ad imitandum illud *Pauli* exemplum, duas profert communes *Paulo* & nostris Ecclesiasticis doctoribusque rationes, Evangelii dignitatem efficaciamque, & pravitate[m] animi aduersariorum. At Apostoli haud indigebant sapientia & eruditione. Deus enim volebat in Ecclesia plantanda vim profusam suam apparere, ne quis suspicari posset, subesse imposturas. Et hæc ratio obligavit *Paulum*, ut Evangelii doctrinam proferret ἐν ἀνοδείξιν πνεύματος καὶ δυνάμεως. Nemo facile crediderit, doctorum nostrorum esse, eisdem penitus insistere tramiti, postquam mensura gratiæ extraordinariæ angustiioribus limitibus per Dei sapientiam fuit conclusa. Auctor verba *Pauli* 1 Cor. I, 22. ἡμῶν καὶ σοφίᾳ ἢ γινώσκουσιν, ita exponit: ne ob hoc ponatur efficacia Evangelii. Per ἀνοδείξιν πνεύματος καὶ δυνάμεως 2 Cor. II, 4, intelligit quoque aliquam in se solidam sapientiam humanam, sed intempestivo adhibitam. Complexus vero orationis ita fert, ut *Paulus* a prædicatione Evangelii sua removeat oratoriam, artem humana institutionis, sapientiam

Pag. 62.

62.

63.

64.

- tiz nomen tunc gestantis. Autor ita conclusionem informat: *Paulus* in Ecclesia plantanda debuit abstinere a praxi- diis sapientiz & oratoriz humanæ, ergo doctores Ecclesiz plantatz contra Scepticos ætatis nostræ methodum illam
- Pag. 67. *Paulinam* debent imitari, simul ac a præparatione ad convi- ctionem quærendam transeunt, vel a convictione ad corro- borationem. Addit, *in. nuperis de natura miraculorum acu- tissimis disquisitionibus ad nimias subtilitates fuisse excur- sum.* Capite tertio differit de præstantia simplicitatis doctæ
69. *pra inani* & nova *Viri Cl. Jacobi Carpovii subtilitate contra Scepticos.* Ita quisque sua adamat. *Carpovius*, in *Theologia revelata Preliminar. Cap. I* vindicaturus veritatem divi- næ revelationis ex criteriis, ierat demonstratum, quæ de- ducta sunt ex principiis rationis, eadem methodo usas, quam paulo post adhibuit *Cl. Schubartius* in *Albello. de Veritate religionis Christiane*, quem in *Supplem. ad Nova Acta Erud. T. III Sect. VIII pag. 364* recensuimus. Exterorum causa dabimus summam demonstrationis: *Deus per jus natura perfectam obedientiam ab homine postulare potest; actusque postulavit, homo autem propter neglectam obedientiam est peccator, sive ex præcipitantiâ, sive ex ignorantia, sive ex malitia: universi saltem homines secundum ordinem naturalem peccatores sunt, propter violatum Dei dominium: universi quoque propter peccata pena sunt obnoxii: pena autem delicto, delictum læsa majestati, respondens, facit, ut unumquodque peccatum infiniti reatus sit, & infinitam penam promeretur: ex culpa peccati, cui omnes apud Deum subiecti sumus, necessitas satisfactionis per modum passionis fuit: sapientia autem & misericordia Dei dignum fuit, ut medium adesset, quo homo, salva Dei justitia, a culpa liberaretur: ejusmodi medium est vicarius hominum, qui perpetrando, legemque perfectam implendo, salutem redimit: hic vicarius peccati capax; per se legi non subiectus, imo ipse Deus, esse debuit, etsi non solum Deus, sed *θεὸς ἰσοϋστος*, cujus merita per fidem nostra fi- rent. Queritur 1), an systema hoc sit falsum: id S. Rev. Oporinus hæc perhibet; 2) an rationi illud adverteretur null negat*

negat idem pag. 38 ; 3) an Scepticis sit opponendum : id haud abruuit idem ; 3) an penitus ex principiis humanæ rationis illud deduci possit : id vero negat ; 4) an ea demonstratio sit idoneum criterium veræ divinæ revelationis : hoc etiam negat ; 5) an contemplatio misericordiæ divinæ & miseriz humanæ hominem ad quandam spem medii reconciliationis cum Deo naturaliter manuducat : hoc largitur ; 6) an systema substitutionis sit unica via ad gratiam Dei recuperandam : & hoc ipsi placet. Quis vero dixerit, iustitiz Dei id penitus repugnasse, si hominem in miseria reliquisset ? Nonne diabolos Deus gratiz suæ minus capaces reliquit ? Quis credet, homini per vires suas ita innotescere scditatem peccati infiti, ut illud sempiterno reatu scdum esse sibi persuadeat ? Quis ostendit, Christum non potuisse *θεσπυγγαλον* esse, & ita genus humanum redimere voluisse ? Quis dixerit, *θεσπυγγαλον*, ob principia rationis, debuisset redemptionem peragere ? An a convenientia ad actum hic valet consequentia ? An mysterium a seculis absconditum, quod ne quidem intellectus angelorum pervidit, homo per principia rationis investigare valet ? Anne id, quod rationi non est certissimum, nec distincte pervium, demonstrandæ religioni Christianæ potest substerni ? Nonne hoc argumentum est subtilius, quam solidius ? Anne & impostor in eundem meditationis *Carpoviana* notum potuit incidere ac pervenire ? An non, si spurium fundamentum assumitur, & genuina insuper habentur, injuria fit Christianæ religioni ? Nonne ob philosophemata ejusmodi relinquitur tractatio & honor Códicis sacri ? Anne Christus naturaliter est notus ? An miracula fuissent necessaria, si offendiculum crucis Christi per meditationum ejusmodi compagem potuisset tolli ? Ex quæstionibus hæc facile intelligitur, quid Pl. Rev. *Oporinus* in meditatione *Carpoviana* desideraverit. Fuimus solito longiores, eo quod novas meditationes, controversiamque recentiore, exhibuimus. Confidimus autem, id a Duemviris meritissimis nos impetraturos, ut ea, quæ decerpimus ex ipsorum libris, & hinc inde emblematis nostris distinximus,

Pag. 79.

84.

85.

89.

mus,

mus, æqui bonique consulant, credantque, nobis arridere plana, solida, & pietati accommodata, sive ea fuerint apodictice demonstrata, sive alia ratione concinna, scopoque atque temperata, in mediura producta.

HERMANNI ANTONII MARIE DE CHLINGENSPERG, Sereniss. Elector. Bavariae & Palatinus Consiliarii Actualis, & in Universitate Ingolstadiensi Codicis & Juris publici Professoris Ordinarii, ac Legum primarii, Consilia & Responsa Criminalia super diversis casibus & delictis.

Tomi II.

Norimbergæ, impensis B. Wolfg. Mauriti. Endteri Consortium & Viduz B. Jul. Arnold. Engelbrechti, 1738, fol.

Tom. I Alph. 2 plag. 9, Tom. II Alph. 2 plag. 8.

Postquam Illustris Autor quatuor abhinc annis *Consilia & Responsa Civilia* partim suo, partim Ordinis Jureconsultorum Ingolstadiensium, nomine edidit, simulque tum temporis in Præfatione promisit, fore, ut brevi sequantur *Consilia & Responsa Criminalia*, jam stetit promissis suis, & illa in præfenti in publicam emisit lucem; quæ, secundum verba Autoris, eo magis accurate ac sollicitè ab ipso atque ab inclyto Jureconsultorum Ordine elaborata fuerunt, quod in criminalibus causis non de glande legenda, de stillicidio, & calce fodienda, neque de tritico & oleo legato, sed de vita, sanguine humano, fama & existimatione, agatur. Totum Opus dividit in *duos Tomos*, & utriusque elenchum *Consiliorum* præmisit, quorum *prior XL Consilia, posterior autem XXV Responsa*, continet. Vix operæ pretium esse existimamus, omnia speciatim enumerare, cum in plurimis illorum non nisi vulgaria legantur; sed nonnulla tantum hic recensere animus est. Sic in *priori Tomo primum Consilium a pag. 1 ad 4 datum est in causa Bigamiz*, quam quæstionem more suo, post adductas & confutatas rationes dubitandi, contra Jus Civile ex Constitutione *Carolina* & Jure hodierno, suffragante *Carpzovio P. II Qu. 66 n. 30*, ita decidit, ut

ut incarceration bigama ultimo, & quidem gladii, supplicio afficiatur. *Consilium VII pag. 27 seq.* proponit casum de homicidio ex causa zelotypiz commisso, in quo Illustris Autor abijt a pœna homicidii ordinaria, & statuit pœnam relegationis perpetuæ atque indefinitæ. *Consilio XVIII pag. 75 seq.* tractatur quæstio, an impuberes, crimine veneficii & magiz infecti, confessi & convicti, pœna ordinaria plectendi sicut. Quam Autor negat, ita tamen restringens suam sententiam, ut, si in malitia persistant & incorrigibiles sint, pœna omnino capitali sint affiendi. In *Consilio XXVIII pag. 124 seq.* proponitur casus in puncto immunitatis ecclesiasticæ & pœnæ Canonicz, & more Pontificiorum ita deciditur, ut occisor, quia recessit in locum tutum & immunitatis ecclesiasticæ, ex hoc privilegio non possit affici pœna gravi atque corporali, sed tantum canonica & spiritali ac disciplinari, hoc est, ad aliam satisfactionem non teneatur, nisi ad 90 florenos, pro funeralibus solvendo, & ad restitutionem expensarum judicialium, quoad pœnam Canonice autem ipsi imponatur peregrinatio, confessio, & 24 Missarum lectio ac auditio.

Posterior Tomus, uti supra dictum est, continet *XXV Responsa*, quorum Elenchus præfixus est. Exhibet hic modo causas varias furti, uti *Resp. II pag. 1, III pag. 15, V pag. 53, XIV pag. 106, XXIII pag. 192*, modo causas in iuriarum, uti *Resp. II pag. 11, VIII pag. 75, IX pag. 78, X pag. 81*, modo causas adulterii, uti *Resp. VI pag. 66, & XXIV pag. 183*, modo causas homicidii, uti *Resp. XIII pag. 97, XV pag. 110, XVI pag. 117, XVIII pag. 142, XIX pag. 156, XXIV pag. 196, XXV pag. 148*, in quibus omnibus semper eandem Autor methodum, qua in *priori Tomo* usus est, observat, ita, ut ubique votum suum solenne: *Principium sapientie est timor Domini*, inscriptionis loco præmittat, & in casu ipso speciem facti, postea rationes dubitandi, dein resolutionem quæstionis cum rationibus decidendi, & responsione ad rationes dubitandi, apponat, utrique etiam *Tomo* prolixum adjungat rerum, & verborum, *Indicem*,

K

NICO.

NICOLAI HIERONIMI GUNDLINGII,
Consil. Regii intimi, & Eccles. Jur. Eloqu. & Antiquit.
olim Prof. Publ. Ordinar. Exercitationes Academicae.
Præfationem de usu & præstantia Numismatum in Ju-
risprudentia præmisit JO. GOTTL. HEINECCIUS,
Ætus, Pot. Prussor. Regi a Cons. Secret. Jur. ac Philos.
in illustri Frider. Prof. Publ. Ordin. Societat. Lat.
Jenens. Membr. Honorar.

Halz, in officina libraria Rengeriana, 1736, 4-

Alph. 6 plag. 10.

Quanto cum applausu' excepta semper ab eruditis fuerint
Nic. Hier. Gundlingii scripta, & inter hæc Dissertatio-
 nes quoque ejusdem Academicæ, ii non ignorant, qui Viri
 summi merita sciunt, quibus jam dudum se reddidit immor-
 talem. Præcipua hæc causa fuit, cur, quem modo nominavi-
 mus, bibliopola Halensis illas omnes, uno comprehensas vo-
 lumine, denuo evulgare, & maxime in manus exterorum da-
 re, non dubitaverit, ad quos minora civium nostrorum, lau-
 de dignissimorum, Opuscula quam rarissime pervenire solent.
 Nec minus prospera elegantissimis hisce Exercitationibus,
 ipso Autore adhuc vivo in lucem prolatis, fata pollicemur,
 quam habuerunt huc usque Sermones ejus Academici, in varia
 Juris & Historiarum Compendia olim instituti, & plurima
 ex parte, turpis lucris causa, post Viri optimi obitum typis im-
 pressi, qui, licet parum accurate ac prudenter calamo excepti
 a nonneminè fuerint, tam multos tamen, ob solum forte An-
 toris nomen, nacti sunt amatores, ut ii, qui sumtus suppedita-
 runt, jam bene se habeant iisdem, & pecuniam suam non si-
 ne insigni emolumento rediisse latentur. Non poterat vero
 bibliopola majus huic volumini decus conciliare & ornamen-
 tum, quam doctissima Illustris *Heineccii* Præfatione, cujus po-
 tiora capita ut cum Lectore communicemus, officii nostri ra-
 tio postulat. Pertractatur in ea argumentum longe nobilif-
 simum de usu & præstantia Numismatum in Jurisprudentia.
 Uti nulla est Historiæ antiquæ pars, quin Jurisprudentiæ in-
 credibilem lucem affundat; ita certissimum est, ex vetustis
 etiam

Pag. 2.

etiãr numis permukum titilitatis redundare in Juris disciplina-
nam. Equidem *Ezech. Spanbemi*us in egregio *de usu & pra-*
stantia Numismatum Opere tam diligenter, tamque erudite,
dignitatem numorum & utilitatem demonstravit, ut in omni,
propemodum doctrinæ genere ab harum literarum studiosis
possit consuli. Nihil tamen minus hunc oceanum adeo non
exhaustit Vir inexhaustæ eruditionis, ut, qui postea expli-
cando hæc argumento operam navarunt, plurimum, quod
adderent, invenerint. Quam multa ille prætermiserit, quæ ad
usum numismatum in re Chronologica pertinent, præclaris
speciminibus, quamvis non eadem omnes felicitate, ostende-
runt *Henr. Norisius, Jo. Harduinus, Philippus a Turre, Vir-*
ginius Valscchius, Jo. Vignolius, aliique. De usu numisma-
tum Geographico uberius, post *Spanbemi*um, commentati sunt
Harduinus, Vaillantius, & Autores complures, a *Jo. Alb.*
Fabricio, in Indice secundo, subjuncto *Anselmi Bandurii Bi-*
bliotheca numaria, nominati. Ad numos, Historiam litera-
riam illustrantes, quod attinet, defectum hunc, qui in splen-
didissimo *Spanbemi* Opere notatur, supplere generatim co-
nati sunt *Laur. Begerus, Jac. Gronovius, Jac. Sponius*; alii
quorundam tantum virorum eruditorum memoriã ac vi-
tam ex numis illustrarunt, veluti *Gisbert. Cuperus & Joan.*
Car. Schottus Homeri, S. Rev. *Jaccherus* noster Biantis,
Corn. Diet. Kochius Aristotelis. Medicorum quoque histo-
riam, ex numis concinatam, promisit *Mich. Frid. Loch-*
nerus, Medicus apud Norimbergenses clarissimus. Quid?
quod, in *Quovoyvapovixñ* etiam utilitatem aliquam afferre
posse veteres numos, *Sponius*, modo nominatus, proba-
re annisus est, repugnante tamen, & ludicrum id argu-
mentum pronuntiante, *Anf. Bandurio*. Denique, cum de
usu numismatum in divinis literis, Historia sacra, & ecclesia-
stica, *Spanbemi*us nihil exposuerit, ex instituto hunc suscepe-
runt laborem *Egidius la Carri*, Magnif. *Lescherus*, celeberrimus
Ecclesiæ nostratis Theologus, *Baronius, Ant. Pagius,*
Tillemontius, quamvis *Baronius* ludibrium debeat eruditis,
dum modo Apostoles, modo panem eucharisticum, modo

Pag. 3.

4.

5.

6.

7.

alia mysteria, in numis conspicerè sibi visus est, In tanto autem doctissimorum virorum, qui varias scientias numismatum ope interpretati sunt, numero nemo adhuc exstitit, qui data opera scripto quodam indicaret, in quibusnam Juris nostri capitibus antiquorum nummorum usus sit conspicuus. Ad hoc igitur, quod pertractandum in præsentia sibi sumserat, Illustris *Heineccius* accedit, &, justitiam, quam constantem ac perpetuam suam cuique tribuendi voluntatem *Justinianus* vocat, sæpenumero exhiberi in numis Græcis & Romanis, sub *Tiberio*, *Vespasiano*, *Nerva*, &c. culis, & quidem ut fœminam, sive stantem, sive sedentem, & stola involutam, cornuque Amalthæe sinistra, libram dextra, tenentem, adductis exemplis demonstrat. Quod certe symbolo nihil pulchrius, elegantius nihil. Stola enim, justitiam esse incorruptam & castissimam, libra, æqualitate eam gaudere, Amalthæe cornu fructus largissime ad honestos ejusdem cultores pervenientes, denotat. Jurisprudentiæ quoque definitioni multum lucis accedere videtur ex antiquorum numis, qui præ se Deam *Themidem* ferunt, quamvis, si verum fateri velimus, ii sint & dubiæ interpretationis, & paulo rariore. Unum ejus generis acceptum refert Illustris. Autor *Christ. Sigism. Liebjo*, qui in *Gotta numaria* protulit numum æneum Phocensium, ejus in adversa parte est caput fœmineo cultu, laurea cinctum, vultu admodum decoro; in averfa autem caput tauri, vitis ornatum. Quod caput fœmineum licet videri queat *Apollinis*, quem etiam veteres muliebri fixerunt habitu; ipse tamen *Liebjo* eos non aberraturos à vero putat, qui *Themidem* in hoc numo agnoscant, quia, *Strabone* autore, *Apollo*, una cum *Themide*, oraculum Delphicum condiderit. Paulo certioris interpretationis esse videtur gentis *Flavie* denarius, exhibitus a *Fulu. Ursino*, quippe in quo non caput modo fœminæ, satis incultum, cum pallis erinibus, & apposita cithara, conspicitur, verum etiam ipsum *Themidis* nomen adjectum est. Comæ incoinctæ in hoc numo fatidicam ostendunt mulierem, quod *Virgilii* & *Seneca* Tragici testimoniis com-

Pag. 8.

20.

11.

comprobatur. Dicitur enim *Themis* prima protulisse oracula, & proinde, qui talia edunt, perhibentur *Θημιστεύων*, observantibus *Diodoro Siculo* & *Suida*. Cithara significat facundiam, qua *Themis* celebratur, ac propterea *Βεβαίος* vocatur a *Plutarebo*. Ne partitionem quidem Jurisprudentiæ in publicam & privatam omiserunt veteres numorum artifices, dum tres finxerunt mulieres mitratas & stolas, dextra libram, sinistra cornu copiarum, gerentes, cum perigraphæ: *aquitati publica*. Ubi tres illæ mulieres sine dubio præcipuas publici Juris partes, Pontificium scilicet, Feciale, & Senatorium, Jus denotant. Privatam Jurisprudentiam mitratam palliatamque, & libram dextra, hastam sinistra, tinentem, se in numis vetustis animadvertisse, testatur *Constant. Landus*. Quod sane symbolum rei convenientissimum est. Erat enim hasta signum privatorum judiciorum. Lex Porcia illustratur insigniter ex numo *Porcia æneo*, cujus in adversa parte est caput galeatum Romæ, adjecta epigraphæ: *P. Laeca Roma*; in averfa civi Romano stanti & provocanti stans itidem magistratus manuum imponit, stante a tergo licitore cum virga, infra autem legitur: *provoco*. Hic ergo conspicitur licitor, virgis in civis Romani corpus sævire paratus, hic magistratus apparet, ad quem damnatus, porsecutis manibus provocat, manum capiti imponens, eumque velut in libertatem asserens. Origo Cenforum, eorumque officium, non aliunde accuratius, quam ex Romanorum numis, intelligitur, nec minus, quod de reliquis magistratibus disserit *Pomponius*, de quibus omnibus cum satis accurate jam egerit *Spanhemius*, *Celeb. Autor* erambem bis coctam, uti vulgatum est proverbium, proponere lectoribus suis noluit. Progreditur potius, hisce omissis, ad Prudentum successiorem, & ICtorum etiam in numis exstare memoriã, observat. Sed ingenue simul monet, nullius adhuc veteris ICti numum, qui quidem indubie sit fidei, prolatum huc usque fuisse ab antiquariis. Kitus Romanorum solennis, per tabellas suffragia ferendi, in numis antiquis deprehenduntur vestigia. Ad jura personarum, statumque hominum, nunc progreditur *Mlossiris Autor*, & quanquam

Pag. 12

15

17

18

19 seq.

23, 24

servorum tam misera erat apud Romanos conditio, ut eorum rationem in numis vix haberent, manumissionis tamen ritum inde quodammodo posse illustrari, arbitratur. Exstant numi *Nerva* aliorumque, in quibus scemina, decore vestita, dextra pileum, læva baculum, modo longiorem, modo brevior, tenet, cum perigraphie: *Libertas publica*. Pertinent quidem hæc numismata non ad privatorum, sed ad ipsius publicæ rei, libertatem, prout apparet ex inscriptione illa; at, hanc tamen iis symbolis adumbrari, observat Vir Celeberrimus, quibus privati in manumissionibus utebantur. Fiebant hæc per vindictam, id est, baculum; & talem vindictam sinistra præferre libertatem existimat, non sceptrum, tanquam imperii signum, quod asseruit *Laur. Begerus*, nec hastam, quæ *Const. Landi* est conjectura. Hæc enim quid ad libertatem? Vindicta vero symbolum est libertati convenientissimum: id quod etiam de pileo, quem dextra gerit libertas, summo jure dicendum est. Ad Antestati officium illustrandum vel maxime pertinent numi, quorum mentionem iniecit *Muretus*, referens, se vidisse tales, in quibus quis alteri aurem velleret, adscriptis literis: *μνημόνευε*. Quanquam vero ejusmodi numos ab ullo eorum, quos consulere licuit, Scriptorum delineatos non viderit Ill. *Heineccius*; id tamen *Mureto*, viro candido, eo credit facilius, quo certius est, existare gemmas ejusdem, vel non ab similibus, *κατακύμαλος*, quarum meminere *Jac. Ravardus*, *Just. Lipsius*, & *Car. Sponius*, Solebant enim, qui antestabantur, alterius auriculas tangere, in quibus veteres memoriæ veluti sedem collocaverant. Ad *Tit. D. de rebus sacris, religiosis, & sanctis*, rectius intelligendum, non parum conducunt numi in memoriâ consecrationum Augustorum, Augustarumque, cusi, de quibus adeundi *Vaillantius*, *Sponius*, *Oisellius*, aliique. Argumentum occasione §. 2 *I. de R. D.* utrum Romani pro re communi habuerint mare, an illud ipso suo esse crediderint dominio, de quo doctissimi olim viri inter se concertarunt, præclare explicant bini *Cornelia* gentis numi apud *Ursinum* & *Begerum*, in quorum adversa parte est

Pag. 27.

28.

29, 30.

est caput diademate ornatum, affictio sceptro, cum literis: *C. P. R.* vel, si *Ursum* sequaris, quod utique rectius, *G. P. R.* ut literæ hæc denotent verba: *Genius Populi Romani*: in aver-
sa sceptrum laurea cinctum; orbem terrarum mari circum-
datum, & temonem, conspicimus. Genius populi Romani
hoc loco ipsum significat populum: sceptrum & corona flo-
rentissimi in terras complures imperii, & gubernaculum im-
perii paritimi, symbola sunt. Sed quid hoc tam splendidum
symbolum ad *Cornelios*, & maxime ad *Lentulos*? inquit ex-
quisitissimæ doctrinæ Autor. Victricia quidem Romano-
rum arma longe lateque circumtulērunt *Cornelii*; tantum
tamen abest, ut eorum ope atque auspiciis universi fere ter-
rarum orbis imperium ad Romanos pervenerit, ut ea potius
laus ad *Scipiones*, *Cassos*, *Merulas*, & *Sullas*, pertineat.
Non dubitandum est proinde, quin autor horum numisma-
tum, ambitione quasi turgidus, gentis suæ fata exprimere
voluerit. Percrebuerat enim in gente *Cornelia* fama, in li-
bris Sibyllinis ad tres *Cornelios* respici, aliquando præfuturos
orbis imperio. Merum & mixtum imperium, in quo ex-
plicando discrimine parum sibi vel doctissimi viri constant,
ipsamque jurisdictionem, signis suis præclare secernunt nu-
mi Romanorum antiqui. Jurisdictionis symbolum est sella
curulis, cum bilance & Amalthææ cornu, in denariis gen-
tium *Flaminia*, *Fulvia*, & *Licinja*: imperii mixti sella cu-
ralis, cum sex utrinque fascibus, sine securibus, qualis oc-
currit figura in duobus gentis *Livineja* numis: imperii tan-
dem meri sella curulis, & utrinque fasces cum illigatis se-
curibus, quod symbolum in numo gentis *Furia* pariter ac
Mamilia apparet. Quam vivis hic omnia coloribus depicta!
Ad *Tir. D. de Pactis* spectant denarii gentis sive *Vetria*, sive
Veturia, in quibus duæ figuræ stantes, & media genu flexa,
porcam sinu tenens, cum literis: *Roma*, ex quo ritus pan-
gendi fœdera optime perspicitur. Habemus enim in illis
Fecialem hastatum, & dextra porcam ostendentem; habemus
ducem belli paludatum, baculum ad eandem porcam pro-
tendentem, quæ sine dubio nihil significant aliud, quam
quod

Pag. 31.

32.

33.

40.

quod de antiquo pangendi fœdera ritu tradiderunt *Polybius & Livius*. Et hæc sunt specimina illa argumenti maxime jucundi, quæ Lectorum oculis subjicienda existimavimus. Adeo hæc scribentem oblectarunt Illustrem Autorem, ut talem cœptam alia, si Deo visum fuerit, occasione pertexere ipsi sit constitutum. Finem imponens politissimo suo Opusculo, *Gundlingii* sibi nomen mentionem injicit, eumque nonnunquam conjecturis plus justo indulgisse affirmat, & propterea multos fore credit, qui suam ab ipsius opinionibus sejungant sententiam. Complura, quæ ad Jus Naturæ & Gentium spectant, accuratius exposuit *Herr. Kablerus*; in multis, quæ de Historia & Jurisprudentia privata æque ac publica commentatus est *Gundlingius*, alii viri docti palmam ei videntur præripuisse. At multa & ipse vidit, quæ nulli in mentem venerunt, ideoque magni facient Lectores has Dissertationes, in illis etiam capitibus, quæ ab aliorum doctrinis abhorrent, bonæ frugis plenissimas. Stilo istæ purè plorumque & eleganti conscriptæ sunt, ac partim Historiam & Jus publicum illustrant, quo referendæ Dissertationes de *Jure oppignorati territorii*; de *Statu reipublicæ Germanicæ sub Conrado I, Francia orientalis Rege*; de *Causa & origine unionis seu fœderis Electoralis*; de *Jure Imperatoris & imperii in magnum Etruriæ Ducatum*; de *Erroribus pragmaticorum de renuntiatione hereditatum filiarum illustrium*: partim Jurisprudentiam naturalem explicant, quo cumprimis pertinet *Dissertatio de Statu naturali Hobbesii in Corpore Juris civilis defenso & defendendo*: partim ad Jus civile Romanum pariter & Germanicum rectius intelligendum conducunt, in qua classe collocandæ sunt *Exercitationes de Transactione testamenti tabulis non inspectis*; de *Doctrina vulgari, majorem a feminis, quam a viris, requirit castitatem*; *An nobilitas venter?* de *Transactionum stabilitate & instabilitate*; de *Lite contestata, commoda plerumque, incommoda nunquam*; de *Principe herede ex testamento civium*; de *Emtione uxorum dote & morgengaba*; de *Transmissione Actorum in legibus imperii permissa, ejusque repetitione*; de *Usu practico*
acti-

actionum bona fidei & stricti juris; de Universitate delinquente, ejusque penis; de rei vindicatione ex Jure Romano & patrio; de Singularibus doctrina de beneficio excussionis capitibus; & Commentarius ad Librum V & Libri VI Titulum I Digestorum, qui alterius Pandectarum partis, quam promiserat Antor in *Πρωτοις* suis, principium est. Specimen Historiæ, quæ ad Jurisprudentiam pertinet, literariæ exhibet C. Trebatius Testa, ab injuriis tam veterum, quam recentiorum, libellatur. Nos ex nonnullis harum Exercitationum aliqua notatu digna in medium proferemus. Transigi non posse de relictis in testamento, tabulis nondum inspectis, communis fuit Jctorum opinio, occasione l. 6 D. de Transact. & l. 1 D. Testam. quemadm. aperiuntur, enata. Sed, quod ad priorem legem attinet, illa, præclare observantibus Cujacio & Labitto, a suo titulo avulsa, in locum plane alienum transmissa fuit a Triboniano. Utique, si expendatur capituli hujus inscriptio: *Cajus Lib. XVII ad Edict. provinciale*, luculenter apparet, id referendum esse non ad Edictum de pactis & transactionibus, sed ad Edictum de tabulis aperiendis. Quod clarissime arguit l. 1 pr. & §. 1 D. Testam. quemadm. aperiuntur. quæ est ex eodem *Caji* libro, quam *Tribonianus* quoad verba posteriora discerptam repetiit in dicta lege 6 de Transact. Quodsi igitur hæc duæ leges principes ex mente *Caji* explicentur, quilibet perspiciet, neutram resistere, quo minus valeat transactio de testamento, etiam non inspectis ejus tabulis; quia *Cajus*, cum ait: *neque enim sine judice transigi, neque apud judicem exquiri veritas de his controversiis, quæ ex testamento proficiscerentur, aliter potest, quam inspectis cognitisque verbis testamenti*, tantum de facto locutus est, neutiquam autem de jure. Venit illud in mentem *Schiffedoggero* in *Disput. forens. ad Ant. Fabri Lib. II Tract. 25 Quæst. 7*, & eidem *Fabre*, quibus viris sese adjungit *Gundlingius*, & opinionem illam amplectitur, quam omnium optime communivit *Gerardus Noodtius*. Et sane, si ad naturalem respicias æquitatem, quid æquius est, quam lites, sine dolo, mutuo consensu, sopitas, non resuscitari? Quæ necessitas, quæsumus, urfit legatarium,

L

Pag. 88.

148.

ut ad transactionem procederet, testamento nondum inspecto? Poterat ille exigere ab hærede, ut sibi fieret ejus inspicendi describendive copia, vel per Interdictum de tabulis exhibendis, vel ex Edicto *Testam. quemadm. aper.* Quod cum neglexit, habet, quod sibi imputet, non quod adversario, quem aut plane non urfit, aut sufficientibus ad exhibendum remediis compellere potuisset. Confirmat *Gundlingius* mentem suam ulterius fortissimis rationibus, quæ non possunt non lectorem adducere, ut illas suo comprobet suffragio. Urbibus in Germania multis Episcopi ecclesiæ ac monasteria occasionem ortumque dederunt, circa quæ cum consideret ingens hominum copia, & undique etiam discensium numerus conflueret, factum tandem est, ut, imminente bello, cogitarent Sacerdotes pariter & Principes de circumducendis mœnibus, ne ingruentium hostium furori & res sacræ, & tot piarum animarum salus, essent expositæ, totque ab Imperatoribus in illis locis exstructa palatia devastationibus gentium barbararum paterent. Ad quod cum accederet commoditas, opificia aufererent, majorque in urbibus securitas constaret, atque mercatura ad opes parandas valde videretur idonea, evenit tandem, ut complures, relicto aratro, in urbes sese reciperent. Auxit hoc studium innumerabilis fere libertorum multitudo, qui, cum nihil haberent proprii, alibi, quam in civitatibus, ubi divitiis parandis non una erat occasio, vitam tolerare vix poterant. Imperii Romano-Germanici insignia asservantur, quod nemo ignorat, Norimbergæ. Sed quaeruntur duo: 1) utrum corona sit *Caroli M.* an *Conradi I.*; 2) an gladius sit *Caroli IV* potius, quam *Caroli M.*? Ad primum momentum quod attinet, putat *Comringius*, coronam illam esse *Conradi I.*, cujus etiam nomen præ se ferat. Verum enim vero adductis exemplis longe probabilior videtur *Gundlingio* conjectura, *Conrado II* adscribendum esse & arcum, & inscriptionem, coronam ambientem, non vero ipsam coronam. Hanc enim, quod recte *Wagenschilius*, a *Carole M.* inde ad nos profectam esse, ut firmiter credamus, tot

Ro-

Romanorum Pontificum Bullæ, tot Imperatorum Rescripta, tot gravissimorum Auctorum testimonia, satis comprobant. Uti vero coronam *Caroli M.* dubiam reddere studuit laudatus *Comringius*, pluresque alii; ita & gladium ejusdem agnoscere noluit *Aneas Sylvius*. Re tamen accuratius expensa, *B. Gundlingius* sententiæ *Obrechtii* ac *Wagenseilii* accedit, qui, confutato feliciter *Sylvio*, contrarium demonstrarunt. Aut non intellexerunt, aut præfracte notitiam, quam de Pag. 175, 176.
Hobbesii principio habent, dissimularunt, qui scripserunt, eum omnia implevisse tumultu, & funus ex humano genere perpetuum efficere voluisse. Ubi autem hoc tentavit *Hobbesius*? Eam, quam *Grotius* & *Pufendorfius* quærun, pacem quærit & ipse, at ratione tantum diversa, homines sub imperio ut conquiescant, serio intendit & optat; tantum abest, ut velit petere mortales. Poscit *Hobbesius* lectores attentos, acuti ingenii, & meditabundos, non multa rerum inutilium lectione obrutos, quas virtutes si attulerint, recte omnino poterit intelligi. In *l. 21 §. 8 D. de Furt. Wissenbachius* & *Stryckius* nodos agnoscunt, quos solvere studuit Auctor. Tota difficultas in voce: *dicimus*, latitare videtur. Legendum igitur censet: *dicamus*, & hac ratione sensus erit evidens prorsus & planus: *Quid si totum vas tollere potuerit, dicamusne, eum totius esse furem; licet solverit, ut singulas vel quasdam tolleret? Et ita Sabinus ait.* Ex quo elucet, *Ulpianum* non contradicere sibi, sed *Sabini* referre sententiam. Quo etiam *Antonius Matthæi* inclinât, quanquam nihil in textu mutaverit. Romanis virginum pudicitia nihil sanctius erat, nihil majori diligentia servandum. Hoc patris cujuslibet votum, hæc erat sententia. Nullum igitur majus familiæ patris inferri credebant dedecus, quam si filia esset corrupta. Malèbant hanc mortuam, quam vitiatam; cujus rei egregium exstat exemplum apud *Valerium Maximum Lib. VI Cap. 1.* Id ut evitaretur, scemina in nuptæ non a balneis tantum publicisque lavationibus, sed a conviviis etiam, penitus arcebantur. Imo, ut publice monstrarent *Quirites*, quantum sibi curæ esset 223.
228.
229.
qui-

quibus pudicitiam quasi Deam colerent. Et exinde quoque
 apparet, cur mulieres non potuerint ab adversario in ju-
 renitentes rapi, ne scilicet earum verecundia subiret pericu-
 lum. *Pag. 245, 246.* Fœminas uno contentas viro maximo semper in pre-
 tio habebant Romani, & propterea, *Valerio Maximo* auto-
 re, corona pudicitiz cohonestare solebant. At, quanto ite-
 rum nubentes odio profecuti sint, complura veterum Au-
 295. torum loca testantur. Saxones antiqui tam infensi erant
 impari conjugio, ut capitis pœnam in eos statuerent, qui ta-
 341 seq. le inierant. *B. Gribnerum* nostrum & *Illustrem Leyserum*
 fuse refellere studuit *Gundlingius*, quoniam hi Jcti præstan-
 tissimi in scriptis singularibus existimant, non esse con-
 cedendam a magistratu de sponsalibus transactionem, ne fi-
 des semel data temere violetur. Apud Græcos ante *Solonis*
 489. ætatem venalia erant matrimonia, quam perversam consuetu-
 dinem Philosophus laudatissimus, *Plutarcho* referente, dein-
 cept aboluit. Quæritur autem, quomodo intelligenda sint
 matrimonia venalia. Putat *Gundlingius*, displicuisse legis-
 latori orientalium morem, Assyriorum cumprimis, qui
 virgines, conjugio habiles, præconis voce venales pronun-
 tiando plus licitantibus vendiderint; aut etiam veterum Græ-
 corum, qui ad dona magis & pecora, quam ad virtutem,
 & amorem, liberorumque procreationem, in nuptiis contra-
 hendis respicere solebant. Ut vero munera ante nuptias
 universa cessarent, vix voluisse credit *Solonem*, quin potius
 luxurizæ dotium obicem tantum posuisse, persuasum sibi
 438. met habet. Nubens fœmina apud Romanos sibi emebat ma-
 489. ritum. Eam ob rem asses ferebat, unum, quo virum sibi
 compararet, alterum, quo acquireret sibi ejusdem Lares,
 ac familiares Deos, tertium, quem in marsupio condidit,
 tum demum resignavit, cum in compito vicinali in do-
 mum ejus transiret, ac materfamilias efficeretur. Mirifice
 exercuit eruditos, quid sit *compitum* hoc vicinale, cujus me-
 minit *Varro*. Hinc ea verba omiserunt aliqui, reputantes
 glôssæma. Sed perperam. Exploratum enim est, virginem,
 in hortos deductam, ibi separatam primum a viris dictam
 ha-

habuisse; deinde, diruta maceria, in domum transiisse mariti. Hæc maceria compitum fuit vicinale, *der Scheide-Weg*. Illustrat illum locum *Varronis* insigniter *Terentius Adelph. Act. V Sc. 7 v. 9 seq.* Ergo in horto substitit paulisper sponsa, donec cum familia viri commixtio fieret, illaque compitum transiret vicinale. Ex eo *Terentii* loco intelligi simul facile potest difficillimum *Scavola* responsum l. 66 §. 1 *D. de Donat. ins. vir. & uxor.* Antiquissimus est appellationum usus, neque Græcis, neque Romanis, olim ignotus. Rarior tamen apud Romanos in causis civilibus erat, usque ad *Augusti* & sequentium Imperatorum tempora. *Hadrianus* autem prohibuit, ne a Senatu ad Principem provocaretur; sed hoc evuluit *Constantini M.* ætate, solo excepto Præfecto prætorio, a quo, tanquam Imperatoris vice judicante, provocare non licuit. De inrotulatione Actorum monent doctores, & barbarum hoc esse vocabulum, & rem ipsam usu magis, quam jure, videri introductam. *Cangius* libros quoscunque rotulos appellatos ex medijs xvi Scriptoribus probat, putatque, volumina olim convoluta dicta fuisse *rotata*; unde diminutivum *rotulus*, seu *rotula*, itemque *rollus*, & Gallorum *enroler*. *Salmasius*, *rutulum* Latinis *baculum* significasse, demonstrat in *Notis ad Vopiscum*, cumque convoluti libelli bacillarem ostendant figuram, hinc a similitudine rotuli nomen accepisse paginas sic convolutas; & esse Germanorum vocem *Ruthe* bacillum quoque, persuasum sibi met habet. Unde *mittere in rotulum* idem, ac *mittere in Acta*. Propterea enim citantur partes, ut videant, libellos & scripta sua adjici Actis, & integra amandari, & relegata ad volumen, uti *Nepos* ait, ad sapientum concilium transmitti. Mirandum sane est, cur plerique Protestantium Clericis peculiare judicium constituerint, quod Consistorii ecclesiastici nomine vulgo insignitur, quasi scilicet Jcti, his in rebus probe, versati, non possent judicare accuratius, quam Clerici, rerum civilium ut plurimum imperiti. Quicquid etiam pro Sacerdotibus ex *Carpzovio* afferat *Zieglerus*; ejus tamen sententia est rejicienda. Laudandus igitur Norimbergenſium

Pag. 733

744

745

976. 977

mos est, qui Consistorium ejusmodi habent nullum, quod itidem fere apud Hamburgenses obtinet. Sed, nostra quidem sententia, omittere poterat *Gundlingius* hanc observationem: in nostris enim Consistoriis non solum Clerici, sed JCti etiam, locum tenent, qui ex singulari Principum dispositione de rebus ecclesiasticis cognoscunt.

FRANCISCI RONCALLI, PHILOSOPHI & Medici Brixiani, de Aquis mineralibus Coldoni ad oppidum Leuci in agro Mediolanensi Dissertatio Physico-Chymico-Medica.

Brixiz, ex typographia Jo. Maria Ricciardi, 1724, 4, ch. 289.
Plag. 10 1/2.

Splendido admodum habitu, si chartæ præstantiam & augustam magnitudinem, typorumque nitorem, respicias, liber hic in publicum conspectum prodiit, neque externa tamen forma fallit, sed internis quoque eruditionis, ordinis, elegantizque, dotibus spem de se factam sustentat. Neque exiguum nobis ab illustrissimo, quod in fronte præ se fert, nomine *Clelia Grillo - Borromæa* decus capere videtur, cui Clariss. Autor, & ob reliquas incomparabiles animi facultates, & ob amplissimam omnium scientiarum cognitionem, velut Europæ miraculo, Insubriæ Phœnici atque Minervæ, & veræ nostri sæculi Uraniz, ut ipsam cognominat, monumentum ingenii sui jure merito dedicandum putavit. Initio Operis regionem, in qua fons præfilit, describere aggreditur. In Mediolanensi provincia, ubi Larius lacus Abduam restituit, Leuci ager exurgit, multiplici non minus pagorum amœnitate, quam oportuna ædificiorum multitudine, clarus, & cum aeris, tum aquarum, salubritate commendabilis. In hoc agro Coldoni perennis & brumali quoque tempore tepida scaturigo ab internis Giovi, seu Serratæ, visceribus erumpens, dein longissimo montium dorso latis flexibus procurrans, misceri posthæc lacu properat, & Bonaciam prius a dextra, inde Aquatum a læva, lambens, prælabi-

Pag. 1.

2.

labitur, tandemque per inclinātam parumper soli superficiem non longe a munitissimo Leuci oppido ad lacum decurrit. Varia ejus atque dubia fuit fama, donec *Gazzarus & Angelus Homobonus*, Medici, cum variis experimentis tentarunt, & in quibusdam deinceps morbis ita, ut par erat, extulerunt. Autor itaque noster fontis hujus naturam proprius paulo atque penitius perspecturus, aquas ab ipso Coldonensi flumine prope Guardalupum haustas, (plures enim esse earum rivos, copiose hic simul exponit,) tum aliis instrumentis, tum chemico igne, exploravit, comperitque, vix eas leviores esse ceteris aquis Brixienſibus; in vasis vitreis affervatas, nitorem semper habuisse chryſtallinum; saporis esse nullius; ex 50 libris post destillationem dimidiam circiter reliquiſſe unciam ſedimenti, quod diligentissime abrafum, prius intuitu albissimis componi videbatur arenulis, in subtili terra ſepultis, saporis tamen acidiusculi erat, & cum spiritu nitri promptiorem fermentationem, quam cum oleo Tartari, inibat. Ope vero exactissimi microſcopii colliſtrata arenularum ſuperficies ut plurimum deſinebat in priſma baſis triangularis æquilateræ, ut in nitroſis præcipue ſalibus fieri ſolet. Neque minus ſuper ignitis laminis dureſcentes bullulæ nitroſam indolem ulterius ſignificabant, & præter alia experimenta, quibus nitroſæ aquæ dignoſcuntur, ex duabus quoque nitri libris, in Coldonenſi aqua infuſis, octo unciz cum ſemidrachma ſedimenti ſubfederunt, in puteali autem aqua tantummodò octo unciz; quo experimento argui putat, aquæ Coldonenſis poros in primæva origine eſſe nitroſis effluviis jam occupatos; putealis vero poros, utpote nullis corpufculis ſaturatos, copioſiores nitri particulas in ſinum ſuum recepiffe. Ferrearum vero particularum præſentia arguitur a terrifodinis, quæ iis adhuc locis extant, a celeritate, quæ viſcerum ambages trajicit, & virtute medicinali in dyſenteria. Experimentis vero in conſpectum produci nequit, ob tenuiſſimam ſuam indolem, & quod nec pyriteis matricibus, nec vitriolico connubio, particulæ iſtæ copulentur, neque ferrea ſemper in ſediamento effluvia

Pag. 5.

6.

8.

9.

10.

12.

- Pag. 13. fluvis a magnete attrahantur. Ut tamen certior fieret, exigua feculentiarum portio, quæ in angusto prope Guardalupum sinu per se placide subsederat, medio igne sublimate, colorem inter flavum & aureum ambigentem induit, quin imo, aliquot guttis olei Tartari instillatis, ærugineam quodammodo faciem præ se tulit. Ut adeo de latentibus ferri principiis dubitare non liceat. A nitro igitur, & ferro, & purissimo latice aqueo, omnis vis pendere videtur. Frustra igitur erit illarum usus in malo hypochondriaco graviore, in renitentibus ac quasi scirrholis pancreatis, aliorumque imi ventris viscerum, obstructionibus, in cachectico corporis habitu, uno verbo, in confirmatis æconomix animalis labibus: Utique autem opem ferre valent in morbis, qui illis mitiores sunt, & ad conservandum corpus, tam ubi ex seri defectu cruoris massa exæstare incipit, quam ubi a gelatinosarum partium copia in suis motibus deturbatur, e. g. in hypochondriacis & calculosis, jamjam aliquo modo pristinae sanitati restitutis, ne mala hæc recrudescent. Post longam disquisitionem, lotiumne per renes tantum excernatur, an per alias etiam vias ad vesicam amandetur, tandem, argumentis in utramque partem allatis, posterior sententia prioriori habetur, atque hinc concluditur, diuretica etiam brevioribus, quam per sanguinem & renes, viis aliquando diffluere, atque minerales pariter aquas transitum suum ita peragere, non exiguam tamen earum partem in sanguinem devolvi, atque per renum tubulos denuo e corpore proscribi.
15. 16, 50.
- 16, 51.
- 17.
18. Multa posthæc de transitu aquarum per alvum & urinam, ejusdemque cum adjumentis, tum impedimentis, disputantur, & uterque effectus ex eo arcessitur, quod acidulæ & thermæ, copioso sale primas vias jam irritante, & ad anum delabente, turgidæ alvum moveant, quando autem salina medicans tinctura miti ad aquam proportionem in ejus substantia disseminetur, ob nullam constringendi & stimulandi vim post aliquam in primis viis moram, tandem utroque itinere per vesicam exeat. Atque hujusmodi diuretica vis aquæ Coldonensis inest, eademque certo modo ad tollendam sterilitatem
- 35.

tem conferre posse videtur, quemadmodum & externus usus
 adversus illam laudari solet. Monet præterea Noster, in pota-
 tione fontis examinandas noxiarum tempestatum vicissitudi-
 nes, & in loco, ubi hauriuntur, bibendas esse aquas, quoniam,
 dum in longinquas regiones exportantur, præcipua illarum vis
 evanescat, & parum utilitatis ab hermetice figillatis vasis ex-
 pectandum sit. Satiusne sit in lecto, an inter deambulandum,
 frigidam, an calidam; bibere, difficillime definitur, & rectius
 judicio pragmatico permittitur. Externe quoque, balnei for-
 ma, commode esse adhibendam, & instar aliorum balneorum,
 egregie essent profuturæ, imo interdum subventuræ ægri-
 tudinibus, ubi internus usus nihil juvaret. Propter inopiam
 vero balneorum tepidiorum instituendæ natationes, præ-
 sertim sæviente canicula, & immersiones confestim facien-
 dæ forent, non sine insigni emolumento, præcipue in flu-
 xu menstruo nimio & fluore albo, in aliqua partium debili-
 tate, in pertinaci artuum impetigine, varicibus & annosis ul-
 ceribus, mictu sanguinis, & atræ bilis æstu. Accedit in calce
 Epistola Autoris ad *Pastorium*, Medicum Leucensem, quem
 is rogat, ut, si qua de aquis Coldonensibus habeat explorata,
 ea secum communicet. Quamobrem & ille in adjecta respon-
 sione nonnulla de illarum elementis, sed levioris momen-
 ti, itemque de usu in affectibus nephriticis, tam legitimis,
 quam spuris, in febribus lentis, diarrhæis, atque dysenteris,
 defluxionibus tenuibus, ad pectus irruentibus, commemorat.

Pag. 36.
 37.
 38.
 40.
 41.
 42.
 47.
 48.

*Ausführliche Reformation's - Historie der Stadt und
 Universität Leipzig, 2c.
 id est,*

*M. CAROLI GOTTLÖB HOFMANNI, S. T. B.
 Ecclesiastæ ad S. Petri Lipsiæ, fusiore Historia Reforma-
 tionis Urbis & Academia Lipsiensis, in latam re-
 cordationem secundi Lipsiensium Jubilæi
 edita.*

Lipsiæ, impensis Bernh. Christoph. Breitkopffii, 1739. 8.
 Alph. 1 plag. 8.

M

Præ-

- Præmittitur libello huic, diligenter scripto, catalogus Consulum ac Senatorum, Ministrorumque Ecclesiarum hoc ipso tempore in urbe nostra patria florentium. Occasionem scripto subministravit memoria secundi Jubilei Lipsiensis. Præcedit historia Jubilei primi, A. 1639 inter calamitosiora fata pie celebrati. Succedit status Lipsiæ, inde ab A. 1500 ad 1539 varie explanatus, solideque expositus. *Georgius Barbatus*, qui A. 1500 habenas regendi Marchionatus Misnæ capessivit, hic passim apparet descriptus. Ille erat, omnino Princeps mediocriter doctus, Canonicatus Moguntino olim destinatus, frugalis, sed opinionum avitarum religiosarumque vehementis affectator. Magna ejus in urbem & Academiam Lipsiensem exstant promerita. Accivit Lipsiam *Patrum Mosellanum* ac *Henricum Stromerum*, Medicinæ Professore, a patria *Auerbach* dictum, ædificii splendidi, quod vocant aulam Auerbacensem, autorem. Quanta, Seculo ineunte XVI, caligo Theologiam tenuerit obsessam, dici vix potest. Superstitio & ignorantia Lipsiam adeo occupaverat, ut nihil supra. *Reymundus*, purpuratus curiæ Romanæ pater, A. 1503 Lipsiensibus literas indulgentiis plenas, caro satis pretio divididit, succursurus instituendæ contra Turcos bellicæ expeditioni. *Conradus Wimpina* Oratione Cardinalem excepit, luci publicæ data, qua *Raimundum*, indulgentiarum venditorem, vocavit *angelum pacis ac alterum velut in terris Deum*, indulgentias vero *efficacissimum peccatorum piaculum*. Addit Autor Pl. Rev. literas ejusmodi, ex officina *Raimundi* profectas, pag. 13 seq. quæ *Relationibus innoxiiis Annæ 1706 pag. 299* inertæ exstant, ad quas obelos criticos summo jure adjunxit. Vario enim errore fluctuatus est ille, qui literas illas loco laudato inferendas curavit, notisque illustravit. De nundinatione indulgentiarum, quam *Joannes Tetzelius* A. 1507, 1516, & 1517, exercuit opipare & pecuniose, haud tralatitia afferuntur. Mirum sane, *Georgium*, Ducem Saxoniz, A. 1513 bis mille florenos impendisse *Tragediis de historia patientis ac morientis Redemptoris in foro publice recitandis*

citandis ac concelebrandis. *Tetzelius*, cum is patriam na-
 ctus fuerit Lipsiam, plurimam hic dicendi materiam sup-
 peditavit. *M. Vogelius* vitam ejus ex professo abhinc viginti
 circiter annis Lipsiæ edidit. *Tetzelius* A. 1482 albo studioso-
 rum Academicæ vitæ nomen suum dedit; A. 1487 evasit Phi-
 losophiæ Baccalaureus; A. 1489 ingressus est Paulinum Lipsien-
 sium, Dominicanis dicatum, monasterium; paulo post ab
 Episcopo Merseburgensi Sacerdos fuit allectus; A. 1500 Gy-
 gæam orationibus sacris eloquentissimis perfudit; A. 1502 &
 1504 jam in Indulgentiis prædicandis præconem egit; Oeni-
 ponte A. 1512 adulterii crimine sese maculavit, supplicio ea-
 propter afficiendus, ni *Friderici*, Electoris Saxonix, preces
 eum liberassent. Pontifex eum a tanta absolvit lue. *Herman-
 num Rab* A. 1519 existisse Dominicanorum Saxonix Provin-
 cialem, Autor ostendit, erroremque *Vogelii*, & qui eum, secuti
 sunt, quantum ad hoc attinet momentum, emendat. Collo-
 quium Lipsiense religiosum, cum D. *Andrea Eccio*, Ingolstadi-
 ensi, A. 1517 de Indulgentiarum doctrina capitibusque aliis af-
 finibus habitum, fuse ac copiose edisserit & explanat, intextis
 nonnunquam literis, ex avtographo nunc primum protractis.
 Obiisse *Tetzeliium* Lipsiæ, cum in castro *Georgii* Ducis publice
Lutherum inter & *Eccium* disputaretur de autoritate Indul-
 gentiarum Pontificiarum, neminem facile præterit. Summa
 orationis sacræ, quam *Lutberus* Lipsiæ recitavit primam in
 castello Pleissenburg de clavium potestate ad *Matth. XVI*,
13-20, recusa hic denuo existat. Cognomentum, quo *Luthe-
 rani* vocantur Christianorum nonnulli, a D. *Eccio* profectum,
 ac ab isto adhibitum fuit A. 1519 mense Octobri in libro, qui
 inscriptus: *Responsio pro H. Emser contra male sanam Luthe-
 ri venationem, ad Jo. de Schleinitz, Eccl. Misn. Episcopum*.
Eccius, colloquii Lipsiensis molestia perfunctus, peregre
 abiit Romam, literasque Pontificis fulminantes, *Luthero* op-
 positas, acceleravit. Quas, Lipsiam redux, metu plenus,
 non ausus fuit promulgare, obstante Ducis *Georgii* interdi-
 cto quodam ad tempus. *Augustinus Abveldensis*, Franciscanus
 in Collegio Paulino Monachus, post *Hieronimum Emse-*

- rum varia in *Lutherum* spicula & scripta emisit, quibus retundendis magnanimitas *Lutheri* admodum sufficit. Præter eos M. *Hieronymus Dingersheim*, alias *Ochsenfarth*, id est, Ochsfurtanus, Doctor & Professor Theologiæ Episcopiensis, ac D. *Thomas Murnar*, *Lutherum* tentarunt potius, quam collabefecerunt. *Georgius*, Dux Saxoniz, in Comitibus Wormatiensibus adeo invecus fuit in vitia Clericorum ac avaritiam eorum, qui nundinationes indulgentiarum amabant, ut ferventissimus *Lutheranus* duriora proponere haud potuisset. Idem vero *Georgius* quantopere a suis contra *Lutheri* doctrinam instigatus fuerit, eamque iverit oppressum, propemodum fidem omnem excedit. * Longus multusque est S. Rev. Autor in eo, ut id ipsum exemplis confirmet, ad ipsam *Georgii* mortem continuatis. Memoratu digna sunt, quæ de prima N. T. interpretatione *Lutheri* vernacula pag. 150 seq. ac de simili quadam, quam *Hieronymus Emserus* struxit, pag. 190° seq. afferuntur. Ut verbo dicamus, quod res ipsa videtur efflagitare, Ducis *Georgii* molitiones adversus *Lutherum* ac Ecclesiam Evangelicam faciunt hic paginam utramque. Illud est commemorabile, quod *Lutherus Joannis*, natu maximi e Principibus juventutis *Georgii*, mortem morte patriæ priorem prænuntiaverit. Memoratu autem est dignius, *Georgium*, filio moribundo solatia applicantem, nihil de operibus meritoriis, Sanctisque adorandis, memorasse, sed potius ipsi sanguinem & merita Christi proposuisse, causatum postea, hæc non sanis, sed morti proximis, esse aperienda. *Georgius* ipse, cum ageret animam, unice in Christi misericordia & promeritis acquievit, placideque obiit diem supremum. Successit fratri *Henricus*, qui A. 1539 per Thuringiam Misniamque introduxit liberam Evangelicæ doctrinæ professionem. Huic reformationi pertexendæ insignem S. Rev. Autor operam navavit. Reposuit primam, reformationis adornandæ plenam, concionem sacram *Lutheri*, Lipsiæ habitam, perpetuoque applausu exceptam. Reformationem ipsam, ejusque prudentissimam administrationem, exequitur omnino Autor ea diligentia, ut eam invidia ipsa, si vel maxime voluerit,

merit, haud possit vituperare. Appendicis loco exponitur vita D. *Simonis Pistoris* & D. *Henrici Stromeri*, sive *Aurach*, *Lutberi* amicorum. Tractatio autem omnis *Capita* complectitur XIV, quæ insignem Historiæ Ecclesiasticæ Evangelicæ constituunt partem, eique lucem affundunt haud vulgarem.

Pag. 428
seq.

NOVA LITERARIA.

Celeberrimo olim viro, *Burchardo Gottself Struvio*, Historico Jenensi, ante annum, & quod excurrit, magnæ literarum jactura ex hac vita evocato, paucis ante obitum diebus constitutum fuerat, prelo subicere Opus magnum, diuque desideratum, hoc, si fata voluissent, aut in posterum volent, titulo proditurum: *Burchardi Gottself Struvii Corpus Juris Gentium, sive Jurisprudencia heroica, comprehendens ea, quæ inter gentes obtinent, secundum Jus personarum & rerum applicata, argumentis ex Jure Naturæ & Gentium petitis, innumeris exemplis ex Actis publicis editis & ineditis, atque Historiarum monumentis omnis ævi, illustrata, IV Tomis constans, cum Indice locupletissimo.* Quantum ab eo Opere liceat expectare, vel inde potest conjici, quod annos prope triginta totus fuerit Autor in condendo eo, expoliendo, accommodandoque ad usum rerum publicarum. Nam, cum olim, in itinere constitutus, nobilissimas quasque Bibliothecas, & tabularia magnorum Principum, inspiceret, inter alias meditationes, consilium cepit, *Juris Gentium hoc Corpus, sive Jurisprudenciam heroicam*, concinnandi. Vix domum reversus, totius Operis conspectum delineavit, ita, ut illud secundum Jus personarum & rerum, quæ methodus ipsi aptior est visa, in *quatuor Libros* displiceret, quorum *priori* totum Jus personarum illustrium, *altero* ea, quæ ad summam potestatem, regna, & imperia, horumque successionem, facerent, *tertio* pacta & obligationes illustrium, atque inter hæc universam Legatorum materiam, exponeret, *quarto* Judicia inter Gentes, jus belli, pacis, & fœderum, explicaret,

ret, singulos vero *Libros* in certa *Capita* redigeret. *Tanti* huic *Operei* materiam & apparatus literarium collecturus, per plures annos nihil aliud in hoc *Opere* egit, quam ut, pervolvendo *Historiarum* atque *Juris Gentium* monumenta, sub singulis titulis argumenta atque exempla, ad illos facienda, sedulo annotaret. Postea unum vel alterum *Caput*, ordine primum arbitrario, prout collectanea sufficere videbantur, suscepit elaborandum. Pluribus *Capitibus* ita elaboratis, secundum *Capitum* seriem progressus est, remque eo duxit temporis progressu, ut, si pauca a rerum istarum petito Editore addantur, jam *Opus* integrum, viginti *Alphabetorum* mensuram habiturum, magno literarum commode erant in lucem possit. Quod ut fiat, nos quidem serio optamus, tum quod industria *Struviana*, plurimis aliis specimenibus dudum omnibus perspecta, elaboratissima quæque promittat, tum quod *Opus* hoc sit ex eorum numero, unde, spes est, haud parum emolumenti ad *Publici Gentiumque* *Juris* doctrinam redundaturum. Delineabimus jam *Opus* univcrsum, ipsos *Librorum Capitumque* titulos apponendo:

Libri primi Cap. I *de Jure Gentium*; II *de Fide & utilitate publica*; III *de Observantia, judicio, & arbitrio inter gentes*; IV *de Fæto, an Jocum habeat in publicis*; V *de Illustrium personis*; VI *de Regis Regum titulo*; VII *de Sponsalibus & nuptiis illustrium*; VIII *de Matrimoniis in gradibus prohibitis*; IX *de Jure dispensandi circa matrimonia illustrium*; X *de Matrimoniis per Procuratorem illustrium*; XI *de Matrimoniis illustrium impuberum*; XII *de Matrimonio inter personas diversæ religionis illustrium*; XIII *de Matrimonio ex ratione status illustrium*; XIV *de Matrimoniis illustrium inter illustres restricta facultate*; XV *de Matrimonio inæquali illustrium maritorum*; XVI *de Matrimonio inæquali illustrium, a parte uxoris*; XVII *de Matrimonio virgineo & conscientie illustrium*; XVIII *de Matrimoniis secundis illustrium*; XIX *de Imperio mariti in uxorem*; XX *de Dote & pactis dotalibus illustrium*; XXI *de Donatione propter nuptias illustrium*; XXII *de Dotalitiis illustrium*;

frum; XXIII de Polygamia illustrium; XXIV de Repudiis illustrium; XXV de Divoritiis illustrium Germaniae; XXVI de Divoritiis Regum & Principum exterarum; XXVII de Raptu illustrium; XXVIII de Illustrium libidino; XXIX de Concubinis illustrium; XXX de Liberis naturalibus illustrium; XXXI de Partu supposito; XXXII de Jurisprudentia privata illustrium; XXXIII de Patria potestate illustrium; XXXIV de Adoptionibus illustrium; XXXV de Emancipatione illustrium; XXXVI de Legitimatione illustrium; XXXVII de Tutellis & cura illustrium; XXXVIII de majore illustrium aetate; XXXIX de Curatore famina illustris; XL de Regibus & Principibus captivis; XLI Monasteria, Principum carceres; XLII de Panis illustrium; XLIII de Proscriptis; XLIV de Servitute Juris Gentium personali.

Libri secundi Cap. I de Summa potestate; II An Majestas sit immediata a Deo; III de Regum majestate; IV de Monarchomachis; V de Obedientia passiva; VI de Pactis conventis; VII de Depositione ac coercitione imperantium; VIII de Causis depositionis; IX de Regum Principumque abdicatione; X de Principe legibus soluto; XI de Consortibus regiminis; XII de Regina maritica; XIII de diversis Regum speciebus; XIV de Imperio muliebri; XV de Pseudo-Regibus; XVI de Casario, rege olim insigni; XVII de Summorum imperantium jure in alieno territorio; XVIII de Templorum & locorum religiosorum sanctitate; XIX de Mare libero, & imperio maris, & jure submitteudi vela, vom Segel-Streichen; XX de Servitutibus Juris Gentium; XXI de Usufructu Juris Gentium; XXII de Praescriptionibus; XXIII de Successione illustrium; XXIV de Successione solitaria illustrium; XXV de Jure Primogenitura; XXVI de Paragio & Apanagio; XXVII de Successione secundogeniti pra primogenita; XXVIII de Successione fratris pra filio illustrium; XXIX de Successione feminina; XXX de Successione lineali, agnatica, & cognatica; XXXI de Jure representationis; XXXII de Judice in controversa successione; XXXIII de Testamentis illustrium; XXXIV de Exheredationibus illustrium;
 -XXXV

XXXV de Successionis renuntiatione illustrium; XXXVI de vulgari & pupillari substitutione; XXXVII de Fideicommissis illustrium; XXXVIII de Juramentis illustrium; XXXIX de Jure majoris partis.

Libri tertii Cap. I de Acquisitione Juris Gentium; II de Pactis, obligationibus, metus exceptione, & restitutione illustrium; III de Alienationibus illustrium; IV de Permutationibus illustrium; V de Jure pignoris & hypotheca illustrium; VI de Obstagio & fidejussionibus illustrium; VII de Mandatis illustrium; VIII de Donationibus illustrium; IX de Scto Vellejano illustrium; X de Obfidibus illustrium; XI Scriptores de Legatis; XII de Legatis in genere, & horum nomine; XIII de Legatorum differentiis; XIV Quinam jus habeant mittendi Legatos; XV Controversia de jure Legationum; XVI de Legatorum qualitate; XVII de Legatorum numero; XVIII de Muneribus Legatorum; XIX de Legatorum rejectione; XX de Legatorum exmissione; XXI de Legatorum sanctitate; XXII de Legato proditore; XXIII de Legatorum jure revocandi domum; XXIV de Asylis Legatorum; XXV de Legatorum contractibus; XXVI de Legatorum delictis publicis & penis; XXVII de Exercitio domestico religionis Legatorum; XXVIII de Legatorum violatione; XXIX Injuria Legatis facta causa belli; XXX Pana illorum, qui Legatos violaverint; XXXI de Familia, comitibus, suppellectile Legatorum; XXXII de Fecialibus.

Libri quarti Cap. I de Equilibro Europa; II de Latrocinio gentis in gentem; III de Bello, & ejus jure; IV de Causis & justitia belli; V de Belli initiis; VI de Indictione belli; VII de eo, quod in bello liceat, vel non; VIII Capta urbes per aqueductum; IX de More se devovendi pro victoria; X de Jure postliminii; XI de Principum duellis; XII de Colloquiis Principum; XIII de Auxiliis federatorum; XIV de Neutralitate; XV de Prædonibus atque piratis; XVI de Prædonibus privilegiatis, von Freybeutern; XVII de Contributionibus bellicis; XVIII de Jure Amnestiæ; XIX de Induciis; XX de Jure, mediatione, & congressu Pactis; XXI de Pacis Instrumentis; XXII de Federibus.

* * *

AD

NOVA ACTA
ERUDITORUM,*Quae Lipsiae publicantur,*

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio III.

---

*BERNHARDI SEBASTIANI CREMERA,
Zutphanienſis, S. Theol. Doctoris & Profeſſoris Har-
dovicensi, Antiquitates Mosaico-typica.**Tomus I.*Amstelodami, apud Henricum Viroot, 1733, 4
Alph. 3 plag. 16, Fig. 6.

Quamvis multi ex Theologis de antiquitatibus Veteris Te-
stamenti ex instituto commentati sint; Rev. tamen *Cre-
merus* vel hoc nomine actum agere non est dicendus, quod
malit ex ipsa sacra Scriptura antiquitates Mosaicas interpre-
tari, quam in explicandis iis vel ad paganorum; vel ad Rab-
binorum, scripta confugere. Dicitur non potest, quantum per
nimium studium Scripturam sacram e paganis scriptoribus
explicandi Exegeticae Theologiae nocuerit. Etsi enim ne-
gandum non sit, interdum ex iis Scripturae sacrae lucem pos-
se accendi; *Spencerus* tamen, & qui ejus sequuntur vestigia,
dum ubique ad paganos ritus provocant, in ipsam Scriptu-
ram sacram sunt injusti, & eruditionem suam alieno loco
ostendunt. Idem censendum est de iis, qui Rabbiorum scri-
pta semper in subsidium vocant. Constat enim, nihil mi-
nus a divino spiritu profectum esse, quam illud opus, quod
Talmud, vel *Lex orala*, dicitur. Nefas igitur est, provocare

N

ad

ad *Mosen Amramidem & Mosen Maimonidem*, ac si essent dicta illorum ejusdem ponderis atque autoritatis, cujus ipsa est Scriptura sacra. Turpiter sapenumero leydari, qui *Mischna* ritus Mosaicos illustrant. Cum enim eadem ceremoniarum sub *Mose*, sub *Salomone*, & sub *Zorobabel*, non fuerint; sapientissimo usu venit, ut, quae sub secundo templo evenierant, ad liturgiam tabernaculi explicandam afferant, & quod consequens est, praeter necessitatem multis se involvant difficultatibus. Quae cum ita sint, non possumus non applaudere Rev. *Cremaro*, qui id agit in *Antiquitatibus suis Mosaico-typicis*, ut, missis antiquitatibus paganis & Rabinicis, ex sola Scriptura sacra *Mosaicos* ritus explicet. Cum enim *Moses* Prophetarum Veteris Testamenti sit princeps, praesente Servatore nostro, Rev. Autor supponit, reliquos Prophetas omnes in *Mosen* tantum commentatos esse, atque in Novo Testamento declarari, *Mosis* vaticinationibus Servatorem nostrum, *Jesum Christum*, expletionem attulisse omnibus ex partibus perfectam. *Mosis* igitur libros primum e solo *Mose* interpretatur, deinceps e scriptis Prophetarum Veteris Testamenti & Evangelistarum atque Apostolorum Novi Testamenti interpretationem suam firmat. Exemplum hanc in rem allaturi, provocamus ad ea, quae Rev. Autor *Cap. XV* de sacro unguento & unctione ex *Exod. XXX, 22-33*, disputat. Cum *Es. LXI, 1-3*, hunc locum *Mosis* confert, atque hoc ipso declarat; *Mos. I. c.* typos *Messiae* atque Novi Testamenti recensere. En ipsa Cl. Autoris verba:

Pag. 445.

M O S E S.

1. Dividit unctionem sacram in illam, quae applicata fuit *Aaroni cum filiis ejus*, & tabernaculo.
2. Quinque enumerat aromata, ad oleum sacrum requisita, idque

E S A I A S.

1. Dividit unctionem, quae facta est *Christo IX, 1*, cum *filiis ejus IX, 6*, & quae contingit *Messiae Zionis*, vel *Zioni Moesio IX, 3*.
2. Quinque memorat beneficia mystica, unguentum componentis.

N Du

- ¶ Duplicem dosin *myrrhae libertatis*, ad quingentos ficos.
- ¶ Simplicem dosin *cinnamomi aromatici*, ad 250 ficos.
- ¶ Ex *calami aromatici* ad 250 ficos.
- ¶ Duplicem dosin *styracis calamita* ad 500 ficos.
- ¶ *Hincem olei olivae.*
3. *Arte unguentaria* opus erat, ut inde fiat *oleum unctionis sanctae*.
4. *Oleum hoc est sanctum Jehova*, quippe quo fiebat *sanctificatio*.
5. Resolvuntur doses aromaticum in *quinquaginta*, quo respicitur dies *pentecostalis*, vel annus *Jubilaeus*, indicium libertatis, & in *quinque* quinquaginta, vel *simplici*, vel *duplici*, dosi.
- ¶ Duplex donum, consistens in promulgatione *Evangelicae libertatis*, & *obligatione cordis contriti*.
- ¶ Simplex bonum *libertatis legalis captivitatis danda*.
- ¶ Ex *aperturam oculorum vincetis* realiter conferendam.
- ¶ Duplex bonum, in *proclamatione anni accepti Domini*, & *dei vindictae Domini*.
- ¶ Consolationem pro omnibus lugentibus v. 2.
3. Ex istis beneficiis etiam fit *oleum lactis*; & quae arte hic opus fit, liquet, quia sic simul datur pro *cinere ornatus capitis*, pro *spiritu obtuso amictus laudis*.
4. Uncti etiam induuntur *amictu laudis*, & fiunt *planta Jehova ad condecorandum*.
5. Perpetuo alluditur ad *annum 50*, vel *Jubilaeum*, & promulgationem libertatis, quae tum fiebat, & *quinque*, vel *simplici*, vel *duplici*, dosi gratia, unctos dicit, nempe *mansuetos*, & *contractos corde*.

cordes; I captivos; 4 vi-
ctos; & 7 millos.

6. Manet gravissima pena 6. Dies vindictæ etiam transgressores.

Pag. 90.

Suis Antiquitatum Mosaicarum explicationibus observationes Ror. Autor addidit, quibus & diversa sententiarum argumenta sub iudicium vocat, & de Theologiz typicæ ratione generatim disputat. Hoc agit in Tractatu, quem proœmii loco præmisit, de antiquitatum sacrarum reformatione, & de typorum requisitis ac præstantia, illud in annotationibus, uniusque pagine subiunctis. Nè exempla desint, Cl. Autoris observationem recensebimus, de Scriptura sacra in rebus physicis secundum captum vulgæ loquente. Neque enim necessarium esse existimat Cl. Autor, ut aliquis in *Newtoniana* schola ætatem triverit, qui iridis aurorumque colores emblematicè vult explicari. Solum enim visum colorum hic sufficere ad literæ intellectum & ad usum emblematicum e Scriptura sacra ekvendum. Videlicet in Scriptura sacra non id agi, ut philosophicè phænomena quædam explicentur, sed, phænomena quædam tantum in usum emblematicum verti, exinde probat, quod emblemata quædam physica in Scriptura sacra formentur, non prout in rerum natura sunt, sed pro arbitrio, & plane paradoxo modo, mixtis aliis generis emblematicis. Sic enim sol fit ater ut faciens silicius, luna ut sanguis, stellæ decidunt, ut grossi e ficu, cælum convolvitur ut liber, montes & insulæ aufugiunt *Apoc. VI*, &c. *Pag. 93* Cl. Autor observat, *Celeb. Stephanum le Moine* in *Variis sacris Test. II pag. 387* locum *Apoc. II; 26, 27*, perperam ex antiquitatibus Ægyptiacis interpretari, cum ex Judæorum antiquitate hieroglyphica explicari commode possit. *Apoc. II* dicitur, Deum in fide perseverantibus daturum virgam ferream atque stellam. Queritur igitur, quid per virgam ferream atque stellam *b. l.* indicetur. Cl. Autor respondet: Allusio fit ad columnam nubis & ignis, quæ, quia in summitate facem continebat, sel-

Stellam quandam, & cum recta statura instar columnæ erat, virgam vel sceptrum, repræsentabat. Ipsa vero Emblematicum ratio ex sacra Scriptura petenda est, ubi stellæ & angeli alternant, & vice versa utrique Doctores cælestes figurant. Sceptrum vero ad regiam dignitatem ex communi usu nos ducit. Cum vero de eodem & stella & sceptrum prædicetur, Messias occurrit ut Doctor simul & Rex, atque ideo qui docet tanquam Rex, & regnat per veritatem, quam tanquam Doctor annuntiat. Plura non addimus, cum ex iis, quæ recensuimus, de Cl. Autoris instituto jam constet. Neque enim dubitamus, Lectorem intelligere, Rev. *Cremieri* de Antiquitatibus Mosæico-typicis librum posse utilem Commentarium in quinque Libros *Mosis*, ex ipsa Scriptura sacra adornatum, jure meritoque appellari.

DE BAPTISMO IN SOLIUS JESU CHRISTI nomine nunquam consecrato, adversus R. P. JOSEPH. AUGUSTINUM ORSI, Dissertatio reciproca, Autore F. R. H. D. Doctore Sorbonico.

Patavii, 1734, 8 maj.

Plag. 15.

Rev. P. *Josephus Augustinus Orsi*, ex Prædicatorum familia, & Romæ in Collegio Cazanatensi Professor, *Thomam de Aquino* defensor, adoptavit sententiam, Apostolos nonnunquam ex singulari privilegio Baptismum administrasse non in nomine SS. Trinitatis, sed solius Jesu Christi. Contra hunc *Orsium* Autor noster in aciem procedens, primum observat, præter *Thomam Aquinatem*, *Guilielmum Abissiodorensium*, *Bonaventuram*, *Alexandrum Halensium*, & *Sanctum Scotum* ita sensisse. Rev. *Orsi* autem, ceu *Thomista Theologus*, pro communi Magistro scripsisse videri potius voluit, & pro aris focusque suis certasse. Inde factum esse arbitratur Noster, ut *Orsius* adversarios, quibuscum contendere, non ex propria schola, (scilicet secta *Thomistarum*), quod (per jam allata) erat ei facillimum, provocarit, sed, contra *Suarezium*, *Vasquesium*, *Harduinum*, arma conver-

Pag. 2.

44 28

Pag. 4.

III.

17.

26.

37, 54.

78.

110.

120.

tendo, in aliena *Molinistarum* castra irruerit, caute profecto callideque dissimulans, summos etiam *Thomistica* scholae magistros, *Dominicum a Soto*, *Melchiorum Canum*, *Jo. Nitrolai*, *Natalem Alexandrum*, idem omnino ea in parte fecisse, contra quos ne mutire quidem fuerit ausus. Hinc Auctor noster *Cap. I* ex Evangelistis probat, Baptismum in solius Christi nomine nec valuisse unquam; nec ab Apostolis administratum esse, & quae in institutione baptismali apud *Marcum & Lucam* desunt; ex *Matth. III & XXVIII* supplet *Cap. II* loca Actuum Apostolicorum, in quibus Apostoli interdum in solius Christi nomine baptizasse dicuntur, cum locis *Matthaei* conciliat, evincens, Apostolos nullatenus praeter legem aut institutionem ex quodam privilegio in solius Jesu nomine baptizasse. *Lucam* enim in Actibus non describere formam Baptismi, sed merum factum, praetermissis ejusdem necessariis conditionibus ac circumstantiis, enumerare. Phrasin vero, *baptizari in nomine Christi*, idem significare ac ejus autoritate, & Baptismo, quem ipse instituerat, expiari, ita, ut Baptismus in nomine Christi non cum exclusione apertae invocationis Patris & Spiritus S. in actu ipso baptizandi, sed opposite ad Judaeorum lustrationes, ipsumque *Joannis* Baptisma, dictus fuerit. More Hebraeorum nomen idem esse ac potestatem, & phrasin, *in nomine alicujus aliquid facere*, idem significare ac *imperio & autoritate alicujus aliquid transigere*, Pergit deinceps *Cap. III* Noster, & privilegii (quod *Orsius* supponit) Apostolis concedendi causas, ab ipso aliisque jactatas, vanas esse ostendit. Scriptura sic pro communi sententia & formula asserta, progreditur Auctor ad stabiliendam pariter Traditionem, quamplurima Patrum loca vindicans contra *Orsium* *Capitibus quarta & quinta*. *Cap. VI* *Cypriani* ad *Jubajanum* Epistola expenditur, totaque pro Baptismo in adunata Trinitate conferendo, sine discrimine temporum, militare monstratur. *Cap. VII* Scriptorum Anonymorum, qui *Cyprianus* coevi creduntur, sententia detegitur, & contra *Orsium* vindicatur. *Cap. VIII* *Hilarius Pictaviensis* nunquam sensisse adstruitur, Apostolos

in

in solius Christi nomine baptizasse. *Caput IX & X Basilium* Pag. 126,
& Ambrosium, Cap. XI Origenem, Chrysostrum, & Augusti- 142, 153.
um, Cap. XII Fulgentium, Ferrandum Diaconum, Vigilium 173.
Tapsensem, Paschasium, Julianum Toletanum, & Paulinum
Aquilejensem, Cap. XIII Faundum Hermianensem, Cap. XIV 190, 200.
Canones Apostolicos, Joannem Damascenum, & Theophyla-
sum, Cap. XV Nicolaum I, Pontificem, Bedam, Algerum, 208.
Hugonem a S. Victore, Petrum Lombardum, singulos ac
omnes, contra Orsum vindicant. Cap. XVI demonstrat, opi- 215,
nionem de Baptismo in solo Jesu Christi nomine ab Aposto-
lis administrato non Thomæ Aquinati peculiarem, sed re-
centioribus Scholasticis, paulo ante indicatis, familiarem esse.
Cap. XVII evincit, ab hac, non tam Aquinatis Thomæ, quam 222.
omnium ferme scholarum, doctrina præstantissimos Tho-
mistas ipsos, supra nominatos, sine injuria sui antesignani,
Doctoris Angelici vulgo dicti, discessisse. Quodsi quis cum
hæc doctissima Dissertatione Anti-Orsiana conferat, quæ
ex Theologis Protestantibus Caspar Lascberus in Dissertatio-
ne de Baptismo in nomine Christi attulit, vix pluribus in no-
bilissimo hoc argumento theologico eum indigere, candidè
pronuntiamus.

TRAITÉ DE L'OPINION, &c.

h. c.

TRACTATUS DE OPINIONE, SEU COMMENTARIUS, HISTORIA MENTIS HUMANÆ INSERVITURI, AUCTORE GILBERTO CAROLO GENERO (le Gendre), Marchione, olim libellorum supplicum magistro.

Tomi V.

Perisii, apud Briassonum, 1733, 12 maj.

Tom. I Alph. 1 plag. 9 ½, Tom. II Alph. 1 plag. 6,

Tom. III Alph. 1 plag. 6, Tom. IV Alph. 1 plag. 4,

Tom. V Alph. 1 plag. 20.

Quodsi unquam fuit Seculum, quo nihil quidquam temere credere, sed dubitare sobrie de omnibus, & rebusque ad eruditionem pertinent, ad vivum reserare, doctrinasque

nasque suis velut ponderibus expendere, sagaciores consueverunt; id sane nostris maxime temporibus, post restitutam cogitandi libertatem, usu venire cernimus, adeo quidem, ut, versa in licentiam libertate, nonnulli limites excedant, omniumque scientiarum fundamenta convellere, quicquid adhuc certum fuit, de mundo tollere, & summa imis commiscere, sibi admodum gloriosum putent. Nimis tamen credula forsan Doctissimo Autori nostra ætas videtur, qui eidem quandam dubitandi artem denuo proponit, eo scilicet consilio, ut, qui scientias tractant, non incaute inconsiderateque opiniones quascunque, propter aliorum autoritatem, probent, sed iudicium prudenter suspendant, & de re ipsa accurate disquirant. Quapropter toto hoc libro id agit, ut fluxam incertamque hominum cognitionem, magnam, imò maximam, opinionum atque consuetudinis vim, vel potius tyrannidem, dubia in scientiis humanis adhuc & contradictionum plena omnia, sub nomine scientiæ fraudes occultatas, & credulitatem illusionibus erroribusque ornatam & velut vestitam esse, ostendat. Quo ipso tamen longe se abesse a Pyrrhonismo, quem infantum periculosumque vocat, idque unice se constitutum habere, causatur, ut scientias ab obscuritate liberet, mysteria tenebricosa retegat, homines ab opinionibus ad accuratum rerum omnium examen revocet, atque ad veritatem iis quoque, qui literis alias nullam operam addixerunt, aditum planum facilemque paret. Et alii quidem eo fine aliam atque aliam viam inierunt. Noster vero non tam abstrusis notionibus, & longius quæsitis argutationibus & argumentis, disputandum esse putavit, quam institutionem per exempla eligendam duxit, adeoque rem non tam dogmaticè, ut vocant, quam historice, tractaturus, id ipsum, quod ei propositum esse jam commemoravimus, ex opinionum singulis in scientiis diversitate evincere suscepit. Neque tamen errores obscuros, vel opiniones singulares, sed maxime vulgares ac velut populares, & autorum suorum nomine, tanquam præsidio quodam, se munientes, persequi decrevit. Quomodo vero ex his ipsis simul cognoscitur, quous-

quousque cogitandi vis & ratio in rebus humanis enisa fuerit, menti idcirco humanæ monumenta maxime illustra historiarum suarum in iis, quæ ad scientias profanas, & veritatis disquisitionem, pertinent, repræsentare sibi videtur. Quamvis autem & *Picus Mirandulanus* in libro de examine doctrinæ gentium, & *Cornelius Agrippa* in Opere de vanitate & incertitudine scientiarum, eandem propemodum commentandi rationem tenuerint; se tamen in permultis ab eorum consuetudine discedere, Autor profitetur. Illi enim, quod in eruditorum tantum hominum gratiam libros suos erant edituri, breviter tantum strictimque incertitudinis & contradictionum in scientiis exempla attigerunt, & lectores dijudicandis diversis opinionibus idoneos requisiverunt; Autor vero noster in utrisque, cum literatis, tum literarum expertibus, condoscendis elaborat, ut opinionum imperium, vel potius tyrannidem, cognoscant. Quamobrem opiniones copiose & distincte sæpius iisdem Autorum verbis enarrat, ut ipsimet lectores de istis judicandi facultatem consequantur, quibus nunc sentiendi libertatem relinquit, nunc, quibus partibus accedere debeant, indicat. Doctis itaque lectoribus non injucundum erit, varias illas variarum disciplinarum & artium opiniones, per tot volumina dispersas, hic maximam partem collectas recognoscere. Qui vero data opera literas non tractarunt, eum nihilo minus ex hoc Opere fructum capient, ut de variis rebus, de quibus inter eruditos disceptatur, ideas sibi comparare, atque ipsimet etiam ferre sententiam, queant. Triplicem vero in primis ex toto hoc libro usum pollicetur. Quando enim tyrannis opinionum cognoscitur, quam facile ea mentem capiant, & per universam genus humanum fundantur, inde excitandos esse homines ostendit; ut veritatem amant & consuetentur, erroribus nuntium mittant, sententias diversas sub iudicium vocent, & cuius eam, quæ decet, fidem habeant. Deinde, cum satis hinc liqueat, mentis nostræ cognitionem mancam admodum mutilamque esse, ærtisque coerceri carceribus, & paucissima ex iis, quæ naturali ordine & simplicissimo inter se nexu coherent, sciri

& comprehendi, infanum profecto foret, in sacris doctrinis ea, quæ ad Deum incomprehensibilem, & res divinas, ab eodem, cujus & intellectus & potentia mentis nostræ vires quam longissime transgreditur, profectas, pertinent, non credere & amplecti, propterea, quod non concipi a nobis queant, & sanctissimæ fidei placita ad rationis trahere tribunal. Atque non solum hoc loco, sed toto etiam Opere, magnam revelatæ religionis divinique Codicis præ se fert venerationem. Tertio denique & illud futurum esse arbitratur, ut omnes, illæ occultæ, quæ vocantur, scientiæ in eum, quem futilitas earum meretur, contemptum adducantur. Atque de his quidem usibus *Tomus I Cap. 1* exponit. Postquam deinceps de vero scientiæ usu, quem in eo consistere putat, ut nosmet ipsos cognoscamus, vitia nostra emendemus, magisque nos idoneos reddamus ad præstanda ea officia, quæ Deo, & socio, rei que publicæ, debentur, *Acte o Capite* tractavit, *tertio* de Autoribus quibusdam celebrioribus, dubiisque & incertis circa eos eorumque libros opinionibus, fatis etiam scientiarum, quæ nunc in maximo fuerunt pretio, nunc contentæ jacuerunt, vel plane odiis vexationibusque expositæ fuerant, agit. Reliqua vero *quatuor Capita* elegantioribus literis, sigillatim Eloquentiæ, Poësi, Historiæ, & Chronologiæ, destinavit. *Altero Libro* ad Philosophiam procedit, ejusque historiam enarraturus, de Philosophia Patriarcharum, Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum, Persarum, Libyorum, Thracum, Druidum, Græciæ sapientum, copiosissime autem de Philosophia Græcorum, variisque sectis, secta Ionica, Academiis quinque, secta Peripatetica, & eadem occasione de opinionibus, quæ ad Logicam pertinent, secta porro Cyrenaica, Eretriaca & Megarica, Cynica, Stœica, Pyrrhonia, Pythagorica, Eleatica, Epicurea, Eclectica, denique de Philosophia recentiori, commentatur, historiamque Astronomiæ & Medicinæ, hanc tamen admodum cartam & imperfectam, subnectit. *Tomus II* res metaphysicas, variisque rerum futurarum prædictiones, quæ spirituum commercio tribuuntur, scilicet doctrinam de Deo vero, non minus quam

quam de fictis profanarum gentium Diis, rebusque divinis, demonibus, & infernali genio, mundo, mente humana, magia, cabala, onomantia, geomantia, oraculis, Sibyllis, auguribus, prælagis, sagia, fortuna, fatoque, respicit. *Tertius Tomus* complectitur scientias, quæ objectum habent corporeum, mathematicas, Physicam antiquiorem æque ac recentiore, Chymiam, Astrologiam item judicariam, & divinationes, ut dici credique solent, naturales, quorum e. g. Physiognomia, Chiromantia, Teratoscopia, &c. referuntur. *Tomi IV* argumentum consistunt Historia naturalis, ejusque fabulæ variz, artes, (quæ tamen occasione per totum Caput non dubiæ opiniones, vel sententiarum divortia, sed variz res arte paratz, & in magna celebritate positæ, e. g. Columna *Trajani*, Mausoleum, templum *Ephe- sium*, horti pensiles *Babyloniz*, vitrum inalleabile, acus magnetica, & id genus sexcenta alia, commemorantur,) porro doctrina de sensibus & imaginatione, quæ alias partim ad Logicam, partim doctrinam de anima, pertineret, denique Philosophiæ civilis, quam Politicam vocant, ex qua cum diversæ regiminis formæ, tam axiomata politica, discutuntur. *Quintus*, iæque ultimus, *Tomus* morum Philosophiæ reservatus est, & de bonis veris, virtutibus, vitiisque, animi affectibus, legibus, consuetudinibus, dolore, & morte, exponit. Atque hæc de integri Operis conspectu dicere habuimus. Ceterum vero eam disserendi rationem singulis *Capitulis* sibi velut propositam habet Autor, ut aliorum Scriptorum, si qua prostant, de incertitudine scientiæ ejus, quam perstringere aggreditur, vel futilitate opinionis cujusdam, a se commemoratz, suffragia diligenter recitet, ipsas autem diversas, & sæpius sibi contrarias doctorum, hominum de variis vel præcipuis cujuslibet scientiæ argumentis opiniones cumulet, hinc inde vero etiam ad res alias veterum dictis vel exemplis illustrandas digrediatur. Multus quoque est in Autoribus, ipsisque eorum verbis, inferius sub textu adducendis, ut sic majorem verbis suis fidem conciliet. Qui omnium opinionum, quotquot unquam ab humano in-

genio in scientiis excogitatae fuerant, farraginem hoc Opere coacervari crederet, ille nimis vastum, atque late deductum, Opus sibi comminisceretur. Quodeunque etiam tractationis caput excutiat, ingentem opinionum superesse numerum, quae hic ne quidem attinguntur, videbit. Ipsemet etiam Autor satis diserte professus est, non perfectam completamque historiarum opinionum, sed velut Commentarios quosdam, quibus uti quis possit ad historiam mentis humanae contextendam, fisci. Quamvis vero idem, se eandem veterum recentiorumque Autorum rationem habuisse, contendat, cuilibet tamen facile ex libri lectione patebit, eum cum veterum praecipue placitis rem habere. Nec publicis & communibus opinionibus semper infallit. Saepius ad singulares quoque dilabitur singuli Auctoris sententias, non admodum late propagatas, sed cum ipso Autore intermortuas. Quae quidem plura omnibus & manifesta futura essent, si per brevitatis rationem liceret, cujuslibet *Capitis* summam enarrare. At vero, eum eidem repetendae vix aliquot plagulae suffecturae essent, ne plane tamen sine spe invine dilcedamus, unius *Capitis*, quod nobis e praecipuis esse videtur, *omnibus* hac afferemus. Quoniam enim obscuram maximeque abstrusam de anima humana, ejusque facultatibus, esse cognitionem, & infinitis propemodum opinionibus dedisse occasionem, inter omnes constat; age, videamus, quid eruditissimus Autor *Capite secundi Tomi quarta* de nobili hoc argumento exprimat. Nihil magis monet ad modestiam menti humanae conciliandam, aliosque spiritus supprimendos, comparatum esse illa hominum se ipsos cognoscendi, & veram animae suae naturam intelligendi, impotentia. Postea commemorat, qua ratione *Cartesius* modum explicet, quo corpora in spiritus agent, & quam ea actio concipi non queat; quae ratione hypothesis de sede animae in glandula pineali confirmare videantur, & quibus objectionibus nonnulli Anatomici hanc sedem destructam invenerint; quam diversa fuerint semper de sede animae opiniones; quam divisa fuerint Philosophi ratione immortalitatis animae; quibus rationibus opi-

nio-

nionem *Platonis*, qui tres animas distinxit, *Albertus Magnus* refutaverit; quæ argumenta *Plato* atque *Cicero* aliique pro mentis immortalitate attulerint; quanto fervore animique motu quæstio de vera *Aristotelis* sententia de immortalitate animæ agitata fuerit; quam verum sit, opinionem Sadducæorum apud Judæos inde a tempore *Antigoni*, Synedrîi præsidis, demum invaluisse; quibus denique argumentis immortalitatem animæ Veteris Testamenti libri probant. Variæ posthæc opiniones de æqualitate & inæqualitate animarum, variæ etiam animæ definitiones, sententiæ admodum inter se dissidentes de naturæ animæ, de metempsychosi, difficultates metaphysicæ substantiarum spiritualium, & earundem magnitudinis, percensentur. Inde vero edisseritur, quomodi capi debeat Patrum sententia de materialitate, ut hac voce utamur, substantiarum spiritualium; quod Patres Ecclesiæ, errorem aliquem impugnaturi, sibi non satis metuisse videantur ab opposito altero errore; quod Christiani priorum temporum notiones admodum obscuras de anima habuerint. Denique de allegoria *Platonis* de curru animæ, de Theologia pagana intuitu purificationis animæ, de nonnullorum animabus, quæ ad tempus corpus deseruisse, postea vero rediisse in illud, dicuntur, de discrimine plurium animarum in homine ad mentem quorundam Philosophorum, & de affinitate animarum per triplicem mutationem, sive gradatione, agitur, quæ ex anima post mortem fieri heroem, ex hoc demonem, sive geniũ, ex hoc aliquando ipsum Deum, veterum nonnulli tradiderunt. Huc usque ille de hoc argumento. Certe non injucunda est libri lectio, & rerum varietate animus non parum delectatur. Multum autem illos falli, iterum monemus, qui omnium ab omni inde ævo in omnibus scientiis opinionum placitorumque historiam suo ordine hic extare, sibi persuadent. Quia potius, quicquid in adversariis erat, id expromississe videtur Autor, materiam elaboratori Operi suggesturus. At multo magis falluatur ii, qui, hoc Opere Scepticis pollicem premi, credant, a quo etiam consilio se quam longissime abesse, Autor iterum iterum-

que profitetur. Atque dudum etiam sapientiores hanc argumentandi rationem exploferunt. In diversas sæpe opiniones abeunt eruditi, multumque inter fe certant, quando de hoc illove argumento scientiæ suæ disquirunt. Nulla igitur est scientia, nulla veritas, nulla certitudo. Quotquot enim origine variarum opinionum perspectas tenent, illas non semper infirmitati mentis humanæ, vel abstrusiori rerum cognoscendarum indoli, sed aliis sæpe causis, deberi, & quamvis complures a recta via aberrent, veritatem tamen ab una sæpius parte stare, non ignorant.

JURIS CIVILIS ELEMENTA, EX INSTITUTIONIBUS Justiniani ad usum forensem educta, opera GASPARIS GRISPOLTI, Patricii Perusini ex Baronibus Castri Pomontis in Umbria, olim in patria Academia ejusdem Juris interpretis.

Venetis, apud Aloysium Pavinum, 1733. 4.

Alph. 2 plag. 14.

Cum Cl. Autor id sibi hæc opera propositum fuisse significet, ut Juris rudimenta, quatenus in ipsum fori usum deduci possint, perspicuo & accommodato ad juvenum studia ordine digereret; in ea re quid sit assecutus, ii rectissime judicabunt, qui Juris illius terræ foris usitati ingenium aperitius novisse valent. Nos videmus, verba ipsa Institutionum, additis subinde legum autoritatibus, & iis, quæ in hodiernum Jus transferunt, monstratis, definitionibus & divisionibus ex Glossatorum, *Baroli, Baldi, Accursii, & Jasonis*, divitiis constipatis, illustrari; quorum hominum doctrinis quam bene Cl. *Crispatus* passus atque innutritus sit, facile deprehendes, cum eum stilum quoque & orthographiam eorum æmulatum, & sancte habuisse, perpenderit: quod plane probant illa: *exemplificare, certificare, Ecclesia, Comycus*, & infinita alia. Deinde, quæ ei hodiernus usus admittere non visus est, plane omisit. Circa Juris notitiam nunquam ab eo alias sententias, quam quales Glossæ suppeditarunt, requirere debemus, cum præsertim id laudi ducendum sit, si fi-

des

des habenda *Carolo Leonato*, qui nuper nescio quibus putidis Dissertationibus editis, *Budaum* ab *Accursio* scientia vinci, persuadere, si Diis placet, fatigit, & cum sibi &que bellus Orator visus esset, atque Suffenus iste, elegans Poeta, & ille *Martiali* memoratus *Attalus*, bonus *Patronus*, non abstinuit *Bartholomæum* & sacram similitum interpretum cohortem contra maxima quævis nomina aliquibus locis tueri: in qua re talem se gessit, qualem decennes nostrorum *Ulpianorum* in Germania pueri non ferant. Per hos quidem homines, ni *Muratori*, *Maffejus*, *Gravina*, *Facciolatus*, & pauci alii, tenuissent, *Malis* fugam meditari, & *Italis* in eas impuritates, quibus illa *Suprema* literarum nocte olim laboratum est, revolvi liceret.

IUSTI CHRISTOPHORI DITHMARI, Jur. Nat. & Gent. & Histor. in Acad. Viadr. Prof. Societ. Scient. Berol. Sodalis, Dissertationum Academicarum, atque Exercitationum varii, ex Jure publico, naturali, & Historia, desumpti, argumenti, Sylloge, cum Indice Autorum & verum.

Lipsiæ, impensis Jo. Christ. Langenhemii, 1737, 4
Alph. 3.

Magnam profecto ab eruditis gratiam iniit Celeberrimus olim Autor, quem ante biennium non sine gravi luctu nostræ reipublicæ defunctum scimus & dolemus, quod Dissertationes suas, quarum plurimæ difficiliter huc usque inveniri potuerunt, uno comprehensas volumine in lucem exire passus fuerit. Sive enim earum argumenta, & internam, ut ita loquamur, formam, consideremus, illæ longe sunt doctissimæ, & gravitate maximam se partem commendant; sive externum spectemus habitum, veritatis certe limites non transgrediemur, si illud Opus eum propter typorum elegantiam, tum ob summum in eo accurate imprimendo studium, magnopere collaudemus. In Præfatione, ab ipso Autore huic Collectioni præmissa, paucis indicatur, Viros quosdam eruditos unam alteramve harum Dissertationum vel impugnasse, vel suis comprobasse suffragiis. Ad primam
claf-

classe[m] refertur *Gundlingius*, qui *Tacitum*, Annalium scriptorem gravissimum, Gallix Belgicæ procuratorem fuisse, ex loco quodam *Plinii* contra Auctorem nostrum probare laboravit, cui vero magni momenti rationibus respondetur. Non displicuerunt e contrario eidem immortalis famæ Jcto opinioniones ejusdem *Dithmari de Hugone*, Marchione Tusciæ, quem vulgo Marchionem Brandenburgicum perhibent, & de Theodorico, Brandenburgico Marchione, quem a *Jo. Georgio Eccardo* ex Anhaltinorum Principum stirpe perperam esse derivatum, suspicatus fuerat Auctor. Constituerat hanc rem perscrutari accuratius in *Historia Marchionum & Electorum Brandenburgensium Genealogica*; sed intercessit immatura mors, quæ omnem, tam nobile Opus videndi, spem iniquis nobis eripuit. *Dithmari* nostri de origine Ducum Limburgensium sententiam amplexus est, ortumque eorum latius inde deduxit, *Jo Dav. Kalerus*, Musarum Gœttingensium insigne ornamentum. Et hæc quidem in Præfatione sua retulit B. Auctor. Ne vero te lateat, erudite Lector, quænam in hoc Volumine pertractentur argumenta, en omnes Dissertationum titulos! *Parte priori* agmen ducit *Dissertatio de Origine Juris publici Germanici*, quam Auctor a primis statim rerum Germanicarum incunabulis, & quæ postea secuta sunt, earum intervallis, derivandam esse, pag. 15 arbitratur. *Altera* in *Electorum S. R. I. originem* inquirat. Rejectis aliorum sententiis, Electorum natales ex septem Imperii Archiofficialibus, qui omni tempore supremi regni proceres fuerunt, pag. 33 seq. deducit, idque tum ex antiquo Germanorum de publicis rebus consultandi ritu, tum testimoniis fide dignis, tum denique Historiæ consensu, perspicuum reddere ananitur. *Tertia de Vicariis S. R. I. Germanici origine & progressu* agit, in qua a primordiis regni Francici inchoavit Auctor, atque inde ad hæc usque tempora, quæ & sub illo regno, & in Germania, ex quo hæc sejuncta ab illis fuit, & in terris Germaniæ subjectis, Vicariorum ratio fuerit, ex geminis Historiarum fontibus declaravit. Continuat hoc argumentum *Exercitatione quarta*, ubi de *Vicariis S. R. I. in Italia* exponitur. Nec

Pon-

Pontifici, nec Romanorum Regi, nec ordinariis in Imp. Rom. Germ. Vicariis, hic dari locum debere censet, sed potius dignitatem illam Sabaudicæ, Mediolanensibus, & Mantuanis. Ducibus vindicat, utpote quos probat Vicariatum generalem per Italiam in perpetuum obtinuisse. Quibus confectis, de juribus eorum disserit, & sub finem Diplomata nonnulla, huc pertinentia, subjungit, inter quæ ultimo loco & illud invenimus, quæ Augustissimus Carolus VI A. 1725 Principem Sabaudicæ, *Eugenium*, Vicarium in Italia generalem constituerat. Succedit *Dissertatio quinta, de Quatuorviratu Imperii Rom. Germanici*. Tribuitur vulgo *Ottoni III* Imperatori divisio Imperii Ordinum in Quaterniones. Sed Autor noster, sat gravibus argumentis annixus, commonstrat, falso hoc tradi a scriptoribus, & privati hominis commentum esse, quod, progressu temporis, in Imperii Recessus, atque Imperatorum Diplomata, irrepperit, suspicatur. *Sexta de Coadjutoribus Ordinum equestrium ecclesiasticorum, & septima de Anno decretorio exercitii utriusque religionis in Germania*, ad Jus publicum Ecclesiasticum pertinent. Illud argumentum a nemine adhuc ex instituto pertractatum fuit, & Coadjutorum rationem in antiqua ecclesia, ac recentioribus temporibus, item eorum potestatem in Germania, requisita, jura, honores, &c. complectitur, & Ordines illos omnino ecclesiasticas esse societates, ideoque Magistris eorum æque ac Prælati aliis Coadjutores dari posse, evincit: in hoc vero suam de tribus capitibus ex *Artic. 5 Pacis Westphalicæ* sententiam profert Autor, atque ostendit, A. 1624, & respectu quorundam, 1618, normæ instar ac regulæ fuisse positum, secundum quam religionis causa læsi in statum, quo anno alterutro fuerunt, restituerentur. *Octava de Jure Albinagii, præcipue in Germania*, inscripta est *Dissertatio*. Cui si adjunxeris *Frid. Ulr. Pestelii*, *JCti Rinthelienensis*, & *Jac. Aug. Franckensteinii*, olim nostri, labores ejusdem tituli Academicos, A. 1718 & 1719 divulgatos, quos tamen ignorasse videtur Autor, non contemnenda in hoc argumento subsidia habebis. In *Exercitatione nona de*

Abdications regnorum, aliarumque dignitatum illustrium, tant secularium, quam ecclesiasticarum, commentatur Disbmarus noster. Duobus Capitibus hoc Opusculum absolvit, altero exempla abdicationum ejusmodi, ex historia variarum gentium desumpta, itemque Pontificum Romanorum, Cardinalium, & Episcoporum, in medium producens; altero de questionibus nonnullis, jucundis admodum, quæ de abdicatione Principum moveri solent, verba faciens. Decima Autoris mentem declarat de Fœderibus cum diversis atque nullius religionis hominibus. Scilicet, fœdera cum diversis religionis hominibus, & ipsis infidelibus, omnino pangsse posse, pag. 224 contendit, non tamen id fieri debere sine tatione, monet pag. 235. Cum his e contrario, quos exorabili atheorum nomine insignire solemus, inita pæcta nullo modo esse licita, vocatis in subsidium naturæ legibus, pag. 238 affirmat. Undecima Dissertatio de Judicio duellico, præcipue in controversiis illustribus, in duas Sectiones abit, quarum prima de Judicio duellico in causis privatis, tant ex privata, quam publica, autoritate, altera de Judicio duellico in controversiis illustribus, agit. Multa jucunda scitu & utilia hinc inde proposuit Autor, nec in posteriori Sectione prætermisit exempla duellorum illustrium, quorum præcipua nobis visa sunt illa Edmundi, Regis Angliæ, & Canuti, Danicæ Regis; Ludovici, Ducis Aureliensis, & Henrici IV°, Regis Angliæ; Caroli V, Imperatoris, & Francisci I, Galliarum Regis. Exercitatio duodecima doctrinam de Sponsionibus, aliisque contractibus, quæ aleam continent, illustrat. Recte hic asserit Autor, naturali jure sponsiones & ludos esse licitos, dummodo requisite habeant, quæ pag. 273 & 281 indicantur. Brevis admodum est Dissertatio decima tertia, de Statu politico antediluviano, quæ Puffendorfi sententiæ maseulé defenditur, quippe quem negasse scimus, homines ante diluvium in civitates variasque respublicas coivisse. Decima quarta Dissertatio, de Collegiis episcopum apud Germanos emendandis, abusus non sane paucos notat, qui primo ad tirones, deinde socios, tum

magi-

Magistros, & tandem collegia, opificum spectant, quibus adduntur duæ regulæ, ad tollenda hæc, & funditus extirpanda, mala utiles pariter ac necessariæ. Suadet nimirum Autor, ut non solum novæ Collegiis illis leges, communi Imperatoris, & Statuum Imperii, nomine, præscribantur, sed etiam juxta illas antiqua opificum Statuta & privilegia emendentur ac mutantur, & Collegia opificum, novique Magistri, ad ista Statuta observanda jurejurando deinceps adstringantur, juratique constituantur rei opificiarie curatores. Dissertatio *decima quinta* justas confinet querelas de veterum *Scriptorum Germanicorum defectu*, & de negligentia majorum nostrorum in rebus suis tradendis, in cujus causas, quæ variz fuerunt, diligenter inquirat. Literas plane ignorasse Germanos, negat Autor, & contrarium ostendit; quo minus vero historiz de rebus suis concinnandæ studiosi fuerint, obstitisse arbitratur partim continuum belli ardorem, partim quod, Ebræorum, Græcorum, Romanorum, aliarumque gentium, more, rerum suarum memoriam carminibus diutius conservatum iri, sibi persuaserint. Nihil tamen istorum carminum hodie superesse, credit. Placebit historiarum cultoribus conatus *Dithmari* nostri, ubi viderint, eum in *Dissertatione decima sexta Historia Comitatus Tesserbant*, quam alii erroribus suis maxime, obscuram reddiderunt, multum lucis accendisse: nec nullius est pretii *Exercitatio decima septima & ultima*, qua *Marchia Brandenburgensis initia a variis vindicantur erroribus*. Partem posteriorem conficiunt *Exercitationes de Origine ac successione Ducum Limburgensium; de fide Taciti in rebus Germanorum; de Hugone, Marchione Tuscia, qui Marchio Brandenburgensis fuisse vulgo creditur; de Pseudo-Marchione Brandenburgensi, Waldemaro; de Germanorum & Gallorum origine Scythica; de Ordine equestri S. Huberti; de Petronella, Florentii, Comitiss Hollandiæ, conjuge; & tandem Syllabi Abbatum Werthbinsium, & Abbatissarum Essendensium, ex quodam MSto Codice, comparent*. Fuerunt jam hæc scripta *Exercitationibus Francosurtensibus*, ante aliquot

annos in lucem editis, ab Autore inserta, & quantum in illis in studio historico acquisiverit olim notitiam, lecupulissimo certissimoque testimonio confirmant. Ad Indices denique quod attinet, satis diligenter illi sunt confecti, & eorum, quorum rationes ferre non videntur, ut a capite usque ad calcem legant isthuc *Cel. Dithmari Opuscula*, haud parum inservient commoditati.

JOANNIS HENRICI SCHULZII, MED. D.
in Regia Fridericiana Professoris, Praelectiones de Viribus & usu medicamentorum, quae in officinis pharmacopolarum parata prostant, ad Dispensatorium Regium & Electorale Borussia-Brandenburgicum, usibus illorum, qui se artis operibus exercendis praeparant, destinatae.

Norimbergæ, apud Wolffg. Maur. Endteri filiam, Mayriam, ejusque filium, 1736, 8.

Alph. 1. plag. 5.

Celeberrimus Autor eam jam præstantissima doctrinam, quam publicis dudum documentis, abunde declaravit sane amplitudine, nominisque celebritatem, nactus est, ut, quam primum cognitum fuit, fore propediem, ut Praelectiones hæc prodirent, intelligentioribus Medicis velut signum aliquod ad bene de iis non solum sperandum, sed prorsus etiam confidendum, sublatum esse videretur. Atque hi ipsi voti sui nunc tandem compotes absolutum & prorsus elucubratum vident egregium libellum. In Praefatione ejus præolare monet Autor, Medico non simplicium tantum, sed omnis quoque generis compositorum, medicamentorum opus esse notitia, ut, cum horum conficiendorum ratio admodum variet, non solum intelligat, quem in modum eo in oppido, ubi artem exercet, & e ejus officina medicamenta petit, illa parentur, sed anquirere etiam & investigare queat, qua methodo illa fuerint parata, quæ ab aliis Medicis collaudantur, si quidem morborum historias & successus accurate dijudicare, & in suos usus præ-

Sicut convertere, cupiat. Quare a primo statim tempore, quo Celeberrimus Autor Medicinæ se addixit, in hanc curam insubuit, ut utrorumque medicamentorum notitiam consequeretur, & quoad alios docendi sustinet provinciam, id ipsum discipulis suis diligenter inculcavit, utque in dace eo acrius in hoc studio progredierentur, prælectiones quoque in Dispensatorium Borussia-Brandenburgicum habuit, & quæ adhuc in illo desiderari videbantur, medicamenta, aliis in locis usitata, ex aliorum libris intercalavit. Atque his prælectionibus originem suam debet præsens libellus. Ita vero Commentationes suas in Dispensatorium modò dictum instituit Autor, ut, retento ejus ordine, virtutes medicamentorum usque in morbis variis strictim enarret, nec tamen unquam in nimias eorum laudes vane excurrat, sed potius elogia viribus majora interdum notet, atque reprehendat, subinde, cum quibus aliis remediis illa commisceriqueant, indicet, dosim quoque definiat, identidem cautiones de recto usu, & peculiare, nec antea adeo cognitæ, observationes de viribus eorum, subministrat, nec raro de ratione præparandi, aut iis rebus, ex quibus fit medicamentum compositum, quædam moneat, in autores quoque & primos remedium inventores breviter inquireat, nominis rationem criticæ & philologicæ eruat, ac, prout materiam, alia medicamenta brevius attingat, alia copiosius persequatur. Ut quædam speciminis loco repetamus, pag. 10. egregie de æthiopiæ mineralis recto usu & fructu disserit; pag. 11, vel unum aloes gummosæ granum, vesperi datum, alvo solvendæ sufficere, monet; pag. 14, antimonium diaphoreticum, perfecte edulcoratum, si Tartaro emetico adjungatur, plus operari, quam ille per se datus valuisset; si vero eadem quantitas antimonii diaphoretici, non omnino edulcorata, admisceatur, per ventrem inferiorem potissimum operationem suam perficere, contendit; pag. 36, residuum, a destillatione aquæ lillorum convallium expressum, probe deparatum, & blando calore in spissamentum redactum, vel 3℥ vel 36℥ belle alvum expurgare, docet, ut aloen.

Germanicam dicere quæss; pag. 38 pulchre de aqua styptica vulneraria alba & rubra *Dippelii* commentatur; pag. 63, continuato clyffi antimonii: nu vermes ab infantibus expulsoꝝ, difficilesque epilepsias curatas fuisse, memorat; pag. 136, viam excitandi lætitiã in p̄oco apud tenerrimos infantes sæpe se expertum esse, refert, quibus si vitrum vacuum, in quo nupet essentia croci fuit, naribus admoveatur, statim risus laboritan. Docet quoque modum præparandi essentiam croci optimarum virium, quæ verissimum Aroph *Helmontii* esset. Pag. 141 aquæ millefolii, cum vino paratæ, in vomitibus, nephriticorum incomparabilem efficaciam laudat; pag. 157 Extr. Hellebori nigri in tenerioribus hominibus doses, quamvis exiguas, diu continuare vetat, & longe melius esse monet semel sat efficacem, modo non nimiam, quam parvas post brevìa intervalla, præbere; pag. 238, pilulas Starkeyanas, in molestis catarrhalibus gravioribus atque habitualibus, quæ alias per totam hiemem perdurarunt, si statim initio datæ fuerint, itemque in rheumaticis, colicis, quartanariis, & qui aliis febribus laborarunt, spem superasse tradit; pag. 255, pulverem marchionis epilepticum dolores podagricos mitigasse, refert; pag. 268, pulverem radicis Jalappæ a torminibus excitandis tantum abesse, docet, ut in torminibus colicis virtutes vere anodynas exserat, & dolores ante subsequentem evacuationem manifeste sedet, & imminuat; pag. 283, Sal viperarum volatile in paralyticis morbis, itemque in morfu viperæ, egregiam opem tulisse, observat; pag. 318 Spiritum Castorei compositum memorat, egregii in epilepsis puerorum & adultorum, itemque histericis suffocationibus, usus; pag. 331, Spiritum Salis ammoniaci lumbricos aliaque animalcula ex intestinis expellere probat; pag. 380 præclarè nonnulla de Tinctura antimonii tartarizata monet, denique pag. 401 Succum Glycyrrhizæ, cum Saccharo & Gelatina cornu cervi paratum, qui nostro tempore sub nomine Gallico, *la reglisse*, celebratur, in acri tussi, raucedine, & defluxionibus acris catarrhalibus, admodum prædicat.

OBSER

OBSERVATIONUM PHYSICO - MEDICARUM Sylloge, comprehendens quamplurima, Medicinam, tam theoreticam, quam practicam clinicam & forensem, nec minus Philosophiam naturalem utramque, insigniter illustrantia & confirmantia, Medici veterani, longaque felicitis praxeos serie probati, phaenomena, experimenta, collectanea, atque monita, ad modum ductumque Illustris **FRIDERICI HOFFMANNI**, quondam Halensis, conscripta, & in unum volumen congesta, atque insuper *Indice Alphabetico instructa.*

Francofurti & Lipsiæ, 1736, 4.

Alph. 4 plag. 3.

Novum crimen, Lectores, omnibusque modis detestandum fraudis exemplum, quæ pravi atque lucrosi quidam Bibliopola, incautos subinde emtores circumveniunt, vobis palam exponere habemus. Jacuit haud dubie in nonnemini officinae libraria *Riedlini* Curarum medicarum millenarius, olim jam a nobis *A. 1709* recensitus, nec inde a multis fortasse annis ullum habuit emtorem. Quid sit? Ut plures eorum nanciscatur, mutata prima plagula, eo curam suam convertit librarius, ut liber nova inscriptione atque Praefatione ornetur dicamus, an deformetur. Quis enim non videt, ipsius statim libri titulum admodum esse inconditum, ac potissimum eo comparatum, ut non sine aliqua injuria ab *Ill. Hoffmanni* celeberrimo nomine commendationem quandam arcessat, quem quando *Hoffmannum* quondam Halensem vocat impolitus Autor, nescimus an eundem, Dei gratia adhuc supersitem, in mortuorum classem referat, vel quid aliud somnet. Ne vero in toto hoc libro scriptum quid existet, quod non scriptum fuerit prius, Praefationis Autor nihil de edendi Operis consilio, institutique ratione, commemorat, sed integram Praefationem ad partem primam Medicinæ consultatoriz, ab *Ill. Hoffmanno* editam, qua doctissimus Autor de summo fructu ex observationibus historisque morborum accuratis in omni Medicina capiendâ agit, ad verbum in Esti-

nam linguam, sed jejune & miserrime, vertit, rejectis tantum Præfationis *Hoffmannianæ* initio & fine, in quibus scilicet de Medicinæ consultatoris agitur rationibus. Sed plura de hoc libro referre piget, nec hæc ipsa dixissemus, nisi, Lectores ab ejusmodi fraudibus tutos præstare, nobis fuisset constitutum.

RECUEIL DE QUATRE OPUSCULES FORT
importans de feu M. l'ABBE' DUGUET.

i. c.

FASCIS OPUSCULORUM MAGNI MOMEN-
ti, a DUGUETO, Abbate, compositorum.

Ultrajecti, sumatibus Societatis; 1737. 12 maj.

Plag. 18.

Quæ conspectum tuum, Lector, subeunt Opuscula, non equidem prima omnium vice in lucem prodeunt, sed, quæ separatim antea operarum formis expressa erant, cum in tabernis librariis frustra requirerentur, ob Autoris celebritatem ac argumentorum pondus prelo iterata exhibentur. Quatuor omnino sunt Commentationes, quæ hoc continentur fasciculo, omnes argumenti gravis ac utilis. *Prima* exponit officia Episcopi; *altera* in explananda doctrina de gratia universali occupatur; *tertia* negotium subscriptionis formulæ, in causa Jansenistica propositæ, spectat; *quarta* necessitatem provocationis ad Ecclesiæ vel Consilii judicium, ubi veritas opprimitur, ostendit. *Primum* Opusculum Autor rogatu Episcopi Vaurensis (*Lavaur*), cui nomen *Lescars*, exaravit, id inprimis agens, ut virtutes, Ecclesiæ antilisti necessarias, delineet ac commendet. Docet igitur *Cap. I.* Præsulem, qui Apostolorum successor haberi velit, quique in omnium vultetur oculis, ut ab eo cæteris sacri membra exempla vivendi sumant, non solum vitis immunem, verum e contrario qualibuscunque virtutibus ornatum, esse debere. Quæ autem illæ virtutes sint, quæ personam sacrorum præfecti deceant, *Cap. II* exponit, præmonens, ex illius usu esse, ut, priusquam munus sacrum aggrediatur, aliquot dierum secessum quaerat.

Pag. 1-17.

18

se ipsam suamque conscientiam exerceat, num viva fide
 & illis sit virtutibus instructus, quibus non in gregario-
 rum modo Christianorum, verum etiam doctorum, ordinis
 locum aliquem occupare possit: ante omnia juvare pluri-
 mum, certam vivendi regulam, quam per omnem vitam se-
 quatur, sibi præscribere. Inde ordine exponit officia; & Pag. 27-34.
 illa quidem, quæ ipsum speciatim respiciunt, tum quæ domo-
 nesticos, quæ cœtum sacrum, totamque *dominiv.* Cum
 infiniti labores sint exantlandi Episcopo, tempora somni ita
 dispensanda esse, ne quid necessariis subducatur occupatio-
 nibus; vigilantis igitur opus esse, hora quinta, imo quarta,
 stratum ut relinquat, expedire. Inter vestiendum de exuen-
 do vetere & novo induendo cogitandum esse, a vestibus
 splendorem omnem atque luxum abesse debere, & quidem
 ita, ne ad delicatulam molliem, vel sordes, deflectat. 34-36.
 Ubi se amiverit, proximum esse hoc, ut preces fundat, quæ eo
 trebriores ac ardentiores esse debeant, quo certius sit, ipsum
 non pro se tantum, verum etiam pro toto cœtu, Deum depre-
 cari. Quæ his subjicit de statis precum horis, secundum Bre-
 viarium observandis, institutum Ecclesiæ Pontificiæ spe-
 ctant. Doctrinam illius describit ab accuratiori veritatum 36-49.
 religionis, mysteriorum sacræ Scripturæ, traditionum Eccle-
 siæ, doctrinæque Patrum, cognitione, decisionum denique
 Conciliorum ac difficultatum moralium dextre solvendarum
 peritia: nec esse, ut pietatem quis ac sanctitatem ignoran-
 tiz prætexat; eruditionem cum vera animi modestia optime
 consistere posse; sed, ut utilia tantum consecetur, recte mo-
 net. Quæ adhuc protulerat, eo faciebant, ut Episcopus 49-66.
 munere se suo dignum præstaret. Inde enarrat officia, quibus,
 ut spartam suam rite administret, ipsum intentum esse oport-
 eat. Inter hæc primum illud ponit, ut hora octava matuti-
 na, vel illius dimidia, ad summum nona, officio missatico
 defungatur, nec illud inferioris ordinis parochis committat,
 vel in facellis tantum secretioribus obeat, veritus, ne quid
 sibi dignitatis decedat, si ordinariis se ac quotidianis muniis
 adstringat: reliquum tempus matutinum dandum esse exci-
 pien-

Q

- piendis audiendisque illis, qui vel instructionem, vel solatium, vel opem, possunt, nec hoc beneficium exhibendum esse illis tantum, qui honoribus ac divitiis præstant, sed pauperibus etiam ac inferioris fortis hominibus, illisque omni cum facilitate ac suavitate tractandos esse. Utile etiam esse, ut certum prandii tempus constituat, ac anagnosias alat, qui inter prahendum vel ex Scriptura, vel ex alio quodam utili libro, aliquid prælegant, quod ipsum *Augustinum*, *Nepotianum*, imo ex grege nonnullos, fecisse, adductis exemplis probat. A mensa ipsius ac suppellectili omnem luxum abesse, imo per omnem vitam magnificentiam ac inutiles sumtus vitari, debere. Quis scus faciat, ut vel proprium patrimonium, vel bona Ecclesie abliguriat, nec, quod pauperibus debetur, elargiatur, illum sacrilegium committere, ac tale peccatum admittere, cujus ipse olim rationem coram justo tribunali Dei reddere nequeat. Si quando ad aliorum epulas invitatus fuerit, ut ne accedat, præcipit, quo sobrietatem, temperantiam, ac suam dignitatem, conservare possit, neque domi suæ homines eminentioris dignitatis lautioribus epulis excipiat, & si quidem id e re, esse visum fuerit, mensam ita instruat, ut ipsos frugalitatem doceat, non ut illorum luxum vel æquet, vel superet. Sumtuosis substructionibus, vel pretiosæ suppellectili, bona Ecclesie infumere, a persona sacrorum præsidis alienum esse debere. In conversatione ut se exemplar fidelibus exhibeat, justum esse, in sermonibus ut sales atque jocos, quibus aliis risum moveat, fugiat, monet, non obrectationi, nec adulationi, indulgeat, veritatem ita deamat, ut quis verbis ejus ita credere possit, ac si alius jurejurando firmasset, id tantum proloquatur, quod vel ad necessitatem, vel utilitatem, faciat: magnitudinem autem atque multitudinem negotiorum curam propriæ salutis impedire non debere. Ratione domesticorum suadet, ut illi intra officiorum suorum, virtutis, pietatisque, cancellos constringantur; qui enim suis ritæ præesse nequeat, indignum esse, ut regimini civitatis sacræ admoveatur; ita igitur familiam instruat, ut ab illa alii exemplum capiant. Ad famulitium non adsciscendos esse nisi bonos,

bonos, qui ab omni lucri cupiditate sint alieni, manusque a muneribus contineant. Ne animus ipsius cura rerum, quæ ad vitam spectant, nimium distrahatur, consilii esse, prudentem ac fidelem dispensatorem circumspicere, in cuius humeros, quicquid hujus est molis, tuto devolvat; ita tamen, ut ad illius administrationem animum aliquando adjiciat, quo, si quando postuletur, rerum suarum rationem reddere possit. In rebus agendis ipsum non proprium semper sequi debere consilium, sed multam conducere, aliorum requirere sententiam: utile igitur esse, aliquando parochos dioeceseos convocare, cum hisdemque de rebus gravioris momenti deliberare. Episcopi esse, modestiæ studere, quo se gregis, ipsius curæ commissi, ministrum, non dominum, demonstret, qua in re Christum, ejusque legatos, ac primos Ecclesiæ doctores, duces habeat. Hæc est series rerum, a doctissimo Autore fusius tractatarum, in quibus ipsum plurima recte & ordine præcepisse, inficias iri nequit; quæ omnia Scripturæ testimoniis, Patrumque autoritate, maxime *Gregorii Nazianzeni, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Basilii, Gregorii Magni*, ac aliorum, firmat. Equidem Episcopum, & quidem societatis Pontificiæ, format, multa tamen profert, quæ & alii, quibus ad illum honorem sacrorum apicem ascendere non datur, quin imo probi ac pii patresfamilias, in usum suum convertere possunt: unde & illis usui esse potest, quibus sacra emendata curæ sunt & cordi, relictis Autori iis, quæ ex sectæ institutis subinde differit. Id est dicendum, Patrum autoritati hic nimium dari, & officia illa in dioecesin, potissimum quæ animarum curam respiciunt, non æque expedire. Id tanquam leve operarum peccatum monemus, pag. 72 §. 36 ante verba, *heures entiores*, nomen numerale esse omissum.

152-156

156-164

164-192

Secunda Commentatio sub iudicium vocat sententiam *Nicolii* de gratia universalis, qui, ne homines haberent, quod quererentur, se viribus destitutos esse ad bonum faciendum, hominibus omnibus facultatem aliquam, ad bonum se determinandi, idemque illud faciendi, adscripsit, eandemque nomine gratiæ universalis insignivit. Hoc igitur agit *Cl. Duguetus*, ut novam illam sententiam cum doctrina

Q 2

Argu-

Augustini componat, illiusque defectus demonstret. *Augustinum* indolem gratiæ clare dilucideque explanasse, notionesque ambiguis evoluisse, *Nicolium* contra ideas, ante definitas, de novo turbare ac confundere, gratiam talem adscribere hominibus omnibus, quam ne *Pelagius* quidem eisdem tribuere sit ausus. Ex mente *Augustini* ac Scripturæ gratiam non esse nisi *gratuitam*, quem maximi momenti, imo præcipuam, veritatem novum illud systema oppugnet. Defectus hujus sententiæ ostendens, docet 1), eam nec satisfacere querelis peccatorum, nec vulgaribus hominum ratiociniis, cum priores querantur, se destitutos esse gratiæ, posteriores non minus ac Theologi in doctrina *Augustini* nodos, qui solvi vix possint, inveniant; 2), quod præcipuum sit in hoc systemate, illud *absolute arbitrarium* videri, gratiam universalem, quæ efficax non sit, gratiam non esse, dare illam potentiam, non vires; 3) hic esse multas res turbatas, obscuras, incertas, nec sibi mutuo conformes. In tota hac controversia naturam a gratiâ probe distinguendam esse. Quædam omnibus hominibus natura inesse, nisi quod graduum aliqua differentia detur, principia scilicet veritatis omnis, conscientiam, inclinationes naturales, quibus homines ab animantibus brutis distinguantur, & ad quæ omnem vitam moralem atque civilem componere debeant, sed, qui illa nomine donorum supernaturalium, gratiæ universali, maculare velit, illum multum errare, cum Scriptura non aliam gratiam agnoscat, quam quæ sit fructus mortis Christi, hominemque ab homine distinguat. Et, quoniam *Nicolius Augustinum* in partes suas allicere contendit, & maxime has duas Hipponensis positiones: 1) neminem amare posse virtutem, nisi qui ideam, & exemplar, quod sit in Deo, imo ipsum Deum, amet. 2) homines injustos approbare ac amare justitiam in illis etiam rebus, ex quibus utilitatem non capiunt, opinionem suam adoptavit, illas ex mente Africani Præsulis Noster explicat. *Nicolius*, infideles initium aliquod fidei habere asseveraverat, cum cognoscant omnes Deum tanquam legem & justitiam, si vel maxime tantum respiciatur tanquam creator & secundum suas perfectiones; quare ex Scriptura *Duguetus* probat, fidem ex auditu & gratui-

Pag. 2-5

6-15

15-43

43-56

gratum Dei donum esse, adeoque pias aliquas cogitationes, sancta desideria, bonos motus, cum *Nicoto* ipsis adscribi non posse. Actiones gentium principum non habere nisi naturam, quæ, licet rationis officii, per legem imperati, bonæ videantur, tamen ratione principii sint vitiosæ. Inde, quid boni actionibus hominis ante conversionem suam insit, quidque eidem desit, ut actionum vere bonarum nomen tueri queant, demonstrat. Quoniam autem propterea adscriperat omnibus hominibus gratiam aliquam, ne iusta ipsis conquirendi causa esset, se potentia physica legem implendi destituit, observat; illam potentiam *Augustino* & gratiæ divinæ assertoribus appellari *liberum arbitrium*; porro distinguendum esse inter potentiam & actum; per potentiam posse hominem credere, per actum, qui ipsi per efficacem Servatoris gratiam ingeneretur, actum ipso credere, inter quam potentiam & gratiam Jesu Christi, suppeditantem vires supernaturales, mediâ aliqua gratiâ ponenda non sit. Adhæc *Nicotius* posuerat, in homine ratione boni duplicem esse impotentiam, naturalem aliam, cum virtus supra hominis vires sit posita, aliam voluntariam, cum cupiditas constingat libertatem; prioris impotentiam remedium esse gratiam univalem, posterioris gratiam efficacem. Notat igitur *Dugustus*, hac ratione liberum arbitrium proflus negari, *Augustinum* non agnoscere nisi impotentiam voluntariam, cui medeatur gratia. Denique expedit objectionem, quæ contra efficacem gratiam instituitur, scilicet, si gratia & cupiditas efficaciter determinant voluntatem hominis, duas necessitates antecedentes, absolutas & naturales, aliam sub gratia, aliam sub concupiscentia, locum habere, & quo sensu aliquid possibile, vel impossibile, dici queat, disceptat. Posse dici, hominem non obedire præceptis divinis, quia nimium deditus sit affectibus: gratiam igitur Christi facere, ut homo ab isto affectuum imperio liberetur, quod ipsum testimoniis *Augustini* firmat, ac Dei vias circa salutem hominis iustificat. Sub finem per modum additionum consensum *Augustini* & *Thoma* de actionibus infidelium & gentium ante conversionem docet, ostendens, illas moraliter bonas non esse,

Pag. 56-60.

68-77.

80-89.

89-93.

94-95.

95-110.

110-140.

Q 3.

cum

cum destituantur debito *finæ*, caritate scilicet, bonas quidem esse dicendas secundum externam *speciem*, & naturaliter *con-*
 Pag. 152-167. sideratas, non autem secundum internam suam *formam*.

Tertium Opusculum est Epistola, directa ad Episcopum Montispeſſulani, respiciens formulam subscriptionis, qua, jussu *Alexandri VIII*, accedente consensu Regis Galliarum, A. 1665 d. 23 Aprilis Ecclesiasticis Gallicanis omnibus imperabatur, ut faterentur, *se credere, propositiones, ab Innocentio damnatas, reperiri in Augustino Jansenii, & hujus Jansenii sensu esse damnatas*. Quantos motus hæc res in Ecclesia Pontificiorum, non Gallicana solum, sed univ[er]sa, concitaverit, Scriptores rerum in civitate Christiana gestarum commemorant. Autor demonstrat, non querendum esse de *jure*, sed de *facto*, non esse questionem, num propositiones illæ sint damnandæ, sed num sint *Jansenii*, num, quibus hoc negotii datum erat, propositiones illas debita cura ac sollicita attentione ex *Augustino Jansenii* excerpserint. Igitur ingenue fatetur, se non absque insigni animi horrore verba subscriptionis secum reputare: *Ego juro, & volo privari gratia Dei & promissionibus Evangelii, nisi subscriptio mea sit sinceritatis meæ documentum*. Iniquitatem demonstrat 1) ex jurisjurandi indole, in quo cultus Deo præstetur, *Jer. XLV, 23*, qui testis citari non debeat nisi in re plane certa atque indubia, hos autem articulos esse *Jansenii*, sciri non posse, nisi per adminicula critica, adeoque materiam jurisjurandi esse non posse. Deum supremam esse veritatem, huicque soli competere potestatem obligandi conscientiam. Si vel maxime controversia ista *Jansenistica* per Concilium aliquod univ[er]sale decisa esset, Ecclesie tamen auctoritatem tantam non esse, ut dubia omnia e medio tollere possit, potissimum cum dubia illa sint legitima, & Ecclesie infallibilitas non competat. 2) Quaecunque nomen fidei huic detur, sive appelletur *fides humana*, sive *ecclesiastica*, *fides obedientie & humilitatis*, nisi examinandi libertas relinquatur, induci servitutem, quam præter Deum nemo exigere possit. 3) Unicuique hoc esse *injunctum*, ut errorem, quan-

10 seq.

16.

17. 18.

18. 19.

19. 20.

tum

tum fieri possit, evitet, qui vero, motus alterius autoritate, absque examine dogmati alicui assentiatur, illum ab erroris periculo immunem esse non posse. In sequentibus explicat, quid de divisione inter *infallibilitatem* Ecclesie ratione *facti & dogmatis* sit censendum, & quo modo huic negotio aptari, vel minus, possit.

Agmen Opusculorum claudit Epistola, exarata ad Cel. Juris Canonici in Academia Lovaniensi Doctorem, *Van Espen*, Virum & doctrina, & integritate, plane insignem, in qua ostendit, veritati hoc a nobis dandum esse, ut patrocinium ejus suscipiamus; quæ obligatio nos eo, validius obstringat, quo plures sint, qui hoc suum officium vel negligenter faciant, vel plane intermittant. En. brevem conspectum illorum, quæ ab eximio Autore nostro fusius sunt declarata. Unusquisque, qui ad horum Opusculorum lectionem animum adficiet, Viri doctrinam, judicium, candorem, modestiam, agnoscat. Certum etiam est, ipsum in plurimis contra Ecclesie Pag. 20. 21. sententiam veritatem vidisse. Pauciora sunt, quæ sectæ opiniones redolent.

BIBLIOTHEQUE JANSENISTE &c.

h. e.

BIBLIOTHECA JANSENISTICA, SEU

Catalogus Alphabeticus primariorum librorum Jansenisticorum, vel Jansenismi suspectorum.

Sine loci & typographi indicio, 1735, 8.

Alph. i plag. 12.

Quamvis hæc Bibliotheca Indici Expurgatorio non multum videatur dissimilis, nos tamen, sepositis partium studiis, & nihil controversiæ *Jansenistica* nos immiscentes, Bibliothecæ hujus Autori, quisquis sit, gratias agimus publico nomine, quod hoc ipso libro multos Autores Anonymos & Pseudonymos detexerit, sicque adeo nobilem partem Historiæ, tam Ecclesiasticæ, quam literariæ, illustratam dederit. Integrum elapsum est Seculum inde a primis initiis controversiæ *Jansenistica*, quæ quidem, ut nulla ma-

gis.

- gis, ferax Anonymorum & Pseudonymorum fuit. Quicumque hanc Bibliothecam perlègerit, deprehendet, celeberrimos *Jansenistarum* promachos, *Antonium Arnaldum*, *Petrum Nicolium*, *Paschasium Quesnelium*, *Gabrielem Gerberonum*, *Joannem du Vergor de Hauraris*, *Abbatem de S. Cyran*, *Isaacum le Maître de Sacy*, *Martinum de Barcos*, *Joannem Baptistam Sinnichium*, si non plane, uti quidem in plurimis libris, suppresso nomine scripserint, sub pluribus tamen nominibus fictitiis latere consuetum duxisse. Nos quædam scitu digna & jucunda pro instituti nostri ratione delibabimus. Statim sub initium hujus Bibliothecæ annotatur, *Quesnellium* jam ante editum suum Novum Testamentum turbis suis. prælusisse per librum: *Abregé de la Morale de l'Évangile*. Sub nomine *Gery* latet idem *Quesnellius*. Monita salutaria B. V. Mariz ad indiscretos suos cultores, quæ *Adamo Wildenselfo*, JCo Germano, alias tribuuntur, *Gerberonius* Gallicè vertit. Celeberrimam Bibliothecam Ecclesiasticorum Autorum *Dupinianam* erroribus capitalibus scætere, observatur, propter rejectum B. Virginis & imaginum cultum, sedisque Romanæ primatum. Liber, *Catechisme de la Grace*, compositus est, non a *Faydeavio*, sed a *Godofredo Hermanto*. *Abbé du Manoir* est nomen fictum *Paschasi Quesnellii*. Librum *de la Devotion à la sainte Vierge* adornavit *Adrianus Bailletus*. *Paulus Irenaus* est nomen adscititium *Petri Nicolii*. Sub nominibus *Ignatii Eyckenboom* & *Francisci Poitevin*, item *Gilles Gabriel*, latet *Gerberonius*, qui ipse & libellum: *Fable du tems, un Coq noir, qui bat deux renards*, composuit. Sub nomine *du Bois* latet *Quesnellius*. Notus liber *Jansenisticus*, *de la frequente communion*, *Abbati de S. Cyran* adjudicatur præ *Arnaldo*. Sub nomine *Dancolliers* latet *Petrus Nicolius*, sub nominibus autem *Dumont* & *Laval Isaacus le Maître de Sacy*. Notissimum *Jansenisticum* librum, *les Hexaples* inscriptum, adornavit *Fonillouetus*, qui etiam dedit librum, *Histoire abrégée du Jansenisme*, contra quem *Paulus de Lion* Anti-Hexapla scripsit. *Pauli Sarpi* *Historiam Concilii Tridentini* ex Italico in Gallicum idioma transtulit.
- Pag. i.
20.
26.
30.
41.
92.
96.
104.
113. 116.
120.
138.
150.
153. 167.
173. 177.
180.

tulit <i>Amelotus</i> . Librum, <i>Lettres de Vargas sur le Concile de</i>	Pag. 182.
<i>Trente</i> , edidit <i>Michael le-Vassor</i> , & alius, <i>Histoire generale du</i>	186.
<i>Jansenisme</i> , conscriptus est a <i>Gerberonio</i> . <i>Hyacinthus Serry</i>	200.
adscivit sibi nomen <i>Augustini le Blanc</i> . Catechismum, qui	
dicitur <i>Catechisme de Montpellier</i> , conscripsit <i>Franc. Arnatus</i>	211.
<i>Pouget</i> . Libellum, <i>Journal de S. Amour</i> , Ant. <i>Arnaldus &</i>	213.
<i>Isaacus le Maître de Sacy</i> composuere. Celeberrimi Jcti	
Lovaniensis, <i>Bernardi Jegeri van Esben</i> , Jus Ecclesiasticum,	
& alii libri, Jansenisticis accensentur, item Poema epicum	
<i>Volsairii</i> , quod inscriptum est <i>la Ligue ou Henry le Grand</i> .	256.
Sub nomine <i>Alethophili Charitopolitani</i> latet <i>Jo. Courtot</i> , sub	263.
nomine <i>de Pressigny</i> , item sub nominibus <i>Flore de S. Foi</i>	
& <i>Abbé Valentin</i> , <i>Gerberonius</i> . Famosum Novum Testa-	291.
mentum Montense <i>Sacyus</i> , & ipsius frater, <i>Antonius le Maître</i> ,	
qui duo hic tanquam distinctæ personæ nominantur, ver-	
teruat, revisum postea ab <i>Arnaldo & Nicolio</i> , ac in Belgio	
deinceps editum. <i>Optatus Gallus</i> est nomen fictitium <i>Caroli</i>	310.
<i>Hersant</i> . <i>Peregrinus Hierichuntinus</i> est nomen adscititium	317.
<i>Florentis Conrii de Connaught</i> , Hiberni. <i>Peregrinus</i> vero <i>Hie-</i>	
<i>rosolymitanus</i> est <i>Joannes Baptista Sinnichius</i> , Theologus	
quondam Lovaniensis. Abbas <i>de S. Cyran</i> nomen <i>Petri Au-</i>	
<i>relit</i> adoptavit. Librum <i>Psalmorem</i> Gallice versum, & <i>Notis</i>	329.
<i>illustratam</i> , edidit <i>Nic. Fontainius</i> , eundemque brevioribus	331.
observationibus instructum <i>Dominus van Roof</i> , quondam	
<i>Curatus</i> <i>Plebani</i> & <i>Canonicus</i> <i>Mechliniensis</i> . Celeberrimi	345.
<i>Abbatis d'Asfeld</i> liber, <i>Regles pour l'intelligence des saintes</i>	
<i>Ecritures</i> , Jansenisticis accensetur. <i>Biblia Gallica</i> , <i>Leo-</i>	368.
<i>dii</i> tribus Voluminibus in folio A. 1702 edita, dicuntur tota	
<i>Quieschianismo</i> maligno infecta. <i>Saul rex</i> est factus	376.
ingenii <i>Simpliciani</i> . Mentio injicitur quartæ translationum	
<i>Soliloquiorum</i> , <i>Meditationum</i> , & <i>Manualis Augustini</i> in lin-	380.
guam Gallicam, quarum altera, quæ nomen <i>Dubois</i> præ se fert,	
ac annotationibus aucta est; sit Jansenistica, altera vero,	
quæ hisce destituitur, orthodoxa. Liber, <i>Theologie Morale de</i>	403.
<i>Grenoble</i> , Autorem habet <i>Franc. Genêt</i> , Episcopum quondam	
<i>Vasionensem</i> , Jansenismi tamen suspectus judicatur; licet per	

R

Mich.

Pag. 443.

Mich. Morum Latine redditus, & *Clementi XI*; Pontifici Romano, dedicatus fuerit. Vita sanctorum, ab *Adr. Baillet* Gallice scripta, libris Jansenisticis accensetur, & commemoratur, *Bailletum*, sanationem corci prope Hierichuntem ultimum Jesu Christi miraculum fuisse, asseruisse. Liber, *la Morale Pratique des Jesuites*, A. 1679 jam editus, conscriptus est a *Perrault*, & condemnatus, ut a carnifice in loco supplicii dissecideretur atque combureretur. Sub finem annectitur

449.

455.

Bibliotheca Autorum Quietisticorum, idque ea de causa, quod Quietismus sit Jansenismus ad praxim applicatus. Recensentur brevissime libri Quietistici numero XIX, plerumque sat moti, *Molinosi*, *Petrucci*, *Falconi*, *Guyonia*, *Fenelonii*, &c. Postea subjungitur Bibliotheca Anti-Jansenistica, seu brevis Catalogus Scriptorum Romano-Catholicorum, ad hanc controversiam spectantium. Sub finem Autor Supplementa & augmenta Bibliothecae Jansenisticae promittit se in posterum daturum.

LUDOVICI DE HEMMER RESPUBLICA

*Tenediorum, e tenebris antiquitatum eruta,
numisque illustrata.*

Hafniae, apud Hier. Chr. Pauli, 1735. 8.

Plag. 16.

In tenui Tenedo labor est, at tenuis non est gloria Auctoris, quam ipse sibi nobili hoc scripto peperit. Periere injuria temporum *Aristotelis* de Tenediorum Republica libellus; & *Zoili* Encomium Tenediorum; latet adhuc forsitan alicubi *Morula* Carinen de situ & fertilitate Insulae Tenedi; *Horachida* recensio Reipublicae hujus brevior est, quam ut eruditis satisfaciat. Nota sat igitur antiquis scriptoribus Tenedos, & Insula & Republica, facile permovit Doctiss. Autorem; ut non ita quidem spissam, varia tamen eruditione refertam, tractationem hanc, obstetricantibus at quantis viris! *Nic. Fossio* & *Jo. Gramnio*, susciperet, ac Danorum *Herculi Musagetæ*, *Ivare Rosenkranz*, Domino in *Rosenholm*, &c. dicaret. *Capri primum* Geographicam Tenedi descriptionem sinit, varia nomina & epitheta ejusdem explicat, situm Insulae demonstrat,

10.

lati-

latitudinem definit, urbem Insulæ cognominem, & alia ipsius oppida celebria, Iustrat, Alpheum fluvium, fontem, portus fertilitatem, vasa figulina, ab incolis magno parata numero, & herbam origanum, ibi nascentem, considerat. *Caput secundum* enarrat non tam fabulam, quam rem verissime gestam, (id quod per totum libellum probat Cl. Autor,) historiam nempe *Tennis*, Regis hujus Insulæ, & *Cygni*, patris ejusdem, quod videlicet *Tennis*, propter denegatum novercæ stuprum seu incestum, post ejus falsas delationes a patre in mare abjectus, ad Insulam Leucophryn appulerit, eique nomen Tenedos tribuerit, Rempublicam fundaverit, & eam optime gubernerit, tandemque cum *Achille* pro gloria decertans, occubuerit, post fata divino honore cultus, *Achillis* memoria & nominatione per rigidum edictum abolita. *Caput tertium* de incolarum Tenedi variis in bello factis, sub *Achille*, *Oreste*, bello Ionico, Persico, Peloponnesiaco, sub Atheniensibus, Macedonibus, Romanis, tum etiam de Tenediorum indole, diligentia in fictilibus formandis vasis, in agricultura, traiectione peregrinantium, ac navigatione, in arte musica, item de Tenediorum hospitalitate & pulchritudine, exponit. *Caput quartum* agit de Insulæ Regibus, v. c. *Tenne*, *Amacro*, de Tenediorum Prytanibus, e. g. *Aristagora*, de Judicibus, aliisque insignioribus apud Tenedios hominibus, e. c. *Cleostrato*, *Theoxeno*, quibus adduntur statuae ac marmora *μνημόσυνα* quaedam, *Tenni*, *Alexandro*, *Apollini*, *Marpesie*, Tenedi quondam posita. *Caput quintum* leges Tenediorum & prudentiam legislativam refert, gravissima severitate conspicuam: ut Legem de adulteris capite plectendis, ab ipso *Tenne* in filio transgressore severe vindicatam, Legem de falsis delatoribus extemplo bipenni carnificis, qui judici a tergo assistebat, subjiciendis, de nomine *Achillis* haud enuntiando, &c. quarum Tenediarum legum prima origo ex ipsa *Tennis* historia eruitur, variis numis illustratur, testimonio Autorum, cum primis Græcorum, corroboratur, simulque compluribus proverbii, a Tenedo oriundis, multisque Autorum locis, lux affuditur. *Sextum* denique *Caput*, de Diis & sacris Tenediorum, libello finem imponit.

Pag. 14.

17. 18.

23. 25.

27.

42.

57.

60.

65. 67.

71.

83.

85.

98.]

Des A. Persius Flaccus Satiren. 1c.

i. e.

A. PERSII FLACCI SATIRÆ, EX LATINO in Germanicum sermonem translata, atque Animadversivus illustrata. Quibus præfiguntur 1) PLUTARCHI Tractatio de audiendis Poetis, ex Græco sermone conversa; 2) peculiaris Commentatio de Satirica Poesi Græcorum, deque Satira Romanorum. Sub finem reperitur brevis descriptio imaginis, quæ ipso in titulo æri incisa exhibetur, Autore JOANNE DAN. HEYDE, Philos. & Theol. Cultore.

Lipsiæ, apud Bernh. Christoph. Breitkopf, 1738, 8.

Plag., 19.

Elegantissimus iste liber, Illustrat. de Freisleben, Celsissimorum Comitum Ruthenorum Procancellario, magno illis in terris literarum, quæ ab humanitate nomen acceperunt, Mæcenati, inscriptus, perpulchra continet eruditionis, quæ Cl. Heydenium ornat, Specimina. Ita autem ille rationes iniit suas, ut, cum plura essent, quæ ad Poesin pertinerent, scripta, a præceptis ad exempla, & a generalioribus ad magis peculiariora, progredereetur. Præmisit itaque Persio Dissertationes duas, quarum prior est Plutarchi: Πῶς δὲ τὸν νέον ποιητῶν ἀκούσῃ, seu quomodo adolescens Poetas audire debeat, quam, quia multas & præclaras de Poesi doctrinas continet, Germanice vertit, simulque familiariorem reddidit. In ea vero transferenda ita se gessit, ut non omnia quidem textus Græci verba, sensum tamen eorum, quod boni translatoris est, accuratius assequeretur. In vertendis Græcis versibus, quorum magna ibidem deprehenditur copia, de rhythmo Germanico, haud sine ratione, parum sollicitus, ne numerus versuum Germanicorum numerum Græcorum superaret, curavit, & masculos, quos vocant, fœmininis antetulit. Posterior Dissertationum, quam novam elaboravit Cl. Autor, agit de Satirica Græcorum Poesi, & de Satira Romana. Divisa est in Sectiones duas, quarum altera illam, altera

VERO

vero hanc, complectitur. Satirica Græcorum Poesis nomen accepit a Græcorum Semideis, qui Satiri vocabantur, & tanquam *Bacchi* comites in scenam ducebantur. Origo ejus ab illis repetenda conventibus, quos vetustissimi Græciæ ruricolæ collectis frugibus cogere solebant, ut, gratias Diis, & inprimis *Baccho*, acturi, sacrificiis operarentur, & laborum, quos sustinuerant, memoriam posituri, animum laxarent, ac jucunditati se darent. Ibi homines, curis soluti, genio indulgentes, ac vino pleni, in honorem *Bacchi* cantare, ciendi vero risus gratia dicteria jaculari, aliusque in alium scomata proferre, & sua sibi vitia aut inhonesta facta objectare, solebant, omnia vero, etiam acerbiora, dicta, epularum licentia & temulentia excusabant. Insimul ad numeros inconditos pedes movebant verius, quam saltabant; cujus rei simile quidpiam apud nostros ruricolæ tempore encæniorum videre licet. In his nihil, quod ab arte profectum esset, deprehendebatur: omnia naturæ vestigio producebat; quæ tamen postea in ordinem a Poetis redigebantur; qui simul fabulas quasdam componebant, quæ a Satirorum choro sub modico ornatu, saltationibus, illosque decente petulantia, in scena agebantur. Hæc sunt dramata illa satirica, primo a solo choro, qui e quibusdam Satiris unoque Sileno constabat, acta, cui vero interdum alius adhuc Silenus jungebatur: Poetæ quoque recentioris ætatis choro alias adhuc jocosas, & tandem quoque serias, personas, e. g. heroas & Deos, addebant. Pertinet hæc satirica poesis ad illam, quam Græci *Ἰσαυρῶν* vocabant; ad quam simul Tragediam & Comædiam referebant. Satirica medium inter has occupabat locum, quia utriusque naturam proprio quodam modo participans, neutri tamen in omni re similis fuit. Chorus Satiricæ semper e Satiris constabat, & nunquam mutabatur. Hic & pleræque ut plurimum personæ, licet non omnes, ridiculæ. Fabula Satiricæ simplex & brevis, elocutio jocosa & dicax, modus tamen servandus erat. Habebat Satirica genera quædam versuum sibi propriorum, *Satirica* dicta, quorum metrorum character hic erat, ut remissiora

tragicis, comicis vero adstrictiora, inter horum solutam licentiam & illorum observationem exactam medium fervarent. Satirica vero non per se docebatur, sed vel interjiciebatur fabulis tragicis, vel easdem sequebatur. Erat ergo illa *Poesma dramaticum, Tragedia annexum; chororum & Satiris habens, personarum illustrium actionem notabilem, partim seriā, partim jocosam, exprimens stilo hilari, exitu plerumque lato*. Personæ Satiricæ propriæ Satiri erant atque Sileni. Satirorum ornatus, quo in scenam prodibant, vestis erat hinnuli pellis, vel caprina. Gerebant quoque pardalinam textilem, & Liberi patris scutum, mitrasque hirsutas. Silenorum ornatus autem chlamys e floribus & tunica graminea hirsuta. Scenæ ornatus arbores, speluncæ, montes, & reliquæ res agræscæ, in topiarii operis speciem deformatæ. In actione omnia ad hilaritatem comparata. Discrimen inter hanc aliamque dramaticam Poesin præcipuum in numeris saltationis. Ubi chorus, ibi semper saltatio. Satirica vero saltatio antiquissima. Erat ista simplex, facilis, parum operosa, paucarum personarum & plerumque rusticarum; simul vero concitatissima, adeoque affecta minime carens. Agebantur hæc Satirica Dramata ineunte vere, & quidem mense Anthesterione, qui cum Martio nostro convenit. Poetæ fabularum satiricarum vocabantur Poetæ tragici, seu Poetæ tragici sic dictorum dramatum satiricorum, quoniam ab aliis nullis, quam a Tragediarum Poetis, fabulæ Satiricæ hujus generis aut componebantur, aut docebantur. Horum præcipui & celeberrimi fuerunt *Thespiis, Pratinas, Phrynichus, Æschylus, Chærilus, Sophocles, Achaus, Euripides, Xenocles, Philocles, Astydamas, Jophon, Plato*. Altera hujus Dissertationis *Sectio* de Romanorum Satira agit. Magna inter eruditos hac de Satira fuit contentio. *Scaliger & Heinsius* originem ejus a Græcis; *Casaubonus* contra, *Rigaltius, & Dacierius*, a Romanis deducunt. Eadem lis de nomine ejus & etymologia. Qui a Græcis primum inventam esse Satiram existimant, nomen ejus a Græco quoque vocabulo, nempe *σάτιρα*, derivant. Qui vero Romanis eam

tribuunt, a Romana quoque voce ejus deducunt nomen, scilicet a *satura*, quod idem significat ac *plena* aut *perfecta*, quasi subintelligatur *lanx*. Doctissimus quoque *Casaubonus* illam etymologiam merito rejecit, demonstrans, genus hocce Poeseos non a *σατυρα* derivari posse, sed omnino a *satura* esse deducendum. Satira quidem perantiqua Romanorum poesis, verum non antiquissima omnium. Præcedebant eam versus *Saturnini* & *Fescennini*, fundamentum Satiræ. Illi initium Romanæ Poeseos erant, quæ eandem cum Græcorum poesi originem habebat. Erant autem versus illi Saturnini & Fescennini rudes & ineulti, sine ullo metro, aut certo pedum numero, nisi quos ipsa forsitan natura suggererat. Cumque ludæ scenici ad Romanos infituerentur, absque ullo carmine carminumque imitandorum actu erant. Hi vero rustici & agrestes versus postea emendabantur, certisque numeris adoptabantur, & sic tandem enata est *Satira*, quæ, quoad numerum, perfectum carmen, variisque jocis refertum, erat. Post aliquot annos, & quidem A. U. C. 514, *Luctus Andronicus* cepit argumento fabulas ferre, & a Satira spectantium animos ad illarum argumenta transferre. Satira igitur quodammodo negligebatur. Sed paulo post fabellis, Atellanis potissimum, confecta, mutato nomine *Exodia* appellabatur. Inde duæ species Satiræ enascebantur. Altera ab *Ennio* anno post, quam *Livius Andronicus* fabulas suas in scena representaverat. Animadvertit hic, Romanis mirum in modum arridere, si vitia in ludis scenicis risui exponerentur & vellicarentur. Credebat itaque, idem eventurum, si carmina componerentur, quæ pristinas facetias & diceris retinerent, sed in aliam transfigurerentur formam. Versus igitur quosdam componebat, non in scena representandos, sed privatæ lectioni designatos, in eisque vitia hominesque vitiosos acerrime notabat. Contigit ei quoque, ut, quos fecerat, versus placerent Romanis. Ob hanc quoque Satiræ mutationem, ejusque novam figuram, autor Satiræ Romanæ, propriè sic dictæ, appellatus est. Hujus vestigia sequebatur *Pacuvius*, ejus cognatus.

gnatus. Quales vero hic in Satira progressus fecerit, vix
 judicare possumus, cum temporum injuria parum ejus ope-
 rum ad nos pervenerit. Altera Satiræ species *Varroniana*,
 seu *Menippea*, vocabatur, a *Varrone*, ejus autore, qui in ea
 præsertim *Menippum*, Philosophum Cynicum, *Gadatansem*,
 imitatus erat. Varia in Satiris *Varronis* inter se commixta
 deprehendebantur, non solum res varii generis, sed & ver-
 sus, quin imo versus cum prosa, & Græca cum Latinis.
 Novam Satiræ faciem dedit *Lucretius*, dum *Archææ* *Comæ-*
diæ characterem potissimum imitatus, vitia hominum vehē-
 menter carpsit, quod proprium illius *Comædiæ* fuit. Stylus
 ejus humilis, & ad populum accommodatus, simul vero da-
 rus & impurus: non semper quoque eodem metri genere
 usus est. Post *Lucilii* tempora maxime floruit *Horatius*, qui
 illum longe superavit, Romanamque Satiram prorsus per-
 fecit. Stylus ejus purus, humilis, multis tamen refertus
 figuris. Semper cum vulgo loquitur; quare etiam *Sermones*
 dixit, quas fecit, Satiras, in quibus heroico tantum ver-
 sum genere usus est. *Horatium Juvénalis* excepit, mul-
 tam ab illo discrepans. Vicit eum dignitate argumen-
 torum, quæ tractavit. Jocatur interdum, & naso suspendit ho-
 minum vitia, magis tamen aperte laceffit; flagellat, & urit.
Horatium jocorum gratia præcedit, licet non copia. Metro
 heroico quoque usus, numerum strictius illo observavit.
 Sermo ejus purissimus, sublimis, & sententiosus, adeoque in-
 tellectu non ita facilis: quare & a multis neglectus fuit; cu-
 jus rei causam multi quoque obscenitatem ejus dicunt.
 Tandem secutus est *Persius*, qui, *Philosophia* & *Horatium* &
Juvénalem longe præcedens, se semper & ubique *Philoso-*
phum *Stoicum* sistit. Argumentorum dignitate certe *Hora-*
tio major, & *Juvénalis* non inferior. Multum in eo depre-
 henditur ardoris & spiritus. Laceffit potius hominum vitia,
 quam deridet. Stili puritate cedit *Horatio* & *Juvénali*, ver-
 sum vero conspuitate *Juvénale* forte non inferior, & *Hora-*
tio superior. Sermonis castitate illum longe superat. Dictione
 ejus sublimis, gratiæque plena: Figuris sæpe felicissime uti-
 tur,

tar, tropi vero duriusculi ipsum sæpe obscurum reddunt. Quod magno & sublimi ejus ingenio est tribuendum, cui istiusmodi excessus valde sunt familiares. Hi tres Satirographi, *Horatius, Juvenalis, ac Persius*, summi semper merito suo sunt habiti, & singuli proprios habuere fautores. *Dan. Heinsius & Dacierius* singulari plane modo suum extollunt *Flaccum*, omnibus aliis plane posthabitis. *Julius Caesar, Scaliger, Rigaltius, & alii*, deprimunt *Horatium*, ut *Juvenalis* palmam deferant. *Casaubonus* contra nullus dubitat *Persium* suum *Horatio* non solum æquiparare, sed & quodammodo præferre, licet illi suam laudem non deneget. Non est autem, cur alterum alterius damno laudemus. Singuli suas sibi proprias habent elegantias, suaque merita. Quamvis enim alius alium in re quadam vicerit, in alia tamen idem victus est ab eodem. Finita sic Satiræ historia, Autor ita eam describit: *Satira est Poema mordax & salsum, ad perstringenda hominum vitia comparatum, virtutem ubique pulchram sistens atque laudabilem.* Hæc animo secum perpendens, cognoscet, Satiram nec a Græcis inventam, nec adornatam, nec denique perfectam & absolutam, sed hæc omnia Romanis solis tribuenda esse. Hanc Dissertationem sequitur vita *Persii*, cum argumentis cujusvis Satiræ; tandem ipse textus *Persii* Latinus ex recensione *Casauboni*, 1615, Lutet. Paris. cum Autoris nostri e regione apposita Germanica versione, & ubique subjectis animadversionibus. His absolutis, Autor breviter descripsit effigiem, quæ in fronte libri conspicitur, Bacchi chorum, scenamque Satiricam, continens, admirandum antiquitatis monumentum. Tandem addidit editiones quasdam *Persii*, quæ in *Bibliotheca Latina B. Fabricii* non leguntur. Omnia ita sunt comparata, ut dignus sit liber, qui evolvatur; quæ etiam causa est, cur elegantes præsertim observationes sicco, quod ajunt, pede præterierimus, cum persuasissimi simus, neminem fore, quem poeniteat tam obscurum Poetam, insigni luci redditum, perlegisse.

DISSERTATIONUM ANTI-HARDUINARUM
Bigæ, quarum altera agit de Galilæa monte, altera de
 S Har-

Harmonia apparitionum Christi redivivi, ad vindicandum locum Matth. XXVIII, 16, scripta a M. CHRISTIANO GOTTLÖB EICHLERO, Catecheta ad Aedem D. Petri Lips.

Lipsiæ, ex officina Langenhemiana, 1737, 4.

Plag. 8.

Pag. 6 seq.

Rev. Autor diligentia suæ sacræ specimina hic dedit nec vulgaria, nec mediocri diligentia elaborata. Occasionem scribendo huic libello suppeditavit *Joannes Harduinus*, Presbyter Gallus, societati Jesu addictus, vir paradoxorum amator, audacioris quippe ingenii & ad fingendum accommodati. Hic enim, novam apparitionum Christi redivivi harmoniam structurus, libellum Gallice conscripsit, cui titulus: *L'Apparition du Sauveur dans la Galilée, dont parlent S. Matthieu & S. Marc, expliquée par le P. H. J. à Paris d. 6 Mars*. Is fuit insertus *Ephemeredibus Trevultinis* (*Memoires de Trevoux*) A. 1729 Sept. Art. 95 pag. 1763. ed. Paris. Harduinum esse autorem hujus expositionis, Autores *Ephemeredum* istarum indicant Art. 20 pag. 2279. Jesuita legit *Matth. XXVIII, 16*, Jesum suis apparuisse in *Galilea*. Noluit itaque iste regionem intelligere, sed potius per *Galilaam* credidit designatam esse partem oliviferi montis, quam media ætas appellavit *Galilaam*. Dabimus in compendio rationes & argumenta *Harduini*, eisque addemus *Rev. Eichleri* allatam in contrarium disceptationem. *Harduinus* ita putat, rationesque suas subducit septem. Credit 1), Servatorem visionem sui promisisse redivivi *Matth. XXVI, 31*, eamque promissionem fore primæ apparitioni adjunctam & sic expletam, mulieribus edixisse *Cap. XXVIII, 7, 10*; 2) *Galilzæ* ab *Hierosolymorum* urbe abfuisse 12 milliaria, ideoque discipulos primæ resurrectionis Christi die *Hierosolymis* in regionem usque *Galilzæ* iter facere haud potuisse, qui tamen abierint, ob *Matth. XXVIII, 16*, ac eodem die redierint, *Luc. XXIV, 33*, siquidem discipuli *Emaunte* reduces in urbe apud eos ex *Galilzæ* reversos diverterint; 3) mandatum Christi de *Galilzæ* provincia intelligi non posse, siquidem hæc sit ampla, & Servator lo-

cum

eum ejus peculiarem, in quo fuisset appariturus; haud indicat; 4) primæ apparitioni convenisse ordinationem Apostolorum ad Evangelium disseminandum, ad administrandum Baptismum, & ad remittendum peccata, qui ordo Sacramentorum ab eis turbetur, qui Galilzæam *Matthai* pro provincia reputent; 5) secundam Christi apparitionem ad mare Tiberiadis in Galilzæa contigisse, ob vocem *πάλι*, id est, *secunda vice*, adhibitam *Jo. XXI, 2*; 6) *Matthæum* indicasse, apparitionem Galilzæanam undecim duntaxat Apostolis contigisse: a qua proinde illa, 500 fratribus oblata, differat *1 Cor. XV, 6*; 7) locum quendam montis oliviferi appellari Galilzæam, teste *Barradto*, Jesuita, qui *Operum T. IV pag. 337 Loarium*, Episcopum Conimbricensem, *ἀντόπτην & ἀντήκου*, (*Soarium* debebat dicere,) laudavit. Mirum est, *Harduinum*, duas illas apparitiones, *Thoma* absente & presente factas, a *Matthæo* in unam esse contractam, divinando assecutum; mirum magis, ipsum verba: *εἰ δὲ ἐδίξασαν*, *Matth. XXVIII, 17*, de solo *Thoma* dubitante accepisse. Quæ duo sententiæ ipsius momenta distincte satis ostendunt, quam violenta & contorta sit *Harduini* expositio. Quid vero in septem illis argumentis potissimum Autor desideret, nunc est inquirendum. Hic haud inficiatur, *Harduini* sententiam esse minus novam, sed potius ab ipso *Cel. Jacobo Lensant* adoptatam. Argumentum *Harduini* primum certe est ficulnum. Quis enim evincet, promissum illud Christi, *Matth. XXVI, 31*, ac mandatum ejusdem, *Cap. XXVIII, 10*, perscriptum, ad primam apparitionem spectare? Ubinam enim ibi de certo die aliquid prænuntiatum? Christus dissipatam gregem erat recollecturus, eumque in finem pastoris instar in Galilzæam prægressurus; diem haud prædefiniverat. Erat eo venturus, quo cætus fidelium coierat. Secundam nihil probat argumentum. Quis enim affirmavit, Christum voluisse primo resurrectionis die in Galilzæa apparere? Intervallum Hierosolymæ a Galilzæa *Harduinus* posuit nimis breve, sive is intellexerit milliaria Gallica, sive Romana. Autor verba *Luc. XXIV, 35*, *ὅτι ὁ κύριος ὄντως ἠγέρθη καὶ εἶπεν Σίμωνι*, attribuit undecim Apostolis, quod verò consonat. Dum vero illa negat reddi posse: *an Dominus vere re-*

surrexit, & apparuit Simoni? calculum ipsi adjicere non possumus, meliora ex Cl. *Tympii* notis ad *Noldii* Concordantiam particularum edocti, licet non opus sit, *Simonem Petrum* ibi intelligere, quippe qui intererat undecim Apostolis, ad quos duo Emauntici discipuli, e quibus *Simon* ille, redibant. Ad argumentum tertium facile respondetur, nam *ὁ τὸ ὄρος, in montem illum Galilææ*, quem ipsi norant discipuli, & quem *Jesus* ipsis prædesiniverat, ἢ ἐρωζατο ἀντὶ τοῦ ὄρους, (*Matth. XXVIII, 16,*) volebat *Christus* suos ire, ibique sese redivivum expectare. Addit Auctor, Galilæam notari inferiorem, quoties simpliciter *Galilæa* occurrit nomen, in hac vero eminuisse montem *Tabor*, in quo *Christus* ex testimonio veterum fuerit transfiguratus, licet haud inficietur, posterius hoc a *Joanne Lightfooto* & *Relando* negari. Quartum *Harduini* argumentum nullius est pretii. Baptismus enim jam olim erat institutus, nec remissionis peccatorum gratia quondam ignorata. Quintum robore vacat, siquidem per particulam *παλιν* promiscue designatur res repetita, e. g. *Matth. XX, 5.* *Joannes* potius, illam apparitionem ad lacum *Tiberiadis* factam fuisse tertium, docuit luculente *Cap. XXI, 14*, scilicet in numero earum, quas solennius pluribus discipulis obtigerant. Sextum caret nervo. Ubinam enim *Mattheus* dicit, *Christum* in *Galilæa* solis discipulis undecim apparuisse? Illud *ὁ δὲ ἐδιδραμοῦ* referendum est ad nonnullos, a discipulis diversos, momentibus *Casabono*, *Lamberto Bos* in *Exerc. pag. 13*, ac *Cel. Raphaelio* Annotationum *Xenophontearum pag. 65*, Apparitionem illam, 500 fratribus factam, in monte *Galilææ* accidisse, Auctor probabilissime conficit argumentis exquisitis. Argumentum septimum est nihili, inmixtum quippe testibus recentioribus. *Galilæos* templum & urbem *Hierosolymorum* hand debuisse ingredi, *Harduinus* frustra fingit. Contraria enim omnia patescunt ex *Jo. IV, 45, XII, 20, Luc. II, 41*, & ex ipsius *Christi* exemplo. Nomen *Galilæa* adhæsit parti montis oliviferi probabilissime ex compellatione *Angeli Act. I, 11, vici Galilæi*. Hæc est *Dissertationis* prioris summa. Cum vero *Harduinus* turbaverit Harmoniam *Evangelistarum*, ratus, apparitionem in monte *Galilæa* contigisse, secundam vero oc-

duc

duo demum inde elapso, Jo. XX, 24; Antor occasionem sibi subnatam credidit determinandi rectius verba illa Evangelistarum, quibus ordo apparitionum Christi fuit perscriptus. Inprimis vero ostendit, Christum apparuisse primo a resurrectione die *πρῶτον* Mariæ, *μετὰ ταῦτα* duobus, Emauntem proficiscentibus, discipulis, ac *ὕστερον τοῖς ἑσόμεναις*, tandem ea die decem Apostolis, qui a numero universitatis consueto *undecim* dicti sint. Ipse perpulchre tempus, quo mulieres ad sepulcrum Christi ierunt, scopum, & numerum, personasque earum, edisserit atque illustrat. Illud notamus, quod ipse pag. 47 statuat, *Mariam, Jacobi minoris & Judæ Thaddæi* matrem, primo fuisse uxorem *Alphæi*, hoc autem mortuo, *Cleopha*. Suffragandum enim credimus eis, qui *Alphæum* pro ipso *Cleopha* habent. Idem enim *נחמן חבלפא* nomen modo ad morem Græcum *Αλφαιος* pronuntiatum fuit, modo secundum consuetudinem Palæstinæ *Κλεωπά*. Notamus porro pace Viri optimi, ipsum in eo esse, ut probet, mulieres reliquas, sepulcrum Christi iustraturas, a *Maria Magdalena* derelictas, spe & timore dubias, fortassis tamen lætissimo *Maria* illius nuntio excitatas, reditum iterasse, eum domum jam redissent convictæ a duobus angelis de veritate resurrectionis Christi, (*Luc. XXIV, 3, 4*) ipsasque denuo exiisse ad sepulcrum, introiisse in illud, ac vidisse angelum sub specie adolescentis, sedentem ad dextrum sepulcri latus, *Marc. XVI, 5*, ubergorem ab eo sermonem audiisse, ac inter recurandum incidisse in Jesum, blande ipsas appellentem, & ad amplexus admittentem. Non est, quod ad singula aliquid moneamus. Id tantum vellicat animum, quod *Matthæus* significet, mulieres hæc, ad discipulos redituras, reperisse Jesum obvium *Cap. XXVIII, 8, 9*, ut adeo dici haud possit, ipsas domum rediisse, ac exitum iterasse ad sepulcrum, denique reditui accinctas a Jesu compellatas esse. Succurrit id quoque, Jesum apparuisse *Cepha*, deinceps vero reliquis Apostolis, *1 Cor. XV, 6*, licet scriptores *Harmoniarum* distincte haud audeant temporis momenta definire, quibus hæc apparitio cum illa, quæ mulieribus contigit, fuerit conjun-

Pag. 49.

Verba illa discipulorum undecim (i. e. decem præsentibus ex illis undecim, olim duodecim,) a *Lucæ* perscripta

Fig. 50. *Cap. XXIV, 34, ὅτι ἠρξατο ὁ κύριος ἄρτους καὶ εὐφραν Σίμων,*
 ad *Petrum* haud videntur pertinere, qui apud *Lucam* in con-
 textu illo universo haud vocatur *Simon*. Quare videtur pro-
 babile, Christum, illis decem apparentem, in conclavi ps-
 culiari primum apparuisse *Petro*, ac deinde reliquis, ad quos
 recesserat *Petrus*, statim sese redivivum obtulisse, in unum
 conclave congressis. Qua quidem ratione illa *Petro* facta ap-
 paritio postponenda esset illi, qua *Emauntici* discipuli fue-
 runt collustrati. Si enim apparitio *Cepha* seu *Petro* facta
 praecessisset illam *Emaunticam*, *Cleophas* cum socio id indi-
 casset, contraria potius testatus *Luc. XXIV, 34*. De reliquo
 Rev. Auctor tam exacte apparitiones Christi redivivi edis-
 serit, ut *Aethiopem* censendus sit lavare, qui meliora, quan-
 tum ad potissima atinet, sese prolaturum confidat. De re-
 liquo conjectamus, alterum *Emaunticorum* discipulorum
 existisse *Simonem*, e *Cleopha* natum.

ELOGIUM GUILIELMI DERHAMI, MAGNI
 rerum naturalium in Anglia doctoris.

Servabimus in his etiam Annalibus memoriam Viri summi,
 & cujus merita omnis posteritas noscat, dignissimi, *Guil.*
Derhami, Doctoris Theologiae, Canonici *Vindeslorienfis*,
 Societatis Regiae Scientiarum Sodalis, & Rectoris, sive, quod
 idem est, verbi divini Ministri, oppidi *Upminsterii* in Comitatu
Essexiae civibus erudiendis praefecti, quem ante aliquod tem-
 pus e vivis excessisse, pauci forsitan ignorant. De die quidem,
 quo orbis literarius hanc jacturam fecit, haud nobis constat;
 at, quae de vita ejus satis nobis explorata sunt, hic breviter
 commemorare instituis, tanti Viri manibus debitum ita
 exhibituri honorem. Cum in *Academia Oxoniensi* literis
 primum vacaret, Collegio, quod a *S. Joanne* nomen habet,
 adscriptus est, eidemque per annos plurimos cum reli-
 quis, qui inde fructus & beneficia tunc temporis percipiebant,
 interfuit. Muneri Ecclesiastico olim obeundo sese quidem
 dicaverat, neque facile quidquam intermiserat, quod tali
 officio rite gerendo partem ipsam reddere posset; simul
 tamen ab eodem inde tempore *Physicam* & *Philosophiam*
naturalem mirum quantum in deliciis habuit. Vix ullam in
 rebus

rebus caducis praestantiorem, puriorem, magisque innocen-
 tem, voluptatem inveniri, quam quae ex natura admirandi-
 que ejus opificii consideratione sedula hauritur, suo ipse ex-
 emplo edoctus, adeo feliciter huic scientiae operatus est, ut
 per illam potissimum orbi literato se, sui que post mortem
 memoriam, commendaverit. Jam A. 1698 edito libello inno-
 tuit, cui titulum fecerat: *The Artificial Clock-Maker &c. i. e.*
Tractatus de Horologis, eorundemque elaborandorum arte, in
quo, methodo cuius etiam sat hebeti ingenio pervia, explica-
tur ratio, calculos eo pertinentes subducendi pro multiplici mo-
tuum diversitate, cum historia Horologiorum & artis Auto-
maticae antiquae aequae ac recentioris, & notitia rerum plu-
rium aliarum, nondum antea satis cognitarum, in for-
ma, quam octavam appellant. Hoc Opusculo meruit
 locum in Societate Regia Scientiarum, quem nunquam
 non cum dignitate sustinuit. Committebantur ipsi per an-
 nos 1711 & sequentem sermones sacri, quos ex magni Physi-
 ci, *Boylis*, ultima voluntate contra Atheos quotannis pronun-
 tiare consueverunt Oratores, ad id officium denominati.
 Huic vero fini apprime Noster conducere arbitrabatur, ut Dei
 cum existentiam, tum attributa, confirmaret enumeratione
 documentorum sapientiae, in mundi creatione editorum.
 Multa ipsum, privatim & cum cura instituta, experimenta,
 observationes, in quas ipse primus inciderat, severior deni-
 que meditatio, idoneum huic labori prae aliis multis reddide-
 rant. *Primam* horum Sermonum *Partem* anno insequente
 1713 evulgavit, sic inscriptam: *Theologia Physica, sive De-*
monstratio existentiae & attributorum Dei, posita e rebus crea-
tis; seu Compendium XVI Orationum, ad normam foundationis
Boyliauae in templo S. Mariae le Bow annis 1712 & 1713 re-
citatarum. Adjuncta sunt nota amplissima, plurimaeque
Observationes, admodum notatu dignae. Tanto applausu
 elegantissimus exceptus est liber, ut illo ipso anno ter pre-
 lo subderetur: adeo numerus emtorum spem omnium,
 licet non exiguam, exsuperavit. Academia praecipue Oxo-
 niensis adeo probavit librum, ut ipsum Autorem singularis
 honoris significatione ob eum ipsum judicaret afficiendum.
 Transmisit scilicet ei Diploma, quo Doctor Theologiae crea-
 retur,

retur, qui honor non nisi presentibus, & multa cum solennitatum pompa, conferri consueverat. Non ita multo post creatus est a Rege Canonicus Vindobonensis, quod beneficium, tantum abest, ut expetierit, ut ne quidem ante, quam res peracta esset, quidquam ejus resciverit, quod cum ipso ageretur: quæ sane regia liberalitas tantum Regem ipsam, quantum *Derbamum*, decuisse, communi judicio credita est. Tum prior ille de arte avtomataria, tum & hic, liber in Gallicum, posterior etiam in Germanicum, Italicum, Batavumque sermonem translatus est. *Altera Pars* horum factorum Sermo- num, ab Autore A. 1714 luci publicæ exposita, parem cum priore fortunam experta, sic inscripta fuit: *Astrotheologia, seu Demonstratio existentia & attributorum Dei, & cælorum & cælesti corporum contemplatione deducta*. Collegit idem, junctimque edidit A. 1718, Epistolas Philosophicas *Raji, Willughbyi*, aliorumque, quibuscum ipsi literarum commercium intercedebat. *Hookii* Experimenta & Observationes physicæ A. 1726 ab ipso *Derbamo* in lucem protractæ sunt. *Abbini* Historiæ naturali Insectorum ejusdem *Derbami* accesserunt annotationes, frugi perquam plenæ. Multas præterea Dissertationes de rebus physicis deinceps Actis Philosophicis Societatis Regiæ Scientiarum inseruit, lectu dignissimas, & singulari omnium studio exceptas. Denique nonnullas lucubrationes manu exaratas reliquit, quas in publicum pariter prodituras esse, spes aliqua allucet. Certè ejus viduæ constitutum est, Tractatum de oculi structura typographo excudendum committere, quem paucos ante mortem dies absolverat. Ereptus est vivis obitu subito parumque expectato, nullo morbo, nisi qui senium comitari solet, antea afflictus; annum enim octavum & septagesimum exegerat. Ceterum perquam erat facilis tum accessu, tum familiari usu, vitæ innocentia clarus, liberalitate in egenos multis præcellens, officii inter naturæ contemplandæ delicias, quibus captus erat, nunquam negligens, vel potius semper observantissimus, quippe sacri muneris partes omnes continuo executus. Judicatu facillimum est, talem Virum in animis omnium, quibus cognitus erat, satis triste sui desiderium relinquere oportuisse.

AD

NOVA ACTA
ERUDITORUM,*Quæ Lipsiæ publicantur,*
SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio IV.

LEXICON HEBRAICUM ET CHALDAEO-
Biblicum, ordine Alphabetico, ad usum Collegii Urbani
de propaganda fide, in tres Partes divisum; Autore
Presbytero Priore JOANNE BOUGET, in eodem
Collegio Lingua Hebræa, & in Archigymnasio Ro-
mano Lingua Græca, Lectore.

Romæ, typis & sumtibus Hieronymi Mainardi, impressoris
Cameræ, 1737. fol.

Pars I & II Alph. 9 plag. 8, Pars III Alph. 4 plag. 16.

Quod olim Scaliger affirmavit, si quem dira maneat sen-
tentia judicis olim, oportere eum Lexica conscribere,
hoc omnes sunt experti, qui magno labore & studio libris
ejusmodi scribendis operam dederunt. Præterea enim, quod
hic labor sit immensus, & nisi longo annorum spatio vix
absolvi possit, multorum is odia, contentiones, & reprehension-
es, in nos provocare solet, quod nunquam desinat, qui,
quod emendent, aut addant, aut demant, invenisse sibi videntur.
Neque tamen negari potest, cum magno juventutis & discentium emolumento hoc, quicquid est operæ &
laboris, suscipi. Non igitur defraudandus est laude sua Rev.
Bougetus, qui in usum Collegii de propaganda fide hoc
Opus composuit; ejus generis scripta id efficiunt, ut
Scripturam S. in fontibus legere, sicque ad veritatis divinæ

T

foli-

solidiorem cognitionem & meditationem adduci, homines Pontificii possunt. Paucis de instituto Auctoris, & tota hujus Lexici dispositione, a nobis monenda sunt. Nec pudet, nec piget Autorem, in Praefatione fateri, esse hoc Opus plurimum annorum fortum, Scribendi hujus ea Rev. Auctori causa fuit, quod bonum & praestantissimum judicaret, alumnorum Collegii de propaganda fide hoc modo studia juvari, quibus, per varia & continua pietatis exercitia, perque multiplicem illarum doctrinarum exercitationem, quae ad dilatandam & disseminandam inter heterodoxos atque infideles gentes doctrinam Pontificiorum faciunt, in linguarum studium ferio, & quantum expedit, incumbere non licet. Adhuc sibi persuadet, hoc Opus illis posse inservire, quibus vel aetas provectior illam memoriae aciem, linguis ediscendis unice necessariam, hebetavit, vel negotiorum copia otium non permittit, vel aliorum studiorum necessitas tempus opportunum eripit. Itaque non tantum alumnis illis, sed & aliis, qui in hac lingua profectus facere cupiunt, scripsisse Opus hoc videtur. Non vero eadem Bougettianae hujus Lexici est ratio, quae aliorum, olim a Scriptoribus diversis editorum, in quibus radix omnium vocum constituitur, quae duce reliquae sunt quaerendae; sed per Opus hoc universon integras voces, quemadmodum in Codice sacro occurrunt, exhibentur. Illam enim viam paulo longiorem & intricatorem esse arbitratur Auctor, seque illorum sortem dudum miseratum fatetur, qui in radicibus vocum investigandis, quod centies sibi contigerit, dies totos infumant, quos rebus altioribus infumos, nec injuria, vellent. Sed nostris alumnis, quibus institutiones Ebraicas tradere solemus, non tantum operae & laboris est, quantum Auctori videtur. Ante omnia enim praefixa & affixa tum verborum, tum pronominum, deinde literas serviles & radicales imperfectorum verborum, paradigmata & characteres, & alia, quae ad investigationem radices pertinent, docere nostros solemus, quibus probe observatis, statim radices inveniunt, nec horam, nedum dies, huic labori infumunt, Neque tamen

cho

hoc ipso aliquid præstitit Cel. Autor, quod nemo ante eum, siquidem varii eodem modo composita Lexica Ebraica nobis dederunt, quod vel *Alberti Porta lingua sanctæ* ex recentioribus docere potest, quæ in omnium nostrorum manibus est, & eodem modo, quo hoc Lexicon *Bougetianum*, concinnata. Ut suis discipulis laborem faciliorem redderet, præterea etiam verborum tempora apposuit, quæ ab initio crescunt, & unamquamque vocem in suas partes grammaticales resolvit, non vero ultra metas grammaticas progressus est. Ea etiam nomina & verba cum cura exposuit, quibus præcedens affixa est præpositio, quæ vocem vel paulo obscuriorem vel minus redderet expeditam & inventu facilem. Multi forte erunt, quibus hæc parum probentur; at illi cogitare debent, Autorem non iis scripsisse, quibus ingenium in numerato est, quive lynceis oculis doctrinas quasque intricatiores uno intuitu pervadunt. Præterea leguntur in hoc Lexico nomina propria non urbium tantum, sed & hominum & virorum. Chaldaicas quoque voces, quæ in sacris Bibliis reperiuntur, omnes adjecit Autor, cum radicibus & vocum significatione & resolutione. Exempla interdum addidit sub vocibus Biblica, eaque difficiliora, ut etiam hoc modo facillima methodo ad linguæ Ebrææ cognitionem adducerentur tirones. In exponendis autem Latine textus sacri exemplis a vulgata translatione recedere nefas duxit, nisi ubi ad literam & grammaticè exponere necesse fuit; versus etiam & librorum nomina ex ipsa vulgata editione desumpta dedit, quæ Pontificiis maxime cognita sunt ex quotidiano usu. Quamvis itaque futuri videantur, qui Autori minime concedant, quod contendit, hoc Volumine neminem Philhebræum citra magnum studiorum suorum detrimentum carere posse; tamen laudem utique meretur Vir doctissimus, quod suæ sectæ homines ad studium Ebrææ linguæ adducat, illisque occasionem suppeditet, non tantum in vulgata, sed & in fontibus, sacras literas legendi, quo, depulsis ignorantæ tenebris, ad cognitionem veritatum perveniant.

PAULUS ELUCIDATUS, SIVE COMMENTARIUS paraphrasticus in omnes Epistolas D. Pauli, gentium Apostoli; Autore P. ANTONIO RE MK, Societatis Jesu.

Augustæ Vindelicorum & Ratisbonæ, sumptibus Stroetter, & Fesemayr, 1739, 4.

Alph. 2 plag. 17.

Postquam duos & triginta annos altiores disciplinas profectus est, Rev. Autor, requiem denique nactus, sanctiorum se literarum studio, laudatissimo plane conatu, penitus addixit, &, ne nihil egisse videretur otiosus, gravissimos pariter atque utilissimos exantlavit labores, in istud unum incumbens, ut legitimum divinissimorum oraculorum sensum, facili claraque paraphrasi exponeret, obscura explicaret, & singulorum tum Caputum, tum versuum, aptam ordinatamque connexionem ostenderet. Atque istiusmodi incubrationibus, qui præ manibus est, in *Epistolas Paulinas Commentarius* originem debet suam. Est ille *Paulus* præcipuus inter Servatoris optimi maximi legatos, sive vocationem, a Christo gloriose factam, sive curiosorem muneris administrationem, spectes. Quibus causis facturus est, ut singulares prorsus tum alii, tum *Chrysostronus* sigillatim, ei laudes tribuerent. Is enim *Chrysostronus* eo progreditur, ut *Homilia VIII*, de ejus laudibus scripta, universos cætus Judæorum patres, universos vates, legatos denique Christi ac sanctos omnes, a *Paulo* esse victos asseyeret. Cui, ait, te, o sancte *Paulo*, justorum Veteris aut Novi Testamenti audeam comparare? Omnium quippe virtutem quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus cumulo, condidisti. Denique, etiamsi totum contra te aliquis sigillatim justorum appudat chorum, inveniet trutinam virtutum ponderibus a sua parte depressam. Quem igitur digniorem, quem præstantiorem, eligere potuisset, de quo bene mereret, & cujus scriptis, quantulumcunque posset, lucem affunderet? Præter argumentum, quod uniuscujusque *Epistolarum* explicatio-

ni

ni præmisit, *Epistola* sigillatim ad Romanos quæstiones, quas vocat, præliminares præposuit, lectori haudquaquam injucundas. Interrogat e. g. quo loco ordine & tempore scriptæ sint *Epistolæ S. Pauli*; ac responsionem ex mente *Baronii, Corneli, Tirini*, aliorumque, suppeditat; quare *Epistola ad Romanos* primo loco collocetur, cum eam præcesserint aliæ: ubi inter responsiones cum re omnino convenientissimæ videntur, quod fidem ibi *Paulus*, quæ caput sit ac fundamentum Christianismi, maxime commendat atque inculcet, quodque Roma caput terrarum fuerit; cur servum se Jesu Christi primo loco nuncupet; an *Paulus* æqualem cum aliis Christi legatis potestatem, atque etiam æqualem *Petro* dignitatem, habuerit; ubi temere se Autor angit, ac tangit omnia, ut nescio quem principatum *Petro*, vel invitis sanctissimarum literarum monumentis, tribuat. Miramur profecto, ficulneis adeo doctissimum Virum hic argumentis niti potuisse. Quid enim minorem potest verisimilitudinem præ se ferre, quam quod causas indicaturus, cur Sigilla Pontificiorum Diplomatum *Paulum* a dextris exhibeant quasi digniori loco, illam etiam miscere non veretur, quod *Paulus* fuerit ex tribu Benjamin, quem filium dextræ interpretantur, quodque, cum *Paulus* gentium Apostolus, *Petrus* vero Judæorum, sit constitutus, eo *Pauli* honor referatur, ut intelligamus, gentiles Judaico populo præferri. His similia sunt multa, quibus non immorabimur, ad argumenta potius uniuscujusque *Epistolæ* singulatim progressuri. Hic non generalis solum integrarum *Epistolarum*, verum etiam peculiaris *Capitum*, consideratio fieri solet. Dividit, & jure quidem, *Epistolas* in partem dogmaticam atque ethicam. Inde argumentum *Epistola ad Romanos* hæc inter alia continet: *Divus Paulus, absente tum pastore ordinario (Petro in Britanniam profecto), de periculoso scbismate certior redditus, hanc scripsit Epistolam. In prima Parte, qua dogmatica est, & usque ad Caput 12 excurrit, ejus intentio univèrsim eo collimat, ut fratrum injiciat temeraria Judæorum ac Romanorum arrogantia, ostendens,*

Pag. 20.

hos & illos in profundam immanium flagitiorum abyssum
 ruisse præcipites, unde sola Jesu Christi miseratione & cle-
 mentia erepti surrexerint, per opera legis, tam moralia,
 quam ceremonialia, solis natura legisque viribus facta, Judæos
 minime justificari posse, neque iis ulla ratione permotum su-
 premum Numen, ut eos ad sui nominis agnitionem vocaret.
 Quod autem ad gentiles attinet, solide demonstrat, neque
 eorum in speciem præclare gesta p̄is valoris ac momenti ha-
 buisse ad promerendam eis gratiam justificantem, sed omnes
 sine discrimine eam consecutos sola Dei misericordis benignitate
 ac fide in Jesum Christum. Paucis deinde interjectis pergit:
 In posteriore Epistola parte, qua ethica est, fideles instruit, qua-
 les se exhibere debeant erga Deum, erga fratres suos, erga
 inimicos, erga principes, & erga semet ipsos. Absolvit eam
 saluberrimis monitis circa usum ciborum permissorum, aut
 veterum lege Mosaica, & celebrationem certarum solemnita-
 tatum. In argumento Epistola ad Hebræos causas simul
 pervestigat Rev. Autor, cur nōnien Paulus suum non præ-
 fixerit; quatuor potissimum allegans: quod Hebræis scri-
 beret, qui sinistram de eo sententiam fovebant, quasi
 nimis fervido persecutore atque adversario legis antiquæ,
 quos ideo adjecta nominis inscriptione abstertere noluerit a
 legendo; tum, quod Paulus non Hebræorum, sed gen-
 tium, Apostolum ac magistrum se fuerit professus, ideoque
 noluerit incipere Epistolam: Paulus Apostolus, verum sine
 titulo potius nudam proposuerit doctrinam; postea, quo-
 niam Christum Dominum appellaturus Apostolum Novi Te-
 stamenti, noluerit eundem sibi titulum arrogare; ac tan-
 dem, quoniam tam longa sit hæc Epistola, ut libro, quam
 Epistolæ, similior omnino habeatur. Quam vero postremam
 rationem Autor ipse minus validam esse profitetur. Exa-
 minanda nunc esset etiam præcipuorum oraculorum expli-
 catio, sed, si quis Auorem noverit, & cujus sectæ se pro-
 fiteatur factorem, quos fuerit duces secutus, & quomo-
 do rationes inierit suas, facile conjiciet. Negari quidem
 non potest, multis ipsum in locis satis videri sincerum. Fal-
 linur?

linur? An huic prae ceteris spectat, quod in *Epistola ad Galatas Capito II commate 14* vituperari a Paulo Petrum agnoscit, atque etiam *commate 16* unam Jesu Christi fidem commemoret, quod tamen vocabulum tantes olim Pontificiorum in Lutherum furores conotavit. Secus autem se res habet cum plurimis aliis locis. Sic *ad Romanos III, 22*, explicat: *Hæc porro justitia, qua a Deo venit, hominesque, quibus infunditur, Deo similes reddit, &c.* Ubi nos quidem habitum istum, quem barbare vocant *infusum*, vix per somnium quærendum esse putaverimus. Verba enim Græca sunt: *δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ, διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τὰς γενεάς*; scilicet non *ἕτερά*, sed *ἅλατῃ εἰς πάντας*, *Rom. X, 12*, *ἀποκαλύπτειται*, *Rom. I, 17*. Sic & *versu 28* sensum illatum cum innato miscet, ubi hæc leguntur: *Censemus enim, id quod re ipsa est verissimum, justificari hominem per fidem, nempe vivam, quin opera externa legis Mosaica aut pure naturalia ipsi meritum quoddam concilient, &c.* Neque minus *1 Cor. VII, 1 seq.* ad connubia jam inita male restringit: *Tamet si, ais, perquam laudabile & eximium quippiam sit, omni prorsus abjecta conjugis consuetudine, ea consentiente, castimoniam perpetuo colere; ad evitandam tamen fornicationem, aliasque libidinis sordes, auctor sum vobis, ut suam quisque uxorem, & proprium quæque femina virum, ad bonum conjugii usum sancte retineat.* Porro, quid, quæsumus, est adjectitium, si hæc non sunt, quæ ad *1 Tim. III, 2*, interpretationis gratia leguntur: *Si, dum eligitur, jam matrimonii vinculo illigatus sit, vel uxorem jam amisserit, unicam tantum habuisse oportet, non viduam, aut successive duas, quæcum etiam post susceptos sacros ordines tanquam cum uxore sibi cohabitandum, & ab omni conjugii usu deinceps abstinendum, noverit -- Uxorum pluralitas sive successiva, sive simultanea, manifestum indicium est incontinentia, quæ perfecta puritati e diametro opponitur, cum tamen ista vel maxime resurgere debeat in eo, qui alios ad eam excitare debet tam exemplo, quam verbo.* Quam vellemus, ut ipso nobis opere ostenderent perfectam, & quam maxime quidem perfectam, qua super-

superbiunt, puritatem Pontificiorum antistites! Sed non minus cuperemus, ut & eruditissimus Autor, quæ *Capite* statim sequente *commato tortio* Paulus protulit, atque etiam, quibus finem sanctissimis literis imponit Joannes, verba paulo saltem curiosius expendisset. Id enim si ubique fecisset, plausum profecto iste labor calculumque omnium mereret.

DISCIPLINÆ MORALES OMNES, ETIAM
ea, quæ forma, artis nondum comparuerunt, perpetuo nexu tradita, Autore ISR. GOTT-
 LIEB CANZIO, P. P. O.

Lipsiæ, apud Frid. Matth. Frisium, 1739, 2.

Alph. 4 plag. 4.

Utilitatis, munerisque publicæ, ratio Cel. Virum impulit, ut moralium disciplinarum lusulentum hoc Systema componeret, compositumque publica donaret luce. Cur tot disciplinas, quas alii intactas reliquerunt, constituerit, factus unius membra satis multa, hanc ipse causam exprimit: *Tot in quaque rerum genere disciplinas constituimus, necesse est, quot nempe rerum, scientiis abstractarum, principes adveniuntur respectus.* Equitatis consideratio genuit *Jurisprudentiam*, utilitatis ratio *Politica* peperit. Juris ratio, per sese spectata, genuit *Jus natura*. Cum vero homo simul sit conformandus ad animi sui tranquillitatem, & ceterorum salutem querendam, *Ethica* Juri naturæ est adjicienda. Mores nemo recte format, nisi officiorum in Deum memor. Quare *Theologia naturalis practica* hic locum sibi vindicavit. Hæc vero innititur theoreticæ, quæ causa fuit, cur *theoretica* hic haud exulet. Operæ pretium fecit Autor, dum de *fide naturali, idololatria, & superstitione*, distinctius exposuit. Jurisprudentia, ad societates applicata, peperit *Oeconomicam, conjugalem, paternam, herilem*: ad gentes applicata, progenuit *Jurisprudentiam gentium*. Societates majores, tum civiles, tum sacræ, præbuerunt ansam cogitandi de *Jurisprudentia publica universali*, quam primus
 in

in artis formam redegit Illustris *Justus Henningius Bahnerus*; de *Jurisprudencia privata universalis*, cujus lineas primus primas duxit Cel. *Griebnerus*; de *Jurisprudencia publica ecclesiastica universalis*; de *Jurisprudencia ecclesiastica privata universalis*. Has excipit *Jurisprudencia gentium*. Jurisprudencia autem positiva universalis divina, si qua est, quam in publicum protraxit *Christianus Thomassius*, ex sacris literis magis, quam ex ratione, petenda videtur. Dedit tamen Autor ejus ideas, inservientes judicio, quousque ea tradi plenius possit aut debeat. *Jurisprudenciam Christianam positivam universalem*, quæ, quid omnes Christiani omni loco, omni tempore, ex suo potius arbitrio, quam Dei præcepto, observandum duxerint, explanat, in desideratis numerat; quam ex Historiæ ecclesiasticæ fontibus perbelle, si cui arriserit, derivari posse putat. Statuit porro *Jurisprudenciam Principum privatam*, & postea demum de *Oeconomica subditorum prudentia* egit. Subjunxit *Prepolitologiam*, generalibus nixam præceptis, quam alii specialibus susceperunt tractandam. Hic est Operis conspectus, in quod confluerunt ea, quæ *Grotius*, *Puffendorffius*, *Thomassius*, *Gundlingius*, *Buddæus*, *Wolffius*, reliquique, docuerunt. Ubi duces nullos deprehendit, ex suo judicio ac ingenio disseruit. In Jure ecclesiastico evitavit *Hobbesianismum*, *Papismum*, *Independentismum*. Conscientiæ jura sollicitè secrevit a jure cultus publici. Subjunxit denique tot disciplinis moralem Metaphysicam, eandemque inter ordinariam illam reliquasque morales scientias omnino mediam, & a nemine traditam. Huc enim haud spectant, quæ *Puffendorffius de ente moralis* commentatus fuit. Decoro, maxime sociali, subjecit contrarium vitium, nempe *pedantismum*, qui decori ex neglectu emanat. In proœmiali tractatione exposuit de liberis hominum actionibus, de obligatione, de lege naturali, de conscientia. Libertas, ipso judice, est facultas, ex pluribus, quæ ad eligendum proposita, eligendi, non eligendi, eligendi hoc aut illud. Libertatem cœlestem vocat, ubi omnis optio in propositorum

Pag. 1272.

U

bo.

- Pag. 4. bonorum multitudine refertur semper ad optimum. Ab hac libertas differt paradisiaca regeitorum, & naturalis, ac voluntas serva. Autor unam ab altera sollicite secernit, adeo, ut Theologi hinc facile sint perspecturi, Philosophiam recentiorem nil moliri vel machinari in Theologiam revelatam. Nihilo minus singulares nobis videntur hæc propositiones dux. Una pag. 2 habetur: *Omne simplex habet vim agendi seu spontaneitatem.* Altera pag. 23: *Alia humana est actio spontanea, quam quis sciens & volens suscipit, alia mixta, alia invita.* Necessitatem Autor statuit triplicem, *metaphysicam*, cujus oppositum involvit idearum repugnantiam, *physicam*, cujus oppositum in naturæ cursu involvit repugnantiam, & *moralem*, quæ motus oppositos reddit impossibiles, interdum inadmittibiles, vel ob legem, vel ob evitandam quamlibet inconvenientiam, vel ob affectum vehementiorem. Hæc rursus est triplex: illa *necessitas juris*, ista *necessitas sapientis*, rectius determinatio, hæc *necessitas ethica*. Illa autem voluntas, quæ, quod intelligit, nulla necessitate, nec metaphysica, nec physica, nec semper morali, agit, dicitur libera, qualis est humana. Addit Autor, actionem nullam sine invitamento seu motivo suscipi, propterea, quod nihil sine ratione sufficiente fieri possit, quod axioma demonstravit *Ontol. Civit. Dei §. 6.* Invitamenta illa existimat esse sic in anima, ut percipiantur seu distincte, seu confuse, ceteroquin clare, seu obscure duntaxat. Existunt enim in animo multa, quæ sensationem nostram fugiunt, *1 Cor. IV, 4.* Pergit ipse ita: *Anima eise libere agit, tamen non sine motivo agit.* Inde definitio: *Determinatio moralis est, qua quærenti, an & cur Titius in posterum sic aut aliter sit acturus, vel a te, vel ab omniscio, responsio unica completa, ex certis motivis, Titio obversantibus, iisdemque in toto complexu spectatis, peti potest.* Actiones igitur morales sunt determinata; necessaria non sunt. Homo sensu composito, si voluntas cum omni externo & interno spectetur motivo, tum necessario agit: & tamen, sensu diviso, manet libera. *Quodlibet enim, sensu*

com-

composito, dum ita est, seu existit, necessario ita existit. Aliter id posset, dum ita est, simul ita non esse. Quæ est idearum repugnantia. Ex hac observatione subvertit Collins objectiones, quibus hic libertatem hominis ivit oppugnatum. Removet deinde ejusdem argumentum, a præscientia Dei falli nescia petatum, siquidem præscientia res, ut sunt, supponit, haud subijcit necessitati. Collins argumentum, a concursu Dei, qui omnibus præstatur rebus, desumptum, ita elidit: *Deus concurrens ad vim agendi, non ad virtutem agendi limites.* De indifferentia æquilibrii ita exponit: *Ipsa appellatur ille status, cum anima vel nulla in partem ex pluribus illam, vel certe quidem perfecte æqualia, motiva habet, quæ secum invicem compensata perinde habent, ac si existerent neutra: ut si perinde sit, sive æqualia perfecte, sive nulla, libra pondera imponas. Cum fieri non possit, ut anima in eligendo plane nullis ducatur motivis, & vero indifferentia æquilibrii omnis vel nulla, motiva admittit, vel aliquid, quod perinde est, ac si admitteret nulla, consequitur, anima libertatem ex indifferentia æquilibrii agere nunquam.* Hisce delibatis, edisserit doctrinam de imputatione, eamque quadrifariam posse incidere docet. *Perfectio ex ejus mente est communitas, qua plura (positiva) constituunt unam.* Et eam ob causam status hominis ille est perfectus, si mutabilia, quibus afficitur, conformantur iis, quæ constanter insunt, id est, nature animi & corporis. Hoc si fiat, natura corporis & animi non impugnatur mutabilibus istis. Ex hac notione fluunt deinde sæcundæ multæque conclusiones. Inde definitiones desunt actionum tum bonarum, tum malarum. *Actio libera* enim, quousque conservationi conducit, *bona* seu *honesta* dicitur; quæ eidem repugnat, *mala* seu *turpis*. Ex doctrina de obligatione nonnihil decerpendum ob eos, qui hic sunt scrupulosi, aut secus sentiunt. Nam, obligationem dari, licet superiore, a quo pendeas, haud credas constitutum, arbitratur Autor. Novimus, quid celeberrimi viri hic notandum existimaverint. *Obligatio, generali sensu, est necessitas moralis, ad aliquid agen-*

Pag. 6.

7.

9.

10.

11.

14 seq.

agendum libere vel patiendum. Ejusmodi necessitas aliquid agendi, cujus oppositum certa quadam, a sapiente non admittenda, inconvenientia est, in ipsum quoque Deum cadit. Ita fieri non potest, quin Deus fidem adstrictam liberet; nec enim a se ipso desciscere potest, teste Paulo: 2 Tim. II, 13. Quare ad fidem praestandam, etsi non nobis, certe tamen sibi, aut sua sapientia, non obligatur. Cum in obligatione omnigena accepta, studium devitandi quandam inconvenientiam ita nos agere jubeat, sequitur, representationem ejus declinanda inconvenientia esse volentis animae motivum. Omnis igitur obligatio connectit cum actione motivum. Non est igitur causa quippiam, quamobrem hanc definitionem respiciamus. In obligationis igitur, per se generatim spectatae, idea nondum requiritur superioris, qui auctoritatem habet, notio. Scio, Puffendorfium aliter docere de O. H. & C. Lib. I Cap. 2 §. 5. Non jam argumento theologico agam, darsi obligationem sine superiore. Nam Pater in divinis cum filio agit de redimendo genere humano. Accedit simpliciter decreto majus vinculum, id est, obligatio. Nec tamen illa obligatio, filius ut patre inferior sit, aut vicissim, efficit. Sed mixtam hoc. Secundum Puffendorfii sententiam datur justitia causa, ordinis rationis, antequam superior concipi possit. Jam vero ita argumentamur: Aut eo, quod justum est, homines obligantur, aut non obligantur. Si eo, quod est justum, obligari homines dixeris, tum datur obligatio, antequam superior sit constitutus: id quod nos probare contendimus. Si illis justis causis, quas, qui superior esse vult, demonstrat, homines non obligari dixeris; tum nemo, ne justis quidem causis, ad imperantem obsequio venerandum devincitur: quod absurdum. Ita ex ipso Puffendorfo patet obligatio objectiva. Distinguit Autor deinde obligationem in naturalem & formalem, quarum illa habet motiva nulla alia, ac ea, quae ex actionum ipsarum & agentium ipsorum indole petita sunt; quoniam opposita agendi ratio necessario necessitatis scopo est inconveniens. Hanc esse perhibet eam, quae aut, praeter haec motiva motivum auctoritatis, a superiore, quae interponitur, additur vero sola hac auctoritate nititur. Prior est rationalis, quae

Pag. 15.

16.

quæ motivis simul instructa & autoritate superioris; posterior, quæ sola superioris autoritate nititur, *arbitraria*. Dispescit obligationem *formalem* porro in divinam & humanam; naturalem vero dispescit in *rigidam* & *liberalem*. Lex, ipso iudice, est *regula actionum liberarum, quæ inducit obligationem rigidam, cum consilium inferat tantummodo liberalem*. Actiones vere *indifferentes* non admittit, ratus tamen, dari tales ob finitam cognitionem nostram tum *in concreto*, tum respectu omnis cognitionis humanæ, tum evangelicæ, & philosophicæ. *Jus* ipsi est facultas, quæ exigere valet, ut necessitas moralis expleatur. *Legem naturalem* vocat eam, quæ voluntati & vitæ hominum regulam, ex *causa, natura, fine, & perpetua harmonia*, actionum suscipiendarum, & ipsorum agentium, præseribat. Quadruplex illa regula sic habet: 1) *agnosce omnium causam Deum*, 2) *fac, ut actiones tuæ cum conservatione tui & omnium reliquorum consentiat*, 3) *noli hodie destruere, quæ heri adstruxeras*. Generale legis naturæ axioma & principium primum stabilis hocce: *Ex pluribus honestis, quæ sunt in tua potestate, fac id, quod honestate cetera antecellit*. Stabilium inde it, legem naturæ versari circa honestum per se, ideoque esse immutabilem, additque, eam esse divinam, & a Deo constitutam. Admittit præterea, dari sæpius fata, quæ actiones liberas naturali nexu non sequantur. Quo ipso remuneratibnes pœnasque Dei positivas comprobant, licet ex plerumque miraculo careant. Quæritur, an athei legibus naturæ teneantur. En Autoris sententiam: *In lege natura, quatenus simul divina est, duplex inest obligatio, naturalis altera, altera divina*. Unde consequitur, *atheum, licet divinam obligationem turpiter, nec sine gravissima culpa, spernat, duci tamen præter illam adhuc debere obligatione hujus legis naturali, cum, quod hæc lex inculcat vel prohibet, per se vel ad conservationem hominis, vel ad ejusdem perniciem, faciat*. Ipse deinceps disquiris, quomodo lex naturæ homini inscripta dici possit. Moralitatem objectivam comprobant & vindicant. Ex principio illo: *fac, quod honestate*

Pag. 18

21.

26

27

28

30

31 seq.

34.

- Pag. 35. *præstat*, deducit amplificationem salutis societatum. Licet vero lex naturæ sit immutabilis; conclusiones tamen inde derivatæ sunt modo immutabiles, modo mutabiles, prout lex applicatur ad determinationes facti vel essentielles, vel accidentales. Doctrinam de conscientia ita exponit, ut solidius alibi demonstratam haud facile inventurus sis. Placuerunt hæc propositiones: *Dolorem, peccatorum magnitudini exacte respondentem, concipere nemo potest, nisi qui infinita peccati consecraria, per orbem diffusa, & a se genita, perspicit, & ei perspicentia æqualem animo foveat penitentiam. Quod cum nemo, ne regenitorum quidem ullus, teste experientia, ob carnis & finita natura imbecillitatem, faciat, nec facere possit; nemo quoque tantum dolere potest, quantum ad rescindenda morali dissensu peccata requiritur.* Ex quo dogmate confirmat necessitatem satisfactionis Christi, & æternitatem infernalium pœnarum. Conscientiam erroneam homini inferre obligationem, solide inficiatur. Errorem inesse in propositione minori intrâ syllogismum conscientiarium, ostendit, & eum haud esse præditum vi obligandi. Error ille est vel facti, vel juris, aut evitabilis, aut inevitabilis. Errores hi possunt expendi vel respectu Dei, vel respectu hominum. Respectu posteriori perpensus potest esse tam crassus legique naturæ repugnans, ut in republica haud sit tolerandus. Huc spectant atheismus, epicurismus, idololatria. Contendit Autor posthæc, imperantibus nihil esse potestatis in errores, adversus revelatas veritates commissos. Digna sunt legi ea, quæ de conscientia erronea longe lateque executus fuit idem, haud alibi facile obvia. *Conscientiam dubiam* esse iudicium de actione nondum perficienda, idèoque hoc nomine esse dignam, monet contra *Christianum Thomasium*. Expositionem de conscientia certa, probabilis, improbabili, ita concludit: *De conscientia certa idcirco habeo, in laudem Theologia Christiana quod dicam. Existimo, conscientiam plene certam sine fide hominis, in cruento merito Christi positâ, minime dari.* Hæc ex Procemio decerpimus, eorum in gratiam; qui Philosophiam recentiorum aliquid non-

monstrari alere, sibi & aliis persuadent. Progredimur ad reli-
 qua. Jurisprudentiam naturalem Auctor exponit per duos gra-
 dus, primum, ne lædas alterum, alterum, ut ames & benefa-
 cias. Primum illa determinat officia: 1) Satisfac læso, 2) te ipse
 defende, 3) agnosce omnium æqualitatem. Secundi hæc: 1) Pag. 86.
 Esto amans alterius, eique beneficus, 2) servato pacto, 3) 68.
 studium aliis inserviendi augeto in dies. Legem Aquil-
 iam, ut servus dedatur noxæ, ipse credit a ratione videri
 alienam; quare ejus absurditatem ostendit copiose. Ne
 lædamus inimicos, solide præcipit ex præcepto Juris natu- 73.
 rez, ratus, licere vitam tueri cum nece aggressoris, nisi hic
 sit magistratus noster; licere pudicitiam tueri cum nece stu-
 patoris; non licere honorem defendere cum nece calumnia-
 toris. Causam agit fratrum, quorum historia legitur & 77.
Macc. VII, 1 seq. Necessitatem carere legibus, negat. Quin
 potius jus necessitatis statuit peculiare, in eo consistens, ut,
 urgentibus duobus malis, altero majore, altero minore, sed
 vere tali, & a quo majus per se, non per accidens, excludi-
 tur, eligere liceat minus. Officia æqualitatis egregie exponit.
 Mendacium definit per sermonem haud veritati congruum,
 alteri nocentem. Refellit *Puffendorgium*, qui docuit, jura- 99.
 ments pactis per sese invalidis, vel metu injusto extortis,
 haud iudicare novam obligationem; licet id largiatur, jus-
 jurandum, de re impossibili & illicita præstitum, obligationis
 robore destituit. Primum sermonem protoplastis esse infu-
 sum, ostendit. Hæreticum posse dici bifariam, docet, prouti
 vel ad Deum, vel ad rem publicam, respicitur. Fidem hære-
 tico datam esse utique servandam, comprobatur idoneis argu-
 mentis. Quantum error ad vim pactorum reddendam irri-
 tam valeat, explicat luculentius. Quid dolus & metus va-
 leant in pactis, solide demonstrat. Cœlires ipsos crescere
 perfectionibus, damnatos in inferis augere perpetuo imper-
 fectiones suas, late exponit. In Theologia naturali theore-
 tica, existere Numen summum, demonstrat per dogma,
 ex mes & mundi contingentia desumptum. Qui principium
 rationis sufficientis deserunt, ii, Numen id existere, ne-
 queunt 108.

112.
117.

141 seq.

- Pag. 148. queunt solide demonstrare. Argumento novo Autor ostendit contingentiam omnia hujus mundi partium. *Spinozismus* egregie prostermit, qui id habet incommodi, ut tradat, competere posse uni enti, seu uni substantiæ, omnia, quæ percipimus, tanquam varias affectiones. Alterius argumenti, pro Numinis existentia allati, hoc nititur nervo & capite: *Quicquid vel in nobis, vel extra nos, sentimus, refertur ad hæc sequentia: ad vim cogitandi, volendi, operandi, & denique ad extensionem.* Unde ostendit, complexum omnium perfectionum una possibilitatem in ente aliquo existere. Præterea exsolvit tria sophismata *Spinozæ*. Ut demonstret, Deum esse ens simplex, demonstrat prius, eum haud *compositam* esse substantiam. Ex simplicitate Dei evincit, Deum cerni non posse oculis corporis. *Aeternum* dicit id, quod, quæ habet, simul habet, sine omni successione. Recordatur hic Cel. *Christ. Sam. Hollmanni*, qui nuper in æternitatem Dei tentavit successionsm & punctorum præterlabentium differentiam introducere. *Tempus æternum* definit Cel. *Cantzius*, an detur, non decidit. Doctrinam de præsentia & omnipræsentia suam repetiit. *Justitiam* ex studio benignitatis & sapientia conformat, & hanc notionem ipsa damnatorum pœna sempiterna illustrat. Philosophiam recentiore a fato nuper excogitato absolvit pag. 174. Operationes Dei immediatas non tantum admittit, sed solide etiam demonstrat, adeo, ut etiam conservationem mundi & concursum Dei tum in regno naturæ, tum in regno gratiæ, habeat pro operatione immediata. Sed de his jam satis. Perplacuit Jus privatum universale, alienum quippe & ab *Hobbesianismo* & a *Monarchomachia*. Arrisit Jurisprudentia socialis ecclesiastica, disciplina prorsus nova. Placuerunt & reliqua. Sed jam vela contrahimus, diductam & perpetuam Cel. Autori incolumitatem precamur.
- 151.
- 157.
- 158.
- 159.
- 163.
- 176 seq.
- 522.
- 733.

HISTOIRE DE FRANCOIS EUGENE, &c.

*hoc est,

HISTORIA PRINCIPIS SABAUDIÆ ET PE
demor.

*demonitii, Marchionis Salucini, primarii olim Ducis
rebus bellicis Imperatoris praesidere iussi, Status Admi-
nistri primi, Consilii-bellici Praesidis, Gubernatoris ac
Legati generalis per Belgium Austriacum, Equitis
ab Ordine Aurei Velleris cognominati, &c.
adornata a Domino L. C. D. C***.*

Tomii II.

Londini, sumtibus Societatis, 1739, 3.

Tom. I pag. 16, Tom. II pag. 14.

Quanta exlitterit Princeps *Franciscus Eugenius*, qui *Leo-
poldo, Josepho, ac Carolo sexto*, Imperatoribus laude
omni superioribus, operam suam saluberrimam addixerat,
norunt etiam, qui Indum & Gangem bibunt, ac remotis-
sima orbis terrarum loca & secula attingunt. Autoris eam
ob causam destinatio ita tulit merito, ut vitam daret tanti
Herois, nunquam non maximi summiq[ue] momentis qui-
dem singulis historicis haud praegravatam, nihil non tamen
eorum complexam, quae ad summam rei quodammodo vi-
dentur pertinere, exersus ab obsidione Vindobonensi anni
1663, ac inde ad obitum ejus tractationem persecutus. Nimi-
rum rebus permultis ipse interfuit, plurimas ab eis accepit,
quibus eas inspicere & coram considerare licuit, atque, quod
majus est, eum tenuit locum in amicitia Principis ipsius, ut
complura rectius propiusque nosse potuerit. Nostrum erit,
potiora diutaxat delibare. Princeps, A. 1663 d. 13 Oct. na-
tus, septennis institutioni Doctoris Sorbonici fuit demanda-
tus. Patrem, decem vix natus annos, amisit. Ex eo tem-
pore bellicae sese tradidit vitae. Primum Regi Galliarum,
Ludovico XIV operam obtulit suam, sed frustra. Dominus
enim *Louvois*, Status publici Galliarum administrator, ei haud
favet. Odia, quibus *Olympia Mancini*, ejus mater, in Pari-
sienfi aula fuit exercita, & quibus ipsa tandem succubuit,
persensit omnium optime, in Belgium cum matre eapro-
pter secedens. Et haec fuit occasio & invitamentum illud,
sur Principes *Ludovicus Thomas, Ludovicus Julius, & Fran-
ciscus*

Tom. II
Pag. 2

- Pag. 9. *Æscus Eugenius*, alius post alium, munia bellica obire aggredierentur, Imperatoris in usum consecrata. *Ludovico Julio*, fratri demortuo, successit mature in munere illo *Eugenius*, quo mensuram implevit chiliarchæ. Quid obsessam & expugnatam Budam memoremus? *Eugenius*, gestis hic præclare rebus, peditatus præfecturam vicariam suscepit.
16. A. 1687 Venetias mense Januario abiit, ludos spectatum, Principibusque ibi præsentibus sese approbatum. Rebus ad Essecium feliciter gestis, ductor campi vicarius fuit renuntiatus. Inde ab A. 1688, cum Dux Lotharingæ ac Elector Bavarorum ad Rhenum cum copiarum Imperatoriarum partem festinarent, Princeps *Ludovicus* Badensis cum *Eugenio* in Hungaria Turcis mansit oppositus. A. 1689 Ducem Sabaudia in fedus cum Imperatore pertraxit. A. 1690 copiis Sabaudia partem Cesarearum junxit, ac Sabaudiam a copiis Gallorum liberavit. In Delphinatum A. 1692 impressionem fecit. Licet vero ipse Ducem Sabaudia multis emolumentis esset ditaturus; hic tamen blandis Gallorum promissionibus sensim captus A. 1696, & cum Gallis inducias pacemque pactus, deseruit foederatos. Gallus *Eugenio* nostro promisit præfecturam summam Campaniæ, cum pater præfuerat, Mareschalli dignitatem, ac 20000 librarum Gallicarum pensionem annuam, si Imperatorem sequi, eique operam suam præstare, omitteret. At frustra. *Eugenius* rediit in Hungariam, & adversus Turcos bellum gerere haud cessavit.
25. Memorabiles sunt *Eugenii* ad *Leopoldum* Imperatorem literæ, quibus prælium ad Zentam depugnatum ad vivum delineatur. Mirum sane, expeditionem tam felicem a Comite *Caprara* minus benigne expositam fuisse *Leopoldo*. Laudandum contra responsum Imperatoris, qui Principem *Franciscum Eugenium* ab omni temeritate absolvit. Terminatum fuit bellum Turcicum A. 1699 d. 26 Jan. pace ad 25 annos inita. Paulo ante Princeps *Ludovicus* Badensis cepit in aula Imperatoris fieri minoris, eo quod Principibus, nono Electoratus adversantibus, aures daret. Ut valeret ejus auctoritas denno, operæ nulli feliciter pepercit *Eugenius*. De
- 67.
- 64.
- 70.
- 73.
- 74.
- cis,

eis, quæ successioni Hispanicæ sunt conjunctissima, protulit ea Autor, quæ non solum sunt veritati consentanea, sed etiam alibi passim enarrantur, ac ideo jam a nobis videntur omnittenda. Admirationem posteritatis meretur artificium illud, quo *Eugenius* A. 1701 tormenta ac exercitum Imperatorium per Alpes transportavit ac traduxit. In delineando bello Italico, Bavarico, ac Belgico, a Seculi exordiis ad pacem usque Badensem ducto, Autor omne adhibuit veritatis studium, omnem diligentiz vim & conatum. Literæ Marechalli Gallici, a *Villa regia* (Villeroi) dicti, ad Purpuratum *d' Etrées* datæ Venetias, exponunt heroicum *Eugenii* in Cremonam stratagema. Ducis *Marlborugii* Epistola, ad Ordines Belgii fœderati missa, haud minoris est momenti, siquidem in ea exponitur prælium, A. 1704 d. 2 Julii ad Schellenbergum, ac d. 13 Aug. ad loca Hochstadio vicina commissum. Posteriori prælio feliciter depugnando præcipuum addiderant momentum copiz Regis Borufforum, id quod dilaudare haud omisit Princeps *Eugenius* in literis, ad Regem d. 15 Aug. datis, quas hic insertas esse, significandum existimamus. Monumentum, in quo victoria illa inscripta fuit, Hochstadii erectum fuisse, constat. Id quod Autor hic de novo exhibuit legendum *pag. 170 seq.* Literis *Eugenii*, ad *Cæsarem Josephum* A. 1705 d. 16 Augusti datis, edocetur Lector ea, quæ in prælio Cassanensi contigerunt. Prætermittimus Epistolas alias, quibus, tanquam tot gemmis, exornatus est hic Commentarius. *Liber prior* in fine anni 1707 subsistit. Reliqua, quæ inde ad *Eugenii* mortem fuerunt gesta publice, continentur *Libro posteriori*. Obit Heros tantus A. 1736, nocte illa, quæ Aprilis diès 20 & 21 dispertitur. Qui bella, Imperatoris jussu gesta, atque causas, eis junctas, legere avert, hic invenient affatim deliciarum, quibus famem possint propulsare. Nostrium est, prædicare accuratam tractationis rationem, qua nihil fuit in lucem protractum, quam quod publice proficiat scire, ac rebus Principis *Francisci Eugenii* propius pernoscendis possit inservire. Literæ *Eugenii*, *Marlborugii*, summi Turcorum Imperatoris

Pag. 83.

115.

164.

167.

190.

bellici, ac aliorum, passim insertæ. Opus recedunt & extimium & commendabile. Delectant bellorum origines accuratius perscriptæ, momenta fœderum perspicue delineata, rationes transactionum, induciarum, ac pacis non unius. Anecdota autem domestica hic haud sunt quærenda.

D. GUIDONIS GRANDI, IN PISANA ACADEMIA Matheos Professoris, & S. Michaelis in Burgo Abbatis, Epistola de Pandectis, ad Cl. Virum JOSEPHUM AVERANJUM, in eadem Academia Juris interpretem celeberrimum. Editio altera, Notis variis, & Appendicæ veterum monumentorum, ab Autore locupletata. Cum Indicibus necessariis.

Florentiæ, typis Regiæ Celsitudinis, apud Tartinium & Franchium, 1727, 4.

Plag. 20.

Ad historiam Pandectarum *Justiniani* hæc spectat Epistola. Cel. enim Autor, dum tabularium Monasterii sui perquisivit, in *Judicari* cujusdam paginam forte fortuitus incidit, quæ Cel. Viri, *Henrici Brenemanni*, sententiam, de non recepto apud Pisanos ante Seculi XIII finem Pandectarum jure, labefactare videbatur. Dabimus ea Autoris argumenta, quibus, Pandectas Pisanis prius jam immotuisse, evinci potest. En unum. Lata est judicialis Pisanorum in oppido sententia A. 1193 d. 17 Cal. Febr. ab arbitr. publicis, in qua laudatur & *Inverdictum de cloacis*, quod habetur *Dig. Lib. XLIII Tit. 23*, & *triticaria condictio*, ibidem contenta *Lib. XIII Tit. 3*, & præcipue *lex ultima de aqua pluvia accendenda*, quam ex *Lib. XXXIX Tit. 3* pro sese citavit Syndicus S. Michaelis Monasterii, adversario, vim legis a Pisanis fuisse receptam, haud inficiante. En alterum: Ad marginem vetusti *Statutorum* Pisanorum codicis, qui inscribitur *Commune legis & usus*, citantur *Digesta*, e quibus afferuntur in illis particulæ. Constitutiones autem illæ, in quibus decepta e *Digestis* sese offerunt, maximam partem Seculo XII fuerunt conceptæ. Accedit, quod *Donatus Antonius Astenfis* do-

docet, leges Digestorum ante Amalfitanam direptionem per Italian & Imperium occidentale passim jam fuisse receptas, atque in usum trahendas. Pandectas Seculo XII fere medio jam commemoravit *Petrus Blasensis Ep. 110. Ivo Carnotensis* jam Ep. 99 leges Pandectarum quasdam laudavit. In *Farsensibus Placitis*, sub *Ottone III* confirmatis, jam fit mentio *Legum Justiniani*. Concilium Ticinense, A. 1022 celebratum, meminit Constitutionis *Justiniani de Adscriptitiis colonis*. In Edicto *Henrici I* Imperatoris, ibi inserto, injicitur mentio Constitutionis, quæ habetur in *Novella 123 Cap. 15*, seu in *Codice Lib. I Tit. 3. Ludovicus Pius*, ut antiquiora ne omittamus, lege 55 sanxit, ut omnis ordo Ecclesiarum lege Romana viveret, & sic inquirerentur & defenderentur res ecclesiastica. Idem institutum jam antea usum fuisse tritum, patet ex lege 100 *Liutprandi*, Regis Langobardorum. Chronicon *Sigeberti Gemblacensis* in *Auctario Roberti Montensis* ad A. 1032 sic habet: *Lanfrancus Papiensis, & Garnerius, socius ejus, repertis apud Bononiam Legibus Romanis Justiniani Imperatoris, operam dederunt eas legere, & aliis exponere.* Conjectat Noster, *Irnerium* seu *Warnerium* latere in *Garnerio* illo. Unde colligit, inventionem Pandectarum ad Bononiam ac Seculum XI initum referri debere. *Lanfrancus* ille, *Ivoni Carnotensis* præceptor, tandem evasit Archiepiscopus Cantuariensis. *Irnerius* seu *Garnerius* potuit ad *Matbildis* Marchionissæ ætatem, provecians satis, in vivis superesse. At, *Lotharii Saxonis* Imperatoris ætatem cum adtigisse, negat Noster. Amalfitanam Pandectarum inventionem fabulis accenset, eo quod illam nullus scriptor ætate suppar indicaverit. Pandectarum *Pisana-rum* originem conjectat debere civi ac judici *Pisano Joanni Burgundio*, celeberrimo Jureconsulto, bis ad minimum Constantinopolin ad fungendum legatione misso, nempe ad annos 1145 & 1172. Fabulam de origine Amalfitanæ Pandectarum inventionis sic expedit. In *Chronico Richardi de S. Germano* ad A. 1231 legi notat mense Janio, Constitutio-nes novas, quæ Augustalæ dicuntur, apud *Melphiam, Au-gusto*.

Pag. 127

15-

18-

19-

25-

26-

- Pag. 32. *gusto mandante, condi*, ac paulo inferius ad mensē Augustum, *Constitutiones imperiales Melpheæ publicari*. At Melpheia differt ab Amalfi, ac municipalia Statuta differunt a legibus publicis. Quæ adversus *Brenemannum* copiose affert Noster, maximam partem ut omittere debeamus, in causa est nostri ratio instituti. Epistolam hanc, ad *Averanium* datam, ab Autore conscriptam fuisse A. 1723 Cal. Octobr., id quidem discimus ex pag. 36. Epistolam excipiunt Notæ uberiorēs, quibus loca Epistolæ haud una, feliciter demonstrantur suis insistere rationibus, eisque sat firmis. Enotabimus inde monumentum unum & alterum. Jus Romanum a Gothis in Italia haud fuisse abrogatum, plane ostendit *Grandius*. Idem a Carolingis servatum, addit. Credit, *Gratiano* ac *Ivoni Carnotensi* laciniam Digestorum innotuisse, non Digestorum molem universam, eo quod ille leges haud alias ex Digestis nominet, quam quæ ad materiam *Appellationum & Accusationum* pertinent, hic vero nil, nisi quod in Titulo *de Sponsalibus* exstat, affert. *Pandecten* veteres vocasse Biblia universa, *Beda*, *Cassiodori*, aliorumque, testimoniis reddit comprobatum. Laudat locum *Agobardi* Lugdunensis ab A. 816 Archiepiscopi, qui, in libro *de Dispensatione ecclesiasticarum rerum Cap. 18* furtum de publico ærario inter majores reatus enumerans, ait: *quod & Leges seculi sacrilegium vocaverunt*. Credit Autor, designari *l. 9 Dig. ad leg. Juliam peculatus*. Constitutionem seu reformationem Monasteriorum Cluniacensem non solum *Hugoni* Abbati deberi, sed ad *Romualdum* quoque esse referendam, docet. Memoratu etiam est dignum, *Nicolaum II* Papam A. 1060 in controversia *Farfensis* Abbatis sententiam protulisse secundum *Justiniani legem* *l. C. Quorum appellationes*. Constat id ex *Muratorii Tom. II P. II ver. Ital. pag. 589*. Memorabilius vero, Autori tandem videri vero dissimile, *Garnerium*, *Lanfranci* ad A. 1032 Comitem Bononiensem, eundem exstitisse ac *Irnerium*, præceptorem Bononiensem & *Bulgari*, & *Martini*, & *Hugonis*, & *Hugonis Doctoris*. Anno tamen 1158 jam desierat vivere *Guarnerius* seu *Irnerius* ille

ille ob locum *Castanis Marens* ad A. 1158. Cur vero ante *Iruerium* scripserit nemo Commentarios in Jus civile Romanum, id Ven. Autor exinde deducit, quod *Justinianus* vetuerit, Commentarios ne quis legibus ipsius annecteret, in *Constit. Tanta C. de vet. jur. enuel.* ac in *Constit. Deo autore eod. Tit.* quæ & *Digestis* præmittitur. *Lanfrancus*, *Garnerius*, & *Pepo*, ante *Iruerium* voce duntaxat leges explicarunt, hæc vero glossis commentariisve. Suspiciatur porro, *Gualterium*, socium *Iuonis*, qui *S. Petri Damiani* magister exstitit, *Guarnortum* fuisse vocatum. Locus exstat apud *Damianum Opusc. 45*, alias *Epist. 17 Lib. VI*. Nullum a *Lothario III* sancitum fuisse decretum, quo Longobardicæ leges fuerint abrogatæ, solide affirmat, allatisque in medium argumentis evincit. Pisanos, Amalfin A. 1135 capientes, p. & eamque agentes, haud prævit, nec eis interfuit, *Lotharius* Imperator, qui tum potius egit in Germania, Pisani infensus. Hæc superest facile de eo ulla dubitatio. Rait itaque id, quod vulgò referunt, *Lotharium* Pandectas, tunc Amalfi inventos, donasse Pisani. Causa, cur *Lotharius* odisset Pisanos, hæc exiit. Pisani *Innocentium II* Papam A. 1134 in Concilio Pisis celebrato, cui *Bernardus Clarevallensis* quoque interfuit, stimularunt, ut ipse Ducatum Tusciæ *Ingilberto* conferret, quem ipsi in tutelam suam receperant & defenderant contra Lucenses, teste Autore Breviarii Pisanae Historiæ *Tom. VI rer. Ital. p. 170*, ubi tamen conferenda est lectio sincerior ex MSto *Stroziano*, apud *Ugbellum* evulgato. In expeditione altera A. 1137 prædæ de Amalfitanis haud fuerunt actæ, eodem Breviarii Autore teste. Quæ a recentiori scriptorum turba fuere addita, redolent fabulas omni ex parte. Et quis ausit demonstrare, omnia Pandectarum volumina ex exemplo Pisano seu Florentino fuisse descripta, licet *Brenemannus* ita statuerit *Lib. III Cap. 2*. Nonnunquam sanior est lectio & sensus vulgariæ Pandectarum, quam Florentinorum, iudice Ven. Abbate. *Justinianus* utique leges, Codicibus suis insertas, in Italiam misit, & ipse *Paulus Diaconus Hist. Lang. b. I, 25*, quatuor Juris *Justiniani* partes nominat

Pag. 65.

67.

69.

77.

79.

80.

81.

83.

85.

- minat ac describit. Gradus consanguinitatis enumeranter eodem plane or line ac distinctione, totidemque pæne verbis, quibus *Justinianus Instit. II Tit. 2 Cap. 1* utitur. Unde facile perspicitur, *Justinianum* leges suas interpretationibus Latinis plerumque instruendas curasse. *Insoriatum Gotofredus* ingeniose credidit denominatum ab *oneribus, Poetionis*, conjugii, de quibus ibi initio agitur. *Digestum novum* videtur dictum ex Titulo *de novi operis nuntiatione*, quo id aperitur. Hetruscas Pandectas in usum alicujus Græcæ Prætoris scriptas esse, multisque scaterere navis, Noster pronuntiat. *Bulgarum* fuisse Pisarum, negat *Cl. Alexander Machiavellius*, J. U. D. Collegiatus Bononiensis, & in patrio Archigymnasio Bononiensi Juris legumque interpres, eumque Bononiæ suæ vindicat in literis, ad Ven. Autorem datis. Ipse vero Pisans eum adscribit. *Burgundium* Jctum fuisse Poetam quoque & Medicum, ex ejus Epitaphio, A. 1194 facti, & hic allato pag. 100 seq., dilucet. Thesaurus certe rerum notatu dignissimarum in *Appendice veterum monumentorum* satis copiosa in lucem fuit protractus. Viros *beata memoria* eos quoque esse dictos, qui in vivis adhuc fuerint, contendit Noster, exemplis sane fide dignis instructus. Episcopos olim omnes fuisse appellatos *beatissimos*, indicat pag. 113. *Baptisteria* olim vocata fuere templa baptismalia. Episcoporum Pisarorum ævi medii catalogus a Ven. Autore assertur emendatior. Ne quid de notis doctissimis, quibus chartæ veteres illustrantur, dicamus. Gratulandum existimamus *Cel. Autori* de labore tam feliciter egregieque exantlato.

D. GUIDONIS GRANDI, S. T. D. CREMONENSIS Abbatis S. Michaelis in Burgo Pisarum, & in ejusdem urbis celebri Academia Publici Matheseos Professoris, Vindiciæ pro sua Epistola de Pandectis, Florentiæ secundo edita cum Notis, adversus inanes querelas & oppugnationes BERNARDI TANUCCII, J. U. D. Stiensis, in eadem Academia Casarea Juris Interpreteris.

terpretis, in ejus libello, non ita pridem Lucae impresso, expositas.

Pisis, typis Jo. Dom. Carotti, 1728, 4.

Plag. 10 ½.

De origine Pandectarum ad Italos delatarum inter *Gracianum* ac *Tanuccium* diutinam vigere controversiam, norunt jam pridem, qui in re literaria non plane sunt hospites. Vindictæ, quibus controversiam ignorantes convinci possunt, prodierunt utrinque. Eas, de quibus hic agitur, in *tres Partes* Autor distribuit. *Prima* laborat demonstrare primæ *Tanuccine* quærelæ vanitatem, difficultatam objectam haud sibi obesse monet, Epistolæ 140, a *Petro Blasensî* scriptæ, tempus expendit, & *Canones Gratiani*, assertioni suæ ab Adversario oppositos, investigat ponderatque. *Secunda* exponit de Pandectarum inventionione apud *Amalphin*, ab Adversario parum honorifice pro *Pisanis* exposita, de eadem inventionione Pandectarum, & ut parum firmiter ea ab Adversario propugnetur, præterea de *alterius inanis querimonie*, imo *calumnie*, *adversarii depulsione*. *Tertia* disseritur de contradictionibus & novitatis studio sibi afficto; in *Dempsterum* & *Robertum Montensem* & *Accursum* conjuncta convicia repelluntur; & respondetur ad *Ivonis Carnotensis* decretum, Autori objectum. Ipse in limine ostendit, vocabulum *calumniandi* idem esse sæpius ac judicium criticum interponere, eumque significatum occurrere credit apud *Gellium VII, 3*, & *Quintilianum X, 3*. Dixerat Autor, *Pandectas* sub hoc ipso nomine apud *Petrum Blasensem*, qui A. 1160 floruit, antiquius fortasse, quam ab aliis factum fuerit, commemoratas Ep. 140, ubi hæc leguntur: *Vides --- quam immense pelagus sit Pandecta, in qua civile jus continetur*. Addiderat hæc Autor: *Licet aliquas illarum leges Ivo Carnotensi, qui præcedenti Seculo XI vixerat, allegaverit: idem procul dubio de Gratiano dicturus, si tum ejus Decreti memoria mentem subiisset*. Opposuit Adversarius leges, & *Pandectis a Gratiano tractatas*. Respondat *Noster*, hæc esse

Pag. 21.

43.

54.

59.

2.

5.

6.

Y

Pag. 7.

esse haud admodum multas, nec a *Gratiano* ipso laudatas, sed opera Glossatorum annotatas. Monuit Adversarius, ferius *Petrum Blasensem* e vita discessisse, siquidem is ad initia Pontificatus *Innocentii III* vitam traxerit; Epistolam vero illam 140 esse anno 1160 recentiore, eo quod inscriptio atque praefixus *Archidiaconi Bathoniensis* titulus sic suadeat. Respondet Noster, se nunquam mortem *Petri Blasensis* ad A. 1160 retulisse, sed vitae florem; inscriptionem vero eandem Epistolae 22 esse praefixam, ubi tamen eam esse a librario intrusam, ipse Adversarius pag. 12 fuerit falsus. Eandem interpolationem *Epistola 26* accidisse, Noster ex ipsa historicorum momentorum luce docet. In ea sic *Petrus: Lectioni Codicis & Digestorum plerumque ad solatium, non ad usum, tempus vacationis impendo.* Incidit scriptio hujus Epistolae in annum circiter 1148, publicatio autem *Decreti*, a *Gratiano* consarcinati, in annum 1151 collocari solet. *Tanuccio* errorem porro Noster exprobrat haud minimum. Ille enim pag. 15 consecerat, *Epistolam 140* a *Petro* illo post Lateranense Concilium scriptam fuisse, quia inibi vox *transsubstantiationis* occurrat. Nolumus diffiteri, vocabulum *transsubstantiationis* illo Concilio esse antiquius. Quæritur vero, an *Gratianus* univèrsum Opus Pandectarum noverit versaveritque, an laciniam aliquam duntaxat haberit compertam. *D. Virginius Valsecchius* contenderat, ipsum duas Pandectarum leges protulisse. *Tanuccius* vero 57. Noster addit præterea Canones quinque. *Grandius* pro lacinia pugnat; *Tanuccius* pro opere universo, in *Gratiani* notitiam delapso. *Grandius* grandi hoc utitur argumento: *Gratianus Distinct. 7* conditores legum recenset, mentionemque ingerit *Codicis Theodosiani, Gregoriant, & Hermogeniani*, alto autem silentio premit leges *Justinianicas*. Eodem telo pugnat *Tanuccius* pag. 13, ostensurus, *Isidoro* nullam *Juris Justinianæ* notitiam fuisse. *Glossæ e Digestis additæ* sunt Decreto *Gratiani* nonnunquam. Nemo id negat. At nemo hac usque solide evicit, eas ab ipso *Gratiano* esse profectas, siquidem eadem haud habentur in exemplaribus:

Gra-

Gratiani omnibus antiquis, nec sæpius menti *Gratiani* sunt conformes. Ostendit Noster nominatim, illum *Canonem 11 Dist. 1* non ex *Digestis*, sed ex *Isidoro Lib. 1 Etymol. Cap. 8*, esse desumptum. Id enim expresse monent *Gratiani* correctores, quos *Gregorius XIII* mercede conduxerat. *Canonem Quæ saccum 45 Dist. 50* esse aliunde additum, patet ex *Canone* antecedente & consequente. Idem de *Canone 126* pronuntiant. Ut summam dicamus, quod Autor & res ipsa solide declarat, leges, in *Gratiani* Decreto deprehensæ, non ex universo *Pandectarum* opere, sed tantum aliquot ex *Digesto* veteri, aliquot ex novo, nullæ ex infortiatio, sunt desumptæ. Id vero caret dubitatione, *Petrus Blasensem Ep.* & legem de usufructu legato ex ipso infortiatio laudasse. De reliquo interpolationes, quas *Gratiani* Decretum Autore suo defuncto passum fuit, facile dilucet ex *Diomedes Brava*, *Patricii Tranenensis*, *Disquisitione critica de interpolationibus Gratiani*, Bononiæ apud *heredes Benasis A. 1694*, 4, in lucem emissa. Si *Cl. Tanuccius* eam consulere dignetur, tum veremur, ne nihil, certe pauculum, restet, quod in *Gratiani* Decreto speciem tueri possit natalium e *Pandectis* deducendorum. Ven. *Grandus* amolitur a sese, quicquid ipse apud *Pisanos* invidiam consilare potest, ac denuo, *Pandectas* in oppidum *Pisarum* haud *Amalphi*, sed *Constantinopoli*, per *Pisanorum* Legatum, *Burgundionem*, *ICtum* celebrem, translatas, contendit. Quæ origo utique *Pisanis* est gloriofior illa altera, quæ ex militum *Pisanorum* deprædatione *Amalphitana* eximium *Pisanorum* cimelium derivat & arcescit. Accedit, quod in *Pisanis* fastis nihil de illa *Amalphitana* *Pandectarum* inventionione habetur. Primus utique, qui de *Pandectarum* inventionione a *Pisanis* facta nescio quid musitavit, est *Raynerius Granchius*, ducentis & amplius ab *Amalphitana* expeditione annis exactis, in suo caliginoso *Poemate de Præliis Thufcia*, ubi subobscurè ejus rementionem facit, ut nescias, an *Amalphi*, an *Neapoli*, an aliunde, *Pandectum* *Pisani* advexerint. Luculentior vulgaris opinionis traditio ab *A. 1507* incipit in historia illa *Gryphiana*, plurium errorum a *Brenemanno* con-

Pag. 19.
20.

23.

27.

29.

Pag. 67.

70.

75.

victa. *Gryphius* ille fidem suam dudum decoxit. Requiritur certe & desideratur Historicus ætatis idoneæ fideique plenus, qui Amalphanam illam Pandectarum inventionem Pisanis clare distincteque tribuat. Recentiores enim Junonis *Gryphiana* amatores haud moramur. *Panormiam* non *Hugoni Catalauniensi*, sed *Carnutensi*, esse tribuendam, monet, siquidem in Bibliotheca S. Victoris Parisiensi Codex reperitur cum inscriptione: *Panormia Ivonis*. Præter eam ab *Ivone* Decretum fuisse conscriptum, negat æque ac illud, in *Panormiam* quidquam ab *Ivone* fuisse congestum ex Pandectis. In Præfatione enim *Ivo* commemorat fontes, & quibus sua collegerit, ne quidem memor Pandectarum. Ad-
dit Noster: *Quisquid ergo ex Pandectis huic Decreto accesserit, præter Autoris ipsius Ivonis mentem peregrina manu adjunctum merito censeri debet.* Obiter notat, Constitutionem *Lotharii* Imperatoris, tempore *Eugenii* Papæ sancitam, eamque feudalem, tribuendam esse *Lothario*, primo Imperatori, qui A. 844 Romam a patre *Ludovico Pio* missus fuit. Id vero pæce Ven. Autoris monendum existimamus, *Lotharium II, Hugonis*, Regis Italix, filium, omnino in Diplomatis chartisque ætatis suæ *Imperatorem* vocari, licet ipse ita judicet: *Eum nemo inter Imperatores numerandum censet.* Nec tamen diffitemur, ut ex conflictu filicis chalybisque sciaticæ emicant, sic ex controversia hac Duumvirorum eruditionis laude præstantium veritates haud unam in lucem fuisse protractas, accuratiusque perspectas, quas, ni ipsa exarsisset liticula, nemo fortassis quærivisset, aut sum eruditis communicasset.

HERMANNI BOERHAAVE, PHIL. ET MED. Doct. Instit. Coll. Pract. Boran. & Chem. Prof. in Acad. Lugduno-Batav. Præs. Coll. Chirurg. Soc. Reg. Scient. Lond. & Acad. Reg. Scient. Paris, Societatis, Prælectiones Academicæ in proprias Institutiones rei medicæ. Edidit, & Notas addidit, ALBERTUS HALLER, Volumen primum, Cbysificatio.

Gott-

Göttingæ, apud Abrahamum van der Horck, Acad. Typogr.

1739: 8.

Alph. 1 plag. 9.

Quod nostris præcipue temporibus usu venire intelligimus, ut Virorum Clarissimorum, & magna nominis gloria, variisque ingenii monumentis, illustrium, Recitationes Academicæ, post mortem eorum, ab inconsultis & lucri, quam tantorum virorum famæ, cupidioribus hominibus in publicam lucem imperfectæ, impolitæ, atque vitiosæ, protrudantur; id ne *Barbavianis* Prælectionibus accideret, eo majorem Celeberrimus *Hallerus* metuendi causam habuit, quo certius id supersite adhuc, inscioque, & invito *Barbavio* olim jam factum esse, meminisse potuit. Aliorum itaque conatibus ut anteverteret, ex amore erga præceptorem, quem audivisse senex olim, siquidem annos Deus concedet, non sine animi insigni voluptate referet discipulis, ipsemet Prælectiones illas, quas in *medicis Institutiones* annis 1725, 1726, & 1727; ex ore *Barbavii* exceperat, perpetuæque cum sodali *Schretkero* collatione perfectiores reddiderat, in publico usus edere, præsertim cum esset librarius, qui sumtus erogaret, laudabili consilio animum induxit. Atque ex tot maximi Viri discipulis vix unum elegeris, qui melius provinciam hanc ornaret, quam Cel. *Hallerus*, tantam ingenii doctrinæque famam inter Medicos politiores jam consecutus, ut, audito tantum præstantissimi Editoris nomine, signum velis aliquod ad bene de Opere hoc sperandum sublatum, esse existimemus. Sed multa erant tamen, quæ ipsum ab hoc instituto detererent. Neque enim ignorabat, apud alios existare Codices uberosiores, multorumque annorum intervallis locupletatos, qui plura verba *Barbavii*, & plures forte memoria dignas sententias, complecterentur. Facile etiam intelligebat, ad expoliendum libellum multum otii requiri, neque tamen ab temporis angustias animi possendo proferendum esse laborem, qui alias inutilis Bibliopolæ futurus esset. Verum dubitantem excitavit confirmavitque

Franciscus Werlhofus, ut ita telegeret Codicem, locisque Auctorum in ordinem redactis, & testimoniis consultis, prelo pararet. Quem etsi non uberrimum, nec purissimo sermone conscriptum, sua pro modestia, Cel. Editor iudicat; vero tamen dicere possumus, magno usui futurum hunc laborem solidioris Medicinæ studiosis omnibus, quod, quæ *Barbavius* in *Institutionibus* brevioribus verbis dixerat, hic copiosius diluantur, eximieque explicentur & illustrentur. Dum itaque Cel. Vir in hoc opere versatur, & ut fieri solet, incalcescit, insuperabilis ipsum ardor, addendi nonnulla, imprimis quæ ad partium corporis humani historiam attinent, sive ex proprio experimento vera visa, sive ex certæ fidei scriptoribus, a *Barbavio* vel per summa negotia, vel ob temporis rationem, non evolutis, petita essent, invasit. Namque summus Vir peritiam suam Anatomicam vel præparatis a *Ruyfchio* corporis humani partibus, vel publicis *Ravii* & *Albini* demonstrationibus, debebat. Reliqua congesserat ex Scriptoribus, quos fidos & in re Anatomica principes iudicabat. Ita factum est, ut alia corrigi, alia passim accedere, potuerint. Utrumque egit Cel. *Hallerus*, descriptionesque partium corporis humani ex optimis certe & præstantissimis Auctoribus accurate emendavit & auxit, ut summa veluti coram, quæ alibi dispersa occurrunt, nobis proponatur. Quanquam ipsemet asseverare non audet, omnia a se dicta, quæ de quacunque corporis humani particula vere dici queant, semper tamen vera se attulisse, serio contendit. Verum in aliis quoque, quæ *Barbavius* omiserat, fuit assiduus, varia experimenta, ad illustrandam corporis humani, sani conditionem comparata, adducens; ad fontes, ex quibus *Barbaviana* hausta fuerent, Lectores remittens, monumenta item Auctorum rei medicæ alia, quæ observationes *Barbavii*, aut sententias sine teste prolatis, firmare queant, subindicans, sæpius etiam a præceptoris opinione discedens, & suam sententiam libere edicens; ubi ad tuendam veritatem ingenua ubique libertate usus est, quæ in ipsius præceptoris, si viveret, minime incur-

sura

fura reprehensionem videatur. Quæ dum aguntur, librique
 moles, multo autem magis laboris difficultas, augetur, cum
 Autor paulatim fieret, qui Editorem se professus erât, conti-
 git, ut tempus, quod bibliopola bona fide constituerat, vix
 dimidio Operi sufficeret, & nunc quidem unum tantum Vo-
 lumen, quod usque ad *Paragraphum 130 Instit. Barbaav.* pro-
 cedit, in conspectum publicum exponi potuerit. Enimvero
 temperatius, opinamur, moram hanc ferent æqui Lectores,
 qui cogitabunt, omnem a Cel. Hallero in poliendo hoc Opu-
 culo operam collocari, certoque futurum esse, ut intra anni
 spatium *quatuor Institutionum Volumina*, eadem ratione, quæ
 hoc *primum*, perfecta, proflent, atque ad extremum Operi
 Index accedat. Cum forte alios etiam Codices nactus ali-
 quando fuerit, aut alibi editos in manu habuerit, excer-
 pturum se ea omnia, quæ profutura videbuntur, suisque
 subjecturum esse, pollicetur, imprimis ex uberrimo Codice Cl.
Johannis Gesneri, Math. & Phys. apud Tigurinos Prof. Publ.
 Ord. quem in præsentem expectat. Tandem & læti hic nun-
 tiamus, post laborem hunc absolutum a Cel. Hallero ex-
 quisitissimum, quem possidet, Codicem *Commentariorum in*
Aphorismos practicos Boerhaavianos publicatum iri, ex quo
 copiosius aurum, quam nunc ex stercore supposititii Operis,
 colligere licebit. Restat, ut, quoniam ex tanto selectissima-
 rum rerum apparatu delectus difficillimus videtur, nonnulla
 tantum speciminis loco adducamus. Ex *Boerhaavianis* Præ-
 lectionibus particulam quandam, quæ in ipsorum statim
πρόλογόν initio legitur, ipsius Autoris verbis recitabi-
 mus, ut & tractandi ratio & dicendi genus cognoscatur.
 Dixerat *Boerhaavius* *Instit. §. 4*: *Morbi quidem præsentia*
impulsu automatico cogit corpus ipsum ad applicationem au-
nilis, cæterum ignoti. Hæc ita ipsemet explicat *pag. 3*
Prælectionum: Automatico] *Hæc nomine intelligimus*
motum pendentem ab artificiosissima corporis humani fabrica,
quam voluntatis imperio compescere non valeamus. Est equi-
dem, & vere existit, hoc motuum genus, licet displiceat quibus-
dam Philosophis. Corpus nostrum congeries est minimorum
cla-

elaterum, quorum actionibus conjunctis sanitas efficitur. Horum elaterum princeps est cor; id motus suus reciprocos perficit; donec universa machina corporis destructa sit. Sed minores elateres ubique dispersi sunt per corpus, arcentes injurias corporum, qua nos ambiunt. Ponatur in subitum frigus corpus hominis, motu nimid exastuans. Coagularetur certe sanguis, & sifteretur ejus motus subito, nisi caveret natura corporis. Constringuntur nampe subito vasa cutanea omnia, excludunt actionem inimici frigoris. Venenum assumptum est. Pereundum homini, si vis ejus aut in sanguinem se penetret, aut diu in viscere agere queat. Oritur vomitus. Actum est id omne, quod prastiturus erat peritus medicus. Neque resistere possumus benefica voluntati, ut voce pane vera utamur, machina nostra. Monet amicus amicum, se subitum ictum minaturum osulo, caveat, ne claudat. Secura est anima de periculo. Sed accedit feritura manus, subito clauduntur palpebrae, prospicitur tenerrimo organo, nulla anima prudentia, imo vero invita, sed frustra reluctante, mente. Adigitur vitri fragmentum intra cutem, sed vitrum non nisi in scindentes laminae frangitur, destruit ergo corpus, nisi expellatur. Ergo fit suppuratio, atteritur, quod in vicinia est, ut nascatur cavitas plena pure, ut fluctuet hostile vitrum, mox effluat. Harum actionum, a corporis mirabili fabrica orientium, junctam in conservanda valetudine potestatem Naturam vocavit Hippocrates, cui tot & tantas efficacias tribuit, crises, ut unicum nomen ex multis, acutorum. Ex quibus certe medicandi ratio mortalibus innotescere potuit. Sic felices in morbis acutis haemorrhagia venae sectionem, crudeli specie minax remedii genus, indicasse videntur priscis mortalibus. Sic, illapsa in oculum arenula, protinus videmus constringi valide palpebras, ita repelli oculum in interiora orbita, comprimi glandulam lachrymalem magnam, effluere lachrymas, que cito & eluant arenulam, & mulceant natam ex frictione inflammationem. Quid simplicius, quam imitari naturam, & illapsa inimica corpora expugnare sibiunculo, sub palpebras impellente liquo-

rem mitem & lepidum, qui & dolores leniat, & asperum corpus eluat. Hactenus Boerhaavius. Ex annotationibus Celeb. Halleri illæ ipsæ etiam, quæ ad *περὸς λόγόμενα* pertinent, largam confestim materiem nobis suggerent, ex qua singulares quædam observationes excerptantur. Dixerat Boerhaavius pag. 19, curiositatem veterum in stirpium collectione & præparatione ex Hippocratis ad Cratevam Epistola æstimandam esse, ubi locum natalem, tempus, conservacionem, Hellebori fusiis is persequatur. Monet vero Cel. Hallerus, nisi spuria fuerit hæc Epistola, quod satis videatur verisimile, curiositatem tamen Hippocratis, ibi laudatam, & vanam & proletariam esse. Itidem contra Boerhaavium pag. 21 docet, eundem fuisse anatomen eorum, qui condiendis cadaveribus operam olim addixerint, propterea, quod illi, abdomini per factum foramen inserentes manum, viscera ex obseuro evulsa, cerebrumque per nares hamo eductum, nunquam nisi lacerata viderunt. Liquere pag. 23 negat, quam sectam Philosophorum secutus fuerit Hippocrates. Theoretica enim scripta, in quibus in rerum causas inquirat, omnia, ni fallatur ipse, spuria esse, in veris autem monumentis adeo a ratiociniis abstinuisse Hippocratem, ut primus Philosophiam a Medicina separasse Celfo dicatur. Pag. 24, quamvis Schulzius atque Clericus negent, Hippocratem corpora humana secuisse, manifestum tamen ex locis genuini libri *περὶ ἀεθέρων* putat Cel. Hallerus, corpora humana, & de industria quidem, ab eo incisa esse, ut qui confirmet suam sententiam ex Anatomico experimento, in quo clavícula occurrit, homini ita fere propria particula, ut ex alio animali ea innotuisse Hippocrati vix videatur. De osteologia nemo dubitat. Eadem pag. Cel. Autor, Hippocratis scripta de vulneribus capitis, de fracturis & articulis, ordine, veritate, & fide, pæne præstare reliquis ejus scriptis, contendit. Pag. 25, Hippocratem Chirurgum & observatorem clinicum maximum fuisse, docet. Theoriam & neglexit, &, si libro de veteri medicina fides est, etiam damnavit Hippocrates, in anatome præter ossium cognitionem non curiosus. Medicamenta dura, paradoxa, & pauca, in

in usum vocavit. Vir in univcrsum magnus, & nobis etiam utilis, sed Medicinæ dogmaticæ non dicendus fundator. *Pag. 29, Celsum*, ait, ipsum Medicinam calluisse, idque satis clarum esse ex eo, quod proprium iudicium in diffidiis summi momenti exprimat, in Chirurgicis etiam propriam sententiam opponat aliis, atque de operatione ancyloblephari addat, se non meminisse, aliquem sic restitutum fuisse, argumento manifesto, eum artis effectus & operationes ipsas præsentem & perpetuo secutum esse. *Pag. 32* integrum, quam late patet, Medicinæ ambitum complexus dicitur *Galenus*, disciplinas nimirum, quæ artem præcedunt, Anatomien, Botanicam, partem medicam, Physiologiam, Pathologiam, Senioticam, methodum medendi, Pharmaciam, Chirurgiam, uberrime omnia, ita, ut nemo mortuum post eum similem laborem votis aggressus sit. Id dolendum est, quod posteri, perculsi eruditione & eloquentia *Galeni*, in iis acquirerint, quæ a *Galeno* acceperant, & de augenda arte ne cogitaverint quidem, quam dudum perfectam esse, serio existimabant, quod de Anatome, de Theoria medica, & de medicamentorum viribus, per quatuordecim fere secula verum est. *Pag. 36, Arabes, Græcorum* fere compilatores, morborum acutorum tamen aptiores curationes invenisse, aromatunque & mitiorum purgantium, Mannæ, Sennæ Cassiæ, Rhabarbari, utilem efficiam in vulgus notiozem effecisse, docemur. *Pag. 39 Paracelsus* non in pãgo Einsidlen, quæ recepta fama est, sed in Abbatis Cellani ditone, natus esse certo memoratur. *E pag. 47* discimus, primum a sordido lucro & vana divitiarum cupidine Chemiam ad indagandam naturam corporum revocatum a *Boyleo*, post hunc vero philosophicis usibus inservisse, autoribus *Homborgio, Hoffmanno, Stablio, & Boerhaavio*, quæ nemo difficiliore labores susceperit, nemo remotas elementorum naturas propius inspexerit.

FLORES GEOMETRICI, EX RHODONEARUM & Cleliarum Curvarum descriptione resultantes,

1711

una cum novi Mesolabi expeditissimi auctario, Autore
 GUIDONE GRANDO, Abbate S. Michaelis
 in Burgo Pifarum, & in Academia Pisana
 Publico Mathematicos Professore.

Florentiz, typis Regiæ Celsitudinis, apud Tartinium
 & Franchium, 1728, 4.

Plag. 10, Tabb. 22. 2.

Vehementer omnino dolemus, tardissime ad manus nostras pervenisse libellum huncce elegantissimum, eruditionis mathematicæ præstantioris, cujus laude dudum floret Autor Celeberrimus, novum non minus, quam jucundum lectu, specimen. Ecquid enim, quæsumus, mirabilius, quam ex eo Geometriam videre naturæ æmulam, folia floresque ferre, suosque adeo hortos habere? In eos vero immissus, favente Minerva, Cel. Autor, duos exinde fasciculos decerpit, unum, qui ex Curvis quas vocat, Rhodoneis, alterum, qui ex Clœliis, quas appellat, componitur. Et priorem quidem, inde a fatia longo tempore dono misit Regiæ Scientiarum Societati Londinensi, quæ in *Transactionum* suarum *Anni 1723 Mense Julio & Augusto num. 378* eum luci dedit; alter vero plane novus est. Cum enim Vir doctissimus florum suorum Geometricorum mentionem alicubi fecisset, multos cupido invasit, propius, quid rei hoc esset, videndi; quibus igitur rem gratam facturum, Schediasma suum de Rhodoneis non modo typis describi de novo curavit, adjectis quibusdam observationibus, sed alterum quoque, non minus elegantem, Clœliarum fasciculum Supplementi loco adjecit. Utrumque vero in observantiz suæ testimonium obtulit Illustrissimæ Doctissimæque Comitissæ *Clælia Orillo Borromea*, cujus virtutes eximias, raramque in rebus præcipue mathematicis scientiam, effuso studio prædicat. Sed ad rem, Geometricos igitur flores Vir Cel. generatim appellat figuras, Curva quadam, per aliquot foliorum ambitum, ab uno centro sese expandentium, deducta, circumscriptas. Jacent autem, vel in uno plano, vel in Curvam superficiem expansæ sunt.

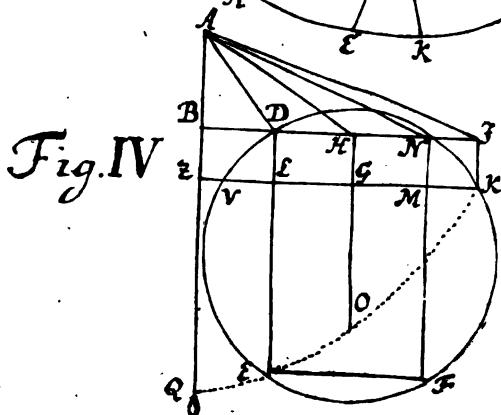
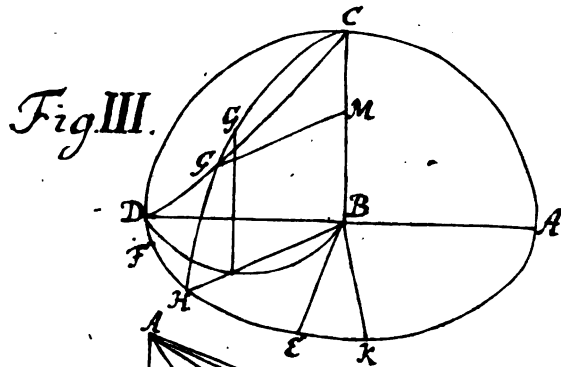
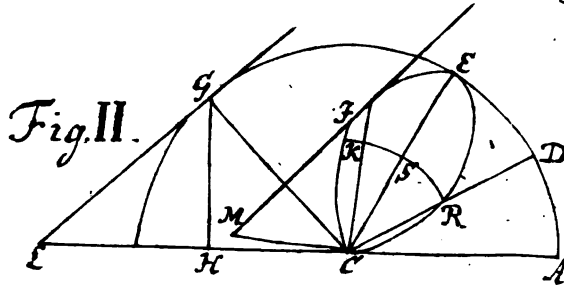
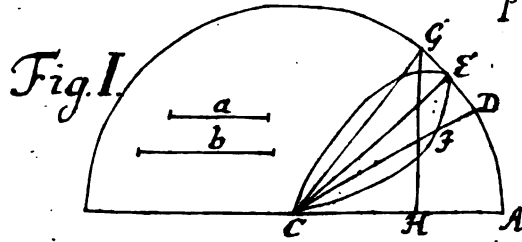
TAB. I
Fig. 1.

Pro numero foliorum flores sunt bifolii, trifolii, quadrifolii, pentafolii; quibus, methodi causa, addere licet unifolios. Cum vero modis innumeris ejusmodi flores generari possint, duos duntaxat ad examen revocat Cel. Autor, quorum unus Curvas Rhodoneas, Clœlias alter, exhibet. En Rhodonearum descriptionem: Assumpto quolibet circulo, cujus centrum sit C , ductoque radio CD ad alterum CA positione datum utlibet inclinato, si fiat angulus GCA ad angulum DCA , sive arcus GA ad DA in ratione constanti b ad a , ductoque sinu GH , fiat $CI = GH$, erit punctum I ad Rhodoneam ipsius datæ rationis b ad a . Quodsi omnia Rhodoneæ folia unius circulatione comprehenduntur, Rhodonea simplex erit; si duabus, tribusve, erit duplex, aut triplex, & sic porro: Potest etiam Rhodonearum generatio duplici motu pendere: altero æquabili radii CA moti circa centrum C , per ipsum radium alternis vicibus ascendentis & descendens, viribusque sollicitati, quæ sint ut sinus complementi anguli GCA , qui ad DCA est ut b ad a , quæ ratio ipsius Rhodoneæ propria dicitur. Porro non difficulter perspicitur, Rhodoneam duos habere ramos similes & æquales ex utraque parte axis CE . Potest autem Rhodonea simplex describi, quæ dictum numerum foliorum m complectatur. Scilicet pro ratione a ad b assumatur ratio 1 ad $\frac{m}{2}$. E. g. Quodsi desideretur hexafolia, erit $m = 6$, ergo

$a : b = 1 : 3$. Etenim numerus foliorum, quibus integra Rhodonea simplex compingitur, est ad unitatem ut $2b$ ad a , prout demonstrat Cel. Autor; adeoque, si $a : b = 1 : \frac{m}{2}$,

erit, duplicando consequentes, $a : 2b = 1 : m$, sive $2b : a = m : 1$, ergo numerus foliorum desideratus m prodibit.

Pro Rhodonea duplici sumenda ratio 1 ad $\frac{m}{4}$, existente m .

impari numero; pro triplici, 1 ad $\frac{m}{6}$, dummodo m non sit

divisibilis per 3 ; pro quadruplici, 1 ad $\frac{m}{8}$, existente m impa-

ri, & sic porro. Quodsi autem ratio a ad b sit irrationalis, Rhodonea ex infinitis circulationibus generabitur, & infinitis circulationibus generabitur folium, cui circulus integer circumscribitur. Quibus ita declaratis, progreditur Vir Cel. ad Quadraturam spatiorum a Rhodoneis comprehensorum, nec non ad earum rectificationem. Igitur demonstrat, quodlibet Rhodoneæ folium esse ad Quadrantem circuli ut a ad b ; porro, quodlibet folium esse sectoris circularis sibi circumscripti subduplum, unde sequitur, totam Rhodoneam simplicem esse unius circuli subduplam, duplicem duorum, triplicem trium, & sic deinceps. Quodsi bifariam secetur angulus ECA , quem axis folii Rhodoneæ CE comprehendit cum CA , per rectam CD , quæ Curvæ occurrit in R , & deinceps radio CR describatur arcus RSK , erit lunula KER perfecte quadratilis, & ad quadratum radii ut a ad $4b$. Plura quoque spatia mixtilinea Quadraturæ capacia a Cel. Autore ostenduntur, quæ in ipso libello videri possunt. Pro tangente ad quodlibet folii punctum ducenda, v. g. ad I , ducatur CI , sitque in circulo (ex generis Curvæ) $GH=CI$. Ducatur ad G tangens GL , sitque subtangens circuli HL . Quo facto, fiat, ut b ad a , ita subtangens circuli HL ad CM , quæ perpendicularis est ad rectam CI , junctaque MS tanget Rhodoneam in puncto I . Quod dimensionem perimetri folii cujuscunque attinet, demonstratur, si fiat, ut b ad a , ita radius circuli ad quartam, describaturque Quadrans Ellipseos, cujus semiaxes sint radius circuli & quarta modo inventa, demonstratur, inquam, perimetrum Quadrantis elliptici æqualem fore perimetrio semifolii Rhodoneæ, & partes partibus correspondentibus. Quibus expeditis, monstrat Autor Cel., quomodo Rhodonea datæ rationis a ad b (minoris inæqualitatis)

TAB. I
Fig. 2

TAB. I
Fig. 3.

ex conica superficie secanda fit. Jam vero de Clœliis quoque Curvis dicendum. Earum vero genesis, Rhodonearum origini analogâ, est ejusmodi : Secetur Sphæra (vel Sphæroides, vel solidum cujuslibet Curvæ, circa axem suum rotatione genitum,) plano horizontali, exhibente circulum DEA , quod per centrum, vel citra vel ultra-transiens, concipi potest; auctoque plano verticali $CGHB$, cujus intersectio cum horizontali sit recta BH abscindens a fixo puncto E arcum EH , qui sit ad EFm ratione data a ad b , ponatur CM æqualis sinui arcus ipsius EF , (aut illi sinui proportionalis in ratione CB ad BD , quoties circulus DEA non transit per Sphærx centrum, seu generalius, quoties radius DB non æquatur altitudini CB Conoidis CDE .) atque in plano CHB ordinetur MG ipsi BH parallela, erit punctum G in Curvam CGD , quam Clœliam vocat Autor, & quidem primæ descriptionis. Secundæ vero descriptionis Clœlia est, quando in ipso radio BH pars BI accipitur æqualis sinui arcus EF , hincque erigitur perpendicularis IG , arcui CH occurrens in G , quod punctum erit ad Clœliam secundæ descriptionis. Ejus igitur ichnographia est folium Rhodoneæ DIB rationis a ad b . Quodsi Cylindrus super folio Rhodoneæ eng intelligetur, intersectio ejus cum superficie sphærica vel sphæroidica Clœliam hancce producet. Patet exinde, vel Clœliam secundæ descriptionis solum in hemisphærio aut in portione hemisphærio minori formari posse. Utriusque vero descriptionis Clœliæ a duplici quoque motu produci possunt, perinde ac Rhodoneæ. Sed, ne nimis longi sumus, videamus statim, quænam de Curvis hisce notatu digniora sint. Et primo quidem numerus foliorum invicem distinctorum cujusvis Clœliæ est ad unitatem ut $2 \cdot b$ ad a ut in Rhodoneis. Quodsi ratio a ad b sit irrationalis, innumera folia Clœliam component. Ubi vero $a = b$ prodit in hemisphærio Clœlia bifolia, quæ in prima descriptione idem est ac Carbasum quadrabile, olim a Leibnitio determinatum in *Actis A. 1692 Mense Junio pag. 275*. In secunda vero descriptione prodit portio ista curvilinea, juxta quam fenestras testudinis fuz aperiendas decuit *Vivia-*

aut. Quoad Quadraturam foliorum Clœliarum demonstrat. Cel. Autor, eas, quæ primæ sunt descriptionis, absolute semper quadrabiles esse. Quodsi enim distantia plani horizontalis secantis a vertice Sphæræ sit = P , & Q = quartæ proportionali ad b , a , & radium Sphæræ; semifolium Clœliæ ostenditur æquari rectangulo ex P in Q ; unde variz deducuntur conclusiones. Circa Quadraturam Clœliarum secundæ descriptionis multa observantur notatu digna, quæ tamen huc transferri vix patitur spatii angustia. Quoad rectificationem Clœliarum, docetur in primis, qua ratione iavenienda sit peripheria Elliptica, æqualis Clœliæ secundæ descriptionis; ubi pulchram analogiam inter rectificationem Rhodoneæ & Clœliæ observare est. Jam enim diximus, cujusnam Ellipsis semiperimeter sit æqualis perimetro folii Rhodoneæ; quodsi jam fiat Ellipsis, cujus semiaxes conjugati sint, quarta proportionalis ad b , a , & radium Sphæræ, quæ dicatur B , & alia C , cujus Quadratum sit æquale Quadrato B & Quadrato radii Sphæræ simul sumtis; ejus semiperipheria exæquabit folium Clœliæ, prout Cel. Autor eleganter demonstrat. Et hic quidem recensione præclarissimi Tractatus finem imponere animus erat; lecta tamen Appendice, quæ novam pro iaveniendis duabus mediis continue proportionalibus methodum continet, temperare nobis haud potuimus, quin istam exscriberemus. Praxis autem Problematis est, quæ sequitur. Sint datæ rectæ DE , DN , ex quibus fiat rectangulum $NDEF$; illique circumscribatur circulus DKF , ac statuatur omnia in plano verticali, ita, ut DN sit horizontalis & DE verticalis. Extensa vero ND versus B , ut sit $BD = DH = \frac{1}{2} DN$, erectaque perpendiculari BA , ad ipsam inclinetur ex D recta $DA = \frac{1}{2} DE = DP$; fixoque in A clavo; affigatur filum AQ , distentum plumbis Q , cujus longitudo sit = $\frac{1}{2} DE = AD + DE$. Mox, stilo apposito ad filum in B , paulatim adducatur stilus juxta lineam horizontalem BNI , promovendo ipsam filum; ut successive positiones accipiat ADE , AHO , ANR , AIK , (tutius erit loco stili acum adhibere, cujus foramini filum insertum sit.)

TAB. I
Fig. 4.

fit). Ubi ergo plumbum Q flum distendens, & per E circula-
 rem aream ingressum inde exire cœperit ad punctum K , hoc
 ipsum signetur in circumferentia; nam, ducta KL parallela
 ipsi DN , erunt KL , EL , mediz quz sitz inter datas ED ,
 DN . *Q. E. I. Demonstratio:* Quoniam $AI + IK = AD +$
 DE , ablati s æqualibus IK & DL , fit $AI = AD + LE$;
 ergo $AI^2 = AD^2 + LE^2 + 2AD \times LE = AD^2 +$
 $DI^2 + 2ID \times DB$; ergo $LE^2 + 2AD \times LE = DI^2$
 $+ 2ID \times DB$. Jam vero est $DN = 2BD$, & $DE =$
 $2DA$; ergo $LE^2 + DE \times LE = DI^2 + DN \times ID$.
 Porro est $DI^2 = DN \times DI + NI \times DI$; ergo $LE^2 +$
 $DE \times LE = 2DN \times DI + NI \times DI = 2LM \times LK$
 $+ MK \times LK = 2LM \times LK + LK \times VL$, ob $VL =$
 MK . Porro est $DE = DL + EL$; ergo $DE \times LE =$
 $DL \times LE + EL^2$; quamobrem habebitur $2EL^2 + DL$
 $\times LE = 2LM \times LK + LK \times VL$. Ablatis jam rectan-
 gulis $LK \times VL$ & $DL \times LE$, quæ ob circulum æqualia
 sunt, restabit $2EL^2 = 2LM \times LK$, vel $LM \times LK =$
 EL^2 ; ergo $LK: EL = EL: LM$, vel, quia $LM = D$
 N , erit $LK: EL = EL: DN$. Rursus, quoniam $DL \times$
 $LE = VL \times LK = LK \times MK$, erit $EL^2 + DL \times LE$
 $= LM \times LK + LK \times MK$, quoniam modo ostensum est
 $EL^2 = LM \times LK$. Est autem $LM \times LK + LK \times M$
 $K = LK^2$; ergo $LK^2 = EL^2 + DL \times LE = DE \times LE$;
 $DE: LK = LK: LE$. Igitur DE , LK , EL , DN , sunt
 continue proportionales. *Q. E. D.* Notandum, Curvam
 $QEOK$ a pondere Q descriptam esse hyperbolam æquilate-
 ram, cujus axis transversus est $= 2AB$.

PRAELECTIONES DE CREATIONE MUNDI

*in quibus quaedam Leibnitii & aliorum opiniones exa-
 minantur, edita a JO. GEORG. ABICHT, S.*

*Tb. D. & Prof. Publ. Prim. Consist. Aessore,
 Pastore, & Circ. Saxon. Sup. Gen.*

*Vittembergz, impensis Sam. Godofr. Zimmermanni, 1758, 4-
 Plag. 5.*

Autoz

S. Rev. Autor, *vũy ãy oýlois*, Prælectiones suas obfignat epiphonemate: *Amicus Plato, amicus Aristoteles, amicus Newton, amicus Leibnitiſius, amicus Wolffius, ſed magis amica veritas.* In Præfatione *Leibnitiſium* arbitratur exiſtiſſe hominem, nonnunquam nimia ingenii judiciique fiducia a veritate digreſſum. Fabulam *Valla* de *Tarquiniſi Sexti* filio, *Apollinom* de ſua fortuna conſulente, ac in *Minerva* adyta ducto, exiſtimat, quantum ad acceſſionem de ſalutato *Minerva* adyto attineat, eſſe iudicium *Fontenellii* de *Leibnitiſi Theodicaa*. Liceat autem nobis monere, duo hic eſſe notanda, unum de *Leibnitiſio*, alterum de *Fontenellio*. *Leibnitiſius* ipſe, quantum ad prius attinet, eſt illius acceſſionis autor in *Parte III Theodicaa* §. 404 ſeq. *Fontenellius* autem hæc in *Vita Leibnitiſi* tantum reperiit, tantum abeſt, ut voluerit augmento illius fabulæ iudicium ferre de *Leibnitiſi Theodicaa*. Ejuſdem videtur eſſe commatis, quod *Cel. Autor* §. 73 pag. 34 dicitur, *Leibnitiſium* dicis cauſa ſententiam *Baylii* reſuſcitare, innixus *Epistoſæ* cuidam, a *Leibnitiſio* ad *Cel. Pfaffium* data. Novimus enim, quid *B. Jo. Chriſtoph. Colerus* in *Anthologia* reſponderit. Docet *S. Rev. Vir.* æternitatem a nobis deſignari haud poſſe, Deum in certo æternitatis puncto libere creari mundum, eumque in tempore perfeciſſe, & ipſam præterita cum futuris ac præſentibus ſine ulſa ſucceſſione intelligere. Addit porro, eos, qui materiam eſſe æternam, in quam Deus ab æterno operetur, ſtatuant, ſtatueri duo ſumma æterna principia, quorum alterum alteri haud ſubſtit. Dum vero materiam illam fictam vocat *ſubjectum paſſivum*, nobis nondum licet intelligere, quare ratione ſubjectum ejuſmodi paſſivum dici poſſit ſummum ac independens. Materiam ſolam per ſe & neceſſario ſubſiſtere, eam ob cauſam tradit eſſe abſurdum, quod motus & forma huius univerſi (externa indubie) ſunt in numero rerum conſequentium. Alii ex contingencia virium finitarum, earumque reſiſtentium ſeu reagentium, id ipſam demonſtrare malunt. Argumentum illud, a contingencia mundi ductum,

Pag. 36

Viro S. Rev. visum fuit summi ponderis, cui quippe
 inædificavit fundamentum tractationis suæ. Recenset ille
 deinde summam opinionem veterum Philosophorum de
 cosmogonia, quas Auctores Socii Angli in *Historia uni-*
versalis Parte prima copiosissime exposuerunt. Ipse
 deinde *Aristoteli* eam tribuit sententiam, mundi nun-
 quam existisse exordium, mundum nunquam esse creatum.
 Idem tradit, *Spinozam* fuisse Epicuræorum discipulum.
 Mundum esse æternum, negat, rationem arcessens ex ejus
 contingentia. Genus humanum esse æternum, negat ex eo,
 quod homines nascuntur, & veteres, mundum divinitus
 esse creatum, confessi fuerunt. Singulare est, Auctorem
 credere, axioma illud: *Essentia rerum sunt æterna*, ideo a
 Platone & Aristotele fuisse assensione exceptum, quod prior
 fixerit, mundum intelligibilem esse æternum, posterior au-
 tem crediderit, mundum sensibilem esse æternum. En ejus
 mentem, hisce verbis expressam: *Essentia rerum nunquam*
 existunt sine earum existentia. Novimus alias, *Cartesium* ita
 docuisse, ut ne videretur transsubstantiationis dogma enerva-
 re, quod cum essentiis rerum hæc æternis mutabilibusque,
 & ab existentia varia dependentibus, satis concordat. Cre-
 dibile nobis videbatur initio, Auctorem Summe Rev. voluisse
 scribere: *Existentia rerum nunquam existunt sine earum*
 essentia; nisi idem statim subjecisset: *Rerum essentia nun-*
 quam existunt sine existentia, quod *Nominales Philosophi*
 firmis rationibus probant. Quod vero *Thomas & Scotus*,
 essentias rerum æternas esse, dixerunt, id ex amore *Ari-*
 stotelis factum esse, puta. Hinc sequitur, nullum dari
 triangulum in intellectu Dei, nisi re vera & extrinse-
 cus quoque triangulum existat ejusmodi. Nescimus fere,
 an non pro eo alveo ex opinione Cel. Auctoris profluat
 doctrina de æternitate mundi. Essentia enim rerum fue-
 runt semper in intellectu Dei, ideoque sunt æternæ. Si
 igitur essentia & existentia ætate sunt æquales, existentia rer-
 um, quarum essentia Deo fuere semper obvia, erit quo-
 que æterna. At suspicari libet, notionem *essentie* Auctori
 esse

esse aliam ac nobis. Credit deinde, eo non sequi, essentialis esse æternas, quod *multa res sunt (*) possibiles, quæ actu non existunt*, & quod vitium non possit simul esse virtus, sed æternum discrepet a virtute. Propositiones identicas exigui usus & momenti esse, opinatur. Negat, dari simplicia extensionis expertia, & hæc ex existentia rerum compositarum demonstrari posse, inficiatur. Addit: *Sed hoc sequitur, dantur composita extensa, ergo dantur simplicia extensa, id est, atomi*. Si tamen stricte loquimur, *simplicia extensa* conveniunt cum *indivisi multipliciter divisi*. Monades tamen cogitantes, & ex, quæ non cogitare valent, a doctoribus monadum satis distinguuntur. Addit Cel. Autor illud: *Monades Leibnitii non sunt probabiles*. Docet deinde, *essentiam rerum contingentem* esse. Cum vero alii putabunt, hoc idem esse, ac triangulum posse essentialiam trianguli retinere, & nihilo minus fieri quadrangulum posse, nostrum est, suspendere iudicium, & hanc litem Scholasticis permittere. Ostensum it deinceps, *mundum non esse machinam*, nec horologium cum mundo esse comparandum; tempus vel durationem mundi non esse ordinem successivorum; mundum æternum esse eundem, ac eum, qui a Deo haud sit creatus; animam non esse substantiam univèrsi representativam pro situ corporis in univèrso; indifferentiam, objectorum probare libertatis humanæ specimina, vel potius arbitrii humani; principium rationis sufficientis & indiscernibilium consistere haud posse cum libertate Dei; libertatem humanam consistere in potentia interna agendi, quæ a nulla externa dependeat causa; illos, qui voluntatem moveri dicant externis rationibus moventibus, loco libertatis introducere necessitatem. Addit posthæc: *Ego dico, mundum non esse puram machinam, sed in ea locum habere liberarum hominum actiones. Sed Clar. Wolffius putat, mundum (corporeum) esse puram machinam, in qua actiones ex puro arbitrio productæ nullum locum inveniunt. Ego assero indiffe-*

Pag. 10.

13.

14.

16.

17.

19.

L 2

ren-

(*) Has res inter se connexas Leibnitius vocavit mundos possibiles.

*ventiam, ut conservetur justitia Dei; Clariss. Wolffius negat indifferentiam, ut machina mundi conservetur. Libera enim actiones non habent locum in machina (corporea). Judices æquus Lector, quis nostrum tueatur veritatem divinam. Liceat tamen credere, eos, qui cum B. Jo. Frans. Buddeo, aliisque Theologis, nec infimi subsellii viris, æquilibris indifferentiam a libertate hominum tuenda excludunt, justitiam Dei & veritatem divinam reliquisse salvam. Dicent alii, mundum corporeum aut esse machinam, aut animal, &, sublato hoc casu posteriori, restare priorem. In ipso Corpore Juris civilis Justiniani confertur facultas deligendi humana cum libræ momento, licet justitiæ civilis ibi plena sint omnia. Leibnitiuſ docuit, corpora agere secundum regulas mechanicas, spiritus secundum invitamenta logico-moralia. Noster docet, animam non agere ad modum machinarum, sed ad modum entium rationalium, & libere agentium. Ipse requirit ad liberum animæ arbitrium, ut ipsa physice influat in corpus, & illud moveat, & eam ob causam rejicit harmoniam præstabilitam, quasi cum hac consistere nequeat arbitrium animæ. Homines appetere bona, (licet ea ipsis sæpe talia appareant,) & mala averſari, negat ob verum furentis Medea: *Video meliora proboque, deteriora sequor,* & ob Rom. VII, 15, 19, 23. Sed nemo negat, hominibus sæpius magis placere bona apparentia, quam solida & vera: Bonum a Cel. Wolffio definitur, quod statum nostrum perficit. Id est bonum verum. Sed idem largitur, hominem sexcenties bonum sequi imaginarium & apparens. Ipse autem Autor id vocat bonum, quod in nobis aut voluptatem efficit, aut auget, aut dolorem minuit. Sed id ipsum est bonum vel verum, vel apparens. Addit Noster: *Animam habere vires intelligendi, volendi, & corpus movendi, experientia testatur. Non existimo, animam in se ipsa evolvere ideas rerum mundanarum; id enim nullo experimento probatur, & ex eo sequitur, mundum presentem nobis esse invisibilem.* Progreditur deinde ad harmoniam præstabilitam, eamque sibi minus probari, argumen-
 tia*

is haud contemnendis significat. Id vero ex Historia philosophica comprobari posse, negare liceat, quod intexit: *Animam agere in corpus, & corpus in animam, omnes antiqui docuerunt Philosophi.* Cartesius, qui *actionem animam in corpus; & corpus in animam, negavit, &c.* Cartesiani recentiores, licet non omnes, ita docuerunt, non ipse *Cartesius.* Nec negamus, influxus physici systema esse facile & satis commodum, nulla absurditate laborans, licet nondam comprehendamus, qui illud quotidiana experientia stabiliatur. Modum enim commercii animam inter & corpus, & ipsam unionem utriusque, nimis ignoramus. Id quoque consecretarii nobis non patescit: *Necessa est, ut anima in corpus agant, actionesque humanas producant, alias neque Deus, neque magistratus, homines punire possit.* Pœnæ enim, earumque sentiones, in tribus systematibus, quodcumque eligamus, manent salvæ. Systemata illa sunt hypotheses, non sunt principia moralia. In nullo eorum negatur, animam esse causam efficientem & principium exigitivum actionum corporis, actionesque liberas imputari hominibus posse & debere. In singulis eorum multum inest incomprehensibile, ut in multis aliis rebus physicis. Inde, quod mechanismus corporis in harmonia præstabilita est incomprehensibilis, Autor colligit, illud esse rejiciendum, indubie largiturus, influxum quoque physicum esse incomprehensibilem, siquidem corpus in animam nec contactu, nec inflatu, agere potest. An Ill. *Wolfus* ordinarium & naturalem modum excitandi fidem per verba audita concionis sacre neget, quemadmodum Vir Cel. sibi persuadet, admodum dubitamus. Auditio enim illa fit naturaliter, & secundum regulas mechanicas. Vis vero verbi divini exserit sese in animo secundum *ordinem regni gratiæ*, quem Theologi exponunt. Procedit porro Autor ad controversiam de origine mali, ubi *Leibnizium* notat, qui nihil eorum inficiatus est unquam, quæ hic ex historia lapsus *Adami*, creationis, regni gratiæ & gloriæ, proferuntur. An Vir S. Rev. *Theodicaam* perle-

25.

30.

Pag. 32.

gerit, fere dubitamus, siquidem in Præfatione id *Fontenellio* tribuit, quod *Leibnitius* posuerat in *Theodicaa*. Docet ipse, *mala metaphysica non esse mala*. Illa fuisse effecta a *Leibnitio*, addit, ut ex eis deduceret malum morale, ratus, ex illis haud necessario sequi malum morale. At subungere hoc liceat, *Leibnitium* ex finitudine originaria animarum humanarum deduxisse tantum *possibilitatem labendi in malum morale*. Quod enim humanum genus re vera lapsum fuerit in malum morale, id ex sacris literis demum ac tristi experientia communi constat. *Leibnitius* ex infinito Dei intellectu, summa ejus bonitate, sanctitate, & bonitate, collegerat, Deum creasse mundum, in quo, simul sumto, cujus pars est regnum gloriæ & ipse sanctorum angelorum chorus, tantum boni inveniatur & contineatur, quantum a præstantissimo & optimo Deo expeti possit, malum vero morale ex abusu arbitrii humani exortum, a Deo autem ob rationes perfectionibus suis haud alienas permissum fuisse. Hæc est summa *Theodicaa*. Quare profani quoque homines solent jactitare, *Leibnitium* in gratiam Theologorum isthæc ita compaginasse. Noster vero hæc subdit: *Leibnitius respondit, Deum, qui semper vult optimum, ex pluribus mundis (possibilibus) elegisse optimum, quod vere non probat, sed sumit*. Optimum hoc loco est idem ac scopo bono convenientissimum. Ex perfectionibus Dei facile patet, Deum non nisi convenientissima sibi a pluribus possibilibus deligere. Recordamur simul eorum, quæ *S. 4 pag. 2* Autor proposuit, scilicet mundi hujus formam, ordinem, dispositionem, & partium motum, *alio etiam modo existere potuisse, & hunc mundum productum esse ex arbitrio entis sapientis & potentissimi*. *Leibnitius* hæc ita proposuit: E pluribus mundis possibilibus Deus hunc elegit sapientissimus, eumque optimum, siquidem sapientissimus eligit scopo convenientissima, id est, optima. Differt uterque in modo loquendi, res utrobique est eadem. Concessit *Leibnitius*, a mundo optimo haud profusus

33.

sus diffidere & aliena esse mala moralia permiffa. Id
 Noster ita exprimit: *Supponit, optimum in suo genere mun-*
dum sine malis esse non posse. Utinam addita fuiffent Leib-
nizii verba! Ut Baylis objectionem quandam obtundat
 Vir Celeberrimus, subjicit hæc: *Libertas hominis pertinet*
ad essentiam hominis, & non est gratia accidentalis. Videtur
 hic essentiam existimare quiddam immutabile, citra quod
 homo non potest esse dicique homo. Si quid liceat divina-
 re, essentia hic prorsus alia intelligitur ac illa, quam supra
contingentem & ideo mutabilem dixerat. Tandem S. Rev.
 Autor plures mundos possibiles negat, quos tamen fuerat
 largitus §. 4 pag. 2 re ipsa, licet verbis alijs usus. Subdit
 tandem Vir humanitate olim & muneris gravitate vene-
 rabilis: *Hæc inter alia plurima negotia scribere licuit. Ve-*
ritas divina me dissentire jubet in his opinionibus. Sed meus
dissentus nil derogat venerationi, quam meritis summorum
Philosophorum in rem literariam debeo. Libertas modesti
dissentendi in orbe literario merito locum retinet, quam mi-
hi humanitas Virorum eruditissimorum non denegabit. Qui
 candor, quæ ipsa humanitas, quod ipsum Viri Cel. favendi
 Audium, nos invitavit, ut eadem modestiæ nonnihil passim
 moneremus, rati, ipsi, si viveret, haud displiciturum esse
 amorem proximi excusandi & defendendi, inviolato erga re-
 liquos amore, siquidem modeste dissentire licet, & veritas
 divina docet, ne quis quid deterimenti etiam post mortem
 capiat, cum pro se amplius haud valet causam suam orare,

96.

DISSERTATIO EPISTOLARIS AD V. S. R.
CHRISTOPHORUM AUGUSTUM HEUMAN-
NUM, qua ipsi Natalem 56 gratulatur, atque simul de
Eruditis, quibus dies natalis fuit fatalis atque ulti-
mus, breviter commentatur, FRID. PÉTR.
TACKIUS, V. D. M.

Gœttingæ, 1736, 4.

Plag. 2.

Eruditis, qui operibus immortalibus & haud desituris va-
 cant, de morte etiam cogitandum esse, prudens dicta-
 tat

pag. 6.

7.

13.

15.

tat & docet experientiz magistræ norma & vox constans.
 Ipsi enim dies natalis sæpius fuit fatalis & morte plenus.
 Cl. *Daniel Fridericus Janus* de hoc argumento sese acturum
 esse, promisit in *Miscellan. Lipsens. Tom. II pag. 642*,
 sed fidem datam adhuc non liberavit. Nonnulla tamen præ-
 stitit *Theodorus Crusius* in libro, *Vergnügung müßiger Stunden*,
Tom. I Observ. 2 pag. 19, quæ ad hocce spectant corymbos.
 Omnia in ordinem redegit ac spicilegiis auxit Vir doctissimus
 & Pl. Reverendus, *Tackius*, cui alia quoque scripta orbis de-
 bet literatus. *Joannes Argill*, Anglus, ut ostenderet, fieri
 omnino posse, ut etiam in his terris homo mortem effugiat,
 & corpore fiat immortalitatis compos, dummodo fidei in
 Christum innitatur heroicæ, omnibus modis contendit. Con-
 fer *Relationes innocens A. 1702 pag. 21*. Eruditi ipso opere
 comprobarunt & tenuerunt contrarium *Argillio*, qui die suo
 natali obierunt mortem. Ex ordine Theologorum huc re-
 ferendi sunt *Gregorius Magnus*, testis veritatis Evangelicæ,
Henricus Cardinalis, Portugalliz Rex, *Georgius Schorerus*, Ja-
 suita, *Dionysius Vasquez*, Monachus Hispanus Ordinis Ere-
 mitarum, & Doctor Theologicæ, *David Klugius*, Borussus,
 Pastor Hambugensis, *Erhardus Schnepfius*, & *Joannes a*
Fuchte. Ex ordine Jureconsultarum hic commemoran-
 tur *Hermolaus Barbarus*, (sed qui nunquam Jcti nomen
 affectavit,) *Petrus Francius*, importune cum *Jacobo Peri-*
zenio altercatus, *Joannes Hevelius*, Mathematicus, Con-
 sul Dantiscanus, *Albertus a Mandelslo*, *Joannes Ubricus*
Pregitzerus, & *Petrus Pitheus*. Medicos huc transcribimus
Prosperum Albium, *Joannem Ludovicum Hanemannum*,
Joannem Hortensium, *D. Martinum Gottbelf Læschernum*.
 Inter Philosophos non omittimus *Platonem*, *Antipatrum Si-*
donium, *Orontium Fincum*, *Paulum Didymum*, & *Wolfgan-*
gum Casparum Priutz. Gratulamur Autori doctissimo
 vitam huc usque placide transactam, comprecantes ei dies
 in posterum & multos & jucundos. Imponimus vero. hisce
 finem addito versiculo:

Ad finem si quis se parat, ille sapit,

BS ** (193) ** 36

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM.

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus IV Sectio V.

INTRODUCTION A L'HISTOIRE UNIVER-
selle, &c.

Hoc est,

*INTRODUCTIO IN HISTORIAM UNIVER-
salem, complectens originem, progressum, vicissitudines,
& ruinam, Monarchiarum, primariorum regnorum, re-
rumque publicarum, inde ab orbe condito usque ad Im-
perii Romani in Occidente destructionem: & finem, addi-
ta supputatione chronologica, Autore DANIELE
THIENPONT, Sacerdote.*

Tomus II.

Bruxellis, impensis Joannis Leonhardi, 1736, 4.

Tom. I Alph. 2 plag. 17, Tom. II Alph. 2 plag. 9.

Cum Historiarum studium sit & utile, & amœnum, & tam
ad prudentiam sensim instillandam accommodatum,
quam ad perfectiones Dei cognoscendas, ejusque poten-
tiam, sapientiam, & justitiam, intelligendam, idoneum;
Auctor Pl. Rev. id ipsum non solum agnovit, ac in
Præfatione exposuit, sed tractationem ipsam quoque hi-
storiam ad hunc finem edifferendum direxit, prædican-
dus eo nomine, quod Geographiæ & Chronologiæ præ-
sidia passim ita adhibuit, ut Lectori faciliorem de re-

B b

bus

bus ipsis & eventis earum notitiam insillaverit. Chrono-
 logiam Codicis Ebraici sequitur, licet eos non fastidiat, qui
 septuagintaviralem amplectuntur. *Tomo primo* exponun-
 tur varia, quæ *Capitibus quinque* comprehenduntur. *Caput*
primum est chronologicum. Eo enim exhibetur supputa-
 tio, a condito mundo ad natalem Jesu Christi deducta, &
 in sex epochas distributa, primam ab exordio hujus universi
 usque ad diluvium, secundam a diluvio usque ad *Abrahami*
 vocationem, tertiam a vocatione *Abrahami* usque ad exitum
 ex *Aegypto*, quartam ab illo exitu usque ad initia templi *Salomoni*,
 quintam ab illius templi initio usque ad *Judzorum*
 exilia, sextam a *Judzorum* inde exilio usque ad natalem Jesu
 Christi. *Caput secundum* æque est chronologicum, quo de
 originatione vocis *Era*, de *Olympiadibus*, de anno *Juliano*,
 de *Era vulgari*, & de *Epochis*, agitur. *Capite tertio* differi-
 tur de exordio mundi, de annis filiorum *Noachi* quatuor-
 versus diffusorum, de Monarchia *Assyriorum*, de *Cyro* &
 Monarchia *Perfarum*, de Regibus *Macedoniæ* ante *Alexan-*
drum Magnum, de Monarchia *Græcorum*, seu de *Alexan-*
dro Magno, de divisione terrarum *Alexandro* subditarum,
 de Regibus *Macedoniæ* post *Alexandrum Magnum*, de Re-
 gibus & *Asiæ* & *Aegypti* & *Syriæ* post *Alexandrum* eundem.
 Regibus vero illis, *Aegypto* dominatis, præmittuntur anti-
 quiores etiam, qui regno præfuerunt, principes. *Capite*
quarto exponitur de potioribus regnis & rebus publicis *Græ-*
corum, de regno *Argolidis* & *Mycenarum*, *Corinthi*,
Spartæ, seu *Lacedæmonis*, *Athenarum*, & *Lydiæ*, atque
Tyri & *Sidonis*. *Quintum* complectitur rempublicam *He-*
bræorum, ductores, & judices, & Reges eorundem, Reges
Judæ & *Israëlis*, summos *Judzorum* Pontifices, familiam &
 gentem *Maccabæorum*, Reges *Judææ* ultimos, rempubli-
 cam *Carthaginensium*, regnum & everisionem *Trojæ*. *To-*
mo II continentur res *Romanorum* a prima origine usque
 ad *Augustulum*, sed citra Capita, Sectiones, & partiti-
 ones. Si stilum spectes, in eo omnia tersa, plana, compo-
 sita, & apte fluentia. Ratio tractationis satis est coagmentata
 & con-

& connexa, sed nec satis in partes minores distributa, nec testimoniis scriptorum eorum roborata. Charta est nitida. Index sua accuratone sese commendat. Hæc ad naturam libri externam. Ut judicare Lector possit etiam de nucleo, speciminis loco nonnulla inde dabimus decerpta, Singulares hæc Autoris sunt sententiæ. Interpretas Græcos, vulgo LXX, existisse numero 72. Probabile esse, contextum & Ebraicum & LXXviralem Vet. Test., quantum ad Chronologiam attinet, esse corruptum & mutatum. Versionem Vet. Test. vulgatam ex Concilii Tridentini norma in plectione publica & in cathedra esse authenticam. Quatuor millia annorum ab origine mundi ad Christi natalem esse circiter elapsa. Cainanem in genealogiam Christi fuisse intrusum, & recte a *Gen. XI, 12, & 1 Par. I,* abesse, quia *Josephus, Antiq. Jud. I, 6.* Posse vero contradictionem inter LXX & textum Ebraicum ita enodari, ut Cainanem inseruerint interpretes Alexandrini vel ex instinctu divino, vel ex traditionis via. Tempus habitationis Israelidarum in *Egypto* determinat calculo annorum 215, ac annos illos 430, commorationi eorum *Egyptiacæ* attributos *Ex. XII,* credit extendendos esse ad complectendum supul tempus, in Cananza ab eis transactum, ob testimonium *Pauli*, qui 430 illos annos a prima promissione exorditur *Gal. III, 17.* Sed terminus a quo, quem vocant, apud *Paulum* non est adeo clarus, ut Autori videtur. Ipse in enodandis illis 480 annis, ab exitu Israelidarum ad finitam templi *Salomonis* ædificationem computandis, admodum est inultus, ratus, notam temporis, qua quies terræ designatur, intelligendam esse per numeros ordinales, licet in Ebreo positi sint cardinales. Hac ratione ab exitu Israelidarum usque ad fundamenta templi a *Salomone* jacta computavit annos 479. Exponit deinde calculum chronologicum, per annos Regum *Judæ, Babylonis, Persiæ, Alexandri M. & Consulum Romanorum*, usque dum attingit, Christi natalem. Capite secundo disserit de variis Epochis. Epocham Israelidarum ponit in duodecimum annum a morte *Alexandri*

Tom. I
Pag. a.

4.

8.

9.

1.

12 seq.

15.

25 seq.

- mandri M.* annuque ab orbe condito 3602. Autores librorum de Maccabzis adhibent eam, Autor prioris libri annum exorditur a vere cum Judzis, Autor posterioris cum Chaldzis ab autumno. De Olympiadibus, ludis Olympicis, de periodo Juliana, quæ complectitur annos 7980, de anno Juliano, de Era vulgari, deinde agit satis compendiose. Ostendit perfunctorie, *Eram* Christianam quatuor vel quinque annis esse contractiorem justo, si more solito ad historiam, quam de *Herode Magno Josephus* tradidit, provocetur. Ipse vero, ad *Lucam III, 23*, potius refugiendum ratus, Christum, 29 annos natum, sacro imbutum fuisse lavacro credit, quo ipso *eram Dionysianam* sese stabilivisse arbitratur. Eos quoque testimonio *Suetonii Tacitique* refellit, qui, *Tiberium* societate imperandi per 4. vel 5 annos cum *Augusto* ante obitum hujus gavilum esse, sibi persuadent. *Capite demum tertio* historiam creationis hujus universi exponere aggreditur. De Assyriorum, Medorum, & Babyloniorum, Regibus antiquissimis disserit succincte.
- 69 seq. Monarchias Persidis a *Cyro* ad *Darium Codomannum* copiosius persequitur, nihil eorum omittens, quæ in scriptis testimonium idoneorum de eis leguntur. Facta enarrat ita, ut iudicio pragmatico abstineat. *Ecbatana*, ubi *Cambyfes* gladio sponte evaginato interiit, non in Syria cum Autore, sed ad littus Palæstinæ prope Carmelum montem, est locanda.
74. Hebdomadas annorum LXII, a *Daniele* commemoratas, exorditur a 60 anno regni *Artaxerxis Longimani*. Regibus Persis extinctis, *Alexander Magnus* primarium orbis imperium cepit. De Regibus Macedoniæ, qui ante *Alexandrum* illum florere, exponit idem postea. De *Philippo*, *Alexandri* parente, fusius tractat. *Alexandri Magni* facinora amplis verbis exequitur. Tabulas genealogicas passim inseruit. Et, cum de Regibus Macedonum, *Alexandrum* secutis, Egyptiorum, Asiaticorum, & Syrorum, commentatus est, *Capite quinto* de Hebræorum republica agit, de Judicibus Regibusque exponit, summos Sacerdotes subiungit, de Maccabzis disserit, Herodianos illustrat, ac de Car-

Carthaginiensium republica exponit, haud secus atque de Regibus & excidio Trojae. Quo facto, ad *Tomum II* dormandum, & eadem methodo luci publicae offerendum, procedit. Eo ipso complexus fuit omnem historiam Romanam, inde ab ejus origine usque ad interitum *Romuli Monylli*, ac Imperii occidentalis per *Odoacrum*, Herulorum Regem, everfione. Plane & perspicue exposita sunt potiora capita, & scriptoribus optimis, quos fontium loco habere solemus, congruenter satis. Genealogia *Gratiani & Theodosii M.* Imperatorum operose fuit in tabulam relata. Non est, quod disquisitiones criticas, judicia intexta, Geographiae momenta accuratiora, aut excitata Scriptorum testimonia, hic queras. Antiquitates Romanas Autorem eximie calere, passim apparet. Genealogia Regum Romanorum suo loco exstat. Haud equidem ubique eandem cum Autore in rebus minoris momenti fovemus sententiam; nec tamen eidem laudem industriae & eruditionis dubiam reddere conamur. Quia potius eidem factum huic, propitia forte editum, gratulamur, adjectis precibus, ut in posterum otii sui horas similis generis eruditae laboribus impendat.

Pag. 434
seq.

47 seq.

WESDES PAPES ALEXANDRE VI ET LEON X,
par Monsieur D. B.

hoc est,

VITAE PONTIFICUM ROMANORUM, ALEXANDRI VI & LEONIS X, Auctore D. B.

Londini, typis Samuelis Hardingi, 1737, 8.

Plag. 9.

Utraque haec vita Appendicis vel Mantissae loco adjuncta fuit. *Historia Juris publici ecclesiastici Gallici*, eodem ab Autore ibidem in publicam lucem emissae. Videtur ipse ideo virium suarum in *Historia Papali* exercendarum hic fecisse periculum, ut iudicium reipublicae literariae prius exploraret, quam ad plura edenda progrediretur. *Alexandrum* ad vivum delineaturus, ita dicere orditur: *Frustra quart-*

Bb 3.

mur

- mus in *historica* & *mythica* rerum commemoratione Principum, **Pag. 5.** *cujus crimina in comparationem adduci possunt cum criminibus hujus Pontificis. Licet enim doctrinam religionis vix violaverit, sese tamen turpissimis monstruosissimisque commaculavit vitis. Ac tuto licet affirmare, ignoraturos esse homines, si commemoratio ejus una cum ipso fuisset exstincta, ad quemnam gradum improbitas hominis corrupti & malitiosae progredi queat. Alexandri deinde familia, ortus, educatio, dignitates, recensentur. Electus ipse fuit Papa A. 1492 d. 2 Aug. secundo Conclavis die. Ab electione ejus suspicionem Simonis Noster profligat. Hussitas Alexander ad ecclesiam suam reduxit multos, Maurosque ut Ferdinandus Catholicus eiceret ex Hispania, consilio effecit. De concubina liberisque ejus disseritur inprimis studiose. *Cæsar Borgias* certe exstitit insignis nobilisque nequam. In gratiam *Lucretia* filia nil improbitatis omissum. An parens cum ea rem habuerit, Autor dubitat. Contra *Carolus VIII* egit cum Turcorum Imperatore, quod tamen ipsum Autor in dubium revocat. Ad minimum Papa molitiones *Caroli* Italicas reddidit irritas. Dein *Colonnis* & *Ursinis* deprimeendis multum operæ impendit. Secundus Papæ filius occidendum curavit natu maximum, si famæ credimus, quam Noster judicat vel fallacem, vel incertam. De *Savonarole* exitu egregie disserit *pag. 29 seq.* *Ximenes* vitam exponit copiose *pag. 36 seq.* Inde sese convertit ad fœdus Papæ cum *Ludovico XII* initum. Purpuratorum curia Romanæ Patrum, simulatque defuncti essent, bona cedebant ærario Papæ. Quare tum ditiores morti promptæ fuerunt dati. Ducis *Valentiniensis*, seu *Cæsaris Borgiæ*, indoles ac agendi ratio eleganter explanatur, viri quippe consilio manuque egregii, vigilantis, atque ad parta tuenda aptissimi, crudelitatem & perfidiam in subsidium sæpissime vocantis. Homi- **44.** cidia & venena in promptu erant patri ac filio. Utrisque perimebant *Ursinorum* gentem illustrissimam. Papa ac liberi ipsius scortationes inauditas ac obscenas voluptates adeo **47.** amarunt, ut verecundia eas significari vetot. *Ludovico IX,**

Næ

Neapolitanum occupaturo regnum, nemo impensius obstitit, quam *Alexander VI*, oblitus auxilii, per quod *Casus Borghias* Ramandiolam tenebat. Artibus hisce obviam ibat Gallicorum Rex interventu transactionis, cum Hispano factæ. Sed nihilo minus ei illudebat Papa, eumque Neapoli privabat. Papa tandem venenato vino peribat, quod miscuerat ditioribus purpuratis pecunia emungendis. Quem exitum Noster defendit contra secus sentientes. De cetero ipse indolem agendique rationes comparat cum illis, quæ *Catilinam* reddiderunt execrabilem. Succedit vita *Leonis X*, admodum pragmaticè scripta. Jucunda sunt, quæ hic de *Concordato* ecclesiastico, *Leonem* inter & *Franciscum I* confirmato, & copiose & cohærenter disseruntur. Autor anonymus, qui nuper Gallice scripsit *Historiam Papatum*, false refert *Leonis X* decretum Lateranense, contra mortalitatem animæ, a Philosophis doceri coeptam, promulgatum. Cujus Autoris judicium Noster leviter reprehendit. Episcopis concessit *Leo X* in Concilio Lateranensi potestatem quotannis visitandi monasteria virginum sacrarum, immediate sedis Pontificæ subjecta. Familiz autem suæ ultra modum favit. Luxum fastumque in eo accusat Noster, otiosæ & literis sese immergendi ei exprobrat cupiditatem, quacum fuerit vacuitas a curandis rebus ad religionem spectantibus conjuncta. Reformationem, in Saxonia coeptam, derivat ab invidia *Augustinianorum*, qui olim quæstura indulgentiarum fuerint gavisi, quorum in locum *Albertus* Archiepiscopus substituerit Dominicanos; *Staupitium* eam ob causam *Lutherum* ad iudulgentias perstringendas animasse; vindictam illam fuisse & injustam & perniciosam; *Lutherum* in suggestu fuisse præstantissimum Oratorem, cui nil nisi moderatio defuerit, ac hostes satis disertis solidique; *Leonem* motus in Saxonia accensos nauci æstimasse, nec suo satisfacisse officio; Cardinalem *Cajetanum*, olim Dominicanum, *Luthero* fuisse suspectum, & ad hasce res tractandas inhabilem; *Leonis* fuisse, abusus quæsturz illius tolleræ. Omittimus alia. Ut verbo dicamus, Autor *Luthera-*
nismi

Fig. 51.

59.

61.

91.

93.

101 seq.

109 seq.

113.

nismi originem philosophicæ & politicæ exponit, Pontificæ religioni addictus, ac tramitem spiritumque *Curajeri*
 Pag. 118 seq. secutus, ni ipse Autor hujus Biographiæ, quod suspicamur,
 exstiterit. Additur compendium doctrinæ, quam *Luthe-*
rus primo ac deinde patefecit, a Pontifice averſus, & ima-
 go *Lutheri*, qualis hic ſiſtitur, eſt ejusmodi, ut ipſum ab
 124. audaci & furioſo Autor vix diſtinxerit. *Calvinus* e contra-
 125. rio ei longe præfertur. *Leo* tandem repræſentatur tanquam
 ſapiens & prudens Princeps, ſed qui negligentem & mi-
 nus accuratum egerit Pontificem Romanum.

DELLE SUCCESSIONI INTESTATE IN ORDINE
 alle Leggi, ed' uſi del foro di Verona, &c.

hoc eſt,

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO
 ſecundum leges, & uſum fori Veronenſis, Liber, adorna-
 tus a DOMINICO MICHELLI, Advocato.

Veronæ, typis Dionyſ. Ramanzini, 1732, 4.

Plag. 20 $\frac{1}{2}$.

Dedicatus eſt hic liber claſſiſſimo Collegio Judicum Ad-
 vocatorum Veronenſium, in qua ſcribendi cauſas Au-
 tor expoſuit, laudesque iſtius Collegii; quod hanc ob rem
 non dubitavit duos ex Judicum numero mittere, qui Autori
 gratias agerent. In Præfatione breviffimis inſtituti ratio-
 nem docet; poſtea vero ipſa Statutorum Veronenſium &
 Venetorum verba de ſucceſſione ab inſtato exhibet; at
 paſſim leges etiam civiles Romanas in medium affert. Opu-
 ſculum conſtat *Capitibus XV*, quorum *primum* de compu-
 3. tatione graduum, *alterum* de ſucceſſione ab inſtato, vulga-
 13. ria & generalia tradit. In *Capite tertio* ſucceſſio deſcenden-
 18. tium maſculorum agnatorum ſolarum; in *quarto* autem ſuc-
 ceſſio fœminarum deſcendentium ſolarum, ex præſcriptis in-
 20. primis legum civilium, proponitur. Leges Venetæ cogna-
 tas a fœminis agnatis excludi volunt; ſed Statuta Veronenſia
 iſtas

flas admittunt, si matres earum dotem ab adscendentibus non
 acceperint; dotata enim aut conferat dotem, aut se absti-
 neat hzreditate. Quid juris observetur, si mares & fœminz
 simul succedant, *Cap. V* monstrat. Scilicet id agunt ubique Pag. 27.
 Statuta Veronensia, ut familiz conserventur, ideoque
Lib. II Cap. 25, si masculi agnati adsint, fœminz aliqua ra-
 tione a successione adscendentium excluduntur. Ita frater,
 cum sorore una concurrens, quadrantem; cum duabus,
 bessem; cum pluribus, semissem, hzreditatis paternz capit;
 si plures fratres & sorores hzreditatem petant, illis dupla
 sororum portio tribuitur. Præterea ex *Statut. Venet. Lib.* 29.
IV Cap. 25 filii soli succedunt in rebus immobilibus. In
Cap. VI disputatur de legitima, ejusque divisione; in *VII*
 pergitur ad successione adscendentium solorum. Id sin- 39.
 gulare tenet *Statut. Venet. Lib. VI Cap. 54*, ne mater ad filii
 hzreditatem accedat, nisi ad fiscum repellendum; ex legi-
 bus autem Veronensibus matri sextans relinquitur, patre de-
 cuncem capiente. Avus paternus, tanquam agnatus, jure suo
 poscit bessem; mater, qui superest, trientem. Avia ta-
 men paterna & avus maternus æquis partibus potiuntur, quia
 conditio mascula sine cognatione nullo gaudet privilegio.
 Qua ratione collaterales agnati ad successione vocentur,
 discimus ex *Cap. VIII*. Fratres germani & consanguineos
 & uterinos repellunt; immo prorsus fere arcentur uterini,
 cum soli filio præferantur. Fratrum filii cum patruis & in- 57.
 ter se in stirpes succedunt, exclusis fratrum nepotibus, qui
 si soli adsint, hzreditas abit in capita. *Cap. IX* continetur 65.
 successio agnatarum & cognatarum solorum, de quibus jam
 in *Cap. VI* nonnihil proditum fuit. Si mares & fœminz 70.
 concurrant, *Cap. X* statuit, ut agnati mares, qui intra
 tertium gradum consistunt, portioni fœminarum duas ter-
 tias decerpant, sibi que vindicent, ob jus agnationis; hoc
 enim deficiente, nihil potest masculus fœminis adimere. In 86.
Cap. XI sistitur successio collateralium marium & fœmina-
 rum diversi matrimonii; & in *XII* successio collateralium & 94.
 adscendentium marium & fœminarum, ex quo notare liceat,

Pag. 119.

fi parentes & frater defuncti concurrant, matrem non nisi monam hæreditatis partem capere. Argumentum *Capitis XIII* complectitur reliqua successione ab intestato genera, v. g. filiorum illegitimos, monasteriorum, filii. Leges Venetz filios, per subsequens matrimonium legitimatos, solis parentibus succedere volunt, eosque arcent a fideicommissis, nisi sint disertis verbis vocati. In *Cap. XIV* ostenditur, rationem succedendi ab intestato esse instar normæ in dividendis fideicommissis, ac denique *Cap. XV* tractat de morte certa & probabili, legesque Veronenses eum pro mortuo habere affirmat, qui 40 annos absit. Ceterum omnia distincte Autor proposuit, eaque tam luculentis stemmatibus illustravit, ut res permultis tricis impedita hic satis explicata videatur. Id unum, quod indoli legum antiquorum Germanorum maxime convenit, adhuc generatim monemus, moribus Veronensium feminas in omni fere successione ab intestato maribus conditionis esse deteriores.

*SANCTIS ZARINI, MEDICO-CHIRURGI
Ordinarii Civitatis Prati, de Curatione per sanguinis
missionem Libri quatuor, ad Illustrissimum Domi-
num D. PETRUM MARIAM BAR-
DIUM, ex Comitibus Vernii.*

Lucæ, typis Sebastiani Dominici Capputi, 1732, 4.

Alph. 2 plag. 20.

Phlebotomiam Cl. Autor duplici ratione considerat, tanquam operationem chirurgicam, & tanquam remedium, quo corpus efficacissime evacuetur. Docentur ante omnia Chirurgi, qua methodo secanda sit vena, quæ non tantum legitime, sed & eleganter, incidenda est, tribuendumque aliquid ornatui supellectilis, qua vel infligitur, vel obligatur, vulnusculum. Ipsorum, quibus evocandus est sanguis, hominum conditiones, ætates, sexus, dignitates, dispiciendæ sunt ante omnia. Situs etiam, in quo, ut commode vulnusculum recipere possint, collocandi sunt ægri, declaratur. Supinos magis, quam erectos, esse decet, & eo usque totius operationis ambitus curate

rate adornatur, ut etiam jubeatur Chirurgus sub ingressu ad infimum, capitis & humerorum profunda demissione salutem impertiri, pileum palliumque ponere, & manicillis spoliare manus. Vena, tanquam operationis objectum, est canalis, sanguinem arteriarum vel per anastomofin, vel per carnis intermedios poros, hauriens, & versus cor ablegans, instructus quatuor tunicis, nervosa, vascolari, glandulosa, & musculari. Diâmetrum internam dividunt in intervalla valvulæ sigmoideæ, vel semilunares. Præmissis generalibus, ipsum, quod sibi agendum sumserat, Autor negotiam exequitur. Nempe historias ex omnibus Autorum monumentis, antiquis æque ac recentioribus, colligit, easdemque sic disponit, ut status quidam præternaturalis, ex inspectione sanguinis a principe aliquo Medico judicatus, morbus aliquis misso sanguine curatus, allegetur. Adducuntur rerum a vena male secta eventus: arteriarum vulnera, nervorum puncturæ incantius insiditæ. Tendines a phlebotomo incisi in quem statum ægrum conjecerint, explicatur. Quadruplex sanguinem mittendi ratio, quæ venæ vulnuscule, hirudinibus, cucurbitulis, & simplici scarificatione, celebratur, hinc explicatur nberius. Narratur sanguis visus fuisse lacteo colore, aliquando pestiferis intensius fortuisse, ut adstantes etiam siderati ab inspirato gravi odore conciderint, Vermis in sanguine ischiadici comparuit; lapillos etiam, arenam, & sabulum, aliquando evomuit saliens vena. Iis, qui venenum sumserunt, instar viridis herbæ succi ex vena secta profluere sanguinem, observavit *Cardanus*, qui & luteus aliquando observatus fuit. Frigidus emanavit cum certissimo mortis indicio, nec tamen semper, si ille in vase non concresecat. Lethale id signum est, sed, in salutem id cessasse, observatum quandoque fuit. Instrumenti phlebotomi selectus ad missionem sanguinis multum facit; unde de ejusdem forma & teneritate, quod ad cuspidem, quam deceat pileatam esse secundum *Avicennam*, quædam adducuntur, allatis exemplis, quæ ex improvisa sectione fusæstæ evaserint. Quibus in morbis salubre vel periculosum sit, sanguinem mittere, confirmatur exemplis, In mor-

bo regio, si sanguinis ex naribus jam ante fuerit stillicidium, funesta fuit venzsectio, sed & neglecta lethalis cuidam post acceptum ictum calcis a calcitrante equo. Pleuriticis, pure jam maturo per os rejecto, parum utilis sanguis missus exstitit. Quibus nondum purgato corpore vena secta fuit, ut & illis, qui uno tempore in diversis partibus sanguinem miserunt, ex voto res haud successit, sicut & intempestiva venzsectio in febre continua mortem acceleravit. Aliquando in ipsius sectionis administratione peccatur a Chirurgo, si locum venz non selegerit, quz periculo non caret, si arteriis nervisque propius accumbat, quandoquidem inde a vulnerata arteria factum fuit aneurisma. Copiosiora istius rei adducuntur exempla, & ipsius aneurismatis curatio, fasciis idoneis, lamina plumbea, & adstringentibus remediis, si recens fuerit, sectione autem, si inveteraverit, instituta, annectitur. Nervi ac tendinis punctura ex imprudenter inflictio lanceola vulnere magni semper momenti res visa fuit, eo quod immanes cruciatus & praesentanea inflammatio subsequatur. Suadet, si nervus punctum vulneratus fuerit, cutis dissectio supra nervum, quo & sanguis, sub cute collectus, evacuetur, & remedium per vulnus propius accedat. Curiosissimz sunt istz, ex probatissimis Autoribus excerptz, observationes de vasculis lymphaticis venz sectione ruptis, ex quibus aliquando sat ingens limpidissimi seri copia effluerit. Solenne scilicet est, in vicinia venarum magnarum magna reperiri vasa lymphatica, quz haud raro super venam ipsam decurrunt; unde mirum non est, eadem aliquando sauciari, cum difficili sane fluxus istius obliatione. Ast, quibus in morbis quz venz secandz sint, scire multum expedit. Allegantur Autorum placita. Liene affectis secta sinistra manus prope annularem vena, sicut pleuriticis oppositi lateris missio, prodest. Suadet potissimum illarum venarum sectio, quz ipsi parti affectz propriae sunt, aut quam proximie ad eandem accedunt. An senibus sit mittendus sanguis, quaeritur, nihilque impedire asseveratur, si floridi fuerint, robusti, pulsusque experiantur magnum; ast, parum detrahendum esse

esse simplici vice, & repetendam potius esse venæ sectionem, monetur. Pueros & adolescentes ante decimum quartum annum venæsectione interdixit antiquitas, sed nostri temporis mos est, nulli ætati parcere. Vix recens nati a lætæola immunes salique permanent. Colliguntur ex Hippocrate & Cornelio Celso ac recentioribus, qui venæsectionem pro morborum diversitate administrandam docent, aphorismi, non quales esse debent, sed quales in Autoribus habentur. Sic ex Arnoldo Villanovano, ejusque libro de regimine sanitatis, sequentes excerpuntur:

In æstate octava hora, in hyeme meridie, eligantur Phlebotomia.

In prima quadra Luna juvenes, in ultima quadra seniores, minuant.

In prima quadra phlebotomandi sunt sanguinei, in secunda cholericæ, in tertia phlegmaticæ, in quarta melancholicæ.

Sæ Luna sit in signo habente aspectum malum ad aliquod membrum, non fiat phlebotomia de illo membro.

In Ariete caput, in Geminis cubitus, in Cancro mediana, in Sagittario crus, in Aquario tibia, in Piscibus pedes, vitentur. Cetera membra tuto secantur; & si qua sunt reliqua ad superstitionem composita.

Confirmatur res uberius selectissimis curationum historiis, quibus, morborum levamen a rite adornata venæsectione subsecutum fuisse, intelligitur. Videas selectissimas sanitatum tabulas, quibus morbi causa breviter explicatur, & a venæsecta salutem datam fuisse, innuitur. Epilepsia, Rheumatismi, Apoplexiæ sanguinæ, apparente spuma oris cruenta, Tabes, Abortus, Pleuritis, sævus Lienis dolor, Hepatitis, Mictus sanguinis, Cordis palpitatio, Angina, Urinæ suppressio, Paralyſis, Aphonía,

Morborum omne genus, quorum si nomina quæras,

Promptius expediam, quot amaverit Hippia mæchor.

Quot Themison egros autumnò occiderit uno. Juvenalis.

At opera etiam pretium visum fuit, de reliquis sanguinem

evacuandi modis differere. Cucurbitæ succedunt in locum venæsectionis, eandemque, si admitti ob varias rationes non possit, suppleant. Licet enim cucurbitæ quædam applicentur incruentæ, quas ventosas appellant, ideo, quod secundum *Avicennam* ventositati intestinorum, si umbilicali regioni applicatæ fuerint, medeantur; plerumque tamen prævia scarificatione cucurbitæ cum multa flamma vulnusculis in cute scalpello factis applicantur ad sanguinis quantitatem proliciendam. Antiquissima isthæc sanguinem eliciendi ratio, & *Hippocrati* jam decantata, omni tempore a Chirurgis fuit exercitata, & sua eidem semper existit utilitas. In morbis capitis, cum motus impotentia conjunctis, Apoplexia, Lethargo, Catoche, Epilepsia, multum laudatur, sensoriorumque & pectoris affectionibus mire conducit. Morbis dolorificis, ischiadico, reliquisque arthriticis, opitulatur. Hirudinibus quoque applicatis pro exfugendo sanguine sua manet dignitas, sed cautela opus est, ne seligantur hirudines pravi moris, quarum morsus veneni locum habet. Varietatæ debent esse, ex obscuro virides, corpore lineis luteis admixtæ, quem characterem jam *Avicenna* suo tempore animadvertit. Eluendæ a sordibus suis lacustribus sanguifugæ, priusquam applicentur, & ex illis petendæ stagnis, uti arbitratur *Avicenna*, in quibus ranæ victitant, & lentes nascuntur. Sunt, quæ morsu nocent, nigre, rotundæ, & ore magis patentes; quarum morsu Sphacelus aliquando inductus fuit. Allegantur historiz ægrorum, quibus ex voto res successerat; sicut & scarificationis utilitas plurimis principum in arte virorum testimoniis declaratur uberius. Dignus est liber, qui legatur, tum ob argumenti amplitudinem, quam sermonis Latini elegantiam.

D. Johann Heinrich Schulzens Abhandlung von der
Stein-Cur, x.

hoc est,

D. JO. HENR. SCHULZII, MED. ELOQU.
Et An.

& *Antiqu. Prof. Publ. in Regia Fridericiana, Commentatio de Curatione Calculi, tum per medicamenta interna generatim, tum speciatim per remedia, novissime apud Britannos publicata. Adjuncta sunt D. ALEXANDRI MONRO, Anat. Prof. Publ. in Acad. Edimburg. Tentamina duo, de artificiosa infectione & conservatione partium bene preparatarum, qua ex Anglico vertit M. JO. BENJAM. WOLFFRUM.*

Francofurti & Lipsiæ, 1740, 8.

Plag. 7.

Ante aliquot annos Cel. Autor Dissertationem pereruditam, qua Problema, *an dentur medicamenta, quæ calculum in vesica comminuant*, in partem affirmativam resolvitur, in Academia Halénsi ediderat. Cum itaque novissime fama medicamenti lithonriptici, apud Britannos a virgine *Joanna Stephens* publicati, increbresceret; nonnullorum hortatu argumentum hoc amplius persecuturus, superiori anno Dissertationem, *de Lithonriptico, nuper in Britannia publici juris factò*, ibidem habuit. Postea nonnulli, Latinæ linguæ ignari, ut hæc Germanice etiam converteretur, admodum cupiverunt. Quorum in gratiam utriusque Dissertationis summam bono ordine, & idoneo sexu, Germanice nunc exponit. Esse utique medicamenta, quæ calculum in vesica comminuant, certa atque indubia profus experientia confirmatur. Etenim beneficio asellorum exsiccorum, & oleo vitrioli irroratorum, Pater quidam ex Societate Jesu, itemque *Horatius Augenus*, in aliis, in se ipso autem *Guilielmus Laurembergius*, iisdem millepedibus, spiritu vitrioli irroratis, calculum comminuerunt, atque eduxerunt. Neque minus idem *Dippelius* in vacene quodam ope singularis remedii perfecit, quod oleum vitrioli, cum spiritu vini mixtum, probabiliter fuit. Præter experientiam vero etiam rationibus ea lis facile disceptatur. Cum enim omnes calculi ex materia fluida, solo vitio humorum, qui ejusmodi materiam non amplius rite disse-

dissolvunt, oriantur, & tamen in plerisque hominibus fieri queat, ut succi ab ejusmodi vitio, adeoque & a calculorum genesi, immunes conserventur; quidni itidem foret possibile, virtutem succorum dissolventium eo usque intendere, atque aciere, ut, quod olim fluidum fuit, nunc vero induit, emolliatur rursus, dissectumque ad pristinam redeat fluiditatem. Sane de calculis adhuc friabilibus magna spes superesse videtur, minor autem, imo fere nulla, de perfectis duris. Enimvero, si cogitemus, silices in ventriculis avium dissolvi, idque beneficio succorum, ex sanguine ipsarum, eodem modo, sicut in homine, segregatorum, hunc ipsum vero sanguinem ex talibus granis & fructibus generari, quilibet & homines vesci solent, neque calorem avium notabiliter vehementiorem esse, quam hominum; nulla patet ratio, cur non succi humani idoneis remediis ad eam virtutem adduci queant, ut calculos, ex succis humanis, adeoque materia sibi simili, natos, dissolvant, cum sapienter scirrhi glandularum diuturni, & fistulae callosae, itidem profligentur. Magnam vero simul ea ex causa attentionem mererentur medicamenta Anglicana novissima, superius jam commemorata, quorum descriptio cum methodo illis utenda secundum exemplar quoddam Berolinense manu exaratum hic repetitur, & quibus momentis a descriptione, quae in *Mercurio Gallico*, atque item alia, quae Hamburgi publicata fuit, recedat, indicatur. Maxima virtus pulveris a testibus ovorum calcinatis esse videtur, quae cum propter acredinem salium, tum propter virtutem adstringentem, hic plurimum valent. Cochlear ustae autem acredinem aliquantum temperant, quod & nasturtium verrucosum ustum efficit, praeterquam quod reliqua etiam medicamenta aliquantum occultet. Praecipua laus forte saponi Aloinensi debetur, qui semper, etiam si pulvis omittatur, vel in decocto, vel pilulis, sumi debet. Analyti compertum est, in unciae semisse dragmas tres olei olivarum puri & praestantis, atque dragmam unam salis fixiviosi, contineri, adeoque hujus acredinem

nem oleo satis involvi, atque contemperari. Quemadmodum vero saponis ejusmodi, cum oleo puro confecti, usus variis in morbis satis est manifestus, atque a Nostro etiam singulari Dissertatione commendatus; ita ad dissolvendum calculum eo modo conducit, ut particulæ biliosæ acres, præcipue, cum iis pulvis calcinatus suppetias ferat, mucum, qui partes terrestres conglutinat, præcipue aggrediantur, partibusque aqueis aditum parent. Quo facto, vinculoque soluto, moleculæ minimæ dilabuntur, mucus, ab urina solutus & fluidior redditus, cum eadem profluit; simulque sabulum & alia nondum in fluorem redacta fragmenta, quæ jam secesserunt, eluuntur, ita, ut temporis progressu totus calculus colliquescat, & educatur. Quæ futura sint hujus medicamenti fata, sitne methodus illud sumendi Germanorum præcipue faucibus blanditura, tempus perdocebit. Cum vero methodus *Augeniana* acidum vitrioli requirat, & *Dippeliana* unice propemodum opponat; in Anglicana autem methodo alcalina utramque faciant paginam; videri forsitan queat, totam curationem esse irritam, & se invicem tollere. Sed, quemadmodum & butyrum antimoni, & sal acerrimum ex lixivio incognito, cutem caustica vi corrodit: in membris etiam adustis & congelatis eadem medicamenta locum habent; ita facile inde intelligitur, & hæc remedia opposita ad eundem morbum curandum valere. Acida nimirum partes duriores terreas dissolvunt, eoque facto mucus cum urina mixtus secedit. Alcalina autem mucum tanquam vinculum aggrediantur, ut terreas partes cum urina eluatur. Anglicana methodus robustioribus, & febre hæctica nondum attritis, convenit. *Augeniana* & *Dippeliana* in debilioribus etiam, atque hæctica febricula jam conjuncta, locum habet. Ceterum saponis illius usus in podagra etiam explorandus esset. Qui in fine accesserunt Cel. *Monro* Tractatus duo, eorum prior methodum materiam quandam idoneam in vasa cadaveris, etiam minima, injiciendi commemorat, atque hinc & siphonem eo comparatum, & materiam variam ejusmodi injectionibus aptam, ubi Noster oleum terebinthiaz colore que-

quodam infectum pro vasculis minimis infarciendis, & confestim succedentem injectionem spissiorē vulgarem, præ aliis collaudat, & colores ad materiam tingendam maxime accommodatos, & selectum præparationemque partis ita tractandæ, & ipsam denique injectionis rationem, accurate dilucideque exponit. Alter per omnes corporis animalis partes eundo commoustrat, quomodo singulæ eximi tractatque debeant, ut ad conservationem diuturniorem aptæ evadant, ipsaque conservatio, & ut vocant, balsamatio, sicca pariter atque humida, optime instituat. Appendicis loco *Cel. Schulzsius* Commentationem perelegantem subjecit, in qua occasionem, quæ arti injiciendi balsamandique data fuit, tum ejus progressum & incrementa, per industriam *Schwannmerdammi*, *Hornii*, *Bilsi*, *Wielii*, & præcipue *Ruyssbii*, explicat, variasque circa eam artem cautiones, inprimis quantum probabiliter, ad vasa exilissima materia quadam infarcienda, interfit, poros cutis patulos esse atque apertos, & quam commode ad colorandam materiam cinnabaris adhibeatur, simul exponit.

ALBERTI SCHULTENS VETUS ET REGIA VIA BEBRAIZANDI ASSERTA CONTRA NOVAM ET METAPHYSICAM BODIERNAM.

Eugduni Batavorum, apud Jo. Luzac, 1738, 4.

Plag. 14.

Cel. *Schultens*, qui ab illa ætate, qua juvenes, optimi culti literis, ad egregia quævis suscipienda ferventiore impetu feruntur, id omni virium contentione egit, ut linguam Ebræam ope affinium linguarum, Arabicæ maxime, novo quodam lumine collustraret, quam semel calcare viam incepit, in hunc usque diem summa cum laude est profecutus, hoc consilio, ut linguæ sacre decus pristinum affereret, illiusque beneficio sacrorum oraculorum intelligentiam planiorem redderet. Hujus industriæ specimen est præsens Commentatio, cujus summa argumenta jam breviter quidem, at accurate diligenterque, recensebimus.

In

in ea est sententia Vir egregius, linguam Ebræam suis quidem opibus satis esse divitem, sed, quoniam a longo satis tempore vernacula esse defecit, nec nisi solo Codice Vet. Test. Ebraico contineatur, ex linguis orientalibus affinis, Judæorum magistris, priscis interpretationibus, Scripturæ denique scrutinio, adjumenti multum eidem accedere posse, quam viam & sibi a prima juventute arrisisse, & a magnis viris impense commendatam esse, copiose enarrat. Quæ ipse in Oratione inaugurali *de Fontibus lingua Ebraica, horumque vitis ac defectibus*, pariterque in *Originibus*, demonstraverat, a nonnullis, potissimum Cel. *Driesseno*, impetita sunt, dictitantibus, ad Ebrææ linguæ cognitionem solam sacræ Scripturæ collationem diligentem sufficere, cum illa sit prorsus singularis, nec aliqua ipsi cum reliquis Orientalibus cognatio intercedat, & si quæ voces ex illa in alias demigrent, novos significatus induant. Hanc viam ex Germanis nostris olim triverat *Sam. Bohlius*, Philologus Rostochiensis præstantissimus, quam ut plures legerent, indefessa diligentia ac egregia doctrina *Jac. Gusserti* effecit, qui, animadvertens, linguam Ebræam multis laborare *equivocationibus*, unam eandemque vocem plures admodum, eosque sæpenumero diversos, imo adversos, habere significatus, his defectibus ut mederetur, *generalem* cujuscunque verbi significationem ex diligenti idiomatis Ebræi consideratione eruere est annis, cui reliquæ omnes absque pugna subjici possint. Qui generalis significatus quoniam haud raro, ut cum Metaphysicis loquamur, est *abstractus*, viam hanc *metaphysicam* appellat Doctiss. Autor, quæ quoniam semper visa est ipsi *fenestram aperire infinitis alucinationibus, & fundamenta solida interpretationis quatere ac labefactare, omne denique studium linguarum Orientalium uno ictu prostrernere*, huic serio obviam eundem esse decernit, *regiam* contra, quam appellat, *viam* validis rationibus communire constituit. Distinguit inter significatum *primarium & secundarium*. *Primarius* cuique voci privus est ac peculiaris, *secundarius* se exerit in metaphoris, metonymiis, aliisque tropis rhetoricis. *Pri-*

Pag. 25.

maris significatus, quos etiam *origines* nominat, quoniam lingua Ebraea arctis circumscripta est cancellis, ex idiomate Ebraeo raro determinari posse, ad Orientales igitur linguas confugiendum esse, *secundariis* prisca verborum multum subsidii afferre posse, asseverat. Quae omnia ut per partes exequeretur, Canones XVIII proponit, quos ita comparatos esse existimat, ut axiomatum instar haberi queant. Nos illos breviter exhibebimus. I) *Singulas linguas habere aliquid primum, quod eadem virtute, venustate, ac expressione, in alias linguas transfundi non possit.* Pauca exempla ex multis damus. Ebraei dicunt *תן טרפתי לך* *collegit eum a lepra sua*, id est, *purgavit, liberavit, sanavit*, quia, qui antea ob impuritatem suam castris atque urbibus exclusi erant, cessante lue recipiebantur, ac ad suos quasi *recolligebantur*. פספס Ps. LXIII, 2, vox ἀπαξ λεγομένη, primo significatu denotat *lurescere*, ex Arabico, *luridum colorem* designante, indeque ad vehemens *desiderium*, quo quis quasi *intabescit ac lurescit*, transferri potest. II) *Quod primum est cuicunque lingua, eminentissimum longe esse in Ebraea, ejusque dialectis, Chaldaea, Syriaca, & Arabica.* Probat id ex ultima illarum antiquitate, ac genio primi orbis, qui sese in istis primævi sermonis propaginibus mirum in modum exserat. Ponit, linguam Ebraeam, ab Ebero denominatam, eandem esse, quæ primæve antediluviana, Arabicam per Joëanem, Phalegi fratrem, propagatam, itemque Aramaeam, quæ postea in Chaldaicam & Syriacam se divisit, genuinas illius & proximas esse filias. III) *Omnes linguas sub uno vocabulo unam tantum significationem propriam ac primariam, eandemque non universalem, sed particularem, possidere.* Ratio, quoniam absque hoc lingua non interiorum sensuum interpret, sed omnis confusio- nis mater, foret. Firmat exemplis verborum *capere, sentire, sentire, μυρυσθαι*, itemque autoritate Scaligeri *de Caus. Ling. Lat. Cap. 193* IV) *Præter primariam significationem unamquamque linguam gaudere secundariis ac translatis.* Quem Canonem, summæ quippe evidentiae, non demonstrat, sed ju-

Fig. 43-49

45-53

44-56

veres

venes tantum ad studium Rhetorices, in Academiis etiam diligentius tractandum, cohortatur, in eorundemque gratiam dē tropis rhetoricis quædam ex *Quintiliano* enotat. V) *Tam tam esse troporum fecunditatem, ut una princeps & propria potestas se aliquando ad 30, 60, 100, & ultra, secundarias explicet, haud secus ac stirps ramos ramulosque plures diffundit.* Nec hoc facere ad defectus linguæ, sed potius divitias illius ostentare. Cumque apud Græcos Latinosque tanta secundariorum significationum multitudo obtineat, quod solo exemplo verbi *contendere* ex *Nonio Marcello* demonstrat, multo magis id apud Ebræos locum habere, cum verbis compositis per præpositiones *ab, ad, ex, &c.* profus careant. Provoeat ad *Origines* suas, in quibus adstruxit, verbum **לָבַד** 20, **לָבַד** 30, **לָבַד** ultra 30, **לָבַד** plures, quam 60, significatus habere. VI) *Inter secundarias notiones sæpe nullam similitudinem, nullam concordiam, sed contra dissimilitudinem ac pugnam, apparere, quæ tamen in lingua bene constituta nulla esse nec debeat, nec possit.* Probat id exemplis verborum *haurire, fringere, mulcere, premere, putare, macerare*, adjectivorum *gravis, lentus, rigidus*, quorum diversos significatus ex *Nonio Marcello* ac aliis promit. VII) *Harum notionum dissonantium aut pugnantium concordiam demonstrari non posse, nisi præstoso princeps ac primaria potestas.* Illustrat id ex supra productis vocibus, itemque notione *duri ac mollis*. VIII) *Primigeniam ac principem significationem in omnibus linguis varissimè esse usum, secundarias multo frequentissimas esse, & late regnantes.* In confirmationem affert verba *macerare, imanolare, taxare, vexare, nubere*, nomen *aptus, ineptus*, quorum principem significatum ex antiquissimis scriptoribus, *Ennio, Varrone, Eucretio*, aliis, eruit. IX) *Secundariam notionem in linguis ita dominari, ut aliquando primigenia in magno Auctore, vel & pluribus, ne semel quidem occurrat, cum secundaria potestates vel sexcenties recurserit.* Adducit verbum *cogitare*, quod significatione primaria, motum corporeum a *coagitando* deotante, ne semel quidem in *Cicerone* occurrit, *examinare* ab *examamen* in bilancibus, quod descendat ab *exagendo*, unde

- quasi *exagimen*, inque primaria sua significatione rarissimum
 Pag. 77-80. obvium esse pertendit. X) *Quo minor copia librorum in aliqua
 lingua, eo impeditiorem esse vestigationem originum.* Compensa-
 bat id verbo *rumino*, quod Ciceroni satis frequenter pro *medi-
 tari, repetere meditando, inque memoriam revocare*, adhibetur,
 rarioris usus est apud Plinium in *Hist. Nat. XVII, 22*, ubi *hi-
 mis* inemoratur *ruminatio*, rem *inculcare*, cujus prima est signi-
 ficatio, aliquid *calcando imprimere, insere*. XI) *Si unus tan-
 tum codex ex aliqua lingua supersit, fieri non posse, ut in illo
 plerarumque vocum origines contineantur, sed vel nullas ipsi
 comparituras, vel multo rarissimas.* Præter alia exempla pro-
 ducit verbum נִצַּח, quod Arabibus sensu primario denotat
 erravit, maxime ubi quis scopum non ferit, quo sensu semel
 tantum occurrit *Jud. XX, 16.* XII) *Quæ origo in libro, quo
 gaudemus, non habetur, ex illo fundo erui non posse, si vel
 annem vitam in acerrima collatione locorum consumere-
 mus.* Ita, nisi apud Latinos superesset *callus*, quid *callere* sit,
 intelligere non possemus; *exanulari* ignotum erit, nisi quis
 91-93. sciat, quid significet *ἀντλος*. XIII) *Secundarias notiones adeo
 esse liberas, solutas, & arbitrarías, ut a priori inveniri minime
 queant, sed a posteriori demum, i. e. per originem, reperian-
 tur.* Exempli loco repetit verbum *callere*, addit *stomacha-
 ri, jugulare vinum, flagellare annonam, candefacere anno-
 nam*, nomen *arena* pro *amphitheatro*. XIV) *Usi origines
 Ebraeæ in versionem vernaculam transfundi nec debeant, nec
 possint; ita ex versionibus sive veterum, sive recentiorum, in-
 dagare velle, a communi sensu abhorre*. Exemplum est
 נִשְׁוֶה, quod recte vertitur *σώζω*, *servare, salvare*, cujus ta-
 men primaria notio *laxare, relaxare*; שִׁוֶּה esse ex שָׁוָה,
 ut sic denotet *eliquatissima tranquillitatis restitutorem, qui
 turbata & confusa omnia ad liquidissimam & defecatissimam
 pacem, cum opulentia conjunctam, revocat.* XV) *Quæ origines
 ne in Codice quidem Ebraeo conservate, illas multo minus in
 99-103. versionibus exprimi potuisse.* Provocat ad verba בָּרַךְ &
 130. 140. בָּרַךְ, alibi explicata. XVI) *Origines lingue Ebraeæ, quæ in Bi-
 bliis*

illis non occurrunt, in illius dialectis, linguis orientalibus, vestigari debere. Ita, diversas dialectos linguæ Græcæ se mutuo illustrare, docet. XVII) *Ad origines noscendas nullam dialectum sibi sufficere, sed omnes mutuam opem lucemque desiderare.* XVIII) *Interiorem linguæ cujusque indolem, multo minus primas illius origines, ex Lexicis, sed libris, qui in linguam quacunq̃ exarati supersunt, hauriri posse.* Hi sunt Canones illi, quos, quanta potuit fieri brevitate, enotavimus. Quæ duriora Autori in *Gussetium & Driessenium* exciderunt, nostra non facimus. Illi, si non omnes, certe partem maximam, propria luce radiant. Nec, qui præjudiciis vacuus est, facile inficias ibit, linguas Orientales, ut communi stirpe procreatae sunt, ita socias etiam & auxiliatrices sibi manus præbere. Hac tamen cautione opus esse censemus, ut tum demum affinium linguarum opem circumspeciamus, ubi genuinam vocis ac *phœnæ* significationem ex Ebræo idiomate ac Codicis sacri lectione atque scrutinio indagare non possumus, & ubi nos ad reliquas Orientis linguas recipiamus, tales semper notiones eligamus, quæ cuique loco ex Scriptoris sacri intentione ac iis, quæ circumstant, sint accommodatissimæ. De ceteris Viro Celeberrimo, qui in præsentia in literatura Ebraica, potissimum Arabica, fere regnat, & laudabili contentione illius adyta referare laborat, otium, pacem, vires, diviniq̃ Numinis uberrimam gratiam, ex animo commprecamur, ut quam diutissime eximiam hanc & utilissimam eruditionis partem tueri ac ornare possit.

Pag. 105-

107.

107 - III.

III. 112-

GRAMMATICÆ UNIVERSALIS TENUIA rudimenta. Agitur insimul de variis modis, quibus spiritus secum invicem suas ideas possint communicare. Autore ISRAELE THEOPHILO CANZIO, Eloquentiæ & Poeseos Prof. Publ. Ordin. & Illustris Seminarium Theol. Ephoro.

Tubingæ, literis Josephi Sigmundi, 1737. 4.

Plag. 9.

Quantis

Quanta plerumque sit grammaticarum regularum confusio, quanta difficultas, nemo est, in atrio saltem eruditionis versatus, qui nesciat. Insignem itaque sine dubio laudem reportaret, qui, cum jam omnia per demonstrationes doceri incipiant, Grammaticam pariter philosophicam, ita quidem instructam, publicaret, ut, quoad id fieri posset, regulæ minuerentur, in justum quævis ordinem & ad rationes suæque principia revocarentur, & origine, harmonia, vel diversitate, linguarum ostensa, Grammatica generalis, eaque accuratior, singularibus istis præfigeretur. Periculum istiusmodi Grammaticæ generalis in his ipsis, quas jam lustramus, pagellis fecit Cel. *Canzius*. Ubi vero quævis ad prima exordia revocare laboravit, in miras ipse subtilitates, sermonem præsertim spirituum tangens, incidit, ad quas, nihil jam attinere putamus, penetrasse. Omittimus etiam, quæ de aliis quibusdam, præter verba, ideas cum aliis communicandi rationibus, eruditissime licet, disputat. Ad ipsam potius rem accingimur. Grammatica Autori nostro ars dicitur, quæ rectam linguæ, sive loquendo, sive scribendo, expressionem docet. Grammatica vero generalis est, quæ quod omnes linguæ commune habent, ad ideam linguæ perfectissimæ formandam generalibus præceptis tradit. Cum Grammatica omnis circa linguam versetur, loquendo, vel scribendo, exprimendam; loqui præterea sit sermonem certo vocabulorum ordine contentum pronuntiare; cum tandem syllabæ, ut experientia testatur, mensuram admittant; consequens est, Grammaticam omnem quatuor habere partes: primam, quæ certorum vocabulorum, certis rebus applicandorum, rationem; alteram, quæ scribendi, & scripta distinguendi, artificium; tertiam, quæ ordinem vocabulorum, intelligendo sermoni conducentium; & quartam, quæ mensuram syllabarum & rationem concinnandi modis suis alligatos sermones, docet ac tradit. Prima pars dicitur Etymologia, quæ duas & ipsa alias sub se comprehendit, quarum altera de rebus sollicita est, de vocabulis altera. Res est, quicquid prædicatorum, quæ dicuntur, nulla evertitur pugna

gna. Vocabulum, quod vel substantiam, vel attributum, vel modum permanentem, denotat, dicitur nomen. Nomen, quo vel substantia, vel res, quæ tanquam substantia consideratur, spectari solet, dicitur *substantivum*; nomen autem, quo attributio vel modus permanentis significatur, *adjectivum*. Vocabulum, quod in locum nominis surrogatur, dicitur pronomen. Id autem, quo mutationes actuales, seu rerum modi successivi, exprimantur, verbum appellatur. Quod rationem alicujus mutationis in se continet, illud agit. Quod sine mutationis rationem habet in alio, illud patitur. Actio, quæ mutationem in agente habet, nec alio transmittit, dicitur immanens; quæ aliorum transmittit, actio transiens. Similis est passionis ratio. Istis igitur mutationum generibus certa verborum genera respondere fas est. Verbum, quod instar nominis formatur, dicitur participium. Vocabula, quæ rebus quibusdam circumstantibus, tempori, loco, normæ, virium gradibus, designandis adhibentur, si ad nomina referri videas, præpositiones; si ad verba potissimum pertinere sentias, adverbia, nuacupantur. Conjunctiones sunt vocabula, quæ partium orationis nexum indicant; quibus affectum exprimimus, interjectiones. Altera Grammaticæ pars, quæ Orthographia vocatur, complectitur Orthographiam strictè dictam, & Orthostichiam. Illa docet artem bene scribendi; hæc scripta bene distinguendi. Utraque vel rationalis est, vel usualis. Rationalis ita scribere & scripta distinguere docet, ut nec ejusdem vocabuli formæ diversa signa scripta, nec diversis vocabuli ejusdem significatibus plane eadem scripta signa, aut certe non eadem ratione picta, assignemus. Usualis est, quæ præcipit, ut uniuscujusque linguæ scriptura omni tempore, ex quo lingua cœpit florere, sui similis sit, seu ut scriptura, & ejus distinctio, cujusque sermonis, referatur ad tempora, quæ in modo scribendi, & distinguendi præstantiæ plurimum consecuta esse judicantur. Orthographiam sequitur pars tertia, syntaxis, ubi monitum præfigitur: Omnem omnium syntaxin in exprimendo generali omnium rerum ordine conformitatem habere oportet. Regulæ autem sunt potio-

res : omnis affirmatio & negatio nomine & verbo constat; quoties præpositiones vel conjunctiones, expressæ sunt, syntaxis regularis dicitur; quæcunque autem subaudiuntur, fit figurata; omne nomen adjectivum habet substantivum, sive expressum, sive subintellectum; & quæ sunt reliquæ istiusmodi leges, quæ vel ex re ipsa, vel ex aliis, recentiorum præsertim, libellis grammaticis, facile cognoscuntur, nobisque adeo permittunt, ut sine mora ad ultimam, quæ Profodia dicitur, partem progrediamur. Tonus est soni, quo una vel syllaba, vel verbum, pronuntiatur, intensio vehementior. Quantitas est vel diuturnior soni, quo syllaba effertur, vel minor ejusdem, productio. Duplex indidem Poeseos genus est, alterum, quod Græca & Latina lingua sequuntur, in syllabarum longitudine aut brevitate, sive vera, sive ficta, positum; alterum genus reliquarum nobis cognitarum commune linguarum, quod magis accentum dimittitur, quam syllabarum quantitates. Atque, istis quidem præmissis, ad peculiarem variarum linguarum Poeseos, brevissimam quidem, sed eruditissimam, considerationem Cel. Autor descendit.

*ORATORIA SCIENTIARUM FAMILIÆ
toti cognata, seu rationis & orationis arctissimum vinculum. Accedit laudata hypocrisis, seu eloquentia corporis, secundum præcepta, fundamenta, adjumenta, quibus formatur; probatur, impetratur. Autore ISRAËLE THEOPH. CANZIO, Eloqu. & Poes. P.
P. O. & Seminarii illustris Ephoro.*

Tubingæ, sumtibus Christoph. Henr. Bergeri, 1735, &
Plag. 2 ½.

Rationis atque orationis ope a brutis animalibus distinguitur homo, quique utramque perficit, eo se humanissimum reddidisse jure quodam suo videtur. Quid igitur utilius Cel. Canzio exequi potuisset, quam quod amicam utriusque consensionem, arctissimamque conjunctionem,

pe-

peculiari hoc libro, atque ex insitnto, monstrarit? Abeant nunc ad barbaros, aut, si quidem sapiunt, meliora hic doceantur, qui rationis atque orationis divortium facere ausi fuerunt. Erubescant non solum ii, qui omnem orationis cultum odio persecuti plus quam Vatiniano, in *enteitatibus* suis ac *quidditatibus* nescio quid mysterii plenum sibi reperisse videntur; sed pudeat etiam illos, qui, relictis plane rebus, in verbis tantummodo consenescent, ac sine ulla mente, ullove iudicio, nil nisi canoras nugas deblaterant. Loquendum est ductu Cel. *Canzii* tum sapienter, tum orate, neque vel inculto sermone sapientia odiosa facienda, vel meris verborum lenociniis stultitia erit insinuanda. Noster igitur ille Oratoriam per sapientiz atque ornatus in dicendo conjunctionem definiit. Ita nimirum, nisi nos omnia fallunt, paulo accuratius Autoris meus exprimetur, dum ipsius verba, quod *Oratoria sapientia sit ornate loquens*, nescimus sane, an omnium, proprietatem in definitionibus philosophicis exigentium, reprehensiones effugere queant. Quem ad modum etiam erunt forte, qui huic definitioni, in Præfatione statim allatz, (alia vero non adest,) subjectam divisionem, quasi eloquentia vel in tacendo, vel in dicendo, consistat, vituperandam esse iudicent; propterea quod oppositura non potest esse pars oppositi sui. Nos autem hæc mittimus: præsertim cum definitio non nisi ad alteram speciem proprie pertinere censenda sit; & vestigia potius Celeberrimi Viri prementes, iudicamus, in tacendo consistentem eloquentiam vel mutam esse, vel tacendo loquentem. Per mutam pantomimorum ars intelligitur, per alteram vero speciem cum *Morboso* ista *Oratoris prudentia*, qua id solum, quod in oratione *ἰσχυρισμὸν* est, exprimit, ea vero, qua circa elocutionem *περίεργει* sunt, aut superflua, ab argumento, personis, loco, tempore, re, aliena, aut quovis modo inepta, omittit, aut *indicta* esse cupit. His brevissime annotatis, ad alterum Eloquentiz genus, in dicendo consistens, pergitur, & primo quidem definitiones, *Aristotelica* nec non *Thomasiana*, iure quodam reprehenduntur; pro-

pria vero luculenter illustratur atque fulcitur. Deinde veritates idem eliciuntur, quod scilicet requirit Oratoria sapientiam, ornatum, ac facultatem loquendi. Sapientia definitur per scientiam atque amorem veri & honesti. Quæ pariter definitio cum illis, quas Cicero, Leibnizius, Wolfius, suppeditarunt, confertur & conciliatur. Neque minus simul inclusa partitio evolvitur, & sigillatim considerantur idem scientiæ, amoris, veri, & honesti. Scientia est rerum cognitio, solidis nixa rationibus. Inde regula fluit, quod non opiniones sequi debeat Orator, quanquam, deficiente scientia, verosimili cognitione nonnunquam esse contentum oportet. Amor est propensio ex alicujus sive personæ, sive rei, felicitate, aut incremento, voluptatem capiendi. Ex hac definitione propositiones emanant: nihil est detestabilius, quam falsa & turpia suis persuadere; Orator, quæ vera solum & honesta, ideoque publice utilia, sunt, volvere animo proposita debet, & quod aliis suadet Orator, ipse diligat oportet. Veritas est conformitas rerum, quæ ex se mutuo intelliguntur. Dispescitur autem veritas in illam, ex qua intelligimus, & in illam, quæ intelligitur ipsa: altera principiorum, altera conclusionum, nomen accepit. Porro est veritas vel metaphysica, vel physica, vel historica, vel practica, vel logica, vel theologica, quæ singulæ species describuntur, quodque Oratori præcipue convenient, ostenditur. Honestum denique est, quicquid naturam eorum, qui ratione præditi sunt, auget & perficit, aut perfectissimam declarat. Inde propositiones fluunt: minime naturam λογικὴν auget aut perficit, qui se sibi natum esse putat, bonumque privatum publico antepone; honestum, quia in studio naturam λογικὴν excolendi & augendi collocatur, tandem, quousque patet, ad utilitatem publicam referri clarissime intelligitur; nemo læditur, nisi a se ipso; dum nemini vere quidquam prodest, nisi amor honestatis, nemini quidquam nocet, nisi turpitudinis cupiditas; & quæ sunt reliqua. Species autem honestatis constitutas videmus tum illorum bonorum no-

tione,

none, quibus natura *λογική* augenda est, tum vero etiam
 ex consideratione partium, quibus natura ratione prædita
 contineri solet. Bona illa, quibus augeri naturam ratione
 gaudentem oportet, aut extremam miseriam propulsant;
 unde nascitur infimus juris naturæ gradus; aut ulteriorem
 felicitatem seu opportunitatem addunt, pro cuius deinde
 mensura reliqui juris naturæ adscensus exsurgunt. Indi-
 dem ex parte Oratorum consequitur, illam præsertim inve-
 niendi artem esse necessariam, quæ claves animorum reperi-
 re doceat; qui animis audientium imperare mira dicendi
 dignitate non possit, haud optimum esse Oratorem, qui fri-
 gidus relinquit, plane nullum esse; denique rempubli-
 cam Christianam plurimum debere ei, qui effecerit, ut sum-
 ma sit iucunditas in pietate. Partes si spectaveris, honestas,
 excolens tam animum, quam corpus, ethica nuncupatur,
 ac duplici absolvitur præcepto; altero: animum intelligentem
 & virtutis amantem præstare; altero: valetudinem tuere
 corporis. Ad istam honestatem prope etiam accedit, quæ
 socialis, seu jurisprudentia, appellatur, quaque subinde socie-
 tatis humanis rectius consultum est, aut quæcumque af-
 fertur utilitas. Ornamentum honestatis, quod in externis
 potissimum collocatur quibusdam actionibus, decori nomen
 est adeptum. Est ergo decorum, quocumque studium aliis
 placendi significatur. Sed non vacat istis immorari, quin
 potius ad ornatum Oratoris proprium cogitationes nostras
 promovemus. Definitor autem ille, quod sit, quicquid sive
 animum, sive sensus, oblectat; vel, ut habet definitio, quæ
 genetica dicitur, quod sit symmetria rei totius, cujus partes
 multitudine, magnitudine, qualitate, &c. aut unam, aut plu-
 res regulas, ex totius rei scopo formandas, apte sequuntur.
 Infinita vero varietate eloquendi proposita intelliguntur
 verba, argumenta rerum, utrorumque modus & ratio, au-
 ditorum affectus, oculi, aures, locus, tempus. Quo quæ-
 que horum magis aptiusque, quo & plura eorum, eloquen-
 tis dexteritas in unum consenti. e jubet occupandi audien-
 tium animi scopum; eo ornatio exiit oratio. Ornatus

ergo loquendi ponitur potissimum ab Autore Celeberrimo in perspicuitate, decoro, prudentia, vi & efficacia, atque in splendore tandem actionis oratorix. Quibus fusius expositis, finis tandem huic *priori* libri *Parti* imponitur per tractationem de facultate, loquendi; ubi leges feruntur, loquendum esse lingua auditoribus cognita, discendas Grammaticæ regulas, loquendum aut ideis distinctis, aut saltem verbis vehementem affectum inuentibus, loquendum postremum ex vero. *Alteræ Pars* tractat laudandam hypocriſin, sive eloquentiam corporis. Ac *duplici* quidem *Capite* omne argumentum complectens, *altero* ipsa præcepta, rationes autem eorundem *altero*, proponit. Nos, dum per se facile plausum iuvenient, præceptiones has solum ipsas, quam brevissimis fieri potest, delibabimus. Considerantur autem ibidem tam vox, quam gestus. De voce leges sunt: 1) caveatur vox nimium clamosa; 2) iusto submissior; 3) iusto tardior; 4) lingua nimium volubilis; 5) titubans; 6) cantillans; 7) non eadem sit spiritus & soni intentio; 8) non literarum oppressio; 9) nec vox certis saltem sonis distincta; 10) vox & verba rerum emphasi respondeant; 11) quæ exhilarant, pronuntiantur voce liquida; 12) caveatur inculta & agrestis pronuntiatio; 13) natura maxime sectanda; & 14) non loquendum lingua mutata. Ad gestus pertineat motus vultus, capitis, atque manuum. Ad vultum os, frons, oculi, referuntur. Vultus generali præcepto: rebus esse propositis attemperatus debet, sigillatim vero: pudor insit & acrimonia, formatur. Porro capite Orator digito erecto. Ad manus tandem quod attinet, cavenda sunt duo extrema, nimia gesticulatio, ac nimia quies; mediocritas autem ostendenda.

MELETEMA DE SCYLLA QUADAM PHILOSOPHIA recentioris, in lucem publicam editum a FERDINANDO FRIDERICO REUSS, Theol. Prof. Ord.

Hafniz, impensis Jacobi Preussii, 1737, 4.

Plag.

Plag. 14.

Eos, qui rei ecclesiasticæ moderandæ præsumunt, cura decet, munere ipsorum digna, ut provideant; ne quid detrimenti res Christiana capiat. Præter alia detrimenta damnum reipublicæ Christianæ, & externæ, & internæ, afferri potest & per abusum Philosophiæ, & per philosophantium vitam minus convenientem mentibus Christianis. Licet enim lumen rationis æque sit a Deo profectum; lumen tamen revelationis est certius, facilius, animis cujusque accommodatius, clariusque illo lumine rationis. Cavendum itaque sedulo, ne doctrinæ tribuantur alteri horum luminum, quæ pugnant cum alterius consultis præceptisque certis & luculentis. Id tamen a Philosopho haud est exigendum, ut infectat dogmata ad sententias partis hujus vel illius Christianorum doctorum, licet jure ab eo possuletur, ne qua doceat, quæ adversa fronte cum sacris literis, dextre expositis, vel per sese, ut in locis plerisque, perspicuis, pugnant. Dum vero Philosophia illa recentior docet, 1) existere lumen revelationis, 2) in quo contineantur mysteria, 3) existisse subinde miracula, quibus veritas revelationis & providentiæ specialissimæ sit confirmata, 4) reconciliationis cum Deo viam penitus patere duntaxat e verbo divino in literas redacto, 5) conscientię tranquillitatem duntaxat ex hac fluere reconciliatione, 6) regnum gratiæ a regno naturæ differre, & diversam utriusque esse œconomiam, 7) Deum operari pro arbitratu & sapientia, nunc mediate, nunc immediate, 8) catenam causarum naturalium non excludere operationes Dei immediatas, & regno gratiæ accommodatas; facile per sese patet, quid ab ea, quamdiu intra terminos illos manserit, sit metuendum. Autor præstantissimus, cujus merita orbis eruditus merito suspicit, quid a Philosophia recentiori sibi videatur metuendum, hoc libello tam eleganter & plane exposuit, ut lectorem non solum doceat, sed & mulceat retinere. Tractatio ipsa modestiam spirat & candorem non mod-

modicum, ut lectori eo facilius ea persuadeantur, quæ magnam partem ex Cel. *Weismanno*, *Crofa*, *Laschero*, *Bertramo*, ac *Langio*, fuere deprompta. En specimen stili, ab ingenio haud infocundo profecti: *Magna est hodie per partem literati orbis haud exigua animorum commotio propter Philosophiam, ante aliquot lustra natam; major omnium, quibus profundiores rerum recessus & latentes machinas perspicendi facultas est, expectatio, plena hinc spei, inde timoris. Terror ille non est panicus, non supervacuus. Novam enim scientiis omnibus faciem induere conatur hæc Philosophia. Non ancillari vult, sed regnare, id quod ex principis hierarchia ecclesiastica non tolerarunt olim in ecclesia Pontificia Doctores Seculorum remotiorum. Crescit veloxiter, & haud procul jam abest a principatu. Exporta est velitationes non admodum multas, & jam fere domina campi est. Triumphis jam & epiniciis plena fere sunt castra pro ea militantium; alii tanto vehementius dolent, & tanto graviora mala extimescunt. Ex quibus verbis facile intelligitur, quanta Autor polleat eloquentia, & quam disertè terrorem illum vere panicum incutere hominibus, eoque orbem terrarum percellere, molitur. Si argumenta metus conquiris, ea sunt desumpta ex eo, quem sibi formavit, de harmonia præstabilita sensu, quæ tamen nil nisi hypothesis est, & per sese ad Philosophiam recentiorem haud spectat extra quæstionem de modo unionis animæ nostræ cum suo corpore. Plerique Philosophiæ recentioris cultores eam rejiciunt, alii de ea judicium suspendunt, alii eam pro hypothesis probabili habent, cui nihil negotii cum Theologia revelata intercedat. Argumentum quoque metus in eo quaeritur, quod *Leibnitius* in scripto quodam exiguo docuerit, existare harmoniam divinitus constitutam inter civitatem spirituum & corpora mundi, inter regnum naturæ & gratiæ & gloriæ. Systemati huic innoxerat *Leibnitius* nonnihil de monadum ideis obscurissimis, quas *Wolffius* tamen haud adscivit. Reliqua pendent inibi ab hypothesis harmoniæ præstabilitæ, quam vero plerique Philosophorum recentiorum*

Pag. 25.

40 seq.

in medio relinquunt, exceptis viris Clarissimis *Hollmanno, Bulfingero, Baumgartenio* juniore, aliisque oppido paucis. Existimaverat *Leibnitius*, ex considerata Dei sapientia, perfectione operum ejus, ac providentia, colligi posse ejusmodi præstabilitionem, præformationem, ac præordinationem universalem & perfectam, ac talem, ut media apta, quibus omnia, quæ præcognoverit & voluerit, ad actum perducantur & efficiantur, ac ut rationes, ad producenda omnia futura sufficientes, rebus ac substantiis omnibus ab initio statim indiderit Deus. Videtur hæc sententia pugare cum complexa opinionum fanaticarum, quibus continuè perpetuæque Dei immediatæ operationes ac revelationes confirmantur. Autor Cl. ita excitat lectoribus metum: *Exulabunt hac ratione operationes Dei immediatæ, atque iterum nec Scripturæ oracula, nec mysteriorum revelatio, nec hominum illuminatio, conversio, sanctificatio, glorificatio, &c. ex ullo immediato & speciali Dei concursu & operatione pendere ac proficisci poterunt.* Alii existimabunt, *Leibnitium* admisisse miracula, & regnum gratiæ, immo gloriæ, nec consequentias, ab aliis ex ejus *Monadologia* deductas, opponi debere locis & sententiis ejus, clare & perspicue alibi perscriptis. *Leibnitius* in *Monadologia*, de ordine naturæ commentatus, vires per regnum gratiæ acceptas haud sustulisse videtur, licet dixerit, harmoniam *res deducere ad gratiam per ipsas vias naturæ.* Contextus enim demonstrat, sensum hunc subesse: Deus causas efficientes ita conformavit & attemperavit causis finalibus, ut sensationem gratiæ divinæ promoveret & comitari debeat ipse mundus materialis. Deus certe omnia ita effecit, ut ipsa eis, qui ipsum diligunt, cooperentur in bonum, ad gratiam & gloriam, improbis ad poenam. Autor porro omnes *immediatas Dei operationes* inserit miraculorum numero. Monet deinde, Philosophos recentiores docere, mundum, quo magis miraculis abundet, eo esse imperfectiorem, id est, eo minorem perfectionum divinarum enumerationem per ipsam exhiberi. At,

43.

71.

72.

F f

quod

quod pace Viri præstantissimi dicendum est, Philosophi illi perpetuum admittunt miraculum, nempe *continuatam creationem*, seu, ut ipsorum ex opinione loquamur, *conservationem*. Cum vero sit conservatio alia regni naturæ, & alia regni gratiæ, & alia rursus gloriæ, ipsi non possunt non triplex continuatam miraculum, idque summum & sempiternum, admittere. Philosophorum non est, de secundæ tertiq̃ue conservandi rationis indole commentari. Dum Cl. Autor operationes Spiritus sancti ordinarias ad supernaturales, easque continuo novas, actiones refert, videtur credere, vim, verbo divino semel a Spiritu Dei infusam, haud satis esse efficacem, sed verbo illi, in animum admissa, vim novam & lumen novum a Deo adjungi ac superinfundi. En *operationes illas immediatas* quotidianas, quas passim commemorat & urget Autor. Dirimenda & excutienda hæc permittimus Theologis, qui norunt, verbum Dei per originem suam supernaturalem primam esse semen vivum & litem pedum nostrorum. Progreditur Autor ad *mysteria*, & ea putat in complexu recentioris Philosophiæ ita describi & definiri, ut ipsa sint supra omnem rationem, perfectissimam quoque & divinam, posita. Id vero sese longe aliter habere, nobis innotescit ex *Leibnitii* Commentatione de *Conformitate rationis & fidei* §. 87, ubi hic in *Lutheri* opinione acquiescit. Quantopere hic Commentarius B. *Joanni Francisco Buddeo* arriserit, intelligitur ex ejus *Institut. Theol. dogmat. Lib. I Cap. 2 §. 15 pag. 110*. Qui ad manus habent libellos Philosophiæ recentioris, facile videbunt, quantum veritatis subit pronuntiato Cel. Viri. Id porro idem notat, *Leibnitium* præmia & pœnas futuræ vitæ ad *naturales consecutiones* retulisse in suo systemate de præstabilita omnium rerum harmonia. Consulimus *Monadologiam*, at tam infelici successu, ut nullam propositionem deprehenderimus, quæ naturales illas consecutiones exponat & declaret, adeo, ut ne quidem verba illa ibi potuerimus invenire. *Wolffus* ceterique admittunt remunerationes & pœnas, tum naturales, tum posi-

positivas, uti ex ipsorum Compendiis innotescit eis, qui cum dubitationibus super *hæc* re conflictantur. Pergit Cl. Autor ad aliud momentum. Veretur, ne consummationem seculi recentior Philosophia expositura sit per transformationem naturalem, neve creationem telluris sit expositura per revolutionem novam naturalem, indubie probe gnarus, *Wolffium* docuisse, Deum ex nihilo creasse hoc universum, ipsumque hoc tradere: *Quam diu hæc elementa subsistunt, tam diu mundus hic adspectabilis subsistit, ac tam diu etiam ordo & cursus natura conservari debet idem.* An vero & quando ea haud amplius substituta sint, Philosopho non licet decidere, siquidem hæc ad revelatum lumen sunt referenda. Nil itaque Cel. *Wolffius* de hac quæstione adjunxit. Miramur vero, Autorem docere, *elementorum nullum unquam, secundum Philosophiam recentiore, in nihilum redigi debere, cum Wolffius docuerit, elementa non nisi ex creatione Dei existere posse, nec nisi per annihilationem a Deo factam posse interire, sibi vero de eo interitu ex Philosophia nihil constare, nescientem quippe, an Deus unquam ea velit in nihilum redigere.* Et, licet notum sit, *Leibnitium* sententiam *Petersenii* notasse, ratum, corpus Christi incarnatum fuisse e caelo allatum, Autor tamen suspicatur, hanc opinionem *Leibnitio* arrisisse. *Incarnationem* certe ad miracula retulit *Leibnitius*, non ad systema præstabilitionis, uti ex luculentis ejus verbis Vir laude omni dignus pag. 74 ostendit. Nihilominus tamen ita differit: *Jam vero tam multa & pleraque tam evidentiâ argumenta, tam gravia documenta, attulisse mihi videor, ut sperem, agnituros esse quosvis accurate & equos rerum estimatores, non temere eo me delapsum esse, ut, Philosophiam recentiore immediatis ac supernaturalibus Dei operationibus infestam esse, ausus sim asserere. Nec mirum jam cuiquam videri potest, quod, Naturalissimum in sinu ejus latere, suspicor, & mala gravissima ex illa extimescam.* Memoramus simul illius *Paulini*, 1 Cor. XIII, 5:

Ff 2

H dyc-

Pag. 83.

85.

86.

97.

93.

Pag. 94.

Ἡ αἰγίον ἢ λογίζεται τὸ κανόν. Nostro tamen fatente, agnovit *Leibnitius necessitatem religionis in republica, & veritatem ac præstantiam Christiana*. Qui autem veritatem religionis Christianæ, ejusque mysteria, admittit, ane illi potest Naturalismi dica jure impingi? Conqueritur vero, non constare sibi de eo, an *Leibnitius*, singulas Evangelicæ religionis partes sibi probatas esse, crediderit. Licet autem de eo haud exstet controversia, cum nullus articulus fundamentalis possit ostendi, quem ipse non hinc inde confirmarit & approbarit, id tamen ad quæstionem de Naturalismo ejus tam parum facit, ut potius hic eo pacto evertatur. Adscribemus porro hic alia, ad *Cel. Christianum Wolfium* pertinentia, Autoris verba: *Illud non dissimulo, valde me optare, ut Illustris Wolfius, dum in vivis est, suam de his Theologia nostra Christiana capitibus sententiam diserte & perspicue profiteatur; quid de tota æconomia Spiritus sancti, ac operationibus ejus immediatis & supernaturalibus, quas in tam multis articulis (de revelatione, de illuminatione, de conversione, de sanctificatione, &c.) Theologia nostra asserit, quid etiam de tot miraculis Christi, Prophetarum, & Apostolorum, in S. Scriptura memoratis, sentiat, & quousque Leibnitii Harmoniam præstabilitam universalem amplectatur. Nusquam adhuc, quod ego quidem scio post diligens scrutinium, positive asseruit, se ea in re doctrinam nostram probare. Dei gloria, Scriptura dignitas, Ecclesia quies, plurimarum animarum salus, id a Viro, dum Christianus est, exigunt, ut suam de istis doctrina nostra Christiana articulis sententiam publice exponat. Ob autoritatem, qua in orbe erudito floret, magnum omnia, qua agit, pondus habent, magnas sequelas. Quodsi præterea Philosophiam suam ab ista noxa immunem præstare, & crimen illud ab ea remove, vult ipse, tanto facilius agnoscat, quanta ipsi necessitas incumbat, mentem in istis rebus suam clare & perspicue exponendi. Deus provideat! Licet finis incerti, an & quantum Ill. Wolfius huic postulato sit annuiturus; id tamen certo novimus certius,*

95.

96.

tius, ipsum profiteri nomen suum inter eos, qui Augustinæ Confessioni sunt addicti, eorumque professionem confirmare, dum inter illos sacra cœna utitur, quippe quæ præter reliquos fines & usus quoque tessera est confessionis religiosæ. Veremur vero, ne Autor, commemorans insulas *Wertheimensis Interpretis* aberrationes, & Jenensis cujusdam juvenis corruptas de mysterio sacrosanctæ Trinitatis opiniones, & exinde ad fructus Philosophiæ recentioris concludens, rationes suas ita subducat, ut acutioribus paralogismi notam videatur incurrisse, siquidem ex malitia *Juda Ischariato*, & infirmatibus Apostolorum, nulla ratione ferri potest de magistri sanctissimi doctrina judicium, nec judicare licet ex *Manassis* erroribus de pietate ac religione patris *Hiskie*. Autorem male habet judicium *Leibnitiana* spei de *P. Balti* salute, memorem nempe distinctionis, quam de judicio charitatis & spei, atque de judicio veritatis, Theologi optimi cominendant. Addit *Fontenellii* judicium de religione *Leibnitii*, quod tamen ipsa *Leibnitii* confessione labefactatur in *Prefatione ad Theodicæam* pag. 32, & ex *Supplem. ad hæc Acta Erud. Tom. VII Sect. IX* pag. 424 concidit. Additur nonnullorum tumor philosophicus & irreverentia in sacras literas ex querelis, quas exhibet *Ven. Collector der Sammlungen zum Bau des Reichs Gottes, XII Beytrag, pag. 482 seq.* & ex testimonio acutissimi *Bertrami*, ac *B. Augusti Hermanni Franckii*. Ex altera parte addi etiam potuissent exempla ejusdem farinae. *Iliacos* scilicet *intra muros peccatur & extra*. Juvat tandem audire Cl. Autoris judicium de Philosophia *Wolfsiana*, prolatum hoc modo: *Agnosco & fateor, in Philosophia ipsa esse multa extimia. Multis præclaris floret inventis. Multa accuratius, distinctius, solidius, evoluta, exposita, probata, exhibet, quam omnis antiquior Philosophia. Habet, & non raro sequitur, res ratiocinandi leger. Distincte docet. Determinate loquitur. Solide probat, ubi intra suos cancellos est, & recte se gerit. Accommodata etiam est, ubi bona, ad usum vitæ. De*

Deo, de anima, de mundo, de pbenomenis natura, de officiis hominis & civis, multa recte & praeclare docet. Veretur autem Vir laudatissimus, ne amor systematicus, sui que admiratio, ac scientiae typhus, limites Philosophiae praescriptos transfiliat; ne in Theologiam revelatam depravationes Philosophia recentior immittat, ne juvenes a rebus magis necessariis illa abducat; ne methodum propaget ad dogmata, quae ea non indigent, vel eam non ferunt; ne fictionibus passim indulgeat; ne omniscientiam affectet; ne cultores ambitione subtiliori faginet; ne homines magis reddat speculandi cupidos, quam pietatis verae & Christianae fidei capaces; ne cultores suos ad regnum naturae nimis affigat; ne animis fidem justificantem, fideique fructus, excutiat, &c. *Wolffianus* autem in eo esse occupatos, nobis non persuadere possumus, ut contendant, sacrarum literarum indolem loquendi esse ita popularem, ut in ea duntaxat ad phaenomena, veritate rerum exclusa, respiciatur, siquidem ea, quae Deus revelavit, non possunt non esse vera. De harmonia praestabilita hoc haud omittendum est iudicium Autoris: *Impossibilitatem quidem rei haud facile monstraverit quisquam, (prout ex altera parte Harmonista possibilitatem etiam non nisi precario sumunt,) sed tamen a sensu communi valde aliena est sententia, & talis, quae non potest non vehementer suprefacere animum.* Licet autem facile ex adductis testimoniis diluceat, utri parti Cl. Autor magis nomen dederit suum; existimamus tamen, ea, quae Ven. *Valentinus Ernestus Laschberus* & Cl. *Reussus* protulerunt, sic esse comparata, ut lectione & meditatione cultorum Philosophiae recentioris admodum sint digna, praecipue eo, quod Duunviri humanitatem & modestiam cum gravitate & soliditate theologica eleganter conjunxisse videbuntur.

Der mit dem Matthäus-Stift verbundene grosse Caland zum H. Geist, oder Historische Nachricht von dem Stifte S. Matthäi in Braunschweig, &c.

hoc

hoc est,

HISTORICA COMMÉMORATIO DE CA-
pitulo S. Matthæi, quod viget Brunsvici, tam secun-
dum foundationem ejus sub Ordine Templariorum, quam
sub Equitibus Ordinis Joannitici, & statum præsentem
sub Fraternitate Calendaria. Ex probatissimis Auto-
ribus collegit, & Diplomatum accommodatis instruxit,
JULIUS JUSTUS GEBHARDI, Pastor Senior
ad Ædem S. Catharinæ, Capituli que jam di-
cti electus, clementissimeque confirma-
tus, Decanus.

Brunsvici, impensis viduz Ludolfi Schræderi, 1739, 4.

Alph. 1 plag. 1½.

Inscriptionem libri duo ornamenta comitantur. Autoris effigies sesquicubitalis, collari tubulato insignis, annum ministerii sacri nonum significans, integramque Autoris Pl. Rev. dignitatem prædicans, eam præcedit. Excipit vero eam formula Dedicacionis, ad Serenissimum Ducem *Carolum* directæ. In Præfatione Autor recenset rationes, quibus adductus, hoc Opus in lucem emittere secum habuerit constitutum. Impulit ipsum inprimis jussu Gloriosissimi Ducis, *Antonii Ulrici*, A. 1704 d. 28 Julii editum, quo de fundatione Calendariz Societatis S. Matthæi, ejusque administratione, fuit quæsitum. Huic dicto ipse audientem sese præstitit. Notat illud aureum plerorumque Capitulorum dogma, quo, *secreta* (male acquisita) *enuntiare, est res sacra & horrenda*; eique magis aureum, idque sincerum, opponit Christi præceptum *Jo. III, 20, 21*. Laborant enim nævis vitii que tenebriones, sæpiusque mulctantur interitu Diplomatum suorum fatali, nec satis evitando. Laudamus merito diligentiam Autoris, qui, ne quid Fraternitatis suæ Diplomatum periret, vel in posterum intercideret, apparatus eorum omnem in lucem emisit. Laborem ejus persæpe sublevavit harum rerum peritissimus Vir Pl. Rev. *Philippus Julius Retb-*

- Reibmeyerus*, cui eo nomine nos quoque gratias debemus. Nec tamen circumspectio tanta valuit effugere paucula pararamata, e. g. *Merckerode* pro *in Erkerode*, &c. Societatis Cædendariz, cui a Spiritu Sancto est cognomen, cœtus jam constat septem personis, Decano, Camerario, Seniore, tribus Fratibus clericis, unoque Fratre non clerico, seu Pastoribus S. Catharinæ, Rectore, Conrectore, Cantore, & Subconrectore scholæ Catharinianæ, ac Consule urbis
- Pag. 66. uno. De Ordine Templariorum & S. Joannis decerpemus nihil. Cui enim non dictus Hylas? [Dubitamus tamen haud injuria, an alii Magistros Templariorum enumeraverint tam sollicitè, eorumque facta tanta diligentia exposuerint. Templarios fuisse in causa, ut Christiani regnum amiserint Hierosolymitanum, solide ostendit. Intexit præterea passim nonnihil, quod frustra alibi quæsieris. Adhibuit enim usibus suis *Muratorii Scriptores rerum Italianarum*, aliosque libros, vulgo eruditorum ignotos, vel etiam sumtuosiores. Origo templi ac Capituli S. Matthæi Brunsvicensis in annum 1171 incidit, [quo *Henricus Leo* in gratiam Templariorum, a quibus in Palæstina benigne habitus fuerat, illud templum exstruxit, quod posthæc Commendæ Supplinburgensi est annexum. Cum bona Templariorum, injustissima ratione extinctorum, Ordini S. Joannis adjudicasset Pontifex in Concilio Viennensi A. 1322 d. 22 Maji, Otto, e Ducibus Brunsvicensibus progenitus, præceptor seu Commendator Ordinis Templariorum Supplingerburgi ac Brunsvici ad S. Matthæi, redditus annuos sibi reservavit Supplingerburgenses domumque S. Matthæi Brunsvicensem ad vitæ suæ tempus, castrum vero Supplingerburg, acceptis a Duce Magno 400 marcis Brunsvicensis valoris, Magistro Ordinis Joannitici confestim tradendum curavit. Initia Ordinis Joannitici distinctè Autor Pl. Rev. evolvit. Sed, simul ac mortem *Raimundi*, Magistri Ordinis Hospitaliorum attingit, compendiosi induit scriptoris indolem vultumque, 86. ratus, Mergentheimium a Germano, Ordini Hospitaliorum addi-

addicto, exstructum fuisse Seculo XII, & ita denominatum in memoriam castri Syriæ littoralis, *Margath*, quod Magister Ordinis ipsorum ab A. 1178 usque ad A. 1285 tenuit incoluitque. Qui *Vertoti* Abbatis historiam hujus Ordinis, quam *Justus Christoph. Ditbmarus* verrnaculam reddidit, evolvere valent, eis præterea non opus est magnis adjumentis. Prior magnus Ordinis, qui simul est Magister ejus, A. 1297 Friburgo Helvetiorum sedem suam movit Heitershemium, Ordini tunc temporis a Marchionibus Baden-Hochbergensibus, *Henrico* ac *Rudolfo*, secundum patris *Henrici* voluntatem donatum. Primus Priorum Ordinis Germanus existit *Henricus*, Comes Toggenburgi, circa annum 1251. *Georgium de Schilling*, successorum ejusdem, *Carolus V* Principibus Imperii annumeravit, eique locum, qui ab Abbate Fuldeni proximus, attribuit in Comitibus A. 1546. Commendam Supplinburgicam ab *Henrico Leone* inter annos 1172 & 1180 institutam fuisse, suspicatur Autor. Ultra Commendatorem anni 1357, *Rudolfum de Sachsenberg*, nondum exquiri potuit ullus. Circa annum 1591 inter Magistrum exercitus Sonneburgensem & Ducem Brunsvico-Luneburgico-Guelpherbytanum controversia quædam ita fuit diremta, ut per vices Dux & Magister ille seu Commendator Commendatorem Supplinburgensem denominarent, ordinibus provincialibus Guelpherbytanis aggregandum, eoque nomine Ducibus subiectum obnoxiumque. Fraternalitas Sociorum S. Spiritus Brunsvicensium exorta fuit A. 1265, gravis primam coitionibus, in sacratio S. *Gertrudis*, templi S. *Blasii* parte, celebratis. *Alberti Pinguis* Diplomata, fraternitati huic salubria, ad A. 1293 & 1313 data, historiæ Brunsvicensi sunt ornamento. Fraternalitas A. 1367 Brunsvici Eodem Templariorum & sacratio S. *Matthæi* emit ab *Hermanno de Warbergs*, Commendatore Supplinburgi Joannitico, 150 marcis, veluti feudum Supplinburgicum. Fraternalitas tum 12 sodalibus consistit, *Martinus Chemnister*

Pag. 40.

43.

45.

47.

49.

51.

53.

60 seq.

Gg

stus

Pag. 63.

ibus Decani adjutor ac deinceps Decanus fuit, confirmatus A. 1567 d. 7 Febr. nec non D. *Bartholdus Bassaccus*, Superintendens Brunsvici. Pl. Rev. Autorem A. 1734 confirmavit beatissimæ memoriæ Dux *Ludovicus Rudolphus*, Commendator Supplinburgensis. Tractationem excipiunt Diplomata & Acta publica, e quibus historia Ducum Brunsvicensium lucem capit, haud contemnendam. Commendamus merito hæc exempli aliis quoque, qui rem Germaniæ historicam simili ratione illustrare valent.

RIFLESSIONI SULLA PRETESA SCOPERTA
del sopraornato Toscano espostaci dall'Autore dell'Opera
degli Anfitreati & singolarmente del Veronese, &c.

hoc est,

COGITATA SUPER NOVELLA DETECTIO-
ne ornatus Tuscanici superioris, expõiti ab Autore Ope-
ris Amphitheatrorum, & inprimis illius, quod Veronæ
exstat, Autore MATTHÆO LUCCHESE,
Architecto Veneto.

Venetiis, typis Stephani Monti, 1730, 8.

Plag. 5 ½. Fig. 22. 3.

Autor Illustrissimus, qui de Amphitheatro Veronensi ex pro-
fesso scripserat, in ea fuerat sententia, Architectorum ne-
minem rationes Tuscanici, per suprema Amphitheatri fasti-
gia, observasse ornatus. Id quidem illud est, quod Autor per-
negat, consilio suo prius cum *Thomase Temanza*, amica-
rum flore, communicato, qui in tractatione Illustrissimi,
credimus Marchionis, non pauca desiderat. Noster, ut rem
ab exordio repetat, inquit in ordinis Tuscanici originem.
Eum esse antiquissimum, ipsoque Dorico priorem, existima-
runt *Alberti*, *Scamozzi*, & alii. Dorici vetustatem predicant
Galli, inprimis *Davilerius*, *Barozzi* commentator, & *Peral-
tus*, qui *Vitruvium* suis expositionibus illustravit. *Alberti*
vera.

vera attigit indicando, credens, Doricum ordinem antiquissimis Tuscis in usu fuisse, ac alterum ordinem Tuscanicum ex accessionibus ornatum nonnullis fuisse enatum. Inde ab A. 1400 studia, & Architecturæ notitia, in Italia coeperunt resorere. Illico Architecturæ studiosi notarunt ordinem Doricum in *Theatro Marcelli*, Corinthium in *Pantheo*, & Arcu *Titi* triumphali Romano, Ionicum in templo *Fortunæ*. Credit Autor, lacunam non inesse Architecturæ Tuscanici ordinis, ejusque ornatus superioris, quem cum basi ceterisque partibus Colossei ostendit esse Tuscanicum. Respondet deinde ad argumenta, opposita eis, qui primum *planum* Colossei pro Tuscanico habent. Tum demonstrare contendit, lunam in Architectura respectu ordinis Tuscanici & ornatus superioris haud dari. Exquirat præterea, an *Alberti* & *Vitruvius* de eo jam exposuerint sua ætate. Respondet porro ad argumenta, quæ partim prolata sunt, partim obmoveri possunt, & ni fallimur, satis ad liquidum deducit, ornatum superiorem tertii plani in Veronensi ædificio convenire omnino cum forma Capituli Dorici & Tuscanici, a *Vitruvio* descripti.

Pag. 12.

17.

DIATRIBE LITERARIA DE GENUINIS
Historia Russica fontibus, in memoriam gloriosa legationis, a Viro Perillustri Domino AUGUSTO ADOLPHO L. B. DE CRAM, Seren. Ducis Brunsv. & Luneb. Consiliario Status intimo, & rel. A. 1739 Petropolim in aulam Russicam suscepta, conscripta
 ab RUDOLPHO AUGUSTO
 NOLTENIO.

Lipsiæ, apud Jacobum Schuster, 1739, 4.

Plag. 3.

Cum Dux Sereniss. Brunsvicensis & Lunenburgensis *Antonius Ulricus*, cum Sereniss. *Anna* Meclenburgica, Russici Imperii

G. g. 2

Pag. 6.

7.

8.

9.

10.

11.

perii hærede, celebraret conjugium, Perillustri Liber Baro
de Cram jussu Heri sui Clementissimi, *Caroli*, Ducis Sereniss.
 Brunsv. & Luneb. conjugii momenta curavit ac ornavit.
 Felicibus auspiciis idem medio Octobri A. 1739 Gulepherby-
 tum rediit, excepitque eum Cl. Autor gratulatione hac sua,
 & comta admodum, & Russicæ legationi accommodata.
 Laudat inprimis *Gerardi Friderici Mülleri Vitam Suetos-*
lai, insertam *Parti V Collectionis Historiarum Russicarum*,
Ditmarum Merseburgensem, *Adamum Bremensem*, ac *Hol-*
moldum, nec non *Snorronis Sturlonidis Historiam Re-*
gum Septentrionalium, versione illustratam a *Jo. Peringa-*
kioldio, Holmizque A. 1697 in fol. editam, ex qua laudatus
Müllerus compendium Historiæ Russicæ Seculæ X & XI a
 Jesu nato in *Parte II* commemoratæ *Collectionis* concin-
 navit. Scriptor vetustissimus Russorum indigena, qui Se-
 culo XII floruit, est *Theodosius*, Abbas Kioviensis, cu-
 jus Chronicon Russicè perscriptum existat. Fatendum ta-
 men, cuncta, quæ de Russicis rebus ad Seculum usque
 XIV supersunt, in numero fragmentorum habenda. Haud
 serunt omne punctum *Rerum Moscoviticarum Autores va-*
rii, Francofurti A. 1600 in fol. apud *Wachelios* in lucem
 emissi. Meliora sunt scripta *Petri Petresii*, *Jacobi Ulfel-*
di, *Claudii Christophori Lyschandræ*, & *Jacobi Reuten-*
felsii, *Adami Olearii*, cujus *Iter* satis innotuit, *Alberti*
Heidenfelsii, *Nicolai Witseni*, Anonymi, qui edidit Am-
 stelodami A. 1700, 8, *les trois Ambassades de Comte de Car-*
lisle vers Alexey Michaelovitz. *Cornelii de Bruins*, cu-
 jus *Iter* A. 1711 Amstelodami in forma maxima prodiit,
 merita haud sunt dissimulanda. Chorographiam Russiæ
 septentrionalis ac orientalis illustravit *Phil. Jo. de Strab-*
lenberg, ediditque Teutonice A. 1730, 4, Holmiz. *Petrus*
 primus, Monarcha Russorum ad omnem posteritatem
 commemorandus, canalem deducendum euravit ex *Ta-*
nai in *Wolgam*, ex sinu *Finnico* in lacum *Ladoga*, &
 præterea tres alios. Hæc deprehendimus exquire de-
 scri-

scriptos in libro: *Histoire genealogique des Tartars, traduite du manuscrit Tartare & Abulgasi-Bayadur-Chan*, Lugduni Batavorum A. 1726, 8, edito, pag. 723. Succedunt deinde scriptores, qui de religione Russorum exposuerunt, quorum plerique huc usque sibi incognita memoriz prodidere. Vir Clariss. Jo. Loeb. Frischius A. 1727, 4, edidit ex Russica lingua in Germanicam conversum *Catechismum Ecclesie Russicae*, ac Constitutionem Petri magni, quae inscribitur: *Neues geistliches Reglement zu Beuef der Russischen Kirchen*, Gedani, 1724, 4. Non est, quod immoremur libris, ad *statum Russiae civilem & militare* referendis. Percenset eos quoque Noster, qui de titulo Imperatoris, quem *Petrus primus*, magnitudinis causa nominandus, vindicavit sibi, scripserunt, vel jus Moscoviticam civile illustrarunt. In calce subiecit Tabulas duas genealogicas, quarum prior repraesentat *Alexium Petrovitz*, ortum ex familia Guelfica, posterior exhibet *Carolinam Christinam Sophiam*, *Alexio Petrovitzio* olim nuptam, Principem Brunsvicensem, & Lunenburgensem, ex stirpe magnorum Russiae Ducum procreatam.

Pag. 19.

14.

15 107.

26.

27.

ELOGIUM DANIELIS DUNCANI,

Medici Londinensis.

Obiit die 30 Aprilis Anni 1735 Londini *Daniel Duncanus*, magni nominis Medicus, Ordini Medicorum, qui Montepessulano est, adscriptus, Vir plurimis per vitam iactatus adversis fatiis, miraque circuitu in Angliam usque deductus. Pater ipsi fuit *Petrus*, avus *Wilhelmus*, uterque medicae scientiae callens, posterior etiam Philosophiae Professor in Academia, quae in urbe Monte Albano (*Montauban*) tunc temporis florebat. Natus est *Daniel* hac ipsa in urbe A. 1649, mox, dum adhuc in cunis vagiebat, patre matreque orbandus. Majores ejus, gente nobiles, e Scotia huc transmigraverant. Orbi infantis curam & tutelam qui susceperat, Tolosanus quidem senator, cum Pedium Laurentis

G g 3

(Puis-

(*Puylourent*), postquam aliquantum adoleverat, commigrare iussit, quorsum Academia Monte Albano translata fuerat. Literis, quæ ab humanitate nomen habent, & Philosophiæ cum ibi operam navasset, Medicinæ studium exorsurus, Montem Pessulanum (*Montpellier*) abiit. Ejus industria magistris in hac arte multum se probavit, inprimis celeberrimo *Barbeyraco*, qui ipsum secum ad ægros, quos visitabat, tanquam perpetuum comitem deducebat, privatisque in scholis eum diligenter erudiebat, ut, vix annos 24 natus, Doctoris Medicinæ titulo dignus haberetur. Lutetiam Parisiorum per septem annos sedem cum deligisset, patria lingua evulgavit *Explicationem novam & mechanicam actionum animalium* A. 1678, qua multorum Medicorum gratiam iniit. Reversus in patriam urbem Montem Albanum, curandis ægrotis multam sibi famam peperit, ibique alium composuit librum, sed vernacula itidem lingua conscriptum, *Chemicam naturalem, seu explicationem chemicam & mechanicam modi, quo nutriuntur animalia, tribus constantem Partibus, quarum prima* A. 1681, reliquæ duæ A. 1687, Parisiis omnes prelo exierunt. Eodem hoc ultimo anno etiam edidit suam *Historiam animalis, seu corporis animati cognitionem, & Mechanicam & Chemicam repetitam*, sermone eodem, quo in antea nominatis libris, nunc quoque usus. Quamvis tum favorem eruditorum hi libri suo Autori conciliaverint, e *Baylii Lexico Critico*, inprimis Articulo *Cerifes*, cognosci potest, cujus ultima verba ad Nostrum attinent. Persecutione ob religionem in Galliarum regno mota, ac in dies ingravescente, A. 1690 Genevam petere coactus est. Sed nec ibi perfugio commodo fruebatur, vix elapso anni spatio urbem per Medicorum invidiam linquendi necessitatem sibi impositam videns. Bernas quidam magnæ dignitatis vir, cui innotuerat *Dumagnus*, ut ad urbem hanc secessum faceret, perpulit. Benigne a Bernatibus exceptus, per octo vel novem annos mandendi

dendi artem feliciter quieteque exercuit, etiam lectionibus in Anatomiam ibidem instituta. Sed occasio hinc recedendi *Duncan*o talis fuit. Conquesta erat plebs apud magistratum suum, eripi sibi a Gallis, qui religionis causa huc secessissent, victum & acquirendi ejus media. Ad plebis querelam mox sunt exules magistratus nomine, aliorum se conferrent. Mox adeo ad Nostrum non pertinebat, ut multi eum apud se retinere laborarent; cum apud animum constituisset, eandem cum reliquis exilibus sortem subire, nullis precibus a consilio dimovendus. Transit igitur cum suis Gallis in terras Brandenburgicas, ubi ab Electore iubente admittebantur. Quamprimum Berolinum delati erant; ipse a suis deligebatur; qui dona ab Electore eccl'ie erogata prudenter pro singulorum necessitatibus dispesceret, coloniam deductam ordinaret, & reliquis omnibus auctoritate & consilio praeesset. Quanto ipsi honori collatio officii hujus fuit, tantos etiam labores in ipsam devolvit, & quibus laudabiliter peractis tamen nihil praemii reportavit; praeter laudationem a munere probe perfectam, & Professoris Medicinæ titulum. Duplicuit ipsi tandem fors hae vacua, & Hægam Comitum A. 1703 petiit, ubi per duodecim annos plurimis morbo decumbentibus invigilavit; satis cetera commode vitam sustentans. A. 705 Roterodami excudi fecit librum: *Avis salutaire à tout le monde; seu omnibus ac singulis utile consilium de calido potu caute utendo; praecipue cui herba Thé, saba Arabica tosta & comminuta; & Mexicana aromata; intrita sunt*; quod in Anglicum idioma transfusum est. Post duos inde annos Latinam versionem suæ *Chémia naturalis* adornaverat, scriptionem priorem partim augens, partim hinc inde mutans. Prodiit inscripta: *Chémia naturalis Specimen; quo plane patet, nullum in chemicis officinis processum fieri; cui similis aut analogus in animalis corpore non fiat*; Amstelædam, 1707. Posthæc modestam pecuniam summam, quam vel secum e Gallia everat,

xerat, vel aliunde acquisiverat, quo a iacturæ periculo
 tutior esset, illis concedidit, qui in Anglia publico no-
 mine argentum mutantur, atque de capitibus xra-
 rio illatis annua fœnora rependunt. Quod ipsi causa ex-
 stitit, cur A. 1725 in Angliam transfretaret, vitæ qui-
 quid restaret, ibidem tranquille transacturus. Medicam
 & hic praxin inde ab illo tempore eadem, qua antea alia
 in locis, sectatus est fortuna. Nihil minus, quam auro, in-
 hiantem animum Londini prodidit, nullis lubentius,
 quam pauperibus, opem ferens, addito, quo frequens ute-
 batur, dicto: plus lucri ab his, quam a divitibus, repor-
 tari, Deo se debitis illorum prædis in modum substituen-
 te. Nihil fere quidquam, quod illi molestiam facerent,
 inventum est, præter maligna illorum hominum ingenia,
 qui beneficia ab ipso accepta in benefactoris damnum ver-
 tebant. Tanta ægrotorum turba eo sanatore uti voluit, ut
 nimia sedulitate sibi ipsi morbos accesserit, quibus per
 tres abhinc annos misero tum sui, tum familiarum suarum, fato
 excruciatum, tandem corpore exutus est. Varios libros con-
 scriptos reliquit, medici, mythologici, physici, argumenti,
 luce publica non indignos, inter quos eminent Disserta-
 tiones, altera de peste; altera de implantatione variola-
 rum. Mirantur omnes, qui clinicæ praxi assiduo in-
 tentus tot libros conscribere potuerit; verum adeo pa-
 rum ille a scribendo sibi temperabat, ut, quas somno &
 recreationi dederat, horas quasi perditas doleret. Vivaci
 erat ingenio & alacri, in confabulando lenis, maledicos
 satyramque serio exosus, gratus & acceptus plurimis,
 sed paucos colloqui causa invisens, recreationum fere
 omnium pertæsus, sincerus & integer vitæ, Protestantium
 religioni non sine maximo zelo addictus, Christiani Medici
 personam perbelle in se sustinens, denique, ut paucis omnia
 complectamur, talis prorsus, quales esse omnes deberent,
 re ipsa autem, quæ nostrorum temporum magna
 est calamitas, sunt paucissimi.

AD

NOVA ACTA
ERUDITORUM,*Quae Lipsiae publicantur,*

SUPPLEMENTA.

Tomi IV. Sectio VI.

ISTORIE PISTOLESI, OVERO DELLE COSE AUVE-
nute in Toscana dall'anno MCCC al MCCCXLVIII, &c.

hoc est,

*HISTORIAE PISTORIENSES, SIVE DE RE-
bus Florentinis ab anno MCCC usque ad annum
MCCCXLVIII. Accedit MONALDI
Diarium.*

Florentiae, per Joannem Cajetanum Tartini & Santi
Franchi, 1733, 4.

Alph. 2 plag. 4.

Tertium nunc prodeunt Commentarii rerum Pistorien-
sium, non tantum illius urbis, sed Tusciae universae,
fata, quae per quinquaginta priores annos Seculi XIV me-
moratu digna videntur, exponentes, quamvis ignotus Autor
titulum instituto suo arctiorem proposuerit, sive quod Pisto-
rio, ut viri docti conjiciunt, oriundus sit, sive quod factio-
nes Alba & Nigra, quarum descriptio praecipua pars Operis
est, originem suam a Pistoriensibus traxerint. Ediderunt eos
primum *Joannes & Philippus Giunti* Florentiae A. 1578.
& si qua conjecturis verisimilibus fides est, curante *Vin-
centio Borghino*, cui etiam Praefatiuncula, editioni primae
praefixa, sine dubio debetur. Hanc primam editionem Ab.

H h

ba

bas *Langletus* in Methodo historiarum quasi tres libros fa-
 ter se distinctos, *Julius* vero *Negri* in *Historia Scriptorum*
Florentinorum quasi binos, per errorem recensent. Di-
 gnum postea visum est idem Opusculum celeberrimo Viro,
Ludovico Antonio Muratorio, quod augustæ *Scriptorum Ita-*
licorum Collectionis Tomo XI infereret. Verum editionis
 primæ raritas secundæ pretium effecit, ut, tertiam non in-
 gratam fore rerum Italicarum amatoribus, Vir doctus, qui
 eam curavit, existimaverit. Duplex enim libelli dos est,
 altera in sermonis nitore, & a fuce peregrino intemerata ca-
 stitate, altera in ipsis, quas continet, historiarum momen-
 tis, posita. Præterquam enim, quod Autor simplex dicen-
 di genus & historiis scribendis aptum sectetur, tum etiam
 illis temporibus, quibus Italarum lingua puritate sua se
 commendavit, Annales hosce composuit, dignus propterea
 sermonis illius instauratoribus & vindicibus visus, cujus au-
 toritate pluribus locis uterentur. Quæ vero res gestæ in
 Commentariis nostris contineantur, annorum numeri, quos
 titulus præ se fert, satis demonstrant, tempus nimirum tur-
 bulentissimum, & calamitates innumerabiles, quæ Pistoriæ
 primum ortæ, postea Tusciam & Longobardiam universam
 misere affligerunt. Quibus describendis quamvis *Joannes*
Villanus operam prolixiorē dederit; Nostri tamen in fa-
 ctionis nigræ & albæ motibus enarrandis diligentia potior
 est. Quapropter Editor notulas textui subiecit, quibus par-
 tim lector ad *Villanum* remittitur, partim aliorum Scripto-
 rum narrationes cum nostra contenduntur. Et, quoniam
 idem exemplar hujus Historiæ Pistoriensis nactus erat, cui
Jacobus Corbinellus annotatiunculas, partim historiis, par-
 tim vocibus antiquis, lucem allaturas, adscripserat, eas
 æque ac textus ipsius correctiones, ab eodem *Corbinella*
 profectas, non negligendas esse censuit. Ac, ut denique
 usus libelli commodior esset, adjecti sunt in margine nu-
 meri paginarum ex editione *Guatorum*, nec non Indices
 bini rerum &, quos notæ laudant, Autorum. Quibus
 omnibus accedit *Monaldi* Diarium, seu Annales rerum Flo-

rentinarum, ab anno 1340 usque ad annum 1381 producti, & iisdem, quibus Historiæ Pistorienses, dotibus commendati, eo etiam pretiosiores, quod nunc primum prodeant, & notulis, maxime etymologicis, a celeberrimo *Salvini* Codici MSto adjectis, instructi sint.

JAC. PERIZONII, ANT. F. DISSERTATIONES septem, &c. Accedit JO. GOTTL. HEINECCII Præfatio de Utilitate Antiquitatum in Jurisprudentia.

Lugduni Batavorum, apud Jo. Arn. Langerak, 1740, 8.

Alph. 2 plag. 1.

EJUSDEM ORATIONES XII.

Lugduni Bat. apud eundem, 1740, 8.

Alph. 1 plag. 14.

Cum rarius obvii essent parvi *Perizonii τῆ πρώου* libelli; & tamen propter miram eruditionem cupide a literarum bonarum studiosis quererentur; rem utilem fecerunt, quibus hæc *Dissertationum Orationumque* Volumina debemus. Et *Dissertationum* quidem colligendarum autorem Cel. *Heineccium* credere suadeat primo adpectu titulus libri. Sed celebre nomen tantum tanquam hederam in fronte libri suspendere librarius voluit. Itaque nemo credat, hic accuratam, longam, & novam, Præfationem Viri Illustris reperiri. Brevis admodum est & vetus, scilicet eâ ipsa, quam *Triga Dissertationum Perizonianarum*, olim Halæ editarum, præmisit, cum rogatu librarii esset aliquid; sine dubio in magna temporis inopia, præfandum. *Orationes* autem collegit alumnus quondam *Perizoniana* disciplinæ, Cl. *Westbovius*; qui etiam brevem vitæ *Perizoniana* descriptionem præmisit. Ceterum, quoniam de ipsis *Dissertationibus* aliis locis dictum est in his *Actis*, nihil restat, quam ut indicemus titulos & ipsarum, & *Orationum*. Sunt autem *Dissertationes* hæc: 1) de *Constitutione divina super ducenda de sancti fratris uxore*; 2) de *Lege Vocenia*; 3) de *variis numis*;

mis; 4) de *Augustea orbis terrarum descriptione*; 5) de *Aere gravi*; 6) & 7) de *primis gentium antiquarum Regibus, & de historia Romuli & Romanae Urbis origine*. Vellemus, adjectam esse etiam Dissertationem doctissimam de *Pratorio*, quae controversiae cum *Hubera* occasionem dedit, quae inprimis & rara est, & quaeritur. *Orationum* autem 1) est de *Ciceronis industria*; 2) de *usu Graecae Romanaeque lingua*; 3) de *Pyrrhonismo historico*; 4) de *Doctrina studiis nuper cultis*; 5) de *Origine & natura imperii*; 6) de *Bello contra Gallos & Hispanos*; 7) de *Aethere Britannis & Batavis militante*; 8) de *facta nuper pace*; 9) *Cohortatio ad pacem*; 10) *in Coronationem Wilhelmi & Mariae*; 11) *in Funus Mariae, Reginae*; 12) *in Obitum Abr. Gravitii*. His *Orationibus* legendis, neminem putamus fore, quin magnam & voluptatem & utilitatem capiat.

R. D. PAULI ANTONII, PROF. PUBL. ORD. IN
Acad. Hal. Harmonische Erklärung der Heil.
vier Evangelisten, 2c.

id' est,

HARMONICA EXPOSITIO SANCTORUM
quatuor Evangelistarum, multis annotationibus illustrata, cum plenis Indicibus edita a JOANNE
AUGUSTO MEIERO.

Pars III & IV.

Halae, impensis Orphanotrophi, 1739 & 1740, 8.

Pars III Alph. r plag. 6, Pars IV Alph. r plag. 22.

Completitur *Pars tertia Lectiones 21*, quibus illustrantur colloquium Christi cum Samaritide, Christi prima concio, in Synagoga Nazarethana olim habita, Christi ad Caspernaitas ex oppido Nazarethae ingrato demigratio, sanatio obsessi *Marc. I, 23 — 29*, & focus *Petri* a febris liberata, nec non copiosa *Petri* piscatio ex *Luc. V, 1 — 11*. Colloquio cum Samaritide initio subjunxit Editor Autoris Dissertatio-

tionem de Samaritis ad Christum adductis, *) ita tamen, ut critica & polemica, ac vindicias adversus *innocuas Relationes*, Germanice Editor haud reddiderit, licet alioqui nihil eorum omittat, quibus laudes B. Viri amplificari possunt. Id statim in limine notandum, expositiones hasce harmonicae magis ad animarum emendationem, quam ad rei literariae pompam venditandam, fuisse concinnatas. Editor vero passim ea in notis subjectis monuit, quae exquisitiorem continent doctrinam. Causas finales actionum Christi sapientissime saepius B. Vir indicavit & expendit. Jesum baptizandis manum haud admovisse hominibus credit eam ob causam, quod 1) noluerit ea gloria aliquos niti externa, & 2) ministerii sacri ordini consecrando operam impenderit. Prius redditur verisimile ex 1 Cor. I, 12, 13, 14, posterius ex 1 Cor. IV, 1. Sichemum vocatur *Sichar Jo. IV, 5. Hadr. Relandus Dissert. miscell. Parte I pag. 14r* existimat, a Judaeis eam urbem per ludibrium ita dictam esse ex שָׂרָא, *fallacia*. Editor vero suspicatur, allusum esse a Judaeis ad שָׂרָא, *potum inebriantem*, siquidem religio falsa soleat cum eo comparari *Apoc. XVIII, 3, Jer. LI, 7, Nab. III, 4*. Idem subjunxit historiam Samaritanam, e sacro Codice & *Josepho* contextam. Colloquium Christi cum Samaritide B. *Antonius* ita enucleavit, ut ad emendationem animae & prudentiam uberrimus inde emanaverit fructus. Per *ουδιναν Jo. VII, 38*, intelligit *alveum humanitatis Christi*. Editor suspicatur, Christum respexisse ad mare alieneum *Salomonis*, in templo obvium. Aquam, a Christo daudam *Jo. IV, 14*, exponit B. Autor de aqua, quae ex latere ejus erat manatura, quantum ad rem ipsam attinet. Ab aculeo leggli progressa est Samaritis per paedagogiam ad Evangelii lucem. Indifferentissimus ita jugulatur, a quo Editor B. *Antonium* voluit purgare & vindicare *pag. 76*. Defendit eundem a studio contemnendi Compendia ac Systemata theologica, ab usum ab eo notatum esse passim, confessus. Editor addit, Philo-

Pag. 12

17.

22.

53.

57.

75.

87 ~~102~~

H h 3 sophia

*) Titulus est: *De Conversione Samaritanorum ad Christianismum*

- sophiæ instrumentalis prægustum Theologiæ candidato esse negligendum. Veritatem, in qua adorandus est Deus v. 24, exponit Autor de vera pœnitentia, vera fide, & vero proposito coram Numine summo comparendi. Propositionem illam, Jo. VIII, 25, obviam: Τὴν ἀρχὴν ὃ, τι καὶ λαλῶ ὑμῖν, ita exponit: *primo sum ille, qui vobiscum loquitur*, ut exinde illustret *incisum 26 Cap. IV*. Apud *Siracidem XXIV, 1, 17, 18, 22, 40*, substantialem sapientiam loqui credit. Pœnitentiam ex Evangelica fide perfici, Editor addit *pag. 141 seq.* Protoplastos a Deo recessisse, cum fieri student *scientifici*, B. Autor docet. Locum de tribus testibus in terra i Jo. V, 6, 9, exponit, quantum ad aquam & sanguinem attinet, de aqua & sanguine, ex lateris aperti scaturiginibus manante Jo. XIX, 34, 35. Locum vero de tribus testibus cœlestibus retinendum esse, ob complexum orationis, solide arbitratur. Socinianos docet divinitatem Christi. *Spenerum* vim verbo Dei insitam haud negasse, vel in dubium vocasse, Editor monet. Suadet Autor salubriter, ut Collegium polemicum quisque a se & contra ævros sibi infitos instituat. Christo tribuuntur λόγοι Ἰησοῦ καὶ πιστοῦ Luc. IV, 22, siquidem *diffusa erat gratia in labiis ejus Ps. XLV, 3*. Origo errorum consiluit in aberratione a scopo nostro, ad salutem sempiternam per Christi dona dirigendo. Capernaunum ævo spectabilis, quod Jesus obibat, ministerii existisse urbem Galilææ primariam, refert Editor. Nobis vero id honoris non videtur esse Capernaumo, sed Tiberiadi potius, tribuendum. Autor auditoribus suis persuadere studuit, *Chiliasmum Judaicum* Articulo XVIII Confessionis Augustinæ se rejectum. At non opus erat, eum errorem ea ætate recoquere & rejicere, qua Evangelici Confessione sua Ordines Imperii supremos edocturi erant, quasnam erroneas sententias, tunc passim grassantes, ipsi improbarent. *Pisciculos* dictos esse Christianos per contentum, haud est ignotum. *Capite primo Marci* ferè tricies repeti voculam *statim*, Autor annotat, ratus, eo ipso respui spiritum cunctandi ac tergiversandi, quippe perniciosum, ac eum illic damnari,

nnari. Eodem referimus illud, quod credit, *Ethicam naturalem & Ethicam Biblicam* sibi invicem e diametro obstare, quasi lumine uno opacaretur alterum. Cerimonias ecclesiasticas, per sese innoxias, præcipiti consilio non esse mutandas, censet Editor; Autor vero absolutionem a peccatis individualem approbat.

Pag. 344.

385.

335.

In *Parte IV* conspicitur *Dissertatio de vera & falsa doctrina recte dignoscenda, ex Syntagmate Dissertationum Antonii pag. 373 seq.* quod idem Editor in lucem emitti curavit. De reliquo *Capita Matthæi V, VI, & VII*, hic inveniuntur enucleata, vel potius strictim exposita. Videntur ad *Philosophiam Thomasti* hæc spectare pag. 22: *Experimur hic quoque doctrinam moralem, at ethicam.* Editor subjecit notam hujuscemodi: *Quisvis curate videt, quid B. vir respiciat, & quid hoc loco condoleat. Testimonia illa maneat intacta in monumenta posteritatis. Servi Christi debent nunquam non ibi habitare, ubi Satana schola & cathedra existit, Apoc. II, 13.* Notandum quoque est illud Antonii: *Qui non ipse est ovis, haud potest alios religionem Christi docere.* Nec tamen vim verbo divino, ab impiis recitato, detrahit; ideoque statuit, non doctorem in hoc casu docere, sed potius verbum. Perplacuit annotatio, discutans, Jesum opposuisse *beatitudines*, a sese prædicatas, persuasionibus malorum irritis, qui divitias, gaudia, potentatum, affluentiam rerum, pompam, severitatem, magnitudinem animi in bellis, vimque manu promptam, in summæ beatitudinis loco solent deputare. Pungit Autor illam doctrinam, quam nonnulli circumferunt, male verba aliorum interpretati, hunc in modum conformatam: *Malum pertinet etiam ad perfectionem mundi.* Subdit notam Editor: *Hæc scilicet una est vitidarum ætatis nostræ hypotheseum philosophicarum, quam illi venditant, qui nolunt videri à Christo haud aversi, sed potius Christiani, ceterisque sese putant prudentiores.* Addit locum, ut acrius pungat, & verbum Dei ad satisfaciendum affectui adhibeat, *Rom. I, 22.* Doctrinam illam vocat deinde vesanam, sui que præceptoris *Schediasmata Academica* laudibus conspergit, qui *de mundo*

23.

14-

21.

22.

curs

- cum nexu mali optimo* scripsit. Nobis sane nunquam licuit incidere in libros philosophicos ætatis hujus, in quibus malum perfectionibus annumeretur. Solent Philosophi omnes malum inter imperfectiones numerare, seduloque monere, ut mala fugiamus. Metuimus tamen, ne illic intra muros peccetur & extra, rati simul, suspiriis quoque & dictis Biblicis male adhibitis homines posse lædi. Dandum est aliquid tempori, quod detegit cuncta. Quisque enim suos patimur manes. Nec arridebit omnibus illa expositio
30. *incisi quarti Matth. V*, quam B. Autor attigit, nec tamen plene, (illuminati enim eam norant;) expedivit. Dicuntur ibi mansueti terram illam, quæ est Dei, & a Deo ob bonum scopum initio est creata, possessuri. Prophetiam subesse, indicat ipse. Editor haud obscure significat, ultima Novi Testamenti tempora designari. Chiliastrum Judaicum removel
35. B. Antonius pag. 33 seq. At, Chiliastrum subtilem a sese hic propugnari, dissimulat. Editor interpretationem *incisi sexti Ps. XII* adornat hunc in modum: *אֲנִי בְּיָסוּעַ יְהוָה יְהוָה*, ponam cum in salutem, quem alii flatu dimovere student. Laudamus conatum, haud ignorantes, *Kimchium*, *Buxtorffium*, *Guffertum*, aliosque, ob locum *Cant. IV, 15*, in ea versari opinione, quod verbum *אֲנִי* designet *afflandi* & *adspirandi* actum. Loca evolvimus singula. At significatus ille nec eis singulis congruit, nec locis infundit lucem. Quin potius *precipitationis* & *precipitii* quid inest illi verbo. Quare locus ille Hieropsaltæ sic erit in Latium vertendus: *Sedem dabo cum salute conjunctam illi, qui precipitium sibi fruit*. Inde est, quod formula *Cant. I, 16, IV, 7*, *אֲנִי הֵי הֵי* idem sit ac *precipitat se dies*. Autor Beatus credidit, hymnum: *Eine feste Burg ist unser Gott*, a *Luthero A. 1530* Coburgi fuisse concinnatum. Dum Apostoli vocantur *sal terra Matth. V, 13*, omnino ad salem communem est respiciendum. Eo enim solemus *ἀλιζαν*, *condire* cibos, & putredinem avertere, & is, si corrumpatur, non potest alio condimenti genere restitui & reparari. Id vero memorabile, Editorem credere, docuisse quosdam nostrum id dog-
36. 71. 85.
- matis

matris: impius Ecclesiastes aequè salubriter docere potest ac regitur. Sed, vix quemquam nostræ ecclesiæ ita sensit, arbitratur. Addit epiphonema Editor: *Omnis melior posteritas detestabitur talia. Βδελύματα doctrinalia.* Quam vellemus, videret quisque oculis suis, ac amorem fraternum ob oculos haberet! Criticis, qui in sacro Codice pro arbitrato Pag. 105. quid mutant, merito conscientia ab Editore percellitur. Nescimus tamen, cur *cathedra Lutheri* in partem minus NI benignam afferatur. Et cur reliqua decerpamus? Ex hoc texto Lector tum de Autore, tum de Editore, satis superque, poterit judicare. Patescit simul ex hoc specimine modulus, secundum quem liticulæ Academicæ in odia ecclesiastica transeunt, & qua ratione nonnulli homines studeant odia per genus humanum propagare, quæ potius in ortu ipso erant exstinguenda.

JOANNIS FRIDERICI BERTRAMI, CONSIL. ECCLES.
 & Concionatoris Aulici, erläuterte und vertheidigte Ost-
 Friesische Reformation- und Kirchen-Geschichte, 2c.
 id est,

*ILLUSTRATA ET PROPUGNATA FRI-
 sia Orientalis tum Reformationis, tum Ecclesiastica, Hi-
 storia; una cum historico-theologica Disquisitione de Agen-
 dis ecclesiasticis, a biga Theologorum Luneburgensium
 conscriptis, ac A. 1535 per Frisiam Orientalem auto-
 ritate publica munitis.*

Auricæ, apud Herm. Tapperum, 1738, 4.

Plag. 21½.

Librum hunc Principi *Carolo Edzardo*, Domino suo Sere-
 nissimo, Dicasterio Ecclesiastico, ejusque membris, Su-
 perintendenti generali, Ecclesiasticis aulicis, oppidanis, ac
 provincialibus, scholarumque magistris, voluit Autor esse
 sacrum. Nova videri potest & insolita illa Dedicacionis
 formula, qua tractationem hanc sibi ipse etiam consecra-
 vit ac dicavit, siquidem ipse Consistorii Ecclesiastici existit

I i

mem-

membrum, & Aulæ Ecclesiastæ. Nostrium est, lætari, voti nostri fuisse nos damnatos. Optaveramus enim in *Supplem. ad hæc Nova Acta Tom. I Sect. XI pag. 581*, ut Ven. Autor Historiam ecclesiasticam Frisiz Orientalis ac regionum adjacentium colligere, ac cum orbe erudito communicare, dignaretur. Dudum certe de ejus industria adamantina satis superque eramus convicti, nec non de veritatis studio, quod ipsi inest, persuasissimi. Vota nostra secundavit *Eduardi Meinersii*, Ecclesiastæ Reformati Embdani, conatus singularis, quo inductus, Historiam Frisiz Orientalis, sermone Batavico conscriptam, Groningæ haud ita pridem edidit, hoc indice præfixo: *Oostvriescblands kercklycke Geschiedenisse, of een historisch een oordeel-kundig Verhaal van het gene nopens bet kerklycke in Oostvriescblandt, en byzonde te Emden, is voorgefallen, zedert der Tydt der Hervorminge of dede Jaren 1519 en 1520 tot up de huidgen Dag* -- In *Parergis Ostfrisicis* Autor, qui *Meinersium* passim refellit & emendat, jam texuit catalogum universæ illius multitudinis scriptorum, qui Historiam ecclesiasticam Frisiz Orientalis vel ex toto, vel ex parte, scripsere. Augere eam studuit Pl. Rev. *Meinersus*, edita priori Historiæ illius parte, exorsus inde ab anno 1519, & subsistens in anno 1575, obituque *Anna*, Frisiorum Comitissæ Illustrissimæ. Adductus videtur is ad laborem hunc suscipiendum scriptis S. Rev. *Bertrami* nonnullis, ad eosdem spectantibus corymbos, e. g. *Summarische Erzählung der Ostfriesischen Reformation-Geschichte*, 1730, *Historischer Beweis, daß Ost-Friesland zur Zeit der Reformation der Evangelisch-Lutherischen, und nicht der Reformirten, Kirche beygetreten sey*, 1732, nec non *Historia critica Joannis a Lasco*. Ad ætatem nostram usque nemo adhuc perduxit Historiam Frisiz Orientalis ecclesiasticam. Molitiones *Harckenrothii*, *Iberingii*, *Christiani Funckii*, ac Perillustris *Bremneyensis*, mortibus ipsorum fuerunt interceptæ. Haud itaque rem momenti minimi aggressus fuit *Meinersus*, historiam illam ad tempora usque nostra perductam daturus. S. Rev. *Bertramus* de parte prioris sic judicat: *Laude privandus non est labor, ei impensus.*

Grg

Grata sunt ea Acta, qua in lucem nondum fuerunt producta, s. g. Colloquii religiosi, A. 1526 in Oldersum habiti. Res vero precipua & plurima jam leguntur in *Emdischen Reformation-Bericht*, in Emmio, Beninga, & Sculteto, quibus ipse Meinersius fidem suam accommodavit. Me passim refellere ausus fuit, impatiens libri mei, *Historischer Beweis*, licet aque ex eo, ac Joannis a Lasco *Historia critica*, crebro sua arva rigaverit. Lectori proinde, Autorem Meinersio passim vicem rependisse, & veriora substituisse in hoc libro recentissimo, facile subolebit. Quæritur vero inprimis, an Confessio fidei, A. 1528 ab Ecclesiasticis Frisiz Orientalis aliquot conscripta, Comitibusque *Ennoni II & Joanni I* exhibitæ, exstiterit communis omnium ecclesiarum, atque a Comitibus approbata fuerit. Meinersius affirmat; Bertramus negat. Quæritur secundo, an ea Confessio congruat sententiis Lutheri, an Zwinglii. Reformati posterius malunt, Lutherani id negant, falsi tamen, in Articulis de Baptismo & S. Cœna illam videri paululum accedere ad Zwinglii opiniones, penitus vero eis haud congruere. Ut verbo rem dicamus, Confessio illa fuit eorum, qui Zwingliansium suspicionem de sese sparserant, & sese interventu ipsius erant purgaturi, caute agentes, ne penitus viderentur a Lutheri sententiis discrepare. Ecclesiastice Evangelico-Lutherani Frisiz Orientalis hoc ipsum jam A. 1593 ex Actis publicis docuere Christophorum Pezatum, Bremæ Ecclesiasten, qui scripto publico docere tentaverat, Confessionem illam fuisse omnium ecclesiarum Frisiz Orientalis communem. Ne Emmius quidem id sustinuit affirmare. Nam nec Ecclesiastice omnes ei nomina subscribere, neque Comites eam approbarunt. Enno II ipse in Constitutione ecclesiastica, A. 1529 promulgata, affirmat, paulo ante inter Ecclesiastas regionum suarum in doctrinis exstiterisse dissensiones. Addit Noster, Confessionem illam passim etiam fanaticas doctrinas spirare, siquidem in ea & Baptismus & S. Cœna pro adiaphoris & ceremoniis, quæ abrogari possunt legitime, habentur, ad-
 eo, ut inter eam & Catechismum Emdanum vix ulla inve-

Pag. 9 seq.

10.

11.

15.

niri possit harmonia, quantum ad doctrinam de Sacramentis & verbo Dei attinet. Autores enim Confessionis, seu potius *Aportanus* Emdensis, unusque & alter ejus amicus, & *Carlstadio*, *Hoffmanno*, & *Rinckio*, ad fanaticas opiniones deducti, suaserunt, ut externa Sacramentorum administratio ad libertatem Evangelicam comprobendam tolleretur, referentes omnia ad verbum internum, Baptismum internum, & S. Cœnam internam, externo autem verbo, externo Baptismo, externæ S. Cœnæ, nihil pretiî relinquentes, nihil virium assignantes. *Edzardus*, Comes, A. 1528 obiit, *Enno* autem II A. 1529 *Carlstadium* ejusque affectatores res suas sibi habere iussit. Miramur profecto, *Meinersium* tribuisse Confessionem illam Reformatorum primis in Frisia Orientali doctoribus, cum tamen editionem ejus A. 1565 Ecclesiastæ Emdani, eum primis *Coburnius*, indigne tulerint, ac ipsi suffragentur Fanatici, *Davidis Georgii* affectuæ, *Franckiani*, ac ipse *Christianus Hobburgius*. Hinc Ven. Autor progreditur ad illud caput controversum, quænam religio sub initia Reformationis publica auctoritate in Frisiam Orientalem sit introducta. Ipse ex Actis & documentis publicis ostendit, Lutherano-Evangelicam fuisse auctoritate publica confirmatam. *Meinersius* tenet ei contrarium, licet nec ad Acta, nec ad documenta decretorum publica, ausit provocare. Toleratio religionum aliarum nititur demum *Transactione Delfzilenfi*, A. 1595 inita, & *Concordatis*, A. 1599 sancitis. Unde Ven. Autor denuo colligit, Calvinianam religionem haud statim ab initio publica auctoritate in Frisia Orientali fuisse approbatam. Addit id quoque, *Edzardum Magnum* scriptis *Lutheri* commotum, curasse religionem reformandam, negans, *Luthero* unquam *Zwinglii* opinionem, quam hic A. 1525 suscepit, fuisse probatam, repetens potius id, quod negari non potest, *Edzardum II a Luthero* primos expetiisse doctrinæ reformatæ Ecclesiastæ. Acta Colloquii, in Oldersum A. 1526 habiti, sciente, nec dissentiente, Comite *Edzardo*, ad *Lutherum* Vitebergam fuere missa, ut hic formis publicis describerentur. Quidni ea ad

ad *Zwinglium* seu *Oecolampadium* missa sunt, si eorum tunc in Frisia Orientali respectu religionis ratio aliqua fuit habitata? In Colloquio Oldersumensi gratia Dei universalis stabilitur. Hoc certe ad Reformatorem sententias haud quadrat. In Colloquio ille meritum Christi universale statuitur, ac absoluto decreto ponitur obex. De Evcharistia etiam ea inibi leguntur, quae realem praesentiam corporis & sanguinis Christi in S. Coena arguere videntur. *Lutherus* certe Acta illa perlegit, approbavit, doctrinae suae deprehendit conformia, ac ita formis publicis imprimenda curavit. *Reusius*, tunc Ecclesiastes Nordensis, composuit hymnum sacrum, quo eadem praesentia realis confirmatur in hisce verbis: *Dein'n Leichnam uns zur Speise gibst, dein theures Blut zu trincken.* Ipse inter eos, qui manifeste fuerunt Lutherani, numeratur in *Apologia Nordana pag. 204.* *Erasmus Roterodamus* A. 1530 ad Cardinalem Legatum scripsit, Comitem Frisiae Orientalis religionem suscepisse Lutheranam. *Zwinglius* eodem anno ad *Philippum*, Hassiae Landgravium, querelas perscripsit, moleste ferens, Comitem Frisiae, per *Bugenbagit*, nec non *Luthori*, sermones sacros motum, Ecclesiastas eos procul esse iussisse, qui cum *Zwinglio* in doctrina de S. Coena sentiant. *Martini Schoockii* testimonium, quod hic producitur, est instar omnium, planeque docet, Comitem *Edzardum Lutheri* scripta legisse & approbasse, eisque Comitem ad superstitiones abjiciendas fuisse impulsam. Comes *Enno II* A. 1529 in numero Protestantium fuit. Idem in pace, cum Duce Geldrorum A. 1534 facta, constituit, ut Comites Frisiae Orientalis Augustanam Confessionem sequerentur. Comes *Edzardus II* in *Ordinatione ecclesiastica* sua, A. 1593 evulgata, plane testatur, *Ennonem II* Augustanae Confessionis invariatae fuisse addictum, eamque in terris suis approbasse, ac A. 1535 per Ordinationem ecclesiasticam Luneburgensem confirmasse. Pl. Rev. *Meinersius* hanc Ordinationem ecclesiasticam Luneburgensem, apud Frisios introductam, pro commento reputat. Nec vero inficiantur, eam opinionem videri ita comparatam, ut nihil mi-

Pag. 29

30.

33.

34.

35.

38.

42.

43.

- Pag. 46 seq. nus quam vera haberi possit. Non valet jam, argumenta *Bertrami*, in contrarium allata, afferre, quibus nec robur, nec evidentia, videtur deesse. Mirandum tamen utique, Ordinationem illam Luneburgicam, in Frisia introductam, ac procul dubio formis publicis descriptam, nusquam inveniri, typis expressam. Ut vero certa de eo exstet notitia, an exempla superstiterent typis publicis expressa, nec ne, provocamus hic omnes rei ecclesiasticæ & literariæ per Germaniam, Belgium, & Daniam, statores perquam observanter, ut nos doceant, ubi & an exemplum illius Ordinationis, pro Frisiis Orientalibus impressæ typis, ullum superstit. Cathecismum *Lutheri* ac *Brentii* apud eosdem Frisios ad annum usque 1554 viginisse, Rev. Autor ita comprobatum dedit, ut nihil supra. *Lutheri* hymnodia sacra inter eosdem fuit recepta. Exercitium Evangelico-Lutheranæ religionis, per Frisiam Orientalem olim receptæ, patescit etiam ex formula ecclesiastica, quam *Anna*, Comitissa, tempore stantis libelli *Interim* A. 1549, d. 16 Julii, in lucem emisit. *Meinersius* contendit, *Lutherum* sub initium Reformationis *Zwinglianam* fovisse de præsentia reali in S. Cœna opinionem. At vero eam fictionem Noster facile repellit. *Lutherus* enim ad A. 1522 usque dogma transsubstantiationis approbavit, eo autem anno illam reliquit, substituta ea, quam sacris literis judicavit conformem, & cui tunc *Oecolampadius* atque *Zwinglius* ipse suffragati fuere. Addidit *Lutherus ubiunitatem carnis Christi* doctrinæ suæ inde ad annum usque 1529, quam tamen deinde haud porro inculcavit, innixus unice eucharisticis propositionibus exhibitivis, & communioni, quam *Paulus* docuit 1 *Cor. X*; ac ita sensit *Lutherus* usque ad excessum. Verum hæc hæctenus. Obliviscendum non est diligentia illius, quam Ven. Autor Supplementis de vita & actis *Joannis a Lasco*, hic insertis, impendit. *Menssonis Altingii* fidem in Historia ecclesiastica Frisiorum satis laborare, idem uno & altero exemplo it demonstratum. Deinde ostendit, in Cathecismo Emdano, quem *Joannes a Lasco* fabricatus est, nullam doctrinæ de decreto absoluto volam

occurrere, sed potius indidem reperiri dogma de gratia Dei universali, ex *1 Tim. II, 4, 2 Pet. III, 9*, alibique, tradi so-
 litum. Catechismus vero illum in Frisia Orientali per pu-
 blicam magistratus summi auctoritatem fuisse receptum, Pag. 83 seq.
 merito Autor inficiatur, rationibusque conficit admodum
 luculentis. Conf. *Gegenbericht der rechtgläubigen Predi- 89.*
santen pag. 34. Joannem a Lasco assensisse gratiæ Dei
 universali, idem denuo confirmat. Conf. Præfat. B. Cancel-
 larii *Brenneysen ad Anna Comitissa Policy-Ordnung*, A. 1719
 editam. *Joannem a Lasco* idem demonstrat fuisse *Arminianum*
 ante *Arminium*, ratione habita *Arminianismi* primi. Info-
 lens vero *Lasci* error in eo consistit, ut putaverit, Chri-
 stum secundum naturam humanam potuisse peccare, quem
 errorem nostra ætate *Dippelius* recoxit post *Simonem Episco- 91.*
pium. Scriptorum *Lasci* ampliolem syllabum concludavit
 Noster loco Supplementi. Conqueritur tandem de *Meinersii 93.*
 animo in ipsum inhumano & moderationis experte, verita-
 tem dedecente. *Bertramus* merito sibi moderationis virtu-
 tem tribuit, quam in hac controversia testatissimam fecit. Ad-
 junxit tandem ipse notitiam historicam de *Agendis ecclesia- 102.*
sticis Luneburgicis, in *Frisia Orientali receptis*. Autores fue-
 re jussu Comitum Frisiæ accessiti & ab *Ernesto*, Duce Lune-
 burgico, expetiti Theologi, *Martinus Ondermarckius* & *121.*
Mattsbaus Gindericus, A. 1534 in Frisiam ablegati, & Auri-
 cam ab *Alberto Lato*, Ecclesiaste Auricensi, deducti. Li-
 cet vero *Menno Simonis*, alique Anabaptistæ, eis multum ne-
 gotii facerent, & insidias nocturnas vitæ ipsorum strue-
 rent, ac ipsi A. 1535 domum ideo revocarentur, nihilo mi-
 nus *Agenda ecclesiastica*, ab eis conscripta, Augustanæ Con-
 fessionis conformia, A. 1535 typis publicis fuerunt expressa, *142.*
 & jussu Comitum promulgata, addito A. 1537 a Comitibus
 decreto, ne quis Ecclesiarum eis refragaretur, constitutis
 duobus Ephoris, rei sacræ peritissimis, qui notarent eos,
 quibus immorgeris esse luberet. *Anna*, Comitissa, *Enno- 147.*
vis II, A. 1540 defuncti, vidua, confirmavit ea *Agenda* in Or-
 dina-

Pag. 148. dinationis judiciorum ac politicæ Parte priori; *Lascus* vero mutationes, invito *Melanchthone*, hinc inde molitus, in causa fuit, ut formula *Luneburgensis* evilesceret, Exorcismus antiquaretur, & novitates alix complures substituerentur. *Edzardus II* e contrario, *Anna* filius, eam renovavit, & sæpius ad eam suos remisit, inprimis A. 1593 in nova sua Ordinatione ecclesiastica. Judicium tandem suppeditat Autor de Formula *Luneburgensi*, quam tamen nusquam existere, formis publicis descriptam, merito dolemus, avide expectantes ejusdem Autoris *Partem secundam Analectorum Ostrifcorum*, in calce promissam.

150.

155.

Kurzgefaßte Kirchen-Historie der Böhmischen Brüder, x.
hoc est,

COMPENDIOSA HISTORIA ECCLESIASTICA Fratrum Bohemorum, a JOANNE AMOSO COMENIO, olim Episcopo eorum ultimo, Latine conscripta, postea autem in Teutonicum sermonem conversa, una cum Confessione fidei, nonnullis illustrationi aptis Epistolis, ac præclara Ordinatione ecclesiastica eorum. Accessere Observationes salutares, ac Index accuratus.

Swabaci, impensis Joannis Jacobi Enderessii, 1739, 8.

Alph. 1 plag. 10.

Qui hoc Opusculum luce publica denuo perfudit, in ipsa inscriptione disciplinam nostram ecclesiasticam appellat languidam ac floccipensam, cœtusque nostros sacros ex plurima parte citra disciplinam subsistere ecclesiasticam, arbitratur. Nec obscure significat, sese interpretationem hanc ad excitandos pios, quorum paucissimi supersint, suscepisse. Dedicacionis formula consecrata est Potentissimo Serenissimoque Danicæ Norwegorumque Regi, *Christiano VI*. Patet ex ea, prologum sese eis annumerare, qui sese *filiis Dei* sensu excellentiori appellant, reliquosque, discipline ipsorum haud participes, fastidiunt ac averfantur. In Præfatione celebrantur virtutes Christianæ fratrum Bohemorum, quas

quas perpetua excitaverit alueritque patientiæ flamma, & quarum viviradices ad nostram memoriam supersint. Non est, quod multi sumus in libro ipso recensendo, qui B. *Joannis Francisci Buddæi* diligentiam olim debitis laudibus extulimus, qua *Comenii* libellum *de Fratribus Bohemis*, denuo editum, Præfatione sua ornavit. *Joannes Amos Comenius*, A. 1632 in Synodo Episcopus ab hisce Fratribus renuntiatus, paulo post cum reliquiis Fratrum in Poloniam confugit, in qua eo circiter tempore *Joannes Lasitius*, Nobilis Polonus, scripsit *de Ecclesiastica disciplina, moribusque, ac institutis, Fratrum Bohemorum, memorabilia continentem, Historiam*. Hanc denuo edidit *Comenius*, in rei ipsius tractatione nihil immutavit, de arctissimo disciplinæ nexu nonnihil intexuit, ac loco isagoges præmisit historiam de origine & propagatione ecclesiarum Sclavonicarum, earumque in gente Bohemorum progressu. Memorabiles sunt *Joannis Wiclefi* litteræ, A. 1387 ex Anglia ad *Joannem Hussum* datæ, quæ hic exhibentur pag. 16 seq. Verum non possumus non improbare, quod hic destinationibus divinis tribuitur, id bellandi studium, quo *Hussita* exercitium religionis studuerunt sibi vindicare ad annum usque 1434. Arma enim militiæ Christianorum, qua talium, sunt spiritualia. Memoratu dignum sane est, Bohemos Fratres exstitisse Christianorum primos, qui Biblia sacra curarunt, vernaculo sermone expressa, typis publicis excudenda. Id quod Venetiis contigit, *Erasmus Roterodamus* doctrinam *Hussitarum* approbasse, eisque, ut puriorem ecclesiam regnumque Christi suis modulis propagare pergerent, suasse, hic perhibetur. Id imprimis *Hussitas* male habuit, in Academiis plurimum operæ infumi scientiis, conscientiæ parum, vel nihil. *Lutherum* favisse privatis piorum conventiculis, & disciplinæ ecclesiasticæ in eis peragendæ, Annotator docet ex Tomo III ejus *Altenburg. fol. 468, b.* & Tom. IV *Altenb. fol. 465, b.* Liberius est judicium *Christiani Aug. Saligii* de neglecta hæcenus inter nosstrates ecclesiastica disciplina. Annotator hunc vocat

Pag. 26 seq.

57.

71.

73 seq.

76 seq.

K k

vi.

Pag. 105;

virum pium, conscientia studiosum, ac sincerum Historicum. Nostrum non est, Viri beati turbare manes. Id vero dissimulare haud licet, ipsum magnopere suos passum fuisse manes, nec servandæ disciplinæ scholasticæ, quæ ei fuerat demandata, ad æquitatis superiorumque mansuetissimam amussim invigilasse. Annotator de *Vergeriis, Petro. & Paulo, ac Joanne Baptista*, fratribus, commentatur secundum mentem ejusdem *Saligii pag. 98 seq.* Quæris, Lector, quid disciplina ecclesiastica Fratrum Bohemorum exegerit? Dabimus ejus capita summa: 1) *Christianam vivendi rationem esse ab emendatione mentis, non a Sacramentis, inchoandam.* Id certe ad Baptismum parvulorum haud quadrat. 2) *Nemini esse remissionem peccatorum annuntiandam, nisi penitentibus, ac fide præmunitis.* Id ne unus quidem inficiatur. 3) *Probendam esse indolem penitentiae haud fucata fideique sincera per tempus haud modicum.* Id vero videtur dispiciendum, quis tam probatæ sit læcis, ut spiritus possit discernere, ut amorem & scopum emendationis haud seponat. Inprimis jussit *Paulus*, ut quisque sui sit explorator. Plerumque enim alter alterum explorat & dijudicat secundum mensuram donorum suorum, quibus per sæpe insignis pars *Clauvrias* adhæret. Probatio hæc facile degenerat in conscientie dominatum. Jurisdictionis ecclesiasticæ initia ex potentiori hac probatione & exploratione atque coercitione, qua antistites sacri in alios, suæ curæ demandatos, usi sunt, subnata esse, nemo ambigit. 4) *Sacramentis effectum haud esse tribuendum ex opere operato.* At Baptismo parvulorum eum ex opere operato, ni fallimur, tribuunt omnes. 4) *Post diuturnam demum probationem fundamenti animorum homines ad Sacramenta admitti posse.* Cavendum tamen, ne ecclesiam Christi velimus oculis digitisque magis assequi, quam fide; nec ansam suppeditemus imperio antistitum in conscientias, quod ex disciplinæ ecclesiasticæ abusu facillime solet gigni. Sed ad alia. De translatione Bibliorum sacrorum, quæ Fratres ad fontes curant:

229 seq.

rarunt exprimi, & inde ab A. 1579 usque ad A. 1593 perfici; de Confessione fidei Ordinum Bohemicorum *sub utraque*, A. 1575 literis consignata; de mansuetudine Cæsaris *Maximiliani II*; de æquitate *Rudolphi II*; de *Rumpio*, qui *Rudolpho II* erat in deliciis ac odio; de aliis rebus non minoris momenti, edisseruntur ea, quæ & usui esse possunt, & oblectationi. Excipit hanc tractationem *Confessio fidei Fratrum Bobemorum*, A. 1535 *Ferdinando I* Viennæ oblata, ac A. 1564 in Teutonicum conversa, ac hanc porro *Ordinatio Apostolica, & disciplina ecclesiastica*, quam Fratres A. 1616 in Synodo generali Zerawitzenli recognitam auctamque approbarunt. Subjunguntur tandem testimonia Theologorum, quibus Confessio ac Ordinatio ecclesiastica Fratrum laudatur. Ad extremum Index satis accuratus întegrum Opusculum concludit. Lectionem libri hujus maxima ex parte omnino ad pietatem excitandam, fidemque corroborandam, esse accommodatissimam, adeo inficiari haud lubet, ut potius ex experientia nostra id ipsum reddere testatum possimus. Liber certe his collapsæ disciplinæ temporibus emendandis potest inservire.

pag. 145
seq.

269 seq.

453 seq.

*OLAI RESENI TRACTATUS JURIS
publici de Episcopis regni Suionici Romano-
Catholicis.*

Stockholmiz & Lipsiæ, apud Godofredum Kiesewetterus,
1737. 4.

Plag. 147.

Historiam patris sue Autor præstantissimus, Suecus natione, illustrare adeo suarum esse duxit partium, ut dignitatem & jura summorum gentis sue Episcoporum, quotquot ibi ex ævo Romano-Catholico innotuerunt, illustrare constituerit secum. Eodem in clivo ante ipsum sudarunt *Joannes Magnus in Metropoli*, *Messenius in Chronico Episcoporum*, quod ipse postea emendavit, ac suis locis passim inseruit *Scandia illustrata Spegelii*, Archiepiscopi Upsaliensis,

K k 2

Pag. 4.

liensis, Summeque Rēv. *Ericus Benzelius*, Episcopus nunc Gothoburgensis, in *Monumentis historicis veteribus Ecclesie Sueogothicæ*, in quibus tria Chronica Episcoporum, Uplandiensium, Lincopensium, & Scarensium, exhibuit, eaque annotationibus exquisitissimis illustrata. Non est vero, quod quis hic nomina, successiones, resque gestas, Episcoporum Suecicæ quærat. Nam Autor delineat hic Episcopos qua magistratus ecclesiastico-politicos, rerum quarumcunque maximarum, publico nomine gerendarum, arbitros, secundum originem, constitutionem, officium, & momenta, cum illis conjuncta. Tractatio omnis in *duo Capita* abit. Prius est historicum, posterius criticum. *Capitis primi Sectione prima* differitur de Hierarchiæ, speciatim Episcopalis dignitatis cum ipsis Christianis sacris, in regno Suiionico initiis, ac Episcopatum Romano-Catholicorum institutione. *Anschario* id laudibus ducendum, quod missu *Ludovici Pii* primus in Suediam semen Evangelii intulerit, ac ipse *Ludovicus* eo nomine Hamburgi novum instituerit Archiepiscopatum, ejusque Præfulera primum creavit *Anscharium*, *Gregorius IV* vero, Pontifex Romanus, ipsum pallio donatum per regna borealia suum cum successoribus voluerit esse Legatum, ac Hamburgi universæ septentrionalis terræ caput & metropolin statuerit. Ipse *Anscharius* bis in Suediam abiit, Christo animas lucraturus, ac, ut impensas tanto operi sufficeret, a *Ludovico*, Germaniæ Rege, impetravit, ut Bremensem Episcopatum, Præfulentem carentem, permittente *Nicolao I*, cum Hamburgensi conjungeret. *Anscharius* certe, quoad vixit, per Legatos suos Suediam invisit diligenter. Post *Rembertum*, ejus successorem, annis 70 nemo doctorum Christianorum Suediam intravit. *Olaus*, *Skotkonung* cognominatus, a *Sigfrido*, Archidiacono Eboracensi, aquis sacris baptismalibus fuit ablutus. Socii, a *Sigfrido* ex Angliâ exciti, populum Suiogothicum ita docere fideliter doctrinas sacras, ut radices earum posthæc extirpari evellique haud potuerint. *Ingone* tandem regnante,

Sten-

Stenckills filio, res Christianorum tantopere florere ceperunt, ut non ita multo post tota Suedia uno ore, se Christi esse populum, idolis abjectis, fateretur. Tale exemplum imitata fuit medio Seculo XII Finlandia, S. *Erics*, Regis Suediæ, armis subacta. Docebant vero tunc omnes jussu & autoritate Archiepiscoporum Hamburgensium, quotquot per Suediam sacra curabant, a Christo exorta. Quisquis tum a Christo nomen habere volebat, ei erat Pontificibus Romanis obtemperandum, si quis minas vellet incurere de offensis divinis, de gravissima *Petri* ac *Pauli* Apostolorum indignatione, & de præsentissimo periculo animarum. *Olavus Skotkonung*, qui circa A. 1022 habens regni præfuit, *denarium Petri*, seu censum annuum, Romano Pontifici sese pensitaturum promisit, a successoribus ejus sæpe censuris ecclesiasticis exactum. Non vacat recensere Episcopales sedes, per Suediam vel destinatas, vel institutas. Id vero a scopo haud alienum fuerit, meminisse, quemadmodum anno demum 1162 Upsaliensis Archiepiscopatus cõperit, ac *Nicolaus*, Albanensis Episcopus, Cardinalis, primum ibi constituerit Archiepiscopum *Stephanum*, Monachum Alvastrensem. Gothi vero, eum ad Suionas duntaxat pertinere nati, obtinere, ut *Eschillus*, Lundensis Episcopus, in litteris Papalibus diceretur & Primas regni Suionici, & sedis Apostolicæ Legatus. Ex eo lites & obrectationes inter Archiepiscopos sedis utriusque. Seculo XV autem medio Primatus Lundensis jussu Pontificis Romani cessavit. *Sectione secunda* exposuit Autor de Episcoporum Suigothico-rum constitutione secundum doctrinas, Jure Canonico per-scriptas. Id memoratu videtur dignum, electionem Episcoporum in Suecia ad medium usque Seculi XIII a Rege, non a Canonicorum secularium Collegiis, quibus tum Suecia nondum erat onerata, pependisse. Fragmentum Legum Westrogothicarum sic habet: *Quomodo Rex Episcopum eligere debeat?* Respondet legislator: *Quando Episcopus eligendus est, Rex a populo quaeret, quem desiderent. Ille civis*

- honoratioris filius erit. Rex ei pedum Episcopale in manus ponet & anulum aureum. Postea in adem sacram ducetur, & in Cathedra Episcopali collocabitur. Tunc plene electus est, excepta inauguratione. Honorius III & Innocentius IV hoc ritus indignatione summa, quam Regibus perscribere Suioticis, dignos judicarunt, ac paulo post id Pontificibus datum, ut Romani ritus substituerentur avitis. Sectione tertia de officio & functionibus Episcoporum Sueciz exponitur. Ipsi enim præter hierarchicum inuans in Suecia ordinibus regni sunt adscripti, inibique Senatores egerunt status publici, sæpius muniis ducum militarium functi. Sectione quarta agitur de eorum foro, præmiis, pœnis. Notanda Episcoporum calliditas, qui successu temporis in causis gravioribus noluerunt velificari iussis Archiepiscoporum, id moliti potius, ut a solis Pontificibus Romanis, eorumque Legatis, decreta reportarent. De pœnis non erat necessum dicere. Episcopi enim insigne est, impune peccasse. In honorem quippe dignitatis summæ videtur quadrare criminum gravissimorum impunitas. Nimirum, quo quis magis impune in hac vita potest peccare, tanto majus est illud dignitatis fastigium, (uti quidem creditur,) quod ille conscendisse est censendus. Reditus vero si respexeris Episcoporum Sueciz, ii exsisterunt admodum incredibiles, & fidem omnem excedunt, ne quid de *cathedratico*, & *portione canonica*, addamus, nec de decimis, de multis, aliisque censuræ ecclesiasticæ pecuniis, dicere conemur. Episcopis Finlandiz ad sustentandas mensæ Episcopalis impensas certum tributum, *Matskot*, erat pendendum. Episcopus dimidiam accepit marcam, quotiescunque parochiano extremam contulit unctionem. Episcoporum Sueciz singuli erant sacrosancti, & ab omni violatione immunes, haud secus ac Romanorum Tribuni Plebis. Sectione quinta Auctor tractavit de eorum abdicatione, translatione, destitutione, & morte. Capiti posteriori duas Sectiones attribuit Auctor. Priori disquiritur, quo jure Episcopi illi constituti, ac tot tantisque privilegiis ornati fuerint. De fastu eorum, Regumque prædiga*
- Pag. 52.
56.
58.
60.
64.
65.
70.

dīga cœcaque pietate, hic dicuntur multa, haud dissimilia
 eis, quæ Neapolitanus scriptor infelix, *Giannonius*, Historix
 suæ passim inseruit Neapolitanæ. *Sectione posteriori* exponi-
 tur de Episcopalis Romand-Catholicæ dignitatis ad ecclesiam
 & rempublicam Suiogothicam habitus. Ostendit Autor,
 quanta caligo, quamque densa superstitio, ecclesiam, ab illis
 Episcopis gubernatam, tenuerit obsessam: Notat pietatem,
 zelo cœco, nulla luce, nixam, quacum vitia ingentia &
 exitiosissima consistere ac in una sede potuerint morari: Re-
 gibus tandem vix nomen relicturn, siquidem terras eorum
 deglutierunt Episcopi, auctoritatem regiam ad sese traxerunt,
 ac in Regis fortunam pro arbitrio ad extremum consulere.
 Qui ipsi intolerandi ac improbi Episcoporum mores an-
 sam dedere Suecicæ Regibus, ut regno suo reformata intro-
 duceret sacra, & Episcopis id officium, quod ipsi in prima
 ecclesia multis cum laudibus fastinuerant gesserantque, de-
 mandarent, licet inficiandum haud sit, insignem adhuc
 Episcopis Suecicæ esse auctoritatem ac honoris principatum.

Pag. 81.

89.

91 seq.

*REGNUM ANIMALE, VEGETABILE, ET
 minerale medicum Tyrolense, Dissertatione Academica,
 per Synopsis recitata, propositum, ab ANTONIO
 ROSCHMANN, J. U. Lic. & Universi-
 tatis Oenipontanae Notario.*

Oeniponte, typis Mich. Anton. Wagneri, 1738. 4:

Plag. 4:

Laudem utique meretur Doctissimus Autor, quod, exemplo
 aliorum Historix naturalis Scriptorum excitatus, simi-
 lem patriæ suæ, rebus naturalibus abundantissimæ, Histo-
 riam molitur, ejusque primas velut lineas, sermone hoc
 Academico ductas, publicæ luci exponit. Toto eo sermo-
 ne ducem tironibus rerum naturalium cupidis præstare vi-
 detur, quos in itinere physico-medico, per terram Tyro-
 lensensem instituto, ex una regione in aliam, per alia atque alia
 loca, deducat, &, quid in quovis monte, lacu, fluvio, prato,
 sylva,

sylva, atque ita porro, considerandum eruendumque obveniat, breviter enarret. Qua quidem via omnes Tyrolensis tractus radices, herbas, arbores, aquas, vina, lacus, fontes etiam medicatos & thermas, montes vallesque, sylvas, salinas, metallifodinas, metalla & mineralia, lapides, animalia omnis generis, præcipue pisces, unò verbo, quicquid ad regnum vegetabile, minerabile, & animale, pertinet, strictim attingit, & designat, ita tamen, ut, cum simplex & jejuna narratio orationis leges non expleat, omnia sermonis non omnino elumbis ornatu hinc inde distinguantur. In exordio aliquot Historiæ naturalis Scriptores, sed non adeo magno delectu habito, collaudat, quoad ipsi haud dubie cogniti fuerunt. Neque enim ei constitutum fuisse credimus, ut omnes aut præstantiores enumeret. Manca enim alias atque mutila admodum hæc foret Auctorum ejus generis series. *Puxbaumii* etiam & *Paubini* nomina typographi errore ita scripta esse, facile nobis persuademus. *Sylvaticus* de Unicornu, & Lapide Bezoardico, clam in cohortem Scriptorum regni mineralis icrepisse videtur. Nihilominus minus suum hujus sermonis usum fore ad cognoscendas res Tyrolensium naturales, lubentes prædicamus, quia auctores Cl. *Roschmanno*, vel alii earum rerum intelligenti Viro, suaforesque suus, ut pleniorum copiosoremque argumenti hujus expositionem propediem inscipiat. Summam hujus Orationis dare, quid aliud foret, quam eandem totam hic repetere? Quamobrem speciminis loco id tantum, quod ab Autore, præ aliis fuscè descriptum fuit, & nobis omnium maxime commemoratione videtur dignum, ipsis Auctoris verbis hic recitabimus, historiam scilicet montium glacialium, qui, ut Autor inquit, amplitudine sua *decem omnino Dynastias complexi, ab Axamensi prope Oenipontem vicinia per superiorem Oeni, ac venustam, per Serranam ac Passyriam, per Vipitinam denique vallem, extensi, perpetua horrent glacie & hieme, loci infæcundis tumultuantur, Alpes lata pascua cum armentis deprædantur, eruptionibus & aquarum inundationibus undiquaque tristissimis ira.*

trahuntur. Ita vero eos describit pag. 19: Vallem igitur Sebnalfensem, ridentibus pratis & ovium inter uberrima pascua luxuriantium gregibus facundam, quatuor boris emens, in montis jugum, trisum borarum spatio, inter autumnii nebulas, & velut obductum celum, non sine sudore enisi, & diffuso quam primum solis lumine recreati, sed repente tum omnes frigore concussi, coherrescimus ad rei insolita conspectum. Non enim sylvas, non prata, non pascua, videmus, sed planitiem latissimam, nivibus obiectam, vallem crescente glacie montibus aequatam, & quotquot rupium acies prominent, media estate & autumno, nil nisi hiemem, glacies, & fissuras multorum cubitorum, aperit, graminibus, lapidibus, imo offibus hominum animaliumque, post annos complures ex his faucibus ad oras protrusis, non sine frequenti transeuntium (imo & lustrantium, Jovem Lapidem testor!) periculo, & ingenti non raro velut explosorum majoris modi tormentorum fragore reboantium. Et ita leta pascua, prata, & Alpes, & omnem aestatis proventum, hiems unica, aut annus saltem dimidiis, immensa mole obruit, & non raro aeternum opprimit. Et quae tam luctuose metamorphosis causa? Quae, vel unde, haec nova progenies? Num hiemis diuturnioris rigor, num imbrium continuata per hebdomades complures saevitia? Num ingesti per ventos, accumulatique, velut in Aegypto, ita hic, nivium montes? Minime gentium, A. A. Acad.! Audite naturam novercantis fecunditatem, & monstro similem propaginem, obstupescite! Montes parturiunt non sane ridiculum enurem, sed aut montes procreant novos, aut valles frigidissimo hoc semine ita impragnant, ut ea intumescant amplitudine, quae montes genitores aequet. Verbo ut rem dicamus, ex continua illa & perpetua, quae compluribus in regione illa montibus, vallibusque interdum, per secula incumbit glacie, primum massa haud dissimilis protruditur, quae non tantum in longum & latum (ut loqui amamus,) sese paulatim extendit, sed etiam serpendo juga petit, ex jugis usque & usque dilatata magis magisque, & ut Philosophi ajunt, ab intrinseco tantum,

tum, & neutiquam ab extrinsecis, accidentibus, re quæpiam incrementa ministrans, ex summo montis jugo in vallam descendit, in dies ac horas extensior; imo non raro in alteram vallis latus tam diu damnata hoc coitu se propagat, donec vel totam, vel majorem, vallis partem occupet, & sic alveis torrentium, qui frequentes ibi sunt, ex integro obstruat, in lacus & dumna immensa redundaturos. Atque, hæc eo modo evenisse, ex historiarum monumentis probare conatur, quamvis tempus, quo hæc calamitas istam regionem primum invasit, definiari nequeat. Ceterum, ab hac glacie, quam continuam & perpetuam Geographi appellant, longe diversam eam esse, quæ in Helvetiæ montibus reperitur, ex *Wagneri Historia naturali Helvetiæ* declarat.

**METAPHYSICA, PER ALEXANDRUM
GOTTLIEB BAUMGARTEN;** Prof. Philos.

Halæ Magdeburgicæ, impensis C. H. Hemmerde, 1739, 8.
Plag. 214.

Ossa corporis Metaphysici hic exhibentur macilentioris, sed satis firmæ, satisque apte catenata. In acroasibus philosophicis Cl. Autoris succrescunt nervi, adjicitur caro, cutis attextitur, colorque & vita bonæ scemine accedit. In Præfatione Autor retundit crimen obscuritatis, quod a malevolorum lividorumque vervecum nonnullis ipsi fuerat objectum, præ sese ferens, veritates multas sese mutuas accepisse ab illustribus celeberrimisque Metaphysicis inter Germanos reformatoribus, *Leibnitii, Wolfii, Bülfingeris, Reuschiiis*. Quantum ipse abest a cæcis assentationibus in philosophando, tanto magis alienum se lætus experitur a ferrea fronte hominum, qui non dissimulant solum veritates, & claudunt aliis, quantum ab ipsis fieri potest, fontes, ex quibus suos maxime rivulos irrigarunt, sed etiam *turbant eadem, & venenatos, aut nescio quo pestilenti sidere affatos, prædicant*. Verba reddimus Cl. Autoris. Hæc enim hic traditam scientiam, quæ prima cogitationis humanæ principia conti-

net,

net, siquidem Metaphysica, quam natura & usus inveniunt, non satis conducit ad idearum notionumque evolutionem, ad determinationem vocum & primarum propositionum, ad demonstrationis continuationem certis iudicii convictionibusque primum. Pro more exponit Autor de *Ontologia, Cosmologia, Psychologia, & Theologia naturalis*, eaque non practica, sed duntaxat theoretica. Exorditur a nihilo negativo, seu eo, quod est per se impossibile, ut ideam ejus eruat, quod *possibile* appellamus. Ex utriusque collatione deducit *principium contradictionis*. Inde derivat illam propositionem: Quicquid est, illud est, id est, omne subjectum est predicatum sui. Cui superstruit *principium identitatis*, quod precipue in demonstrationibus mathematicis magni est usus. *Ratio* est, ipso iudice, id, ex quo cognoscere datur, cur aliquid sit. Id, quod inde dependet, vocat *rationatum*. Rationale vocat id, quod in nexu est possibile. Unde patet, aliquid esse irrationale possibile vel in se, vel hypothetice. *Principium rationis sufficientis* solide exponitur & stabilitur. Qui enim hoc inficiantur, mundum existere docebunt, licet negent autorem, in quo existit ratio producti universi. Determinationis ideam ita firmat: *Quod aut ponitur esse A, aut ponitur non esse A, determinatur*. Nobis determinatio dicitur positio certi predicati ratione hujus vel illius subjecti. Determinationes dividit in realitates & negationes, in internas & externas, seu relativas. Ut *identitatis* notionem exponat, ita differit: *Si in A sunt, quae in B, A & B sunt eadem*. Determinationes internas porro dividit in primas, quae fundant essentialia, & in secundas, seu affectiones. Affectiones, in essentia rationem sufficientem habentes, vocantur *attributa*; quae non habent, *modi*. Cognitionem diversitatis vocat *distinctionem*, rationem distinctionis *discrimen*. Discrimina interna ostendit posse representari in Ente per se spectato, ac inde posse quomocunque cognosci seu dari. Data autem perhibet vel nos posse etiam sine assumpto alio, sine

Pag. 1.

3.

4.

5.

7.

8.

9.

12.

relatione ad aliud, concipere & intelligere, id est, distincte cognoscere, vel non posse. Illa vocat *qualitates*, hæc vero *quantitates*. *Quantitatem* ita definit, ut eam ostendat esse *discrimen internum mere similitum*. Exponit deinde notionem ejus, quod vocamus *unum, verum, perfectum, & bonum*. *Ordinem* exponit per coordinationis identitatem, & hæc per conjunctionem plurium eandem. Addimus merito, illa plura esse debere positiva ac realia; alioquin series defectuum & non-entium dici posset ordo, quod tamen & voci ipsi & idæ repugnat. Diversitatem in conjunctione plurium appellat *confusionem*. Non satis intelligimus definitionem. Partes enim magnetis sunt inter sese conjunctæ, nihilo minus diversitas in conjunctione illa elucet. Quis vero huc translaturus esset ideam confusionis? An idea de ordine & confusione, citra assumptam de fine proposito, ad quem plura referuntur, ideam, possit dari lucida & utilis, nobis liceat dubitare. Ajunt quidem, ordinem dari posse absolute necessarium; sed respondemus merito, cogitari eum posse, at extra Deum & cogitationes per eam necessitatem existere haud posse. Ordinem, in attributis divinis obvium, non licet cogitare a finibus propositis alienum. Vult enim is & appetit pro fine semper ea, quæ ipsam decent, perfectionibusque ipsius congruunt. Hæc est ejus sanctitas, per quam ea, quæ perfectionibus ejus majus congruunt, non potest approbare. Sed, hisce omiſſis, regredimur ad Cl. Autorem. *Normam, regulam, legem*, ipse exponit per propositionem, qua enuntiat determinatio-
 23.
 24.
 25.
 26.
tionem rationi conformem. Norma enim non semper enuntiat. Enuntiatio hic pertinet ad prædicata secundaria. *Veritas metaphysica*, ipso definiente, est ordo plurium in uno; *veritas transcendentalis* est ordo in essentialibus & attributis entis. Generatim declarat, veritatem metaphysicam esse convenientiam Entis cum principiis catholicis. De perfectione ita commentatur: *Si plura (positiva) simul sumta rationem unius sufficientem constituunt, consentiunt*.

Con-

Consensus ipse est perfectio, & unum, in quod consentitur, ratio perfectionis determinans. Veremur vero, ne hic desit aliquid. Fingamus enim pace Cl. Autoris, succos corporis humani eam contraxisse indolem, ut ipsi simul sumti constituent rationem sufficientem destruendi corporis, eique inferendæ mortis. Habemus hic 1) plura, 2) simul sumta, & 3) ea, quæ rationem unius sufficientem constituunt. Nihilominus abest corpori perfectio. Illud unum itaque sit reale & positivum quid, & quod ad constitutionem tuendam sit aptum. Veni enim, conspirantes ad domum demolendam, consentiunt seu tendunt ad unum, licet perfectio ipsa absit. Progreditur porro Cl. Autor ad ediferendum *necessarium & contingens.* Tum ad id gradum promovet, quod *mutabile* vocamus & *immutabile, reale & negativum, singulare & universale, totale & partiale, substantiam & accidens, simplex & compositum, finitum & infinitum, idem & diversum, simultaneum & successivum, causam & causatum, signum & signatum.* Successiva vocat ea, quorum unum post aliud existit, idque appellat *mutabile*, cujus determinationes sibi possunt succedere. Successionem vero *modis* inserit, quos deprehendimus in eantibus, quæ *contingentia* dicuntur. Qui itaque in æternitate Dei existere successiones momentorum temporariorum sibi persuadent, ii non possunt non æternitatem Dei statuere mutabilem. Quo ipso æternitatem & immutabilitatem Dei tollere videntur. *Malum* Cl. Autor ponit in negationibus, & dispescit in *metaphysicum*, quo posito, ponatur imperfectio absolute necessaria, & *physicum*, quo posito, ponatur imperfectio in se contingens. Alii vero limitationes essentielles & absentiam realitatum, quæ ad fines a substantiis obtinendos nihil faciunt, dicere nolunt *mala*, eo quod terricola, centum ulnas longus, communis scopi obtinendi particeps, sit potius imperfectum quid & monstruosum, quam perfectum, licet pluribus solito realitatibus sit instructus. At, cum definitiones nominales ab arbitrio pendeant Philosophi, nostrum non est, hic quidquam monere. Ens illud, quod existit ut de-

Pag. 22
109.

26.

- terminatio alterius, vel ita esse potest, vocatur a Cl. Au-
 tore *accidens*. Ergo ens illud, quod non existere potest ut
 alterius determinatio, erit *substantia*. Rationem sufficien-
 tem inhaerentiam substantiis accidentum vocat *vim*, quam
 esse *substantiale* quid ostendit. Eandem ob causam, ipso ju-
 dice, *substantia* potest definiri per *ens vi prae-ditum*. *Insuxum*
 vocat actionem substantiae in substantiam extra se. *Vim vs-*
vam vocat eam, quae ad datam certam actionem sufficit.
42. Videtur dicere voluisse: *cujus applicatio sufficit certa data*
actioni. Substantias compositas cum Cel. quondam *Leibni-*
tio habet pro determinationibus aliorum seu accidentibus,
 ac ipsas, simul ac videantur per se subsistere, ipsisque vis
 45. tribuatur, pro phaenomenis substantiatis. Spatium denuo
 46. existimat esse ordinem simultaneorum, extra se invicem po-
 52. sitorum. *Principium indiscernibilem*, stricte sumtum, ita
 demonstrat: *Impossibilia sunt plura extra se actualia, tota-*
liter congruentia. Dum enim extra se invicem *existerent*,
sua omnino & propria cuilibet existentia conveniret, ab
existentia alterius diversa; hinc aut attributum, aut modus,
saltem unus, in altero esset, qui non esset in altero, adeo-
que foret aut qualitas, aut quantitas, nec essent hinc ambo
totaliter congruentia. Quo ipso patescit, non dari plura
 vel duo actualia, prorsus similia, vel prorsus aequalia. Lo-
 cum definit per *positum simultanei extra alia actualiam*,
 55. motum per loci mutationem. *Materiam* non ponit in
 impenetrabilitate substantiarum, siquidem & substantia
 58. simplex infinita, quae materiae est expers, impenetrabi-
 lis existit; sed eam vocat *extensum*, cui *vis inertia*
tribuitur. *Duratiorem* reputat pro *existentia existentis*
nec orientis, nec intercurrentis. Mallems hic sequi signi-
 ficatum, communi sermone receptum, per quem *durare*
 illud dicitur, quod continuatione existentiae ita est praedi-
 tum, ut retineat definitionem suam vel perpetuo, vel ad
 certum tempus. Mundum perhibet esse *seriem actualium*
 71. *suitorum, quae non est pars alterius*. Ex eo autem, quod

In hoc mundo sunt actualia extra se posita, colligit nexum universalem actualem. Postquam ostendit, quid mundus non sit, exponit de partibus universi tum simplicibus, tum compositis, ac ad extremum de perfectione universi, seu de mundo optimo. Profligat vero *progressum in infinitum, factum Spinozisticum*, quo eventus in mundo judicatur profluere ex necessitate mundi absoluta, *casum*, ac eventus absolute extraordinarios, *facturque absolutos*. Ostendit etiam mundum haud esse substantiam infinitam. Quid vero id, proxime adjectum, sibi velit: *infinita substantia non est unica*, nos omnino ignoramus, rati, nævum typhoteticum fuisse. Egoistarum, Idealistarum, & Materialistarum, deliria egregie expugnavit Cl. Autor. Quamvis monada arbitratur merito esse impenetrabilem. Mundum pneumaticum vocat *regnum gratiæ*. Dubio autem id vacat, spiritus dari a regno gratiæ alienos. Credit idem, omnes monadas hujus mundi in se mutuo influere, ac reactionem partium mundi in alias extra ipsas esse influxui æqualem. Statuit præterea, *monadas in mundo per contactum mutuum inter sese configere*. Nihilominus systema harmoniæ præstabilitæ non solum reliquis duobus systematibus, de commercio animi & corporisque humani circumferri solitis, præfert, sed id quoque verissimillimis comprobatur rationibus. Cohæsiõnem deducit ex eo, quod vires duarum monadum in mundo sint æquales, & nisi accedat vis tertia, sese inseparabiliter contingant. Inde extensionem exponit, & ex eo, quod materia in nullo mundo est totaliter homogenea, ostendit, omnem mundi materiam esse in motu. De eo, quod *naturale & supernaturale* dicitur, solide prorsus commentatur. In *Psychologia empirica* exponit de animæ existentia, facultatibus, sensibus, prævisione, præsciendi vi, ratione, facultate appetendi, libertate, & commercio corporis cum anima. Progreditur deinde ad *Psychologiam rationalem*, ipsamque *Theologiam*, e lumine rationis deproptam, & ubique tam solide,

Pag. 77
seq.

80.

81 seq.
95 seq.

85.

87.

88 & 98

107 seq.
213 seq.

89.

de, tam dextre, tam ordinate & diligenter, instituto suo satisfacit, ut, neminem non ei esse applausurum, existimemus. Subtexemus ad ultimum ea etiam, quæ nonnullis singularia videbuntur. Propagationem animarum humanarum per traducem fieri posse, largitur, ita tamen, ut ipsæ vel ante conceptionem præexistant in animalculis spermaticis, vel tunc a Deo ex nihilo creentur. Continuationem personalitatis, in brutorum animas haud cadentis, animæ humanæ per naturam suam esse propriam & indivisam, ostendit, atque exinde ejus immortalitatem stabilit, proprie sic dictam. Docet præterea, animas, a corpore hujus vitæ separatas, venire cum corporibus suis novis in artificissimum commercium, omnesque spiritus finitos gaudere suis corporibus, quibuscum artificissimo sint in commercio. Existere Numen supremum, comprobatur ex Entis perfectissimi doctrina, adeoque adhibet ejusmodi argumentum, quod & Idealistis, & Materialistis, inimo Egoistis, facit satis. Sanctitatem ponit esse realitatem Entis, qua plures illius imperfectiones tolluntur. Sanctissimum itaque id vocat, cujus realitate omnes ejus imperfectiones tolluntur. In Deo non esse simultanea extra sese invicem posita, partes ipsius, nec spatium, curate demonstrat. Polytheismum egregie evertit. En argumentum: *Plures Dii sunt impossibiles: Si enim plures existerent, singuli illorum esse deberent substantia, & existerent extra sese invicem, itaque vel totaliter iidem, vel partialiter tantum. Si ponerentur totaliter iidem, ipsi forent impossibiles, siquidem plura exacte similia aut aequalia existere haud possunt. Si partim forent ipsi diversi, tum esset aliquid in uno, quod non foret in altero. Hoc ipsum porro esset aut realitas, aut negatio. Si realitas esset, ille, cui quid deesset, non foret Deus. Si id esset negatio, tum ille, cui illa inesset, foret non Deus. Restat itaque, ut Deus sit unicuique. Tanti erat principium indiscernibilium. Sapientia ex ejus definitione est scientia nexua finalis. Deum*

225.
226 seq.
231.
233 seq.
246.
238.
241.
243.
254.
260. 265. infinite averfari male, solide docet. Bonitatem erga perso-

sonas proportionalem existimat esse justitiam, nihilo minus justitiam dividit in vindicatricem & remuneratorem. Creationem mundi ex eo deducit, quod elementa simplicia, e quibus constat mundus, non nisi ex nihilo fieri seu creari possunt. Qui itaque ea non admittunt, amittunt præstantissimum argumentum, quo, mundum esse creatum, intelligitur. *Conservationem* definit per actionem durationis, & creationem continuatam. *Concursum* Dei immediatum docet esse ejusdem præsentiam, Deumque propter substantiis hujus mundi omnibus esse intimè præsentem. Originem mali exponit *methodo Leibnitiana*, nec negat, Deum potuisse creare homines perfectiores, imo in bono confirmatos, ipsumque lapsum potuisse impedire. *Experientiam* proinde advocat, quæ doceat, homines & labi potuisse, & lapsos esse. Cum vero mundum propugnet optimum, id est, finibus a Deo intentis convenientissimum, non potuit, quia concederet, mala moralia & physica locum habere posse in mundo optimo. Addit: *Mundus, in quo permittuntur mala physice, est medium religionis optimum.* Decretum Dei dari absolutum, negat, rationibusque allatis docet, decreta Dei de contingentibus rebus esse hypothetica duntaxat. In primis ostendit, in omni vera revelatione stricte dicta dari mysteria, supra rationem posita. Ne quis vero miretur, obsecramus, recensionem nostram exiisse longiorem, siquidem in exiguis libris, ad demonstrationis servandæ nexum compositis, & intra stili maciem constrictis, plus sæpius est nervorum veritatumque, quam in stupendis aliorum voluminibus ac monumentis.

Pag. 263.
271.
280.
281.
283 seq.
284.
288.
297.

*SYSTEMA INFLUXUS PHYSICI IN PRÆ-
stinum dignitatis splendorisque statum restitutum per
M. FRID. GUIL. FAHR, Ordinis Pbi-
losophici Assessorem.*

Vittembergæ, ex officina Hakiana, 1739, 4.

Plag. II.

M III

Letto

Lectori rectissimis studiis atque artibus praeclito Cl. Autor Praefationem dedicavit, ac in ea de systemate seu hypothesei harmoniae praestabilitae haud secus judicat, ac si Hannibal esset ante portas. Istud commercium, quod Deus animae corporique stabilivit, nunquam ruinae metuit, quicquid tandem Philosophi crepent in omnem partem. Quantopere autem sibi suisque rationibus confusus fuerit praestantissimus Vir, statim elucet ex ejus triumpho ante victoriam. In limine enim Praefationis sic de sua sententia sentit magnifice: *Multi errare cum Illustri Leibnitio & Wolfio, quorum tenentur auctoritate, quam rationis, constantissime, in disputando, momenta quare, malunt.* Addit illud: *Ipse dixit. Tantum vero abest, (ipsius verbis utimur,) ut Illustris Wolfii vel virtuti, vel literis, vel dignitati, vel gloria, quod est humilis abjectique animi proprium, invideat, vel honorem ei debitum detrabere velit, ut omnibus potius ac summis ejus, quorum magnus numerus est, merita laudibus esse praedicanda existimet.* (Bona verba! Nam pag. 7 omnes Wolfii errores memorat. Et pag. 28 ita exclamat: *Quae anus tam delira, quae talia credat?* Porro pag. 44 hoc utitur flosculo: *Miraculum quoque verum, sed per jocum & lusum, quem neque intellexisse, neque intelligere voluisse, Illustris Wolfium, magnopere miror, harmoniam praestabilitam vocavit Philosophus Newtonus.* Et pag. 45 sic inquit: *In eas se Vir Illustris captiones induxit, quas nunquam dilucide satis explicabit.* Ipse Wolfii Philosophiam vocat machinariam pag. 46. Postulat quoque pag. 49, ut *leges motus, quas sanxit Wolfius, explodantur.* Omittimus alia. Cum Jo. Ulr. Cramerò & Theodoro Gutkio imprimis res ipsi est Jabrio. Pl. Rev. Reinbeckium fautoribus harmoniae praestabilitae, qua ex ratione, ignoramus, annuserat Cl. Autor. Tractationis facit is initium ab hac propositione: *De quo omnes homines, quorum neque instituto aliquo, nec more, aut lege, constituta est opinio, consentiunt, id verum esse, necesse est.* Quem in usum hae propositio, diligentius in foro historico secundum applicationem examinanda, sit allata, plane non videmus, Paulo enim post

ita

Pag. 2.

ita sentit: *Quot sunt homines, tot quoque sunt sententia.* Pag. 7.
Hinc non magnopere miror, quod tam varia sint doctissimo-
rum hominum, tamque discrepantes, de eo, quod est inter ani-
imum & corpus, commercio, sententia. Corruit proinde il-
 la opinionum prædicata consensio, quam Cl. Vir ita quo-
 que labefactavit, pag. 11 scribens: *Erravit multis in rebus an-*
tiquitas, quam vel usu jam, vel doctrina, vel vetustate, immu-
tatam videmus. Nihilo secius systema influxus physici inæ-
 dificat antiquitati, hominum sapientissimorum autoritati,
 sensibus, integris atque incorruptis testibus, (qui tamen ni-
 hil dijudicant,) & experientia, atque intelligendi facilitati.
 Influxum physicum tradit esse *mutuam duarum inter se plu-*
riumque rerum permixtionem, negans tamen, animam cum
 corpore esse permixtam, vel communibus regulis adstrictam,
 credensque, Cel. Jo. Ulr. Cramerum *errare cum Harmoni-*
stis, quam sapere cum aliis, malle, siquidem ipse sese ab
 eorum, qui sapiunt, consortio haud disjunctum putat. In-
 fluxum deinde credit esse *virium virtutumque rei cujusdam*
cum alia communicationem. Quid vero sit commuicatio,
 pollicetur sese deinceps esse explanaturum. Tandem pag.
 33 *communicare, & virtutis sue participem facere rem, idem*
 esse, credit. Si quæris, quibusnam rationibus Autor indu-
 ctus, influxum physicum stabilitum iverit, respondébunt alii,
 rationes ejus in id directas esse, ut perhibeat, animæ vim
 in corpus influere. Ea rationes singulas. Primo postulat
 concedi, quod nihil videat corpus, audiat sentiatque nihil,
 nisi adlit mens, atque agat. Concedunt id Harmonistæ in
 ipso facto, licet id *in signo rationis* videantur inficiari. Dein-
 de dicitur, id, quicquid a me agitur, ab animo agi. Ra-
 tionem flagitant hic Harmonistæ, clamantes, idem proba-
 ri per idem, ac circulum adesse in demonstrando. Tertio
 idem postulat, ut credatur, sensibus res omnes, extra nos
 positas, animum, quod qualesve sint, cognoscere. Applau-
 dunt denuo Harmonistæ. Quarto postulat, ut credant
 omnes, ob hanc rationem dari influxum physicum, quem
 deinde vocat *permeationem* pag. 32. Quinto sic concludit:

III

18.

20.

21.

25.

24.

25.

26.

29.

M III 2

Quo-

- Quoniam ex animo & corpore, rebus natura diversis, conflatus effectusque homo est, idcirco etiam inter animum & corpus vera datur naturalisque unio. Prius Harmonistæ largiuntur; posterius, seu conclusionem, non vident. Sextum sic colligit methodo apogogica: *Naturali hac detracta de homine interiorique unione, nec animo corporis, nec corpori mentis, tribuere actiones poteris.* Id inde sequi, negant Harmonistæ, quibus Jaquelotus tribuit laudem retentæ libertatis humanæ. Hisce rationibus Cl. Autor putat se systema unionis physicæ reduxisse ad dilucidam claramque notionem, nec solum ad probabilitatem, sed etiam ad certitudinem.
39. Pergit quoque, dictitans, *animum se ipsum movere*, ratus, substantiam simplicem motu gaudere iatesimo, qui fit duntaxat in substantia coagmentata. Animam agendi vi esse præditam, nemo inficiatur. At illa vis non ideo est vis motrix. Quare aliis ipse haud illico persuasit hæc propositionem: *Quicquid singulari quadam agendi vi præditum est, id motu cœatur interiore, est necesse.* Animi dantur omnino motus, sed significatu translato, non proprio. Unde id etiam singulare est: *Quoniam suo animus proprioque agitatur motu, idcirco & corpori potest asserre motum.* Quoniam vero ex hac propositione omnes derivantur reliquæ, supervacuum est, ut addamus plura, præter hæc demonstrationem: *Turbidi animorum motus important agritudines anxias & acerbas, quas graviores corporis morbi sequuntur atque agrotationes.* *Fac, minus belle se habere A, nec belle se habebit F - G - I - M - Z.* De reliquo prædicamus merito Cl. Autoris conatus & industriam, obsecrantes eum, ut in hoc stadio porro cursum exerceat, ac argumenta solidiora circumspiciat, siquidem & nosmet eo inclinamus, ut amplectendum ducamus systema physici influxus, licet hic deprehendamus fundamenti nihil, circuli multum.
- 36.

JACOBI FACCIOLATI ACROASES DUE,
una de Scientia & inscitia, quæ ad mores pertinet, altera, de quo quærendum non sit, in Gymnasio Patavino habitæ ad instauranda Logica studia.

Pate.

Patavii, typis Seminarii, 1738, 8.

Plag. 3.

Honoribus *Nicolai Troni*, Equitis, Præfectura abeuntis, dedit hoc Cel. Autor; ut eo tempore has *Acroases* exire voluerit, nomini ejusdem inscriptas. Prior est Commentarius ad *Aristotelis Lib. I Cap. 1 posterior. Analyt. Socrati- cis* peccata omnia erant inscitiz, negantibus, nos posse videre & probare meliora, deteriora sequi. Alii putant, eum, qui peccat, suspicari & opinari, non scire. Alii, animi sensum ab ejus intelligentia separantes, affirmare non dubitant, duas has facultates ire in contraria posse, sibi que iavicem judicando repugnare. Autor cum *Aristotele* ait, eum, qui incontinentia peccat, simul scire, simul nescire, nec tamen judicia ejus contraria esse. Scit is habitu, qui peccat, non tamen scientia utitur; qui utitur, scit actu. Ille in præsens de virtute & vitio cogitat nihil; hic de eo cogitat: ille vitium pro re bona habet; hic non item. Ad agendum valet duntaxat cognitio rei præsens, ad omittendum bonum inscitia rei præsens & singularis. Sæpius scitur id, quod est in re; nescitur id, quod est in homine: scitur universale; negligitur singulare. Qui peccat, in magna quadam fallacia versatur, quod singularia ex universalibus non recte ducit. Ignorati- onis hujus causa est modo cessatio quædam & inconsiderantia, modo perturbatio. *Posterior Acroasis* pertinet ad *Aristotelis Lib. I Topicorum Cap. XI*, & ad introductionem, *Topicis* præmissam instar invitamenti. Ineunte Seculo XIV excitatum est Lutetiz Parisiorum opera *Francisci Mayronis* genus disputandi, quod æuendi ingenii nomine cuncta permisit, ac incerta fecit. Ostendit adversus illud, terminos esse quosdam, quos egredi quærendo differendoque non liceat. *Aristoteles* enim Logicum monet, ne sibi liberum putet de rebus omnibus ambigere, vel in utramque partem disputare. Huc refert cultum Deorum, dilectionem parentum, ea, quæ sensione patent, ea, quorum demonstra- tio est prompta, vel nimis remota. In hisce exponendis &

Pag. II.

13.

14.

17.

18.

23.

24.

25.

Pag. 39 seq. illustrandis studium suum Autor posuit, notans *Malebranchium*, judicantem, temere quæri, quid *Aristoteles* senserit, de animæ immortalitate. Quem quidem adeo sequitur *Aristoteles*, ut notionem probabilitatis *Aristotelicam* simul affectetur.

Harmonirendes Systema zwischen dem absolut- und conditionaten Rath-Schluss der besondern und der allgemeinen Gnade, u.

hoc est,

SYSTEMA HARMONICUM DECRETI ABSOLUTI ac conditionati gratiæ particularis & universalis, in quo ostenditur, Particularistam posse esse Universalistam & contra, invitantibus ansamque præbentibus Celeberrimi D. JOACHIMI LANGII scriptis de Gratia universali; editum a JOANNE JACOBO WOLLEB, Verbi divini Ministro Tbennikeni in territorio Basileensi.

Basileæ, typis Joannis Pistorii, 1739, 8.

Plag. 13½.

Libello gratulationem præmisit *Samuel Werenfelsius*, gratiæ universali haud inimicus. Autor ipse studet patronos gratiæ & universalis & particularis inter se conciliare, eoque sine subordinationem utriusque stabilire contendit. Gratiæ universalis effectum universalem non nisi Apocatastatiæ largiuntur. Reliqui doctores, salutem a Deo sempiternam dari piis sub conditione fidei ac pietatis, docent. Apocatastatismum mederi difficultatibus cunctis, haud oblique putat, in sese consideratum, esse probabile. Addit vero, eum a fautoribus gratiæ & universalis & particularis repudiari; restare difficultates, quibus plene tollendis apocatastatismus haud sufficiat, præcipue practicas; plus justo demonstrari argumentis apocatastatistarum; sanctitatem & justitiam Dei haud satis servari illibatam per ea, durumque videri, Deum per aliquot secula impios in infernalibus penis, quæ celebratissimo Apocatastatismi amoris infinito mi-

nis

aus congruant; extare nullum luculentum in sacris literis dictum, quo universalis restitutio extra dubitationem omnem ponatur, præsto autem esse permulta in contrarium *) satis luculenta; iudicium novissimum, diem iudicii extremum, repugnare iudiciis gratiæ sequentibus quibuscunque. Repudiat itaque Autor Apocatastatarum systema. Judicat nempe, decretum absolutum a conditionato differre, hoc fœderi operum esse proprium, illud vero fœderi œconomice Evangelicæ convenire. Cum vero œconomia posterior sit ea, quæ in regno gratiæ tractatur, omnia rursus in regno gratiæ recidunt, iudice hoc, ad absolutum decretum, & hac ratione ad consolationem Evangelicam nullus gratiæ universali erit locus. Patet vero hac ratione distinctio, quæ elidi potest vis & efficacia dictorum, quibus gratia significatur universalis. Conceditur quidem hypothesis, omnes ad vitam sempiternam servari posse, posita hac conditione: *si in hac vita male actorum seriam egerint penitentiam, nec universali gratia resistant, sed eam amplectantur, & fidem in Jesum suscipiant.* Si vero quæris, an hæc hypothesis in effectum verum in illo casu sit transitura; respondet Autor negando, ac *Amyraldismam* agit. Decreto absoluto ianiti reprobationem negativam, largitur; positivam aliunde derivat. Quærit, an negative reprobandi, si vires naturæ componant, easque omnes intendant, ad conjugendum sese Deo, hac ratione per decretum generale ad gratiam & salutem perveniant. Non respondet affirmando, licet systemæ ejus sic postulet feratque. In limine Operis statim significat, Cel. *Langii* doctrinam ipsum haud convicisse nec dimovisse ab absoluto decreto, superstructam quippe passim dictis sacri Codicis, secundum hermenevticas regulas haud debite exploratis. Credit potius, idque comprobandum suscipit, Reformatis, ut faveant absolute

Pag. 7

*) E. g. *Psalms. XLIX, 20, Matth. XXV, 11, 12, Luc. XVI, 26, Apoc. XX, 10, XXII, 15, Es. LXVI, 24, Marc. IX, 44, Apoc. XX, 14, 15.*

- soluto decreto, satis præsidii superesse in diviniioribus li-
 teris. Tractationem suam bipartitur. Primo laborat ostendere, doctrinam de universali gratia non pugnare cum particulari. Deinde cumulat sacri Codicis dicta, quibus ab-
 solutum decretum & gratia particularis confirmetur. Uni-
 versalem denuo gratiam tribuit fœderi operum. Sed quaeritur, an quis, stante œconomia Evangelica, per fœdus operum ad œconomiam gratiæ adspirare possit, mortuus quippe spiritualiter, vitæque Deo probata destitutus. Quæritur, an id valeat, stante tantum regno gratiæ, an id efficere valeat post diem novissimum. De eo lis nunquam ex-
 litit, an omnes homines, in fœdere operum citra prævaricationem persistentes, salutem sempiternam obtinissent; nec de eo statu facile quis promissiones Evangelicas universales exponere audebit. Quæritur de gratia secundi articuli, non primi, eaque universali. Autor certe fœdus universale, quod post lapsum esse residuum putat, pro operum fœdere reputat, ratus, id, quod est universale, dici gratiam haud posse, multoque minus *ἐκλογὴν*, siquidem gratia nitatur prævia electione e compluribus. Fœdus id universale putat a Paulo dici *ὡς ἐξ ἔργων νόμος Rom., IX, 32*, idque lenioribus constare conditionibus, quam prius operum fœdus, existimat. Si quaeris, an ex vires supersint in homine, ut fœderi operum satisfaciatur; tum respondet Autor, gratiam universalem exhibere hominibus sat habilitatis facilitatisque ad opera conditionata fœderis operum, nempe pœnitentiam & fidem, effectui danda; omnibus inesse satis liberi arbitrii ad resistendum huic gratiæ universali. Fœderi operum tribuit gratiam sufficientem ex parte Dei; fœderi vero gratiæ gratiam efficacem. Sane plurimi mortalium sudant sub pædagogia, fœderi operum sese alligantes, quorum multi enituntur ad fœdus gratiæ amplectendum. Mens vero Autoris eo collineat, ut doceat, gratiam pædagogicam & sufficientem esse universalem, eam vero, quæ per fidem est actiosa, penitusque viva, & Evangelio subnixâ mero, esse particularem; illam esse omnibus oblatam, hanc a nonnullis tantum

tum applicatam. Ne vero vocabulum fœderis operum displiceat, admodum studiose cavet. Universalem gratiam, a Cel. *Joachimo Langio pag. 11 & 12* assertam, ita credit descriptam, ut *objectiva* & extra hominem posita videri possit, quæ quomodo in effectum animæque facultates influat, ipsi non patet. At ad gratiam universalem Vir Rev. requirit munus Spiritus sancti, qui per verbum & Sacramenta animas afficit, pellit, movet, pulsat, & excitare studet, nisi toties huic impulsui homo posuerit obicem, ut callum ad eum obduxerit. Hæc gratia omnino in subiectum transit, & pædagogiam exercet. Hoc ipsum haud videtur conciliationis Autor ignorasse, ideoque objectionem amoliri studet eorum, qui fœdus gratiæ universalis eam ob rationem recusant appellatione fœderis operum efficere. Spiritus certe sanctus exerit motus illos pædagogicos ob redemptionem & gratiam Christi, quacum fœdus operum stare nequit. Optat *Wollebuis*, ut significet quis, quibus actionibus comprehendatur munus illud Spiritus sancti, cujus in descriptione gratiæ universalis Cel. *Langius* meminit, ratus, gratiam illam subjective (in animis hominum affectis) universalem fictionem esse vagam. Quærit eapropter, utrum gratia illa subjective universalis sit aliquid reale, & a facultatibus domisque naturæ diversum; an sit aliquid fictum; an effectibus animi naturalibus absolvatur & constet. Miramur, eundem inficiari prorsus, peccatores per vires naturæ residuas, seu gratiam naturæ universalem, ad veram animi emendationem pervenire posse, cum tamen ipse, in fœdere operum vires alias exstare, neget. Quærit porro, an hisce viribus inde ab *Adami* in peccatum lapsi ætate Deus corollarium ac *ἐπιπέλερον* quoddam gratiæ gratuitæ addiderit, quod sufficiat ad hominem meliori mente & fide imbuendam. At nostri docent, gratiam illam, animo convertendo aptam, esse hominibus haud insitam, nec corollarii instar animo junctam, sed omnibus assistere, extrinsecus adventitiam, ob *Apoc. III, 20*. Qui enim homines resistere possent Spiritui sancto, sique improbi, nisi ejus gratia animis eorum assisteret.

N n ret.

Pag. 26.

34 seq.

36 seq.

37.

38.

39.

40.

ret, viresque eis novas adspirare niteretur? Conf. *Act. VII*, 51. Non mirum, hanc gratiam universalem assistentem apud eos in censum haud venire, qui eam per complexum doctrinae suae admittere nequeunt. Quo factum est, ut *Wolfebius* suspicetur, gratiam ejusmodi esse rem, quae revelationi divinae & experientiae universali repugnet. *) *Fœderi operum* aliquid inesse ex fœdere gratiae, largitur; contendit tamen, illud operum fœdus non esse verum Evangelicum gratiae fœdus. In hoc enim suppeditari per gratiam divinam non solum vires, conditionibus fœderis explendis accommodatas; sed liberum arbitrium per eam moveri, perficique ardorem & effectum boni spiritualiter cogniti, donari emendationem mentis fidemque vivam. In hoc omnia fidelibus suppeditari *δωρεάν*, ipsorumque operationi nil in acceptis referri. In hoc pendere omnia a destinatione æternum approbata, electis propria. Contra ea statuit, in fœdere operum conditiones salutis impetrandae pendere a libero arbitrio peccatoris, in viribus liberoque arbitrio peccatorum esse situm, an resistere ipsi velint gratiae subjectivae, an promissorum bonorum hujus fœderis sua sponte participes sese malint reddere. Num autem ipsi bona, salutis æternae connexa, appetere, suisque viribus acquirere, valent? Respondet Autor, ipsos per sese sub dominante peccatorum potestate non posse non resistere Deo & economiae salutis; requiri tamen, ut 1) ne gratiae resistant; 2) ut se ipsi ad Deum convertant; 3) ut fide viva instruantur; 4) ut tria illa momenta servant ad finem usque vitae: nihilo minus poenitentiam, conversionem, & fidem, fructus gratiae sufficientis & liberi arbitrii in usum traducti, nondum esse *αλήθειαν ἐν Χριστῷ*, ideoque eis donis instructos duntaxat esse in statu eorum, quos *tantum non Christianos* appellat. Opinatur idem, complexum gratiae universalis omnem, misericordiae & expiatorii sacrificii Christi, uni-

ver-

*) Ipse pag 90 negat, Deum nemini præter eos, qui per decretum absolutum prædefiniti ad vitam æternam sunt, facultatem suppeditare, explendi conditiones gratiae universalis ac conditionatae.

versalem vocationem, invitationem & impulsionem, esse duntaxat *virtutem moralem*, quam esse minus sufficientem gignendæ fidei, remis velisque it lectori persuasum, confundens ipsam animi creationem novam cum pædagogia, eam præcedente, eamque promovente. In regno gratiæ ordinariæ absuat *salvus*. Cum vero nemo sit vivum Christi membrum, ai particularem ecclesiæ minus conspicuæ gratiam intus teneat efficacem; Autor colligit exinde, gratiæ universalis fœdus supplendam fuisse fœdere gratiæ particularis, seu Evangelicæ. Nescimus vero, quid sibi velit ipse, dum pronuntiat, Deum hæud posse præscire eos, qui ex hominibus sint fidem recepturi, si decretum hoc constituisset: *Omnes homines, si credunt, sunt salvi; sin credere recusaverint, condemnabuntur*. Indubie enim ipse præscivit, quinam conditiones fœderis gratiæ sint impleturi, nec ne. Nostri decretum hypotheticum ita enuntiant: *Hic vel ille ab aeterno fuit prævisus tanquam in Christum certo crediturus, & ad finem vitæ in ea perseveraturus, ergo hic vel ille fit aeternum salvus*. Non esse absurdum, fœdus gratiæ a Deo cum lapsis *Adami* posteris esse stabilitum, it comprobatum exemplo fœderis Sinaitici, quod cum Judæis factum, ac fœdus operum fuit, ut Judæi intelligerent, quid Deo, summo domino, deberent ipsi; ut perspicerent infirmitates & peccandi cupiditates suas, indeque flecterentur ad desperandum de merito operum suorum; ut lex esset pædagogus ipsorum ad expetendam gratiam Messiæ. Fœdus autem patriarchale conjicit fuisse illud particulare & gratiæ fœdus. Fœdus operum universale, cui obnoxias jam credit nationes omnes, comparat deinde cum fœdere Sinaitico, rationesque percenset, quibus Deus ad illud stabiliendum fuerit commotus. Theocratia omnino postulavit, ut Deus Judæis, reipublicæ suæ civibus, complexum faciendorum & omittendorum, more Regum, præscriberet. An vero in Christocratia, quæ jam viget, duplex stabiliendum sit fœdus, alia est quæstio. Christus certe regnum hæud suscepit mundanum, sacrificio piaculari oblato, nec generatim in

Pag. 53.

54 seq.

64.

66.

72.

76 seq.

homines, nec speciatim in filios suos. Si quæris, an vera Christi gratia in fœdere operum, quale Auctor statuit, sit actuosa, animumque hominis afficiat; tum Auctor respondet negando. Id in primis est dispiciendum, an ejusmodi fœdus operum existat, ad quod gratia universalis possit referri; quid ex fœdere legali ac operum restet. Lex moralis certe non est sublata, nec Deus potest virtutem ejusque culturam repudiare unquam. Qui vero norunt, *opera & gratiam* in Novo Testamento sibi invicem opponi, mirabuntur fortassis, Autorem in eo esse, ut gratiam universalem, quam statuit insufficientem vitæ efficiendæ divinæ, ad fœdus operum referat. Gratia certe universalis bona sunt beneficia, ex Dei misericordia meritisque per Christum partis profecta, quibus cum fœdere operum, quod legi, non Evangelio, iunittur, nil est commercii. Dolemus merito, nobis sententiam Auctoris haud apparuisse tam luculentam, ut ei subscribere potuerimus. Hæc ad *Partem priorem*. *Parte posteriori* particularem propugnat gratiam, contendens, absolutum & particulare decretum haud minus, quam generale seu conditionibus adstrictum, in sacris litteris extra dubium poni. Incedit igitur eodem, quo Ven. *Langius*, tramite, ut gratiam stabiliat particularem. Argumentum desumit primum ex natura & essentialibus Dei virtutibus, notans eos, qui decreta Dei existimant *soli* insistere amor, sepositis reliquis Dei perfectionibus, & docens, Deum suas perfectiones amare ante omnia. Præterea examinat hinc inde Cel. *Langii* argumenta, sibi persuadens, eis subinde nil inesse nervorum, vel plus demonstrationis vel minus, quam requirere solemus. Assensu suo dignatur *plures mundos possibiles*, & eum, qui existit, esse optimum, licet peccatis infectum, arbitratur. Id vero in controversiam venit, quod idem *pag. 88 seq.* affirmat, præscientiam Dei de omnibus futuris, eisque eventuris, rebus divina decreta haud antecedere, sed sequi. Hic latet causæ caput. Præterea quæritur, utra decreta ordine fiat priora, an absoluta, an conditionata. Ipse Auctor præponit absoluta.

Sîn-

Pag. 65
seq.

73.

78.

82. seq.

86.

Singularis est sententia Autoris, Deum præscire posse non nisi ea, quæ absolute, ut sic, nec aliter, evenirent, decrevit. Ni fallimur, *Socini* proles, *Comradus Dippelius*, ac nuperus in Academia nova Pneumatologiz scriptor, in puppi navigant eadem. Cum vero regeneratio sit creatio nova, ac, ut ipse Deus creationis hujus exsiterit Autor, videatur necessum; Autor putat, hanc creationem pendere a decreto absoluto, quasi Deus actiones regni gratiæ a conditionibus præviis dependere moluisset. Negat adhuc, actiones hominum prævias sese antecedenter habere ad decretum Dei, indubie tamen creans, posteros *Adami* re vera cum *Adamo* peccasse, sed actiones ipsorum, sub eisdem momentis præviis, ipsos constituisse reos culpæ primæ, ac inde emanantis potenz. Hinc pro gratia particulari stabilienda recenset sacri Codicis testimonia, nominatim *Eph. I, 4, 5, 6, 9, 11, Rom. VIII, 28, 29, 30, IX, 6, 8, 11, 13, Rom. XI, 2, 5, 7, Act. XIII, 48, 2 Tim. I, 9, Luc. X, 20, Phil. IV, 3, Apoc. III, 5*. Tertium ad eam propugnandam argumentum depromit ex consilio æterno pacis inter Patrem Filiumque initæ. Decretum, ex pacto illo exortum, iudice Autore, nec est illud conditionatum decretum, nec ex eo sequitur, nec ei est subordinatum. Quo ipso contradicit ipse *Parti priori*. Imitatur autem seriem, quam adhibuit Ven. *Langius* ad gratiam universalem comprobendam, ne videatur causa Particularistarum infirmiori stare talo.

Pag. 95

95

115

115

PAULI THEODORI CARPOVII, POLONI, Phil. Mag. Ars ideam distinctam de voce Hebrææ formandi, seu de criteriis nominum & verborum linguæ Hebrææ Commentatio, quæ, nova methodo, ad facilius & solidius instituendam analysin via panditur. Cum Præfatione JO. GOTTLÖB CARPZOVII, S. S. Theol. Doct. & Eccles. Lubec. Superintendentis.

Lubecz, impensis Jonæ Schmidii, 1738, 8.

Plag. 9.

N n. 3

Im.

- I**n Præfatione Cel. *Carpzovius* sedulo id agit, ut studium Grammaticum ab infultibus & vituperationibus leviorum ingeniorum vindicet, suoque asserat splendori, Autori faustissima quæque apprecatus. Artem vero hanc characteristicam cum duce nullo antecedente elaborare constituerit **Cl. Autor**; laus ejus tanto est major, quanto difficilior fuit labor. Particulas nominatim haud attigit, eo quod illæ sunt fere vel nomina, vel verba. Infinitivos & particulas fere omnes pro nominibus habet substantivia, participia pro adjectivis, siquidem ipsi ac ipsæ flectuntur more nominum in numerum pluralem, & admittunt differentiam status absoluti ac constructi, nec non a præpositionibus reguntur. Vocat *Benedictum Spinezam*, viris summis consentientibus, famosissimum atheum, sed simul excellentem Hebræum. Voces *Psalms. CXXXVI, 15*, **הַעֲשֵׂה חֲשִׁמִים**, vertendas decernit *conditori calorum*. Criteria nominum appellat signa, e quorum præsentia ad nominis præsentiam concludi potest. Hæc desumenda docet vel e voce ipsa, vel e voce proxime præcedente. Priora nituntur parte vocis vel essentiali, vel extraessentiali. Forma vocis alia est verbis & nominibus communis, alia est alterutri propria. Formæ hæc sunt nominum **יְהִי שֵׁבֶן, הַנְּשֵׂמָה, גְּבֻלֹת, גְּבוּר, זָכָר, טָרְפָה** nominum **יְהִי שֵׁבֶן, הַנְּשֵׂמָה, גְּבֻלֹת, גְּבוּר, זָכָר, טָרְפָה** terminatæ, vel in intra statum constructum abeuntes.
- Observavit **Cl. Autor**, nulla exflare verba primæ radicalis geminatæ, præter **דָּדָה** & **שֵׁשֶׁה**. Unde format canonem: *Omnes voces primæ radicalis geminatae sunt nomina, e. g.* **פָּבַח, כּוֹכַב** &c. Ad criteria nominis extraessentialia refert præfixa & suffixa. He demonstrativum futuris & præteritis præfigi, merito inficiatur; nam **הַיְיָלָד** *Jud. XIII, 8*, videtur esse nomen **יְיָלָד** ad formam **יְיָלָדָה**, & **הַיְיָלָדָה** *Deut. XIV, 22*, est participium in *Kal*, notatque *id, quod egreditur ex agro*. He autem verbis præpositum non est demonstrativum, sed relativum, idem, quod **וְהַיְיָלָד**.
- Canon hinc procedit secundus: *Voces, præfixis munitæ* **בְּכֹלָם**, *sunt nomina*. Canon succedit tertius: *Voces possidentes*

antes suffixa, intercedente *Jod*, sunt nomina. Respondet
 luculente Autor ad exempla, quæ ipsi possunt objici ex *Ex.*
VI, 18, XVI, 31, Deut. XXXII, 26. Canon quartus ita fuit:
Si vox precedens est nomen, in statu constructo positum, se-
quens quoque vox nomen erit. Canon quintus ita procedit: Pag. 27.
Præpositiones separabiles ער, ל, item עם, ו, c. nomen sequi,
inducunt. Sextus sic habet: *Vox; quam præcedit ת, ו, ו, ת,*
est nomen; utraque enim particula proprie est nomen.
 Frustra objicitur exemplum ex *Jer. XXXVIII, 5,* *אין חמלה* 29
ויבדל; nam particula *אין* hic versatur in statu constructo, &
 eapropter ad vocem *חמלה* est referenda. Terminatio so- 34
 la haud constituit significationem dualem ac pluralem, sed
 usus. Vox *אין* sane videtur esse *singulare*, haud *duale*.
אין est *singulare*, quemadmodum *Aben Esra* ad *Hof. X, 4,*
 demonstravit ex *Pf. XCVI, 12.* Ad eosdem corymbos refert 37
R. Salomo in *Comment. ad Es. XX, 4,* voces *אין, אין.* 38
 Numerus nominis ex suffixis perspicitur potius, quam ex
 terminatione. Cognoscitur idem ex notis aliis circumstan-
 tiis, v. g. verbi numero; suffixi numero; &c. Addit hinc 41
 Vir Cl. canonem: *Nomen, a quo deslexum reperimus dua-*
lem vel pluralem, singularis est numeri. Quare vox *אין* est
singulare, quandoquidem ex ea formatur pluralis *אין.*
 Addit deinde criteria status vel absoluti vel constructi,
 quæ in vulgus Grammaticorum quoque constare novimus.
 Succedunt criteria generis, quæ dudum fuere cognitissima.
 Fœminina enim exeunt in *ה* vel *ת*; quæ aliter terminantur, 57
 sunt masculina. Adjectivum appositum, verbum, & suffi- 59
 xum, quibus jungitur substantivum aliquod, ejusdem gene-
 ris esse nomen illud substantivum, arguit. Quare vox *אין*
אין, est generis fœminini, ob *Dan. II, 34,* & *Jos. XXIV, 26.*
 Criteria casuum desumuntur vel ex verbo regente, vel præ-
 cedente alio nomine in statu constructo, vel ex præfixis.
 Particula *אין* notat partem & separationem aut deductionem 60
 unius ex alio vel ab alio. Noldius in *Concordantia particu-*
larum hunc significatum haud satis ob oculos habuit. Of-
 fendit hic etiam *Ludovicus de Dieu.* Rectum insitit trami-
 tere

- tem Cl. Autor, ita monens : *Tutissimum ubique erit, loquid cum Spiritu sancto, & eam eligere (si lingua vernacula ferat.) constructionem, quam eligit Ens sapientissimum.* Formulam 1 Reg. XII, 9, obviam, *הַקָּלִי מִן הָעוֹלָם*, *leva partem jugi istius*, merito ita transfert, ut *Naldio* repugnet. Particulam *אֵת* habet pro nomine substantivo, significante *essentiam* & quasi ipseitatem. Quare locum 1 Reg. II, 20, *וְהָיָה אֵת אַבִּישָׁג*, ita reddit : *Detur substantia Abisaga, detur ipsa Abisag.* Eadem ratione R. *David Kimchi* accepit loca *Exod. X, 2, Jer. XXXV, Jos. XI, in Scherashch f. 13, s. 2.* Ignorantia enim linguæ peperit enallagas. Vocem *אֵת* reddit *essentiam* in locis *Num. IV, 19, & 1 Sam. IX, 18, Jud. XIX, 18.* Notat Cl. Autor idiotismum verbi *הִלְךְ*, verbo alteri per copulam præmissi, qui in continuatione & augmento consistit. Particulam *ל*, nominativi rarius iudicium, eandem esse credit ac Arabum articulum *أل*. Nisi fallimur, particula *ל* est compendium voculæ *אל*. De particula *ב* exposuit pauca, monens, haud adesse enallagen, si præcesserit nomen in statu constructo positum, sed tum per ellipsin rationem esse habendam vocis *אֲשֶׁר* interjiciendæ. Ita 2 Sam. I, 21, memorantur *הַרֵי בְּגִלְבּוֹעַ*, *montes (אֲשֶׁר)*, *qui sunt in Gilbea.* Sin vero, particulam *ב* per sese naturam substantivi trahere, ac *proximi tractus* indicem esse, largitus fueris, difficultas omnis fuit sublata. Adjuaxit tandem Cl. Vir Appendicem de criteriis nominis proprii & appellativi, quæ dudum habemus comperta, & adversus Socinianos insignem spondent usum, qui fingunt, vocem *יהוה* esse *appellativam.* Criteris verborum, cum satis sint in propatulo posita, nolumus hic repetere. Id autem notabile videtur, quod, ubi in præterito, naturam futuri induente, tonus ulterius promovetur & transfertur, in futuro contra, in Præteritum per *Vau* conversivum convertendo, idem tonus retro & post se trahitur, eoque ipso fit allusio & respectus ad temporis præteriti & futuri naturam. Omittimus criteria numeri, & personarum ac generis in verbis, expectantes a Clarissimo Viro ea, quæ videtur promississe, scripta.

A D

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus IV Sectio VII.

DIPLOMATUM BELGICORUM NOVA
Collectio, sive Supplementum ad Opera Diplomatica AU-
BERTI MIRÆI. Tomus tertius, cura & studio
JOANNIS FRANCISCI FOPPENS.

Bruxellis, apud Petrum Foppens, 1734, fol.

Alph. 8 plag. 14.

Quandoquidem in eruendis, & ex Archivorum ac Bibliothecarum carceribus producendis, antiquæ notæ Diplomatum & chartis plurimarum Europæ gentium Scriptores eminentiores certant & defudant; non intactum oportuit præteriri Belgium, cujus divitias membranaceas viri docti adeo feliciter expromere cœperunt, ut harum Collectionum continuationem rerum historicarum arbitri dudum optaverint, & nunc quoque simile consilium suscepturis bene precentur. Jam pridem *Aubertus Miraus*, Ecclesiæ cathedralis Antwerpensis Canonicus ac Decanus, & Serenissimis Principibus *Alberio* ac *Isabella* a sacris Oratorii, Diplomatum & chartarum Belgii Syllogen eximiam, & doctis viris valde probatam, edidit, de qua Max. Rev. *Foppens* ante hos duodecim annos editione nova & nitidiorè procurata bene meritus est. Addiderat jam tunc Vir eximius Operi *Miraano* Diplomatum non contemnendo numero inedito-

O o

rum

rum insignè ac ex methodo *Miræi* dispositum Supplementum; nunc autem, postquam ex cathedra Lovaniensis Academiæ Philosophicæ ad Canonicatum Brugensem promotus, ac denique inter Canonicos graduatos Ecclesiæ Metropolitanæ D. *Rumoldi Mechliniæ* allectus est, tantam membranarum antiquarum ex Archivis, Chartophylaciis, & Bibliothecis suis, multi, ac præsertim Eminentiss. Cardinalis *de Alsatia*, cui etiam librum dedicavit, cum ipso communicarunt copiam, ut exin congestum sit justæ molis & magni, si præstantissimarum rerum delectum species, pretii volumen, quod in locum *Tomi tertii Operis Miræani* continuati adscisci potuit. Habes ergo, si *Miræi* diligentiam & instituti rationem noveris, imaginem novæ continuationis, chartas nimirum repertus & Diplomata, quæ Belgii Ecclesias præsertim attingunt, omnium temporum & Seculorum a Regibus Franciæ Merovingicis usque ad nostram ætatem, nulla ordinis sollicitudine, quæ nec multum juvat in id genus operibus, digesta, & omnibus harum rerum amatoribus, sive antiquitatem quorundam species, sive aliorum raræ præstantiam, gratissima futura. Nam de multitudine eorum nihil aliud dicemus, quam quod Opus univèrsum in *quatuor Partes* divisum sit, quarum *prima CCLXI*, *altera CXCIV*, *tertia VIII*, *quarta* denique *CXLVI*, *Capita* complectuntur. Idem vero Diplomatum, qui *Capitum*, numerus est. Et, quanquam, quæ hoc Volumine continentur, plurima jure dixeris inedita, sunt tamen hinc & inde aliqua in lucem jam ab aliis protracta, sed aut mutila, aut multum depravata, quibus Noster nitorem reddidit ac integritatem. Ita *Miræus* Diploma *Caroli Calvi*, quo possessiones Ecclesiæ cathedralis Tornacensis confirmantur, Notitiæ suæ Ecclesiarum Belgicarum inseruit, idemque *Stephanus Batuzius* inter Regum Francorum Capitularia exhibuit, uterque mendosum & truncatum, a qua nota Max. Rev. Editor hujus Collectionis illud nunc liberavit. Quæ in margine notata sunt, aut fontes indicant, unde documenta sua Noster hauserit, (qua re simul opibus suis pondus & auctoritatem conciliare, simul iis, qui suos thesauros recluserunt, gratias agere, voluit,) aut varias lectiones chartarum, ab aliis jam editarum, exhibent, aut Lectorem ad bina priora *Miræi* Volumina remittunt,

runt, aut ad explicationem locorum quorundam faciunt. Quæ autem paulo prolixius illustranda erant, in notulas plerisque chartis subjectas relata sunt, quibus nomina Principum, Sanctorum, Episcoporum, & Clericorum Ecclesiarum etiam & aliorum locorum, imo & ritus antiqui, illustrantur, & historiis hinc & inde fax accenditur. De Diplomatum ipsis, eorumque argumentis, multa commemorare, nec moris nostri est, nec esse potest in ejusmodi Collectionibus. Unusquisque eorum, qui chartas antiquas legere, lectisque uti, norunt, sylvam non contemnendam observationum nunc majoris, nunc minoris, momenti ex hoc apparatu sibi feret. Hoc autem non præterire oportet, quod in *Parte tertia*, quæ, ut diximus, *octo Capitibus* absolvitur, continentur Acta erectionis novorum Episcopatum in Belgio, ex *MSto Francisci Sonni*, qui ab Hispaniarum Rege, *Philippo II*, hujus negotii causa Romam missus erat, depromta. Describitur autem primum status Belgii sacri, qualis ante novorum Episcopatum erectionem, id est, ante A. 1559, fuit, postea Instructio, quæ *Sonnio* ad hanc rem Romæ expediendam dabatur, cum descriptione itineris ejus, & iis, quæ *Paulo IV*, Pontif. Max., scripta exhibuit, legitur, inde historia congregationum, sententiæ Cardinalium, nec non tabula divisionis Archiepiscopatum & Episcopatum, *Sonni*que ad Pontificem directa Memorialia, recensentur, quibus denique accedunt Bulla erectionis de d. 12 Maji A. 1559, nominationes *Philippi II* ad Episcopatus, constitutio dotis, finium, Capitulum cathedralium, itemque scripta, quibus causæ divisionis & constitutionis novorum Episcopatum comprehendantur. Cetera, quæ in hoc Opere continentur, nos jam non moramur, morabuntur vero illi, qui justum his rebus pretium statuere norunt, non mediocrem laturos, in antiquis pariter ac recentibus, utilitatem atque voluptatem. Claudit Volutmen Index generalis Capitulum, Abbatiarum, Præpositurarum, Prioratum, aliorumque Monasteriorum, de quibus in ipso *Miræi* Opere, ejusque Supplemento, & hac nova, quæ *Tomum tertium* facit, Collectione, Diplomata collecta existant. Quod reliquum est, voto Max. Rev. Editoris & nos nostrum addimus, ut illud, quod in dies decrescit, & quod magis magisque ex hominum

num animis evelli intelligimus, thesauros membranaceos includendi abscondendique studium, ab iis præsertim procul sit, qui Nostro plura, quæ ad res Belgicas spectant, suppeditare queant documenta, quo possit aliquando ex egregia illa Voluminum triga bonis historiarum auspiciis quadriga exsurgere.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS
de Pologne &c.

hoc est,

HISTORIA VICISSITUDINUM POLONIE, inde ab exordio hujus Monarchiæ usque ad mortem Augusti II, Autore Abbate DES FONTAINES.

Tomi II.

Amstelodami, impensis Francisci Honorati, 1735, 8-
Plag. 21.

Adjectæ sunt tres Tabellæ, Scandinaviam, Moscoviam,
& Poloniam, representantes.

In describendis eventis factisque vel testimonio alterius, vel experientiæ nostræ, innititur. Si ea literis mandamus, quibus nec interesse, nec adesse, potuimus, non possumus non ab aliorum fide & dictis pendere. Qui testimonia candide vel addunt, vel indicant, vel nos docent, e quibus libris fontibusque sua hauserint, illi judicio & assensui aliorum facile obtinendo consuluisse sunt existimandi. Ven. Abbas secutus fuit præeuntem *Duglossium*, Canonicum Cracoviensem, qui Opus satis limatum *de rebus Polonicis* Latine scripsit. Credulitatis tamen a vitio ille vix liberari poterit. Causas eventuum proximas omittit, res infelices tribuit gentis criminibus, in Deum admissis, eventa lætiora e contrario in miraculorum numerum reponit. *Piastrum* tradidit electum fuisse in Regem, eo quod biga Angelorum, amore ejus incitata, eum comitiis indicaverit. Polonos, regnante *Boleslao Caslo*, a Tartaris casos victosque fuisse ope magicarum operationum, commemoravit. Judicio igitur opus est

est eis, qui scriptis *Duglossii* voluerint uti. Ven. Autor in concinnando *Tomo priori* usus fuit *Duglossio*. Sed *Tomum secundum*, quem a *Sigismundo III* inchoavit, elaboravit, præmunitus opere historico *Tbuani*, & eorum *Commentariis*, qui res gestas recentiores retulerunt in literas. *Honoratus*, typographus, nonnulla *Commentariorum* volumina ejusmodi in lucem publicam emisit *Amstelædami*. *Jolius* elaboravit ediditque *Volumen primum* A. 1698, sed in quo subinde series historica vel vacillat, vel deficit. Desiderantur in eo etiam facta nonnulla majoris momenti. *Stanislaus*, Episcopus *Gracoviæ*, a *Boleslao II* fuit occisus. Pontifex Romanus percussorem a communione fidelium segregavit, subditosque Regi a jurejurando fidelitatis absolvit, Polonos vero prohibuit injussu Sedis Apostolicæ Regem novum eligere. Quare per 200 annos Polonorum domini haud ausi fuerunt adhibere nomen titulumque Regium. In *Volumine primo*, quod commemoravimus, hoc factum omittitur. Ven. Abbas omissionem illam in loco navi deputat. Sed nãvus subest nullus. Quamdiu enim domini Polonorum fuerunt regno imperioque Germanico subiecti, a diademate regali utique merito suo abstinerunt. Id vero negari nequit, *Premislai III* necem cum morte *Premislai II* confusam fuisse a *Jolio*. *Voluminam* ultimarum, quæ exquisitiori studio fuerunt elaborata, Autor est *Massueus*. Hisce usus fuit Ven. Abbas, nonnullis *Commentariis* recentioribus additis & in subsidium vocatis, quibus *Gloriosissimi Augusti II* facta erant descripta. De reliquo, propositionibus singulis testes adjungere, Autor supervacuum & a scopo suo alienum duxit. Operis universi membra apte sunt distributa, & concinne satis coherent. Præmissa est descriptio historica & geographica regni *Poloniæ*. *Polonis* vertitur vitio, quod interventu maris *Balthici* ac *Boristhenis* fluvii commercia cum *Asiæ*, *Africæ*, ac reliquæ *Europæ*, populis exercere nunquam studuerint. *Kame-necium* credit Autor esse munitum leviori opera. Regis non est, nummos percutere; jure illo gaudet respublica. De Comitibus, Legibus, Ordinibus regni potestate, redditibus Regis, indole Polonorum, eorumque divisione, Autor ad fidem recentissimorum *Commentariorum* præclare breviterque disserit. *Libro I* præfixa

Pag. 12.

13.

est *Introductio*, quæ a *Lecho*, Rege primo, per varias regni formas deducitur. Sed quis non intelligit, ea, quæ de *Gracko I*, ejusque filiis, de *Vanda*, filia, & aliis Regibus, *Henrico Aucupe* antiquioribus, referuntur, maximam partem ad fabulas esse referenda? De
 Pag. 25. *Jaroslao* & *Miecceslao* afferuntur ea, quæ apud plerosque Poloniæ
 seq. Historicos Lectori offeruntur. Quotopere autem Rex Germaniæ, *Henricus II*, Regi Poloniæ restiterit, ac eum ad pacem expectandam Martisburgi A. 1013, & Budissæ A. 1018, adegerit, illud ex *Dithmaro Merseburgensi*, Chronographo Saxone, & Autore Vitæ *Henrici S.*, erat addiscendum. Non juvat *Librorum* utriusque *Tomii* exhibere compendia, siquidem ex iis capitibus, quæ attingimus, quid de texto sit judicandum, facile perspicitur. Perplacuerunt acta recentiora, e quibus historia trium extremorum Seculorum pertexta fuit. Nexus rerum est elegans, & per se commendabilis. Pragmaticum vero scribendi genus ubique obtinuit principatum. Quam ob causam Lector hinc redditur prudens & acutus, rebusque agendis idoneus, licet veritas & ferres factorum passim accuratiori investigatione videatur indigere. Ita habeat nos Autor in æstimando libri sui pretio æquissimos, quem a multis indè annis id agere unum novimus, ut, conviciandi & viros optimos pessime habendi libidine secundum se esse nemini, scriptis acerbis & malignis, atque ob id ipsum ineptissimis, ostendat.

תורת חסד DOCTRINA GRATIÆ, SIVE
 Compendium Theologiæ dogmaticæ, ex Scripturarum
 fontibus haustum, in usum scholæ privatæ, a DANIE-
 LE GERDESIO, Theol. Doct. & Prof. Ord.
 in Universitate Regia Duisburgensi.

Duisburgi ad Rhenum, apud Joannem Sas, 1734, 4.

Alph. 1 plag. 13.

Cel. Autori libuit *doctrinam gratia* veterem, nova expositam forma, in lucem emittere. Ut eam daret Latine, a fordibus scholasticis & dictione caliginosa remotam, jure operam impendit. Methodum adhibuit, naturæ cognitionis amplificandæ

da convenientem. A facilioribus ubique & magis cognitis ad
 difficiliora minusque cognita gradum promovet, cavens sedulo,
 ne ullus lectori nauseam afferat hiatus. Titulum Ebraicum de-
 sumsit ex *Prov. XXXI, 26*. Deum existere, putat aliunde satis
 comprobatum. A *sacra Scriptura* statim orditur, *Cel. Sam. We-*
renfelsi cogitationibus hinc inde usus. Quæ de Deo & perfe-
 ctionibus divinis edisseruit Autor, ea sapiunt cynosuram, quam
Lampius olim in *Compendio Theologiæ naturalis* exhibuit. In do-
 ctina de Fœdere Operum, cui innixa est tractatio de peccato
 originali, lucem hausit ex perdocta *Kirchmeieri*, Theologi Mar-
 purgenſis, Dissertatione inaugurali, *de Fœdere Operum univſali*.
 In *Mysterio fœderis gratiæ* exponendo ex *Lampii* rivis sapius
 situm restinxit. Elenchum plerumque a tractatione sua procul
 esse iussit, fusius eum alibi adhibens. Religionem existimat esse
 studium glorificandi Deum, propriamque in ejus communi-
 one & glorificatione salutem querendi. Religionem naturalem dari,
 ad salutem impetrandam tamen haud sufficere, religionique *Deo-*
noveus cognitæ varios suppeditare usus, clare demonstrat. Re-
 velationis necessitatem hypotheticam ex eo comprobat, quod
 naturalis religio innatum hominibus beatitudinis appetitum haud
 exsatiat. Singulis locis Theologicis Autor subjecit Corollaria
 quædam, interrogationum more proposita, responsione omiſſa,
 quam in ipsis prælectionibus suis supplet. Ubi de S. Scriptura
 exponit, differit primo de ejus divinitate, tum de perfectione
 ejus & integritate, & tandem de ejus perspicuitate. Ut liber
 aliquis a Deo revelatus existimetur ac deprehendatur, progre-
 diendum est ad ejus argumentum, modum, quo is ad homines
 pervenit, & effecta singularia, quæ ejus ope patrata sunt, vel pa-
 trantur, quando accedens interna & efficax Spiritus S. illumi-
 natio rationibus ceteris verum conciliabit pondus & splendorem
 genuinum. In argumenti cardine Autor respicere jubet suos
 ad dogmata tradita credenda, officia præstanda, viam obtinendi
 salutem, vaticinia completa, & stikum, ultra hominis rei que
 creatæ fortem evectum. De dogmatibus ita statuit: *Si dogma-*
ta non rationi tantum & congenita de Deo rationi sunt consenta-
nea, sed & rationi sape inaccessu, imo sublimiora, quam ut inge-
nio-

Pag. 2.

5.

6.

7.

niosissima quoque ea potuerit excogitare ratio, ita tamen, ut in ipsa illa sublimitate singularis quoque conspiciatur θεογενής, tum, ea divinitus esse revelata, nemo ambiget. Modo revelationis divino annumerat testimonium sinceritatem, miracula, & extraordinaria effecta in animis legentium atque audientium. Ad plenam hominis peccatoris convictionem requiri, addit, *testimonium Spiritus sancti internum*. Hæc vero divinæ originis documenta non ad libros singulos, sed ad illud librorum corpus, quod γραφή ἀγία appellatur, applicat. Si quid tamen judicamus, demonstratio illa alio quoque & magis genuino modulo potuisset componi.

- Qui per ideas determinatas ratiocinari, quam per cogitationes liberius disjectas disserere, malunt, fortassis querentur, definitiones hic paucas fuisse allatas. An omnes approbaturi sint illud documentum, quo ex propagatione religionis Christianæ, generatim accepta, Autor divinam ejus originem comprobatum ivit, dubitamus, siquidem ævo medio gentes gladio victore sæpius etiam rectiora sentire passim fuerunt edoctæ & coactæ. Ecclesiæ testimonium pro *isagoga* habet ad testimonium Spiritus sancti, ratus, Ecclesiam Christianam se habere instar columnæ, atque veritatem suo modo stabilire, ob 1 *Tim. III, 15*. Ex hoc certe Ecclesiæ, præcipue primorum, a Christo nato Seculorum, testimonio innotescit numerus librorum Codicis sacri. *Apocryphos libros* divinæ haud esse autoritatis, evincit, eo quod nec a Judæis in thecam sacrorum librorum fuere relati, nec Hebraice conscripti, nec a Christo & Apostolis pro θεογενούς agniti, nec ab Ecclesia Christiana primorum Seculorum recepti, nec de Christo testantur, & denique multa continent absurda, quæ a viris θεογενούς non potuerunt proficisci. Θεογενούς latius patere, quam revelationem, & ad ipsam compositionem sacri Codicis pertinere, Autor clare docet, ita tamen ut Deus in suggerendis vocibus sese cujusque scriptio-
 13. nis indoli & dictioni atemperaverit. Integritatem sacre Scripturæ admittit tum totalem, tum partialem. Hanc collocatam credit in eo, quod textus sacri ab omni corruptione, mutilatione, immutatione, & interpolatione, manserit præservatus, ut tam dogmata, ad fidem & mores spectantia, quam historiæ & prophetiæ, ad instru-

Instructionem Ecclesiæ & consolationem facientes, nil detrimenti acceperint. Id vero haud declarat, quousque chronologica, genealogica, & geographica, momenta ab immutatione perfisterint immunia. Quæri potest præterea, an Alexandrini Interpretes haud potuerint alio, ac non punctato, uti Codice; & si, punctationem esse recentius inventum, existimandum sit, an autores subjectorum punctorum vocalium fuerint *Θεόπνευστοι*. Videntur hæc quidem quæstiones esse duntaxat criticæ; at accurata earum resolutio integritatem sacri Codicis non potest non afficere sive in firmiorem, sive in imbecilliolem, partem: Id certum est, in Concilio Laodiceno, A. 360 circiter habito, haud alios pro divinis agnitos fuisse libros canonicos, ac eos, quos nos pro talibus reputamus. Addit Autor de notitia hominis regniti hæc concise: *Quo salutariter aliquis de sensu Scripturae sacrae persuadeatur, ut ejus ratio sit illuminata, requiritur.* Tractationi de Scriptura sacra subjungit Appendicem, qua disquiritur de articulis fundamentalibus & non fundamentalibus. Tum vero tradit ea, quæ de Deo, quæ de homine, quæ de relatione hominis ad Deum, facer Codex profert. Hinc hominem considerat ratione status gemini, & naturalis, & ejus, quo negotium gratiæ & salutis comprehenditur. Propter atheum datam esse Scripturam, vel illum argumentis sacri Codicis esse expugnandum qua talem, Noster merito negat. Salubriter idem monet, *imaginem* Deo adscriptam, *תמונת*, symbolum esse præsentia diviniæ, simulque futuri Messiaë imaginem referre. Sapientiam Dei refert ad ejus voluntatem, sed ita, ut ipsa cum ejus scientia arctissime cohæreat, & per eam Deus ita circa se ipsum sit actuosus, ut rectum semper de perfectionibus suis formet judicium, iisque justum semper statuatur pretium. Requiritur hic merito definitio, quæ sapientiam Dei operibus externis expressam quoque complectatur. *Sanctitatem Dei*, credit, sitam esse in *illo amore, quo Deus erga se ipsum suamque gloriam fertur, se solum efficacissime & constantissime, sequè totum, amando, ac in se ipso acquiescendo.* Requiritur notionem universalem, sanctitati Angelorum & hominum quorundam communem, Sanctus enim dicitur ille, qui ad perfectissima quævis tendit, & sese ab eis, quæ

Pag. 21.

25.

33.

34.

39.

- eis sunt opposita, continuo, qua talis, disjungit. Ex hac idea facile intelligitur, quare Deo placere haud possint ea, quæ cum legibus ipsius haud convēniunt, & cur peccatorem, qua talem, haud possit felicitate beare sempiterna. Libertatem Dei Autor collocat in *spontaneitate*. Omnipræsentiam habet pro attributo mere relativo, quo Deus, per intellectum suum perfectissimum efficacemque voluntatem, quæ ejus constituant essentiam, ita præsens sit omnibus, ut in ipso sint, vivant, & moveantur.
- Pag. 43. Recurrit autem quæstio, quid idea *præsentie* genuina sibi velit,
 92. quid comprehendat, quid respuat. Omnes gentilium virtutes *splendida* dicendas esse *peccata*, fatetur Autor. Gratiam Dei electis propriam, nunquam non contendit. Quare pronuntiat, Filium actu neminem redimere, nisi quem Pater elegit, & Spiritum S. sanctificare neminem, nisi qui à Patre electus, & a Filio redemptus fuerit; decrevisse Deum ab omni æternitate ex universo genere humano quosdam pro mero suo beneplacito eripere, atque eos propter sponsonem Christi, atque adæo in ipso, redimere, ad laudem gloriæ & gratiæ ejus; electionis objectum esse personas certas, non omnes; decretum illud dici *ἐκλογὴν χάριτος Rom. 11, 5, 6*; non ad omnes singulatim homines gratiam Dei sese extendere, neque filium Dei pro omnibus sponpondisse; Christum non vocare omnes efficaciter, sed electos tantum. Systema substitutionis & satisfactionis vicariæ, licet ad electos restrictæ, evincit contra Socinianos & Fanaticos nostræ ætatis, ratus, Christum non pro omnibus satisfacisse, nec satisfacere voluisse, laudansque eo sine locum *Jo. XVII, 9*. Cum vero Christus etiam eos redemerit, qui peccant; Deus mundum amaverit, id est, credentes & non credentes; Salvator sit omnis mundi; omnes omnino velit ad agnitionem veritatis pervenire, & sit *ἰλασμός* non solum pro nostris, sed etiam pro totius mundi, peccatis, pluresque sint vocati, quam electi; Autor omnes ex mundo electos intelligit. Deus certe non vult mortem peccatoris, & Christus pro omnibus gustavit mortem. At Autor nihilo minus gratiam Dei & satisfactionem Christi ad electos duntaxat refert. Fidem justificantem recte delineat, justificationem vero actum esse judiciale, curate dat comprobatum.
114.
 116.
 125.
 152.
 155.
 157.
 192.

tum. Ἄφεσιν fidelibus N. T. tribuit, πάρεσιν vero fidelibus Pag. 198.
 V. T. Certam videri ac reperiri a fidelibus salutem, ostendit,
 nec tamen addit, quoniam solatio doctores Ecclesiae Reformatae 209.
 possint eum, qui in luctu de salute aeterna penitus desperat, per-
 fundere & recreare. Τὸ ἴδιον resuscitatorum τάγμα, cujus
 1 Cor. XV, 23, fit mentio, exponit de hæredum Dei & fœdera-
 torum classibus, pro tribus Ecclesiae temporibus, sub promissio-
 ne, sub Veteri & Novo Testamento. Scopum Sacramentorum in 219.
 eo collocat, ut corroboretur fides atque confirmetur, a rebus
 visibilibus evecta ad mysteria illa invisibilia consideranda, sibi-
 que applicanda, & loco elementi sive loco speciei accipiendum 235.
 ipsum illud signatum & obsignatum. Baptismum Joannis esse
 divinæ originis, atque cum Baptismo Christi quoad essentialia 238.
 convenire, idem statuit. Apostolos nonnunquam simpliciter
 in nomen Dei, vel nomen Jesu, baptizasse, largitur, probabile ra-
 tus, in baptizandis gentilibus adhibitam esse Trinitatis confessio- 240.
 nem, in Judæorum vero Baptismo suffecisse professionem Domi-
 ni Jesu. Beneficia gratiæ per Baptisimum non declarari tantum,
 sed etiam obsignari atque confirmari, non nisi electis & fidelibus
 tamen, idem credit. Pædobaptismum esse in Ecclesia retinen- 242 seq.
 dum, docet. Regenerationem ex aqua & spiritu Jo. III, 5, po- 244.
 tius ad rem signatam, quam ad signum, referendam esse, putat.
 De speciebus sacrae Cœnæ ita differit. Tametsi vero priora, 248.
 qua Pani in verbis instituta sacrae Cœnæ legimus addita,
 multis dissensionibus, propter imperitam quorundam expositionem,
 τὸ ἕρπυον in S. Cœna, uti loquuntur, retinere se velle argentium,
 nec vere tamen retinentium, quin potius multis modis se ipsas im-
 plicantium, materiam præbuerunt; tamen ex utroque Domini
 effato collucescit, quam in genere res significata sit communio cor-
 poris & sanguinis Christi, tanquam sacrificii piacularis pro nobis
 oblaci, omniumque ejus fructuum, remissionis peccatorum, justitiæ
 & vitæ aeternæ. Sic enim, per Panem in specie corpus Christi no-
 bis representari, atque sacramentaliter exhiberi, manifestum est,
 quando Christus ipse, qui mensæ insidebat, nec suum multiplicare
 corpus, nec illud corporaliter comedendum distribuere, sine mani-
 festa poterat contradictione, dicebat: Τὸτό ἐστὶ τὸ σῶμα μου.

Nisi inter omnes constaret, quid nostrates ad hunc scrupulum eximendum respondeant; nos responsione debita esse defuncturi, rati inter hæc, ex speciminibus productis facile exoriri iudicium de facie & indole laboris hujus, a S. Rev. *Gerdesio* exantlati.

Gründliche Erklärung der H. Schrift Altes Testaments, &c.
hoc est,

SOLIDA EXPOSITIO SACRARUM LITERARUM Vet. Test. quæ per pleniores Epitomas ex Dissertationibus, in MENTHENII ac ICKENII Thesauris alibi quæ obviis, atque ex accessionibus nonnullis, concinnata fuit a

M. JOANNE CHRISTIANO MEHLHORNIO,

Ecclesiastæ Gelsenaviensi.

Volumen I.

Lipsiæ, typis Friderici Matthiæ Friesii, 1738 & 1739, 4.

Alph. 8 plag. 1½.

Constituit Rev. Autor in Fasciculos congerere nobilissimas Dissertationum tractationumque partes, quibus divini Codex illustratur, ac loca minus plana exponuntur. Institutum illud non potest non ab omnibus approbari, qui norunt, quanta studii exegetici sit præstantia, & quantis hoc studium a centum inde annis opera Dissertationum & Observationum accessionibus succreverit. Labor hic ut a nonnullis Ecclesiæ servis indefessis susciperetur, voverant jam & optarant Autores *continuatorum Collectionum de antiquis novisque rebus theologicis* A. 1720 pag. 820. Promisit deinde *M. Jo. Ant. Strubbergius* ibidem A. 1724 pag. 1034, sese huic operæ manus admoturum. Conatum autem illum mors ejus inopina interceptit. Promissis eisdem sese obstrinxit A. 1725 *Societas exquirentium* Jenensis, paullo post dissoluta, nec servandæ fidei satis apta. Denuo, hunc laborem se suscepturos, pollicitati fuerunt A. 1728 *M. Gering, M. Haccius, & Rector Mindensis Gymnasii celeberrimus, Bünemannus*. Cum vero hi Triumviri fidem datam nondum liberarint, & *M. Zschornius*, qui epitomas veterum

veterum exegeticarum Disputationum adornat, & tarde & minus congruenter ordina libros Biblicorum procedat, eam ob causam Rev. Autor annos jam ante aliquot consilium cepit, id, quod alii irrito eventu promiserant, ad exitum effectumque perducendi. Cujus ipsum adeo haud poenituit, ut specimen hic exhibuerit primum. Nostrium est, indicare rationem, quam in instituto hoc perficiendo ob oculos sibi habuit propositam. Primo quidem tractationes illas, quæ ad generalem isagogen in sacrum Codicem spectant, secrevit a reliquo corpore, easque suo tempore complectetur *Volumine* peculiari. Deinde rationem ipse modo habet Dissertationum Theologico-Philologicarum; si quæ vero in his sese offerunt de rebus dogmaticis, polemicis, moralibusque, concinnatæ sectiones, has vel omisit, vel intra compendium exile conclusit. Quæ in una alterave Dissertationum jam occurrunt, ea, in sequentibus repetita, brevitatis studio, omisit. Non unas earum procul esse iussit, vel quod minorem spirant diligentiam, vel quod nil singulare habent, vel quod aliunde transcriptæ fuere, vel quod in ipsas haud incidit. Dissertationes, quas exhibent Thesauri *Menthenianus ac Haseo-Ikenianus*, dat integras, in vernaculum nostrum, ut reliquas omnes, translatas. Sicubi defunt ad exponenda loca difficiliora Disputationes, locis obscurioribus lucem affundit ex observationibus virorum doctorum, vel suo ex penu. Nec negligit tractationes, Programmata, ac particulas minores, quibus loca obscuriora illuminantur. Quæ exigunt limam vel annotationem, eis subjungit modestam epicrisin. Figuras æri incisas subinde suppeditat Autor, quoties res proposita vel ritus commemorati ope earum præstantius lumen recipiunt. Ne vero hæsitemus, conjectantes, Opus tarde esse processurum, vetat Autor, promittens celerem satis expeditumque successum. Petit præterea a Lectoribus, ut, si quis aliquid singulare possit ad hoc institutum e promptuario suo afferre, ne id sibi detrectet denegatve, loco quippe suo inferendum. Primo anno edidit *Volumen unum, Partibus duodecim* distinctum, postea autem singulis annis *Volumina* editurum se esse *duo* promittit. Deum oramus merito & obsecramus supplices, ut vires animi corporisque Viri Pl. Rev. servare, firmare, atque in dies corroborare, dignetur, ne publica Theo-

logorum res hujus instituti optato successu destituatur, de
 ejus usu & præstantia nemo non est certus atque convi-
 ctus. *Parte hac prima* continentur Dissertationes generis
 duplicis. Priores inserviunt introductionis loco in scripta *Mo-*
sis. Posteriores in illustrandis locis Biblicis versantur, productæ
 ad *Gen. VIII, 21*. Subjicitur eis Index quadruplex. Primus ex-
 hibet Dissertationum titulos, Operi insertarum. Secundus in-
 dicat locos Biblicos, qui passim leguntur illustrati. Tertius sup-
 peditat voces Ebraicas, hinc inde expositas, quo uti licet eis, qui
 in Lexicis Ebraicis conscribendis sunt occupati. Quarto res
 ipsæ recensentur. Dissertationum isagogicarum loco in *Penta-*
teuchum Mosis sunt hæc. *M. Jo. Gabr. Drechsleri Descriptio Mosis*
servi Domini, Lipsiæ A. 1674, 4, edita, obtinet hic principatum.
 Addemus subinde cogitata nostra. *Moses* vocatur vir *וַיְהִי* *Num.*
XII, 3. *Lutherus* eum appellavit afflictatum virum, *einen sehr*
geplagten Mann. *Drechslerus* adjunxit significatum mansuetu-
 dinis. Nobis vero videtur præferenda expositio *Franc. Tsep-*
egi, qui in *Diss. de Authentia selectiorum Cethibim* §. 23 seq.
 ostendit, *Mosen* ibi dici *responsorem* (*וַיְהִי*) *eximium præ omni*
terrigena. Quæ expositio & voci ipsi, & orationis complexui,
 facit satis. Cornua *Mosis Drechslerus* in *fulgorem* vultus con-
 vertit. Nobis vero videtur, nativo vocum significatui haud fa-
 cile esse renuntiandum. Cornua enim ac fulgor faciei erant
 symbola viri divini, ac divinitus in ductorem Regemque dati.
 Cum vero Deus Israelidas esset admoniturus, ipsorum esse,
Mosen pro suo legato ac duce habere, ipsum externo domina-
 tionis vicariæ symbolo præmunivit. Quod ipsum axioma *Pau-*
lus vocavit *δόξαν*, comparans illud cum majori excellentia axio-
 matum, quibus Deus doctrinam Evangelii, beneficio signorum
 externorum, inprimis Pentecostali, exornavit. Arietis cornua
 olim erant hieroglyphicon potestatis. Inde dicitur *Alexander*
Magnus aries bicornis Dan. VIII, 6. Vide *Alexandri* numum
 apud *Goltzium Tomo III Tab. 31 n. 4*, *Spanhemium de Usu &*
præstantia Numismatum Tomo I pag. 387. Reges bicornigeri
 existere ævo *Marci Pauli Veneti* in provincia Balaxiæ. Ritus
 ipse olim Persis fuit notissimus, quorum quippe Reges venerunt
 sym-

Pag. 19.

14.

symbolo arietis cornigeri *Dan. VIII, 3, 20*. Et quis ignorat, cornua fuisse dominantium symbola? Apparet id ex *Dan. VII, 7, 24, Apoc. XVII, 12, 14*. *Lysimachi* in numis bene multis cornua bina arietina conspiciuntur. Vide *Joannis Jacobi Geffneri Numismata Regum Macedoniae omnium Tab. VI Fig. 19, 31, 32, 35, 36, 37, Tab. VII, 1, 3*, ac apud *Hubertam Goltzium Tomo III Tab. 36 n. 7, Tab. 37 n. 1*, Confer apud *Goltzium* numum *Pyliorum Tab. X n. 5*, nec non *Marci Lepidi Tomo II Tab. 27 n. 5*, atque *Augusti Tab. 34 n. 7*, ipsiusque *Marci Anconii Tomo II Tab. 36, n. 4, 6*. Coronarum enim antiquissimarum prodromi fuerunt capilli, in modum arietinorum cornuum circa caput revincti atque splendentes. Heroibus eam ob causam atque Diis commentitiis cincinni, cornibus arietum congruentes, fuerunt additi. Vide *Gronovii Tab. IV, 13*, ad *Ammianum Marcellinum*. Quod vero dicitur רע vultus *Mosis* fuisse cornu, id non ad pellem seu cutem pertinet, sed ad extremam capitis partem, ad oram auresque. Vox enim רע proprie notat extimum & extremum. Unde conficitur, extimam oram faciei *Mosis* fuisse utrinque cornigeram, id est, axiomate dignitatis ac dominatus pramunitam. Dissertatio secunda est *Joannis Meyeri, Harderovici A. 1705* publice ventilata, de *Veritate ac divinitate historiae & prophetiae Mosuicae*. Soliditate sese hic commendant ea, quae contra *Spinofistas* ac *Deistas* disputantur. Dissertatione tertia Autor autoritatem librorum *Mosis* adversus Praefationem *Metaphraetae Wertheimensis* propugnavit. Initio quidem percesset impedimenta, quibuscum scripta *Mosis* conflictata fuerunt. Progreditur deinde ad *Wertheimensis* illius translatoris Praefationem, *Deista*, quam *Christiano*, convenientiorem, in qua Autor in suspensio reliquit, an revelata exstet in *Mose* Theologia, nec ne. Id vero singulare habet Autor, quod argumentis externis non multum ponit pretii, quibus divinitas sacri Codicis demonstranda est, conquiescens in illo interno, quod a gustu ac experientia spiritali solet desumi. Hoc enim licet sit longe firmissimum, non tamen convincit eum, qui experientia illa mansit destitutus. Dum etiam autoritatem *Scriptorum divinorum*, qui missionis divinae manifestarunt documenta, ab autoritate sacri Co-

Pag. 21.

44.

52.

Co-

- Codicis inde stabilienda fecernit, rei haud fatis Christianæ confulere videtur. Si quid nobis est judicandum, hæc argumenta & hæc autoritas utraque arctis copulanda sunt vinculis, nec disjungi possunt. Nescimus porro, quomodo hæc duæ enuntiationes simul stare possint: *Satanas effecit, ut gentes extraneæ odio haberent Judæos, eorumque constitutiones; Mosis scripta per gentes extraneas longe lateque veritatem suam diffuderunt.* Nec id comprobari potest argumentis, urnam mannae ac virgam Aaronis superfuisse ad excidium templi primi. Id vero nullâ excusatione emolliiri potest, si quis dixerit, *Mosen* de Christo nihil plani scripsisse. Qui enim hoc dixerit, religionem non potest non in imposturam convertere humanam. Confer enim *Jo. V, 39, 46, 47, Luc. XXIV, 25 seq.* Dissertatio quarta isagogica, qua disquiritur, *an Moses autor Pentateuchi exstiterit*, desumpta est ex *Hermanni Witsii Miscellaneis sacris Lib. I Cap. 14.* Dissertatio quinta est *Sebastiani Edzardi, Vitebergæ A. 1665, ventilata, utrum Pentateuchus a Samaritano Sacerdote sit conscriptus*, disquirens.
73. Sequitur Autoris Diatriba, qua discutitur quæstio: *an Moses historiã rerum ante sese gestarum ex antiquis desumeret carminibus*, adversus *Joannem Clericum, Christophorum Augustum Heumannum, & Henningum Bernhardum Witterum.* Excipit eam
79. Disquisitio *M. Christiani Stephani, an Moses Genesin e schedis Patriarcharum collegerit*, opposita *M. Christophoro Eckmanno*, qui crediderat, *Mosen* patriarchalem historiã e manuscriptis Patrum primorum in Ægypto collegisse, atque sumserat magis, quam probaverat, scribendi artem *Mosè* fuisse multo antiquiorem. Subjungitur *Cornelii Dieterici Kochii* Dissertatio *de Eloquentia & Poesi Mosis*, in qua commemoratur inter alia, *Mosen* fuisse *Jobi* amicum, & hujus facta & fata descripsisse. Nona Dissertatio est *Jo. Joach. Zentgravii*, representans *Mosen Legislatorem Ebraeorum, caractere politico expressum.* Decima eidem Autori debetur, exhibens *Mosen Principem Ebraeorum, caractere politico expressum.* Ipse enim *Moses* appellatur *Melech Deut. XXXIII, 5.* Excipit eam Magnifici *Deylingii* Disquisitio: *an Autor Pentateuchi Mosès fuerit Pantheista*, desumpta ex ejus *Observationibus sacris P. II pag. 1 seq. & Joanni Talando opposita.*
109. *Jacobi*

Jacobi Hasei Exercitatio, qua animadversiones ad testimonia omnium gentium & atatum, de Mose, ejusque Pentateucho, ad ejus Pag. 113.
*γνησιότητα comprobendam ab Huetio collecta, exhibentur, jam legitur in Bibliotheca Bremensi Class. VI Fasc. 5 pag. 769 seq. Huetius omnino a Mose, ejusque institutis, ea derivavit, quæ probabilitatem omnem excedunt. Sequitur M. Jo. Crausii Dissertatio de Sectionibus, in quas prisca Judei Pentateuchum diviserunt, ubi in fine ostenditur, nostram Decalogi divisionem stabiliri per Judaicam distributionem in *ptuchoth* & *sthumoth*. Subjunxit Pl. Rev. Autor translationem suam de *Scopo scriptorum Mosis*, quæ omnino satisfacit pio lectori. Palmarius est salus hominis sempiterna per Christum, temporaria Judæorum utilitas, &c. Et hæc quidem de *Partis primæ* summa & argumentis dicta sunt. *Parte secunda* exhibentur decerpta ex solidissimis Dissertationibus Academicis. Prima earum est D. *Salomonis Gesneri Disputatio I in Hexaemeron*, traditque, Angelos die creationis primo conditos esse, aquas, firmamento superiores, positas esse ultra solem, lunam, & stellas, &c. *Gesnerus* putavit, lucem primigeniam fuisse obscuriorem, similemque auroræ. Nec negare sustinuit, nonnulla animalia ex putredine originem sui trahere. Hinc denuo prodit D. *Jo. Conr. Dannhaueri* Dissertatio de *Opere Dei hexaemero*, Argentorati A. 1662 ventilata. Recusa deinde apparet Dissertatio D. *Balthasari Meisneri de Hexaemero Mosaico*. Succedit *Nic. Mælleri* Dissertatio, inscripta: *Historia Geneleos rerum omnium explanata*. Per cælum is intellexit sedem beatorum atque Angelorum. Adjecta sequuntur nonnulla ex *Sal. Glassii Christologia Mosaica, ad Gen. 1, 1, 2, 3*. Tandem substitit Rev. Collector, qui nonnihil observationum de suo etiam addidit hinc inde, in *Gen. VIII, 21*, exhibens ad illud incisum Dissertatiunculas quatuor. *Jo. Jac. Rambachius* per hominem illum, cujus causa Deus non amplius sit terræ maledicturus, intelligit Messiam. *Christianus* vero *Ludov. Schlichterus* eam evertit sententiam. Colophon additur per *Cel. Henrici Scharbavi* Observationem de eo, quod *maledictio terræ in diluvio non sit consecuta finem*. Nostrum est, applaudere instituto Rev. Autoris admodum salubri. Si vero ea quoque refecarentur, quæ*

118.

122.

135.

137.

138.

151.

1452.

1456.

ad rem præsentem non satis faciunt, emolumentum ac patientiæ Lectorum potior haberetur ratio, ne quid de zona minus nummata moneamus, cujus aliquam rationem haberi, utique æquitatis videtur.

ILLUSTRAZIONI DEL SIG. DOTTOR PIÈR
FRANCESCO CANNETI, &c.

hoc est,

COMMENTARII DOCTORIS PETRI
FRANCISCI CANNETI, *Academici ex Resu-
superatis, de usu & abusu aquarum mineralium Re-
coarensum, ad Dominum NICOLAUM
ALBERTI.*

Roboreti, apud Petrum Antonium Bernum, 1735, 8.

Plag. 7.

Ferri participes esse Recoarensum aquas salubres, hinc vitriolicis annumerari, passim docet hic libellus; unde, quibus commoditatibus ægrorum istæ inserviant, intelligentibus sponte illucescit. Viscerum labem emendant, tonum instaurant fibrarum, calculos exturbant renibus, certum in affectibus variis muliebribus sunt præsidium. Febres periodicæ has aquas bibentibus feliciter cedunt; quæ in re parem cum cortice peruviano, cujus laudes canuntur, præstant operam. Isterici salutem ab his fontibus acceptam habent, alique, quorum mesenterium infarctum est impuro humido. Lues celtica non repugnat. Omnium exempla adducuntur, admiscuntur varia de Poetis & Poetis mixto orationis genere, alique, quæ materiam nihil attinent, lectu tamen jucunda sunt & utilia.

COMMENTARI SOPRA IL CAPITOLO &c.

hoc est,

COMMENTARII IN CAPUT XIII DE
*Ulceribus cum carie ossium JOANNIS ANDRÆ
DE CRUCE, Medici & Chirurghi Veneti, Autore AN-
TONIO FORZELLINO; Chirurgo.*

Venetis, 1736, 8.

Plag. 7.

Ulceræ

Ulcera annosa & refractaria semper aliquid maligni alunt, & suspicionem, si ossibus vicina fuerint, latentis faciunt cariei, id quod magnæ famæ Vir, *Andreas de Cruce*, si quis unquam, recte exposuit. Nec ita in promptu sunt latentis morbi signa; alte haud raro sinus suos dimittunt ulcera cacoethica, maxime, quæ venereum virus in recessu habent, in ossibus hærent, periosteum absumunt, tandemque in cellulis ossium sedent. Hinc materia purulenta, ex ulcere profluens, nigricans, aut livida, foetensque, ulceris altitudo & directio, ossium labem indicant. Diversæ sunt ejusmodi ulcerum species; alia circa juncturas ossium hærent; alia extrema digitorum misere excruciant; alia vertebri infidiantur; alia in magnis ossium tubis existunt, & pessime cedunt, ægrum lenta tabe absumunt, aut artubus interitum ferunt. Quapropter id efficiendum est ocyus, ut ulceris ostia dilatentur, & aditus ad ossa patefiat, quæ, nisi profunda sit caries, punguntur, raduntur, uruntur, acris adsperguntur, ut lamina putrida abscedens novæ renascenti locum concedere possit. Repetuntur ex Autore omnia remedia, quæ ossibus favent, terræ variæ, ærugo, aristolochia, mandragora, reliqua.

PHELLANDROLOGIA PHYSICO-MEDICA, sive *Exercitatio Physico-Medica de Medicamento novo, vulgo Peer-Saat dicto, & multis in morbis tam hominum, quam animalium, celebrato, jam vero experimentis physico-chymicis & observationibus medicis illustrato, ab ARTHURO CONRADO ERNSTINGIO, Med. D. & Pract.*

Brunsvic.

Brunsvigæ, literis Keitelianis, 1739, 4.

Plag. 6, cum Tab. æn. 1.

Si unquam, de hoc certe libello valet, relicto cortice degustandum esse nucleum, nec tam commentandi solertiam, ordinem, & verba, spectanda esse, quam bonum finem, & emolumentum, quod expectandum esset, si quidem experientia novo

Qq 2

adver-

adversus febres remedio, ex tot quisquiliis hic eruendo, suffragaretur. Nobis satis erit, rejectis scoris, aurum collegio. Initio Autor synonymiam atque homonymiam Phellandrii persequitur, hancque plantam eandem esse, ac cicutam aquaticam, recte pernegat; de Phellandrio etiam *Plinii* data opera disquirat, ipsiusque Phellandrii præcipuas partes, radicem, caulem, vermes, inibi sæpius reperiundos, folia, flores, describit; Phellandrium Alpinum umbella purpurascens *Tournefortii* esse proprie Meum Alpinum umbella purpurascens *Baubini*, propugnât; nomen plantæ a $\Phi\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\varsigma$, id est, suber, & $\acute{\alpha}\nu\delta\rho\omicron\nu$, (pro quo scribendum $\acute{\alpha}\nu\tau\rho\epsilon\nu$;) cavitas, seu cavernula, deducit. Seminis porro notas characteristicas, tam internas, quam externas, proponit, idque male sub nomine seminis Fœniculi aquatici vendi in officinis pharmaceuticis, notat. His absolutis, decem experimenta chymica copiosius enarrat, quibus semen ad examen vocavit, quorum effectus hic repetitu non indignos existimamus. Expressione nullum oleum, destillatione autem oleum æthereum penetrans, elicitur. Digestione cum spiritu vini colorem huic conciliat, atque in *essentiam*, ut vocant, abit. Cum spiritu vini autem sale tartari imbuto tinctura magis viridis emergere solet. Semen Phellandrii per se destillatum suggerit primo aquam limpida, deinde salem quendam volatilem, facile aucto ignis gradu a phlegmate solvendum, & in spiritum volatilem vinosum convertendum, denique oleum foetidum. Quando hic spiritus, in prima destillatione prolectus, cum altero, in secunda destillatione propulso, commiscebatur, effervescentia quædam contingebat, unde Noster in ultima destillatione spiritum acidum simul produisse argumentatur. Uncia una spiritus vini rectificatissimi drachmam unam & guttulas decem olei in se recipit. Ex unciis decem cum semisse capitis mortui, post ejusmodi destillationem in retorta restantis, nigro colore cum splendore subcœruleo præditi, per fixivium drachmæ duæ terræ salinolisivioso-terrestres extrahuntur, atque ex hac post fortiorem in crucibulo calcinationem beneficio crystallisationis crystalli nictæ quadrangulæ & sexangulæ in furno subsident. Ex libris duabus

bus feminis in cineres redacti per lixivium sal, priori quoad crystallos simile, sed granis quinque gravius, redit. Ex libra una feminis ope menstrui aquei uncia una extracti gummosi, & ope spiritus vini ex libra una feminis uncia una & drachmæ sex extracti resinosi, redduntur. Ab aqua affusa in resinoso extracto gummosum, quod adhæret, extractum separatur, & tum drachmæ tres & grana quinque resinæ veræ in filtro supersunt. Ad usum medicum progressus Autor, semini huic virtutes tribuit balsamicas, aperientes, diaphoreticas, diureticas, aromaticasque, a quibus etiam admirabilem illam adversus febres omnis generis intermittentes efficaciam derivat, & imprimis a partibus gummoso-resinosis balsamicis, materiam nidoroso-biliosam in febribus frequentem corrigi, ac velut sine sensu e corpore eliminari; & virtute olei aromatica calefaciente stomachi robur instaurari, arbitratur. Atque is, felicitioris effectus, quem sæpius experiundo cognovit, successu nixus, adeo hujus feminis laudes extollit, ut, reliquis illud remediis febrifugis omnibus, ipsi etiam cortici peruviano, palmam præripere, nec, hujus more, præposterum perniciosumque effectum relinquere, attestet. Neque minus semen id balsamica sua & vulneraria virtute in vulneribus omnis generis externis, item externis ulceribus, casu ab alto oriundis, contusionibus, compressionibusque violentis, solatio esse dicitur, ut, si vulnerati eo vescantur, vulnus miraculi instar coalescat. Externe extractum gummosum perinde ac resinofum, si vulneribus applicetur, tincturæ Succini vel & Proprietatis viribus antecellit. Resinam tamen superius indicatam, in Alcohol vini solutam, extractis his aliquantum adhuc viribus superiorem esse, compertum fuit. In hydrope quovis, tumoribusque œdematosis, humores aquosos diaphoresi & diuresi mirum quantum educit. In cholera etiam, ictero, cachexia, flatuum retentione, obstructione mensium, hæmoptysi, phthisi, seu pulmonum ulcere, commendatur. Adversus vulnera aliosque morbos equorum pridem adhibitum fuit, ut hinc Germanis etiam *semen equorum* appelletur. Quod ad dosin attinet, porriguntur ante paroxysmum febrium intermittentium drachma una vel duæ, aut uncia semissis, extra paroxysmum autem pars dimidia. Commode etiam drachma una vel

drachma una cum semisse, cum Arcano duplicato, aut sale absinthii, vel ammoniaco depurato, aut etiam sale fixo hujus ipsius seminis, & gutta olei caryophyllorum, ante paroxysmum capitur. Quoniam vero semen ipsum in substantia, propter doses amplitudinem & saporem odoremque penetrantem, adversa esse solet plerisque delicatulis, Autor ex eo liquorem antipyreticum parat, ejusque drachmas 2, 3, vel uncia semissem, ante paroxysmum, & singulis quatuor horis paroxysmum antecedentibus ad 60 guttas, propinat. Similem quoque semini usum reliqua, quæ ex eo parantur, ut spiritus, oleum foetidum, ætheriumque, essentia, spiritus volatilis urinosus, & extracta, egregie profus præstare dicuntur. Potiora hæc momenta, exquisita a nobis selecta, accuratori nunc intelligentium Medicorum experientiæ commendamus, planeque confidimus, ab his non parum gratiæ Autorem publicato tam præstanti remedio initurum esse, sicut altera ex parte metuimus, ne dictionis barbarie plures statim in limine a lectione libelli absterreantur. Vix enim una est periodus, quæ non barbarismis & solœcismis miserandum in modum foedetur, & sensum adeo perturbet, ut vix eum divinando, aut sermonis structuram ad leges Grammaticas emendando, assequi liceat. Vix ac ne vix quidem meminimus, in tanta scriptorum, satis interdum contaminatorum, copia nobis quidem occurrere librum aliquem, in quo adeo & tam frequenter etymologiæ & syntaxeos regulæ velut pedibus conculcentur, ut, si *Frischlini* ævo *Priscianus* vapulavit, is nostro tempore vulnus lethale accepisse, & animam agere, videatur. Certe non sine causa miramur, solam libri inscriptionem ab ejusmodi vitiorum contagione liberam permanuisse. Quamprimum enim ab ea ad formulam, qua Inclytæ Academiæ Imperiali Naturæ Curiosorum libellus dedicatur, progredieris, statim in ejusmodi dictionis *Ernstingianæ* Veneres incidis. Nos, ne Autori, præter morem nostrum, candoremque animi, facta fuisse videatur injuria, sine selectu eam, quoniam statim in Optusculi fronte incurrit in oculos, totam hic adjiciemus, ut Lectori de reliquis judicare liceat. Ita vero se habet formula: *Viris Illustrissimis, Nobilissimis, Eruditissimis,*
Acad-

Academiæ Naturæ Curiosorum Nutritioribus: Invictissimi Caesaris Leopoldi primo conscriptæ, jam vero duce & auspice Carolo sexto Romanorum Cesare electo, &c. &c. Pbellandrologiam hanc testanda reverentia & observantia gratia offert & dedicat Arthurus Conradus Ernstingius, D. Speramus itaque, Autorem qualemcunque hanc admonitionem nostram, ut nos eam bono & æquo animo protulimus, ita non ægre & inique accepturum, sed potius in rem suam versurum esse, ut, si forte per ætatis rationem, cum mature ad operas pharmaceuticas tractandas adactus fuerit, in Latinæ linguæ studiis non multum profecit, vel eandem tot annorum decursu, quo in variis officinis pharmaceuticis, ut in ipso libello profiteretur, ministri officium obiit, non potuit non dediscere, in posterum Latine scripturus, vel ipse majorem diligentiam adhibeat, vel alius boni viri curam & consilium requirat. Cum enim ejusmodi dictione sensus verborum implicitus & abstrusus reddatur, vel patientissimus lector re desperata recedet, totusque liber, si vel aureus esset, in spongiam incumbet.

ETHICA PHILOSOPHICA, PER ALEXANDRUM GOTTLIEB BAUMGARTEN, Prof. Phil. Francofurti ad Viadrum.

Hæc Magdeburgicæ, impensis Caroli H. Hemmerde, 1740, 8-Plag. 21.

Cum Autor hanc tractationem Hæc ad umbilicum perduxisset, in Francofurtinam Academiam discessit evocatus, omnium eruditorum dignissimus applausu & congratulatione. *Metaphysicam* ejus, elogio non indignam, suo loco enarravimus, cui hæc *Ethica* fuit superstructa. Sunt, qui libellos arte demonstrandi elaboratos conspurcant vituperio spinarum. His levioris armaturæ militibus Cl. Autor opposuit Præfationem. Principium primum, quod Illustri *Christiano Wolfio* acceptum fert, restrinxit, cui in philosophando sese permultum debere, gratissimo animo profiteretur. Pelagianismum regnare existimant jejuni rerum aestimatores in hac *Ethices* pertractatione, ipsi in doctri-

na de legibus divinis officia eadem tractantes, licet vim auditoribus ac lectoribus per sese nequeant inspirare, quæ virtutibus saluberrimis præstandis, vitiisque fugiendis, sufficere potest. Sed hæc sunt minoris momenti impedimenta. Procedimus jam ad silvæ materiæ ipsam, quæ repræsentat prolegomena, quibus *Ethicæ* definitio ac divisio varia exhibetur, ac *Partes duas*, unam *generalem*, officia hominibus communia exponentem, alteram *specialem*, qua officia hominum singularia edisseruntur. *Partis prioris* hæc sunt *Capita*: de religionè interna ac cultu externo *unum*, in *Sectiones duas* distributum. Officia, quæ sibi quisque debet, *Caput* complectitur *secundum*. Sequuntur tractationem *generalem* aliquot *Sectiones*, quarum *prima* versatur in officiis sibi præstandis animæ respectu; *secunda* continet officia, quæ quisque corpori suo debet; *tertia* officia, erga se ipsum respectu status externi explenda, repræsentat. *Capite tertio* exponuntur officia, ad quæ alii cuicumque exhibenda sumus obstricti, sive is sit homo, sive spiritus finitus, ab homine diversus. *Parte speciali*, seu *secunda*, pertractantur officia, omnibus haud communiter præstanda, nominatim eruditorum ac minus eruditorum, eorum, qui virtutibus vitiisque litant, ætatum hominis, sanorum & ægrotorum, vitæ commodæ ac incommodæ studentium, honorati nec non neglecti atque contemti, amicorum pariter ac eorum, qui ab amicis sunt destituti. Officia Theologorum delineavit satis egregie §. 33 seq. licet distincte de eo scopo nihil monuerit. Conferri possunt, quæ eodem spectant §. 308 seq.

208. Doctrinam de decoro exposuit, ubi officia aliis hominibus præstanda commemoravit §. 380 seq. Dabimus ex amoenissimo viro, rosis diviti, unum ac alterum flosculum. Ex multis capitibus, quibus constare ostendit religionem internam, accipe hæc:

15. *Fuge Dippelianismum, errorem, qui justitiam Dei vindicem tollit; Epicuræismum, quippe qui providentiam tollit; Absolutismum, errorem, qui propugnat decreta Dei de rebus contingentibus absoluta; & Absolutismum in concipienda predestinatione, seu Prædestinationianismum; Naturalismum, supernaturalia omnia, hinc & revelationem striete dictam, in impossibilibus numerantem; Enthusiasmum, habitum committendi in divinis vitiis subreptionis, eamque*

que ardentiorē, Fanaticismum & Indifferentismum, errorem, sententias theologicas pro eis, quæ penitus baud differunt, habentem. Sapienter suadet, ne neglectum intellectus, ac usum rationis, sub titulo simplicitatis theologice spurio appetamus in divinis. Consultum illud *Leibnitii*, quo mundus optimus asseritur in libertatem, frequenter laudat, ac fecundissimas inde morum doctrinas passim deducit. Monet egregie, preces formulis adstrictas atque extemporales usibus posse suis scaterere, ac temere precum recitationes extemporales (ac assuefactioni mechanicæ sæpius innixas) confundi cum cordis precibus. Exponit officia, quæ debemus orthodoxæ servandæ ac custodiendæ, multo minus hanc vocem deridet. Ut verba dicamus, Cl. Auctor in hoc libello plures doctrinas ethicas multo solidius exposuit, quam alii spississimis suis voluminibus, methodo *Ramistica* scriptis, exponere valebunt. Methodo utitur apodictica, Mathematicis familiari. Stilus autem est Socraticus, succinctus, & plus quam Laconicus, doctrina locupletior, quam ornamentis, ex Scholasticorum vocibus subinde aliquid trahens. Sed non omnis fert omnia tellus.

Pag. 19.

28.

41.

52.

Hermann Pflugs Gedanken über die ängstlich
harrende Creatur, &c.

id est,

HERMANNI PFLUGII COGITATA DE
anxie expectanti creatura, in Rom. VIII, 19.

Hamburgi, impensis viduæ Felgineri, ac Bohm, 1739, 8.

Plag. 19.

Autor Clariss. libellam inscripsit Viris summis, Dicasterii sacri Hannoverani Antistitibus, *Joanni Petro Tappen, Baltbasiri Menzero, Henrico Philippo Gudeno, Gerbarde Joanni de Bode, Davidi Wilhelmo Erythropel, Henrico Eberbarde König, Christiano Ulrico Grupen, & Philippo Conrado Hago.* In Præfatione exponit *Petri* iudicium, quo doctrinam nostram vocat *rationalē & sincerum sac Evangelii.* Inprimis ostendit id, in quo Evangelium complectitur τὸ λογικόν & veritatem, provocatque ad

Rr

con-

- Pag. 14. consensum *Thomæ Ittigii*, Baronis de Werthern, *Joaannis Christophori Wolfii*, Autoris, cujus cogitata leguntur in *Relationibus innocuis A. 1714 pag. 972 seq. Philippi Limborgii*, & aliorum, qui *κρίσιν* anxie expectantem eodem modo, ac ipse Autor, exposuerunt. Ipse vero non solum verum *Pauli* sensum repræsentavit & fusius edisseruit, sed etiam ex eo doctrinas deduxit admodum salubres, & præstantiæ religionis Christianæ accommodatas. *Capite primo* exhibet Commentatorum potiorum de dicto *Paulino* opiniones. *Secundo* ostendit, vocem *κρίσεως* passim in N. T. designare fidelium Ecclesiam. *Tertio* demonstrat, vocem illam in dicto *Paulino* ob verba connexa denotare fideles. *Quarto* eundem significatum ex complexu orationis *Paulina* eruit. *Quinto* tandem addit doctrinas, e vera expositione derivatas, quibus præstantia religionis Christianæ, & consolatio confessorum ejusdem, confirmatur. Jubare meridiano clarius ex tractatione universa hac intelligitur, Theologiæ nostræ partem maximam esse grammaticam & philologicam, siquidem ex significato vocis *κρίσις* hic unice vera dependet expositio. *Κρίσις* hic nonnullis videtur esse cœtus bonorum Angelorum, aliis vero cœtus hominum generatim, aliis porro turba hominum a doctrina Christi averfa, aliis tandem omnis rerum creaturarum multitudo. Singulas hæc sententias Autor modeste examinat ac refellit. Nexus enim orationis est indicio, de hominibus *Paulum* exponere, non de Angelis, neque de universis rebus. Gentes certe a Christo averfæ haud experunt desiderio æstuanti beneficia per Christum parta. Profopopœiam alii affinxerunt *Paulo*. At, eam huic loco prorsus non convenire, Autor demonstratum ivit rationibus omnino haud contemnendis.
25. *Syrbii* desiderium felicitatis sempiternæ, omnibus hominibus innatum, operose Autor destruit ac evertit. Sancti homines, primum creati, vocantur *κρίσις* *Marc. X, 6*, uti quidem Autor credit. Homines, ad imaginem Dei renovati, appellantur *καὶνὴ κρίσις* 2 *Cor. V, 17*, siquidem ii, qui sunt regenerati, dicuntur *κόσμιαι θεῶν, κτισθέντες, creati*, ad omne opus bonum, *Eph. II, 24, II, 10*. Conf. *Gal. VI, 15*. Autor *πρωτότοκον πλάσις κτισσεως* *Jesusum* *Col. I, 15*, exponit per principem & caput fidelium. Liceat ve-

ro potius ibi intelligere illum, quem Deus pater genuit *hodie*, seu *ante omnes res creatas*, id est, ab æterno, & antequam existeret mundus. Quo ipso docemur, fieri haud potuisse, ut mundus existeret ab æterno, licet Deo haud denegemus potentiam & vim creandi sempiternam. Displicet quidem hæc expositio Pag. 120. Autori; sed requirimus rationes validiores eis, quas ipse in medium produxit. In loco *Rom. VIII, 19*, κλεινὸν notare cœtum fidelem, non tam ex voce, quam adjunctis circumstantibusque momenti, colligendum est. Dicitur omnino *Apoc. III, 14*, *Jesus ἀρχὴ τῆς κίσεως Θεῶν*. At, fidelium cœtum ibi duntaxat esse intelligendum, nemo dixerit. Alibi enim *Joannes* hoc ita enuntiavit: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. In eo etiam refragamur, quod Autor credit, τὸ ἀδύνατον τῆ νόμος *Rom. VIII, 3*, esse idem ac ἀδύνατος νόμος. Lex enim per sese non est e classe rerum, quæ fieri nequeunt. At ob hominis accedentem infirmitatem, & respectu hujus imbecillitatis seu impotentiae, ingruit illud ἀδύνατον, impossibilitas illa *legem implendi*. Hanc impotentiam hominum Deus per expiationem Christi enervavit ac aboluit, novas largiendo per Christum vires. Momenta, adjuncta κίσει *Paulinae*, Autor ita excussit ac examinavit, ut vix ulla supersit dubitandi ratio, cur ipsius expositio haud sit vera & genuina. Præstantiam quoque sacrosanctæ religionis nostræ ex hac expositione deducit Autor modo profus exquisito & solido, adeo, ut, in ipsius diligentia ac luculenta tractatione nihil esse desiderandum, judicemus.

127.

239.

MEDITATIONES JURIS NATURALIS,
methodo Mathematicorum prolatae, Autore CAROLO
WILHELMO ERNESTO DE MUNCH-
HAUSEN, Equite Thuringo.

Erfordiae, typis Jo. Christophori Heringii, 1740, 4.

Plag. 6 $\frac{1}{2}$.

Equites Generosissimi simul atque scientiis excellunt, non possumus, quin de lætiori ac secunda literarum & scientiarum luce gaudeamus. Exemplum & Specimen harum Meditationum

Rr 2

com-

complectitur luculentam demonstrationem principiorum Juris naturæ, rigidamque Mathematicorum methodum servat. Dissertatio quidem hæc est Academica, sed ejus tamen indolis, ut sine Præside fuerit publice defensa, & prorsus sese solida tractatione commendet, noticiamque Algebraicam spiret, quæ rarissimo alias sidere Equitibus generosis probatur. At en libelli summam. *Capite primo* ostenditur, quid sit jus in genere, & quod id omnino existat. *Capite secundo* disseritur de natura humana. *Capite tertio* exponitur de perfectione, ac de appetitu sensitivo & rationali. *Capite quarto* agitur de libertate, moralitate, obligatione, & imputatione actionum. Ex hæc quidem sunt capita summa. *Regulam* vocat Auctor Generosiss. proportionem, cui certæ, vel coexistentia, vel successiva, accommodantur. *Legem* vero appellat regulam, ad quam servandam obligamur. *Jus* ex ipsius definitione est scientia, leges præscribens, ad hominum perfectionem facientes. *Justitia universalis*, ipso judice, est obsequium, omni legi virtutique præstitum. *Justitia autem particularis* est virtus, suum cuique tribuens. Hanc rursus ipse dispertit in *rectoriam* & *æquatoriam*. Illa pertinet

2. ad solum magistratum, hæc ad quemlibet. *Jus divinum* ipse vocat complexum legum, a Deo datarum. *Jus civile* vero est scientia, leges præscribens, ad unius reipublicæ perfectionem facientes.
3. Inter Græcos a Locrensibus primas fuisse scriptas leges, *Scymnus Chius* refert. Dari autem jus naturæ, ipse exinde concludit, quod dantur actiones hominum, quibus inest moralitas interna. *Jus enim natura* docet moralitatem actionum committendarum & omittendarum internam.
5. Approbatione sua Auctor profequitur axioma illud: *Nihil est absque ratione sufficienti*, licet id futuri cuidam larvato nuper sordere visum. Jus & dominatum Dei in res creatas idem ex firmis solidisque evincit argumentis. Ex eo, quod Deus est dominus hominum, comprobatur, Deum habere jus, leges hominibus præscribendi.
6. *Essentiam entium* ponit in possibilitate eorum interna. *Actionem* definit per mutationem status, cujus ratio continetur in subjecto, quod eundem mutat. Opposita itaque erit ei passio. Naturam definit per principium mutationes producendi in-

internum. Stabilit deinde leges motus, easque vindicat corpori humano. Vim repræsentativam putat esse principium omnium actionum, quæ fiunt in anima. Repræsentationem vero vocat Pag. 13. actum, secundum quem anima sibi rei cuiusdam est conscia. Perceptionem, quatenus ea ab apperceptione distinguitur, ipse 14. e circulo Philosophiæ proscribit. Conscientiam itaque sui 15. indubie a gradibus obscurissimis idearum haud separabit, siquidem inscientibus nobis sæpius in anima eveniunt repræsentationes. Dum vero idem adscribit corpori humano leges motus, animæ autem distribuit leges, easque repræsentativæ illi vi congruentes, & nihilo minus experientia loquitur, dari inter corpus nostrum & animam speciem harmoniæ; non potuit non harmoniam amplecti præstabilitam, ita docens: *Adsit nexus sive harmonia quedam, necesse est, quæ actiones utriusque ita conciliet, ut, neutro agente in alterum, anima corpori, corpus animæ, haud contradicat.* Felicitatem hominis distinguit in philosophicam & theologicam, illam, docens, consistere in perfectionibus naturalibus, hanc absolvi præmiis, ab arbitrio Dei proficiscentibus. Resurrectionis fundamentum ponit in negatione interitus elementorum simplicium, e quibus constat corpus humanum, & in eorundem nova, pristinæ simili, aggregatione. Perfectio, ipso iudice, est consensus in varietate. Indubie vero consensus positivorum intelligendus est. Varietas quoque respicit finem quendam, a substantia intelligente intentum. *Libertatem* ipse definit per facultatem animæ moralem ad alterutrum duorum possibilium pro arbitrio sese determinandi. Libertatem vero existere nullam, nisi adsit intellectus & voluntas, addit. Spontaneitas vocatur ei illa, ubi ratio æctuum liberorum in anima est. Ad libertatem requirit voluntatem, intelligentiam, contingentiam, & spontaneitatem. 19 seq. Præscientia quomodo rebus contingentibus præscitis nullam inducat necessitatem, scite solideque demonstrat. 20. Essentias rerum esse æternas, ita ostendit: *Dum impossibile est, ut, quod semel est possibile, fuerit unquam impossibile, intrinseca rerum possibilitas est æterna.* Verum intrinseca rerum possibilitas absolvit essentiam earundem. 24. *Essentia ergo rerum sunt æternæ.* 27. Adjungit hanc 34. 37.

- propositionem: *Mali essentia est aeterna. Dum enim essentia rerum sunt aeterna, mali essentia omnino est aeterna.* Malum actu existere docet ex representatione rei erronea, quam passim hominibus inesse patet. Addit & hoc, Deum haud posse alium creare Deum, ideoque Deum non posse creare animam, limitibus expertem. Inde porro colligit, Deum haud potuisse creare animam, cui nulla insit potentia male agendi. Negat deinde, dari actiones moraliter indifferentes. Connexionem motivorum cum actionibus liberis vocat obligationem moralem. Ad officia aliis praestanda nos obligari, distincte demonstrat. Legem vocat obligatoriam propositionem. Praemia naturalia & poenas naturales ipse admittit. De *imputatione & conscientia* egregie differit. Illam ponit in applicatione legis ad factum, seu ad omnes actiones, legi vel conformes, vel repugnantes; hanc ponit in applicatione legis ad facta propria, adeo, ut imputatio, speciatim sic dicta, consistat in applicatione legis ad facta aliena. Per *applicationem* vero intelligit iudicium de convenientia vel inconvenientia rei cuiusdam cum altera. *Imputabilitatis* fundamentum ipse ponit in actione, de cuius convenientia vel inconvenientia cum lege ferri potest iudicium. Facta impossibilia, fortuita, coacta, haud posse imputari, curate ostendit. Facta aliena nemini posse imputari, tradit, negans, ea imputari posse alii, ac actionis auctori. Credimus vero, addenda haec esse: *nisi quis facti alieni exercitium fecerit suum vel approbando, vel imitando, aut facti alieni culpam in sese susceperit luendam.* Illustrat tandem praemii poenaeque ad legem factumve rationem hunc in modum: *Quodsi ceterum rationem praemii poenaeque ad legem factumve investigare velimus, fiat lex = ax + bx + yx + x² + b², erit factum, legi conveniens, itidem = ax + bx + yx + x² + b², premium, quoniam fuit ex intrinseca facti possibilitate, = ax + bx + yx + b² + x². Erit itaque ax + bx + yx + b² + x²: ax + bx + yx + b² + x² = ax + bx + yx + b² + x²: ax + bx + yx + b² + x²; quod se in sequentes resolvit proportionem: α) ut premium se habet ad factum, ita factum ad legem; β) ut factum ad premium, ita premium ad legem; γ) ut lex ad factum, ita factum ad premium; δ) ut*

d) ut factum ad legem, ita lex ad premium. Sit porro factum $= ax + bx + yx$, erit premium ejusdem $= ax + bx + yx$. Hinc $ax + bx + yx : ax + bx + yx + b^2 + x^2 = ax + bx + yx : ax + bx + yx + b^2 + x^2$, id est, a) ut quantitas convenientia vel disconvenientia facti se habet ad legem, ita se habet quantitas premii; b) ut factum disconveniens legi ad legem, ita premium facti ad premium legis; c) ut factum unum ad alterum, ita premium unum ad alterum. Quoniam, si adimitur a proportione data $ax + bx + yx$, manebit $0 : x^2 + b^2 = 0 : x^2 + b^2$; pœna facti, legi disconvenientis, consistet in privatione $\tau\bar{e} x^2 + b^2$. Hinc, quia quantitas repugnantis actionis cum lege est $= x^2 + b^2$, uti se habet quantitas repugnantis actionis cum lege, ita se habebit quantitas pœne. Non possumus plura ex Dissertatione, limatissimæ solidissimæque tractationis specimine luculento, huc transferre, de reliquo applaudentes Equiti Generosissimo, eique soliditatem, quam scientiis studet conciliare, & magnum eruditionis fastigium, ad quod jam adspiravit, observanter gratulantes.

SIGISMUNDI FRIDERICI DRESIGII,
A. M. & Schol. Thom. Conr. Animadversiones in
FABRI Thesaurum iterum continuatæ.

Conf. Nova Acta Erud. A. 1738 Mens. Dec. pag. 687, & A. 1740 Mens. Mart. Part. II pag. 176.

E M E N D A N D A.

ADSPIRATIO. Male ad significationem illam, qua hoc nomen die *Anbauchung, Zurwebung*, vertitur, refertur Cicero de Natur. Deor. II, 33: *animantes autem adspiratione aeris sustententur.* Nam hic *adspiratio aeris* est *attractio aeris*, quando animantes aerem attrahunt.

ADSPIRANS. Similis occurrit lapsus in hac voce circa locum Ciceronis de N. D. II, 55: *Qui (pulmones) tum se contrahunt adspirantes, cum respiru dilatant.* Non enim *adspirantes* notat, dum spiritum efflant, sed, ut ipse Cicero in antecedentibus

dentibus id expressit, *haurientes spiritum*. Quod ipsa etiam ex contrario adjecto *respiritu* satis intelligitur.

ADUMBRO. Hac voce *adumbratio* explicatur per *σκιώρεσις*, quæ addit umbras, & oculis non modo lineas exhibet, sed explicatiores etiam rerum species subjicit. Quam vero sententiam refellit Cl. Antonius Birrius in *Rob. Stephani Thesauro lingue Latine*, novissime Basileæ edito. *Sed videntur*, inquit, *veteres picturam ἀπλῶς h. v. intelligi voluisse*. *Sculptura enim expressis adumbratas opponunt imagines*. *Ceterum de Sciagraphia notione aliter Græc. ad loc.* Cic. pro P. Sulla, qui infra legitur, Athenag. Apolog. pag. 19 ed. Steph. *Unde constat, id vocabulum veteres de monogrammo quoque pictura proprie usurpasse, quæ nullas umbras exhibet, quicquid V. Cl. cujus verba ex Lipsiensi Thes. huc descripta fuerunt, opinatur.*

AFFIRMO. Primaria hujus verbi notio non est, quod vult *Faber, asseverare, asserere*, sed illa, quam Lexicon secundo loco memorat, & quæ valet *confirmare, befestigen, bestätigen*. Clarissimum hujus significationis exemplum suppeditat *Apulejus Metamorph. Lib. XI pag. 195: Tu collapsam fortunam affirma.*

AVERTO, n. 3: *Ut deponens usurpat* Virg. Georg. III, 419: *Equus fontes avertitur, i. e. abhorret, vel a potu se avertit*. *Nollem, Virum illum, qui hæc Lexico nostro assuit, avertitur in Virgiliî loco pro deponenti nobis vendidisset*. Recte enim fuit expositum per *se avertit*. Nam quis, multa apud Latinos verba passive posita, ignorat, accipienda esse significatione illa, quam *Kusterus* verbis Græcorum mediis vindicavit?

AUSPEX. Hac voce n. 3 ita Lexicon habet: *Quoniam itaque pro responsis augurum, sive auspiciis, vel suscipiebantur ac gerebantur, vel mittebantur, res, ideo auspiciis nomen ad omnes eos transferri est captum, quorum autoritate, influentia, ac monitu, aliquid inciperetur*. Sed primum ad hæc notari meretur, *Bentleyam ad Horatium Od. I, 7, 27, prorsus negare, auspiciis unquam de homine usurpari, nisi de eo, qui*

qui proprie eo verbo signabatur. Deinde testimonia, quæ ad hunc significatum in medium producuntur, aut de Diis agunt, aut dubiæ sunt interpretationis. Nam de *Horatii* loco videatur laudatus interpres. *Ciceronis* locus ad *Attic.* II, 7, proprie etiam capi potest de auguribus, quoniam in sequentibus hujus Epistolæ auguratus fit mentio. Vid. *Cel. Ernesti Clavem Ciceronianam* h. v. Certe, quoniam veteres non dixerunt, *Augusto aut Casare auspice*, sed *auspiciis Augusti aut Casaris*, hæc notio non adeo probata aut probanda videtur.

BUCCINUS. N. 2: *Buccinus de persona, quæ canit, der Trompeter*, & ad hanc notionem confirmandam adducitur *Petronius* Cap. 74. Audiamus *Satyricum*: *Hæc dicente eo, gallus gallinaceus cantavit, qua voce confusus Trimalchio vinum sub mensa jussit effundi, lucernamque & mero spargi, immo annulum trajecit in dexteram manum, & non sine causa, inquit, hic buccinus signum dedit. Nam aut incendium oportet fiat, aut aliquis in vicinia animam abjiciet.* Quamvis vero interpretes *Petronii Fabro* præverunt, & buccinum pro buccinatore positum crediderunt, tamen, buccinum eundem esse, qui antea vocatur *cantus & vox galli gallinacei*, manifestum est. Neque enim gallus, sed vox galli, proprie signum dedit. Nisi itaque locupletiore teste hic *buccinus* significatus adstruatur, loco omnino movendus & prorsus proscribendus videtur.

CORNU. N. 5: *Cornu in exercitu duo sunt, dextrum & sinistrum, qua & alia dicuntur.* Paucis interjectis: *Ita fere accipio cornua tribunalis Tac. Ann. 1, 75 pr. h. e. latus, partem a sella curuli vacuam.* At n. 7 *cornua de velis* dicuntur esse extremitates incurva, ubi de eodem *Taciti* loco *Lexicon* habet: *Tacitus quoque tribunalis cornua eandem dixit ob causam.* Sic in eodem loco ac verbo metaphora & ab exercitu & velis petita, si *Faber* audiendus, occurrit.

CURRICULUM. Recte quidem hujus nominis vis germana dicitur *ein kleiner Wagen*. Sed, quando ad eam afferendam unicus tantum, isque, ipso *Lexico* commemorante, plæc

dubius, locus *Plauti* adducitur, id in tantæ molis Lexico vix ferendum videtur. Ne quis igitur a Lexico adducatur ad dubitandum de hac significatione, duo in præfenti afferam testes. *Silius V, 24*:

*Et jam curriculo nigram nox rosca metam
Stringebat.*

Curtius VIII, 14, 8: aliorum turbati equi non in voragines modo lacunasque, sed etiam in amnem, præcipitavere curricula.

DEMUGIO. Germanice hoc verbum redditur *Brüllen*, & provocatur ad *Ovid. Metam. XI, 375*:

Undaque prima rubent, demugitaque paludes.

Sed quis credet, paludes proprie *mugire, brüllen*? Quis non statim intelligit, *demugitas paludes* Poetz dici *mugitu boum resonantes*?

EXANIMATUS n. 2: *impotens, languidus, ohnmæchtig, krasstlos*, quæ quidem minus recte præcipiuntur, propterea quod hoc nomen apud *Cæsarem* & *Terentium* in partes vocatos de iis usurpatur, quibus ob nimium cursum spiritus deficit. Itaque Germanice sonat, *aus dem Athem gelaufen*. Videatur omnino *Davisius* ad *Cæsarem Gallic. II, 23, & III, 19*.

EXSPIRO. Propria hujus verbi significatio dicitur *berausblasen*, hoc est, *exhalare*. Quod minus accurate factum. Proprie de ventis ex aliquo loco spirantibus dicitur. *Ovidius Metam. XV, 299 seq.*:

Vis fera ventorum, cæcis inclusa cavernis.

*Exspirare aliqua cupiens, luctataque frustra
Liberiore frui celo.*

FRITILLUS. Adeo sibi in hac voce non constat Lexicon, ut, quanquam *n. 1* primam hujus nominis notionem nobis instillet, *tabula iuforia, ein Bretspiel*, tamen *n. 2* omnes pro hoc significato allegatos locos Autorum ita explicat, ut unica tantum significatio remaneat, qua vasculum aleatorium, infundibili speciem repræsentans, denotat. Qui ipsos Autores evolverit, primam notionem plane exterminandam esse, facile videbit.

HABITO. Perperam ad propriam notionem refertur *Perfianum* illud:

illud: *Tecum habita, & noris, quam sit tibi curta supelles;* quod vel addita interpretatio docet perspicue. Ad alteram vero significationem, qua est, *versari in aliqua re*, addi meretur *habitare in foro* ex Cicovone pro Mur. Cap. 9, & *in culina habitare* ex Petronio Cap. 2.

INAMBITIOSUS, non *ambitiosus*, enge, *schmall*. Ovid. *Metam.* XI, 766. *Possis tamen forte ad animum referre, que non alant ambitioem & superbiam.* Sed neutra mihi videtur explicatio Poetæ sententiæ convenire, quod quo clarius fiat, ipse erit locus exhibendus. Ita vero Poeta:

*Oderat hic urbes, nitidaque remotus ab aula
Secretos montes, & inambitiosa colebat.*

Rura, nec Iliacos cætus, nisi rarus, adibat.

Nam, ut credam, inambitiosa rura ea dici, quæ ab hominibus non ambiuntur & celebrantur, & *secreti montes*, & *odium urbium*, & *aula fuga*, & *rara cum hominibus consuetudo*, fere persuadent. Male etiam in Stephano explicatur per *ἀφιόρῆμος*, *ἀφιόδοξος*, præsertim cum *ambitiosus* quoque sensu passivo dicatur, quod vel ex ipso *Fabra n. 4* cuique patebit.

INDESTRICUS. Turpiculo errore hæc vox redditur *ungebunden*, non *ligatus*, apud Ovidium *Metam.* XII, 92, & quoniam hic alii legunt *indistrictus*, hæc ipsa etiam vox reperitur in Lexico, & explicatur, *illæsus*, *solutus*, *frey*, ubi profecto perspicere nequeo, quomodo una vox in uno loco & *illæsus* notare possit & *solutus*. Non exiguam hæc negligentiam produunt. Verba Ovidii sunt:

Removebitur omne

Tegminis officium, tamen indestrictus ahibo.

Narrat Poeta *Achillis* pugnam cum *Cygro*. Quem quia antiquitas credidit nullo vulnere potuisse affici, tota narrationis series prodit, *indestrictus* nihil aliud sonare, nisi *invulneratus*, nullo vulnere, ne minimo quidem, affectus, quemadmodum in ipso *Fabro indistrictus* recte expressum est per *illæsus*. Nam ipse *Ovidius* exponit *vers. 170*, nullo *ferabilis ictu*.

INSIBILO redditur *einblasen*. Ad quam notionem stabiliendam adducitur *Ovidius Metam. XV, 603*:

*Qualia succinctis, ubi trux insibilat Euris,
Marmura pinetis fiunt.*

Sed nemo, opinor, Poetae locum Germanice sic, ut Lexicon, vertet, quippe in quo *insibilare* notat *flamine irruere, flatuque invadere*. *Silii* autem locus præter rem profusus advocatur, ubi *membris insibilare*, id est, cum sibilo *urere, ignis* dicitur.

INSTRUO. Prima huic verbo vis attribuitur, *adornare, apparare*, quod etiam in *Stephani Thesaurus* inculcatur. Sed, falsum id esse, vel primitivi *struo* proprius significatus evincit. Proprie, quod Lexicon ignorat, habet *Cæsar Civil. II, 9, 1*: *Ubi turris altitudo perducta est ad contabulationem, eam in parietes instruxerunt ita, ut capita tignorum extrema parietum structura tegerentur, & n. 7*: *Ubi tempus akerius contabulationis videbatur, tigna item, ut primo, tecta extremis lateribus instruebant*. Ex quibus intelligitur, *instruere* proprie de tignis adhiberi, quæ parietibus inferuntur & inædificantur.

LABES. *Quodlibet vitium dicitur, quod aut deformat rem, aut corrumpit, & suo de statu dejicit. Nam a labendo, seu lapsu, dicitur, ein Fehl, Gebrechen*. Quibus verbis quanquam origo nominis recte omnino traditur; propria tamen significatio nec accurate satis traditur, & male sane Germanice redditur. Meliora docent *Sorvius, Cicero, & Lucretius*, statim producti, ex quibus æque ac vocis derivatione cognoscimus, *labes* proprie esse *ruina* seu *lapsus* in lubrico & luto. Testis est hujus notionis assiduus satisque luculenus *Silius IV, 577 seq.*:

*Haurit subsidens fugientum corpora tellus,
Insidaque soli frustrata voragine sorbet,
Nec nitæ, lentoque datur corvellere limo
Mersa pedum penitus vestigia, labe tenaci
Hærent devincti gressus.*

LABRUM. N. I formula *Seneca Epist. 16*: *Non a summis labris ista*

ista venerunt, Germanice parum apte vertitur, *es ist von Herzen gegangen*. Non enim Philosopho de integritate animi, candore, quo spectat Germanorum formula, sed de scientia, eaque solida ac vera, est sermo. Quod ut quemque ipse locus edoceat, adscribendum putavi: *Repeto memoria, quam magno animo quadam verba projeceris, quam roboris plena. Gratulatus sum protinus mihi, & dixi: Non a summis labris ista venerunt, habent hæ voces fundamentum.* Ubi videatur *Lipsius*.

LAPICIDINA. Commendat Lexicon cum aliis singularem huius vocis numerum. Quem cum nullo videam exemplo ex Autore quodam adstructum, contra ea ubique pluralis tantum conspiciatur, tum vehementer dubito, an in singulari hoc nomen apud veteres, qui sunt dicendi norma loquendique, positum reperiatur. Nam, quod ego sciam, in plurali semper occurrit.

MEMNONIUS. *Aves Memnonia, quæ singulis annis ex Æthiopia ad Trojam adventantes super Memnonis sepulcro decertant.* Sequenti vero voce hæc habet Lexicon: *Memnonides aves juxta Memnonis sepulcrum quinto anno circumvolantes, & pugnam ineuntes.* Equidem non sum nescius, veteres in definiendo anno, quo aves ad sepulcrum *Memnonis* advolaverint decertaturæ, inter se dissentire. In eo tamen peccavit, qui hæc *Fabro* inseruit, quod sub duabus vocibus eandem rem tanquam diversam memoraverit. Ceterum, si fide digniorum & ætate priorum testimoniis hic standum est, singulis annis hanc avium pugnam ad *Memnonis* sepulcrum factam esse, credendum est. Vid. *Interpres ad Ovidiam Metamorph. XIII, 618 seq.:*

OBLATRO. Redditur *entgegen bellen*, & unicus producitur testis *Silius VIII, 251:*

Infima dum vulgi fovet, oblatratque senatum.

Ubi *oblatrare* proprio illo & Germanice expresso sensu accipi non potest. Vid. *Heinsius & Drakenborch ad vers. 266.*

OVATIO. *Tiberius samen veterem, ut videtur, aspernatus morem,*

rem, curru ovans vectus est, Suetonio teste in ejus vita Cap. 9. Non levem his inesse verbis errorem, discimus ex Cl. Dukero ad *Florū III, 19, 8, pag. 655*: *Non recte percepit mentem Suetonii, quæ hæc est, Tiberium ex aliis bellis ovantem, ex aliis curru urbem ingressum esse, quemadmodum Id. Aug. XXI ovationem a curruli triumpho distinguit.* Et sane jam olim ad Suetonium commentatus est *Torrentius*, & ovavit igitur de *Dalmatis*, & triumphavit de *Germanis*. Hic nævus tanto minus est in *Lexico* nostro ferendus, quod ovatio non curru peracta legitur, sed aut pedibus, aut equo.

PALLA. Bis hac voce impingit *Lexicon*. Primum enim falsum est, pallam tantum *Dearum*, & non æque *Deorum*, esse vestem, maxime quod ad *Broukbusum*, qui ad *Tibullum IV, 6, 13*, adducitur, pertinet. Communis est *Deorum Dearumque palla*, quod vel ex laudati viri commentatione discimus, quæ eam de *Apolline, Baccho, Mercurio, Hymnæo*, probavit. Deinde falsum pariter est, quod dicitur *n. 2, item virorum, sed citharædorum & saltatorum*. Nam ex instituto *Æschyli*, qui *Horatio de arte poet. v. 278 palla reparator honesta* vocatur, propria fuit vestis omnium, quæ in *Tragœdia* agebantur, personarum. Unde & a *Poëtis* tribuitur *Heroibus*. *Flaccus III, 718, de Jafone*:
Ibat, & obtenta multebat lumina palla.

PARIETINA. *Paries vetustus & confidens*. Quo Autore hoc nomen in singulari numero commendetur, fateor, me ignorare. Ejusdem, nisi egregie fallor, *furfuris* hic est singularis, cujus jam adfuit *lapicidina*.

PERLIBRO. Altera huic verbo assignatur vis, quæ est *schwingen*. Sed hic præcipua, quæ huic composito verbo inest, vis non attenditur. Significat enim in allatis *Sili* locis aut *vehementer libro*, seu *summo nisu mitto*, vel, quod prope malim, *usque ad scopum, quem peto, mitto hastam*.

PERMITTO. Idem fere, qui in antecedenti verbo adfuit, lapsus hac voce occurrit. Prima notio præcipitur, *weiterſchicken*.

sten. Quod omnino falsum. Proprie, usque eo telum permittere, quo tendimus. *Ovidius Metam. XII, 282:*

*Tollit onus plaustris, quod ne permittat in bassem,
Ipsa facit gravitas.*

Ibidem XIV, 182:

Immanem scopulum medias permisit in undas.

RECLAMO. Primum notare traditur, *repugnare, refragari, sich darwiederlegen, widersprechen.* Quod falsum esse, jam demonstravi in Anintadversionibus in *Fabri Thesaurum* continuatis, & proprie sonare *iterum clamare*, quod etiam ex activa hujus verbi constructione, quam vero Lexicon egregie ignorat, patet. Sic habet *Flaccus III, 596, de Hercule:*
*Rursus Hylan & rursus Hylan per longa reclamat
Avia.*

Quod Libro sequenti *vers. 18* sic expressit Poeta:
*Ille graves oculos & Hylan resonantia semper
Ora ferens.*

Eadem ratione dixit *Flaccus VIII, 173:*

*In vacuos dant verba Notos, dominamque reclamant
Nomine.*

REMOLIOR. N. 2: *Est reparare, wieder schaffen, & hæc quidem significatio ex Silio I, 36, probatur. En locum, qui de Junone agit, integrum:*

*Jam propius metuens, bellandi corda furore
Phænicum exstimulat. Sed enim conamine prima
Contuso pugna, fractisque in gurgite cæptis
Sicario Libycis, iterum instaurata capessens
Arma remolitur.*

Quis, quæso, loco perlecto, non intelligit, *remoliri* esse *iterum moliri*, etiamsi id non eluceat ex verbis *iterum instaurata*?

RESPIRO. Non satis accurate palmaria hujus verbi significatio præcipitur, *animam seu spiritum recipere, Athem bolen.* Nam proprie contrarium verbo *adspiro*, de quo paullo ante diximus, habet significatum, & *spiritum reddere, Athem von sich lassen, significat.* *Cicero de Nat. Deor. II, 54, de arteria,*

arteria: Excipiatque animam eam, que ducta fit spiritu, eandemque a pulmonibus respiret & reddat.

REVOLVO. Perperam hoc verbum proprie notare dicitur *wiederum abwalzen*. Est enim *iterum & denuo eandem rem volvere*. *Virgilius Æneid. X, 61:*

*Redde, oro, miseris, iterumque revolvere casus
Da, pater, Iliacos Teucris.*

Quem imitatus est *Silius I, 115:*

*Romanos terra atque undis, ubi competet ætas,
Ferro ignique sequar, Rhætæaque fata revolvam.*

Ubi videatur *Drakenborch*, & quos hic laudat.

TUBERIGO, *modicum erigere, ein wenig aufrichten*. Quæ licet significatio locum habere aliquando possit, in loco tamen, qui adducitur, *Sili XV, 155*, stare nequit, quia ibi est *vehementer erigere*, ita quidem, ut unda Isthmum transgreditur, & mare Ionium *Ægeumque* inter se misceat:

*Ut, cum sava fretis immisit prælia Corus
Isthmon carvata sublime suberigit unda,
Es spumante ruens per saxa gomentia fluctu,
Ionium Ægeo miscet mare.*

TAURUS. *Petronius Cap. 25* proverbium esse dicit, *Posse taurum tollere, qui vitulum sustulerit, i. e. maxima ausurum, qui paullatim minoribus assueverit, & adagii origo ad Milonem refertur, qui, cum vitulum assueverat ferre, taurum ferebat*. Nam primo falsum est, hoc proverbium a *Petronio* de viris dici, cum disertis verbis de mulieribus ponatur. Deinde *taurus* in hoc proverbio non est animal illud argumentum, sed obscena pars corporis, quæ notio *n. 6* attingitur. Denique origo proverbii præter rem a *Milone* illo repetitur, quemadmodum præter alios interpretes copiosius id probavit *Burmannus* ad *Petronii* locum, ex quo *Fabrum* corrigendum existimo.

VENALITIUM. *Locus, in quo servi vendebantur, & mancipia, der Sclavenmarkt, ut venalitiuum titulis pictum; v. Heinsf. ad Petron. Cap. 29 pag. 105. At Heinsianam hujus vocis explanationem abunde confutavit Cal. Burmannus ad Petronii locum,*

locum, & rectius omnino venalitiū contendit gregem, seu turbam servorum venalium, significare, quod ipse locus postulat. *Erat autem, inquit Arbiter, venalitiū titulis pictum, & ipse Trimalchio capillatus caduceum tenebat, Minervaque ducente Romam intrabat.* Nam quomodo servus, in catasta conditus, dici possit *Minerva* ducente Romam intrare, non intelligo, ut taceam, *Heinsiane* interpretationi etiam obstare verba *titulis pictum*, cum servis venalibus sciamus titulos aptatos fuisse. a)

FLAVII EUTROPII BREVIARIUM
Historiæ Romanæ. In usum Scholarum recensuit, observationibus illustravit, copiosissimo Latinitatis Indice instruxit, & præmissa Dissertatione de stilo Eutropii exornavit, LAURENTIUS REINHARDUS,
illustris Gymnasii Vinariensis Sub-Conv-rector.

Hafniz, apud Franc. Christ. Mumme, 1738, 8.

Plag. 14 $\frac{1}{2}$.

Jam diu non de sanctioribus solum literis præclare meritis est, sed & Historiam juvit, atque elegantiores præsertim literas illustravit, S. Rev. *Reinhardus*, sacrarum literarum Doctor, nunc verbi divini apud Vinarienses Minister, & illustris Lycei Professor. Ad hæc posteriora meritorum ipsius genera jure quoque suo referenda esse videtur, quæ in manibus est, *Eutropiani Breviarii* editio. Trija vero sunt, quæ nominatim sibi tractanda sumit. De stilo *Eutropii* Commentationem præmisit, notas singulis paginis admiscuit, Indicem Latinitatis curiosissimum subjecit. Nulla illarum exquisiti laboris partium ita com-

*) Hactenus *Emendanda* in *Thesouro Fabri*. Quæ *Addenda* detuo collegit Clariss. *Dresigius*, *Sectionem* proximam ornabunt.

T t

comparata est, ut fileri a nobis, aut inornata dimitti, debeat. Neque vero tacendam putamus, qua sibi ad lucubraciones istas viam quasi munivit, doctissimam Præfationem. Duo sunt, quæ in ista potissimum docere nos voluit. Alterum, quod autor ipsi ad hanc editionem suscipiendam duxque fuerit Excellentiss. *Dahlerus*, Celsissimorum Ruthenorum Comitum Cancellarius, & Senatus, qui Geræ sanctiora dijudicat negotia, Præses. Ille venerabilis senex, Hildburghusæ adhuc degens, ita ipsum ad hunc scriptorem, neglecta *Paanii* Græca interpretatione, publicandum commovit, ut paullo post A. 1726, cum Eloquentiæ, Græcæ linguæ, & Poeseos, docendæ manus in Gymnasio Hildburghusano rediret, publice, hoc se suscepturum laboris esse, promitteret in Oratione, quam *Stili Latini Institutionibus* adjunxit. Alterum, quod hic monet, ad ipsum contextum *Eutropii* spectat; ubi se rejecisse profiteretur verba supposititia, & *Eutropio* temere afficta, quæ recentior scriptor, Christianorum sacris addictus, (*Paulum Diaconum* esse judicant,) præmisit, ac locis quibusdam temere miscuit. Ut hoc autem eo melius fieret, *Elia Vineti*, qui Burdegalensi Codice usus est, *FridERICI Sylburgii*, qui Fuldenfis Codex subsidio fuit, ac *Pauli Merula*, Gandensium Codicem una cum *Antonio Schonovio* secuti, editiones in consilium adhibuit, neque alia, quæ se cunque obtulerunt, auxilia neglexit. Præfationi adduntur testimonia hominum celeberrimorum, quibus *Eutropius* commendatur, nominatim *Christophori Cellarii*, *Tanaquilli Fabri*, *Jo. Gottl. Heinecii*, *Jo. Ge. Walchii*, ac *Fr. Jac. Beyschlagii*. Sed nolumus in limine morari, quin potius, promissi memores, ad ipsam Dissertationem accingimur.

§. 3. Stylum *Eutropii* judicat Vir Cl. esse tenuem, eum scilicet, qui verbis puris, perspicuis, dignis, ac simplicibus, citra solliciti artificii ambages, ac sine crebriori troporum figurarumque usu, rem

6 seq. ita, uti est, exponat. Puritatem illius, quanquam non nisi quarto, post Christum natum, Seculo vixerit, tantam tamen esse confirmat, ut quatuor solum vocabula cadentis Latinitatis vestigia præbeant, ac duæ tantum, quas non tuto hodie usurpare possumus, loquendi rationes ibidem inveniuntur, totidem in-

sper-

spargantur vocabula Græca, Archaismorum vero ac verborum, quæ hybrida dicuntur, nihil. Ita & *Eutropius* studiosus fuit perspicuitatis ac veracitatis, verbis operam dedit honestis, æquabilis orationis fuit tenacissimus. Neque admisit quidquam, quod suavitatis leges violare posset; sed omnia enarravit verbis ac syllabis, ipsis rebus convenientissimis. Denique nec ornatus plane deest stilo *Eutropii*, sed qui sponte sese obtulit, haud anxie quæsitus. Ad animadversiones, ipsi contextui subiectas, quod attinet, illæ potissimum antiquitates illustrant, & Criticam produnt. Ita e. g. in notis ad *Lib. II Cap. 4* quatuor illarum leguntur, antiquitatis cognitionem minime proletariam præ se ferentes. Una est de rostris. Rostra fuere in medio foro, nihilque aliud, quam tribunal rostris navium Antiatium ornatum. *Plinius XVI, 4*, ea summum decus fori appellat. De reliquo omnes statuae, tam pedestres, quam equestres, pro rostris ponebantur. Vid. *Cic. Or. pro Dej. Cap. 12*, & *Plinius XXXIV, 6*. Altera formulam, *sub jugum mittere*, illustrat. Quoties scilicet hostes traditis armis deditionem faciebant, Romani duo tigna humi defigere consueverant, hisque tertium transversum superimponere, & captivos sub ista tigna transmittere, atque liberos ad sua dimittere. Tertia est de aqua Claudia. Roma diu erat sine aquæductibus, hac vero urbe aucta, cum in collibus, procul a flumine, vitam degerent, aqua quæsitæ est, & per tubos ac canales in fornicibus lateritiis Romam advecta. Hujus *Claudii* mandato in aquæductibus & fabrica erat mirifica, & aquarum salubritas prorsus singularis; flumina per urbem fluebant, & unaquæque domus habebat fistulas ac canales, quibus aqua inducebatur. Vid. *Lipsii* librum de *Magnis. Rom. pag. 445*, *Operum T. III*. Postrema de Appia via. Hæc erat regina viarum urbis Romanæ, Capua ducens, ea latitudine, ut duo currus, ex adverso obvii, libere possent pervadere & commeare. Lapidis silicei ac durissimi in hanc viam advecti erant; hique deinde plani & quadrati redditi jungebantur ita, ut non conjuncti, sed congeniti, viderentur. Conf. *Procopius Lib. I de bello Gothico*, & alii. In loquendi autem formulis critico oculo lustrandis atque illustrandis

97. Pag. 112. dis autoritatem potissimum adhibet *Ciceronis*, *Nepotis*, *Livii*, atque aliorum, neque *Justinii* repudiavit consensum. Ita e. g. ad *Lib. VII Cap. XIV*, per *hac* idem esse ac *propter hac*, confirmat *Tullii* verbis *Lib. I ad Div. Ep. 4.*: *per legem Papiam id fieri non potest.* *Cornelii* fidem una nonnunquam in pagina ter atque amplius excitat, e. g. ad initium *Cap. III Libri VII.* Nec reliqui ipsi sunt minoris, quod, si quidem opus esse arbitraremur, plurimis exemplis posset ostendi. At enim de *Indice* potius duo verba subjungamus. In hoc ipso autem non *Latinitas* solum consideratur, sed & verborum copia juvatur, e. g. quando *Eutropius* ait *IV, 4.*, *cadere alicui ad pedes*, *Justino* id dici additur *genibus alicujus provolvi*, *Curtio* *genibus alicujus admoveri*, *Cæsari* *ad pedes alicujus se projicere*, &c. Denique *Index* etiam *Geographicus*, utilissimus ille quidem, fuit adjectus.

VINDEMIOLA LITERARIA, IN QUAE
Hellas sub *Arcto*, sive *merita Suecorum* in linguam
Græcam, brevissime & modeste exponuntur, Autore
M. OLAVO PLANTIN, *Angermannia-Sueco*,
B. JAC. STIEGLERI b. t.
alumno.

Vitembergæ, apud *Sam. Gothofr. Zimmermannum*, 1736, 8.
Plag. 6½.

Clarissimus atque in *Historia literaria* versatissimus Autor non de patria solum, sed de *Græcis* etiam literis, ista *Commentatione* præclare meretur. Quanquam enim multa jam, quæ huc spectant, hauriri poterunt ex *Schefferi Suecia literata*, quæ cum *Prefatione Jo. Molleri* de *meritis Borealium*, & adjectis *Hypomnematibus*, prodiit, item ex *Novis Literariis maris Baltici, Holmia literata*, A. 1701 edita, *Dorpato literato*, A. 1698 vulgato, *Aboa literata*, A. 1719 ab *A. Stiermanno* publicata, atque aliis libris; tot tamen hic *singularia* leguntur, ut, hanc *lucubrationem* luce publica dignissimam esse, maximo jure arbi-

arbitremur. *Duo* vero potissimum in *Capita* laborem suum divisit, quorum prius nonnulla, ex antiquitatibus Sueo-Gothicis huc pertinentia, continet, *posterius* autem quatuor linguæ Græcæ in Suecia ætates describit. Hoc quemadmodum verbosius est, atque rem præcipue spectans; ita etiam indidem non nihil delibabimus. Prima ætas sive infantia Græcæ in Suecia linguæ tempus, quo *Gustavus I* reformationem suscepit, ac proxime illud antecedens, complectitur; secunda, sive adolescentia, cum ipsa reformatione, ac proxime illam consequentibus annis, convenit; tertia, juvenus, succrescentem sub Regibus *Erico XIV*, *Joanne III*, & *Carolo IX* florem, describit; quarta denique, virilis, sub *Carolo IX* & *Gustavo Adolpho* initia sua sumxit, & ad nostra usque tempora viget. Prima ætate inter alios *Gustavus Trolle*, primarius sacrorum apud Suecos postea Antistes, non leviter his literis tinctus fuit. Coloniz enim usus est institutione *Joannis Casarii*, Juliacensis, explicantis *Erotemuta Grammatica pure Græcæ Chrysolora*. Altera ætate commemorandi sunt *Laurentius Andrea*, Presbyter Stregnensis, & postea Cancellarius *Gustavi I*, promotor reformationis insignis, qui A. 1523 totum Novum Testamentum in linguam Suecicam transtulit, ediditque Holmiæ A. 1526, *Olavus* & *Laurentius Petri*, *Nericii* fratres, *Philippi Melancthonis* atque ipsius *Lutheri* seduli auditores, qui pari ratione in sanctissimis literis interpretandis atque convertendis operam suam posuerunt, *Laurentius Petri*, Gothus, in Græca etiam Poesi versatus, ceteri. Tertia pariter non defuerunt homines linguam Græcam callentes, id quod vel ex nominibus patet illorum, qui certamini liturgistico implicati fuerunt. Quarta demum ætate, cujus ornamenta primario conatu exposuit Autor; floruerunt *Jacobus Erici*, Holmiensis, primus Græcarum literarum in Upsalienti Academia Professor, atque omnes potissimum non solum illius successores, sed & in aliis Academiis, nominatim Dorpatensi, Aboensi, Lundensi, Pernaviensi, Græcarum literarum doctores, quorum omnium nomina percensuit Noster. Sed non in Academiis saltem deliruit Græcæ linguæ cognitio, quin potius ad ipsam purpuram surrexit. Am-

plicavit hoc nomine gloriam, qua pollet, immortalem *Christina*, Suecorum illa coronata Pallas. De hac enim ipsa *Joachimus Gerdes*, Jctus Rostochiensis, in aulam Suecicam accitus, ut Serenissimam illam Reginam Græcas literas doceret, referre non dubitat, eam in Græcis exercitatissimam fuisse, atque in deliciis præcipue habuisse Novum Testamentum, *M. Antoninum*, & *Epictetum*, ut libri isti quotidie fuerint mensæ ejus ornamenta. Inde & in ipsius aula certatim congregabantur eruditissimi & Græcarum literarum callentissimi Viri, *Claudius Salmasius*, *Petrus Daniel Huetius*, *Sam. Bochartus*, *Garistollus*, *Renatus Cartesius*, *Fr. Blondellus*, *Nic. Heinsius*, *Marc. Meibomius*, *Job. Ludolphus*, *M. Merfennus*, *H. Grotius*, itemque *Jo. Freinshemius*, *Jo. Schefferus*, *Jo. Loccenius*, hisque plures. Tantum exemplum avide sectabantur amici & gravissimi Sueonum regni Senatores. Inclaruerunt eo nomine *Ericus Axelii Oxenstierna*, *Magnus Gabriel de la Gardie*, *Adlerus Salvius*, *Jo. Krytte*, *Bened. Skytte*, *Scheningus Rosenbane*, *Jo. Lilienstedt*, *Eduardus Philippus Ebreusten*, *Edmundus Gripenbierna*, *Ericus Lindskiöld*, *Nicolaus Gyllenstolpe*, *Matthias Biornblow*, *Otto Guil. Kænigsmarck*, atque alii plures. Neque extra summum hunc Senatam defuerunt generosi, illustres, reverendi, doctissimi homines, iisdem qui sibi in campis præcipuam laudem quæsierunt, quorum nomina, ut diligenter referuntur, ita & digna videntur, quæ ab harum rerum studiosis in ipso libro legantur.

DIALOGORUM SACRORUM LIBRI
quatuor, Autore SEBASTIANO CASTELLIONE,
ut Opus olim recognovit, Argumenta singulis Dialogis
preposuit, & sententias subjecit, ex quibus pueri dis-
cant officium, hoc est, quid imitandum sit aut declinan-
dum. Accesserunt ejusdem S. C. marginales Anno-
tationes. Omnia accurate, collatis primis & antiquis
aliisque editionibus, emendavit, & varias lectiones ex
iisdem, tum Notas criticas & philologicas, denique nunc
demum

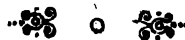
demum uberrimum Latinitatis Indicem, addidit, JO.
 LUDOLPH. BÜNEMANN, Reg. Biblioth.
 & Gymn. Mind. Rector.

Lipsiæ, impensis Sam. Benjam. Waltheri, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 4.

Qui tam alias, quam nuper etiam, limatissima ac nitidissima *Lactantii Operum* editione, celebre sibi nomen acquisivit Doctissimus *Bünemannus*, nova ista parvi libri publicatione magnum terfæ Latinitatis tironibus præstitit meritum, præclaram gratiam collegit. Duo propemodum Secula sunt elapsa, ex quo primum Dialogos istos publicavit *Castellio*. Illam ipsam editionem tanta secularum copia excepit, ut vix fore putemus, qui certum earundem numerum possit inire. Sed, quod ejusmodi libris accidere solet, tam negligenter plerumque versati sunt editores, ut, non exiguo aliorum incommodo commodo suo litasse viderentur. Quid? quod nonnulli de recentioribus eo sunt delapsi iniquitatis, ut non pauca, ipsorum quæ captum superabant, quasi jure quodam suo, mutarent, omitterent, depravarent. Quæ inde resultant damna, cum perspectissima essent Editori nostro, ut istiusmodi vulneribus mederetur, primas præsertim editiones conquirendas esse putavit. Omnium primam excudit *Jo. Oporinus* Basileæ A. 1545, 8. Hujus ut particeps fieret, omnem diu movit lapidem. Cum vero ex *Iselii* tandem, qua Dialogos istos ornavit, Præfatione perspiceret, se etiam nullam ex tribus prioribus editionibus, diligentissime quæsitis, invenire aut investigare potuisse, frustra denique hunc laborem esse sensit, atque alia, eademque similiter rarissima, editione contentus fuit, quæ *Medinæ* apud *Adrianum Gemard* A. 1551 fuit impressa. Cum vero hæc *Medinensis* adhuc argumentis, annotationibus, margini adjectis, ac sententiis, sit plane destituta, præterea multas diversas lectiones ac formulas, aliamque verborum collationem, quam deinde ab anno 1559 ad 1565 editæ contineat, nullum *Bünemann* esse dubium videtur, eam ex prima *Oporiniana* esse propagatam. Ut igitur pateret, qua cura
 -aque

atque industria illud ipsum Opusculum poliverit *Castellio*, variationes, ex hoc Medinensi exemplo, suo Noster subjecit. Præterea verò contulit quoque non minus raram editionem *Oporinianam*, Basileæ A. 1559 in 8. vulgatam, quæ quidem satis accurata, etiam sententias & argumenta exhibens, magno ipsi fuit usui. Editionem Basileensem anni 1562 *Castellio* adhuc superstes annotationibus ad marginem locupletavit, cui, teste *Iselio*, Basileensis A. 1565 accuratissime respondet, cujus pariter auxilio Vir Clariss. ad singula verba quam potuit diligentissime collata, longe plurima in contextu, argumentis, annotationibus, ac sententiis, correxit atque restituit. Neque idem ille Lipsiensis, Bremensem, ac recentissimam Cel. *Iselii* Basileensem, omnino neglexit. Istitis igitur subsidiis abunde fultus, eas sibi in ipso libro publicando leges tulit, ut ad editiones, superstitute Autore vulgatas, referret omnia; ut notas, semel jam atque iterum commemoratas, contextui, diversis literarum formis, majoris commoditatis ergo, subjiciendas curaret; ut variarum lectionum tantum non omnes, cum insignioribus recentiorum depravationibus, exhiberet; ut, indicatis *Terentii*, *Ciceronis*, *Livii*, quos, præter ceteros, expresserat Autor, aliorumque, locis, erroribus quorundam, ad rariores potissimum dictiones quod attinet, melderetur; simulque exquisitiores loquendi formas ex præstantissimo quoque Scriptore & Critico illustraret; ut ex Bremensi editione primarias notas philologicas repeteret, quippe quas, conjectura nixus, ait a Cel. *Matthia Martinio* esse profectas; ac tandem, ut primus omnium Indicem Latinitatis locupletissimum ad Dialogos illos consignaret. In hoc ipso sæpiusculè ad *Indicem*, quem vulgavit, *Latinitatis selectæ* ex *Sebastiani Castellionis interpretatione S. Codicis* provocare solet, atque etiam, ubi nodus inciderit, vocabula Germanica, perspicuitatis ergo, adjungere. Ex quibus omnibus facile cognoscitur, non adolescentulis solum, sed doctioribus pariter, inservire hac nova editione, satis nitide, etiam quod ad externum ornatum attinet, excusa, Doctiss. Editorem laudabiliter studuisse.

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio VIII.

CRONICHETTE ANTICHE DI VARI
Scrittori del buon secolo della lingua Toscana.

hoc est,

VARIORUM SCRIPTORUM SECULI
Italicæ linguæ cultioris Chronica vetera minora.

Florentiæ, apud Dominicum Mariam Manni, 1733, 4-

Alph. 1 plag. 17.

Dominicus Maria Manni, cui hanc Collectionem debemus, selegit Chronica, quæ dicendi genere nitent puro, & historias complectuntur varias, præsertim verò Florentinæ. Præmissa est quinque Scriptorum, qui hoc *Volumine* continentur, notitia, in qua; ut & in ipsa Chronicorum serie, ordinem ducit *Amarettus Mannellus*, ex illustri apud Florentinos profapia. Seculo XIV natus, qui adolescens ex Italia Valentiam commigravit, & mercaturæ quamvis studiosus, Epitomen conscripsit Historiæ, ab orbe condito usque ad tempora *Zenonis*, Imperatoris, deductæ. Quem factum ad res gestas cognoscendas nemo fortassis facile adhibebit. Redolet enim ætatem, cui major in verbis, quam in rebus, est autoritas, suamque commendationem ob lingue usum habet, non ex diligente Annalium compositione. Nam ne monentibus nobis quidem, nec ipso Editore diffidente, unus-

Uu

quis-

quisque accuratam historiarum commemorationem, temporum ac locorum, & omnis Geographiæ ac Chronologiæ, curam, desiderabit, fabellas & commenta communia inveniet. Quæ an satis utilitate, in linguæ culturam ex hoc Opusculo redundatura, compensentur, facilius iis, quorum hæc in re autoritas aliqua esse potest, credimus, quam judicamus. Sequitur eum *Simon della Tosa*, Seculi XIV Autor, cujus vitam prolixè, qui notitiam Scriptorum præmisit, exposuit. Annales condidit ab A. 1115 usque ad A. 1346, præsertim ad res Florentinas spectantes, quibus præfixa est Consulatum ab A. 1196 ad A. 1278 series. Excipit hos Autores alius, incertus tam nomine, quam ætate, Chronicorum conditor, quæ a primo Seculi XIV anno res apud Florentinos gestas usque ad A. 1479 complectuntur. *Ginus Capponius* agmen collectum claudit binis libellis, *de Ciomporum seditione*, & *de captis Pisis*, quos Celeberrimus *Muratorius* in *Tomo XVIII Scriptorum rerum Italicarum* edidit, Collector vero noster ex Codicibus hinc & inde pleniore recensuit. De Autore, non est, cur addamus multa. *Capponiorum*, dudum Florentiæ dignitate ac rerum gestarum gloria, *Ginum* vero præsertim meritis suis & maximis in republica muneribus, floruisse, & a *Muratorio* expositum, & ab eo, qui nostræ Collectioni notitiam Scriptorum præmisit, ulterius enarratum est. Quin & hoc unum ad *Gini* memoriam conservandam sufficeret, quod ille Pisis Florentiam advexerit ingens illud Jctorum idolum, Codicem Pandectarum, quaqua patent Jurisprudentiæ Romanæ fines, celebratissimum. *Nerius*, *Gini* filius, *Capponius* patrem & virtutis laude æquavit, & ingenio scribendique industria & nitore superavit, adeo, ut Collectori nostro visus sit autor libelli *de Pisis captis*, cultiore, quam is, qui antecedit, dicendi genere conscripti; ut taceamus cetera, quæ in medium attulit, argumentis, quibus *Gino* hunc foetum abrogat, *Nerio* tribuit. Atque ex his constat Collectio nostra, magis, ut titulus docere potest, sermonem Italicum, quam historias, juvandi consilio in hoc *Volume* comprehensa.

FASTI ISTORICI DI CREMA, &c.

id est,

FASTI

FASTI HISTORICI URBIS CREMÆ,
versibus descripti, & annotationibus locupletati, que
inserviunt historiæ eidem, Autore JOANNE BA-
PTISTA COGROSSI, una cum accessionibus
Poematum nonnullorum ejusdem, inscripti Illustrissimo
Summeque Reverendo LUDOVICO CALINI,
Cremae Episcopo.

Venetis, typis Modesti Fensò, 1738, 8.

Plag. 21 $\frac{1}{2}$.

Intercedit in limine statim Autor, se de executione Decreto-
 ram *Urbani VIII*, A. 1625, 1631, & 1634, publici juris facto-
 rum; ita scripsisse, ut fidem habuerit humanam scriptis, eam
 ob causam evulgatis, testatus, sese de reliquo Ecclesiæ Romanæ
 morem gerere, prouti deceat filium obedientissimum. Cremae Pag. 2.
 natalem collocat in anno æræ Christianæ 570. . . Urbs ipsa se-
 curitatem & pulchritudinem suam debet Reipublicæ Veneto-
 rum, in cujus tutela adhuc acquiescit. Aer ibi salubris, ingenia
 hominum sunt acuta, cives bene morati. Maximam hæc urbs
 eruditissimorum hominum omni tempore copiam edidit. 4.
 Conditor urbis fertur existisse *Magnus Cremeta*, dominus palatii Pi-
 gnani, qui, florem nobilitatis vicinæ a barbarorum excursionibus
 diligenter defensurus, asylum elegit inter stagna, lacus, fluvios-
 que. Sic *Alemanus Finus* certe tradidit. *Petrus* vero *Gian-* 5.
nonius in *Libro quarto Historiæ civilis regni Neapolitani* secus sen-
 sit. Ducatum Cremae adfixere Longobardorum Reges. *Ag-*
tolphi, Regis, dux quidam, iudice *Giannonio*, urbis posuit initia.
 Excidium oppido pæne intulit *Fridericus Barbarossa*. Cum re- 10.
 ædificaretur, surrexit amplior ac florentior. Factio Guelfica
 & Gibellinica nonnunquam urbem concussit. Cum locus reje- 16.
 cisset Vicecomitum potestatem, parere cœpit illustri familiæ
Benzoniorum, quibus *Franciscus Soardus*, Bergami dominus,
 fuit infectus, Gibellinus ipse. Tumultus tandem illos per-
 osus, tradidit sese Serenissimæ Reipublicæ Venetorum. Galliarum 21.
 Rex, Italiam invadens, eam cepit reddiditque. Templum S.

U u 2

Bene-

- Pag. 24. *Benedicti* coepit A. 1621 extrui, ac intra biennium ad coronidem perductum fuit, autore *Serafino Verdellio*, Canonico Regulari.
30. *Ædes S. Augustini* ex magnitudine operisque structura fere principem tenet locum. Initia ejus incidunt in annum 1642. Venerabilem *Georgium*, A. 1549 natum, Autor fufius describit, ejusque vitam ita exponit, ut eum potissime videatur suspexisse. Nec
36. omittit vitam P. *Lucretii Borsati*, Cremensis, Theologi insignis, ac Monachi Augustiniani, qui *de excellentia Dominarum* doctissime scripsit. Subjungit memoriam P. *Joannis Antonii Meli*, Monachi Augustiniani, de quo haud dixerat *Alemanus Finus* in Opusculo: *Scelta degli uomini di pregio usciti da Crema*. Edidit *Melius* A. 1611 Opus, cui inscriptio: *Scels del Paradiso*. S. *Caroli* templum est exiguum, licet oximum. Templum S. *Jacobi* majoris est perantiquum, & nuper renovatum. Celeberrima est familia *Caspari S. Joannis Toffetti*, quem generosissimus divitiarum usus effecit Venetiarum Patritium. Et quid de reliquis viris magnis, religiosis, illustribusque, dicemus, quorum memoriam gratissimus civis merito ab oblivione vindicavit? Cremensium & Italarum præcipue est, heroes suos nosse. Nostrium vero est, illos æque honoribus justis prosequi, Autorisque laborem celebrare, qui versibus admodum politis patriæ suæ conciliavit decus, versibus vero insignes adjecit illustrationes. In numero Carminum, quæ subjecit, eminet *Templum immortalitatis*. Titulus hic est Panegyrici, in *Prosperum Valmaranam* elegantissime dicti. Diligentiam peræque spirat *Erioga*, sermone, partim Italico, partim agresti Cremensi, descripta; in *Academiz* cujusdam confessu recitata, qua ostenditur, cedere id majorem in gloriam Virgini Deiparæ, quod conceptio ejus immaculata sit a Sede Apostolica tandem decisa. Subdidit in
319. calce Latinum quoque hoc Epigramma:

*Dum Superum summus Reginam ex sede Sacerdos
 Primævæ culpæ non sine labe probat;
 Virginis intactæ causam sermone tuentur
 Suggestus calamis, ingenioque scbole.
 Magnus honor, fateor; verum quam maximus esset,
 Si Roma intactam promeret ore Caput!*

Er-

*Ergo iterum dicam: decor hic quam maximus esset!
 Illum dant homines, hunc daret ipse Deus.*

Entwurf einer Historie der Pfalz-Grafen zu Sachsen, &c.
 hoc est,

CONSPECTUS HISTORIÆ DE COMITIBUS Saxonie Palatinis, inde ab eorum origine usque ad tempora Friderici Bellicosi, in quo series & expositio ipsorum ex Diplomatum & probatissimis Scriptoribus affertur, ac præterea multi alii eventus historici Germanici Imperii, Saxonici, ac Thuringici, illustrantur, una cum Tabulis genealogicis, ac Figuris æri incisiss.

Erfurti, apud Caroli Frid. Jungnicoli hæredes, 1740, 4.

Alph. 1 plag. 10, Tabb. 21. 3.

Numos aliquot & Sigilla Operi præmittit Autor, nondum com-
 pertus. Tractatio ipsa *Capitibus novem* constat. Comit-
 es Palatii a Comitibus Palatinis statim in limine distinguit, utros-
 que autem in eo convenire dicitur Autor, quod ipsi fuerint tan-
 quam Vicarii Imperatoris, ac summi judicis munere sint functi.
 Imperatorum Saxonorum ævo id munus credit fuisse ma-
 joris autoritatis, quam habenas capessentibus tractantibusque
 Imperatoribus, e *Carolo Magno* ortis progenitisque. Ordina-
 tionem perverusam de officio Comitum Palatinorum exhibuit
Goldastus Tomo III pag. 403, ac postea *Tbulemarius de Ostfoiratu*
Cap. XVIII §. 7, quam vero Autor existimat minus genuinam.
Carolus M. permisit, Saxones ut legibus patriis & libertatis ho-
 nore gauderent, quod ex fundamento geminum in Germania jus
 vigere cœpit, Saxonicum & Francicum, siquidem terræ Germa-
 niæ in regiones juris Francici & Saxonici distribuebatur. Re-
 centiores nonnulli habent *Albionem* pro Comitæ Palatino primo.
 At desunt argumenta, ad fidem faciendam apta. Ipse autem
 Autor *Trutmanno* hoc honoris tribuit, Vicariis & Scabinis quip-
 pe per Saxoniam præfecto. At Diploma, quod affert, labo-
 rat,

Uu 3

Pag. 2.

3-

4-

- rat, siquidem ei æra incarnationis Christi est suffixa. Comites Palatinos existisse imperantibus Carolingis, arbitratur quidem, at exemplum nullum profert in medium. *Sigbertus Gemblacensis* ad A. 934 tradit, *Arnoldum*, Comitem Palatinum, interfuisse prælio, ab *Henrico Aucupe* cum Hunnis commisso. *Sigfridum* pro primo Comite Palatino per Thuringiam orientalem & septentrionalem habet. Marchiam septentrionalem opinatur existisse Thuringiam borealem. Fuit *Sigfridus Henrici Aucupis* gener per *Juttam*, ex *Harbeburga* natam. Id satis indicat *Wittechindus Corbejenfis pag. 643 Tomo I Meibom. Jutta* nomen dilucet ex Diplomate, quo fundatio Cœnobii Westergroningen perscripta fuit. *Sigfridum* hunc *Theodorici*, Comitis Ringelheimensis, existisse filium, vulgo narrant. At veteres Scriptorum illam Genealogiæ particulam nesciunt. *Sigfridus* administravit Saxoniam *tanquam legatus Regis*, teste *Wittechindo l. c.* An autem illa procuratio vicaria Saxoniam sit Comitatus Palatinus, dicere non audemus. Comitatum ipse *Sigfridus* in pago Hosgawe ad Merseburgum posuit. Legatio Comitatus Saxoniam, *Sigfrido* extincto, cessit Comiti *Geroni*, licet eam *Tancmarus* expetisset. *Gero* existit Dux, & Marchio, circa Brandeburgum, ipsiusque precibus novimus *Ottonem I*, Imperatorem, esse permotum, ut inibi Episcopalem sedem constitueret. Negat Autor, *Geronem* fuisse Marchionem Lusatiam, seu Orientalem. Dux fuit, at non Brandeburgi, sed Sorabici limitis & Thuringiam. *Otto I* ei hunc Ducatum commisit. Successit ei in Thuringia admodum spectabilis series, quam Autor sese esse expositurum promittit. Cum *Gero* & *Hermannus Billingicus* crearentur Duces, Comites Palatini ab hisce satis diversi constituebantur. *Athalberoni* Comitatus Palatinus Saxonicus ea ætate cessit. Id patescit ex *Tancmaro* in *Vita Berwardi*. Ex filia *Athalberonis* ac *Diterico* fuit *Berwardus*, Episcopus Hildeshemensis, in lucem editus. *Ditericum* illum, & filium *Tammonem*, existisse Comites *Sommerseburgi*, nobis non sit verosimile. Hildeneshemii ipsos egisse vitam, nulli dubitamus. *Adelbertus*, Comes, A. 961 ex feudo Regis tenuit Comitatum in pago Northuringorum in locis Cununstedt, Flahtangen, Wasserresdal, & Adinga, Magdeburgo

burgo adjecta *Adalwertus, Bernhaldi & Helinburgis filius,*
Unwani nepos atque *Gisela*, eam circiter ætatem fuit sat notus.
 Ex eo Comites Alcanienses descenderunt. Autor suspicatur, *Adel-*
bertum illum ab *Adalbero* haud discrepasse. *Bionem Athalbero-* Pag. 19.
nis existisse filium & successorem, arbitratur. Comitum ipsum 22.
 fuisse Merseburgensem, omnino constat. Comitatum illum fu-
 isse Comitatum Palatinum, Autor adjungit. *Bio* seu *Binizo* A. 23.
 986 in expeditione Bohemica occupasse fertur. *Bioni* suc-
 cessit in Comitatu Merseburgensi *Esico*, quem Autor pro *Athal-*
beronis filio, ac *Bionis* fratre, habet, inductus *Ditmari* testimonio,
 qui *Esiconem* vocavit *Lib. IV. pag. 63 confratrem Theoderici. Bur-*
chardum, Comitum Palatinum, norunt omnes. *Sigfridus* eum 29.
 excepit, A. 1038 defunctus. Fuit ipse frater Episcopi Minden-
 sium *Brunonis*. *Dedonem* A. 1040 utrumque Comitatum Pala-
 tinum fuisse natum, credit Noster. *Capite* hinc *tertio* expo- 34.
 suit de Comitibus Palatinis Saxonie, intra occidentalem ac au-
 stralem Thuringiam versatis. Eos enim, quos recensuimus,
 Thuringie septentrionali ac orientali adscribendos opinatur.
Geronis tempore, Merseburgici Comitum Palatini, *Hermannum* 35.
Billinum per Saxoniam inferiorem Comitatu Palatino præfuisse,
 autumat idem. Ipse *Hermannus* an fuerit *Billingi* filius, Noster
 admodum ambigit. Id vero ex *Adamo Bremensi* est certum
Lib. II. Cap. 4, ab *Ottone*, Imperatore, *Hermanno* vices præfectu-
 ræ fuisse commissas. Vicariam itaque Saxonie rectionem & 36.
 ipsam procurationem Autor pro munere Comitum Palatini repu-
 tavit, inductus præcipue egregio testimonio *Conradi Bothonis*
Tomo III. Leibn. pag. 22, qui procurationem illam ita descripsit:
da begann ihn der Kœnig machen zum Schutzbeisen über alle das
Land. In Saxonia inferiori præterea existisse Comites Palatinos,
 Autor suspicatur. Nec nobis fit vero ab simile, Hildeneshemii
 quondam Palatium Comitum regium existisse. *Bernwardus*,
 Episcopus, ibi fuit natus, teste *Compendio vite ejus pag. 48. To-*
mo I. Leibn. & quidam ex filia Athalberonis, Palatini Comitum Sax-
 onie. Patrem ejus *Tancmari* Teutonicus vetustus interpretes vo-
 cavit *Thidericum*. Cel. *Harenbergius* suspicatur in *Hist. Gandersb.*
pag. 173, Didericum hunc existisse *Immedi* tertii filium. Merito in 38.
 illa

- Pag. 39. illa suspicione aliquid incerti annotavit Autor, siquidem *Harenbergius* ipse, re curatius perpenſa, pag. 1545 ſententiam illam dereliquit. Convertimus nos ad Tabulam Genealogicam, quibus Autor genus *Wittechindi Magni* delineavit. Omisit in ea *Theoderici*, Episcopi, fratrem, hujusque filium, *Eberhardum*. Immedos tres statuit. *Abelam*, *Meinwercki*, Episcopi Paderbornensis, sororem, appellat Monialem Elbinensem, quæ *Eltinensis* fuerat dicenda. *Immodo I* tribuit liberos *Sibethum*, *Esahaldem*, Abbatissam Ringelheimensem, *Immadum II*, & *Volckwardum*, secutus *Joannem Georgium Eccardum*, cujus fuisset, Diploma illud Ringelheimense prorsus repudiare, cui hæc inſtituntur. *Tammenem*, *Bernwardi*, Episcopi, fratrem, existisse Comitem Palatinum *Sommerſeburgi*, ut credamus, non possumus a nobis impetrare. Comes enim Palatinus nusquam vocatur. Paternum ipsi fuisse castellum. in *Sommerſeburg*, legimus in *Tanemaro*. At locus ille est corruptus, & indubie substituendæ sunt voces in *Hildenesheim*. At nolebant olim Episcopi, in oppido hoc unquam Comites sedisse Regum; & nos nolumus jam singula ad vivum refecare. Quendam *Theodericum* existisse Comitem Palatinum, haud inficiamur, qui A. 995 obiit, fratrem *Sigeberti*. At, num hic fuerit pater *Bernwardi*, Episcopi, haud immerito quærimus.
47. Miramur, pagum *Lisgewe* ab Autore dici incerto esse situ, cum villæ hujus pagi inde a *Stauffenburgo* ad *Poledam* usque ad radices *Herciniæ* australes jaceant, & Ven. Abbas *Gothfredus* satis recte fuerit assecutus. Locum *Lieschau*, *Halis* Venedorum vicinum, huc trahere formidamus. *Mundburgum*, castellum in ripa *Aleræ* fluminis situm, Autor habet pro *Sommerſeburgo*. At ripa *Aleræ* a *Sommerſeburgo* satis est diſiuncta. Ipse verba, in *Chronico Montis Sereni* legi solita: *Monarchiam Palatii promeruit*, exponit de possessione utriusque Comitatus Palatini. Non est, quod de Comitibus Palatinis *Gozecensis* ac *Sommerſeburgicis*, *Alberti de Seveke* posteris, multa repetamus. Capite quinto Autor diſseruit de Comitibus Palatinis, quibus de *Puteendorf* nomen adhæsit. Quod vero ipse in ea fere est opinione, *Sigfrido*, Comiti *Bomeneburgico*, postquam *Fridericus*, *Sommerſeburgicus*, A. 1130 defunctus, A. 1115 dignitate sua fuerat a
88. Cæſare
- 103.

Cæsare exutus, obtigisse Comitatum Saxonie Palatinum, in eo fidem ejus & argumenta satis valida desideramus. Diploma enim *Paschalis*, Episcopi Romani, quod pag. 104 seq. attulit, notisque illustravit, est fictum & falsum, in quo quippe *Hermannus*, Archiepiscopus Colonienfis, habetur pro *Henrici Pinguis* Northheimensis filio, quod per Chronologiam stare haud potest, quem admodum *Cel. Harenbergius* in *Hist. Gandersh. pag. 1467* ostendit. *Sigfridus* inibi vocatur ab *Hetsfelde*, more prorsus inaudito. *Cunigunda*, *Cunonis*, Comitis Beichlingensis, uxor, ibidem appellatur *Ducissa Suevia*, cum tamen esset filia *Otonis*, Comitis Orlemundani. *Idam*, *Cunigunda* filiam, existisse *Marchionissam Bavariae*, quemadmodum inibi legitur, est falsissimum. *Ludchardus* ex Comite Winceburgico *Hermanno* ultimo tres genuisse filias, ipse quidem perhibet Autor, at fide Autorum justæ ætatis destitutus. Quare *Fridericus II*, Comes Palatinus Sommerseburgicus, debuerit uxorem *Ludchardem* dimittere ob arctiorem consanguinitatis gradum, Autor quidem reperire haud potuit; at nobis id satis in expedito esse videtur. Pater enim *Friderici II*, *Fridericus I*, *Idam*, sororem *Ludchardis*, in matrimonio habuit, ut adeo minus videretur legitimum, sorores duas a patre & filio uxores fuisse ductas. *Alberto*, ultimo Comiti Palatino Sommerseburgensi, fuisse sororem *Adelbeidam*, Abbatissam Quedlinburgi & Gandershemii, novimus. Id vero nobis videtur incredibile, ipsam vendidisse Comitatum Sommerseburgicum *Wigmanno*, Archiepiscopo Magdeburgico, cui & *Henricus Leo* paullo post Sommerseburgum tradiderit. Utrumque infra fidem est. *Adelbeida* non nisi allodia potuit vendere. Sommerseburgum vero nati ex *Henrico Leone* adhuc A. 1203 sibi vindicarunt, ac ad posteros suos partem Sommerseburgici Comitatus, nempe oppidum ac præfecturam *Scheßingæ*, transmiserunt. Monendum nobis porro est aliquid ad *Henricum Leonem*. Autor de eo sic differit: *Henricus Leo Comitatum Palatinum Saxonie usurpavit, justo titulo haud possedit*. Verum id nobis videtur minus firmum. *Ludovicus* enim, Landgravius Thuringie, loco *Adelberti de Sumerseburg* Comitatum Palatinum obtinuit, testibus *Annalibus Bosoviensibus ad A. 1130 pag. 1020 Tomo I Eccardi*,

Pag. 105.

106.

107.

111.

117.

132.

- cardi, Monacho Pegaviensi pag. 264 ed. Maderi, Chronico montis sereni pag. 45, ac Diplomate Friderici Barbarossa, quo Henricus Leo A. 1180 fuit proscriptus. Anno autem 1181 ea dignitas in Hermannum, Ludovici fratrem, fuit translata, eique constanter inhæsit, teste Arnolde Lubecensi Chron. Slav. Lib. II Cap. 34 pag. 650, Cap. 36 pag. 652, Cap. 30 pag. 647, Tomo II Leibnitii, ac Diplomate Friderici, Imperatoris, ad A. 1183, apud Illustrissimi Joannem Petrum de Ludewig Tomo X Reliqu. pag. 153. Conf. Thuringia sacra pag. 96 seq. & 100. Tantum abest, ut dignitas Comitatus Palatini Saxonie contineatur in Ducatu Henrici Leonis, ejusque successorum. Id autem haud inficiamur, Ludovicum, Landgravium Thuringie, ab Henrico Leone anno adhuc 1180 fuisse captum, ac tunc videri eo adactum, ut Comitatu Palatino renuntiaret. Homines ministerialis conditionis nec fuisse ingenuos, nec liberos, luculento Autor Diplomate demonstravit.*
151. Dignitatem Comitatus Saxonie Palatini fuisse feudum masculum,
157. idem ostendit. *Henricus Illustris*, Marchio Misnie, eodem asserente, Comes Saxonie Palatinus fuit appellatus. Ipse terras
164. suas distribuit bipartito inter filios *Albertum Degenerem & Theodericum*, quorum uterque sese *Comitem Palatinum Saxonie* appellavit. Stetit in posteris ipsorum dignitas hæc ad tempora fatis diuturna. *Henricum Mirabilem*, Ducem Brunsvico-Luneburgicum, sese vocasse Comitem Palatinum in Diplomate unico,
203. vulgo ajunt. Nemo autem illud recte expendit, vel vidit. Id tamen luce sua radiat Diploma, quo *Henricus, Dux*, A. 1304 judicium instar Comitis Palatini se egisse significavit, uti quidem dixit, *autoritate judiciaria a Rege Romanorum concessa*. At hoc est ineditum. Ne vero opinemur, *Alstedium* Comitatu Palatino nunquam non innexum fuisse, obstat varietas possessorum, qui *Alstedium* tenuere. *Carolus IV*, Imperator, *Bernhardo*,
225. Principi Anhaltino, Marchiam concessit Landesbergensem, Comitatum Saxonie Palatinum, *Kyphausen & Allstedt*, A. 1348 *Vitebergæ* in sede *Rudolphi I* Electorali. *Rudolpho II*, in Electoratum succedenti, idem *Carolus* A. 1357 in feudum dedit non solum Saxonie Ducatum, Comitatum Saxonie Palatinum, sed
229. etiam *Archimarschallatum Imperii, & omne jus devolutionis Ducatus*

Ducatus Lunenburgensis. Titulis hūc usam esse domum Saxoniz Electoralē Anhaltinam, quoad ipsa A. 1422 in *Alberto III* fuit extincta, Autor operose docet. In Addendis numos bracteatos aliquot vindicat Comitibus vetustis Palatinis Saxoniz, Pag. 243. quos *Jo. Georgius Eccardus* in *Erklärung eines Kleinodien-Kästleins* tribuere studuerat Ducibus Brunsvico - Luneburgicis, eorumque majoribus. Vix inficiari audemus, ipsum majori probabilitate instruxisse expositionem, quam fecerat *Eccardus*. In præsens vero illud *Virgilii* acclamamus Autori:

Tu modo promissis maneat!

LETTRES MORALES ET CRITIQUES
sur les differens etats & les diverses occupations des
hommes.

id est,

EPISTOLÆ MORALES ET CRITICÆ
de differentibus conditionibus diversisque occupa-
tionibus hominum, Autore *Marchisio*
D'ARGENS.

Amstelodami, sumtibus Michaelis Caroli le Cene, 1737, 8.

Plag. 16.

Solent nostræ ætatis homines, excelsiori loco nati, libellis Gallicis legendis multum temporis consecrare, quos eo diligentius versant, quo longius a solida absunt eruditione, ne quid ipsis desit elegantiz & iudicii de rebus quibuscunque ferendi. Licet vero plerique ejusmodi libellorum architecti suarum partium esse ducant, de religionis Christianæ capitibus levius sentire, & Indifferentismum, ni Deismum, triumphali pompa introducere; Noster tamen, libris aliis dudum famam haud mediocrem consecutus, satis habet, nævos & vitia hominum diversæ conditionis falsè & perspicue ostendisse. Id vero ei est singulare & eximium, quod Regem Galliarum *Ludovisum XV* & Purpuratum Romanæ curiæ Patrem, primarium status publici Gallorum administrum, *Fleurium*, elogiis utique multis superiorem,

riorem, regnoque sui Regis utilissimum, haud immerito prae-
 cat, laudibusque ad caelum tollit, Jesuitis est benignior, a Janse-
 nistis aversus, dissensionibus Theologorum inimicus. *Epistolis*
XXVI absolvitur Opusculum universum, nobilissima libertate
 plenum, in qua dominatur illa cautio, ut parcatur personis, de
 vitiis vero candide exponatur. *Epistola prima* differit de am-
 bitionis mancipiis, ac de hominum naevis generatim. *Secunda*
 enarrat miseriam, quam rerum domini, iique, qui cum imperio
 sunt, sibi facillime arcessere solent, eorumque delineat felicita-
 tem bracteata. Regem, suo officio recte fungentem, credit
 expositum esse audiendis dirimendisque querelarum turbis. Si
 is vero cupiditatum minus moralium sit servus, lernam malo-
 rum ingruere docet. Vicissitudines enim regnorum funestae
 originem trahunt ex despotismo & Principum credulitate. *Hen-*
rici IV, Galliarum Regis, modum regnandi laudat. Ostendit,
 quanta calamitas nascatur in regnis ex administratorum summo-
 rum naevis. Adulatores a sedibus Principum procul esse jubet,
 19. fontes miseriae omnis. Longus est in exponendis arumnis at-
 que incommodis, quae ex foeminis in regnum inductis, vel
 clanculum accitis, nasci solent Regibus. Si enim Principes Ve-
 neri minus legitimae litant, ministri id vitae genus imitantur, &
 sceptrum in manus amicarum Regis primorumque Consiliario-
 rum, libidinibus suis benignorum & indulgentium, transfertur.
 22. Is, qui Regis est a confessionibus sacris, haud aequae metuendus est,
 24. ac Regis amica una & altera, si Nostro fidem habemus. Diffi-
 cile est praeterea, ut Princeps nec superstitioni nec irreligioni sese
 dedat. Superstitio enim crudelitatem invehit, & clavum regni
 Theologis tradit, ob diversitatem systematum doctrinae plerum-
 que digladiantibus, ac opprimentibus partem infirmiore. Sua-
 26. det Autor Regibus, ut primas dent prudentiae, iustitiae, & aequi-
 tati, eaque via nomen suum maxima cum gloria ad omnes Se-
 culorum decursus venerabile transmittant. Ut evitetur immen-
 27. sa acquirendi gloria, proponit *Caroli XII* exemplum. Ut fe-
 28. liciter tractetur regni moles, commendat exempli loco *Henri-*
cum IV & *Ludovicum XV*, Galliarum Reges. *Epistola tertia* ad-
 ministrorum regni virtutes & vitia exponit. *Quarta* in notan-
 dis

dis aulicorum Ministrorum naves versatur. *Quinta* ad vivum Pag. 39.
refecat naves magistratum, ac salibus perspergit venaliteriam
munerum publicorum, in Gallis, uti ipse refert, frequentissi-
mam. Comparat magistratus, pretio munia emercentos, cum 41.
medicis novitiis ac inexpertis. *Sexta* notat infortunatam ple- 48.
rorumque eruditorum conditionem, siquidem ipsi plerumque
solent esse egentiores minusque nummati. Exempli loco com-
memorat famosum Gallum, quem *Patru* vocant, de quo, ni
bene *Nicolaus Boitervius* meruisset de ipso, penitus fuisset
actum. Miratur, haud existare martyrologia literatorum infeli-
cium, e. g. *Crebillonii*, *Corneliorum*, *Raciniorum*. *Mida* succes- 51.
siores onerantur opibus, *Sophocles* & *Homerus* contra egent æris
cum Rege Cappadocum *Horatiano*. Vix fere ferendum vide- 54.
tur, eis, qui ægre pensionem annuam a Mæcenate obtinent, adu-
lationibus studendum esse, ne vetentur alienas lambere quadras.
Septima Epistola delineat semieruditorum characterem, qui in- 57.
vidia laborant, libus turgent, & ob auri sacram famem libellos
extrudunt venales. *Octava* exaggerat mulierum vitia; *nona*
in eis palliandis & refellendis est multa. In utraque domina-
tur loci topici. Evnuchos, sua ipsorum crudelitate factos, re-
pudiat, *Origenem*que in numero eorum ponit, famæ plus litans,
quam demonstrationi historicæ. Doctores umbraticos, quos 83.
Galli vocant *Petits-Maitres*, molliculum imitatorum pecus, per-
stringit *decima Epistola*. Perplacuit *undecima*, vanitati homi- 89.
num, qui novellis fingendis sunt dediti, resque totius terrarum
orbis compertas sibi habere videntur, inserviens castigandæ. Co-
micas artifices scenarum irridet *decima tertia* tam facete, ut stul-
titia & futilitas earum haud videatur exposita, sed vivis coloribus
depicta. *Decima quarta* differit de morte heroum hominumque 113.
magnorum, at minori, opinamur, gloria, siquidem *Scipionis*, qui
ferro sese transverberavit, ne in hostium veniret potestatem, for-
titudo & constantia celebratur cum Stoico *Seneca*. Cum vero 114.
genus modusque mortis animusque morientium sæpius sit extra
decidentis positus potestatem; utique haud est necessum, ut ex
eo de meritis summorum virorum feratur iudicium. *Benedicti*
Spinozæ mortem tranquillam, vitamque jucundam, admiratur. 120.

Joannis Lockii exitus placet magis. *Decima quinta* naves Philosophorum egregie fricat. Theologis objectat crudelitatem & studium vitilitigandi, Oratoribus seditiones, Historicis fictiones & falsa, Monachis superstitionem, Criticis sudores de nihilo, Poetis mendacia & adulationes. Et quis est, quem virgula censoria hic non tangat?

STEPHANI BLANCARDI LEXICON
medicum renovatum, in quo totius artis medicæ vocabula usitata breviter & dilucide explicantur. Recensuit, aliquibus locis auxit, pluribus emendavit, JO. HENRICUS SCHULZE, D. Medicinæ, Eloquentiæ, & Antiquitatum, Professor in Regia Fridericiana. Editio tertia.

Halæ Magdeburgicæ, ex officina Fritschiana, 1739, 8.

Alph. I plag. 9.

Fuit huc usque *Blancardianum* Lexicon in tironum fere omnium manibus, & novissime apud Batavos A. 1735 alquantum auctius prodit. Recentissimam hanc in primis editionem Cel. *Schulzius* tractavit, liberrimeque cum ea egit, cum in augendo limandoque Opusculo, iteratis librarii precibus expugnatus, aliquam operam collocaret. Omnem itaque curam eo convertit, ut mutaret alia, alia refecaret, plurima novis accessionibus auget. Quo studio libellus novam veluti formam induit, & ultra alteram partem amplificatus, in manus hominum redit. Ubique tamen, pro suo ingenii acumine, Cel. *Schulzius* finem suum respexit. Is vero fuit, non ut earum rerum, quæ ad Medicinam pertinent, omne argumentum excuteret, sed ut vocum tantum notiones breviter distincteque enuclearet, quoad illam expositionem usus tum tironum Medicinæ, tum illorum etiam, qui aliis studiis dediti, subinde in medicæ doctrinæ proprios terminos incidunt, eorumque vim cognoscere cupiunt, postulare videbatur. Quæ igitur is in refingendo libello præ-

præstiterit, paucis commemorabimus. Primo interpretationes vocabulorum Gallicas omisit, ratus scilicet, satis esse, si libello huic, fines Germaniæ non facile transituro, vernaculæ denominationes adjicerentur. Deinde etiam expunxit, si qua res, ut sæpius accidit, bis vel ter sub diversis nominibus, quæ eandem rem denotant, esset repetita. Cum multa etiam fufius, quam in Lexico conveniebat, planeque *dießodniās*, præcipue quæ ad Anatomiam, Physiologiam, & Therapiam, pertinent, explicata inveniret, ut in libris potius, omnem cujusvis disciplinæ ambitum complexis, quam in libello, vocum explicationem promittente, quærenda essent, de iis contrahendis cogitavit. Rerum præcipue Botanicarum amplissimas reperit descriptiones, quæ ex prælectionibus *Barbaavenii* videntur esse desumptæ, quibus, cum non facile succurreret, quid esset demendum, statuit, pleraque relinquenda esse integra, nisi de rebus vulgatissimis, ut quercu, piro, pomo, &c. ageretur, in quibus commode quædam posse tolli judicabat. Aliqua etiam, quæ in officinis medicis non habent locum, exterminanda putavit. Imo, si vel maxime quædam in descriptionibus istis viderentur suspecta, tamen, cum destitutum se apparatu Botanico fuisse fateatur, pleraque ita relinquere, quam, de quibus non exactissime sibi constaret, mutare, maluit. Aberrationes in scriptione vocum, præcipue Græcarum, diligenter emendavit, providitque, ut omnia recte exprimerentur. Singula vocabula ad analogiam artis Grammaticæ revocaturus, prorsus vitiosa sustulit, & rectiora substituit, aut, si nimis ea usitata & recepta essent, non sine animadversione retinuit. Ut certum esset, quæ syllabæ in pronuntiando elevari, quæ deprimi, debeant, Græca inprimis adjecit. Ceterum insertos hic videas complures integros Articulos, ut Arcanum duplicatum, Cascarilla, Pareira brava, Cajeput, Cochia, Arnica, aliaque plura. Pleraque vero actesserunt Articulis, qui jam in Lexico, sed manci admodum & imperfecti, exstiterunt, quod augmentum comparatis diversis editionibus facile patebit. Interim ipse conspectus satis ostendit, Articulos, qui ad materiam medicam, & præcipue ad Botanicam, referuntur, reliquis omnibus pal-

mam

mam præcipere, quanquam in iis ut plurimum externus tantum habitus, & alia, quæ naturalis Historia suggerit, rarius elementa, per analyfin chemicam, vel alio modo, eruta, enarrentur, rarissime virtutes medicæ attingantur. In morborum descriptione eorum definitiones atque divisiones, & signa præcipua, proponuntur, rarius simul causæ aut eventus notantur, nunquam medendi methodus subnectitur, quam nemo etiam in Lexico ejus generis requirat. Quod superest, Celeberrimum & de omni Medicina meritissimum Autorem enixe precamur, ut, quam in Præfatione pollicetur, *Olai Borrichii Linguam Phærmacopæorum*, multo auctiorem, & ad omnem Grammatices legem magis exactam, ac, quam eidem subjungere decrevit, Linguam Anatomicorum, & forte etiam Chirurgorum, proxime revocet ad prælum, cum & nostra tempora ejusmodi Indicem antibarbarum postulent, literatissimumque Virum labori huic præ multis aliis parem esse, ex permultis præclarisque documentis jam satis intelligatur.

ENCHIRIDION ALCHYMICO - PHYSICUM, sive Disquisitio de Menstruis universalibus, vel Liquoribus Alcabestinis Philosophorum, illorumque æque ac tincturæ Lapidis Philosophorum, nec non viarum, ad tincturam metallorum ducentium, distinctam cognitionem generatim suppeditans, &c. adornatum atque editum a RUD. JO. FRID. SCHMIDIO, Med. D. & Practico.

Jenæ, ex officina Buchiana, 1739, 8.

Plag. II.

Amor Chemicæ secretioris, quanquam nostro tempore nimium neglectæ contemptæque, Doctiss. Autorem incitavit, ut in gratiam tironum componendi hujus libelli consilium suscipere. Quamvis enim ingenue fateatur, ne sibi quidem ipsi perfectam Alchemiæ cognitionem, adeoque nec ejus aliis tradendæ facultatem & vires, esse; nefas tamen putavit, quæ intelligit, & memoria comprehendit, aliis invidere, omnia
ca

ea silentio præteriturus, quorum recensionem sua, ut ipse ait, ignorantia, aliæque rationes, prohibuerunt. Historicam igitur tantum & generalem Alchemiæ notitiam tironibus pollicetur, sine qua, ipse suo damno expertus est, multum temporis, sumptuum, & laborum, præter alia incommoda & pericula, in cultura hujus artis frustra consumi. Neque is male scopo suo satisfecisse, & quæ in Chemicorum libris obscure, ut vulgo notum est, & confuse disjecta reperiuntur, bono satis ordine, & explicite, ad faciliorem intelligentiam, edisseruisse nobis videtur, quando in præfati ex vasto artis ambitu menstrua, ut vocant, universalia, sibi exponenda delegit, ea tamen ipsa occasione nonnulla alia, quæ huc pertinent, momenta *αἰς ἐν ἀναπόδω* attigit, ut saltem qualemcumque historicam laborum Alchemicorum notitiam exinde a tironibus hauriri posse existimemus. Constat libellus *sedecim Capitibus*. Initio Autor etymologiam, synonymiam, & divisiones, itemque definitionem, mensruorum universalium exponit, quarum hæc postrema, quoniam summam præcipuorum momentorum, quæ toto volumine fufius atque enucleatius explanantur, continet, ipsis Autoris verbis hic a nobis excerpatur. Ait vero ille, *menstruum universale esse liquorem, arte chemica productum, salino-sulphureum, concentratissimum, nitrosæ indolis, omnibus trium nature regnarum subiectis homogeneum, consistentiæ quodammodo viscosioris, seu oleosæ, volatilem tamen atque non corrosivum, corpora solidiora apta seu aptata sub artificiosis enchiridibus rite applicatis non solum radicaliter solvere valentem, sed etiam ex iisdem omnibus quintam essentiam, sub legitima artificis administratione, salvam atque incolumem sequestrare potentem, propria sua virtute, seu radicaliter solvendi potentia, integra & immutata manente.* Omnia hæc latius deinde, ut jam diximus, singularibus Capitibus deducit, atque hinc in originem ejusmodi menstrui universalis inquirens, illam ad veteres Ægyptiorum Sacerdotes refert, nixus autoritate Codicum, ab istis relictorum, & in Bibliotheca Vaticana adhuc asservatorum. *Paracelso* autem *Helmontio*que primam istius publicationem adscribit; tum ejusdem essentiam, immutabilitatem, homogeneitatem absolutam & respectivam, fa-

porem, consistentiam, virtutem, efficaciam, cum rationibus, cur medicina universalis ex auro quærat, objecto, modoque agendi, item menstrua universalis, & respectively talia, menstruorumque universalium usum, explicat, neque minus, varias vias esse, quibus ad Tincturæ præparationem perveniri queat, asserit, quas tamen vario respectu in certas classes distribuere liceat, ut hinc via blanda vel violenta, longa, brevis, vel brevissima, humida vel sicca, universalis, vel particularis, dicatur. De Tincturis & Lapide Philosophorum, eorumque discrimine, quædam commentatus, ubi ad præparationem & applicationem menstruorum universalium procedit, coram Deo affirmat, præparationes, seu processus, menstruorum universalium cujuscunque generis dudum typis mandatos, atque in lucem editos esse, summum vero Numen plurimos lectores tanquam indignos excœcare, ut oculati non videant, atque se ipsum etiam, si omnia Chemiæ sublimioris mysteria cognita haberet, ea tamen soli Deo revelanda relicturnum, adeoque hic prætermittendum potius silentio, quam in artis dedecus propalatum esse. Unde potius ad extremum nonnulla de menstruis siccis & vulgaribus disputat, & Appendicis loco Epistolam quandam Joannis Trisbemii, Abbatis, ad Germanum de Gany datam, subneçit.

Kurze Einleitung zur Geometrie, ic.

id est,

BREVIS INTRODUCTIO AD GEOMETRIAM theoreticam, in usum studiosæ juventutis in Gymnasio Petropolitano.

Petropoli, ex officina Academiæ Scientiarum, 1740, 8.

Plag. 17 $\frac{1}{2}$, cum 24 Tabb. æn.

Vir Clarissimus, *Georg. Wolfgang Krafft*, Academiæ Scient. Imp. Membrum, & Professor Physices, Gymnasii Academici Inspector, hujus Compendii Geometrici Autor est; qui in Præfatione singulare Imperatricis, novissime defunctæ, *Anna*, Edictum laudat, universis civibus suis Geometriæ studium serio commendantis,
 nec

nec præmia solum iis clementissime proponentis, qui in hanc scientiam seduli incubuerint, sed & graves negligentibus poenas minitantis. Ipse libellus, non aliter, quam in Paragraphos, distributus, qui satis ampla Scholia adjuncta habent, ita curate & luculenter elementa Geometriæ theoreticæ exponit, ut neutiquam dubitare liceat, quin & Gymnasia Petropolitani alumnis, quibus eum Autor potissimum destinavit, & multis aliis, insigni usui sit futurus. De cetero, ne plane nihil afferamus, quod exempli loco esse possit, ex Scholio Paragraphi tertii annotandum arbitramur, in Russia gradibus singulis Æquatoris 104 $\frac{1}{2}$ Verstas, singulis Verstis 500 Sarschinas, & singulis Sarschinis 3 Arschinas, tribui, quæ 7 pedibus Londinensibus respondent, ita, ut Arschina 2 $\frac{1}{2}$, Sarschina 7, & Versta 3500, pedes Londinenses complectatur.

EXPERIMENTORUM PHYSICORUM
præcipuorum brevis Descriptio, in usum Auditorum suorum edita a GEORG. WOLFFG. KRAFFT,
Acad. Scient. Imp. Membro, & Professore
Phys.

Petropoli, typis Academiæ, 1738, 8.

Plag. 17 $\frac{1}{2}$.

Cum experimenta physica, quæ in sic appellatis Curfibus experimentalibus oculis spectatorum subjici solent, in magnum hodie numerum accreverint, præcipua eorum colligenda Autor Clarissimus, in usum studiosæ juventutis Russicæ, existimavit, ut non solum in lectionibus ipsis melius intelligerentur, sed etiam, accedente repetitione, commodius revocari in memoriam, possent. Ordinem autem & methodum secutus est hujusmodi, ut primo loco experimenta mechanica, deinde hydrostatica, aerometrica, hydraulica, porro ea, quæ ad ignem, lumen, calorem, & frigus, spectant, deinde magnetica, porro acustica, & postremo miscellanea quædam, seu varia, succinctis positionibus tradat, Scholiisque luculentis illustret. Schematismis utitur nullis, quippe in ipsis lectionibus suppleendis. De cetero

Y y 2

ex,

ex optimis eum fontibus hausisse, & laborem suum ad tyronum captum studiose accommodasse, fatendum est.

LA CONSTITUTION UNIGENITUS AVEC
des Remarques, &c.

id est,

CONSTITUTIO UNIGENITUS CUM
*Animadversionibus, in quibus ostenditur discrimen, quod
intercedit inter Jesuitarum doctrinas & inter doctrinas
Sanctorum Patrum, quæ continentur in propositionibus
Patris Quesnelli.*

Trajecti ad Rhenum, sumptibus Societatis, 1737, 8.

Plag. II.

Libellus complectitur Admonitionem proœmialem, Præfationem, ac posthæc Constitutionem ipsam *Unigenitus*, cui e regione additæ fuerunt propositiones *Quesnelli*, ut appareat, quo jure eæ sint damnatæ. Singulis propositionibus subjunguntur annotationes, e sacro Codice & vetustissimis Ecclesiæ Christianæ Patribus contextæ, ad propositiones *Quesnellianas* defendendas ac corroborandas. In Admonitione demonstrantur tria, 1) libellum, *la Constitution avec des Remarques*, perplacuisse fidelibus inter omnia illa scripta, quæ adversus Constitutionem *Unigenitus* in lucem fuerint emissæ, id quod ex multitudine editionum perspiciatur; 2) Constitutionem *Unigenitus* fuisse concinнатam ad errores Jesuitarum autoritate roborandos; 3) & eapropter in hac editione additos fuisse locos celeberrimorum Jesuitarum collatos cum doctrinis S. S. Patrum, quibuscum fecerit *Quesnellius* & Ecclesia Romana genuina. Ex hisce indiciis persese patet, Autorem novæ editionis ex schola *Jansenii* produsse, qui in Præfatione fatetur, quamplurimas esse Diœceses, in quibus

Fig. 5. *absolutio a peccatis* denegetur eis, qui Constitutionem *Unigenitus* haud amplectantur, eique subscribant. Quo animo ipse in

6. Jesuita sit affectus, intelligitur ex verbis ejus, quæ dabimus Latine: *Jesuite, quorum potentia limites respuit, & qui sunt Auctores*

tores Constitutionis Bullatæ, propugnant hæcæ duas impias doctrinas: primam, quod Deus non sit omnipotens ad convertendum hominis animum, quando & quomodo ipsi placuerit, sed quod potius in hominis viribus sit positum, ad frugem bonam redire, reddere se bonum, justum, sanctum, quandocunque vult. Eamque ob causam contendunt, horribili hac regula adducti, absolutionem quibuscunque esse impertiendam, rati, peccatores immutarè animos suos pro arbitratu. - - Jesuitæ contendunt secundo, neminem oportere Deum amare ad ineundam cum ipso reconciliationem in Sacramento penitentiae, nec, ad ipsum referendas esse actiones omnes, putant, rati, satis esse, si Deo seruiatur ob metum infernalium pœnarum, peccatoresque, qui aliam animi conformationem haud afferunt ac metum prolabendi in illas pœnas, licet ipsos criminum suorum haud peniteat, esse nihilo minus in eo statu positos, ut recipere absolutionem, & admitti ad sacram cenam, possint. Hanc doctrinam Autor vocat execrabilem, additque, propositiones Constitutionis esse inflexas, quibus amor Dei commendetur, & quibus significetur, metum illum ad mentem mutandam haud sufficere. Jansenistæ e contrario putant, sese e sacris literis & doctrinis per manus traditis esse convictos de eo, quod pietas sit integra reformatio cupiditatum nostrarum, & renovatio, cujus fons & principium sit amor erga Deum super omnia. Ipsi a peccatoribus hunc amorem exigunt, ut gratiam reconciliationis illius queant eis impertiri. Eo fine tempus explorationis sumunt, quo certiores reddantur de vitæ emendatione, & ut sensu impotentiae spiritualis eos adigat ad confugiendum ad Deum, ut ab ipso per Jesum Christum vires gratiæ, natura superiores, recipiant. Autor largitur, gratiam justificationis quidem amitti posse, esse tamen stabiliorem & constantiorem opinione magistrorum Theologiæ moralis admodum laxæ. De Jesuitis ipse sic pronuntiat: *Ipsi absolutiones sacrilegas impertiunt peccatoribus, qui callum obdlexerunt, fovent illoꝝ falsam & damnabilem securitatem, & impediunt illos, quo minus ad solidam conversionem & genuinam justitiam perveniant.* Docet idem, jam illud adesse tempus, quo & ipsi electi fere ad aberrationes a veritate prolabantur. Ipse de definitivis Pontificum

- Romanorum ita sentit: *Papa & plurimi Episcoporum non semper loquuntur nomine Ecclesie, precipue quando ipsi in definiendo non observant regulas ab Ecclesia perscriptas. Papa Liberius cum Conciliis duobus numerosis & fere omnibus orbis Episcopis subscripsit condemnationi Athanasii & *ὁμολογίας Verbi*. Papa Honorius cum duobus Conciliis & omnibus Orientis Patriarchis decisionem formavit, heresi Monothetarum faventem, excepto unico refragante Sophronio, Monacho. Addit, *Sfondratam* & Jesuitas existisse Constitutionis controversæ autores; *Benedictum XIII* multos errores in ea obvios detestatum esse, Constitutionis affectatores inter sese dissidere de momento ejus susceptæ, & de sensu Constitutionis ipso; per arcanas artes Bullam Romæ fuisse extortam, & Galliis obrusam, Constitutionem esse *mysterium iniquitatis, textum per factionem Jesuitarum, ad imponendum Ecclesie*; miracula Abbatis Paris Diaconi, ad S. Medardum humati, esse vera;*
12. per Constitutionis sensum naturalem subverti omnem religionem; doceri in Constitutione, fidem in Jesum Christum haud esse ad salutem obtinendam necessariam, gratiam ex lege impetrari; Anticonstitutionistas tractari ab adversariis eadem ratione, qua Christus & Apostoli ejus a Sacerdotibus primariis fuerint excepti; a *Paulo V* in congregationibus *de Auxiliis* errores *Molina* de gratia & prædestinatione gratuita esse condemnatos, qui tamen in Constitutione triumphant; Jesuitas addere sua dogmata plebi, excepto Pelagianismo, quem instar articuli dogmatici audacter proferant.
14. Autor passim, ubi doctrinas Jesuitarum produxit, eis adjungit errores Pelagianorum, ut consensio pateat ubique.
15. Jesuitas, *Casnedium*, *Franconinum*, & *Sfondratum*, acriter reprehendit, tanquam doctrinarum Ecclesie corruptores, *pag. 4*. Errorem *falsi* in Constitutione notat *pag. 8*. Libertatem Ecclesie Gallicane per Episcopos inibi & Constitutionem esse violatam credit *pag. 8, 13*. Cardinales duos, Constitutionis approbatores primos, *Fabronium* & *Tolemæjum*, fuisse Jesuitarum baculos, illum vero Cardinali *Noallio* jam olim iratum, docet *pag. 14*. Addit, propositiones 29, 59, 100, esse mala fide *Noallio* suppositas, truncatas quippe & mutilatas. Parallelismum inter doctrinas Jesuitarum & Pelagianorum videmus fuisse institutum
- pag.*

pag. 18, 24, 34, 50, 89, &c. Autor pag. 72 hanc interjicit interrogationem: *Non possumus, quin queramus, cur Jesuitæ tam benigne salvari posse credunt hæreticos, Turcos, & Deistas ipsos, & tam implacabiliter condemnant Appellantes.* Jam nosti, Lector, ex ungue Leonæm. Excommunicationem Pontificis Romani distinguit in justam & injustam, &, ob hanc ecclesiæ neminem esse exfortem, docet. Pastores Ecclesiæ debent ex ipsius opinione esse disjuncti a dominatu in conscientias. Veritatum prædicationem factam fere esse incognitam, contendit cum *Quesnellio*. Fideles interdum tractari velut separatos ab ecclesia, negat *Constitutio Prop. 97*, Autor autem comprobat ex *Act. IV, 11, Jo. XVI, 2, 4*, & ex Concilio Aquisgranensi, A. 816 celebrato, *Lib. II Cap. 37*. Constitutio passim pernegat, confessores veritatis cœlestis exagitari persecutionibus. Autor vero putat, id corroborari posse Jesuitarum exemplis. Ad évitanda perjuria *Augustinus* suadet, ut abstineamus prorsus ab omni jurejurando. Docuerat *Quesnellus*, ad ea fugienda opus esse, ne juramenta in ecclesiis reddantur communia. Verum nihilo minus hanc *Quesnellii* sententiam videmus condemnatam *Prop. III*. Autor tandem disquirat indolem condemnationis quinque Articulorum *Jansenii*, eamque putat injuste fuisse peractam. Totus tandem in eo est, ut vindicet miracula *Parisi & Russii* adversus innumeras objectiones ac contradicções, sese hinc inde præmuniens judiciis Pharisaorum de miraculorum Christi & Apostolorum splendore. Fuimus satis longi, nec possumus in præsens de Autoris nomine communicare quidquam. Ipsum vero Ultrajecti, quod Jansenistis est refertum, vivere & florere, suspicamur. Judicium nostrum haud interponimus, ne Lectorum ullus de nobis conquerendi ansam sibi datam fuisse arbitretur.

Pag. 171
seq.

177.

179.

181.

184.

187 seq.

192.

195 seq.

217 seq.

TRAITE' DE LA DISSOLUTION DU MARIAGE pour cause d' impuissance, avec quelques Pieces curieuses sur le meme sujet, &c.

hoc est;

TRACTATIO DE DISSOLUTIONE
matri-

matrimonii ob impotentiam, cum diversis Opusculis curiosis de eodem argumento.

Luxemburgi, apud Joannem Mariam van der Kragt, 1735, 8.

Plag. 15 $\frac{1}{2}$.

- L**ibellus constat Præmonendis, Præfatione, argumenti tractatione, exemplis controversiarum & decisionum in hac causa illustrium, & Indice. Quantum per verecundiam fieri potest, delibabimus ex omni tractatione potiora. Tractatio ipsa attribuitur calamo viri, Jus Civile & Canonicum callentis, magistratus, & Parlamento Galliarum cuidam assidentis coryphæi; effert vero modum procedendi in curiis ecclesiasticis Galliæ, in quibus mulieres dissolutionem matrimonii sui ob impotentiam maritorum expetendam declarant. In Præfatione Autor conatur defendere foeminas illas, quæ sese deprehendunt obstrictas ad actionem eam intendendam maritis suis, totusque in eo est, ut removeat *Petri Bellii* aliorumque objectiones, credentium, accusationes ejusmodi cum pudore foemineo in concordiam ire haud posse. Ipse præcipue ostendit, matrimonium cum impotente contractum ipso jure esse & nullum & invalidum. Consentit *Novella Leonis 98*, Jus Canonicum, & Doctorum Juris universitatis omnis. Obscuritatem, quam doctrinæ huic offundere tentavit Autor *Bibliotheca Canonica Tomo II pag. 81*, discussit ac dissipavit Autor libri: *les conferences ecclesiastiques de Paris sur le mariage, Tomo III Lib. III Conf. I §. 4*, ne quid dicamus de *Joanne Georgio Simone*, cujus libellus de *Impotentia conjugali* in omnium fere manibus versatur. Stare quidem possunt conjugia inter impotentes, si uterque conjugum veneream rem haud appetat, & commercio utatur mutuo, quale solet esse inter sorores. *Cap. 4, 5, Extr. de Frigid.* Nostri vocant conjugium ejusmodi *Kappaunen-Hochzeit*. Si qua vero contrectatio venerea acciderit inter eosdem sine ullo matrimonii usu naturali, illa ipsa peccati loco est habenda. Dominus de *S. Berve* id copiose demonstravit in *Caf. consc. Tomo II pag. 349, 538*. Conf. Autorem libri *les Conferences Tomo II Lib. I Conf. 5 §. 2*. Conjugia certe frigidorum haud facile permittuntur, vel si mas est spado vel
- evnu-

evnuchus, præcipue quando fœmina est juvenis, nec jurejurando interposito omnem libidinis veneræ appetentiam a sese remove-re valet. Extra hosce casus matrimonia ejusmodi minus legitima, minusque valida, existimantur, siquidem evnuchi sunt maximi mulierum amatores, & uxoris, si quam ducunt, accendunt libidines veneræ, quibus haud sufficiunt extinguendis. Ejus generis conjugia edisseruit *Ant. Gomez in Leg. Tauri 30 n. 34.* Simile quoddam conjugium est obvium in historia domi-næ de Argenton, Henrico IV in Gallis regnante, florentis. Et quem fugit illud, quod *Alphonfus VI*, Rex Portugalliæ, iniit, & A. 1668 dissolutum vidit, matrimonium? Confer *Siracidem XX, 3.* Injustum sane est, fœminam hujus commatis conjugio adstringere, injustius vero, eam in eo retinere, siquidem ipsa in vetitum nitetur, cupietque negata. Addit Autor hanc quoque rationem, quam vulgo laudant, scilicet *propagationem prolis esse primam & naturalem & legitimam causam nuptiarum*, quæ jam *Augustini* fuit opinio de *Conjugiis adulterin. Lib. II n. 12.* Romani jam formulæ nuptialis contractus hanc clausulam inseruerant, *liberorum procreandorum causa.* Cessat hic finis in matrimonio cum viro impotente conciliato. Præterea matrimonia per tolerantiam Dei sunt omnino remedia adversus incontinentiam. At hic quoque finis in matrimonio ejusmodi nequit obtineri. . Ecquis ignorat, contractum esse invalidum, qui cum minimo dolo personali est conjunctus? Illi igitur, qui dissolutiones ejusmodi matrimoniorum dissuadent, non possunt, quin hisce argumentis robur suum inesse fateantur, licet reantur, modestiam fœmineam oportere id tegere silentio perpetique, quod ex legibus ipsis reddit matrimonia & irrita & invalida. Docet Autor e contrario, haud suppetere hujus modestiæ ulla rationes, siquidem fœminas haud dedecet nuptias iterum tertiumque contrahere, maritis defunctis. *Tageravius & Badius*, ille in *Discours de l'impuissance Cap. 4*, hic in *Distion.* sub voce *Quellenec*, modestiam illam propugnant, rati, fœminam, quæ queratur de impotentia mariti, publice id confiteri, quod continentiam servare haud possit. At ea ratio plus justo evincit, si quid probat. Fatentur enim peræque mulieres viduæ, quæ

Pag. 8.

9.

10.

11.

12.

13.

- matrimonia ineunt nova, sibi cum continentia haud penitus convenire. At nulla hinc proffuit ignominia, nulla levissime notæ macula. Quidni virginibus nupturis eadem confessio obest? Quidni eam ob confessionem abstinent a nuptiis fœminæ, quotquot existunt, universæ? Ea, quæ viro est nuptura, continentia illi nuntium reinitit; illa contra, quæ marito intendit actionem impotentia, vinculo conjugali cupit liberari ita, ut incertum sit, an nuptiis novis sit locum datura. Virtutis proprium est, occasionem periculi peccatique evitare, immo tollere. Objectionem deinde Autor aliam examinat & dissolvit. Eam putat *Balius* perfrictæ frontis esse, quæ sese diversis examinibus offerat; quæ id exigant, ut interrogationes iterentur, personæ in angustiis naturæ perlustrentur, & nonnunquam ad congressum Hymenæo sacrum condemnentur celebrandum. Au-
16. tor ex adverso repetit illa *Ambrosii*: *Omni necessitate major necessitas est salutis*. Præstat, semel in vita videri minus verecundum, quam æternum damnari. Præstat, sequi libertatem, a Deo & Canonibus ecclesiasticis indultam, quam exulceratæ conscientia spiculis esse obnoxium. Itane Patres doctoresque ecclesiæ rationem pudoris fœminei, ejusque justæ & decentis, plane abjecerunt, largiri, eam matrimoniorum dissolutionem non solum esse permissam, sed justam quoque & divinam? Id, quod ad inspiciendum ventrem pertinet, impudentiæ notam haud comprehendit, siquidem *Clemens Alexandrinus Strom. VII, 16*, & *Suidas* in voce *Jesus*, tradunt, ipsam *Mariam Oculorum* huic inspectioni haud repugnasse. Et quis nescit, Canonem, e *Cypriano* decerptum, & decreta Juris Canonici permittere ejusmodi inspectionem, si fœmina nuptura, antequam nuptiæ effectui dantur, vitæ sese addixerit religioſæ? Vide *Can. Quodsi penitentiam 3 Caus. 27 Quest. 1 & Cap. 2 Extr. de Convers. conjugat*. Nonne mulieres ostendere solent partes, quas verecundia nominari prohibet, obstetricibus, medicis, & chirurgis, ne corpus pereat? Quanto magis inspiciendam præbere poterunt corporis partem quandam, ne anima perpetuo flagret ignibus illicitis, vel salutis sempiternæ damnum faciat? Fac, mulieres nonnullas ad abusum traxisse illum inspectionis ritum, maritisque nondam impotentibus

bus litern intendisse dolosam, nonne nihilo secius usus stabit in-
 violatus? Frustra sunt, qui rationibus & Autorum sententiis cu-
 mulatis docent, pudorem esse maximam mulierum virtutem. Pag. 20.
 Et cur pudeat quemquam, eas corporis partes, urgente neces- 21.
 sitate, ostendere, quas nemo, sex annos natus, ignorat? Sua-
 dendum potius est foeminis ejusmodi, ut ipsa perito ac sapienti
 direttore utantur, qui ipsas doceat, an inviolata conscientia 23.
 in matrimonio permanere possint, nec ne. Canonistae peritiores
 docuerunt, foeminam, quae impotente utitur & frigido marito,
 oportere, si uratur Hymenaei caeco igne, causam suam ad magi-
 stratus deferre, tantum abest, ut credant, eam pudore foemineo 24.
 ab hac actione prohiberi. Consensit ipse *Balius* sub voce *Por-*
tugal Obs. 1, licet alibi secus senserit. Haec sunt ea, quae expo- 25.
 nuntur in Praefatione, & quae compendiose repetenda esse duxi-
 mus de re magni momenti, & cujus in utramque partem ex-
 stant philosophicae disputationes. Excipit Praefationem tracta-
 tio ipsa, quae, quid in Galliis usu receptum sit ratione actionis
 illius, de qua dicimus, exponit. Erimus hic breviores. Ju-
 dices eam disceptant ecclesiastici, decisionem conformantes
 Constitutionibus Canonicis. Judicis est, in hac causa nullam non 28.
 adhibere circumspectionem, nihilque omittere, quod explo-
 randae veritati consentaneum videtur. Haud quidem exigitur 30.
 a judice, ut exploratissima & verissima tantum sequatur. Suffi-
 ciunt saepius legitimae praesumptiones *Extr. de Frigid. Cap. 5, 6*. Si
 rationes praesumptionesque in utramque partem sint aequae proba- 33.
 biles, id est, *in dubio*, tum *pro matrimonio* haud dissolvendo est
standum. Dissolutio autem haec fit modis. Officiolatus (Con-
 sistorii ecclesiastici) Assessores, ni Praeses, interrogant maritum &
 foeminam; postulant, ut haec de impotentia mariti nuncupet jus- 34.
 jurandum. Mariti contra est, si jurejurando velit intercedere,
 ut suam probet Assessoribus virilitatem, secundum *Justiniani* 35.
Novell. 22 Cap. 6, ac sese praebat inspiciendum. Quo facto, in-
 spiciunt adyta Hymenaei foeminea, qui huic officio vacant. Prior
 inspectio convincet Officiales, maritum 1) aut esse impotentem,
 2) aut signa fuisse virilitatis deprehensa, 3) eaque vel dubia, vel 36.
 certa. In casu primo locus datur conjugio dissolvendo. Ex-

- ceptionem vero interponere potest maritus tum contra eos, qui
 Pag. 37. de impotentia judicant, tum contra ea, quæ pro signis impo-
 tentiæ habentur, & nihilo secius in Medicorum scholis adhuc sunt
 38. controversa. Quantum ad evnuchos attinet, ipsis haud permit-
 titur ulla hujus speciei exceptio. Impotentia signa hæc solent
 constitui, 1) si nulli testes appareant, nec de reliquo fœcunditas
 sese exserat, vel ejus signum, 2) si penis existat sine motu ad
 45. cõpulam. Solent Parisiis inprimis consulere *Pquli Zacchia*
Quæstiones Medico-legales. Si signa sint ambigua, maritus nec
 condemnatur, nec absolvitur. Canones suppeditant viam du-
 47. plicem, quæ pleniorē notitiam exhibeat. Præcipiunt, ut con-
 juges triennium in matrimonio transegerint. Postulant iidem,
 ut fœmina inspiciatur, & quidem, si nupserit viro tanquam vir-
 go vel quasi, virginitatis indicia explorentur. *Antonius Hottomannus*,
Vincentius Tageravius, & *Hericurtius*, huic inspectioni tol-
 48. lendæ diligentiam calami adhibuerunt omnem. Autor contra
 it demonstratum, inspectionem illam esse nec illicitam, nec inu-
 tilem. Exstat Epistola *Cypriani*, in qua sic docetur: *Inspiciantur*
 50. *virgines ab obstetricibus diligenter*. *Ambrosius* non dissentit
 55. *Epist. 46*, seu *Lib. VI Epist. 1*, nec *Cujacius* in *Cap. Proposisti 4*
Extr. de Frigid. Quæri solet, an inspectio debeat præcedere
 62. cohabitationem. Autor, casibus tribus bene expensis, contro-
 74. versiam enodat. Si post cohabitationem novam, a judicio Offi-
 cialium imperatam, uxor manserit virgo, matrimonium est dis-
 solvendum, ita tamen, ut fœmina juret, sese nihil impedimenti
 78. posuisse marito, rem cum ipsa habituro. Impotentia datur spe-
 cies haud una. Nonnunquam usu venit, ut virga laboret crassi-
 tie turgida nimis. Potest etiam quis esse potens respectu hujus
 85. fœminæ, qui cum altera quadam coire haud potest, verbi causa,
 nimis arcta. Si fœmina manserit virgo, divortio est locus. *An-*
 90. *tonii Hottomanni liber de la dissolution du mariage par l'impuis-*
sance & froideur de l'homme ou de la femme paradoxis laborat,
 ideoque hic sub examen vocatur. *Vincentius Tageravius* A. 1611
 edidit Parisiis librum: *Discours sur l'impuissance de l'homme &*
 93. *de la femme*, anno sequenti auctum ac recusum. Uterque com-
 mercium conjugale, ab Officiolatu præscriptum, rejecit, eoque
 nomine

nomine hic refutatur. *Bellius* erravit, cum *Tageravio* dignitatem Advocati Parlamenti Pariſienſis adſcripſit. Congreſſum venereum, ab Officiolatu injunctum marito, Noſter copioſe adverſus utrumque ſcriptorem vindicat. *Joannes Andreas* medio Seculo XIV illum jam ſtabilitum ivit & approbavit, licet *Hottomanno* aliter fuerit viſum. Ipſe congreſſus in conſuetudinem tranſiit per Italiam, Belgium, Angliam, aliasque terras, nec dici poſſe plane inutilis. Sunt tamen abusus ab eo diſjungiendi, qui hic ſummatim recensentur. Negat tandem Autor, Regem Galliarum hunc congreſſum poſſe regia ſua autoritate tollere, cauſatus, ea, quæ ad Sacramentum matrimonii ſpectant, ſpiritali jurisdictioni eſſe innexa. Ex exemplis nonnullis, ad calcem libri rejeſtis, nihil decerpemus in præſens, tum quod ea ſint ſpecialiſſima, tum quod epitome noſtra fere e carceribus ſuis procurrerit. Id vero diſſimulare haud licet, Autorem eo ordine & perſpicuitatis candore ſatisfeciſſe argumento ſuo, ut nec ſoliditas brevitati, nec brevitatis officiat perſpicuitati. Adeo omnia ex ſubæcto judicio & peritia recte digeſta profluxerunt.

Pag. 93.

97 ſeq.

130.

SIGISM. FAC. BAUMGARTEN, THEOL.
Doct. & Prof. Ord. Programmata, cum Appendice
Epistolærum. Collegit & digeſſit GOTTHILF
CHRISTOPH. BAKIUS, Pædog. Reg.
Collega.

Halæ Magdeburgicæ, impenſis Jo. Andr. Baueri, 1740, 8.
 Alph. 1 plag. 1.

In Præſatione Editor ſignificat uſus maximos, quos eruditi & alii homines ex cultura Latinæ linguæ capiunt, præcipue Academiam Halenſem prædicans, eo quod ipſa ſemper viris venuſtioris ac terſioris Latini ſtili ſtudioſioribus abundaverit, quorum ex numero in cenſum veniant *Chriſtophorus Cellarius*, *Schulzius*, *Heineccius*. In S. Rev. *Baumgartenio* id laudat vehementer, quod hic de rebus divinis atque theologicis pure, perſpicue, ornate, & Latine, diſſerere ita inſtituit, ut quiddam ſane portenti ſimile id eſſe videatur. Nec inſiciari

Z z 3

aude-

audemus, in Programmatibus & Epistolis, hic in lucem emissis, ubique in sensus incurrere atque sese commendare insignem suavitatem, numero oratorio junctam, tersumque & castum Latinitatis genus. Opusculum ipsum tripartitum procedit. Primam partem Programmata Academica, funebria, ceteraque, ad festorum dierum solennitatem celebrandam conscripta, sibi vindicant. Partem secundam occupant Programmata scholastica, argumentorum selectu, verborum nitore, ac elegantia, maxime jucunda, omnibusque numeris absoluta. Præfuit enim Vir S. Rev. olim maxima cum cura summaque fide numerosa Orphanotrophei juventuti. Tertia Pars constat literis, quæ ad Disputationum solennia fuerunt conscriptæ. Hæc libri est summa. Scenam aperit Programma, quo mors ac funus Ven. *Joach. Justi Breithaupti* indicitur. Elogiis affluit id scriptum, ac Ven. *Breithauptum* in comparationem cum *Augustino* adducit. Habes hic simul, Lector, curriculum vitæ, quam ille *Breithauptus* quondam transegit, desumptum maximam partem ex biographia, quam Ven. *Breithauptus* conscriptam a sese ediderat. Causam, cur ille dimiserit ludi literarii Wolferbüttenlensis Conrectoratum, novimus esse specialiore ea, quam Cel. Programmatis Autor adduxit. Memoratu digna sunt sane hæc verba pag. 44: *Breithauptus fidem non interruptam Deo, cum sacro Baptismatis ritu lustraretur, datam, sancte præstitit, omnemque vitam in piissimis sanctæ religionis exercitiis transegit.* Programma hoc si dixerimus eloquentiæ Latinæ decus, animique bene conformati opus, haud quidem a vero discedemus latum unguem. Programme altero indicta fuit solennitas funebris Professoris Theologiæ Halensis, *Joannis Liborii Zimmermanni*, quem Wernigeroda A. 1702, 3 Nov. protulit, Halberstadtium erudit, Jena formavit, Hala evexit, & A. 1734 extinctum deploravit. Programma tertium est Paschale, succinctam Commentationem complectens *de veterum temporibus memoriæ Christi, vitæ restituti, sacris.* *Paulus* jam videtur Christi redivivi in honorem ferias peragi jussisse *1 Cor. V, 7, 8.* Memoriam Christi, in vitam reversi, quotidianus sacræ coenæ usus in ecclesia primi avi omnino animis infixit. Singuli dies Dominici eandem renovant.

Pag. 18.

57.

79.

runt. Hisce enim coetus Christo collecti convenerunt, sacris operati, *Act. XX, 6, 7, 1 Cor. XVI, 2.* Conf. *Ignatii Epistolam ad Magnethanos §. 9 ex Clementis Alex. Stromat. VII,* nec non *Justinum Martyrem in Apol. II.* Tempus ante & post Pascha proxime exactum Christianis primis creditum fuit Christo redivivo esse sacrum. Inter Pascha & Pentecosten ob memoriam Christi redivivi pie celebrandam jejuniis haud fuit locus, tristitiæ abfuerunt, candidi & læti ierunt dies. Institutioni solennium istorum gravissimas subfuisse rationes, Notter egregie ostendit. Succedit Programmata aliud, quo illustratur tempus spiritus Dei, in primos Christi discipulos effusi, omnium opportunissimum. Plurimus enim undique populus Hierosolymam confluerat. Tempore illo quondam lex promulgata. Cerimonie Leviticæ, solenniter sancitæ, publice debebant luce succedente abrogari. Hora matutina tertia, tanto miraculo destinata, impedivit, ne ulla ebrietatis, vel turbati animi, suspicio oriri posset. Omittimus studio alia, vere & eleganter dicta, quæ excipit *Commentatio historico-theologica de Solenniis Christo nato sacrorum originibus.* Hasce in medio Seculo quarto esse figendas, rejectis spuris aliorum opinionibus, Autor Summe Reverendus solide demonstrat. Sequitur Programmata Paschale, quo verba *Pauli* difficiliora *Rom. I, 4,* enodantur, & adversus *Samuelem Crellium* vindicantur. Demorfos ungues & fidem genuinam spirat hæc tractatio. Succedunt hisce datilibus sacris Programmata scholastica & Epistolæ, in quibus pietas & elegantia fororio vinculo triumphant. Nisi aliunde ingenium optimi hujus ecclesie Lutherane moderatoris comtum, solidum, & stili concinnitate præstantissimum, satis superque effulgeret, hinc ejus certa experimenta capere & haurire, atque in orbis terrarum lucem amoenissimam diffundere, liceret.

Pag. 83.

89.

92.

103.

113.

131.

147.

175.

SIGISMUNDI FRIDERICI DRESIGII,
A. M. & Schol. Thom. Conr. Animadversionum in
FABRI Thesaurum, iterum continuatarum,
Pars altera.

Conf. Supplementorum ad Nova Acta Erud. Tom. IV Sect. VII pag. 259.

ADDEN-

A D D E N D A.

A D S C R I B O. Notatu dignam judico, & Lexico nostro adsciendam adhuc, significationem hujus verbi, qua usus est Cicero in *Verr. II, 43*: *Cognitorem adscribit Sthenio*, hoc est, ut in sequentibus ipse Cicero exponit, in *tabulis scribit & dat cognitorem*.

ÆSTUS. N. 4 dicitur hoc verbum transferri ad animum iratum & tumidum, cupiditate aliqua accensum, amore correptum, & denique confusum atque sollicitum. Quæ prout recte affirmari non nego; sic addo, quantum de animo hujus nominis usum, quo ad *timidos* etiam transfertur. *Silius II, 360*:

ponat formidinis æstus.

Quid? quod *æstus* de animo usurpatus eandem vim apud scriptores mihi videtur habere, quam habet furor, ita quidem, ut quemcunque nimium motum animi sonet ac declaret.

AFFLO. Duplex hujus verbi usus non immerito addendus videtur, quando & de sideribus, & fulminibus, collocatur. *Petronius Cap. 2*: *Nuper ventusa isthac & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque juvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam fidere afflavit.* *Suetonius in Tiberio Cap. 69*: *Tonitrua tamen præter modum expavebat, & turbatiore cælo nunquam non coronam lauream capite gestabat, quod fulmine afflari negetur id genus frondis.*

ALIGER. Ubi a Poetis de sagittis poni consuevit, non annotatum legimus. Habet ita *Silius II, 92*:

Dirigit aligero letalia vulnere ferro.

APOLLINEUS. Admodum notabilis, nec minus elegans, est hujus nominis significatus apud *Ovidium Metam. IX, 454*:
Bybliis Apollinei correpta cupidine fratris.

Hic *Apollineus* idem valet, quod *Gemellus*, uti ipse Poeta *vers. 452* exponit:

Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.

Quem significatum, quo rarius invenimus in scriptoribus, nam Lexica, quod sciam, penitus ignorant, eo diligentius observandum puto.

AR-

ARGEUS. Quando pro *Argivo* ponitur, frustra non in *Fabro* solum, sed & in *Stephano*, quaesiveris. Habet tamen *Horatius Od. II, 6, 5*:

Tibur Argeo positum colono

Sit mea sedes utinam senecta.

Ubi vetus Scholiastes: *Argeo pro Argivo antique dicitur.*

ASSEVERATIO. Vel maxime augeri meretur *Lexicon* notione hujus nominis, de corpore usurpata a *Seneca Controvers. II. Proem.*: *Vultus dicentis lenis, & pro tranquillitate morum remissus, vocis nulla contentio, nulla corporis asseveratio, cum verba velut injussa fluerent.* Quem significatum, haud scio, an primarium esse hujus vocis asseverem.

ASSIGNO. Rara non magis, quam elegans, hujus verbi significatio, in *Fabro* non obvia, est apud *Silium XIV, 498*:

Invento volucrum de more sagittam

Assignat nervo.

ASSUMO. Dicitur etiam de iis, qui comites sibi itineris assumunt, quod Græcis *καταλαμβάνειν* vel *παραλαμβάνειν*.

Vid. *Freinshemius ad Curtium IV, 3, 11*, & ipse *Curtius VII, 5, 21*, alibi. Quod nec *Faber* annotavit, nec *Stephanus*.

AVERTO. De siti hoc verbum legimus in *Silio VIII, 574*:

*Hos venatus alit, iustra incolere, sitimque
Avertunt fluvio, somnique labore parantur.*

BICORNIS. Quamvis hoc nomen minime sit rarum in *Poetis* de fluviis, quibus cornua vulgo adscribuntur, tamen in *Lexico* nostro plane est silentio prætermisum. Ne longus sim, unum adducam *Ovidium Metam. XI, 763*:

Fertur Alexirhoe Granico nata bicorni.

CALCO. Et significatio hujus verbi & constructio adjiçienda est, ubi *contemnere*, *negligere*, notat, & quando cum præpositione *super* adhibetur. Utrumque habet *Apulejus Metam. Lib. V pag. 72*: *Vehementer iterum & sæpius beatos illos, qui super gemmas & monilia calcant.* *Ibidem pag. 88*: *Ut primum quidem tue parentis, immo dominae, præcepta calcare.*

CANTATUS. Duplici hujus vocis usui, a *Fabro* tradito, suo jure additur tertius ex *Silio XI, 448.*

Fussit in immensum cantatas surgere turres.

Ubi *turres cantate* dicuntur lyre cantu extractæ:

CANTUS. De buccinis posuit *Cicero pro Muren. Cap. 9:* *Tegallorum, illum buccinarum, cantus exfuscitat.*

GERA. Poetis hoc nomen non raro in more positum est adhibere de materia, qua navium rimæ oblinuntur, ne aquam recipiant ac defluant. In præsentî sufficit *Ovidius Metam. XI, 514.*

Ibat in arma ratis, multoque erat atrior illis,

Jamque labant cunei, spoliataque tegmine ceræ.

Rima patet, præbetque viam. letalibus undis.

Vid. idem *Metam. XIV, 532.*

CLIVOSUS. Metaphorica huic nomini apponenda insuper est significatio ex *Silio VI, 120.*

Talis lege Deum clivoso tramite vitæ

Per varios præceps casus rata volvitur ævi.

Ubi vide *Cel. Drakenborch*, qui per *difficilis, laboriosus, multis molestiis præpeditus*, explicat:

CONSTANS. De insula quasi firmis radicibus mari imposita reperitur in *Fragmentis Petronii pag. 688.*

Mox illam geminis Deus catenis:

Hac alto Gyaro ligavit, illac.

Constanti Mycono dedit tenendam.

Ubi *Cel. Burmannus* in subiecta annotatione, *rarior*, inquit, hæc significatio.

CONTENTIO. Miror profecto, eam hujus vocis notionem doctissimis Viris animadvertam non esse, qua paria facit cum nomine *comparatio*, cum tamen sic locata inveniatur ab ipso *Cicerone de Offic. I, 17.* Sed, si *contentio* quadam & *comparatio* fiat, quibus plurimum tribuendum officii, principes sunt, patria & parentes.

CONRIGER. Nec hoc nomen de fluviiis annotatum reperio, quo tamen sensu Poetis est perquam familiare. *Ovidius Metam. XIV, 602.*

Corniger exequitur Venoris mandata, &c.

id est, Numicius, Latii fluvius. Vid. Interpretes ad *Ovidium*. eundem *Metam.* IX, 80.

CORNU. In hac voce mihi videtur pon indignum, quod addatur, & *cornua* pariter dici de classe navium, ac de exercitu pedestri. *Silius XII, 367.*

Ac jam diffusus vacua bellator in unda

Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus,

Navali claudens bumentem indagine campum.

CORTEX. De cellulis apum cereis hoc nomen usurpavit idem *Silius II, 219.*

Ad dulces ceras & odori corticis antra

Mellis apes gravida properant.

CUNEUS. Et de navi reperitur apud *Ovidium Metam.* XI, 514.

Ibat in arma ratis, multoque erat altior illis.

Jamque labant cunei.

Ubi videantur interpretes.

DEDUCO. Desideratur elegans ac præne dixerim propria in hoc verbo significatio, quæ est apud *Silium XIII, 223.*

Atque obliqua truncis deducere cornua tauri

Affuerat.

Nam, quando hoc verbum motum e loco ad locum denotat, tunc non tam a præpositione *de*, quam a particula *deorsum*, genuinam suam vim accipit. Certe plerumque utraque tenenda est compositionis pars, si a vera significatione aberrare nolueris.

DEFICIO. Navis etiam deficere dicitur apud *Hirtium Alexand.* 13: *Cæsar Rhodias navas IX habebat. Nam X missis una in cursu littore Ægyptio defecerat.*

DEPONO. Singulari ratione hoc verbum posuisse videtur *Cæsar Civil.* III, 10, 9: *Depositis armis auxiliisque, quibus nunc considerent, necessario populi senatusque judicio fore utrumque contentum.* Ubi locutio *deponere auxilia* idem notat, quod *dimittere copias auxiliares.*

DESTRINGO. Non omissenda fuisset Lexicis, & eorum collectoribus, illa verbi vis, qua significat *leviter vulnerare.* Sic

usurpavit Ovidius XII, 101:

Nec tertia cuspis apertum

Et se praeentem valuit destringere Cygnum.

Vid. idem *Metam.* VIII, 382, & X, 526. Comparentur, quæ paullo supra in *Emendandis* voce *Indestriclus* scripsi.

EFFRENO. Dicitur vix potest, quanto opere miratus sim, quod nec *Fabri*, nec *Stephani*, Thesauris hoc verbum repositum vidi, cum id tamen in scriptore notissimo habeatur. Est ille *Silius*, qui IX, 496:

*Cum ventis positus custos, cui flamina carcer
Imperio compressa tenet, caelumque ruentes
Eurique & Borea parent, Corique Notique
Junonis precibus, promissa haud parva ferentis,
Regnantem. Æolis Vulturum in praelia campis
Effrenat. Placet hic ira exitiabilis ultor.*

Quem quidem locum ideo visum est integrum adscribere, ut cuique integrum esset de significatione verbi *effreno* statuere.

EGERO. Huic verbo & ille significatus est reddendus, quo de tempore collocatur, & *consumere* valet. *Flaccus* VIII, 454:

*Hoc visu contenta mori. Tunc tota quæretis
Egeritur questuque dies.*

EVINGO. Duplex usus in hoc verbo adijciendus est, quorum est alter de navibus apud *Ovidium Metam.* XIV, 76:

*Hanc ubi Trojana remis avidamque Charybdim
Evicere rates, &c.*

alter autem de sole apud eundem *Ovidium d. l. vers.* 769:

*Qualis ubi oppositas nividissima solis imago
Evicit nubes, nullaque obstante reluxit.*

EXTORQUEO. Asserenda & verbo notio, quæ in *Lexico* voc *Extortus* commemoratur de luxatione membrorum. *Seneca Epist.* 104: *Fregit aliquis crus & extorsit articulum.* Vid. *Burmannus ad Petronium pag.* 70.

EXTREMUS. Idem hoc nomen nonnunquam sonat, quod *minimus*. *Cicero pro Flacco Cap. II: Salutem nostram, qua*
spe

spe exigua extremaque pendet, tenuerimus. Vid. *Burmannus ad Petronium Cap. 22 pag. 73 seq.*

FLATUS. Equis tribuit hoc nomen *Silius V, 433:*

*Tumulique & concava saxa
Armorum sonitus statusque imitantur equorum.*

FREMO. Ad metaphoricum hujus verbi significatum inprimis annotandæ mihi videntur locutiones, quæ non indignationem tantum, quod *Faber* præcipit, sed quemcunque strepitum, cumprimis lætum, præ se ferunt. Sic habet *Silius XVI, 337:*

*Conclamant, plausuque fremunt, votique peractam
Majorem credunt præcepto limite partem.*

Virgilius Æneid. IV, 146:

*Inflauratque choros, mixtique altaria circum
Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi.*

De fama quoque usurpavit *Ovidius Metam. XII, 47:*

*Noctæ dieque patent. Tota est ex aure sonanti,
Tota fremit, vocesque refert, iteratque, quod audit.*

FULGURO. Geminus hujus verbi sensus, isque metaphoricus, repetendus mihi videtur. De oratione habet *Plinius Epist. I, 20, 19:* *Non enim amputata oratio & abscissa, sed lata & magnifica & excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat & miscet.* Tum de oculis serpentis idem verbum adhibuit *Silius VI, 220:*

*Percitus hinnitu serpens evolvitur antro,
Et Stygios æstus fumanti exhibilat ore,
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis.*

FULMEN. Frustra quis quæriverit in *Fabro*, improprie usurpatum hoc nomen de apris sævis & cuncta prosternentibus, Supplementum hac in parte dabit *Ovidius Metam. VIII, 289*, de Apro Calydonio:

Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent.

Ibidem X, 550:

Fulmen habent acres in aduncis dentibus apris.

Ibidem I, 305:

*Unda debet tigris, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato profunt velocia cervo.*

FULMINEUS. Idem, quod in voce antecedente monuimus, huic nomini addendum iudico. De apro testis est *Martialis XI Epist. 70*:

Fulmineo spumantis apri sum dente petita.
Vid. *Silius I, 421*. Præter aprum etiam lupo adscribit *Ovidius Metam. XI, 368*:

*Bellua vasta lupus, silvisque palustribus exit,
Oblitus & spumis & spisso sanguine rictus
Fulmineos.*

Gladio adjunxit *Flaccus VI, 230*:

Fulmineumque viris proturbans ingerit enses.

GEMENS. De apro similiter furibundo legitur apud *Silium I, 425*:

Famque gemens geminum contra venabula torquet.
Ad quem locum evolvatur *Drakenborch*, qui, *Sæpe*, inquit, *animalia irata & valida gemere dicuntur.*

GEMITUS. Eodem sensu gemitus bestiis trucibus tribuitur ab antiquis. *Virgilius Æneid. VII, 15*:

*Hinc exaudiri gemitus iræque leonum
Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum.*

Lucanus VI, 688:

Latratus habet illa canum, gemitusque luporum.

Plura dabit laudatus modo *Drakenborch*. Atque hæc quidem eo studiose annotanda duco, quod ne *Stephani* quidem *Theaurus*, novissime editus, ullam fecit hujus significationis mentionem.

GLOBUS. Sanguinis globos vomere dixit *Ovidius Metam. XII, 238*:

*Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque merumque
Vulnere & ore vomens.*

HAMATUS. Unguibus aquilæ dicavit *Ovidius Metam. XII, 563*:

Hamatisque viri laniaverit unguibus ora.

HAMUS. In simili re hoc nomen usurpavit *Ovidius Metam. XI, 342*:

Fecit

*Fecit avem, & subitis prudentem sustulit alig,
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus bamos.*

HUMIDUS. Improprium sub hac voce non legimus significatum. Habet tamen *humida verba Gellius I, 15: Qui sunt leves & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt.*

IMMORTUUS. Non tantum significat *in aliqua re mortuus, sed & super aliquam rem, & quidem cum Dativo, quam construendi formam non legimus in Fabro. Silius XIV, 403:*

*Affixit plectro dextram, nec deinde regenda
Puppe manus valuit, flectenti immortua clavo.*

Ibidem vers. 484:

Pars subnatat unda

*Membrorum, pars extat aquis, totumque per equor
Portatur, rigido, miserandum, immortua rostro.*

IMPEDIO. Conjungendi ratio illa vel maxime annotari meretur, quam nobis exhibet *Cicero pro Muren. Cap. 19: Sed, si nosmet ipsi, qui & ab delectatione omni negotiis impedimur, & in ipsa occupatione delectationes alias multas habere possumus, ludis tamen oblectamur & ducimur.* Nam ex hoc loco discimus, ad veram vim verbi *impedio* constituendam duo requiri, & impedimentum in aliqua re seu occupationem, & avocamentum ab aliqua re.

IMPERIOSUS. N. 3 adjici potest constructio hujus nominis cum Dativo ex *Horatio Serm. II, 7, 83:*

sapiens sibi quo imperiosus.

IMPERTIOR. Singularis hujus verbi ratio apud *Senecam Consol. ad Polyb. Cap. 26: Casare orbem terrarum possidente, impertiri te nec voluptati, nec dolori, nec ulli rei, potes, totum te Casari debes.*

INCIDO. Improprius huic verbo vindicandus est sensus, quo *abrumper* sonat. *Silius III, 78:*

*Si quis forte Deum tantos inciderit actus,
Ut nostro abrumpat leto primordia rerum.*

Ad quem locum Cl. Drakenborch ex Livia & Seneca alios suppeditabit locos.

INCOCTUS. De Mauris calore solis nigris usurpavit *Silius XVII, 633*:

Et Macerum primi, atque incocti corpora Mauri.

Ubi incocti corpora *Dan. Heinsio* sunt *μελανόχρους*, & *Barthio* nigri, quasi colore tincti postmodum incocto.

INCREPITO. Cum Genitivo rei hoc verbum reperitur apud *Silium VIII, 265*:

*Ergo alacer, Fabiumque more increpitare professus,
Ad vulgum in Patres & ovantia verba ferebas.*

In ultimo versu Interpretes desudarunt, & ejus veram sententiam ac lectionem eruere contenderunt. In MSto, teste *Barthio*, est *ut ovantia*. Quod minima mutatione corrigendum putat *Nic. Heinsius petulantia verba*. Cujus vestigiis pressius insistit *Cl. Drakenborch*, ita quidem, ut Poeta his verbis maledicta *Varronis* in Senatum indicasse censeatur. Sed, quoniam non tam de maledictis, quam minis, *Varronis* sententia *Silii* explicanda, & apud *Livium XXII, 38*, conciones hujus ipsius *Varronis* *feroces ac denuntiantes* fuisse dicuntur, mallet, si conjecturae locus est, pro *ut ovantia* legere *minitancia verba*, propterea quod hæc scriptura propius accedit ad MStorum fidem, & ipsum verbum *minitans* de *Varrone* posuit *Silius IX, 267*:

Tum minitans prope describit munera pugna.

Sed forsitan & lectio MStorum ferri posset, si *ut ovantia verba* ita caperemus, ut *Varro* triumphum ante victoriam in Senatu cecinerit, seque jactaverit. Nam, hoc sensu *ovare* Poetis maxime celebrari, notius puto, quam quod quemquam fugiat.

INCUMBO. Eleganter hoc verbum usurpavit *Seneca Troad. vers. 14*: *Excisa ferro est Pergamum. Incubuit sibi.*

Hic enim *incumbere sibi* est *in se ruere*, aut *in cinerem verti*. De aqua in mare influente idem hoc verbum posuit *Seneca Hippolyt. 716*:

*Quis eluet me Tanais? aut qua barbaris
Maotis undis Pontico incumbens mari?*

INGEMISCO. Cum quarto casu compositum hoc verbum habet *Apulejus Metam. Lib. IX pag. 152: Ut hercules ejus vicem ego quoque tacitus frequenter ingemiscerem.*

INSIDO. Elegantissimus verbi usus-occurrit apud *Ovidium Metam. X, 257:*

*Oscula dat, reddique putat, loquiturque tenetque,
Et credit tacitis digitos insidere membris,
Et metuit, pressus veniat ne livor in artus.*

INSPICIO. De iudicibus hoc verbum adhiberi, ex *Fabro* nemo cognoscet. Docet id *Petronius Cap. 15: Flagitabant, uti apud se utraque deponerentur, ac postero die iudex quæ relam inspiceret.* Ubi *Cel. Burmannus pag. 53, proprium, scribit, de iudicibus verbum, quem vide.*

INTERMORIOK. Igni hoc verbum tribuit *Curtius VI, 6, 31: Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere tentabant.*

INTRO. De eo etiam dicitur, quem Deus numine suo replet & afflat sacerdotem. *Statius Achill. I, 513:*

*Jam dudum trepido circumfert lumina motu,
Instantemque Deum primo pallore fatetur.*

INTRATUS. De eadem re usurpatur, quam modo dixi. *Silius XII, 323:*

*Addunt spem miseris dulcem Parnassia Cirrha
Portantes responsa viri, nam læta ferebant
Exaudisse adytis, sacra cum voce teneret
Antrum, & mugiret Phæbo jam intrata sacerdos.*

LABORO. Digna mihi videtur, quæ addatur, hujus verbi notio, quam præter alios ipsi subjecit *Silius VIII, 116:*

Nigro ferte Jovi, cui tertia regna laborant.

LEGITIMUS. Idem valet, quod *ordinarius, usitatus.* *Petronius Cap. 21: Intravere palestricæ quamplures, & nos legitimo perfusos oleo refecerunt.* Ubi *Cel. Burmannus* alia dabit hujus notionis testimonia.

LIBO. Addenda merito est significatio, qua leviter tangere de pedibus usus est *Ovidius Metam. X, 653:*

*Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterque
Emicat, et summam celeri pede libat arenam.*

LITTEA. Quemadmodum hoc nomen a Poetis etiam in singulari ponitur pro epistola, sic & epitaphium, seu titulum sepulcralem, notat apud Ovidium *Metam.* XI, 706:

*Sed neque pugnabo, nec te, miserande, relinquam,
Et tibi nunc saltem veniam comes inque sepulchro,
Si non urna, tamen junget nos littera, si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine, tangam.*

PRUNO. De prunis legitur in Ovidio *Metam.* XIII, 817:

*Prunaeque non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novasque imitantia ceras.*

MERCES. Usuræ notio huic nomini subjicitur ab Horatio *Sermon.* I, 3, 88:

*Qui nisi cum tristes misero venere Calenda,
Mercedem aut numos unde unde extricat amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.*

Ubi vetus Scholiastes: *Mercedem aut numos, usuras aut fortem.*

MEREO. Plane singularis vis inest huic verbo apud Flaccum *VIII*, 431:

Non merui mortemque tuam comitantque tuorum?

Hic enim notat, *merito suo avertere*; quia *Medea Jason* & comites suam omnino vitam debebant.

MILICHUS. Hanc vocem a Latinis civitate donatam plane ignoraremus, si fide Lexici nostri standum esset. Nam, quis Græcis de Diis *Μειλιχος* dicatur, nemini opinor non constare. In Latium vero traductum hoc nomen discimus ex *Silio III*, 104:

*Milichus indigenis late regnaret in oris,
Cornigeram atollens genitoris imagine frontem.*

MODUS. Per quam usitata est Poetis hujus nominis significatio, qua *finem* denotat, quæ Lexico deest. *Horatius Ode II*, 6, 7:

*Sic modus lassæ maris & viarum
Militæque.*

Ad quem locum vetus Scholiastes: *Modus nunc pro fine dicit.* *Virgilius Æneid.* IV, 28:

Scd

Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?
 Vid. idem *Aeneid. VII, 129*, & *Ovidius Metam. VI, 102. Silius XVI, 91:*

*Nam quis erit tandem campis telluris Hiberæ
 Bellandi modus?*

MOROR. Constructum cum præpositione *ab* hoc verbum videre licet apud *Cæsarem Civil. II, 39, 6: Ne hæc quide res Curionem ab spe morabatur.*

NEQUAM. Paria facit cum *abjectus, despectus*, apud *Horatium Serm. II, 3, 94:*

*Quoad vixit, credidit ingens
 Pauperiem vitium, & cavit nil acrius, ut, si
 Forte minus locuples uno quadrante perisset,
 Ipse videretur sibi nequior.*

Hic vetus Scholiastes: *nequior, id est, abjectior.*

OBNUBO. Valet etiam *obnubilo, tenebris involvo.* *Flaccus VII, 584, de tauris ignivomis, quibus Jason fulcos duxit:*

*Bis fulmineis se flatibus infert,
 Obnubitque virum, sed non incendia Colchis
 Adspirare finit, clypeoque illiditur ignis
 Frigidus, & viso pallefcit flamma veneno.*

OBVERSOR. Vim *oberrandi* habet in *Hirtio Alex. 36, 4: Magnam autem multitudinem pecoris intra eas fauces dissipari jussit, paganosque & oppidanos in iis locis obversari, ut, si amicus Domitius has angustias transfiret, nihil de insidiis suspicaretur.*

OCCIDO. De *lucernis* improprie sumitur hoc verbum apud *Petronium Cap. 22: Jam & triclinarches expectatus lucernis occidentibus oleum infuderat.*

OVANS. Variis, quæ in *Fabro* adducuntur, exemplis subjiçi potest illud, quando *flammas ovantes*, hoc est, surgentes & omnia vincentes, dixit *Silius XIV, 448:*

*Inevitabilis error
 Corruptam flammis involvit ovantibus alnum.*

PERLECTO. Hoc verbum solummodo *Ciceronis* loco dubio probatur. Certior est locus *Apuleji Metam. Lib. V*

pag. 73: *Max, perlectante studio pulcherrima visionis, miratur singula.* Quod verbum apud eundem Autorem aliis passim locis, jam non afferendis, observare licet.

PRONUS. Currentibus, qui se protendant, convenire hoc nomen, docet *Ovidius Metam. X, 652:*

*Signa tuba dederant, cum carcere pronus uterque
Emicat.*

Qua de causa & eidem *Ovidio proni lepores* appellantur *Metam. X, 538.*

PULSO. Notandus & ille verbi usus, qui perspicitur ex *Siliio VI, 436:*

*Affixi clypei, currusque & spicula nota,
Ædibus in parvis, magni monumenta triumphi,
Pulsabant oculos: &c.*

RECONDITO. Est etiam *rursus posito caput in strato.* *Ovidius Metam. XI, 649:*

*Morpheus, qui peragat Traumantidos edita, Somnus
Eligit, & rursus molli languore solutum
Deposuitque caput stratoque recondidit alto.*

RECUMBO. Non ineleganter occurrit positum hoc verbum apud *Silium VI, 594:*

*Maxima curarum, restorem ponere castris,
Cui Latium, & moles rerum quassata recumbat.*

REDUCO. Menti quoque jungitur hoc verbum, & *mente reducere*, idem est, quod *animo repetere*, apud *Silium VIII, 136:*

*Postquam illum infelix hausit, quo munera primum
Sunt conspecta, diem, & convivia mente reduxit.*

REFERO. *Referre labores.* *Silio III, 165*, notat, iterum efficere labores & reducere:

*Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
Dardanium, & fama se vorum tollere ad astra
Bellorum meditans, priscosque referre labores.*

EFFICIO. Sanationem vulneratorum hoc verbum, inter alia quoque denotat. *Ovidius Metam. XIII, 172:*

Ergo

*Ergo opera illius mea sunt. Ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum orantemque refeci.*

RENIDENS. Nost tantum de læto vultu & hilari reperitur,
sed & de torvo. *Silius XIII, 375.*

*Haut unquam hoc vobis dederit Deus. Inde minaci
Obtutu torvum contra & furiale renidens
Bellatorem alacer per pectora transfigit enses.*

RENIDEO. Hoc ipsum etiam verbum observandum. pato ex
Horatio Od. III, 6, 12.

*Jam bis Monoeses & Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros, & adjecisse pradam
Torquibus exiguis renidet.*

REPETO. Non negligendam censeo. verbi hujus significatio-
nem, quam legimus apud *Ovidium Metam. IX, 615.*

*Vincatur, repetendus erit, nec tedia cepti
Ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Ubi repetere sonat iterum precibus aliquem adire.*

RESALUTO. Non solum de eo dicitur, qui, a quo prius
salutatus est, vicissim salutatur, quod *Faber* annotavit, sed &
qui iterum eundem salutatur. *Martialis V, 22, 3.*

*Nunc utrumque suo resalutat nomine. Quantum
Cura laborque potest. Scripsit & edidicit.*

RESONO. Valet etiam *resonare facio.* *Virgilius Aeneid.*
VII, 12.

*Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, tellisque superbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.*

Ad quem locum. evolvatur. *Servius.*

RETRACTO. De ædificiis positum idem est, quod *reficib.*
Silius IV, 22.

*Nec vero muris, quibus est luctata vetustas,
Ferre morantur opem, subvectant saxa cavasque
Retractant turres, edit quas longior ætas.*

RENTIUM. De ædificio adhibitum idem valet, quod *ruinum*,
sive *ruina.* *Silius III, 20.*

*Vulgatum, nec cassa fides ab origine fani
Impositas durare trabes, solasque per ævum
Condentum novisse manus, hinc credere gaudens
Consedisse Deum, seniumque repellere templis.*

SINCERUS. Quando de corpore usurpat *Ovidius Metam. XII,*
100, significat illesum, nec vulneratum:

*Tela manu torfit, rursus sine vulnere corpus
Sincerumque fuit.*

SINUS. De intimis terræ recessibus hoc nomen reperitur.

Seneca Troad. vers. 172:

*Cum subito cæco terra mugitu fremens
Concussa, totos traxit ex imo sinus.*

Ad quem locum plura hujus notionis dabit exempla *Gro-
novius.*

SONO. Hoc verbum idem valere, quod *clamare*, seu *magna voce
loqui*, de hominibus nos dubitare non finit *Silius XV, 745:*

*Ductor Agenoreus subit, intorquensque lacertis
Tela, sonat, cobibete fugam, cui cedimus hosti?*

STELLATUS. Raræ notionis nomen hoc occurrit apud *Silium
XIII, 109:*

*His lacera intextus stellatis axibus ogger,
His gravida armato surgebat vinea dorso.*

STUPEO. Cum Accusativo hoc verbum, ut pleraque Neutra,
per præpositionem explicanda, junctum Lexicon nostrum
ignorat. Dabit exempla *Flaccus I, 149:*

Hæc quanquam miranda viris stupet Æsone natus.

Idem II, 620:

Stupuitque fragorem

Canus & occiduis regnator montibus Atlas.

SUBDUCO. Quæ superius V. *Deduco* jam monuimus, ea &
hic teneri etiam atque etiam velim. Nam hoc verbum
vim nonnunquam sustinet istam, quæ non tam a præposi-
tione *sub*, quam ab adverbio *forsum*, seu *in locum altiore*,
ducere. Quod, quamvis Lexicon non habeat, habet tamen
*Cæsar Gall. I, 22, 3: Cæsar suas copias in proximum collem
subduxit.*

SUB-

SUBMISSUS. Eadem compositionis ratio in hoc nomine & ejusdem originis verbo habenda, quam præcedenti vocabulo commendavimus. Nam ignorat Lexicon nostrum eam *submissus* notionem, qua de precantium manibus in cælum sublatis collocatur. *Silius IV, 411:*

Credite submissas Romam nunc tendere palmas.

Ubi Cl. *Drakenborch* ita: *Cum supplicantium consuetudo fuerit manus tollere, submissus hic capiendum pro sursum emissus.* Idem *Silius XII, 640:*

Submissis tendunt alta ad Capitolia dextras.

Ubi pariter legi meretur laudatus *Drakenborch.*

SUBMITTO. Pari sensu hoc verbum reperitur, & *sursum mittere* manus significat. *Seneca Oedip. 226:*

Ut sacrata templa Phœbi supplici intravi pede,

Et pius, numen precatus, rite submissi manus.

Idem *Troad. 708:*

Submitte manus

Dominique pedes supplice dextra

Stratus adora.

Hunc significatum & *submissus* & *submitto* eo diligentius observandum arbitror, quod, licet Cel. *Gesnerus* in Specimine novi linguæ latinæ Thesauri has duas voces, pro varissima lectionis copia, exemplis & numero & delectu reliquorum industriam superantibus illustratas nobis exhibuerit, tamen hunc, quem modo tradidi, significatum plane omisit. Ex quo sane intelligitur, nihil esse difficilius, quam Lexicon conscribere. In quo tamen negotio, quantum ego intelligo, id cumprimis spectandum est, & elaborandum, ut vocum prima significatio constituatur ea, ex qua, tanquam ex fonte, dimanant reliquæ, & origo maxime compositorum verborum etiam atque etiam attendatur, ne significatus ex diversa compositione orti inter se confundantur. Quæ vitia in *Fabri Thesaurio* sunt frequentissima.

SUBSIDIO. Eleganter hoc verbo usus est *Ovidius Metam. X, 283, pro prementi cedere:*

Ten-

*Tentatum mollescit ebur, positoque rigore
Subsidit digitis ceditque &c.*

SUPERINSTREPO. Frustra hoc verbum in tantæ molis The-
sauro, & tot virorum industria congesto, quæsi veris, cum
ejus patronum habeamus *Silium* II, 186:

*Superinstrepit ater,
Es servat cursum perfractis ossibus axis.*

SUPPRIMO. Eodem, quo *submitto*, sensu occurrit apud *Senecam* *Troad.* vers. 261:

*Quoque fortuna altius
Evexit ac laudavit humanas opes,
Hoc se magis suppressere felicem decet.*

TONO. Observanda quoque mihi videtur verbi constructio,
quam habet *Seneca Hippolyt.* 682:

*In me tona, me fige, me velox cremet
Transactus ignis.*

TRABEATUS. Fuit & apud Romanos genus comediarum tra-
beatarum, quarum autor extitit *Cajus Melissus*, qui sub
Augusto curam ordinandarum Bibliothecarum in *Octavia*
porticu suscepit. Testatur id *Suetonius de Grammat. il-*
lustr. Cap. 21, in quo de hoc ipso *Melisso* inter alia refert:
Fecit & novum genus Togatarum, inscripsitque Trabeatas.

VERSUS. Eleganti sensu hoc nomen invenitur in *Silio* VII, 658:

*At Brutus, divo casu turbatus amici,
Ausum multa virum, & spargentem in vulnera sevos
Fraudo fuge calamos, jam nullis cursibus instat
Prendere cornipedis, sed totam pectoris iram
Mandat atrox haste, telumque volatile nodo
Excudit, ac summum, qua laxa monilia crebro
Nudabant versu, transmittit cuspide pectus:*

Ubi *Nic. Heinsius*: *Versus eleganter catenulas vocat, quod
quoquo versum inflecti possunt.*

VITIATUS. Idem etiam sonat, quod *infectus*. *Silius* XV, 116:
Hinc tibi non Tyrio vitiatas murice vestes.

A D

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio IX.

A GENERAL HISTORY OF PRINTING, &c.

hoc est,

HISTORIA TYPOGRAPHIÆ GENERALIS,

ab inventione ejus prima ad annum 1520 & 1550,

Autore S. PALMERO, Typographo.

Londini, apud A. Bettesworth, C. Hitch, & C. Davis, 1733, 4.

Alph. 3 plag. 4.

Cum huc usque nemo unus typographicæ artis historiam sermone Anglicano persecutus sit; Cl. Autor operæ præmium esse duxit, singulari solertia ea colligere, atque in unum volumen referre, quæ *Mallincrotius, de la Caille, Chevalierius, Endtersus, Paulus Pater, Orlandus, & Maittairius*, de hoc argumento notatu digna observarunt. Quorum quidem observationes novis additis auxit. Neque enim solum præstantissimas Bibliothecas Londinenses, Oxonienses, & Cantabrigienses, eo consilio perlustravit, ut typographicæ artis illuminaret historiam, verum etiam Illustrissimi Comites *de Pembroke* atque *de Oxford* diligentissimi *Palmeri* institutum quovis modo promoverunt, atque singulares observationes, ad hoc argumentum facientes, cum eo communicarunt: *Tribus* autem *Libris* hic Commentarius absolvitur. *Primo* de inventoribus artis typographicæ Autor disputat, & libros recenset, qui primum præla exercuerunt.

Ccc

cuerunt.

cuertur. *Secundo* de arte typographica, per omnia propemodum Europæ regna divulgata, disserit, primos uniuscujusque civitatis typographos nominat, & libros, ab iis ad annum usque 1520 typis exscriptos, enumerat. *Tertio Libro* sigillatim fata artis typographicæ in Angliâ ad annum usque 1550 describit; quæ quidem *tertius Liber* cum imprimeretur, Cl. *Palmerus* vi-

Pag. 310. tam cum morte commutavit. Ut ne specimen ex hoc Opere desit, ex *primo Libro* singulares aliquot observationes commemorabimus. Germanis jure meritoque Cl. *Palmerus* inventæ artis typographicæ gloriam tribuit, & suum facit *Laurentii Valla*

8. Epigramma:

Abstulerat Latio multos Germania libros;

Nunc multo plures reddidit ingenio;

Et, quod vix toto quisquam perscriberet anno,

Munere Germanico conficit una dies.

Joannem Faustum, civem Moguntinum, primum inventorem nominat, cujus gener, *Petrus Schæfferus*, artem typographicam novis inventis perfecit, *Joannem Guttenbergium* autem, quæ deinceps Argentoratum concessit, eo tantum nomine ad typographicæ artis inventores referri posse censet, quod *Fausto* numis repræsentatis adjumento fuerit. Neque enim ullum exstare librum, qui *Guttenbergii* nomen præ se ferat, cum numero multi etiam nunc reperiantur, qui a *Joanne Fausto* typis excusi sunt. Eam in rem ad *Jo. Tritheimium* præcipue provocat, qui in *Chronico Spanhemienfi* ad annum 1450 de hoc argumento agit, quod in *Chronico Hirsaugienfi* latius persequitur. Testes etiam appellat *Jo. Nauclerum*, *Sebast. Münsterum*, & *Jo. Aventinum*, quibuscum ipse etiam Imperator *Maximilianus* conspirat. *Joanni* enim *Schæffero*, *Joannis Fausti* nepoti, qui A. 1499 *Livii* Opera typis excubiri curavit, privilegium is concessit, quo reliquis typographis interdicitur libros recudi curare, a

28. *Schæffero* impressos, propterea quod ejus avus primus sit artis typographicæ inventor. In Bibliotheca Vindobonensi *Codex Psalmorum* exstat, A. 1457 impressus, in cujus fine de origine artis typographicæ hoc legitur testimonium: *Præsens Psalmorum Codex, venustate Capitalium decoratus, rubricationibusque*

suffi-

*sufficienter distinctus, ac inventione artificiosa imprimendi ac characterisandi, absque calami exaratione, sic effigiatus, ad Eusebiam Dei industrie est consummatus per Joannem Fust, civem Moguntinum, & Petrum Schœffer de Gernsheim, anno Domini millesimo CCCCLVII, in vigilia Assumptionis. Conf. Petri Lambecii Bibliotheca Vindobon. pag. 989. Eadem verba sub finem Rationalis divinorum Guilielmi Durandi, Moguntie A. 1459 in fol. editi, reperias. Neque minus memoratu digna inscriptio est, quæ Vocabulario Latino, cujus index Catholicon, Moguntie A. 1460 edito, addita est: *Altissimi presidio, cujus nutu infantium lingua fiunt disertæ, quique nimio sæpe parvulis revelat, quod sapientes celat, hic liber egregius, Catholicon, Dominica incarnationis anno MCCCCLX alma in urbe Moguntina, nationis inclita Germanicæ, (quam Dei clementia tam alto ingenii lumine, donoque gratuito, ceteris nationibus præferre illustrareque dignatus est,) non calami, stili, aut penna, suffragio, sed mira patronarum atque formarum concordia, proportionem, & modum, impressus atque confectus est.**

*Hinc tibi, sancte Pater, Nato, cum Flamme sacro,
Laus & honor, Domino trino tribuatur & uno,
Ecclesia laude libro hoc, Catholice, plaude;
Qui laudare piam semper non linque Mariam.*

Deo gratias.

Et in Bibliotheca Comitum de Pembroke, & in supellectile libraria D. Richardi Meadii, Catholicon exstat, cujus modo fecimus mentionem. In exquisitissimo librorum apparatu D. Meadii etiam sunt *Biblia Latina in folio*, quibus hæc verba addita sunt: *Præfens hoc Opus finitum ac completum & ad Eusebiam Dei industrie in civitate Moguntina per Joannem Fust, civem, & Petrum Schœffer de Gernsheim, Clericum Diœcesis ejusdem, est consummatum anno incarnationis Dominica 1462, in vigilia assumptionis gloriose virginis Mariae.* Cl. Autor propugnat, ante hæc *Biblia* aliam *Bibliorum* editionem anno circiter 1450, nulla facta loci, typographi, aut anni, mentione, prodiisse, quorum exempla pro totidem MStis *Faustus* venditarit, & *Tribemii* autoritate tuetur, hæc ipsa *Biblia* primum Opus perfectum esse, quod

prela exercere desit. In Bibliotheca Comitum *de Oxford Officia Ciceronis*, A. 1465 impressa, exstant, sub quorum finem legas: *Præfens Marci Tullii clarissimum Opus Joannes Fust; Moguntinus civis, non atramento plumali, canna, neque area, sed arte quadam perpulchra, manu Petri de Gernsheim, pueri mei, feliciter effeci, finitum an. MCCCCLXV, die IV Februarii.* De reliquo non negligendum videtur, Cl. Autorem *Joanni Regiomontano*, **Pag. 200.** thematico excellentissimo, inter præcipuos typographos locum vindicare; cujus sub auspiciis ars typographica procul dubio ad majorem perfectionem pervenerit. In Bibliotheca enim Illustrissimi Comitum *de Pembroke* exstat *Manilius* in 4, cujus sub finem hæc verba subjecta sunt: *Ex officina Johannis de Regiomonte in Nuremberg.* Licet annus, quo prodiit, nominatus non sit; antiquissimis tamen characteribus exscriptum esse, Cl. *Palmerus* judicat.

MEMOIRS OF THE LIFE AND CHARACTER OF THE
late Earl of Orrery, &c.

hoc est,

COMMENTARIUS DE VITA ET CHARACTERE
Comitis de Orrery, & de familia Boyliorum,
Autore EUSTATIO BUDGELLIO.

Londini, apud Guil. Mears, 1732, 8 maj.

Plag. 18.

Ab eo tempore, quo *Boyliorum* familia illustris esse cepit, nunquam in ea defuere, qui generis nobilitatem meritis suis summa cum gloria tuerentur. Neque enim solum reipublicæ salus iis curæ fuit cordique, cui & consiliis & armis prudenter fortiterque profuere, verum etiam de literarum studiis optime sunt meriti. Cl. *Budgellius* igitur operæ fecit pretium, quod illa cum cura collegit, quæ ad gloriam gentis *Boyliana* pertinere videbantur, præsertim cum ei licuerit esse tam felici, ut Comite *de Orrery*, A. 1731, ætatis 57, vita defuncto, gentis *Boyliana* ornamento præcipuo, familiariter uteretur, atque monumenta fide dignissima ei fuerint ad manus, unde gentis hujus
histo-

historiam repeteret. Ut ne specimen ex hoc Commentario in *Artibus* nostris desit, tres tantum *Boyllios* nominabimus, qui eruditionis laude præ reliquis eminent. Primus est *Rogerius*, filius natu tertius *Richardi*, qui sub finem Seculi sexti atque decimi inter præcipuæ dignationis viros, quos *Lords* appellare consueverunt, primus e gente *Boyllia* numeratus est. Is, post varias res in republica gestas, ad scribendas *Comædias* & *Poemata* animum appulit, quæ tum temporis omnium tulere plausus. Ex iis Cl. Autor illud Poema speciminis loco exhibet, quod morti *Abrahami Cowley* dicavit. In quo quidem non sine affectu conqueritur, eruditionem viri docti cum ipso perire. Notari etiam meretur Poema ejus politicum, quod sub indice *a Dream*, id est, *Somnium*, prodiit. In eo genium Gallicum loquentem introducit, qui *Carolo II* autor est, ut secundum Regis Galliæ principia commodis suis consulat. Genus autem parentis ejus, *Caroli I*, Gallici genii argumenta refellit, & se suo cum damno didicisse, profitetur, præcipuum Regis thesaurum amorem populi esse. *De arte bellandi* itidem commentatus est, seque in Græcis & Romanis antiquitatibus egregie versatum esse, hoc ipso argumento docuit. Præ ceteris autem ejus scriptis Cl. *Budgellius* Epistolam laudat ad *Petrum Welch*, qua de Pontificiis in Hibernia ex instituto disputat. Sub finem vitæ, qui A. 1679 d. 16 Octob. contigit, Poematibus sacris omnem dicavit operam, & festos dies tantum non omnes carmine celebravit. *Richardi Boyllii* filius natu septimus, & frater *Rogerii, Robertus* est, in omni Europa celeberrimus. Is, Limmerici in Hibernia A. 1626 d. 26 Jan. natus, Lugduni in Belgio literarum studiis operam navavit, & deinceps, itinere in Galliam atque Italiam suscepto, eruditionem auxit, observationesque numero multas instituit. In Angliam redux, ad annum usque 1691, ætatis 64, quo diem obiit, in indagandis naturæ arcanis, si quis alius, solertem se præstitit, & insigni in literatos liberalitate, atque erga externos eruditos humanitate, omnium plausus promeruit. Tot in re naturali experimenta fecisse dicitur, quot ante eum vix ullus Philosophiæ naturalis consultus, & quod præ ceteris commemorabile est, nullum eo consilio experimentum

Pag. 2.

89.

94.

101.

102.

105.

118.

- instituit, quo singulare aliquod systema firmaret, sed ut veritatem indagaret & erueret. Summo illi cedit honori, quod
122. & *Isaacus Newtonus* & *Herm. Barbarivius* ejus vestigiis insistant, ejusque inventa in rem Philosophiæ naturalis in scriptis suis vertant. Quemadmodum vero Opera ejus philosophica in omnium versantur manibus; sic e scriptis ejus theologicis præ aliis laudari meretur *Dissertatio de summa veneratione, quam intellectus humanus summo Numini debet*, qua illorum temeritatem graviter reprehendit, qui sibi persuadere audent, se summi Numinis perfectionum veram rationem atque indolem penitus perspexisse. *Carolus*, Comes *ab Orrery*, *Rogeri* nepos, A. 1676 natus, tertius e gente *Boyliorum* est, qui literarum studii gloriam debet. Cujus quidem meritis recensendis *Cl. Budgellii* Commentarius præcipue dicatus est. Is, cum in Academia Oxoniensi in Collegio *Ædis Christi* literis operam navaret, interpretationem vitæ *Lysandri*, quam *Plutarchus* descripsit, con-
- 158 seq. texuit, & non multo post, suasu *D. Aldrichii*, Græcas *Phalaridis* Epistolas recudi curavit, Latinamque versionem, eamque elegantissimam, addidit. In Præfatione autem, huic editioni præmissa, hisce verbis utitur: *Collatas etiam (Epistolas) curavi usque ad Epistolam 40 cum MS to in Bibliotheca Regia, cujus mihi copiam ultenorem Bibliothecarius, pro singulari sua humanitate, negavit.* Quæ quidem verba ferebat ægerrime *Celeb. Richardus Bentlejus*, Regis Bibliothecarius. *Dissertatione* enim *de Epistolis Phalaridis* edita non solum negat, se illi usum MSi Codicis diutius concedere noluisse, verum etiam *Boylii* interpretationem reprehendit, & *Phalaridis* Epistolas spurias esse, atque a *Sophista* quodam suppositas, tuetur. *Boylius* contra *Bentleji* *Dissertationem* singulari, eaque eximia, commendatione sub examen vocat, causamque suam strenue agit. *Epistolarum* enim *Phalaridis* *ὑψηλότης* veterum autoritate tuetur, atque, illas ætati genioque ejus optime exacteque convenire, declarat. De qua quidem controversia ut eo melius judicium ferri queat, *Clar. Budgellius* aliquot *Phalaridis* Epistolas
- 173-188. *Anglico sermone interpretatus est, & Commentario suo attexuit.*

AURELII MACROBII AMBROSII THEODOSII,
Viri clarissimi & illustris, quæ exstant, omnia, diligen-
tissime emendata, & cum optimis editionibus col-
lata, ut ex Præfatione manifestum.

Patavii, excudebat Josephus Cominus, 1736, 8.

Alph. 2 plag. 6 $\frac{1}{2}$.

Macrobii non aureo, quod dicitur, Latine linguæ seculo, sed quinto demum post adventum Christi, floruit; præterea non Romæ, neque in Latio, sed in Græcia potius, natus esse videtur. Ætas ipsius vel inde patet, quod *Servii* ac *Sym-machi* fuerit æqualis, id quod ipse dicit *Saturn. Lib. I Cap. 2, Lib. VI Cap. 6, 7, & Lib. V Cap. 1.* Neque abnuvit idem ille, alienigenam se esse, *Lib. I Saturn. Cap. 1.* Quod autem sigillatim Græcus fuerit, ex nomine ipsius, quemque *Eustathium* sæpe vocat, filii potissimum, conjicitur. Quanquam vero, rebus ita se habentibus, oratio *Macrobiani* nonnihil peregrinitatis olet, atque etiam ex vitio seculi fordes quasdam contraxit; nihilo minus tamen tanta rerum copia, tanta reconditæ doctrinæ ubertate, abundat, tantam optimo cuique scriptori, *Homero* potissimum, *Ciceroni*, *Virgilio*, lucem accendit, ut, ab iis, qui rerum pulcherrimarum cognitionem magni faciunt, magni pariter illum æstimari, oporteat. Utilitatem nimirum confert *Macrobii* non solum Grammaticis, Criticis, eloquentiæ tam liberæ, quam ligatæ, historiarum item atque antiquitatum, amatoribus, sed Mathematicis etiam, Musicis, Physicis, ac ceteris Philosophis. Habuit itaque Cl. Editor causam non unam, quare utilem pariter ac rarum passim Scriptorem iterum publicaret, ejusque contextum accuratius exhiberet. Optassent forte nonnulli, notas adjecisset; sed, dum moli forte atque emtorum sumptibus parcere voluit, dumque alii jam bene multas adscripserunt, suo etiam in genere eximiam hic liber laudem meretur. Editiones, quibus usus est Editor, sunt Veneta, ab *Hieronymo Scoto*, typographo, A. 1570 in octava folii parte curata, quam quadriennio post in eadem urbe & eadem forma recudit *Joannes Gryphius*. Miratur Vir doctissimus, repetitam illam editionem *Joannis Alberti Fabricii*, cele-

celeberrimi & laboriosissimi Viri, qua Beatum laude jure quodam maculat, diligentiam effugisse. Ex hujus ipsius *Bibliotheca Latina*, quæ ad *Macrobius* pertinent, in hanc editionem Noster transtulit, & post brevem statim Præfationem collocavit. Sed, ut eo, unde defleximus, redeamus, *Jacobi Gronovii* editionem, quæ prodiit Lugduni Batavorum A. 1670, cum plurium doctorum virorum annotationibus, quod attinet ad ipsa *Macrobius* verba, potissimum exprimendam curavit Editor, atque, ubi vel obscuritatis vel ambiguitatis vitandæ studium id ipsum suadere visum est, signorum, quibus incisa & membra orationis distinguendo solent, mutationem passim suscepit, neque minus haud raro Parisiensem *Henrici Stephani*, anni 1585, & *Aldinam*, anni 1528, consuluit, a quibus aliquot lectiones mutuari ipsi placuit, minime contemnendas. Opusculum *de differentiis Græci Latiniq; verbi*, quod hac simul editione exhibetur, nunquam ante apud Italos reliquis *Macrobius* scriptis additum fuerat; neque ad illud annotationes *Joannis Isaaci Pontani* & *Joannis Opsopæi* omittendas esse censuit Noster, cum ad Autoris verba intelligenda sæpius necessariæ omnino videantur.

**DE ELIGENDA INTER DISSENTIENTES
Christianos sententia, seu de vera inter Christianos
religione eligenda Liber, adversus JOANNEM CLERICUM,
Reformatæ, ut ajunt, religionis hominem,
Autore VINCENTIO LUDOVICO GOTTI, Ord.
Prædic. in Bononiensi Universitate Controversiarum
Professore, nunc S. R. Ecclesiæ
Cardinali.**

Romæ, typis Rochi Bernabo, 1734, 8.

Alph. 1 plag. 2 $\frac{1}{2}$.

Exstant quædam in orbe literato ingenia, quæ magnum in eo quærunt honorem, si liberius sentiendo multos eruditos in campum adversarios elicere possunt. Horum ex numero *Jo. Clericus* unus est, quippe qui, dum in erudita vigit civitate,

novas

novas semper & inusitatas sparsit opiniones. Ex quo argumentum ducere fas est, eum perpetuarum dissensionum sese objecisse periculo, cum omnium in se odia consulto concitaverit ac motiones. Atque is sane, quod voluit, consecutus est. Non est enim ullus facile in toto, quam latissime patet, cultiore orbe locus, ubi non *Clerici* nomen inauditum, & ut nigrum abjectum fuerit. Præbuit ipse novam identidem occasionem secum certamina ineundi, dum tot majoris minorisque formæ in lucem emisit volumina, singulares ejus sententias nuntiantia. Evulgavit idem, novisque formis describendum curavit *Hugonis Grotii Tractatum de veritate religionis Christiana* Amstelodami A. 1709, huicque editioni adjecit libellum, quasi appendicem, qui *de eligenda inter dissentientes Christianos sententia* inscribitur. In hoc primum ac præcipuum, quod toties inculcat, hoc est, in eligenda de religione sententia sacros Novi Testamenti libros unice consulendos esse. Deinde vult, ut ei se Christianorum cœtui quilibet associet, quem viderit credere, quæ ipse credit, & damnare, quæ ipse damnat. Tertio contendit, nihil esse necessario credendum, nisi quod in libris Novi Testamenti diserte habeatur, vel necessaria ex ipsis consecutione ducatur; reliqua véro additamenta esse, quæ profiteri nemo ulla teneatur lege. Quarto fons purus ac minime suspectus, ex *Clerici* sententia, non sunt symbola aut doctrina Ecclesiæ, sed privatam cujusque judicium, qui religiosa mente sacras volvat paginas. Quintum, quod assumit, hoc est, speciali Dei providentia factum esse, ut libri divinitus traditi illibati serventur, quibus, Seculis proxime elapsis, errores, in quos inciderat Ecclesia, per Reformatores detegerentur. Tandem jure affirmat, mutatam fuisse antiqui regiminis formam in quibusdam regionibus, ne per Episcopos eorum amplius Ecclesia gubernaretur. Tam diu jam hæc *Clerici* innotuerunt scita, & nemo Romæ fuit, qui eis sese opponeret. Tum autem, cum Vir Clarissimus, senio confectus, & rude donatus, domi sederet, tam eximio affectus est honore, ut Eminentiss. S. R. E. Cardinalis *Gotti* in pugnam eum eliceret, num palmam, in medio adhuc, ut censet, positam, sibi suæque Ecclesiæ vindicare posset, experturus.

Ddd

Quod

Quod *Clericum Reformatæ religionis hominem* in indice vocat, id quidem de *Arminianorum* sive *Remonstrantium* intelligendum secta, cui addictus est ille. At is tamen non in omnia *Jac. Arminii* juravit verba, sed in eorum *Remonstrantium* haberi meretur numero, qui *Sociniani* ab iis dicuntur, qui lites, in quas orbis Christianus scissus est, tractant. Huic igitur, cui nomen dedit, sectæ quavis occasione, ut sit, patrocinator & advocacionem præstat *Clericus*. Hinc in excitato libello a studio cavet partium; id quod ex ipsa lectione nemini perspicuum non evadet. Nec vero Reverendissimus *Clerici* adversarius neutrius partis esse studuit; quod tamen ad officia pertinet eorum, qui aliorum errores convellere ac diluere conantur. Namque in eo multus, atque adeo totus est, ut, hodiernam Ecclesiam Romanam, in cujus scilicet Patrum Purpuratorum hodie concilio sedet, unicam veritatis sacræ custodem esse, contendat. Ex quo consequi putat, de eo, quod, Deo autore, credendum sit, extra Romana pomœria certum esse posse neminem. Hac mente iis militat autoritatibus, quarum nervos illi, qui *Protestantes* appellantur, dudum jam incidere moliti sunt. Easdem repetit rationes, ad quas sexcentis ad nauseam usque responsum fuit. In hac literarum luce aliis armis indutos esse oportet, qui cum eruditis adversariis congregari animos sumunt. Non antiquitate, non autoritate, non ambiguis Patrum explicationibus, pugnatur hodie, sed recta ratione & sacris oraculis. Cum his si veteres, iidemque orthodoxi, civitatis Christianæ antistites amice conspirent, de hujusmodi concentu nobis gratulamur omnino & gaudemus. Is vero hoc nobis arridet magis, quo propius reverendi Præsules, qui a nobis, vel, si mavis, a veritate, stant, ad seculum accedunt Apostolicum. A prisca illa Roma, in qua purior Servatoris doctrina olim obtinuit, multum descivit hodierna, & toto disjuncta est cœlo. In doctrinas sacrosanctas, quæ disertissimis interdum verbis in Codice leguntur, anathematis fulmen patres vibrarunt Tridentini. Ergo aut divinitus acti eruditique homines, aut hi versati sunt in errore. Hoc nobis *dilemma* solvat Reverendiss. *Gotti*, aut, si nolit, nos audiat, hanc in sententiam

modum istum explicantes: Non divini errarunt viri; namque, Deo inspirante, scripserunt, & recte rationis pariter, ac divina *assensibus*, ubivis, quoquo nos convertimus, vestigia in eorum perspiciuntur libris. Itaque relinquitur, ut Tridentini Patres a regia cœlestis veritatis via aberraverint. Fanatismi etenim character, isque haud temere inficiandus, ille est, si qua ecclesia doctrinas, veræ ac certissimis divinæ originis indicibus dudum corroboratæ patefactioni prorsus contrarias, tuetur ac defendit. A Deo alienum est, inter se repugnantia decernere, atque id, quod semel verum esse scivit, alio loco velut retractare. Nostrium hoc, quod Eminentiss. Cardinali objecimus, *dilemma* difficultius ei solutum est, quam illud jam diu antiquatum & a Protestantibus proscriptionem, quod nunc denuo urgetur, quodque ita se habet: *Romana Ecclesia aut vera aut falsa fuit Ecclesia*, &c. Nil facilius hac est solutione: Servator in promissis dedit, Ecclesiam *universalem* nullo unquam tempore cessaturam, ipsasque inferorum portas, quicquid demum moliantur, nihil adversus eam valituras esse. Atque hoc modo vera *universalis* Christi Ecclesia semper fuit, est, erit, tamque stabilis manebit, quam Marpesia cautes. Ita suis stetit stabitque promissis Dominus, a quo prorsus alienum est mentiri. Hodierna vero *Romana Ecclesia particularis* aliqua est Ecclesia, quæ omnino a prisca fidei descivit munditie, adeoque pro vera haberi nequit. Verum a re proposita nostra sejunctum est, huic nos immiscere controversiæ, ut qui bene recordamur, nil, præter recensendi partes, nobis hic imperatum esse. Nec nos poenitet tamen, ista præmisisse, quo iudicium ferri a prudente queat lectore, nec cum Clerico, nec cum Rev. Gotti, sese conjungere posse, qui, abjecto partium studio, unicæ litat veritati. Clarius hoc nostra edocebit relatio, cui nunc demum vacabimus. Ex hac nimirum apparebit, ea a Rev. Autore fuisse proposita, quæ sive Clerico, sive omnibus in universum Protestantibus, quos *Reformatos & A catholicos* vocat, non sint adeo formidanda.

Abolvitur liber *XIV Capitibus*, in quorum compendiis enarrandis copiosius, quam usu apud nos receptum est, non versabimur. In primo quaeritur, *an in dicenda de religione sententia*

Ddd 2 tia

- tia unice sunt Nov. Test. libri consulendi; & negando responde-
 tur. Cur? Quoniam *Vincemius Lirinensis* Ecclesiæ vult addi
 traditionem. Hinc *Clerici* rejicitur regula, cum verum ac ge-
 nuinum sensum definire, atque a falso discernere, Ecclesiam o-
 porteat. In *secundo Capite* hæc proponitur quæstio: *an aliquid sit*
necessario credendum, præter id, quod in libris Novi Test. diser-
te habeatur. Ubi prima *Clerici* positio, *nihil esse credendum,*
 10. *nisi quod in libris Novi Testamenti discrete habeatur,* ita refelli-
 tur: hos ipsos libros veros ac puros esse, inde constat unice,
 quod ut tales per successiones Ecclesiarum quasi per manus tra-
 digi ad nos pervenerunt. Ac proinde necessario credendum
 est aliquid, quod sacris Novi Testamenti libris non continetur.
 16. Deinde altera *Clerici* positio, *id etiam credendum esse, quod ne-*
cessaria consequentia ex iisdem solis ducitur, ita restringitur, ut
 planum fieri debeat, incertas illas esse consecutiones, quæ ex
 privato cujusque ingenio manent: certissimas contra easdem
 fore, si antiquo Ecclesiæ nitantur consensu. Quod *Clericus* porro
 20. censet, *de dogmatibus, quæ per traditionem propagata a quibus-*
dam dicantur, & eorum origine, non liquere apud omnes Chri-
stianos, id quidem negatur, eo quod traditiones certo tenen-
 das esse *Paulus* docuerit, atque hæ ipsæ Apostolicæ traditiones
 ad Ecclesiam hodiernam Romanam traductæ fuerint. Certum
 igitur sumitur, quod multa tamen indiget demonstratione. *Caput*
 27. *III, quis sit fons purus doctrinæ Christi,* declarat. Hunc *Cleri-*
cus negat esse ullius particularis Ecclesiæ symbolum, aut confes-
 sionem, sed solos Novi Testamenti libros. Ex quo concludi-
 tur, Romanam Ecclesiam, quæ universalis sit, hunc unicum fon-
 36. tem esse. Judicium Ecclesiæ de doctrina fidei fontem suspe-
 ctum vocat *Clericus.* Falso. Quare? Quoniam omnia in
 Conciliis decreta hoc modo eluduntur. Certe Romani Anti-
 stitis valere debet autoritas, cui scilicet semper in Oriente ac
 44. Occidente primæ partes delatæ sunt. Tutius, ex *Clerici* senten-
 tia, est, si certam sacrorum librorum intelligentiam quisque pri-
 vatus religiosus & veritatis studiosus lector a Spiritu S. impetret.
 Verum unde hoc scitur, spiritum Dei consequi aliquem pro re-
 ctâ & pura intelligentiâ, nisi ex judicio Ecclesiæ, cui, in Con-
 ciliis

ciliis, invocato Dei nomine, congregatæ, S. Spiritus assistentia haud deneganda? Neque satis tutum istud Clerici consilium censetur esse, quo id, in quo omnes consentiant Christiani, credendum suavit. In *IV Capite* exploratur, *an nihil aliud imponi* Pag. 50.
debeat Christianis, præter id, quod ex Novo Testamento haurire possint. Huc quidem Clerici valet opinio. Verum notatur, quod verbum omiserit traditum. Tum vero ejus sententia pluribus verbis examinatur, & cum ex concessio liberò cuique de sententia Novi Fœderis judicio tot exorituræ sint religiones, quot capita, una Ecclesiæ standum autoritate, concluditur. *Caput V de divina providentia in conservanda Christiana doctrina* agit. Conceditur hæc quidem, nec tamen in sola librorum sacrorum, sed etiam traditionis continuatæ, conservacione, elucere urgetur. Eadem in Ecclesiæ unius specialis, cujus sit perpetua dissidia finire, constitutione, nec non unius inter Apostolos Petri ad Ecclesiæ unitatem servandam electione, posita esse judicatur. Quo etiam loco divina indignum providentia esse dicitur, permittere errores in Ecclesia. *Capite VI autores & causa prætensa Reformationis* indicantur. Ex autoribus, quos, ut insignes Seculi XVII viros, laudaverat Clericus, nominantur *Lutherus, Zaingius, Calvinus, Melanchthon, Oecostampadius, Caroloistadius*, aliique. Hi omnes aut ut mere laici, aut a professione, sive ordinibus, quos assumserunt, apostatæ, hic traducuntur. Atque hinc ducitur confectarium, hos nec ordinaria, nec extraordinaria, missione a Deo legatos esse posse, ut cui solenne sit, solos Præsides ac Episcopos ad ejusmodi opus delectos emittere. Nec Ecclesiam ulla indignuisse, maxime quantum ad doctrinam attinet, Reformatione, antiquatis dudum argumentis efficitur. Cur? Nam, quæ isti reformare tentarunt, illa ipsa sunt dogmata, quæ per Apostolos tradita, semper custodita, & observata fuerunt. Verum hoc ipsum illud est, quod in lite vertitur. In toto hocce libro ille regnat paralogismus, quo petuntur principia. Hinc, quæ inde ducuntur, conclusiones non nisi apud eum, qui Romanis addictus est sacris, valere poterunt. Jam ad causas ac modum Reformationis, præeunte Eminentiss. Cardinale, accedimus. Ex his nimirum cogere vult ille, non a Deo profectam

55.
58.
67.

71.

97.

89.

illam esse, sed a dæmone, ad scindendam Ecclesiæ unitatem, promotam. *Luthero*, ait, causas fuisse, non telum, non pietatem, non religionis amorem, sed invidiam, superbiam, odium, & avaritiam. At, si exploratum habuerunt, vestrates, his cardinalibus vitiis indulgisse *Lutherum*, quidni Cardinalitium Monacho pileum obtulit Pontifex Maximus, quo eum, ut ab orsis desisteret, commoveret? Verum prævidit ille fortassis, apud tantæ fidei ac sanctitatis heroem ad irritum hoc casurum experimentum. Historicam fidem e medio tollit, qui huic talia objectat vicia. *Lutherus* Scripturarum autoritate oppressit Romanos. Sed hic ad suum proprium privatumque sensum sacras exposuit literas, qui & veterum & recentiorum hæreticorum

- Pag. 103. character a Reverendissimo Clerici dicitur adversario. *Caput VII prætense Reformationis finem* exponit. Isque non *doctrinæ mundities*, quippe quam ante *Lutherum* nemo in dubium vocavit, nec *morum integritas*, ut hic docetur, fuit. *Fructus ac proventus prætense Reformationis Cap. VIII* indicantur: nempe *calibatus everfio*, qua occasione multæ fabulæ narrantur; *abstinentiæ* item ac *jejuniorum obligatio penitus sublata*; quin etiam 124. *Missa* pariter ac *sacerdotii oblatio*. Quorsum &, præter 132. alios effectus, *abrogatio Papatus* inprimis pertinere censetur. 144. *Capitula IX*, quod sequitur, argumentum hoc est: *Reformati Ecclesiam Christi exstinxerunt*. Ubi accusantur hi, 150. quod nec, quænam Ecclesia Christi sit, nec, quænam 151. Ecclesia sit invisibilis, designare valeant. *Caput X* docet, 174. quemadmodum *Reformatio Ecclesiæ disciplinam everterit*. Ubi, 195. Episcopatu in Ecclesia asserto, ac Reformatorum de Episcopatu 202. opinione exposita rejectaque, causa, quare Reformati hunc 216. e suis Ecclesiis proscripserint, examinatur. In *Capite XI, Examen concordia*, quam proponit Clericus, inscripto, Clerici parænesis ad dissentientes Christianos recitatur, tum vero propositum ejus pro concordia medium rejicitur. *Capite XII*, in quo *de vera ineunda concordia via* disseritur, istud cummaxime negatur, veram concordiam haberi posse, nisi per reditum 260. ad Ecclesiam Romanam; præsertim cum hæc antiqua fidei custos, non novæ inventrix, sit. *Caput XIII verum ac legitimum*
S. Scri-

S. Scripturae usum exponit. Hic bina proponuntur momenta. Pag. 292.
Unum est, Patrum & Ecclesiæ Catholicæ esse, quoniam sint libri 302.
 sacri, statuere. *Alterum*, ab eadem veram sacrorum librorum
 intelligentiam desumendam. Restat *Caput XIV*, in quo, *Ecclesi-*
am veram a Christo fundatam sub uno capite regi debere, docetur. 314.
 Atque hoc argumentum ex forma regiminis Ecclesiæ a Christo in-
 stituta primum probatur, deinde, hoc unum Ecclesiæ caput 331.
 neminem, præter Romanum Pontificem, esse, inde concluditur. 356-363.
 Tandem, serio se causam hic Dei & Servatoris agere, declarat
 Rev. Autor, ipsumque Deum hanc in rem testem citat, om-
 nesque Reformatos, quos vocat, majorem orat in modum,
 ut in ovile Romanum revertantur. Librum claudit Index re-
 rum notabiliorum.

DELLA PREFERENZA NELLE VENDITE, &c.

hoc est,

DE PRÆLATIONE IN VENDITIONIBUS;
 sive de Jure retractus ex capite consanguinitatis,
 communionis, & vicinitatis, Tractatus D. DOMI-
 NICI MICHELI, Advocati Veronensis.

Veronæ, typis Dionysii Ramanzini, 1736, 4.

Plag. 12.

Librarius hunc libellum inscripsit *Julio Campagna*, Legum Do-
 ctori & Nobili Veronensi, hujusque gentis in patriam me-
 rita celebravit. Pauca de sui instituti ratione præfatus, in *se-*
ptem Capita totam tractationem Autor discindit. *Primum* sistit
 ideam totius Opusculi, atque docet, istiusmodi prælationem ipsa
 niti æquitate naturali, & ratione consanguineorum, ad regulas
 successionis ab intestato, ex Statutis municipalibus, compositam
 esse. In *Capite secundo* monstrantur personæ, quæ præferantur, &
 in quibus contractibus. Illis etiã annumerantur nascituri, dum-
 modo vivi nascantur. Neque vero idem jus possunt exercere
 monasteria, loca pia, ecclesiæ, extranei, prohibiti a lege Veneta
 anni 1602, & Veronensi anni 1695. Omnino tamen bona debito-
 ris autoritate judicis vendita actioni prælationis subsunt, si sci-
 licet

- Pag. 11. licet bona sint immobilia. Non autem pertinet ad donationes, legata, permutationes, nisi res simulate geratur; neque ad solutionem dotis, si vidua cum prole relicta fuerit. *Caput tertium,*
17. actionem prælationis, in iudicio institutam, ad hæredes transmitti, confirmat; quemadmodum illa etiam filio datur, vivo patre, ideo, quod his communis possessio esse censetur; hinc & mortuo patre non acquirit possessionem filius, sed eam continuat. Si jure suo proximi uti nolint, id ad remotiores devolvitur; haudquaquam vero transmitti potest per contractum, neque per ultimam voluntatem. In *Capite quarto* speciatim disquiruntur, quomodo jus retractus propinquis & sociis competat; ac leges Veronensès, &, in subsidium, Venetæ, respici jubentur, ubi succedendi rationem ab intestato tradunt. Quamobrem istud primum datur descendantibus masculis, post filiabus, ac denique ascendentibus & collateralibus. Si fœminæ alienaverint, sine discrimine & mares & fœminæ hoc jure gaudent. Ratione vicinitatis notetur, jus retractus non dari, si prædium viis regis aut fluminibus sit circumdatum. Si plures vicinitate jungantur, omnibus competit retractus, pro sua scilicet cujusque portione. Si res immobilis pluribus partibus constet, is, qui præferri cupit, aut totum fundum emat, aut jure suo cedat, nec alter, qui ante acquisivit, in damnum incurrat. Ex *Capite quinto* animadvertimus, hujusmodi juri prælationis triginta annis præscribi; at novus emtor istud spatium ad 30 dies potest reducere, si, quorum interest, autoritate judicis excitantur. Hi, de venditione certiores facti, edant fundamentum juris sui, aut dependant pretium rei, & expensarum, ad consequendam rem immobilem. *Caput sextum* monet, ne fraudes admittantur vel in emtionibus contrahendis, vel in actione prælationis instituenda; quæ si fuerit suscepta, omnia commoda & pericula prædii retractendi in actorem transferuntur, qui omnes etiam emtoris prioris conditiones præstare debet. In *Capite septimo*, eoque ultimo, aliæ species prælationum, in contractibus & ultimis voluntatibus concessæ, ex jure communi commemorantur, ac in primis de pacto retrovenditionis latius differtur; at, cum ista satis nota sint, nihil huc transcribendum ducimus.

DISSER-

DISSERTATION SUR LES MALADIES VENE-
riennes, &c.

hoc est,

DISSERTATIO DE MORBIS VENEREIS, METHO-
dum, eos sine salivatione, sine periculo, magnisque sumti-
bus, curandi, complexa, cum duabus Dissertationibus, altera
de Rabie, altera de Phthisi, & methodo radicatus eas ex-
stirpandi, Autore PETRO DESAULTO, Doctore
Medicinae, & Collegii medici Burdigalensis
Socio.

Burdigalæ, apud de la Cour, 1733, 12.

Alph. 1 plag. 12 $\frac{1}{2}$.

DISSERTATIONS DE MEDECINE, &c.

hoc est,

DISSERTATIONUM MEDICARUM TOMUS
secundus, Dissertationem de Podagra, methodumque illi
radicatus medendi, cum sylloga Observationum de morbis
ex defectu perspirationis oriundis, complexus, Autore
PETRO DESAULTO, &c.

Parisiis, apud Guerinum, 12.

Alph. 1 plag. 11.

DISSERTATIONS DE MEDECINE, &c.

hoc est,

DISSERTATIONUM MEDICARUM TOMUS TER-
tius, Dissertationem de Renum & vesicae calculo, cum metho-
do simplici facilique, illum sine lesione vasorum urinario-
rum solvendi, itemque Responsione ad nonnullas notationes
criticas, que adversus Dissertationem de malis venereis in
libro Domini ASTRUCI de morbis venereis exstant,
complexus, Autore PETRO DESAULTO,
&c.

Parisiis, apud Guerinum, 1736, 12.

Alph. 1 plag. 3.

Ecc

Cel.

Tom. I
Pars I
Cap. I.

Cel. Autor, quamvis in *tribus* hisce *Voluminibus* non veterum ubique placitis insistat, sed multa subinde nova afferat, quæ cum ad naturam indolemque abstrusorum & difficilium morborum accuratius cognoscendam, tum ad curationem eorundem feliciter perficiendam, pertinent; tanquam tamen abest, ut solis ingenii commentis delectetur, ut potius assidue rationes suas exprimat, ratiociniumque cum experientia non infelici connubio copulasse nobis videatur. Cum in Medicina etiam temporis progressu procedere longius conveniat, veniam ab iis, qui artis salutaris incrementis bene cupiunt, Autor sibi pollicetur, quod loco salivationis mercurialis, huc usque ut plurimum receptæ, aliam methodum curandi morbos venereos, eamque doloris & periculi expertem, proponat. Quæ sicut praxi observationibusque complurium annorum nititur; ita has candidè recitat, nec, quod nos ingenui animi esse existimamus, suos errores, antea identidem admissos, fileat. Orditur a theoria morborum venereorum, eorumque initio historiam persequitur, & symptomata enarrat, non suis tamen, sed *Sydenhamii*, verbis, cujus nimirum descriptione non accuratorem datum iri unquam profiteretur. Ad causam eorum eruendam progressus, verminosam eam esse, & omne, quod hic observetur, fermentum in vermiculis consistere, sibi persuadet; qui adeo sint exiles, ut nullis sensibus cognoscantur, & ab uno corpore cum altero communicati, postquam recepti semel fuissent pro insigni sua se multiplicandi vi, totum corpus pervagarentur. Rationes autem has adducit: 1) Quamvis hi vermiculi oculis etiam acutissimis se subducant; perinde tamen salia non patent visui, a quibus alias horum morborum origo derivatur, & nihilo secius aliunde probabilius evadit, & existere hos vermiculos, & morborum venereorum autores esse. 2) Varia insecta exigua, ut pulices, aliaque, suis pariter insectis infestari comperitum fuit, quæ posteriora facile adeo exigua esse credideris, ut magnitudinem vermiculorum venereorum non superent. 3) In ulceribus sæpius microscopio vermiculos venereos conspexerunt. Remedia quoque, ad eorum curationem adhiberi solita, simul ad necandos vermes egregie valent. Quodsi itaque
exulce-

exulcerationes ab iis proficiscuntur; quare non omnia symptomata inde fieri credibile foret? 4) Verisimile est, omnes morbos contagiosos, ut hydrophobiam, scorbutum, variolas, pestem, &c. oriri a vermiculis. 5) In America reperitur vermiculi genus, quod *la Chique* vocant, a Patre *Labat* in Itinerario suo descriptum, quod, intra epidermidem cutemque se recipiens, facultatem se multiplicandi, tumoresque & ulcera efficiendi, habet. Unde per analogiam concluditur, & hoc a vermiculis venereis fieri. 6) Ex systemate verminoso longe accuratius omnia, quæ ad theoriam præxinque morborum venereorum pertinent, symptomata, & sine hæsitacione, derivantur, quam ex reliquis systematibus cunctis, quod hic Noster singulis symptomatibus ex sua hypothesi explicatis comprobatur. Post hæc in originem & epocham horum morborum inquirens, cum iis non consentit, qui istas vel ex America, vel ex Neapolitana obsessiõne, reperunt, sed eosdem perinde antiquos ac foeminarum prostitutionem publicam esse contendit, a qua scilicet ortum habeant, dum multiplex, idque diversum, & varie temperatum; complurium masculorum semen in unum uterum receptum promte admodum & facile, in fermentationem & corruptionem abeat, hincque occasionem subministrat, ut varia inde animalcula generentur. Neque pauca ejus luis vestigia in veterum Scriptorum monumentis reperiuntur, quanquam initio rarior fuit, & temporis demum progressu latius processit. Ad tollendos hos morbos eam in methodum, ut Mercurium ex cinnabari revivificatum in unguentum redigat, eodemque in gonorrhœa, item bubonibus, phimosi, & paraphimosi, penem præcipue, canalem urethræ, anum, vicinasque partes, fricet, tum sequenti die alvum beneficio Jalappæ expurget, singulis vero diebus usum Prisanæ ex aqua fontana, cum Mercurio vivificato decocta, injungat, eodemque ordine medicationi huic per aliquod tempus insistat. Malo autem venereo per totum corpus diffuso, ad fluiditatem humoribus conciliandam, si morbus jam antiquus & inveteratus fuerit, per balnea & serum lactis præparationem instituit, quam in recenti non æque necessariam esse putat. Post hæc antiquam frictionum mercurialium

Cap. 3.

Pars II
Cap. I.

Eee 2

retinet

retinet methodum, imo frictions & copiosiores & fortiores suscipit, ita tamen, ut loco excitandæ salivationis dolorosæ, sædæ, vehementis, propter eventum periculosæ, atque ob suspectum secessum fere propudiosæ, alvi fluxum proritet, cum minori virium detrimento conjunctum, dolorisque & periculi expertem, facilem quoque & securum, & qui promptius contineri vel sisti pro arbitrio queat, ceterum vero omnia luis venereæ symptomata, ipsamque luem, longe tutius, quam salivatio, extirpet. Omnis vero arcanæ medicationis summa eo redit, ut post administratam frictionem alvus per clysterem ex foliis Sennæ & pulpa Cassiæ subducatur, atque ita, relaxatis intestinorum glandulis, alvoque aperta, ob imminutum resistendi nixum, Mercurius per has vias quærat exitum & nanciscatur. Quando autem fluxus alvi numero frictionum aut copiæ Mercurii adhibiti non respondet, confestim alvi purgationes per pulverem Jalappæ instituantur, os autem a salivatione immune conserve-

Cap. 2.

Quemadmodum vero Cel. Autor methodum hanc tollendo malo magis idoneam atque securiorem esse veteri methodo probat, objectionesque contra eam factas refellit; ita singulares etiam morborum venereorum proponit observationes, quibus tum occasio effectum Mercurii ad alvi fluxum determinandi data fuit, tum felix curatio per methodum modo dictam confirmatur, tum medicatio, antiquiori adhuc methodo peracta, cum nonnulla ejus exempla non indigna notatu viderentur, illustratur, tum denique successus novæ methodi in aliorum quoque, quam venereorum, morborum curationibus exponuntur. Ha-

Diff. II.

Genus de morbis venereis. In ea, quæ de rabie, a morsu canis rabidi communicata, agit, tractatione, cum experientia cognitum satis habeat Autor exploratumque, immersionem in aquam non semper opem ferre exoptatam, atque hinc de aliis remediis cogitandum esse, morbi indolem, methodumque eum & præservandi & sanandi, explanat. Quamobrem historiam illius enarrat, observationesque anatomicas hominum eo malo extin-

Art. 1.

ctorum, ex variis Autoribus collectas, exprimit. Quæ cum inter alia referant, semper vermiculos in capite & cerebro ejusmodi hominum reperiri; hinc Noster concludit, veram morbi
rationem

rationem contineri in ejusmodi animalculis exiguis, cum saliva animalis rabidi per vulnus intra sanguinem receptis, qui se facile multiplicent, tandemque ad cerebrum delati, turbas adeo enormes moveant, quarum omnium ex hac causa origo copiosius explicatur, atque, præter alia, aquæ metus exinde deducitur, quod a deglutito liquida ejusmodi vermiculi simul in stomachum detrudantur, qui deinceps amplius progressi, tantorum incommodorum autores evadant, ut proinde mens a liquidorum usu tantopere abhorrescat. Analogia etiam, quæ ubique in rerum natura obtinet, facile cuiquam persuaserit, sicut in omnibus morbis contagiosis, ita in hoc quoque, vermes in culpa esse. Quando igitur Noster prosperos infaustosque remediorum huc usque consuetorum successus retulit, & parum ea ad superandum morbum valere ostendit, ut in laudatissimo etiam Palmarii pulvere anthelmintica utramque paginam sacere videantur; aliud, idque probatius, remedium proponit, unguentum scilicet Neapolitanum, ex tertia parte Mercuri revificati, tertia parte pinguedinis humanæ, & tertia parte pinguedinis porcinae, confectum, quo ad drachmam 1 vel 2 pars demorsa & vicinia ejus per intervalla inungatur. Methodum autem, qua in averruncanda rabie utitur, & quam putat admodum quoque congruentem esse, si illa jam emerit, hanc tenet, ut primo imersionem in mare, posthæc usum pulveris Palmarii, addita Corallina, hinc frictionem cum unguento jam indicato, non neglectis quibuscunque remediis aliis, quæ adversus hoc malum laudari vulgo solent, & accurato regimine, commendet. Plenior vero hujus suæ methodi descriptionem & successum in adjectis observationibus exponit, quas & scholiis quibusdam illustrat. Dissertatio demum de Phthisi summam tantum & Diff. III. epitomen amphioris operis sistit. Æquum esset, ut, propter infelicem medicationum suarum in phthisi successum, Medici ad aliud, idque præstantius, morbi systema deducerentur. Vulgo essentiam ejus in ulcere pulmonali positam esse ajunt, adeoque effectum pro causa, symptoma pro ipso morbo, habent. Secus Nostro videtur. Idcirco primum morbi tres diversos gradus accurate describit, atque in primo gradu illud sigilla-

Art. 3.

4.

Diff. III.

tim notat, se perpetuo infarctum quendam, & obstructionem, scirrhumque hepatis, post mortem reperisse, qui etiam duritie suæ, atque interdum dolore, indicetur. Ipse causam mali collocat in tuberculis & concretionibus grandinosis diversæ magnitudinis, in substantia pulmonum genitis, quæ, temporis progressu in exulcerationem conversæ, phthisin conclamatam efficiant, qualia tubercula tum alii, tum ipsemet Autor post fata phthisicorum detexit. Ulcerationem non esse causam, inde probatur, quod phthisis & consumptio inchoetur, imo longe admodum procedat, antequam adest ulcus. Quid? quod sæpius cursum suum absolvat, ægrotusque moriatur, nec tamen post mortem ulceris vestigium existet, pluresque jam cum *Hippocrate* phthisin siue exulceratione fuisse observarint. Ex causa autem superius indicata omnium symptomatum ratio ab Autore derivatur. Oriuntur vero illa tubercula non a succis acris & causticis, ut vulgo credunt, sed acidis, austeris, & coagulantibus, quod ex indole causarum antecedentium declaratur. Quemadmodum igitur vulgares medicationes huc usque sine successu fuerunt, quin imo auxerunt malum; ita potius eo præcipue est connitendum, ut tubercula hæc fundantur, tollanturque. Respexerunt eo jam nonnulli, tentandumque foret diligentius, & cum cura, quid vestio aerisque commutatio, adeo commendatæ, quid Mercurius, Mars, & Millepedes, quid decocta vegetabilium aperientium & antiscorbuticorum, quid serum lactis, cum succo dictarum plantarum, & alia, præstare eam in rem valerent. Neque horum metuendus foret usus in iis, qui hæmoptysi jam laborarunt, ne hanc reducant, cum experientia aliud testetur. Refert deinde Cel. Autor, qua ratione figillatim quilibet ægrotus, pro conditione corporis, & morbi gradu, abs se tractetur. In primo gradu pro circumstantiarum ratione id agit, ut sanguis mittatur, alvus repurgetur, & inflammatio avertatur. Externe applicare solet Empl. diabol. cum Merc. Empl. Vigon. cum Merc. Interne sequentes pastilli, vel eorum tantum pulvis, in usum vocantur: Rec. Martis. Milleped. Benzoës. Corall. Oc. Cancr. ana unc. semis. Canellæ opt. Drachm. tres. Sacchar. finiss. libr. semis. M. & cum Gummi Tragac. in aqu. fl. aurant.

aurant. solut. formentur pastilli ad pondus duarum drachmarum, quorum singulis mane & vesperi unus assumatur. Neque minus conveniunt pitana ex radice urticae, aut serum lactis bene clarificatum, cui admisceantur æqualiter uncia duæ succi nasturtio, beccabunga, chærefolio, aut infusum theæ viridis, itemque equitatio, quæ tamen omnia continuationem diuturnam exposcunt. In altero morbi gradu vesturam necessario, & sine dispensatione, injungit, aucta etiam reliquorum remediorum dosi. Nec vesturam illam ob infirmitatem quisquam timeat, omittatque, cujus quippe etiam tunc usus observationibus propriis & longa disputatione hic confirmatur. Præterea pristinum carneum victum commutet ægrotus, & soli lacti bubulo cum infuso theæ adsuescat. In tertio, eoque extremo, gradu satius est ab omni medicatione abstinere.

Altero Tomo indolem curationemque Podagræ sibi Autor **Tom. II.** expediendam suscepit. Indigne admodum fert, nonnullos, incurabilitate hujus mali, quam præ se ferunt, absterritos, de ejus medela disquirere amplius dubitasse. Is ipse igitur, *Hippocratem, Sydenhamium, Sanctorium, & Winslovium*, securus, theoriam morbi ad leges mechanicas exactam, medelamque securam & idoneam, pollicetur. Morbi historiam denuo non meliorem sibi daturus esse videtur, quam illam, a *Sydenhamio* conscriptam, quam proinde Gallice versam totam recitat. **Cap. 1.** Causam vero & culpam morbi præcipue imminutæ transpirationi tribuit. **2.** Quippe, si cutis declinante ætate durior evadit atque rigidior, vel per eas aberrationes, a quibus fit podagra, ad diminuendam insensibilem transpirationem comparatas, obstruitur, tubulis excretoriis, usu suo maximam partem destitutis, materia excernenda retinetur, pedetentim cum sanguine & aliis liquoribus in circulum abit, lymphæque, quæ articulos irrigat, remixta, ad certumque gradum deducta, diametros vasorum, per quæ illa lympa fecernitur, perumpit, & cum eadem in articulos defluit, irritat suis salinis spiculis membranas tendinesque ibi insertos, idque doloris vivi genus efficit, quod podagram

gram appellamus. Hinc longius probat, fieri per poros cutis perspirationem, idque excretionis genus reliquis omnibus copia materię exhalantis antecedere, materiam vero ipsam salinę esse indolis, & quando non rite per poros cutis procedit, precipuum ad gerendam Podagram momentum habere. Postremum hoc evincit e qualitate causarum antecedentium, & procatarticarum, ex ratione invasionis & symptomatum, & ex operatione remediorum. Neque minus id adducit, in iis, qui immunes a podagra permanent, ut laboriosis & sobriis, Japonensibus & Turcis, infantibus & mulieribus, quibus menstrua profluunt, perspirationem bene succedere. Petit quoque sententię suę præsidium ex invasione morbi articularis, quo *Cbesnavius* se laborasse memorię prodidit, item iis momentis, quibus *Sydenbamius* causam podagrę in vitium digestionis conjicere laboravit, quę omnia ad suam potius adstruendam causam, a vitio nimirum imminutę transpirationis fieri podagram, convertit; porro ab irritō & noxio quorundam remediorum adversus podagram usu, & denique aliis etiã rebus, quas variis in observationibus atque meditationibus exponit. Posthęc

Cap. 3.

de ratione radicitus medendi podagrę acturus, ea inprimis respiciendum esse inculcat, ut cutis emolliatur, & perspirabilis denuo evadat, adeoque perspiratio revocetur. Quam curandi methodum ex solidis rationibus tum quoque locum inventuram esse contendit, si vel maxime ipse deceptus, & illa, quam tam accurate propugnavit, causa vera non foret. Postulat hęc methodus diuturnam continuationem; nec in ipsa accessione, sed extra paroxysmum, in usum veniat. Inter externa itaque recensentur 1) mundities cutis, frequenti indusiorum commutatione, balneorumque usu, procuranda; 2) motus & exercitatio corporis, cujus varia esse genera, per se liquet; 3) conservatio caloris in quibuslibet partibus corporis, per vestimenta & alia corporis tegumenta, per lectum vesperi mature petendum, per ignem hieme in fornace accendendum; 4) subtractio ciborum, maxime consuetorum aliqua ex parte, saltem ut non ad satietatem capiantur; 5) animi tranquillitas; 6) abstinencia a venere; 7) frictio pedum articularumque per pannum

pannum ex lana crassiori, quam ob causam imprimis Anglorum *Flannels* commendat. Interna autem curatio lactis usu pro tota curatione perficitur. Quoniam vero non omnes lac ferunt, licet tum 1) idem lac cum cibis commode conjungere, 2) alimentis facilioris concoctionis vesci, ita, ut 3) moderatus usus allii, ceparum, similiuinque bulborum, 4) usus Chinæ Chinæ, aliorumque remediorum febrifagorum & amarorum, ac, quod caput rei est, per integram hiemem, inde a primo frigore autumnali, usus Martis assiduus, adjungatur. Quo nomine ejusmodi passillis utitur præcipue: Rec. Martis in subtilissimum pollinem redacti unc. quatuor, ligni Santal. rubr. rad. Spinae, Canellæ opt. omnium exacte in pulverem redactorum unc. unam, Sacchari finiss. libr. un. semis. Mixta inspissentur cum Gummi Tragac. in Aqua flor. aurant. solut. & formentur bacilli duarum drachmarum, & singulus quovis mane capiatur, superbibendo patellam lactis asinini verno tempore, autumnô autem vaccini aut caprilli. Methodum hinc & ordinem, quem in exhibendis his medicamentis pro conditione ægrotantis tenere consuevit, latius persequitur, atque ad extremum methodi hujus simplicis facilisque præstantiam tribus observationibus confirmat. Neque minus rationem curandi podagram irregularem seu retropulsam per præcepta & observationes selectas exponit. Quod ad ipsum paroxysmum attinet, is sibi relinquatur. Ubi autem dolor admodum deservit, & vires dejicit, utique e re est, ipsum anodynus demulcere. Quem in finem Noster linteolum complicatum, laudano liquido imbutum, externeque admotum, collaudat. Quæ demum accessit magna observationum variarum supellex, ea de causa locum hunc tenet, ut delectaret, quam prospere & feliciter curationes aliorum etiam præter Podagram morborum, ad ideam læsæ violatæque transpirationis institutæ, succedant.

Verum non satis fuit Cel. Autori Podagram debellare; Tom. III ipsos etiam calculos humani corporis aggreditur, simplici eos facilique via sine corporis læsione dissoluturus. Quæ instituti ratio ut eo clarius pateat, primum structuram renum, ureteram, atque vesicæ, potissimum *Winslowii*, verbis, quantam ad

Fff

rem

- rem præsentem pertinet, enarrat, earumque partium usum & urinæ naturam edisserit. Unde pronum magis fuit, ortum formationemque calculi in renibus, vesicâ, & aliis locis, explicare. Nimirum, quando liquor mucilaginosus, qui naturaliter renes vesicamque internæ obducit, materia urinæ salina, a causis suis vehementer adaucta, abraditur a parietibus organorum suorum, fixior redditur, & cum exaltatis urinæ salibus condensatus in coagulum abit, hinc calculus generatur. Quam quidem originem mirifice illustrat declaratque magna, quæ inter atricidem atque calculum intercedit, cognatio. Arthritis enim fit a transpiratione imminuta, & retenta materia salina, quæ cum mucilage articulorum coagulata nodos tophosque constituit. Quando igitur ea ad renes vesicamque pervenit, cum mucos supra dicto coagulata in calculos degenerat. Sed videntur Autori alia etiam ad confirmandam hanc suam sententiam admodum valere. Calculus vesicæ adhuc recens circumdatum adhuc aliqua parte habet mucum vesicalem, & post aliquot etiam annorum exsiccationem unctuosum quid retinet, ex variis præterea laminis constat, unde generatio ex mucos haud difficulter intelligitur. Color albus partis laminarum concavæ, materiam præcipuam, quæ concretionem lapidis efficit, phlegma esse album & glutinosum, innuit. Ipsa etiam destillatione oleum foetidissimum impetratur, quod tanquam viscosum terram salemque ligat. Calculus exsiccatus, carbonibus ignitis injectus, cum aliquo strepitu & detonatione conflagrans, satis evincit, esse materiam oleosam, sulphuream & salinam. Neque minus durities & color, quo renum & vesicæ calculi diversi sunt, nulli alii rei debetur, quam quod mucus in renum calculo magis est tenuis & repurgatus, ad eundemque componendum plus etiam salis accedit. Mucus, qui cum urina in vesicæ calculo semper prodire consuevit, nihil videtur esse aliud, quam ille ipse mucus, ex quo calculus coalescit. Qui in aliis quoque cavitatibus reperiuntur calculi, ex simili materia conglutinati esse videntur. Ad extremum Noster ea in re ad *Hippocratis*
3. & *Galenii* consensum provocat. Ex signis, quibus calculi utri-
- Art. 1. que distinguuntur, nonnulla habent communia, ut hæreditariam
- di-

diathesin, vitam ante actam, ardorem urinae, qui ad praeludia Art. 2.
 pertinere Nostro videtur, podagram inveteratam antegressam;
 alia autem propria, ex quorum numero renium calculum ab aliis
 morbis distinguunt dolor fixus, gravis, obtusus, & minus au-
 ctus in regione renium, dolor vivus pungensque in renibus, per
 totos ureteres, usque ad vesicam protensus, urina sanguinolenta,
 dolores similes iis, post quos jam alio tempore calculi cum
 cruciatuum sedimentis propulsi fuerunt, stupor femoris in latere
 affecto, retractio testiculorum; vesicae vero calculum denotant sabu-
 lum in urina subsidens, major in statu erecto, quam sub cu-
 bando, urinae reddendae difficultas; dolor in collo vesicae, qui in
 sine mictionis vivide sentitur, irritatio & velut phlogosis quae-
 dam in exitu urethrae, pruritus & fornicatio in pene vel vulva,
 pondus in perineo, difficultas urinam emittendi, tenesmus, sup-
 pressio urinae in principio & medio cursu, nephritis in homine,
 colicae nephriticae saepius obnoxio, & a doloribus calculos red-
 dere consueto, quae secutura non fuisset, si calculus, ut alias, jam
 esset excretus, nec intra vesicam restaret, frequentes erectiones,
 inquietudo, prosper eventus ad usum sedantium remediorum,
 non item diureticorum acrimiae, crurum divaricatio sub sca-
 bulando per plateas, multa sitis, praecipue vero etiam contactus
 a cathetere factus. Et multum sane Cel. Autor in se recipit, 4.
 quando modum tradere committitur, quo calculus tam renium,
 quam vesicae, dissolvi, in fluiditatem redigi, elementisque & ma-
 teriis, ex quibus consistit, exitus procurari, queat. Neque tam-
 en ipsi ea res supra vires humanas posita videtur. Cum enim
 ex Chemia liqueat, non esse menstruum quoddam universale,
 sed cuique corpori proprium & accommodatum menstruum
 esse querendum; hinc concludit, inveniri posse liquorem sol-
 ventem, qui sine lesione renium & vesicae aliarumque partium
 in solos calculos agat. Et, cum non minus pateat, salium salinis,
 sulphurea sulphureis, dissolvi, & salia maxime in aquis contabe-
 scere, exinde colligit, ubi principium solvens sulphureum inest
 aquae tanquam vehiculo, mirabilia in solutione corporum, & sa-
 linis & sulphureis particulis, conglatorum, praestari posse. Quae-
 roquidem igitur aquae ad Baredginam vallem, Galliae Berayes,
 f f 2 sca-

saturientes, ad classē sulphurearum aquarum pertinent, funduntque & dissolvunt omnes ex lymphā mucilaginosa salibusque natas concreciones, consequitur, & renū vesicæque calculos ab ea solutum iri. Ut aquarum harum virtutes eo clariorem in lucem protrahantur, Autor noster fontem agrumque Baredginum, haud secus, ac effectus successusque mirificos, quos ab illo provenisse compertum est, copiose describit, ut ex his speciminibus ad bene de perfecta etiam calculorum solutione sperandum animi erigantur. Has itaque aquas combibi, injici in vesicam, per distillationem placidumque delapsū derivari in regionem hypogastricam, ubi sita est vesica, imo & clysterum forma applicari, præcipit, earumque utilitates variis momentis comprobat, imprimis quod perspirationem revocent, & sanguini reliquisque partibus balsamum restituant. Ab iis itaque resolutionem calculi pollicetur, nec ullum inde periculum esse metuendum in se recipit. In loco autem adhibeantur, quoniam per transportationem multum virtutis suæ amittunt. Tria calculorum genera, quæ sectionem prorsus prohibent, ab hac dissolutione solatium unicam expectant, 1) calculus, vesicæ adhaerescens; 2) in corpore, viribus jam ad incitas reductis exhaustisque, resistans; 3) propter enormem suam magnitudinem sine magna incisione, adeoque summa vesicæ & ejus sphincteris læsione, exitum non inventurus. Tum vero Noster permulta experimenta, cum calculis, aquæ isti injectis, indeque solutis, instituta, recenset, atque exemplum etiam, ubi idem in homine calculo vesicæ afflicto successit, solutaque fuit lapidea concretio, enarrat. Ad extremum objectionibus, quas circa hanc rem fieri comperit, respondet. Accessit etiam in calce hujus *Tomii* defensio eorum, quæ *Astrucius* in suo *de Morbis venereis* Opere in Nostri tractatione *de morbis venereis*, supra laudata, notavit. Nobis quidem Cel. Autoris studium & doctrina non parum probatur, atque reliqua etiam ejus Opuscula, imprimis de Medicina Burdigalensium, hinc avide expectamus.

CATALOGUE RAISONNÉ DE COQUILLES, INSECTES, Plantes marines, & autres Curiosités naturelles, &c.

hoc

hoc est,

CATALOGUS, COMMENTARIO ILLUSTRATUS,
Conchyliorum, aliorumque naturæ momentorum curiosorum. Præmissæ sunt frontispicio Catalogi Observationes quædam generales de Conchyliis, cum indice primariorum per Galliam Belgiumque Musæorum. Accedit Autorum selectissimorum, qui de illis argumentis egerunt, recensio, cum Alphabetico nominum ordine, quæ vel Gallica, vel Gallice ex peregrino idiomate flexa, Conchyliis, ab horum curiosis, indita fuerunt.

Parisiis, apud Flahaultum & Praultum, filium, 1736, 8.

Plag. 14.

Memoriam rerum Historiæ naturalis, quæ publica venditionis lege exponi debuerunt, quæque olim in bonis mercatoris nobilis, cui nomen *Gerfaint*, fuerunt, condit præsens Catalogus, qui eo potissimum nomine perutilis habetur, quod Gallica nomina, conchyliis aliisque animalibus exoticis imposita, eleganter declarat. Si assuescerent curiosi per Gallias Latinis dictionibus, quas contemptui habent, non conquestus fuisset Autor de terminorum pauperie, quam nullam persentiscimus, qui cum antiquitate loqui amamus, nec opus esset barbara *bécasse épineuse*, aliorumve, a similitudinibus desumptorum, nominum, locutione, si *πασχύρας, κίσηρας, κρένας*, aliosque *Aristotelis* nobilissimos terminos, capere quis vellet, nec arduum nimis id esset pluribus. Sed verba valent, sicut nummi, ex arbitrio dantis & accipientis. Inde gratum omnibus præstitum fuit officium. Qui enim pluribus uno idiomate res in omni disciplinarum ambitu exponere volupe habent, illis, conchyliis Gallice denotare posse, ingratum futurum non est. Recensentur nobilissima Galliarum & Belgii cimelia, principumque dicendorum fit a Principis Burbonii, qui Chancilli est, thesauro, quem Regis Poloniarum, qui inter Divos est, *Augusti II*, munificencia haud parum auxit. Nec suis tantum, sed & exteris Belgis, quorum Pinacothecas sapius perlustravit, laudes spargit. Methodum ceteroquin nullam in conchyliorum

Fff. 3

suorum

suorum ordinibus adhibuit, sed hoc ipso non minus commendabilis, ob onomatologiæ cumprimis, quæ Gallis familiaris est, datam omnibus copiam, quam alphabetico, prout in libelli fine existit, ordine recensere, Latinisque illustrare verbis, consilii esse arbitramur. Sunt autem hæc: *l'Agathe*, cylinder succini colore; *les Ailées*, volutæ alatæ; *l'Alène*, alana, voluta; *l'Amiral*, quicquid in quovis genere pulcherrimum est, prout in volutis; *le Vice-Amiral*, quicquid pulchritudine in quopiam genere proxime ad pulcherrimum accedit; *l'Aporrhais*, voluta alata, seu cornuta; *l'Arabique*, voluta Arabicis literis notata; *l'Arche de Noé*, chama, naviculam Noachi exprimens; *l'Araignée male*, cornuta; *l'Araignée femelle*, cornuta decumana; *Argus*, porcellana oculata; *la Bécasse*, murex caudatus, gallinaginis rostrum dictus; *la Bécasse épineuse*, murex ramosus; *le Bezoard*, cylinder bezoaris forma; *Bois véné*, voluta venis distincta; *la Bossué*, cassis nodosa; *Brocard d'or*, *Brocard de soye*, *la Brocatelle*, cylindrorum species, a colorum diversitate sic dicta; *Brunette*, voluta nigella; *Burgaux*, psittacus voluta; *Canard d'Ecosse*, anas Scotica, concha anatifera; *les Casques*, cassides; *les Casques cendrez*, cineræ; *les Casques pavez*, pavimentum vel areola dicta; *les Casques raboteux*, cassis nodosa; *Castagnete*, pectunculus levis, crepitaculum dictus; *Chausse trape*, instrumentum bellieum, cui comparatur muricis spinosi species; *Chauve-souris*, cassis spinosa, vespertilio dicta; *Chicorée*, murex ramosus, Cichorei radicem similitudine; *le Chou*, concha Indica Bonanica, Brassicæ folium dicta; *le Cierge*, voluta alba, Cereola dicta; *les Clochers*, buccina turriculæ dicta; *Cœur de Bœuf*, bucardium; *Cœur triangulaire*, Corculum triangulare; *Coquille de Saint Jacques*, pedem eremitarum; *Cornets de Saint Hubert*, limax spiralis; *Cornet de postillon*, serpentulus; *Couronne d'Éthiopie*, voluta, cymbium; *Couronne imperiale*, voluta corduata; *Couronne papale*, voluta corona papalis; *Crapaudine*, purpura spinosa lata bufonia; *Cailliers*, murex haustellum dictus; *Crête de Coq*, ostreum plicatum, crista galli, simplex æque ac duplex; *Culoze de Suisse*, buccinum ventriculosum braccæ Helveticæ; *Culs de Lampe*, cochlea olearia; *le Damier*, voluta maculata, seu Tigerina; *le Drap d'or*, *le Drap d'argent*,

gent, volutæ ſpecies; *Ecaille de Rocher*, lepa, patella; *Ecriture chinoiſe*, porcellana literata; *Eguilles*, ſtrombi, tigerini, tympanotoni caudati, &c.; *l'Éperon*, cochlea laciniata; *l'Éſcalier*, buccinum ſcalare; *l'Eventail*, peſtiniſ ſpecies; *Feuille de Laurier*, oſtreum, quod folium lauri dicitur, arboreum; *Fraiſe*, fragum, peſtunculus rubris guttis adſperſus; *Gencive*, gingiva, nerita dentatus; *Géographique*, porcellana maculata, qui topographica porcellana montoſa; *Gourgandine*, concha Veneris rugoſa, vel Venus vetula; *le Jambon*, petafunculus, bivalvis; *Indienne*, concha Veneris Indica; *Levreau*, cochlea teſtudinaria; *Lime*, peſtunculus aſpèr, lima dictus; *Lévanine*, vide *Gourgandine*; *Lunaires*, cochlea lunaris; *Manteau Royal*, peſten auritus; *Marteau*, oſtreum diviſum; *Millepedes*, millepedes, aſelli porcellanæ ſpecies; *Moules*, muſculi, mytuli; *Muſique*, voluta muſica; *Nacre*, mater Perlarum; *Nombrit*, umbilicus maris, operculum cochlearum; *l'Oeuf*, ovum, ovum ibicis, gallinaceum, &c. porcellanæ vel bullæ ſpecies; *Jaune d'oeuf*, nerita luteus; *l'Olive*, porcellana viridis; *l'Onix*, voluta alba cereola; *Oreille de Cochon*, oſtreum plicatum minus; *Pagode*, trochi ſpecies, turricula Sinenſis; *Peignes*, peſtines; *Perdrix*, voluta pennata perdicis plumis; *Perspective*, umbilicata dicta; *Pigeon blanc*, *Tourturnelle*, epidromis alba *Rumphii*; *Plain-chant*, voluta muſica pulcherrima; *Plume*, mitra Episcopii, a fiſſura, calamo ſcriptorio ſimili, dicta, buccinum; *Pote de beurre*, voluta metabutyri dicta; *Porphire*, cylinder porphyreticus; *Pourpre*, purpura; diſtinguit inter muricem & purpuram; *Quenouille*, buccinum, quod fuſum; *Etouffe Robe Perſienne*, murex, purpura cornuta ſcœmina; *Rouleaux*, volutæ; *Sabots*, volutæ, maculata, radiata, &c.; *Scorpion*, cornuta, mas & ſcœmina; *Selle Polonoïſe*, oſtreum ſella equina; *Taupe*, porcellana, quæ talpa; *Teſticules*, nerita, teſticulorum forma; *Tenilles*, tellines; *Teſſeſcope*, idem ac perspective, umbilicata, quæ teleſcopium; *Tonnes*, chama; radiata, ſtriatæ, &c.; *Trompes*, buccinum Tritonis; *Tulipe*, balani; *Turban*, echinus; aculeis ſuis munitus. Didicerunt a Batavis eruditi Galli, patrônymico ſermone uti, ut plebeculæ eruditis diſtionibus minus aſſuetæ auram caperent,

capere, id quod sapientem virum nequam dedecet. Loquamur cum vulgo, sentiamus cum eruditis.

CHRISTIANI GOTTLIEB BUDERI, DOCTORIS,
*Jurium & Historiarum Professoris Publici Ordinarii,
 Facultatisque Juridicæ Assessoris in Academia Jenensi,
 de Legationibus obedientiæ Romam missis Liber
 singularis.*

Jenæ & Lipsiæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1737, 4.
 Plag. 16.

Ex quo Cel. Autor libros de Legatis varios, eosdemque copiosos ac eruditos, studiose evolvit, de Legationibus, Romam ab Augustis nostris aliisque Europæ ac Christiani orbis Regibus Principibusque olim & recentiori quoque ævo missis, quas incuria Romana obedientiæ legationes appellare solent, utile magnique momenti argumentum vel omissum plane, vel leviter saltem tractatum, deprehendit. Patebit id recentiores de Legatis Commentarios evolventibus, *Abrabami* imprimis *Wiquefortii*, qui ceteris curiosius exempla, recentiora præcipue, collegit. Operæ itaque præsum se facturum Cel. Autor putavit, si de Legationibus obedientiæ, Romam missis, libro exponeret singulari. His addidit brevem commemorationem de Legationibus, ex variis Europæ regnis Romam missis, quibus se jactat magnifice curia Romana. Quæ *Capite secundo* attulit & commemoravit, magnam partem debuit humanitati Viri Amplissimi, *Joannis Ulrici Kanigii*, Potentissimi Poloniarum Regis & Saxoniz Electoris Serenissimi a Consiliis curialibus & ceremoniis, qui ex splendidissima Bibliotheca Dresdensi regia, apparatus ad hoc argumentum ornandum egregii, notitiam non solum dedit monumentorum rarissimorum, sed ipse liberali manu etiam decerpit inde, qua est insigni ad adjuvandum benevolentia, transmittit, e quibus Autor præclara multa didicit, quod grato animo proficitur. Succedunt observationes quædam de ceremoniis, in Legationum illarum usu introductis atque confirmatis, quæque in his subinde fuerunt controversa, quantum quidem ex libris editis

edictis potuit cognosci. Sub finem libelli de noxiis légationum harum effectibus quasdam adjecit meditationes, quas tenues esse, lubens agnoscit, quas tamen amor patriæ, cultusque jurium Augustalium, expressit. Legationibus illis obeundis an fam de-
 dit persuasio de majestate Pontificis summi, sub auspicia Pontifi-
 catus cultu quodam præcipuo prosequenda. Unde novo Pontifici
 Imperatores, Reges, Principesque, tanquam successori S. *Petri*, ut
 persuasi erant, obedientiam, reverentiam, fidem, humilibus ver-
 bis, addito nonnunquam sacramento, confirmarunt. Ipsi olim
 limina Apostolorum *Petri & Pauli* salutarunt, ac reverentiam
 summo Pontifici coram testificati sunt. Sed nonnunquam se-
 cus, ac par erat, excepti, in posterum Legatis id dederunt man-
 dati, ut ei nomine ipsorum & gratulationem & obedientiam
 nuntiarent. Sub *Henrico V*, Rege Romanorum & Imperatore,
 solennis obedientiæ promissio, ac Legatorum obedientiæ, Ro-
 mano Pontifici præstandæ, causa missio, orta videtur. Testis
 locupletissimus existat *Conradus Urspergensis* in *Chronico fol.*
256 edit. Argentor. Imperatores, hoc priores, tutelam pro-
 miserant Pontifici, non vero obedientiam. *Henrici V* jusjuran-
 dum, obedientiæ index, vide apud *Baronium Tomo XII pag. 77.*
Lotharius Saxo defensionem *Innocentio II* A. 1133 ante fores
 Basilicæ S. Salvatoris, Constantinianæ, & ante diadematis impo-
 nendi solennia, promissit, de obedientia nihil addidit. Vide
 eundem *Baronium Tomo XII pag. 233.* Nec verisimile videtur,
Fridericum Abenobarbum obedientiam Pontifici promississe, quip-
 pe qui supremam suam potestatem acerrime tuebatur. *Henri-*
cus VI, impavidi Princeps animi, juravit Romæ, sese ecclesiam
 Dei & jura ecclesiastica fideliter servaturum illibata, rectam ju-
 stitiam tuiturum, patrimonium B. *Petri*, si quid inde ablatum
 esset, restitutum in integrum, ac Tusculanum Papæ redditu-
 rum, teste *Rogero* apud *Baronium Tomo XII ad A. 1191 n. 10.*
Innocentius III, dissidentibus *Ottone IV* & *Philippo Suevo*, suæ
 consuluit vehementer autoritati. *Otto* Nussæ in dicecesi
 Colonienfi coram Legatis Pontificis summi sese jurejurando de-
 vinxit de omni obedientia & honorificentia *Innocentio III* exhi-
 benda, quam devoti catholici Imperatores consueverunt sedi

Pag. 2.

7 seq.

11.

12 seq.

13.

14.

16.

Ggg

Apo-

- Apostolicæ exhibere. Ac posthæc *Otto* in epistolarum suarum titulis Pontifici offert *fidelem subjectionem*. Atque in jurejurando, ante coronationem Imperialem A. 1209 facto, *Innocentio III*, ipsiusque catholicis successoribus, & ecclesiæ Romanæ, omnem *obedientiam, honorificentiam*; ac *reverentiam*, promisit. Nec
- Pag. 17. minus *Philippus* curiæ Romanæ fidelitatem, devotionem, *filialem obedientiam*, & defensionem, obtulit ac spondit. *Fridericus II* in privilegio, quod A. 1213 Egræ dedit, *beatissimo Patri omnem obedientiam, honorificentiam*, atque *reverentiam*,
18. promisit. *Rudolphus I Habsburgicus* A. 1283 Lugdunum, ubi
21. tum Concilium agebat *Gregorius X*, misit *Ottomem*, Præpositum Spirensē, aulæ regiæ Cancellarium, ut suo nomine *obedientiam* jurejurando promitteret, ac insuper rata & acta haberet prædecessorum suorum, præsertim *Otonis IV & Friderici II*, Pontifici impertita, privilegia. Historiam hujus legationis debemus *Justo Fontanini*, literas vero *Rudolphi*, eum in finem Legato datas, asservavit *Raynaldus Tomo XIV A. 1274 n. 7 pag. 220 seq.* Uterque ex tabulario Vaticano sua dedit depromta. De *Adolpho*, Nassoviensi, ac *Alberto*, Austriaco, haud secus judicandum.
24. *Henricus VII devotionem & filialem reverentiam* duntaxat Pontifici per Legatos nuntiandam & offerendam curavit. *Ludovicus Bavarus*, cum multis oratoribus, ad sedem Pontificiam missis, nil proficeret, perniciosissimis principiis magna animi virtute contradixit, edita Constantiæ Constitutione de *independente Imperatorum jure ex sola electione derivando*. Rebus vero consiliisque suis per infidos amicos turbatis, oratores denuo misit Romam, qui promitterent & confirmarent suo nomine *omnia juramenta, omnes obedientias, promissiones, & concessiones*. Eadem juravit *Carolus IV Clementi VI* Avenione A. 1346 ante electionem. Postea Rex Romanorum electus duplici, eademque magnifica, legatione, cujus caput erat *Ernestus*, Pragenſis Archiepiscopus, *filialem reverentiam & devotionem promisit, fidelitatisque juramentum præstitit, & electionis confirmationem* amplis verbis impetravit. Eadem imitatus est *Wenceslaus*, filius, summi imperii ad clavum admotus. *Rupertii*, Palatini, Romanorum Regis, Legatus obedientiæ A. 1401 *Bonifacio IX* tribuit potesta-

potestatem deiciendi Reges throno, ac *Augustum ad pedes Sanctitatis Romanæ sincerissima devotione recommendavit.* *Albertus II* non videtur Legatum obedientiæ Romam misisse. *Friedericus III*, consiliis *Æneæ Sylvii* occupatus, gravissimis Electorum hortationibus loco haud relicto, Legatos obedientiæ misit, & obedientiam Papæ spondidit, ac de reliquo admodum lenis fuit, non satis propulsans insignia patriæ communis nostræ damna, nec, dum *Æneæ Sylvio* obsequebatur, consilia Principum Imperii siluberrima in animum demittens. De *Maximiliano I* ac *Caroli V* Legatis obedientiæ Cel. Autor nihil fere dicere habuit. Historiarum lux, *Maximiliano I* imperante latius diffusa, erat in causâ, cur sub *Ferdinando I* in causas necessitatis præstandæ Pontifici obedientiæ inquireretur, eaque agerentur & scriberentur, quibus decus Imperii firmaretur. Ipse tamen *Pio IV* misit oratorem, Comitem *Arcus*, qui munus novum Pontifici congratularetur, *debitumque & solitum reverentiæ ac devotionis officium* more majorum præstaret. *Maximilianus II* cum *Pio IV* de obedientiæ legatione tandem incidit in diffensionem. Eventus fuit ejusmodi. Pontifex obedientiam accipiebat, quam verbis non præstabat Cæsareus Legatus, neque in mandatis, uti promitteret, habebat; confirmationem electionis in Regem Romanorum dabat, quæ non fuit petita. *Rudolphus II* per Legatos pollicitus fuit Pontifici *obsequium & reverentiam, ecclesia vero obedientiam.* *Leopoldus*, Imperator, Legatum obedientiæ haud misit, nec minus Pontifex electionem ejus confirmavit. De *Ferdinando II, III, & IV*, præque, quantum ad hanc rem attinet, sunt adhuc obscura. Solet Pontifex a Rege Romanorum, vel potius Imperatore, novo primum expetere petitionem confirmandæ a sese electionis, deinde obedientiæ legationem ac promissionem, ac, hisce rite peractis, impertiri Imperatoribus *indultum primariarum precum.* Sed invicissimus Cæsar *Josephus* primarias preces ex potestate Imperatoria ad Capitula direxit, nec unquam Legatum obedientiæ Romam misit, teste ipso Romano Pontifice *Clemente XI.* Imperatoris, nuper ad Divos evocati, *Caroli VI*, prudentia in hac causa suavit, ut Legato suo ordinario in curia Romana (olim extraordinaria-

31.

38.

44.

45.

48.

50.

56.

59.

60.

63.

- dinarius requirebatur, qui maxima solemnitate cuncta perficeret.) in mandatis daret, ut ne iis cerimoniais, quæ olim in usu & veluti necessariæ videbantur, sed ut benevola saltem compellatione, verbisque generaliter expressis, rem ageret. Atque hæc sunt ea, quæ ex *Capite primo* decerpta dare lubuit, gravitate traditionis invitante. *Capite secundo* Cel. Autor commentatur de Legatis obedientiæ Regum, Principum, ac rerum publicarum Europæ, aliarumque orbis partium. Delibabimus exinde paucula. *Carolus VIII*, Galliarum Rex, A. 1495 Romæ in expeditione Neapolitana præfens ipse obedientiam præstitit. Orator Gallicus, omnium Legatorum primus, *Julio II*, recens A. 1503 electo, idem exhibuit officium. *Franciscus II*, *Henricus III*, *Henricus IV*, & *Ludovicus XIII*, per Legatos suos eadem munia curarunt obeunda. Defleat deinde Autor ad legationem obedientiæ Polonicam *Uladislai IV*, ad Britannicam *Jacobi II*, fatalem illam, Congitani Regis ac Georgianorum, *Davidis*, Regis Hassinorum, A. 1533, & Japonensium A. 1585, a Jesuitis, ut creditur, suppositam, recensendam. *Capite tertio* disserit de qualitatibus Legatorum obedientiæ, deque cerimoniais, quæ hisce in legationibus observari solent. *Caput quartum* exhibet quasdam juridicas de Legatis obedientiæ meditationes, Jus publicum Germaniæ illustrantes. Germanicis Electoribus merito fastidiosa esse debet illa electionis Regis Romani & Imperatoris per Romanum Pontificem confirmatio. Ipsi Germaniæ Episcopi ad *Hadrianum IV*, Papam, sic scripserunt: *Liberam imperii nostri coronam divino tantum beneficio adscribimus, electionis primam vocem Moguntino Archiepiscopo, deinde, quod superest, ceteris secundum ordinem Principibus, recognoscimus, regalem unktionem Coloniensi, supremam vero, qua imperialis est, summo Pontifici. Quicquid præter hæc est, ex abundantia est, a malo est. Idem sensit Fridericus Barbarossa. In gravi illa de*
69. seq. 71. 77. 81. 84. 86. 103. 109. 110.
- Imperio concertatione, *Philippum*, Suevum, inter & *Ottonem IV* exorta, *Innocentius III* iudicem agere voluit de electione Regis ac Imperatoris, ad quem ideo plures Germaniæ Proceres ita scripserunt: *Ubinam legisitis, o Summi Pontifices, ubi audistis, sancti Patres, totius Ecclesiæ Cardinales, Antecessores vestros, vel eorum*

eorum missos, Romanorum Regum se electionibus immiscuisse, sic, ut vel Electorum personam gererent, vel cognitores, electionis vires trutinarent. Respondendi instantiam Vos, credimus, non habere. Edidit hanc Epistolam Raynaldus *Annalium eccles. Tomo XIII pag. 65*. Notamus, vocem *Electorum* eo ævo jam fuisse tritam. *Ludovicus IV* deinde eadem dicit, ac docenda curavit. At æmulus *Carolus IV*, filii *Wenceslaus & Sigismundus*, atque *Fridericus III*, ab *Aenea Sylvio* incitatus ductusque, Pag. 115. missis obedientiæ Legatis, confirmationem electionis suæ expeterunt atque impetrarunt, consuetudinemque invexerunt novam. *Maximilianus I* confirmationem illam nec petiit, nec accepit. 115. A legationis illius cerimonia multos juris recessus derivandos censuerunt Pontificis amatores. Præfationi subjecta est explicatio numerorum, æri incisorum, qui in fronte ejus exstant, ex *Claudio du Molinet* desumpti. In priori, qui est *Gregorii XIII*, leguntur hæc: *Ab. regibus Japonior. prima. ad. Roma. Pont. legatio. et. obedientia. 1585*. In posteriori, A. 1608 a *Paulo V* percussio, hæc exstat perigraphæ: *Ex. Congu. adgnoscit. pastorem. suum*. Papa, in folio confidens, triplici corona redimitus, indutus vestibus pontificalibus, purpurato patre, ad detram sedente, comitatus, apparet hic monens Legatum, coram sese humi pro-cumbentem, ac obedientiæ officia pollicentem.

Friederich Ulrich Stiffers Forst- und Jagd, Historie
der Teutschen, &c.
hoc est,

FRIDERICI ULRICI STISSERI, REGI BORUS-
sæ a Consiliis Belli & Domaniarum in Camera Regia,
que Stetini in Pomerania est, Historia rei foresto-
riæ ac venatoriæ Germanorum.

Jenæ, impensis Jo. Frid. Rütteri, 1737, 8.

Alph. I plag. 15.

Autor Illustris nomen suum jam commendavit eruditis e-
dita sermone Germanico *Introductione ad æconomicam Ger-
manorum artem ruralem*, cui proxime sese additurum promit-
tit *Introductionem ad Oeconomiam urbium Germaniæ publicam*,

Ggg 3

Ein-

Einleitung zur Staatswirtschaft der Städte in Teutschland. In præfens egregie solideque, ac nova plane ratione, disserit de iis, quæ ad historiam forestorum ac venationum nationis nostræ ullo pacto facere queunt. Tractationem suam *Capitibus tredecim* complectitur. *Primo* generatim exponit de historia forestorum ac venationum; *secundo* de silvarum rationibus agit ex vetustissimo inde ævo usque ad *Carolum Magnum*; *tertio* progreditur ad Imperatores usque Franconicos; *quarto* ætatem Franconicorum Imperatorum percurrit; *quinto* reliquam tempus persequitur ad Interregnum usque; *sexto* filum narrationis pertexit inde ab Interregno usque ad nostram ætatem; *septimo* pertractat varias species venationis Germanorum & prisca & nostri ævi; *octavo* agit de silvis imperialibus veterum Carolingidarum ac Germaniæ Imperatorum; *novo* de muniis hæreditariis imperii, quibus cognomen a silvis ac venationibus adhæsit, disserit; *decimo* exponit de judiciis lignationum, silvarum, & venationum, tum olim, tum in præfens, usitatis; *undecimo* dicit de silvis veterum Germanorum sacris; *duodecimo* attentionem convertit ad silvas & venationes Clericorum per Germaniam; *decimo tertio* tandem commemorat venationum ordines, patronos, domicilia, eerimonias, & oblectationes ludicras. Ex hac fimbria de texto licet judicare. Miramur merito, Autorem & jura Germanica, & vocabula artis Germanica, & historiam nationis nostræ, & notitiam librorum rarissimorum, peræque callere. Quis enim eruditorum sese rei forestariæ ac venatoriæ adeo dedit, ut, venatorum more, & præfectorum rei lignariæ ritu, loqui ac disserere valeat?

- Pag. 2. Rei forestariæ ac venatoriæ historiam Vir Ampliss. existimat esse positam in commemoratione de statu priscaarum silvarum & venationum per Germaniam, earum occupatione per temporum consecutorum decursionem, ac de modo expediendi venationes, earumque juribus, quæ tum nobilitati superiori ac inferiori, tum Imperatoribus, Clericis, Proceribus Germaniæ, civibusque, propria sunt vel vindicanda. Francos, ut artus indurarent, adolescentiam venationibus exercuisse, memoriæ proditum. *Forestum, Forst*, vox est Germanicæ originis, denotans partem silvæ nemorisque, rei lignariæ inde faciendæ, vel deliciis ac su-
3. per-

perstitutioni, vel venationi, destinata. Forestum in scriptis medii Pag. 5.
 ævi dicitur silva, saltus, boscus, (*Busch*,) & nemus, licet forestum
 ab eis satis differat. Silva & forestum jam diversæ res existerunt
 tempore *Caroli Calvi*. In unica certe silva existunt sæpius tria & 7.
 plura foresta. Distinctio silvæ in cæduam, inciduam, & pascuam, 8.
 ex jure veteri Romano profluxit, ac nostra ætate nullum fere
 usum spondet. Franci *forestum* vocarunt quoque vivarium pi-
 scium. *Forestare*, *afforestare*, *inforestare*, idem est ac silvam,
 foresto nondum aptam, convertere in forestum; *deafforestare*
 est locum foresto aptatum usui communi tradere; *reafforestare*
 idem est atque loca, agris colendis aptata, in usum foresti re-
 ducere. *Forestum cum banno*, seu *bannum foresti*, est publica 11.
 potestas ea jubendi, quæ silvis ac forestis sunt utilia, & ex op-
 posito ea vetandi, quæ eis sunt vel videntur noxia; interdum ea
 quoque comprehendens, quæ ad venationes spectant. Jurisdi- 14.
 ctio forestalis est jus regale, quod non ubique cum superiori-
 tate territoriali cohæret. Ipsa est vel mediata vel immediata,
 porro vel propria vel concessa, nec non vel omnimoda vel li-
 mitata, ac tandem vel privativa vel cumulativa. Jurisdictio
 venatoria a forestali nonnunquam differt, ac appellatur in Diplo- 16.
 matibus *bannum bestiarum*, *wildbannus*, *wildbannum*, *wildpenne*,
bannum regale in venationibus, complexa non solum silvas, sed
 & agros camposque. Jus venandi est duntaxat pars jurisdictio-
 nis venatoriæ, non ipsa jurisdictio venatoria ex integro, nedum 18.
 eminens. Bannum est porro vel proprium, vel privativum, vel
 commune. Jus lignandi minus est jurisdictione forestali. Hæc
 non semper includit venatoriam, vel jus venandi. Wildban-
 num differt a *Wildbahn*, designante spatium, in quo hospitan- 23.
 tur feræ. *Federspiehl* notat accipitrem, picum, falconem impe-
 tuosum, avem *Blaufus*, aliasque rapaces. Jura venandi, quibus 27 seq.
 gaudent nobiles, sunt admodum diversa pro consuetudinum,
 constitutionum, ac compactorum, diversitate, quam Cel. Autor
 copiose percenset. Idem de oppidanis est pronuntiandum.
 Germani veteres multum temporis venatibus transigebant, præ- 40.
 cipue cum bella ipsi haud inirent. Solum enim eorum erat
 silvis horridum, paludibusque foedum. Silva Hercinia & Ar- 41.
 duenna longe lateque patebat. Germani limites terrarum con-
 stitue-

- Pag. 44. stituebant supites magnos in modum sepi ruralis funditus jactos atque connexos, quos nostri vocant *knicke & landwehren*. Addebantur fossæ, palis sudibusque munitæ, quas nostri vocant *psalbacken, psalgraben*. Mons Vogesus Regibus Francorum erat proprius. De silva Baceni, qui Suevos ac Cheruscos divisit, non una omnium est opinio. Plurimi eam Salam inter & Werram existitisse existimant. Si quid ex sono colligere licet, inter Lutteram & Hahusen in Principatu Wolferbuttelo pars ejus restat, quam vocant *Bakenberg*, unde Lutteram cognominant, quæ vulgo vocatur *Lutter vor dem Bakenberge*. Recenset potiores etiam Germaniæ silvas Ampliff. Autor, quarum seriem delibare non vacat, siquidem B. *Spenerus* in *Notitia Germaniæ antiquæ* eas omnium accuratissime exposuit. Silvæ Germanorum vastissimæ olim in dominio universitatis erant sitæ. Cum earum migrationes cessarent, nobiles & ingenui eas occuparunt, partesque colonis suis tradiderunt extirpandas, & agriculturæ accommodandas. A primo colono villis deinceps adhæsit nomen, quod successu temporis plerumque est vehementer depravatum. Ita locus, quem *Folcwartus* eruendo & colendo reddidit habitabilem, vocatur *Wolperode* loco *Volquarderode*. Ex domo *Volwardi Volwadesheim* factum est *Volckien*; ex domicilio *Nicolai Clauensheim* *Clewenfen*: ex habitaculo *Theodulfi Thidulvesheim* existit *Dedeldissen* ac *Dellissen, Deelmissen, &c.* De silvis non lætendis, nec furto gravandis, jam leges sanctitas reperimus apud Ripuarios Saliosque. In legibus Bajoariorum de examinibus apum jam publicè fuit constitutum. Langobardi pœnas eis irrogandas censuerunt, qui arbores, terminis designandis destinatas, incidissent, aut incisuras sustulissent. Colono, *Tucitum* testem si laudare licet, injungebat dominus modum frumenti, aut pecoris, aut vestis. Vestes vero cum ea ætate maximam partem ex ferarum pellibus factas fuisse constat; Autor inde colligit, colonis permissas existitisse ferarum venationes. Nobiles venationibus ac bello studebant; sacerdotes literis; agriculturæ servi. Nemo constanter in uno loco morabatur, incolendi causa. Privati ac separati agri apud eos ætate Cæsaris nihil erat, neque longius anno remanere uno in loco, incolendi causa,

causa, licebat. *Thomafius* id de novalibus exponere tentaverat, negans, Germanos veteres domicilia locumque incolendi quotannis mutasse. Sed eam opinionem Noster facile refellit & propulsat, additis testimoniis & *Cesaris B. G. IV, 1*, & *Strabonis Geogr. VII*, & *Taciti de Mor. Germ. XXXI*, & *Horatii Lib. III Od. 24*. Germani, qui Rhenum & Mosellam accolluere, primi oderunt vagas migrationes, ac venationes piscationesque Seculo jam V vel VI legibus determinarunt. Inventa sensim consuetudo venandi & piscandi in suo fundo, licet ad *Carolum Magnum* usque & ultra maulæ silvæ inter dominia universitatis fuerint relata. *Carolus Magnus* tenuit a majoribus inde *foresta dominica* ac eis vicina palatia regia, & ea subinde augebat, regali que potestati subijciebat. Cerimoniam, loca silvosa per præconem inforestandi, ex *Speimanno* unus & alter jam exposuerunt. Nobilibus vero & Comitibus suæ quoque erant venationes, sua foresta. Comitibus ea sæpius stipendii annui loco tradita. Forestales *Caroli M.* leges nonnullæ adhuc exstant. Ipse Monachis venationes, ut corpora reficerent & roborarent, impertitus fuit nonnullas. Cum vero Comites flagrarent cupiditate augendi foresta regia ex alieno; *Ludovicus Pius*, ne modum jusque excederent, sancivit, vetuitque, ne Principes Germaniæ nova acquirerent sibi foresta. Si qua notare liceat in eruditissima Autoris tractatione, illa erunt ita comparata, ut ad rem Diplomaticam respiciant. Ipsum enim Virum Amplissimum Diplomatum his fidem alicubi habere intelligimus, quæ haud sunt genuina. In horum classem referimus illud *Caroli Magni* Osnabrugense, & aliud *Lotharii* Diploma, quo Corbejæ traditur universa Rugiæ insula; porro *Ludovici*, Regis Germaniæ, Diploma, Lamspringæ asservatum, ac indubie Diplomata aliquot San-Dionysiana. *Mabilonium* regulas artis diplomaticæ ita temperasse, ne ordini suo noceret, querelæ eruditorum est fere communis. Sub finem *Capitis quarti* Autor Cel. recenset domicilia Carolingidarum, venationibus aptata, e. g. Bacivum, Heristallum, Crisciacum seu Creciacum, Vernum, Sylvacum, Carisiacum in Belgio, Cotiam Compendio vicinam, sanum S. Germani, Salmoniacum, Odreiam seu Audriacam

Pag. 63.

67.

69.

72.

77.

82.

84.

85.

90 seq.

Hhh

cam

- cam villam, & Attiniacum palatium. Si Chronicon Gottwicense Ven. Abbatis *Gothofredi* ad manus fuisset Auctori, arva inde feliciter rigare, & hasce curtes villasque copiosius persequi, potuisset. Ipse locum *Nitbardi*: *Gens Saxonum omnis in tribus ordinibus, divisa consistit. Sunt inter illos Edlingi. Sunt, qui Freilingi; sunt, qui Lazzi, eorum lingua dicuntur*, ita exponit, ut per *Adelings* nobilitatem superiorem, officiales Imperii, Duces, Comites, Marchiones, Landgravios, Principes, Burggravios, Wildgravios, Raugravios, &c. intelligat, per *Frilingos* vero nobilitatem inferiorem, milites famulosque, & milites gregarios, qui in bellis equo merebant, domi vero in prædiolis vivebant, ac cum servis suis rus colere consueverant, inservientes nobilitati superiori loco *ministerialium, gassindorum, & casatorum vasallorum*. Tandem vero *Lazzos*, id est, *laten*, lide, lithones, habet pro colonis & servis, agro colendo affixis. Imperatores, ex gente Saxonica, Franconica, & Hohenstauffica, nati, foresta imperii ex pia quadam superstitione Cœnobiis in remedium animæ obtulerunt impensius, quam Carolingidis fuerat visum salubre.
100. *Venationes ad pertinentias fundi sine nominali subsecuta expressione haudquaquam esse referendas*, Auctor solide ostendit. A Seculi vero X fine usque ad Seculum XIV venationes ceperunt existimari pertinentiæ fundi, dicitur *utenfilia, appendicia, utilitates ad rem respicientes, appertinentia, & prædii integritates*, uti prima fronte Diplomata videntur indicare. *Eybenius* hoc argumento fuit usus, eumque secuti fuerunt Viri Celeberrimi,
109. *Bilderbeck, Struben, & Kressius.* At Ampliff. Auctor addit hæc argumento hasce stricturas. Primo quidem monet, formulam loquendi tum fuisse tritissimam, qua significatum fuerit prædium *cum pertinentiis*, ac deinde pertinentias, ei proprias ac vindicandas, nominatim designandi, ea vero juris vi ac norma, ut ea, quæ distincte haud percensentur, ad pertinentias haud sint referenda, sed potius tacite reserventur. Deinde docet, multas dari chartas feudales, in quibus prædiorum mentio fiat *cum pertinentiis*, licet prædiis cum illis jus venandi nunquam fuerit junctum. Tandem addit, dari plurium generum pertinentias, &, eis nominatim illico ad venationes non esse respiciendum,
- 111.
- 112.
- 113.

ciendum, moner. Præterea exstant Diplomata, in quibus *de pertinentiis* fit mentio, quando nihilo minus silva, venatio, & wildbannus, excipitur ab eisdem. Qui igitur dici potest, pertinentiis ubique & per sese comprehendi jus venandi? *Lübbius*, hisce argumentis usus, protulit quoque alia, quibus enarrandis nostrum non est immorari. Locus, ubi *Northringe* castellum seu Nienburg jacebat ad Bodam ac Salam confluentes, distincte a Nostro delineatur, haud secus ac Dankmarisveld, ex quo *Mönachi* Nienburgum fuerunt translati, qui locus nunc domiciliis nudus ad Gerenrodam Anhaltensem inter Haberfeld & amnem Selcke est conspicuus. *Tammersfeldam Julius Bernhardus de Robr* appellavit minus recte *Stammersfeldam*. Juvat hic legisse, quantum singuli Imperatorum studuerint venatibus, & quantum forestarum venatoriarumque rei donaverint Episcopis ac Cœnobiorum collegiis votivis. *Fridericus primus* ipse scripsit librum *de arte venandi*, cui alios ejusdem generis Autor Ampliff. subjungit. Ipse *Capite sexto* ad singularia descendit jura, quæ potestati territoriali per foresta adherere cœperunt. Nostrum non est, longius ipsum prosequi. Qui aliquid accurati de jurebus, huc spectantibus, qui Diplomata & Constitutiones, legere avert, eorum esse existimamus, ad Nostrum festinare, sitimque large ibi restringere. De Imperii venatore commentatur copiose in omnem partem. In Accessionibus & Supplementis larga seges Diplomatum huc referendorum utramque complet paginam, adeo, ut diligentiam & studium ac accuratam scribendi rationem merito prædicare debeamus. Atque hæc tractatio ita est comparata, ut eam aliis exempli loco commendare possimus, qui scribendi laboribus tempus suum impendunt. Hanc enim si reliqui imitari, quam undecunque sapere, maluerint, orbem literarium scriptis ætatem laturis, ac humanitatem non minus, quam soliditatem, spirantibus, exornatum iri, lati prævidemus & ominamur.

Pag. 114.
115 seq.
120.
125.
135 seq.
393 seq.

SINGULARITÉS HISTORIQUES ET LITTÉRAIRES, &c.

hoc est,

SINGULARIA HISTORICA ET LITERARIA, QUÆ

Hhh 2

conti-

continent investigationes & emendationes multarum magna numero difficultatum Historiæ veteris & recentioris.

Tomus I.

Parisiis, apud Franciscum Didot, 1734, 12.

Plag. 13.

- J**uvabit hoc nemo amoenissimum vel in transitu lustrasse, cum suavissimos quosque ejus secessus viasque scrutari spatio nunc & tempore prohibeamur. Primum horum singularium est Dissertatio in Epistolam, *Eginhardo* attributam ab *Alexandro du Chesne*, quæ in repetita editione Francofurtensi anni 1714 numero secunda & sexagesima est, quam non *Eginhardi* genuinam, sed
20. supposititiam, esse, rationibus criticis probatur. Dein ex Cardinalis *Thomasi* Præfatione ad duplex Psalterium, ab ipsomet publicatum, citatur quidam, ab ipso *Du Pinio* præteritus, *Prudentius*, Episcopus, cujus *Flores Psalmorum* in Bibliotheca Vaticana
21. exstant, quique Seculo forsitan decimo vixit. *Robertus Valturrius*, scriptor *rei militaris* veluti compilerator *Ammiani Marcellini* sistitur, & ex isto hac occasione locus quidam ipsius *Ammiani* hiulcus suppletur ac emendatur. Probatur, Hierosolymæ nullas unquam fuisse Synagogas. Qua occasione in originem Synagogarum inquiritur, & *Humphredus Prideaux* refutatur.
45. Locus Biographiæ *S. Bernhardi*, quam *Godofredus le Gros*, Abbas *de Tiron*, composuit, emendatur. Dissertitur de fundatore & initiis Monarchiæ Francicæ inter Gallos contra *P. Gæbr. Dannielem*, qui *Chlodavæum* hoc honore maclaverat. Tractatur de origine linguæ Gallicanæ, & inquiritur, quonam tempore ista lingua coeperit esse vulgaris vel vernacula. *Arnauldus*, hoc paulo ante *Bernhardi* tempora contigisse, autumans, confutatur, & decimo jam Seculo id evenisse, probatur ex *Yvone Carnotensi*, *Godofredo Vindocinensi*, &c. Subsequuntur Annotationes in *Meganii Origines linguæ Gallicæ*.
133. Porro contra quendam recentiorem *Peyrerium* observatur, Islandiam nondum A. 834 Christianam fuisse; item Musicam & instrumenta musica in Ecclesiis tempore *S. Germani* Seculo sexto haud fuisse in usu. De
142. *Salvio*,

Salvo, Abbate de *Albelada*, quædam referuntur. De antiqua Pag. 144-
 re monetaria Cenomanensi occasione quorundam Diplomatum 145-
 disquiritur. De quibusdam causis differitur, quare nonnun- 152-
 quam pudendos eruditi committant errores, v. g. defectu ju-
 dicii & ratiocinationis, ignorantia Historiæ, defectu accurati
 examinis & inspectionis ac evolutionis Autorum, qui nonnun-
 quam ex sola memoria citantur, denique præjudicatis sectæ opi-
 nionibus. Singulæ hæ causæ lepidissimis confirmantur exemplis
 & historiis, quas animi causa evoluisse, cautiusque mercari didi-
 cisse, neminem pœnitebit. Contra *Jo. Clericum* probatur, Magos 181-
 ex Oriente vere & proprie Jesum Christum adorasse. Confir-
 matur, librum de *Mortibus Persecutorum* re vera esse *Lactantii*. 225-
 Suppeditantur tres novæ observationes circa Historiam Ecclesia- 256-
 sticam Gallicanam: 1) quod *S. Radegondis* nunquam profecta fue-
 rit Arelatum; 2) quod eadem *Radegondis* instituerit Regulam
S. Cesarii in Monasterio *S. Crucis Pictaviensi* circa A. 559, aut
 tardius; 3) quod *S. Agnes* neutiquam fuerit prima Superior
 Monasterii *S. Radegondis*. Contra *Hadrianum Valesium* evin- 265-
 citur, quod Franci & Galli dudum ante *Philippum* Augustum
 confusi fuerint. Memoria *Petri de Courthardy*, primarii Par- 275-
 lamenti Præsidis, & *Davidis Rivaltii*, qui Regem *Ludovicum*
XIII instituit, sistitur, cujus posterioris scripta quoque recen- 283-
 sentur. Probatur, Tolosæ Concilium habitum fuisse A. 507. 295-
 Memoria *Bonizonii*, Placentiæ Episcopi, hunc *primum* Singula- 310-
 rium *Tomum* claudit, si modo integer iste ad nos perlatus est.

ORTUS ET PROGRESSUS VERNACULARUM,
 quæ regie vulgo appellantur, & per totam Daniam
 sumtibus vere regis Regis glor. mem. Friderici quarti
 extructæ frequentantur, Scholarum 240 felicissimus,
 agresti calamo descriptus ab HENRICO BROHOLM,
 Ræingia Fionensi, p. t. Præceptore Scholæ Regiæ in
 pago Wraa prope Coldingam.

Flensburgi, in officina libraria Kortena, 1737, 8-

Plag. 5.

Hhh 3

Ad

- A**d maxima immortalis Danorum *Friderici IV* in rem sacram atque literariam merita jure quoque suo referatur oportet Scholarum regiarum in ipsis pagis constitutio, in quibus pietatem, mores, literarumque rudimenta, excolunt pueri, sub magistris probis non solum, sed & nonnunquam eruditis. Illorum in numero locum & ipse meretur hujus libelli Autor, qui, grato & beneficiorum acceptorum memori animo ductus, in laudatissimi istius instituti historia celebranda operam posuit maxime laudabilem. Auspicatur vero has suas narrationes ab historia scholarum Judaicarum & Christianarum generaliori, earumque antiquitate strictim explicanda. Ignorabant scholas Ebræorum antiquissimi, & saltem intra privatos parietes in domesticis disciplinis juventutem educabant. Deinde *Moses* sanctione, jussu divino stipata, ordinavit, ut in loco sacri cultus, quemadmodum *Flavius* loquitur, schola Levitarum haberetur. Quocirca non invitus dat Noster, quadraginta illis in urbibus, quas Levitæ inhabitarent, & in usum suum converterent, scholas fuisse, ad quas
16. Israelitæ disciplinæ atque eruditionis ergo miserint liberos. Labefactata Levitarum disciplina, institutæ sunt scholæ, quibus
17. vates, viri pietate graves, præsidebant. Rarescente autem vaticinatione, modo publico, modo privato sumtu exstruebantur Synagogæ, quæ ut plurimum in locis altioribus sitæ erant, unde Libertini, qui in Synagogis vixerunt, sic dicti sunt, quasi *Libertini*, cum *Λουβαιο* sit locus descensionis, unde *Lubra* locus editior, annotante *Alano* in *Dissertatione de Gentium quarundam ortu & primatu Thef. 22.* Quibus expositis, & postquam simul de scholis discipulorum Christi & Christianorum tria, sed vulgaria, verba fecit, ad institutum suum progreditur. Ad ædificia regiarum scholarum quod attinet, ea eleganter & apte sunt exstructa, inscriptionibusque, quæ Danica hic atque Latina lingua leguntur, ornata. E. g. interpretatio positæ supra ostio scholæ inscriptionis ita habet:
- 22.

Quære scholam, dum tempus habes, juvenilibus annis.

Quod tibi sit reliquum temporis, esto memor.

Esto pius, venerare Deum, Regique beato

Pro nostra grates solvere perge schola!

Neque

Neque vero magis domus, quam ipsa disciplina, fuit constituenda; quo tendit duplex illa instructio, quarum altera *parochos*, qui dicuntur, obligat, altera præceptores. Utraque Latinam versa in linguam exhibetur. Initiationi ejusmodi scholarum dedicatus præsertim fuit dies Martii 28 A. 1721, qui ideo quotannis puerili lætitia celebratur; quemadmodum ante d. 21 Decembris Thomæ consecratus hoc fuit nomine insignis. Hanc solennem concelebrationem fusius Noster enarrat, eamque a Romanorum Saturnalibus non deducit quidem, aliquid tamen cum iisdem similitudinis habere concedit. Defendens autem ludicra ejusmodi puerorum, sequentibus eadem versibus descripsit:

*Sic redit e caelo lux optatissima Thomæ;
 Quippe scholis annum contulit illa novum.
 Discipulos cohonestat eo præceptor honore,
 Quem pro laudanda sedulitate merent.
 Alter erit Caesar, Rex alter, Regulus alter,
 Alter honore minor pro ratione loci.
 Ecce! puer frangit virgam, tituloque superbus
 Gaudet & in nostra gestit adesse schola.*

Tandem vero, finem impositurus, tristem illorum, qui in scholis laborant, contemtum strenue vindicavit, & qua se ratione istiusmodi vir gerere debeat, præscripsit. Quæ quidem regulæ si omnes ac singulæ observentur, vel observari possint, non dubitamus, fore, ut pluris, quam huc usque factum, a multis æstimentur rei scholasticæ præfecti. Namque omnibus hic satisfacere, atque nullius prorsus, pleni præsertim ruris atque inficetiarum, stomachum experiri, quis est, qui valeat?

PHILOSOPHIÆ ANTIQUISSIMÆ ET RECENTISSIMÆ
Prodromus, definitiones notionum universalium &
principiorum, axiomata & theoremata, totius Philosophiæ
fundamentum, summi Numinis existentiam atque animæ
corporisque commercium, spectantia, ex entis actualis
essentia demonstrata, continens, Autore
ANDREA CLAVIO.

Cellis, typis Jo. Georg. Passini, 1740, 8.

Plag. 17 1/2.

Multa

Pag. 40

seq.

52 seq.

53 seq.

60.

Multa satis bona complectitur hic libellus, Philosophiæ *Leibnitianæ* ac *Wolfianæ* prædicator & approbator. Hujus se-
 mina ad *Socratem* esse referenda, passim Cl. Autor monet. *Aristotelem* fastidit, eumque antiquioris sapientiæ consulta sæpius per-
 peram intellexisse & pervertisse contendit. Idealistas, Egoistas, & Scepticos, immo Atheos, solide refellit, ac eis munimenta eripit, quibus nituntur ipsi, qualiacunque. Voces philosophicas, præcipue ontologicas, ex *Socratis*, *Platonis*, ac *Aristotelis*, voluminibus affert, hasque eis, quibus nunc utimur, adjungit. Libello præfixit *Elegon primum Libri primi Tristium Ovidii*, paulo immutatum, fatorum indicem inclementiorum. In Præfatione hæc tria affert, quæ altiori videntur disquisitione indigere, nempe 1) non omnes syllogisticæ argumentandi modos manifesta gaudere vi illationis; 2) certitudinem de demonstratæ propositionis veritate solum a rationibus realibus pendere, quarum indolem dialecticæ induant, sed quæ a realibus non satis sint distinctæ, multo minus determinatæ; ac 3) eos, qui ad demonstrationes geometricas animum appellant primum, vim illationis, qua mens impellitur ad assensum, non percipere, immo in ipsa Geometria desiderari primas & universales, easque genuinas, definitiones. Addit hæc: *Nullum scientiæ exemplar ex primis genuinis definitionibus, e principio & ordine naturali, liberis est consignatum, sed semper sunt mista quadrata rotundis, & nexus haud raro est interruptus. Opera itaque pretium est, perspicere cognoscendi demonstrandique methodum, ut ea omni exceptione fiat major, & ut scientiæ demum dignam induant formam, nec ullam patiantur elisionem.* Conatus sane præclarus! Nec inficiandum est, bona multa inculcari hoc libello. So-
 34 seq. lida certe affertur Idealismi refutatio. Laudanda est *Socraticæ* Philosophiæ ex *Platone* adducta, & ad Ontologiam *Wolfianam* accedens, harmonia. Patet enim hinc veritatis solidioris antiquitas. Id vero, non possumus, quin doleamus, quod passim deest scripturæ *Autosis* compages, ac inde enati fuerunt hiatus; quod stilus hinc inde scholastico situ squaler; & quod loca sese offerunt, quæ male tornata debuissent prius ad incudem
 . revocari.

A D

NOVA ACTA ERUDITORUM.

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio X.

THESAURUS NUMMORUM SUEO-GOTHICORUM, studio indefesso **ELIÆ BRENNERI** quinquaginta annorum spatio collectus, secundum seriem temporum dispositus, atque e tenebris jam commentatione in apricum prolatus. Accessit ejusdem Autoris Libellus de Nummophylaciis Sueciæ; de scriptoribus rei nummariæ Suetbiæ; atque de Thesauris, seu variis vetustorum nummorum cumulis, passim per Sueoniam fortuito casu repertis.

Holmiæ, typis Jo. Laur. Horn, Reg. Antiq. Arch. Typogr.

1731, 4 maj.

Alph. 1 plag. 8, cum Tabb. æn. 64.

Operi tot annorum nomen Serenissimi Potentissimique Regis Suecorum *Friderici* quodam jure præluceat, ac splendorem elaborationis præstantissimum splendore magnificentissimo amplificat augetque. Monumenta prisca & antiquioris ævi metallica Ops Sueo-Gothica, alma & perquam fecunda mater, in dias luminis auras protulit. Numismata ætatis recentioris asservant officinæ summorum hinc inde civium & alumnorum Sueciæ. In ordinem singula redegit, ac expositionem addidit, maximum patriæ suæ ac Europæ universæ decus, *Elias*

lii

Bren-

Brennerus, Reg. Arch. Antiq. Assessor. Præfationem libro præmisit gentis ejusdem sidus late coruscum, *Nicolaus Kederus*, Holmiensis, cui Autor, morti vicinus, Operis coronidem editionemque demandarat. Numi sunt accuratissime pariter ac elegantissime partim ære, partim ligno, expressi. Bona pars eorum, qui ære fuerunt expressi, a manu *Brenneri*, apprime celandi perita, profecta est. Ordo in Tabulis raro fuit immutatus, a temporis desumptus decursu. Expositio autem ipsa ordinatior incedit. An vetustissimos quosque numos *Brennerus* Regibus attribuerit nunquam non ex vero, Editor definire non audet, monens tamen, *Brennerum* existisse primum, qui rem numariam Sueciæ exponere fuerit aggressus, ac qui in tenebris non potuerit non micare. Hæc ad historiam libri externam. Expositionem numorum Autor exorsus fuit ab ineunte Seculo nono, nominatim a Rege *Olao Trætella*, significans in limine, numos Suecicos antiquissimorum temporum haud fere nisi minutissimos, eosque argenteos, reperiri. Numus primus,

TAB. II

Fig. 1.

Pag. 1.

qui *Olauum* refert, est ex lamina tenui, & ab uno tantum latere signatus, exhibetque Runam, seu literam Gothicam, *Ur* dictam, (quæ elemento Latine U respondet,) inter tres coronas, quæ singulæ trinjs exornatæ sunt margaritis. Est autem litera hæc prima nominis *Olai*, quod *Ulf* sive *Ulaf* veteres pronuntiabant. Numus secundus tenuis quoque est, & caput Regis barbati præfert,

TAB. II

Fig. 2.

rudi Minerva formatum, coronam gerentis simillimam præcedenti. Oculos duo effingunt puncta, totumque caput ambit circulus, ex margaritis compositus. Unde patescit, margaritarum usum populis septentrionalibus tunc fuisse quidem notum, at

Fig. 3.

Pag. 2.

rariorem. Numus tertius sistit vultum cum litera eadem Gothica a parte dextera, sed præcedente informiorem, utpotè cujus partes singulas, excepto naso, globuli quidam constituunt. Numus ipse bracteatus est, sed prioribus paullo major, & ex puriori argento. Numus quartus refert Regem *Biornonem*, A. 818 circiter suis dominatum. Hic pariter ab una duntaxat parte signatus est, & Runam *Biark* (B) exhibet, regii nominis literam primam; a cujus dextero latere semicirculus, a sinistro autem crux, conspicitur, indicium, Autore iudice, Christianæ religionis,

TAB. II

Fig. 4.

Fig. 4.

TAB. II ad Supplement. Nov. Act. Erud. T. IV.

Sect. X pag. 434. 435. 438.

Fig. I.

II.

III.

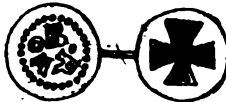
IV.

V.

VI.

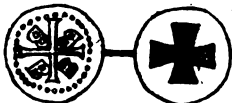
VII.

VIII.

IX.

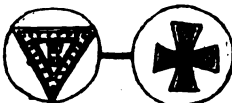
X.

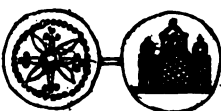
XI.

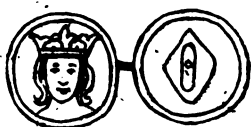
XII.

XIII.

XXI.

XIV.

XX.

XXII.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

ligionis, tunc primum hic exorta ac recepta. Numus quintus itidem est bracteatus, literam B cum quatuor punctis seu globulis præferens. Numus sextus signatus est, a parte adversa in ipsa area, nomine BORNO, in averfa insignitus cruce. Litera O pro more istius ævi ceteris literis multo est minor. Numus septimus habet vocem BORN in interstitiis crucis in adversa, crucem in averfa. Numus octavus est tenuis, & præfert literam B inter geminum globulum. Nonus in una parte exhibet literam B, cruci quater interpositam, in altera crucem. Decimus, undecimus, duodecimus, ac tertius & decimus ad eundem spectant Regem. Numus decimus quartus *Sivardum Fra* refert, tenuis est, & signatus litera Gothica, *sun* dicta (S), inter stellam crucemque media. Numus decimus quintus ex lamella pariter exili constat, præfertque monogramma, seu signum, e tribus prioribus Runis nominis EIRIKK constatum. In tabula adjecta exhibentur numi hi decimus quintus antiquitate insigniores. Ad didimus quoque numum decimum sextum, qui est bracteatus; idemque habet signum & appositos insuper inferius duos globulos. Nec minus apposuimus decimum septimum, bracteatum, qui nomen OLAFR compendio Runarum repræsentat. Hiç *Olai Skotkonung* esse perhibetur. Ad quem præterea numus decimus octavus ac nonus sunt ex mente Autoris referendi. In prostremo nomen AVLAFR compendiose legitur. Exhibuimus hosce denovo, ut Lectores definiant, an hi numi non sint aliarum interpretandi vel trahendi. Qui sequuntur numi, ab hoc *Olavo* profecti, majores sunt ac solidiores. Primus a parte adversa habet caput Regis galea opertum margaritifera, atque nomen OLVF literis Gothicis, in averfa crucem literasque lectu difficiles. In secundo eminet caput Regis sceptro insignis tricuspidato cum epigraphe: *Oluf rex zdevor*. In averfa apparet crux cum voce *crux* in interstitiis atque epigraphe: ZNELINC. M. Oneta. Z. Ihtunac. In tertio eminet caput Regis sceptrigeri, addita perigraphe: VLVAAZ REX ZVENONum. In averfa eminet crux, cui inserta vox *crux*, cum perigraphe: + IN NOMINE DNI. M. C. id est, *Domini. Moneta Cusa*. In quarto exstat caput Regis cum sceptro ac perigraphe: OLAF REX AN ZITIN, id est, *in Si-*

TAB. II

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Pag. 3.

TAB. II

Fig. 10.

11. 12.

13.

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

Fig. 17.

Pag. 4.

TAB. II.

Fig. 18.

19.

tun, seu *Sigtuna*. In averſa crux eminet cum perigraphæ:
 + GOPNEMOATA—AN. Autor ſic legit: *Godwine moata* (id
 eſt, moneta) *an*, id eſt, *in*, urbe *Sihtun*. In quinto emicat Regis
 caput cum ſceptro & adjecta perigraphæ: OLVF REX ZDEVQ,
 id eſt, ut Autor exponit, *Oluf Rex Sweuorum*. In averſa exſtat
 crux cum voce *crux* in interſitiis & perigraphæ: + GODPINE
 M. O. ZIHT—, id eſt, *Godwine moneta Sihtunæ*. In ſexto emi-
 net caput Regis ſceptrigeri, cum perigraphæ: + ONTAF REX
 AN ZTIE, id eſt, *Olaus Rex in Sigune*. In averſa præter
 crucem in medio apparet perigraphæ: GOPNE MON—
 ATAZIT + . Autor ſic exponit: *Godwine monata* (pro *moneta*)
Sihtuneniſis. Septimus exhibet Regis caput galeatum, radiis
 margaritiferaſ ornatum, & perigraphen: + OFEAE ON SIDI,
 id eſt, *Offuſ on Sidei*, ſeu *Suedorum*. In averſa apparet crux ac
 perigraphæ: + IREGR ON ZIT. Primum elementum per *Tb*
 exponit Autor. Videtur ſubefſe litera *P*, ut indicetur, numum
 eſſe cuſum *pregr* in *Sigtunæ* urbe. Numus octavus huc haud
 videtur referendus. Si quid conjectura licet aſſequi, numi peri-
 graphæ indicio eſt, *Offam*, Angliæ Regem, ſignificari, qui
 Oſtangliam tenuit, regnumque ſuum Pontificis Romani in fidem
 tradidit. Si ordine retrogrado literas legeris, quod *crux*, ſe-
 cus, & quidem bis, poſita, videtur ſuadere, tum lectio hæc inde
 eruitur: + OFFIIOSDSOEOE + id eſt, *Offu Oſdſoeo*. Et in
 averſa: + *uf de + fiode*. Laudavimus olim *Nicolai Kederi*
 librum, hic Lipſiæ A. 1706 editum, cui titulus: *Numi aliquot*
diverſi ex argento præſantiſſimi, unde *Brennerus* figuras majorum
 numorum *Olaviorum* depromſit. Nonus numus ſiſtit adverſus
 Regem *Anundum Jacobum*, ſceptrigerum, qui pectore tenuſ ef-
 ficuſ eſt, & capite pileum altum atque acuminatum gerit. Inſcri-
 ptio ibi hæc: ANVND REX *Sihtunæ*. Averſus præfert cru-
 cem, in medio annulatam, cum ſingulis annulis in quatuor ipſius
 interſitiis, adjectaque perigraphæ: DORMOD ON SIHTUN.
 Decimus in adverſa exhibet tres coronas, in quarum medio con-
 ſpicua eſt litera *A*; in averſa leonem coronatum, quem ex
 tranſverſo præfluunt tria flumina, Gothiæ inſignia. Undeci-
 mus ac duodecimus eſt bracteatus, qui non niſi literam *A* maju-
 ſculam

scalam representat. Hæc ad *Tabulam secundam*. In *tertia* exhibentur numi, ad *Philippum*, *Ragualdum Knaphöfde*, *Suerberum II*, *Ericum IX*, ac *Canutum*, referendi. Leo Gothicus, tria flumina transiliens, passim inibi apparet. Memoratu id videtur dignum, numos duos haud ita ante multos annos, unum *Caroli M.*, alterum *Ludovici Pii*, inter alios veteres numos Germanicos prope Holmiam fuisse effoscos. Nec minus hic addendum, Suecos olim pro litera Latinorum C adhibuisse K, eo quod inter Runas suas invenere literam *Kaun*, quæ respondet literæ K, et literam, literæ C respondentem, desiderarant. Eam ob causam obvia sunt in numis nomina *Knut*, *Karolus*, &c. In *Tabula quarta* exhibentur numi, ad *Suerberum III*, A. 1197 florentem, ad *Joannem I*, ad *Ericum Balbum*, ad *Valdemarum*, & *Birgerum Jert*, proregem, nec non ad *Magnam Ladulam*, & *Birgerum Magni*, referendi. Cum non nisi nominis regii, litera prima in numis legatur, interdum inde exoritur aliquid incertæ suspicionis. In *Tabula quinta* recensentur figuræ numorum, quos Autor attribuit *Magno Erici Smek*, qui vixit circa A. 1319, porro etiam *Erico Magni* & *Haquino* fratribus, *Alberto*, & *Margareta*. *Ericus Magni* existit primus, cujus numi accuratam referunt perigraphen. En descriptum ejus numum: *In prima parte chlypeus exstat cum Suecia insignibus, tribus scilicet insignibus, bodierno more positis, atque inscriptio: ERICVS. REX. SWECIE. In altera exstat A coronatum, insigne urbis Aboa, cum literis: MONETA ABOENSIS.* Denarius hic seu *Ortuga* admodum est elegans. Ea ætate regnum Sueciæ dispersitum fuit inter hunc *Ericum*, ejusque patrem, Regem *Magnum Smek*, ita, ut pater Sueciam ac Gothiam, filius vero Finnoniam atque Scanium, cum nonnullis aliis teneret terras. Quam divisionem mater *Erici Blanca* pertæsa, ipsum poculo venenato sustulit. Hoc numo teste, ac suffragantibus Diplomatis, *Ericus* plenum adhibuit titulum regium. Aboa tunc erat secundum Holmiam urbs secunda, in qua numi feriebantur. *Erico* occiso, res *Magni* miserum in modum processere. Quare hic in custodiam datus, ac alter filiorum, Rex Norwegiæ, *Haquinus*, ad folium capeffendum arcessitus. Rarissimus sane est *Haquini* hujus numus, in Dalecarlia inven-

Pag. 7.

8.

10.

11.

15.

16.

- inventus, & A. 1700 a Perillustri Barone *Nicolao Gripenhielmio* ad Autorem doni loco missus. Repetere eum, ac huc transferre denuo, nobis ex usu publico visum. In aversa apparet crux, quatuor inter rosas, decussatim positas, adjecta perigraphæ
- TAB. II
Fig. 20. MONETA EASLOIA. Significatur urbs *Easloja*, alias *Aste* & *Opslo* vocata, nunc *Christiania* in memoriam instauratoria *Christiani IV* dici solita, in qua numus hic fuit percussus. *Alberti* denarii *Stocholmensis*, qui succedunt apud Autorem *Haquinianis*, pulchritudine & forma omnino excellent. In *Margareta* Reginae numis aliquot conspicua est litera *o* vel potius *ö*, initialis oppidi *Oerebro*, quod antiqua *Nericia* est urbs. Qui inverecondiores sunt, partem muliebris arvi hic putant depictam. Dani diphthongum *ö* delineant in modum , quæ figura, in Sueciam tunc introducta, signum est urbis *Orebro*. Urbs hæc figuram illam servat adhuc in ponderibus ac mensuris suis universis, ad morem urbium aliarum, quæ primam nominis sui literam ejusmodi rebus imprimere solent. Quin & *O* majusculum coronatum, initiale nominis *Olaſ sancti*, *Norwegiæ* Regis ac Patroni, in numis *Norwegicis* videre licet, haud admodum dissimile illi *O*, quo *Margareta* signandam curavit monetam *Orebroensem*. Illud vero punctum in medio majusculi *I* intra aversam numi illius, in cujus aversa apparet vultus *Margareta* rectus ac simul corona radiata, cujus radorum figura extrema similis est figuræ liliorum, habet Autor pro vestigio punctuli, quod cælator reliquerit in prototypo numi, ratus, illud in medio punctulum in numis vetustis passim ac ubique propemodum inveniri. Ut Lector ipse judicium suum adhibere possit, utriusque numi typum hic denuo repetitum adjunximus. *Ericus* certe *Olaſ*, *Theologiæ* Doctor & Professor, *Ecclesiæ*que *Upsalensis* Decanus, qui sub *Carolo Canusi* vixit, in sua *Suæcorum Gothorumque historia*, Latine scripta, & tandem per *Joannem Mesfenium* *Holmiæ* A. 1615 primum edita, hanc de *Margareta* numo sinistram interpretationem primus, quantum constat, evulgavit. Ipse pag. 277 sic habet: *In perpetuum ludibrium & opprobrium regni monetam quandam instituit* *Margareta*, *turpitudinis sexus sui*
- 20.
- 21.
- TAB. II
Fig. 21. 22.

sui insignia præferentem. Tabula sexta denarios Stocholmen-
ses & Aboenses *Erici*, Pomerani, qui Sueciæ, Daniæ, ac Norve-
giæ dominatus fuit, repræsentat, nec non ejusdem denarios Pag. 26.
exhibet Arosienses ac Lundenfes. Autor Regis hujus numos sin-
gulos primus in lucem produxit. De numis Lundenfibus hæc,
Lector, habe. *Ericus*, sumtuosa in terram sanctam peregrinatio-
ne perfunctus, ac in patriam redux, suis civibus numos cupreos 28.
loco argenteorum obtruserat, more adhuc insolito, eamque ob
causam male apud suos cœperat audire; Regina vero, *Philippa*,
Henrici IV, Angliæ Regis, filia, incio conjugæ, numum curavit
cudendum, argenteum, ignominiam illam temperatura. Utrius-
que generis numum unum Amplissimus dedit Autor. Quæ ab
ipso in moneta, n. 8 allata, ejusque averfa, legi haud potuerunt,
hunc fundunt sensum: MONETA wesTRIOrosiensis. Inventus
autem fuit ille numus prope arcem vetustam *Axvald*, olim Go-
thicorum Regum sedem. In monasterio illo varia adhuc 29.
cernuntur venerandæ verustatis monumenta, & in his cippi Regum,
Ingonis II, *Canuti*, *S. Erici*, filii, *Erici X*, ejusque conjugis, *Erici*
XI, nec non aliarum illustrium personarum, quas inter *Bero*
Næf eminet, cujus nomine hoc additur elogium: *Fidelis Mi-*
nister Birgeri Ducis Sueciæ & Padagogus Domini Magni (Ladu-
las) *Regis*. Numos, de quibus parvula attigimus, excipit *Ta-*
bula VII, quæ exhibet numos *Christophori*, *Caroli*, quem *Canuti*
appellant, *Christierni I*, ac *Stenonis Sture*, senioris, ad annum us-
que 1470. Denarios *Christophori* ea exhibet duos Stocholmen-
ses, unum Aboensem. In altero emicat *punctum in medio*, nec
non in numo primo ac tertio, qui ad *Carolum Canuti* fuit rela-
tus, quin & in primo atque tertio *Christierni*. Commemora-
biles sunt numi, qui, durante interregno, *Carolus VIII* inter ac
Christiernum I, fuere percussi. Horum quatuor fuerunt hic al-
lati. In primi adversa eminet E, initialis litera *S. Erici*, cum
cruce magna, addita perigraphæ: SANTVS ERICVS. In aver-
fa exstat clypeus cum tribus coronis, cruce simili appositus, ver-
bis adjunctis: MONETA STOCHOL. In secundi adversa emi-
nēt E cum cruce minori, ac stellulis in medio duabus. Inscri-
ptio fuit ei adjecta: SA, ERIGVS. REX. SV. Averfæ figura
respon-

- respondet priori. Centum annis ab obitu *Erici* elapsis, ipse albo Sanctorum adscriptus, ac Stocholmiæ, tunc exstructæ, patronus fuit adjunctus. Ex eo tempore caput *S. Erici* in insignia urbis novæ, in Diplomata, ac numos, fuit adscitum. *Tabula Bronneri nona* ac *decima* exhibent numos *Christierni I*, quem A. 1457 floruisse accepimus, numos *Stenonis Sture*, senioris, cui & denarii & semidenarii (*Halfwa Oertugar*) attribuuntur, porro *Joannis II*, *Swantonis Sture*, *Stenonis Sture*, junioris, *Christiernique II*. Miramur, numos aliquot aureos *Joannis II* nondum fuisse inventos, cum tamen A. 1497 Rex præceperit monetæ præfecto, ut aureum quoque ibi curaret numum cudendum, qui pretio æquaret aureum Rhenanum vel quatuor argenteas marcas cum dimidia monetæ Stocholmensis. *Steno Sture* uterque, & senior & junior, fuit regni gubernator, non Rex, quare, ad invidiam declinandam, uterque adhibuit in adversa numorum perigraphen: SCS. ERICVS. REX. Nequaquam vero unus eorum ab altero descendit; quæ etiam est causa, cur insignia eorum gentilitia differant. *Steno Sture* senior usus fuit loco insignium tribus foliis Nymphææ tæniatis coloris nigri in campo aurato; *Suanto* autem *Sture* secundo usus fuit, transverse in partes æquales secto, quarum superior est aurata, inferior cancellata & cœrulei coloris. Ab hoc *Suanto Sture* descendit familia, vulgo *Natt-och-Dag* appellata. Quod ipsum insigne in numis *Swantonis Sture* inter perigraphen ac medietallium interpositum fuit. *Christierni II* existant numi plane nulli, in Suecici. Ipse enim, regnum breve a tyrannide auspiciatus, regno statim fuit exturbatus. Illi, quos Dania ostendit, sunt e viliori metallo. In numo *Stenonis Sture*, junioris, legitur tandem adjecti anni 1512 nota. Ante hunc annum vestigium chronologicum existat in numis Suecicis nullum. *Tabula XI* exhibet numos Pseudo-*Sturii* duos. Primus præfert adversus literam primam vocis *Nicolaus*, coronatam, inter duas minutulas cruces, totidemque annellos, nec non perigraphen: *Nicolaus Sture*. Adversus scriptum habet, tribus insignitum coronis, addita perigraphæ: M M IN VALDIBVS, quam Autor sic legit: Moneta Morensis IN VALDIBVS pro in VALLIBVS i. e. i *Dalernæ*. Constat enim

enim vulgo, *Pseudo-Sturium* apud Morenses in Dalecarlia plurimum fuisse commoratum, eosque primos ipsi jusjurandum fidelitatis præstitisse. *Gustavus I* fuit is, qui rem monetariam omnium maxime instauravit, ac thaleros, semithaleros, ac alia numerorum genera, in communem commercii usum invexit. Memorabilis est numus ejus minor quadratus, in cujus averfa duæ sagittæ, decussatim positæ, apparent, in signe *Dalecarlorum*. Non vacat specimen insignium *Gustavi* numerorum huc proferre, quorum pretium respondet modulo vel Germanico, vel Suecico. Oculos pascunt copiosissimi, ac maximam partem ingeniosissimum laborem spirantes, numi, qui *Gustavum Adolphum*, heroem omnis ætatis inclytissimum, referunt. *Christi-gram*, quam nobilitarunt & literæ & Veneres, æternam esse jusserunt numi exquisiti, ad morem aurei Romanorum sæculi omnino facti. *Gustavus Adolphus Magnus* primus, novo adhuc exemplo, cupreos induxit in usum numos, quorum pretium æquavit metallo. Honorarii ejus, seu symbolici, numi maximam partem extra Sueciam in oris peregrinis, ac cum maxime in Germania, sunt formati. Rex ipse in numo inaugurali adhibuit caryophyllon florescens, corona radiata cinctum, & sole sereno illustratum, non sine præfagio singulari. In numo ejus Augustano, ad A. 1630 cuso, caput laurea cinctum eminet. Numisma, quo prællum Lipsiense A. 1631 fuit nobilitatum, spirat fiduciam singularem. In adversa leguntur hæc: *Deo ter Opt. Max. gloria & laus, qui Gustavo Adolpho, Gothorum Wandalorumque Regi contra Cesareanum ac Ligusticum exercitum victoriam tribuit ad Lipsiam die VII anno 1731, cum perigraphæ: Dies. Putrim. Evangelicor. A. MDXXXII. VII. SEPT. Erfurti celebrati.* In averfa tetragrammaton effulget lumine radiato, verbis subscriptis: *Dextera tua, Domine, percussit inimicum.* Perigraphæ sic habet: *A Domino missus vivat Gustavus Adolphus.* Omittimus in præsens reliqua, id unum addentes, Opus hoc in seras ætates victurum esse, dignum quippe omnis posteritatis plausu, & ad amplificandam Succorum gloriam, augendamque ac conservandam nominis *Brenneriani* famam, quam maxime comparatum. Numophylacia autem Sueciæ præ-

Pag. 49.

66.

84.

144.

171.

Pag. 249. stantiora hæc numerantur. Regium principatû fulget, opera *Gustavi Adolphi I* imprimis amplificatum. Nec minus sua sese commendant laude Numophylacia *Jacobi Cronstedt*, *Erici Utterbieldi*, æque Cubicularii regii, *Martini Nymani*, *Martini Tarnbieldi*, *Joannis Schefferi*, olim Professoris Upsaliensis, *Nicolai Kederi*, qui Regii Collegii Antiquitatum est Assessor, *Erici Benzellii*, junioris, *Matthiæ Edenbergi*, *Olai Bromelii*, Med. Doctoris, Physici Gothenburgani, *Arvidi Karlsteen*, cælatoris numismatum regii æque ac *Reimundi Faltzi*, *Caroli Ludovici von Sebantz*, *Petri Baillet*, civis Nycopiensis, *Viti Engelhardi Schræderi*, aurifabri Holmiensis, ac *Elie Brenneri*, cujus pariter ac uxoris vultus in numismatibus perennant. Huic recensio Autor brevem subtexit catalogum, eorum nomina perpauca referens, qui rem Suecorum numismaticam scriptis illustrarunt.

260.

DE EPISCOPO TITULARI, SEU IN PARTIBUS infidelium, Tractatus Canonico-Theologicus, Autore ANDREA HIERONYMO ANDREUCCI, e Societate Jesu.

Romæ, ex typographia Antonii de Rubeis, 1732, 4.

Alph. 1.

Cum præter *Hieronymum Wiehniûm* ex Ordine Prædicatorum de Episcopis titularibus, seu in partibus infidelium, nemo ex instituto commentatus sit; Rev. *Andreas Hieronymus Andreucci*, Archiepiscopi Theodosiæ dignitatem *Malachiæ de Inguimberr*, ex Ordine Cisterciensi, recens collatam, gratulaturus, operæ prætium esse duxit, singulari Commentatione hoc argumentum persequi. *Quinque* autem *Libris* eandem absolvit. *Primo* de origine Episcopatus titularis disputat, & generales tradit observationes; *secundo* in potestatem Episcopi titularis, & ratione ordinis, & ratione jurisdictionis, inquirit; *tertio* de præminentialibus ejusdem ratione dignitatis verba facit; *quarto* de obligationibus titularis Episcopi differit; *quinto* autem privilegia ejusdem recenset. Ut speciminis loco quædam referantur, annotamus, Rev. Autorem e Seculo XIII, quo Orientales regiones magna
ex

ex parte in infidelium venerunt potestatem, historia titularium Episcoporum originem répetere. Suam enim facit *Danielis Papebrochii* sententiam, qui *Tomo tertio Historiæ chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum*, A tempore, inquit, amissi Orientis Apostolica sedes jus, quod semel assumserat, providendi Ecclesiis, ibidem constitutis, tam Patriarchalibus, quam Archiepiscopalis, & Episcopalis, perrexit usurpare, & scubi vel Chorepiscopo opus erat, vel Episcopo Apostolico ad infidelium conversionem ordinando, eidem conferre titulum alicujus Ecclesiæ, in partibus infidelium constitutæ, donec hi sibi ipsis sedem certam constituerent in iis, ad quas mittuntur, nationibus. Triplicis autem generis Episcopos titulares esse, observat. Alii nempe ab initio fuerunt promoti ad Ecclesiam in partibus infidelium, carentem Clero & populo Christiano, & de qua nulla est proxima spes eam recuperandi, nec ullo modo recuperatio tentatur. Alii Episcopi sunt dioeceseos in partibus infidelium, carentis quidem Clero & populo Christiano, sed de qua spes est recuperationis, eaque recuperatio sive per arma, sive per sacram aliquam expeditionem, intenditur. Alii denique Episcopi titulares dioecesi sunt præfæcti, de qua spes est aliqua, fore, ut olim Christiana evadat, licet nondum aliquis de conversione ejus ex instituto sit sollicitus. De prima tantum specie Episcoporum titularium Rev. Autor in Commentario, quem præ manibus habemus, differit. Cum autem omnes Episcopi titulares, quocunque etiam sensu hæc vox sumatur, in multis conveniant, & ad reliquos titulares Episcopos Autoris nostri disputationem spectare intelligitur. Quæ inter illos intercedit differentia, præcipue hæc est, quod secundi & tertii generis Episcopos titulares magis oporteat esse de conversione infidelium sollicitos, quam primi generis; & quod primi generis Episcopi titulares ab unius Romani Episcopi arbitrio pendeant, & eligantur, cum secundi & tertii generis Episcopi titulares non sine consensu Regum Christianorum, quorum imperio regio illa subest, in qua Episcopus titularis constituendus est, eligi atque ordinari possint. Cum præcipua, quam ex Episcopis titularibus Ecclesia Romana sibi promittit, utilitas in eo consistat, ut eorum

- Pag. 43. opera Ecclesie hujus doctrina latius propagetur; Autor noster
 quaestionem illam movet: an committatur simonia, si Pontifex
 conferat *alicui minus apto* Episcopatum titulare, adjecto onere,
 ut ille certam *aliquam numerum summam* in pios usus, v.
 g. in missiones ad convertendos infideles, erogaret. Tuetur Au-
 tor noster, nullo modo in tali casu committi simoniam, quia illa
 numerum *summa* non exigatur tanquam pretium promotionis
 ad Episcopatum, sed tanquam conditio justificans talem pro-
 motionem, ut, qui v. g. non erat satis idoneus ad receptionem
 talis Episcopatus, evadat per tale opus pietatis, seu per talem
 erogationem eleemosynæ, idoneus, & dignus, qui promoveatur.
 Diversi generis alias quaestiones de his ipsis Episcopis ti-
 tularibus Rev. Autor hoc libro proponit, quas ex Jure Canonico
 4. dijudicat. Ita v. g. quaerit, an Episcopi titulares sint vere ac
 5. proprie Episcopi; an ineant matrimonium spirituale cum sua
 11. ecclesia; an possint ad aliam Ecclesiam eligi, vel an debeant
 postulari; an subsint Episcopo diocesano; an per obtentionem
 Episcopatus titularis vacent beneficia prius obtenta; an gravi-
 70. 78. ter peccet, & quam poenam incurrat, consecrans templa, &c. sine
 85. diocesani licentia; an habeant jurisdictionem? an possint appro-
 106. bare reliquias Sancti Canonizati; an possint deputari iudices in
 causis Canonizationum, quoad Inquisitiones; & quæ sunt simi-
 les quaestiones. Ad quas quidem omnes nullo negotio respon-
 detur, modo quis tmeminerit, Episcopum titulare legitime
 ordinatum esse Episcopum, eum autem diocesi esse destitutum,
 in qua sint Christianus Clerus & populus, ejus jurisdictioni ec-
 clesiasticæ parentes. Omnia enim, quæ reliquis Episcopis Cano-
 nico Jure concessa sunt, privilegia, eadem & titularibus sunt
 tribuenda. Legitime enim ad Episcopatum sunt ordinati. At
 enim vero, cum in eorum diocesi neque populus sit Christia-
 nus, neque Clerus, jura in ordinatione sibi tributa pleraque
 exercere nequeunt, neque quoad omnia munere sibi deman-
 dato fungi, neque omnibus privilegiis sibi concessis frui. Al-
 terius autem Episcopi concessu illis licet in alia diocesi, quæ
 sunt Episcopi, munia implere. Ex hac generali observatione
 cum de iis, quæ Autor noster Commentario suo pertractat,
 judicium

judicium ferri possit; nolumus præter necessitatem plura recensendo Lectoribus nostris esse molesti. Illud tantum addimus, Rev. Autorem sub finem Tractatus sui brevem annectere notitiam aliquorum Episcoporum titularium, qui a Seculo XIII sanctitate, doctrina, rebusque præclare actis, floruerunt. Paucos autem tantum enumerat. E Seculo XIV *Bartholomæum* Bo-Pag. 169. noniensem, ex Ordine Prædicatorum, nominat, qui Archiepiscopus fuit Armeniæ; e Seculo XV Archiepiscopum Nazarenum commemorat, Fr. *Augustinum de Favoronibus*, Romanum, qui A. 1431 ex Priore Generali Eremitarum ad ejusmodi Archiepiscopatum evectus est, ac simul renunciatus Cesenatensis Episcopatus Commendatarius; e Seculo XVI meminit *Andrea Oviedonis*, Hispani, e Soc. Jesu, qui Episcopus fuit Hierapolitanus, deinde Æthiopicum Patriarchatum obtinuit. Tanto cum applausu Æthiopes Christianam docuit religionem, ut post ejus obitum Æthiopes catholici, ab eo conversi, obitus ejus diem quotannis sacrum festumque habuerint, domumque, quam vivus incoluit, in Sacrarium converterint. Eodem Seculo ob insignem doctrinam & pietatem celebrèrni fuisse dicit Episcopum Argolicensem, Fr. *Hieronymum Wielmum*, ex Ordine Prædicatorum, qui de Episcopo titulari librum edidit, & suo nomine Concilio Tridentino interfuit. De reliquis enim Episcopis titularibus, qui in Concilio Tridentino præsentés fuere, annotat, hos non suo, sed alterius cujusdam Episcopi, nomine adfuisse. E Seculo XVII Fr. *Bonaventura Teuli*, Ordinis Minorum Conventualium, mentionem facit, qui Archiepiscopus Myrensis fuit, & multis scriptis, quæ Autor noster recenset, famam consecutus est. Inter Episcopos titulares, qui Seculo XVIII. reliquos eruditione antecellunt, Archiepiscopum Theodosiensem, *Malachiam de Inguimbere*, refert, in cujus gratiam Rev. Autor suum *de titulari Episcopo* Commentarium scripsisse videtur.

DE CANONIBUS, VULGO APOSTOLICIS, AD editas jam Vendicias Sanctorum Cypriani ac Firmiliani & de Papæ judicio comparate ad Concilium, pro vendicando S. Augustino a tergiversationibus nuperrimi Defensoris

fenforis Declarationis Gallicanae, Dissertatio, duabus Epistolis comprehensa, altera critica R. P. CONSTANTINI ROTIGNI, Monachi Cassinensis, in Ravennati Monasterio S. Vitalis Sac. Canonum Interpretis, altera Apologetica R. P. RAYMUNDI MISSORII, Minorita, pro Serenissima Venetorum Republica Revisoris publici.

Venetis, apud Franciscam Pitterium, 1734, 4.

Plag. 12.

Rev. *Missorius* in editis a se S. S. *Cypriani* ac *Firmiliani* Vindicis id præcipue agit, ut ostendat, Donatistas ad *Cypriani* ac *Firmiliani* consensum perperam provocasse, declaratu-
 5. **Pag. 5.** ros, quosvis sine discrimine hæreticos, ad ecclesiam veram se conferentes, esse rebaptizandos, & baptismi efficaciam a pietate atque intentione ministri baptizantis pendere. Neque enim solum eam in rem Epistolas, quæ hætenus S. S. *Firmiliano* & *Cypriano* tributæ sunt, suppositas esse contendit, verum etiam de Canonibus Apostolicis XLV & XLVI, quibus generatim hæreticorum exploditur baptismus, tuerur, quod a Donatistis sint elaborati. Non negat Cl. *Rotignus*, rem ita se habere, objectiones tamen aliquot cum *Missorio* communicat, rogatque, ut *Missorius* ad eas respondeat, quo S. S. *Firmiliani* ac *Cypriani* famæ magis
 7. **Pag. 7.** consulatur. De Canonibus Apostolicis *Rotignus* statuit, sub finem Seculi III, vel sub initium Seculi IV, collectionem eorum esse adornatam, quibus forma nobis exhibeatur partim disciplinæ, quæ per universam Ecclesiam per ea tempora vige-
 8. **Pag. 8.** bat, partim illius, quæ in aliquibus tantum provinciis locum habuit aliquando. Quæ cum ita sint, non intelligi, qua ratione, si duo illi Canones a Donatistis initium habuerint, in collectionem Canonum Apostolicorum, qua catholici ante tempora Donatistarum usi sint, irreperere potuerint. Neque enim putandum, tantum valuisse Donatistarum vasritiam, ut pro antiquis obruserint, immiserintque in priorem collectionem duos illos Canones, qui disciplinam doctrinamque inducerent contrariam ei, quæ per omnes

omnes Orientis regiones semper obtinuisset, & hoc præstiterint nemine Græcorum fraudem detegente, nemine reclamante. Nullo etiam usui Donatistis fuisse, hosce Canones supponere, cum nunquam post Carthaginensem Collationem eos Canones in sui defensionem attulerint. Quibus *Rotigni* objectionibus *Missorius* satisfactorius, respondet, tam curate Canone XLV & XLVI Apostolico Donatistarum de baptismi efficacia a baptizantis pietate derivanda sententiam exprimi, ut vix credi possit, ab alio, quam a Donatista, hosce Canones esse conditos. Illud quidem *Missorii* iudicio difficile est intellectu, quo pacto *Dionysius Exiguus*, qui omnium princeps Canonum feriem adornavit, atque proposuit, Canones pro rebaptismo inter Apostolicos recensuerit post compertam, atque expressam Arelatenis Concilii damnationem. At enim vero hanc difficultatem cessare existimat, modo annotemus, *Dionysii Exigui* institutum non fuisse, singulorum Canonum auctoritatem sub examen vocare, sed eum tantum Canones recensere, qui Apostolici dicebantur. Idem enim de *Dionysio* censendum, quod de *Pinio*, *Labbaeo*, *Harduino*, aliisque, compertum habemus, qui numero multos Canones suis collectionibus interfererunt, quos ipsi pro genuinis non habent. Secundam *Rotigni* dubitandi rationem *pag. 39* ex momento suo ponderat, Tuetur enim, a Donatistarum indole alienum non fuisse, Canones XLV & XLVI supponere, quo causam suam melius contra orthodoxos possint defendere. Sed, inquit, hominibus pertinacissimis (quantum conjectura assequi licet,) certum fuit omnia experiri, antequam sese dediderunt. Primo antiqua monumenta depravant. Tum Cypriani Epistolas, & Concilia confingunt. Post Firmiliani literas. Deinde Concilium Sinoessanum. Postremo, cum tot tantaque confugia undique a Catholicis, hæc oppugnata, illa contemptu, conspiciunt, solamque Apostolorum traditionem perpetuo sibi objici animadvertunt, quod summum erat, moliantur, Canonibusque Apostolicis, quorum id temporis non ultima erat apud fideles auctoritas, duos Canones commenti suam hæresin intrudunt. De tertio *Rotigni* argumento *Missorius* tenet, non valere

Pag. 25.

34.

39.

con-

40.

consequentiam: Donatistæ non in rem suam verterunt Canones XLV & XLVI Apostolicos, neque, ut errores suos defenderent, ad eos provocarunt. Sinoeffanæ enim Synodi confisionem jam summa eruditorum consensione Donatistis tribui, tamen nquam & a nemine indicetur, Donatistas Synodum illam in rem suam adduxisse.

Jam ad alteram, quæ in Dissertatione, quam præ manibus habemus, de Papæ judicio comparate ad Concilium instituitur, disputationem accedimus. Videlicet *Autor defensionis Declarationis Gallicanæ*, duobus abhinc annis editæ, quem *Bossuetum* esse conjiciunt, verbis *Augustini*, quibus de *Cypriano* agitur, probare conatus est, de *Cypriani* & de *Augustini* sententia a judicio Papæ ad Concilium œcumenicum utique provocationi locum esse. **Pag. 44.** *Quid quod, inquit Bossuetus, Augustinus aperte excusandum putavit Cyprianum, qui errasset, antequam obscura questio, tantis altercationum nebulis involuta, ad plenarii Concilii auctoritatem roborque perducta est? Ergo existimabat, ad captivandum intellectum, Stephani Papæ decretum utque auctoritatem non suffecisse solum. Quin ipse Augustinus, vera de hereticorum baptismo doctrina assertur egregius, quod ad auctoritatem Pontificii decreti attinet, Cypriani sententiam aperte sequitur: Neque nos, inquit, tale aliquid auderemus asserere, quale Stephanus jussit, nisi Ecclesiæ Catholicæ concordissima auctoritate firmati: cui & ipse sine dubio cederet, si jam illo tempore veritas eliquata per plenarium Concilium solidaretur. Cui auctoritati Cyprianus ex certissima fide cessurus fuisset, cui Augustinus ipse in re obscura cederet, verba demonstrant, nempe Ecclesiæ Catholicæ concordissimæ auctoritate, Concilio plenario ex orbe Christiano, ut semper inculcat: vel, ut idem loquitur, sancto Concilio cunctarum gentium, ad id provocat post ipsum Pontificale decretum, in eoque acquiescit.* Intelligit Cl. *Rotignus*, verba *Augustini*, ab Autore Defensionis Declarationis Gallicanæ prolata, Pontificis Romani summæ auctoritati non admodum favore. In Epitola igitur, ad *Missorium* data, optime sane, inquit, & laudabiliter facis, quod, postquam *Cyprianum* purgasti ab ea, qua per injuriam Donatistarum adpersus fuerat, macula,

macula, illum præterea assertorem præcipuum ostendere velis ejus autoritatis, quam nos Romanis Pontificibus vindicamus. Peti-
 us Rotigni Missorius concedit, atque propugnat, ex Au-
 gustini verbis nihil contra Papæ Romani summam autorita-
 tem posse concludi. Hypothetice enim *Augustinum l. c.* loqui,
 de eo, quod forsitan evenisset, si *Cypriani* ætate Concilii œcu-
 menici judicio controversia de baptismo hæreticorum fuisset fi-
 nita. Rectius igitur, ubi de *Augustini* de Papæ Romani autori-
 tate sententia est judicium ferendum, provocari ad loca, qui-
 bus de hac materia absolutum suum systema proferat. Illa au-
 tem Pontificiæ autoritati favere. *Verum, inquit, cum ad abso-*
lutum systema sese Augustinus convertit, audi, quam libere, quam
dilucide, sese exferat Epist. XLIII ad Eleuf. Dedit *Constantinus*
 aliud Arelatense judicium, aliorum scilicet Episcoporum, non
 quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, & omni
 modo cupiens tantam impudentiam cohibere. *Audin tu illum?*
Non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens; ergo
Arelatensis Concilii judicium non necessitatis fuit, sed conniven-
tia, non ad ultimam ferendam sententiam, sed ad pleniorẽ; quip-
pe ultima sententia prolata fuerat per Melchiam in Concilio Ro-
mano, quam illustri præconio Augustinus exornat Cap. 5 ejusdem
Epistola. Ad hanc sententiam communiendam Rev. *Missorius* pag.
 17 ad *Augustini* verba provocat, quæ in *Sermone de Verbis Apostol.*
Cap. 10 extant: *Jam enim de hoc causa duo Concilia (alterum*
Carthaginienfẽ, Milevitanum alterum,) Romam missa sunt ad se-
dem Apostolicam; inde etiam rescripta venerunt; causa finita est.
 Denique ad verba *Christi* confugit: *Rogavi pro te, Petre,*
ut non deficiat fides tua, & porta inferorum non prævalebunt ad-
versus eam. E quibus, more Pontificio, effici cogique posse pu-
 tat, unicum Romanum Episcopum infallibilem esse & falli ne-
 scium, reliquos autem Episcopos omnes de controversia qua-
 dam fidei sine prolapsionis periculo judicium ferre non posse.
 Sed opus esse non judicamus, quæ hanc in rem Rev. *Missorius*
 profert, copiose recensere. Dudum enim sunt a Theologis no-
 stris solide refutata. Illud tantum addimus, loca *Augustini*,
 quæ *Autori Defens. Declar. Gallica* opposuit, ad rem plane non
 facere.

facere. Non sequitur enim: iudicio Romani Pontificis controversia quædam finita est, neque necesse est, ut de omni controversia in Concilio œcumenico disputetur; igitur nunquam a iudicio Episcopi Romani ad superius aliquod provocandum. Quodsi unius Romani Pontificis iudicio omnes controversiæ possent finiri; nulla esset Conciliorum omnium, sive provincialium, sive nationalium, sive œcumenicorum, utilitas. Quis enim negarit, & faciliori negotio, & minori sumtu, Episcopum Romanum de controversia quadam posse sententiam dicere, quam multorum Ecclesiæ doctorum solertia controversiam quandam in Concilio dijudicari?

*HERCULIS FRANCISCI DANDINI, COMITIS
 & F&Cilii Cæsenatis, de ea distribuentis iustitiæ parte,
 quæ in præmiis largiendis versatur, Commentariolus,
 ad interpretationem legis 14 §. De honoribus
 & §. Gerendorum D. de Muneribus
 & honoribus.*

Patavii, typis Jo. Baptistæ Conzatti, 1734, 4 maj.

Plag. 6 $\frac{1}{2}$.

Pervulgata est dudum penes Juris doctores naturalis *iustitiæ* in *distributivam* & *commutativam* divisio, defensionaque ab aliis, ab alijs summopere fuit impugnata. Non est hujus loci, nostram pluribus exponere sententiam. Facili enim effemus demonstraturi negotio, eam penitus esse inadæquatam, variis laborare difficultatibus, exiguum tandem præstare usum. Legat interim Lector, quæ *Pufendorfius de J. N. & G. Lib. III Cap. 7, & de Offic. hom. & civ. Lib. I Cap. 2,* disputat. Commemoranda potius in præsentî Dissertatio, qua haud ita pridem hujus patrociniûm causæ recepit alibi jam a nobis laudatus Cæsenatium Jctus, *Hercules Franciscus Dandinus*. Principio Operis, iustum servaturus ordinem, monet, contractus, donationes, hæreditates, *iustitiæ* regi *commutativa*; præmiorum vero poenarumque curas *distributiva* gubernari; illam arithmeticæ, hanc geometricæ, rationem habere proportionis. Hinc in *Grotium* versus, cui vulgaris de proportionibus

bus doctrina bilem concitaverat, motas ab Illustri Viro objectiones gravissimas de *J. B. & P. Lib. I Cap. 1 n. 8*, paulo examinat uberius. Putat enim *Grotius*, nihil esse ineptius, quam quod distribuenti justitiæ proportio unice tribuatur geometrica, *uec incommoda ratione movetur*. Contractum societatis monstrat geometrica proportione perfici, plusque eum lucri obtinere, qui laboris & pecuniæ majorem summam contulit, nihilo tamen secius hoc pactum ad commutantis species referri justitiæ. Contra in distribuyente justitia sæpius arithmetica simpliciter proportionem obtinere, si in ambiendis honoribus unus tantum obeundo aptus sit muneri, indubitatum esse existimat. His uti adæquate responderet, dedit *Conf. Dandinus* operam, & nisi nos fallunt omnia, ex asse implevit negotium. Dubia enim *Grotiana* negat quidquam efficere amplius, quam ut 1) in contractu societatis non commutanti justitiæ solum, sed etiam distribuenti, sit locus, 2) ut in munere aut honore deferendo, si unus tantum idoneus ad illud gerendumprehendatur, comparata nequaquam proportione opus sit, sed simplici & arithmetica utendum. His præmissis, ipsum aggreditur opus, & *distributi- va justitia tam necessitatem, quam partes*, quæ fieri poterat, exponit accuratatione. *Necessitatem* illius tam esse absolutam in republica tuetur, ut, qui bene meritis debitos non ferat honores, eandem habeat conquerendi, ac is, cui pactum non servatur, rationem justissimam. Ipsas recensiturus *partes*, recte *virtutes tam externas, quam internas*, spectari defendit. In illis primo collocat loco *atatem*, cujus ita rationem haberi vult, ut militaria juveni munia, civitatum curæ senibus, mandentur, in illis maturitas, in his præclara merita, ubivis æstimentur. *Lata* recolit mente historias, quæ, ætatem semper observasse gentes politiores, restantur; de gente Deo amica id jam probasse *Seldenum* memorat. De Atheniensibus *Demosthenem* adducit; de Laconibus laudat *Plutarchum*; de Romanis ipsas citat leges agrarias, quas *L. Villius*, Tribunus Plebis, A. U. C. 574 tulit. Tandem axioma Canonici Juris subjungit, quo indecorum pronuntiat *Alexander III*, ecclesias regi ab hominibus, qui se gubernare ipsos non didicerunt. Secundo, *generis habendam rationem esse in justitia*

Pag. 13

12.

§. 1.
pag. 13
seq.§ 2.
pag. 22
seq.

- justitia distributiva, firmiter sibi persuadet Cl. *Dandinus*, novot-
que homines tunc demum ad honores censet admittendos,
cum ceteros illustri natos loco virtute non æquant solum, sed
superant. Ineptam inde evincit esse sententiam, quæ in am-
biendis Canonicorum spartis, nobilem indoctum, novumque ho-
minem literis naviter imbutum, eodem loco collocat. Generis
habita ratione, *tertio* speciatim ad *fortia parentum facta, & meri-
ta majorum*, justitia distributiva respicit, nisi se illis indignum
per scelera & flagitia fecerit filius. Neque tandem infimo ponit
loco patriam, civesque hospitibus præferendos semper suadet,
quod 1) Principibus civili vinculo sunt cognati, 2) fide exteros
superant, & 3) vel ipsa natura ad curandam patriæ salutem, pro-
movendaque Principis commoda, ferantur, cum exteros præter
honestatem instiget nihil. In his vero versandum esse *ov. an-
béis*, recte *Dandinus* monet, meritoque Athenienses laudat,
quod peregrinum *Toxariam* inseruerint Diis, & *Anacharsidem*,
in rigidis Scytharum terris genitum, variis mactarint honoribus.
Sic de virtutibus *externis* valde sollicita est distributiva, quam
vocant, justitia; *internas* tamen inprimis & præ externis spe-
ctari omnibus suadet. *Studia* sunt, quibus munere ornatus ju-
vat rempublicam. Probe igitur considerandum est, utrum quis
ad *militarem disciplinam*, an ad *civilem prudentiam, cultumve li-
terarum*, sit aptior, hisque accurate ponderatis, ferendum de di-
tribuendis muneribus judicium. Candidatis, *ambire* munus, est
integrum. Viderint tamen, ut modesta sui commendatione id
agant, nec dolo malo removeant competitores, id quod prima
statim juris divini naturalis regula de non lædendo alio prohibe-
re videtur.

*EVANGELISTÆ MARIANI DE JUSTITIA
distribuyente Dialogus, in quo unaqueque justitiæ forma
suo lumine collocata, εἰσαγωγῆ quædam ad uni-
versam disciplinam civilem instituitur.*

Venetis, excudebat Angelus Pasinellus, 1734, 4 maj.

Plag. 12.

◆ Non

Non inhærebimus diu Dialogo huic *Alithamantis & Pbilomati* recensendo, qui id agit unice, ut veterum doctrinam Peripateticorum vindicet ab interitu. *Dandini* refutationem *Evangelista Marianus* meditatatur, eumque principio statim irridet false, quod & de ea solum distribuente justitia, quæ in civitate Principem inter & subditos obtinet, loquatur, & leges viris scribere principibus inducat in animum. Mox de genuino utriusque justitiæ, commutantis videlicet & distribuentis, conceptu est sollicitus. Triplex esse ait in civitate bonum: 1) commune simpliciter, 2) commune ad singulos relatum, 3) particulare singulorum. Si bonum particulare consideratur comparate, justitiam effici putat *commutantem*; sin commune bonum comparate ad singulos, *distributivam*. Principium utriusque cum *Stagirita* suo *Etb. V Cap. 2 aequalitatem* constituit, in illa *ἀπὸ ἀμετρίων*, in hac autem *ἰσότητων*, metiendam. *Commutantem contractuum* regere duo refert genera, *spontaneos* videlicet & *coactos*. In illis emtionem, venditionem, scenus, sponsonem, mutuum, depositum, locationem, conductionem, numerat, quique his porro sunt similes; hos denuo in *clandestinos* partitur & *violentos*. Clandestinorum species constituit furtum, adulterium, veneficium, lenocinium, servi alieni abductionem, cædem fraude administratam, falsos testes, &c. Violentis accenser verbera, vincula, mortes, corporis debilitationes, raptus, maledictiones, ludibria. Hic nullam esse contrahentium æstimationem statuit, sed Principes quoque pactis obligari suis, *summa Baldi, Jafonis, Castalii, Vasquii*, & si quæ alia sunt obscura nomina, confirmat autoritate. Ad *distribuentem* perrecturus, habere quidem cives aliquod jus in bonis communibus, non negat, sed quodammodo saltem, cum desit obligatio civilis, ne bona privatorum peculiaris esse videantur. Poenas a distribuyente penitus remonet justitia, quia dantur ob maleficia, hæc autem ad eos pertinent contractus, quos a commutativa regi justitia, supra evictum dederat & demonstratum. Cum ergo causam effectus sequatur suam, nullus dubitat poenas ad commutantem referre justitiam, inque hoc *Aristotelis* sui, *D. Thomæ*, & *Ill. Grocii*, sequi autoritatem. *Distribuentem* justitiam ad res communes pertinere

Pag. 8. 9.

21 seq.

42.

37.

39.

49.

59. 60.

75 seq.

tinere civitatis, perpetuo tuetur, nec ideo statim privatis tribuendam, quod quis de re sua leget paterfamilias, his positus existimat principis. Vel enim unum esse hæredem ait, vel plures. Si unus, locum esse distribuendi justitiæ negat, quia in singulis personis proportio comparata exulet; si plures, deficientem testatores inter & hæredes bonorum communionem prohibere contendit, quo minus distribuens justitia suum exferat imperium. Contra *Grotium*, proportionem impugnantem, disputaturus, contractum societatis iniri probat vel collata pecunia, vel præstitis operis. Has vero, si conferantur, instar pecuniæ haberi, ideoque ad justitiam pertinere commutantem. Tandem, *Cl. Dandinum* promissis stetit suis, & Dissertatione hac lucem accendere potuisse *legi 14. de Muner. & honor.*, negat ac pernegat, cum hanc *justitiæ in distributivam & commutativam* divisionem ex civili dudum Jurisprudencia merito ejecerint & proscripserint doctores,

Pag. 70
seq.

84 seq.

- - - - -
quorum
De meliore luto finxit præcordia Titan.

SELECTA MEDICA FRANCOFURTENSIA;
Anatomen imprimis practicam, Chirurgiam, Materiam medicam, ipsamque universam Medicinam, tam clinicam, quam forensam, variis casibus & observationibus, &c. illustrantia.

• *Volumina IV.*

Francofurti ad Viadrum, apud Jo. Godofr. Corradi, 1740, 8.
Alph. 1, Fig. æn. 4.

Rem præclaram, suaque persona & laudabili de republica medica bene merendi propensione fatis dignam, egit Celeberrimus *Gælické*, Professor Medicinæ apud Francofurtenses Ordinarius, isque sæpenumero jam a nobis collaudatus, quod, postquam, extincto *Goblio*, Acta Medicorum Berolinensium desierunt, de selectis his Observationibus in illorum locum, ad eorundemque modum, publicandis cogitavit. Ad hunc enim Autorem instituti rationem esse referendam, non una ex causa suspicamur. Varias itaque variorum Observationes libellus hic complectitur, quæ ad Anatomen præcipue practicam, Chirurgiam

giam, Materiam medicam, ipsamque universam Medicinam, clinicam perinde atque forensē, pertinent, inter quas exterorum etiam lucubrationibus locus relinquetur. Ad calcem vero cujuslibet *Voluminis* accedet index librorum Dissertationumque, quas Medici per quodvis semestre spatium in Academia Francofurtana ediderunt. *Volumine* itaque *primo* exstant: 1) Cartilago *Æo-Pœrdijs*, sive mucronata sterni bifurcata, atque tertium ejusdem os, quod pro lamina pugionis, cui sternum comparatur, Anatomici accipere solent, foramine exacte spherico pertusum in cadavere infanticidæ deprehensum. 2) Dislocatio vertebrarum colli absolute lethalis. 3) Cortex mandragoræ, vi pellendi foetum, abortumque procurandi, destitutus. 4) Historia morbi, in castris Polonico-Saxonicis annis 1734 & 1735 grassati, quæ, ex Protomedici castrensis, *Meuderi*, relatione historico-medica de morbo sic dicto Polonico excerpta, hic repetitur. Primo denominationis rationem habet Doctissimus Autor; deinde indolem morbi accuratius exponit, demonstratque, illum re vera non novum, sed nihil aliud, fuisse, quam febrem catarrhalem, quæ tamen, intervenientibus variis, copiosius hic enarratis, causis, ut vocantur, accidentalibus, larvas varias pro more ejusmodi februm induerit, atque adeo tali se forma prodiderit, ut quandam novitatis speciem ignaris, vel saltem historiæ morbi non satis peritis, præ se ferre fuerit visus; posthæc in causas inquirat, recensetque signa, ex quibus dignoscatur & dijudicetur, ac denique medendi rationem explanat. 5) Ejusdem *Meuderi* Epistola ad Perillustrem Imperatoris Romani Archiatrum, *Garellium*. 6) Relatio historica de morbo, nuper inter cornutas bestias grassato. 7) Exundationis & inundationis Oderæ, fluviorumque in eam sese exonerantium, noxii effectus, circa finem Julii & initium Augusti, Francofurtensium in tractu A. 1736 observati. *Volumine secundo* continentur: 1) Ductus thoracici una cum receptaculo suo investigatio ac delineatio in cane mediocris magnitudinis; ubi, post aliquam de inventoribus ductus thoracici, & certaminibus hinc obortis, præfationem, figura prima receptaculum chyli cum origine & progressu, itemque externa ductus thoracici insertione, altera vero ostium, sive interna insertio ejusdem ductus, cum suis

suis valvulis representatur. 2) *Anton. Philippi Queisſebii* Differt. epistolaris de præcipuis ductum thoracicum investigandi methodis, ad Celeberrimum *Gælicke*, qua doctissimus Autor historiam primæ demonstrationis ductus thoracici humani, peculiari methodo investigati in theatro Anatomico Francofurtano, exponit, methodum hanc copiose recenset, eandemque a nullo adhuc Anatomicorum in usum fuisse vocatam, ostendit. Quippe, cum in *Salzmanniana* methodo primam præcipuamque statuum mercurialem, qua via in pervestigando hoc ductu commonstratur, constituant vasa lactea secundi generis, quæ scilicet a glandulis mesenterii ad receptaculum chyli contendunt, secundariam vero statuum ipsum chyli receptaculum; in *Pecquetiana & Bartholiniana* methodo statuum mercurialis primariæ vices arteria aorta, quatenus intra thoracis fines coercetur, itemque oesophagus, secundariæ autem renes, obeant, atque huic in plerisque simillima videatur methodus *Heisteriana*, nisi quod arteriæ aortæ, in thorace constituta, venam *αζυγον* adjungat; *Henningiana & Kistingiana* methodus statuas mercuriales primarias venas emulgentes habeat, secundarias vero vasa lymphatica, ipsas circumdantia; methodus *Duvernoiana* præcipuas statuas mercuriales sibi proponat venas crurales aut iliacas, tum externas, tum etiam internas, secundarias vero vasa lymphatica, quæ eadem comitantur; *Schulziana* denique methodus primario vice utatur mesocolo in dextro latere digito leviter separato, Noster ab his omnibus recedit, ita, ut pateat, primam ipsi præcipuamque statuum mercurialem in nova hac methodo arteriam aortam esse, quatenus per abdominis cavitatem procedit, cum arteria mesenterica superiori, secundarias vero arterias renales & coeliacam. Interim tamen ingenue fatetur, statuas mercuriales *Bartholinianas*, tum primarias, tum etiam secundarias, proxime ad suas accedere, methodumque idcirco *Pecquetiano-Bartholinianam* statuum mercurialem suæ methodi vocari posse, seque ratiociniis *Bartholiniana* methodo fundatis atque superstructis innixum, suam methodum invenisse. Quoniam vero hujus methodi in omnibus *Tomis* reliquis crebra atque copiosa firmiter, idque argumentum etiam præ aliis singularis momenti esse

esse videtur, de ejusdem ratione & in capiendō experimento cautionibus, infra speciminis loco quædam repetemus, ea nunc, quam iniimus, via ulterius processuri. 3) Observatorum practico-clinicarum Pentas, quarum prima sistit hæmorrhagiam narium, per aquam frigidam, ex improvise nuchæ affusam, subito suppressam, quæ cæcitatæ repentinæ causâ fuit. Altera agit de purpura alba confluenta, quam Autor in tribus feminis observavit, quando pustulæ miliares, magna copia ut plurimum in corpore præsentæ, non secus ac variolæ confluentes tandem coeunt confluentque, unde & Autor comparationem inter variolas atque purpuram albam instituit. Atque idem etiam observavit, vermiculos vivos ascaridum instar in corrupta purpuræ albæ lymphâ genitos esse. Tertia de lumbricis mirabilium in corpore humano vivo motuum causis; quarta de sædo priapismo, in agonizante, colica spasmodica laborante, observato; quinta de Judæo, agit, qui ex inopinato terrore in impotentiam insanabilem incidit. 4) Casus medico-practico-clinicus notatu admodum dignus, una cum consilio medico desuper dato. Quo nomine exponitur delirium furiosum sive maniacum, in puerpera post lochiorum suppressionem & purpuræ retrocessionem ortum. 5) Observatio de sphacelo brachii dextri ex imperita chirurgica fracturæ complicatæ tractatione. *Volumine tertio* reperiuntur: 1) Luxatio ossis brachii, tempestive non restituta, femine rusticæ novendecim annorum exitialis. 2) Continuatio *Dissertationis epistolariæ Queitschiana* de præcipuis ductuæ thoracicum investigandi methodis, qua præter cetera Autor solertissimus universalitatem, certitudinem, & fidem, itemque evidentiam & habitudinem, *Bartoliniana* siveque methodi, ex diversitate positus, & constructionis in corpore humano & quadrupedibus terrestribus varietate, deducere conatur. 3) Casus medico-chirurgicus de excrescentia gelatinoso-cartilaginosa pone aurem dextram sub ejusdem lobo per quinque & decem annos integro gestata, & mediante operatione manuali intra sex septimanarum spatium feliciter curata. 4) Observationum tetras, quarum prima agit de spontanea venarum aptione, venæ sectionis vicaria, secunda de usu herbæ *Arnice* veræ sive *Blaueris*, una cum floribus

M m m

memoratu

memoratu dignissimo, cujus scilicet herbæ virtus in resolvendo sanguine congrumato confirmatur, ususque etiam in febribus catarrhalibus, cum congectione sanguinis ad pectus, doloribusque lateris punctoriis, & sanguinis congrumati rejectione, conjunctis, indicatur, tertia de amentia ex semine stramonii loco nigellæ lactanti dato, quarta de peculiari naturæ idiosyncrasia. 5) Febrium intermittentium metaschematismi duo memorabiles, quibus scilicet illæ ex præpostero corticis Peruviani usu; tum in hydropicos tumores, tum in febrem lentam, tussi stomachali stipatam, phthisicamque hæcticam veram minantem, transferunt. 6) Sectio molitoris, qui, sumto cobalto, semet ipsum nefarie interfecerat. 7) Judiciorum & consiliorum, in malo hypocondriaco scorbutico latorum & datorum, biga. *Volamine* denique quarto hæc occurrunt: 1) Ductus thoracicus in porco mediocri magnitudinis inventus, descriptus, atque delineatus. 2) Conclusio Dissertationis *Queitschiana* de præcipuis ductum thoracicum investigandi methodis, qua præcipue methodorum *Bartholiniana*, *Pecquetiana*, & ab Autore propositæ, brevitatis & rectitudinis demonstratur, *Henningeriana* vero & *Satzmanniana*, atque reliquarum etiam, difficultas, obscuritas, particularitas, & incertitudo, in corporibus humanis, ambagesque & circumflexus, notantur, horumque vitiorum rationes eruuntur, qua tamen sententia nihil celeberrimorum vitiorum famæ atque existimationi Autor detractum cupit. 3) Casus practicus; in quo medicus quaeritur de alterius cujusdam medici perverfis febrium intermittentium curationibus per corticem peruvianum, itemque post ejus corticis usum medicamentorum fortissimorum, calidorum, volatilium, oleosorum, urinosorum, largissime datorum, abusu, præcipue gliscentibus jamjam præcordiorum anxietatibus, pectorisque angustis, hacque methodo ortis cordis polypis, qui in omnibus ægotantibus, quos, febre intermittente laborantes, medicus iste curationi suæ commissos habuit, post mortem reperti fuerunt, judiciumque ordinis Medicorum Francofurtensium expetitur, quod tamen, secus atque in conspectu exstat, hic adjectum non videmus. 4) Observatio de atrophiam infantis rhachitica, ejusque curationibus empiricis, & sanatione rationali, cum epicrisi.

epicrifi. 5) Discussio quæstionis pratico-clinicæ: an passio illi-
ca, vulgo miserere mei dicta, per se & absolute lethalis sit. Cete-
rum dignam omnino *Queitschianam*, ductum thoracicum inve-
niendi, methodum aliqua adhuc commemoratione judicamus,
quam proinde ipsis Autoris verbis enarrabimus, atque Anatomicis
imitandam explorandamque proponemus. Ita vero ille *Volu-
mine III pag. 177*: *Si quis ad ductum mee methodi initium & pro-
gressus ductus nostri in homine investigare velit, situs ejus in media
spina dorsi super vertebrae lumbares superiores adeo commodus
est, ut, remota superjacente arteria aorta, (cujus segmenta sursum
deorsumque reclinata partibus substratis vel vicinis filorum bene-
ficio annecti & firmari debent,) ruptura ista, successivè in loco hac
arteria nudato, ac decussatim, instituenda, adeo tuto administrari
poterunt, ut nulla plane remora a processibus diaphragmatis, prin-
cipiisque psoarum musculorum, admodum profundo, admodumque
lateralit, positu insertis, metuenda sit; multo minus a venarum
mediocrium, (utpote quarum nulla in propinquo sunt,) ruptura im-
provisa, indeque consequente sanguinis profluvio, oriundum præ-
caveri debeat impedimentum. Nec ipse ductus, etiamsi profundiori
situ gaudeat, vel lymphæ oleaginosa, aut sanguinolenta, aut chylo
ipso, plane vacuus & destitutus sit, inter disruptas cellulas mem-
branaceas, seu vesiculas pinguedinosas, visus aciem, aut cultri cul-
men, ullo modo valet subterfugere. Quoad prius enim in humano
corpore adulto, imo & in puerili quoque, satis capaci notabilique
gaudet ambitu; in demortuis præterea propter tunicam collapsam
versus latitudinem magis est extensus; quoad posterius vero tunica
illius sequacitate & tenacitate supra jam notata cellularum mem-
branacearum tunicas longe superat, & pone se relinquit, nec cul-
minibus cultrorum distrumpentibus rupturas admittendo aequè fa-
cile ac hæc auscultat. Si quis, initio progressus jam detecto, medium
& finem ejus, prosequi desideret, occultatio eorum sub visceribus
thoracis, interque canales grandiores, & subter vasa publica, cir-
cumspæctum profectorem, vasa & canales mediante unciiformi ele-
vatorio obtuso, citra aliarum partium proximè adjacentium appre-
hensionem simultaneam, arte comprehendere & elevare, inver-
sique acubus incurvis ligare, peritum, neutiquam impedire pote-
rit,*

rit, quo minus, his impedimentis omnibus excisis & remotis, totum ductum a principio ad finem usque in apicem dare possit; præcipue, ubi per inflationes repetitas anfractus ejus & progressus varios inter operandum diligenter exploraverit; prætereaque forficum & cultrorum acies a vicinitate prominentis spinæ dorsii nimia circumspicere didicerit. Nam cavitas thoracis, jugulique stricte sic dictæ intercapedo, versus latera latissima, operatori indefesso liberrimum ad canales grandiores vasque publica concedunt aditum, ita, ut costarum fractionibus, in brutis quadrupedibus alioquin necessariis, in humanis cadaveribus plane non sit opus. Quodsi vero meam methodum in corporibus quadrupedum terrestrium adhibere velit Anatomicus, in minoribus & minimis, v. g. muribus, gliribus, talpis, mustelis, sciuris, &c. ob exilitatem ductus omni successu destituetur, nec in minimis multo meliorem sortem Bartholiniana-Pecquetiana methodo experietur. In mediocribus vero, canibus nimirum, porcis, ovibus, & vitulis, propter internum situm spinæ dorsii planiorem & depressiorem, nec non ob insertionem diaphragmatis processuum capitumque psoarum musculorum altiorem, minusque lateralem, admodum difficilis & laboriosa existet mea methodus; imo propter altiorem ipsius ductus situm, indeque metuendam illius, una cum arteria aorta facillime fieri solitam, dissectionem, minus tuta, minusque fida, erit. In grandioribus autem majoribusque bestiis, v. g. equis, tauris, bobus, mulis, &c. propter molem corporis ipsiusque ductus grandiorem minus laboriosa & difficilis, satis fida atque tuta, deprehendetur.

Johann Gottlob Krügers, A. L. M. Natur = Lehre, 11.
id est,

JOANNIS GOTTLOBI KRÜGERI INSTITUTIONES Physicæ, Figuris, in æs incisæ, Indice locupletissimo, ac Præfatione de vera Philosophia, instructæ. Hanc adornavit FRIDERICUS HOFFMANNUS, Consiliarius intimus Regis Borussorum, Archiater, Professor Medicinæ primarius, & Academiæ Halensis Senior.

Halæ, impensis Caroli Hermannii Hemmerde, 1740, 8.

Alph. 2 plag. 11, Tabb. æn. 10.

Illo-

Illustris *Hoffmanni* studium olim per annos sex & decem in professione Physices experimentalis fuit occupatum, nec ex illo tempore desit Vir summus libris lectandis vacare, quibus illa Philosophiæ pars pertractari solet, fecunda quippe adminiculis pædagogicis, quibus, Deum existere omnipotentem, sapientissimum, atque benignissimum, demonstratur. Et hanc ob causam Cl. *Krûgeri* Opusculum perlegit, atque ad illud versandum lectores excitavit. Approbat Vir Illustris mathematicam methodum, Philosophiæ applicatam, nec inficiatur, eum, qui elementa mathematicum calleat, celerius proficere in omni Philosophia, immo in Logica ipsa. *Hippocrates* ipse filio suo *Thessalo* commendat doctrinam numerorum & Geometriæ, antequam ad medicinam faciendam progrediretur. Id vero improbat, quod Philosophorum nonnulli ætatis nostræ, rationem sufficientem omnium effectuum naturalium a sese explicari posse, perhibeant. Cum vero hos ipse non designet, nec nobis ullus Philosophorum innotuerit, qui vires intellectus humani negaverit esse finitas, aliis id divinandum relinquemus, quod nobis est incompertum. Nos certe non ignoramus, aliud esse, dari omnium rerum rationem sufficientem, aliud esse, hanc a Philosopho in singulis rebus posse exponi. Prius largimur, posterius negamus. Vir maximus deinde ostendit imperfectionem ac finitudinem intellectus humani ex ignoratione rerum ac effectuum naturalium. Ad incognitorum classem refert vim motricem & coagmentatricem, essentiam elementorum ac metallorum, phænomena magnetis, vim animalium propagatricem, per quam species & cognatio conservatur, temperiei aeris diversitates, animæ pleraque momenta, loquelam, idearum classes & locum, vim imaginationis, curas morborum sympatheticas. Approbat deinde *sapientem verum creatorum nexum*, licet inficietur, effectus corporum speciales inde exponi posse, vel actiones liberas inde exponi debere. In classem vocum ignorantæ humanæ rejicit *casum, naturam, fortunam, fatum, predestinationem, harmoniam præstabilitam, sympathiam, antipathiam*. Recenset deinde œconomiam salutis humanæ & temporalis & sempiternæ, quam ecclesia Evangelica amplectitur. Fatemur vero cum viro Illustri, Cl. *Krûgeri* physicum

ficum volumen ita esse concinnatum, ut scientiam naturalem perspicue ac ordine pertractet, ut propositiones, in eo contentæ, sint solide satis demonstratæ, ac pulcherrimis recentissimisque experimentis & inventionibus illustratæ, ut illud sit candidatis Theologiæ ac Medicinæ admodum salubre futurum. Constant Cl. Autoris Physices elementa *Capitibus quatuor & decem. Primo* exposuit de corpore generatim, ejusque proprietatibus, *secundo* egit de motu, *tertio* disseruit de gravitate, *quartum* de pressione fluidorum corporum inscriptum est, *quinto* vires, quibus corpora cohærent, explanandas suscepit, *sexto* de igni egit, *septimo* tractavit de aere, *octavo* in soni naturam inquisivit, de aqua *exposuit nono*, *decimo* disseruit de terra, *undecimum* dicatum est theoriæ lucis ac colorum demonstrandæ, *duodecimo* exposuit de phænomenis seu meteoris aereis, *decimo tertio* tractavit de structura mundi, ac tandem *decimo quarto* de plantis ac animalibus attulit justissima Philosophorum consulta. Index, libro subjunctus, spirat accuratorem. Scilus est planus, tersus, & venuste profluens. Tractatio ipsa methodum servat, Mathematicis propriam. Definitiones genuinas, observationes faciles, & experimenta luculente enarrata, & figuris, in æs incisus, illuminata, ubique fundamenta tractationi ac demonstrationi subministrant. Naturam subinde indicari, ubi Dei habenda erat ratio, monuerunt nonnulli. Corpora reputat pro rebus compositis, e quibus constat mundus. Eis tribuit simul vim motricem. Ex compositionis indole deducit Autor figuram & extensionem. Materiam subtilissime esse dividuam, ostendit nonnullis observationibus ac experimentis, negans, compositionem illam patere in infinitum vel ad ipsas monadas discernendas, siquidem particule aqueæ, quancuncque labore segregentur, indolem aquæ haud deponunt. Nobis vero non licet determinare numerum divisionis particularum corporis. Quare ipsa respectu cognitionis ac observationis nostræ in infinitum seu potius indefinitum exporrigitur. Ut hoc obtineat, duo affert exempla extensionum mathematicarum, quibus spatium duarum linearum continuo convergit vel divergit, ita tamen, ut lineæ ipsæ nunquam sese contingant. Ab extensione generatim sumta, & mathematice

Pag. 8.

tiçe considerata, argumentationem perducit ad extensionem corporum physicam. Ignoramus fere, an omnibus hæc argumentandi ratio sit arrisura. Per fictionem enim mathematicam extensio patet in infinitum, licet extensio physica, fictionis experts, limitibus suis sit circumscripta. Spatiola vacua & inania inesse corporibus existimat, & hunc in modum it demonstratum: *Inertia materiæ est in causa, ut corpus, quod in argento vivo motum exercet, sentiat resistentiã sãtis magnã. Si corpus illud movetur in aqua, tum resistentiã, qua excipitur, 14 vicibus est minor; inmo aer resistet motui hujus corporis tantum non 1000 vicibus minus, quam aqua, & eapropter 14000 vicibus minus argento vivo. Pone igitur, interstitia corporum singula materia esse plena. Licet vero illa utcumque sit subtilissima, nibilo minus corpus, quod digitum Mercurii cubicum protrudit, movet digitum materiæ cubicum. Si corpus id sese movet in aqua, tum ex assumpta hypothesi trudit digitum aquæ cubicum, & quia hæc undiquaque materiæ est plena, movebit digitum materiæ cubicum. Si tandem interstitia aeris essent materiæ plena, corpus illud truderet donuo digitum materiæ cubicum, si illud motum in aere exerceret. Resistentiã autem corporis proportionalis est multitudini ejus, ex qua constat, materiæ. Quamobrem aer motui corporis resisteret tam violenter, quam aqua, & hæc tam fortiter resisteret ac reniteretur, quam argentum vivum. At vero experientia docet plane contrarium. Hinc rationes suas ita ducit: Eum ob causã quodvis spatiolum non est materiã refertum, ideoque interstitia existant in corporibus oportet, omni materiæ vacua. Liceat addere, hoc argumentum valere ad destruendam materiã uniformem, omnia replentem. Cum vero materiæ indoles quam maxime inter sese differat, argumenti ratio id non evincit, ut dubitemus, materiã diversissimarum virium ac formarum hinc inde in interstitiis corporum deficere. Aut enim defectus hic continuo est stabilis in interstitiis eisdem, aut variabit pro majori vel minori densitate materiæ. Si prius affirmamus, corpora semper servabunt idem volumen, quod experientiæ repugnat. Sin posterius ponimus, non eadem semper servabitur quantitas virium motricium, siquidem*

14 seq.

- quidem inane nonnullas earum infirmat, & propagationem earum magnam partem absorbet. Hoc rursus veritati contradicit ac reclamatur. Vacillat igitur & dilabitur vacuum mundanum, per corporum interstitia dispersum. Vim inesse corpori præter materiam, apte demonstrat Cl. Autor. Exponit deinde leges motus. Dolemus, varia effugisse oculos ejus, qui emendavit errata typhotheta, quibus radiosa in legendo impediri possunt. Ita pag. 24 lin. 12 legitur CG pro CF, ac pag. 25 lector remittitur in parte paginæ superiori ad Tomi I Figuram quartam, ad tertiam remittendus. Alter nævus in calce fuit emendatus. Suffecerit in præfens, hæc semel notasse. Celeritatem motus plana ratione expedit ac perfequitur Cl. Autor, non solum attendens ad celeritatem corporis, una vi moti, sed etiam ejus, quod duabus aut pluribus movetur. Quantitatem actionis seu impetum ex volumine corporis, ejusque celeritate, docet determinandam.
44. Poudera enim conformem voluminibus tenent proportionem. Inde ostendit, celeritates vectium esse proportionem congruentes distantis corporum a centro gravitatis. Progreditur paulo post ad leges corporum elasticorum & minus elasticorum edifferendas, ac extra dubitationem collocandas. Recenset leges reflexionis ac refractionis, easque a priori demonstrat. Solide demonstrat mensuram virium vivarum, a Leibnizio inventam, eamque ostendit esse distinguendam a mensura virium mortuarum. Demonstratio est sat universalis, nec tamen plane nova. Ex ea patet, vires corporum vivas esse in ratione composita ex simplici massarum & duplicata celeritatum. Lex hæc referenda est ad percussionem, nequaquam vero ad pressionem, dudum agnita a viris summis, Bernoullio, s' Gravesundio, Hermanno, Hambergero, Wolfio, Poléno, ac Muschenbroeckio, licet scriptor Logicæ haud unius dissentire maluerit, quam agere argumentis. Ostendit Autor porro, vires vivas esse æquales, si mensuræ inversæ rationem tenent, quemadmodum quadrata celeritatis solent esse comparata. Vim vivam esse majorem ea, quam vocamus mortuam, docet. Corpori in corpus effectum haud esse tribuendum, existimat, nisi durante contactu. Mensuram virium Cartesianam tum demonstrationibus, tum experientiæ, disconvenire, liquidis

liquidis efficit ac comprobatur argumentis. Id vero haud omit-
 tendum, virium summam, ex dimensione earum *Leibnitiana*
 æstimandam, ante ac post percussionem invicem esse æqualem.
Hugenius Leibnitio proluserat, animadvertens, summam volu-
 minis, in quadratum celeritatis multiplicatam, in motu corporum
 elasticorum ante & post percussionem esse æqualem. Si *Carte-*
siani hanc observationem attribuere studuerint elasticitati, ipsi
 haud difficulter refelli queunt. Sit enim e. g. celeritas corporis
 $A = 4$, celeritas corporis $B = 4$, volumen corporis $A = 1$, vo-
 lumen corporis $B = 3$. Secundum dimensionem *Cartesianorum*,
 qui summam voluminis in celeritatem multiplicari volunt, ac
 summam ita multiplicatam credunt esse eandem ante & post con-
 flictum, impetus corporis minoris ante conflictum $= 4$ erit,
 impetus majoris $= 12$; et, quia utrumque corpus movet sese er-
 ga alterum, summa virium ante conflictum erit $= 16$. Facta per-
 cussione, quiescit corpus majus, minus vero movetur celerita-
 te $= 8$. Qua quidem ratione summa virium post conflictum erit
 $= 8$; ante conflictum vero $= 16$. At quis non sentit, *Cartesia-*
nam sententiam difficultatibus premi haud extricandis? In cor-
 poribus mollibus sese res aliter habet. Dimidia enim celeritate
 progrediuntur ea post conflictum, quæ ipsis fuit ante conflictum,
 eo quod dimidium celeritatis, quod videtur periisse, impen-
 ditur immutandæ eorum figuræ in conflictu. Certum vero est,
 mollia corpora hanc sequi legem, ut vires, quas illa perdunt
 in conflictu, comparatæ sint haud secus, ac celeritates earum
 ante conflictum. Unde ipsa post conflictum quiescunt, si se-
 cundum directiones oppositas eis celeritatibus sese invicem per-
 cutiunt, quæ voluminibus eorum reciproce sunt proportionales.
 Vis motrix eadem manet, licet motus non permaneat quanti-
 tas eadem. Hoc ipso perimitur *Cartesiana* hypothesis, docens,
 eandem motus quantitatem semper persistere in mundo, & de-
 fenditur consilium *Leibnitianum*. De viribus centralibus, vi
 centrifuga & centripeta, deinde exponit Cl. Autor ita, ut novi
 nihil afferatur præter demonstrationes solito concinniores. Nec
 minus de ellipsi, ac motu elliptico, agit solide. Subjungit theo-
 riam de motu accelerato & retardato. Hinc procedit ad do-

Pag. 78
 seq.

82.

85.

88.

90.

92.

105.

Nna

Crinam

112. *Strinam de gravitate, id est, nifu corporis versus centrum suum, de centro gravitatis ac magnitudinis, de modo cadendi & standi, prouti centrum gravitatis caret vel gaudet centri gravitatis fulcro, de defectu gravitatis terræ respectu sui, non partium,*
116. *nec corporum aliorum totalium, de motu hominum ac animalium, & de casu corporum gravium per uniformem motum acceleratum, ubi altitudines eorum sunt conformes quadrato celeritatis. Notatu dignum est Autoris experimentum. Ipse enim ex altitudine 4 pedum curavit decidere globum plumbeum, ac rursus ex altitudine 8 pedum, in argillam mollem. Decidit globus ille in argillam istam, ac formavit in ea cavernam, quam Autor cera deinde explevit. Ponderavit porro ceram, cavernis infusam ac induratam. Illa, quæ cavernam minorem explevit,*
130. *æqualis fuit 10 granorum ponderi; illa, quæ oppleverat cavernam majorem, æqualis deprehensa fuit ponderi 20 granorum. Unde perspicitur facillime, vires corporum proportionales esse altitudini, ex qua delabuntur, licet figuræ corporum delabentium sint diversæ. Ascendit itaque corpus ad eundem altitudinis gradum, ex quo delapsum fuit, excepto, quod ascendenti aer paululum resistit. Motus in parabola, qui observatur in globis majoribus, e tormentorum majorum cylindro cavo explosis, hanc servat legem, ut in curva linea projectionis abscissæ sint, ut quadrata semiordinatarum, conformata. Resistit motui frictio axis, aer renitens, ac in oppositum tendens renisus corporum fluidorum, in quibus particule magis minusve coherent, in quibus corpora moventur. Renisus iste particularum fluidarum deprehenditur spatio proportionalis, quod percurrit corpus. Nec minus vis inertie resistit tantopere motui corporis, quantopere hoc in illam agit, id est, ad modum quadrati celeritatis. Resistendi vis eo major est, quo major est superficies corporis, moti in fluido, id est, in ratione quadrati diametrorum, si corpora æqualium perimetrorum sint æque gravia. Quæ de pressione materiæ fluidarum Autor attulit, non minus accurate sunt demonstrata, quam illa in *Hydrostatica* alias pertractantur. Addit legem undulationis, legem æquilibrii in fluidis specificè gravioribus vel levioribus, legem gravitatis*
- 133.
- 138.
- 140.
- 142.
- 158.

vitatis, pereuntis in corporibus fluido immerfis, legemque cor- Pag. 160.
 porum, in aqua fluitantium & subfidentium. Aquam non posse
 in fundo comprimi ab aqua incumbente, probat exinde, quod 173.
 digitus cubicus aquæ in aqua eadem partis superioris, mediæ,
 & inferioris, semper ejusdem est ponderis. In explicanda vi,
 qua corpora cohærent, in acceptis refert Cel. *Hambergero* ple- 196.
 raque pag. 289. Eo autem diligentiori cura hoc caput est perpen-
 dendum, quo limatius illud ex Phidiæ prodiit officina. Cohæ- 197.
 sio oritur generatim ex nisu corporum opposito propemodum
 æquali, unde sequitur mutuus contactus, cohæisionis unicum
 adjumentum. Quo igitur plura existunt contactus puncta, eo
 firmior inde cohæisio exoritur, quam ob rem firmitas cohæisio- 200.
 nis numero punctorum contactus est proportionalis. Cohæisio
 deinde oritur etiam ex figuris corporum, non tamen ex eis so- 202.
 lis, quicquid *Cartesiani* obmoliuntur. Corpora per materiæ inter-
 labentis fluidæ pressionem cohærere, affirmat ex parte, ne-
 gans simul, eam pressionem esse causam cohæisionis universalem.
 Corporibus fluidis, igni, & aquæ, aliisque, inesse particulas glo- 205.
 bosas, existimat, eo quod ipsæ levissime cohærent, ideoque in
 punctis paucissimis sese contingunt, immo quia elongationes 207.
 guttarum a centro æquales æqualiter renituntur. Globosa aquea-
 rum particularum figura in loco aeris vacuo haud perit, & id-
 circo ab aere vel pressione corporis externi fluidi non depen-
 det. Pondus vero multarum particularum & motus externus 209.
 tollunt istam figuram globosam. Gutte duæ confluere nequeunt,
 nisi ipsæ immediata actione se contingunt. Experimento id uno 211.
 & altero ad liquidum deducit Autor. Demonstrat idem, co-
 hæisioni accedere momentum ex partium cohærentium gravitate.
 Explorare earum gravitatem jubet demittendo illas in fluidum, 213.
 postquam interstitia ipsarum fluida materie fuerint exsaturata,
 siquidem aqua, eis immissa, intra aquam ponderis est nullius.
 Rationem, cur duo lævia marmora, ad ignem calefacta, sebo ob-
 lita, & firmiter invicem compacta, non nisi viribus maximis di- 221.
 velli possint, non ex pressione aeris solitaria vel potissimum, sed
 potius ex copioso punctorum contactus numero, depromit. Ut
 enim marmora divellantur, pondere opus est, 9 vel 10 vicibus
 id,

- Pag. 234. id, quod pressio aeris efficit, superante. Guttae cur diffulant, super alio corpore sitae, rationem affert ex numero punctorum contactus, in quibus guttae corpus specificè gravius attingunt. Ex qua theoria possunt ea experimenta solvi universa, quibus
249. alioquin *vis attractiva* solet confirmari, licet Autor attractionis vocabulo, ut phaenomenon significet, adhibere non recuset. Videtur tamen vim attractivam tribuere aquae §. 217, sed quam rursus ad majorem numerum punctorum contactus reducit. Adscensum liquoris, in tubis capillaribus ad extrema altius enitentem, exponit exinde, quod ad vitrum, corpus quippe durius, particulae aquae plura contactus puncta, quam in sese, habent, contendens, eum imminui, quo plus aquae infunditur, ob aquae intestinum pondus, quod deorsum tendit, ratusque, a pressione hoc phaenomenon haud esse derivandum. Hinc ostendit, altitudines materiae liquidae in tubis capillaribus diversae latitudinis seu diametri esse in ratione composita ex directa simplici & inversa duplicata diametrorum. Tandem vario experimentorum apparatusi sub examen vocato subjungit: *Qua cum ita sint, nemo dubitabit amplius, vim attractivam re vera existere in rerum natura.* Aliis autem videtur attractio esse, nil nisi phaenomenon, tum deprehendi solitum, cum viribus corporis quaquaversum nitentibus in loco proximo uno vel altero minus quid resistit, quam in altero. Nec dubitamus ulli, hoc ipso ex theoremate solvi posse experimentorum omnium phaenomena, quibus Autor inductus, vim attractivam ausus fuit corroborare. Eam ob rationem fumus incensi fomitis movet sese versus focum vitri caustici, quo fomes succenditur, nec non pili et fibrae ac atomi versus laccam sigillatoriam, simul ac attritu ex hac
281. multum aeris fuit evacuatum. Exponit Autor deinde de visciditate liquidorum, quae eo major est, quo densius particulae eorum coherent. Ex legibus cohesionis de natura corporum
- 283 seq. elasticorum differit perquam convenienter naturae, merito excluso aethere, quem hic nonnulli Jove minus aequo in subsidium vocarunt. Inde fragilitatem lachrymarum explanat vitrearum, ac monet, vim attractivam corpori esse tam naturalem, quam eis propria sit gravitas, inertia, & impenetrabilitas. Ignem repre-

repræsentat, qua est corpus fluidum, poris plenum, particulis globosis confans, levius reliquis corporibus, e corpore calidiori in frigidiorum transeundi vi præditum, fortius in gravius corpus, quam levius, transgrediens. Calorem corporibus inesse, at impetu & conflictu in motum adigi, disputat. De impetu ignis mathematicam affert demonstrationem, sumens, radium solarem intra 8 minuta inde a corpore Solis-usque ad Tellurem transire per viam 24000 semidiametrorum terræ. Cl. Autor ætherem cœlestem passim ivit profligatum. Nihil itaque restat, quam ut radios solares pro particulis substantiæ solis, & radios, a candela progressos, pro particulis candelæ, reputet. Qui autem hac ratione sol possit semper eandem servare magnitudinem, rationi plane haud patet. Suspiciamus, fore, ut ipse ætherem cœlestem, aere subtiliorem, in loco aeris vacuo adhuc præsentem, resumat. Ex assumpta autem hypothese subductæ rationem, contenditque, radium solarem sese movere intra secundam per 980789100 pedum spatium. Ignis quidem extendit metalla; at extensio illa numero flammarum, quibus ea calefiunt, haud est proportionalis. Quæ de vi, qua frigus condensat, de thermometris ac barometris, atque experimentis, beneficio eorum capris, disquirat Cl. Autor, non sunt nova; quocirca, eis immorari, haud est nostrum. Id tamen haud dimittemus indictum, quod Autor de thermometrorum observationibus attulit. Quod quidem in eo consistit, ut ipse moneat, gradus ascendens vel defluens per tubum *Toricellianum* spiritus vini quantitatis caloris haud respondere secundum proportionem, rei ipsi congruentem. Nisi id ipsum ex argumentis gravissimis innotesceret, pyrometrum *Muschenbrackianum* dubitationem omnem fluctuantibus eximere omnino posset. Quantitatem particularum ignis Cl. Autor solide mensurat, modumque, quo flamma & ignis mensurari possit, exacte evolvit. Determinat mensuram temporis, intra quod corpora inter sese ratione voluminis comparata calorem remittunt. Respiciendum hic est ad rationem & habitudinem diametri corporum voluminis diversi. De aeris phænomenis eadem accuratione Cl. Autor exponit, demonstrans ejus tum gravitatem, tum elasticitatem.

Pag. 295

302.

306.

307.

310.

317.

334.

339.

341.

- tatem. Mensuram aeris respectu pressionis, qua gaudet, definire docet lectorem. De barometro haud tralatitia in medium
- Pag. 360. profert. Dimetiendi aeris rationem tradit. Cur pressionem aeris haud sentiamus, rationes exquirat. Subjungit argumenta, quibus inducti comprehendimus rationem, cur vitrea campana *Guerickianæ* antix haud dissiliat ab aeris pressione. Modum fugendi explanat. De siphone disserit. Affert rationem, cur piscinx aliquot tempore æstivo aquis affluent, hiberno vacent.
365. Cohæsiõnem marmorum edisserit. Elasticitatem aeris augeri compressu, docet. Proportionem indicat, secundum quam aer comprimitur. De bombardâ pneumatica sollicitè tractat. Determinat artem examinandi magnitudinem interstitiorum aeris. Mensuram init quantitatis particularum, e quibus aer constat.
394. Diabolum *Cartesianum* describit, ejusque rationem edocet. Jucunda sunt, quæ Cl. Autor de sono, de ejus dimensione, de æstimatione differentium tonorum, & de ratione soni chordarum, attulit. Chorda, quo est tenuior, eo acutiorem edit sonum, in
428. vibrationem concitata. Altitudo autem sonorum est in ratione diametri chordarum inversa, eo quod celeritas vibrationum inversam habet rationem diametri chordarum. Repetit experimentum *Morbosii* hyaloclasticum Noster, idque distinctissime exponit. Modum resonandi ac ecchus attingit. Tubo lætico distinctè cognoscendo operam impendit. Tubam acusticam ad cynosuram revocat rationis. De aqua sic disserit, ut nihil supra. Quæstionem intexit, cur vapores in aerem ascendant, dum tamen ipsi sunt graviore aere ipso. *Derhamus* aliique putant, vapores esse vesiculas, aqua refertas. Autor autem objicit merito, hinc nondum intelligi illius ascensionis rationem, eo quod aer 800 vicibus, & ultra, sit levior aqua, & vix comprehendatur modus, quo aer, vesiculæ ejusmodi inclusus, tantopere a particulis ignis rarefieri possit. Accedit, quod rarefactus ille aer, in aerem densiorem delatus, deberet rursus condensari, & vesicula in humum relabi. Ipse autem opinatur, ascendere vapores in altum ob impulsum eo tendentem, quo truantur; ipsos vero ferri per aerem, ut pulvis & arena solet per eum deferri. Frigus & hiemum frigidissimam tempestatem ex
- 452 seq. abientia
- 454.

absentia caloris deducit, ac *materiam frigorificam* explodit. Li-Pag. 467
 ceat tamen credere, copiosum nitrum, in aere diffusum, efficere,
 ut particulæ ignis terram relinquunt, & in particulas nitri trans-
 volent. Possunt enim bilances ea arte institui, in quarum lance
 altera potest nitri quantitas colligi, dum ea exponuntur aeri li-
 bero. Ars consistit in eo, ut particulæ nitrosæ colligantur ex
 aere in corpus simile. Quo experimento didicimus, hiemem
 anni 1740 frigidissimam fuisse conjunctam cum aere, particulis
 nitrosis ultra consuetudinem abundante. Autor diversâ telluris
 strata ac petrefacta deducenda credit ex diluvio, at non uno,
 sed multiplici, quod *Noachico* diluvio majorem præferat anti-
 quitatem. Ex vi attractiva explicat leges reflexionis & attractio-
 nis, rejecta & profligata ea ratione, quæ a diversâ densitate me-
 dii solet desumi. Dolemus vero, *litteras* esse omissas in *Figura*
88, litteram *C* in *Figura 89*, litteram *I* in *Figura 90*. Priamam
 omissionem lector vulgaris suo Marte haud supplebit, duas
 reliquas quam facillime. Theoriam de coloribus *Newtonia-*
nam Cl. Autor solide confirmavit, explicans colorum origi-
 nem ex radiis densitatis diversæ segregatis. Dispersio radio-
 rum gignit quidem lucis debilitationem, at colores haud pro-
 ducit. Colores a prismate haud effluere, nec ex debilitata luce,
 nec ex mixtione lucis ac umbræ, proficisci, evidenter ostendit.
 Colorem, quem vocant nigrum, esse id, quod tenuissime est
 album, demonstrat. Construi posse clavicymbala colorum se-
 ptem ad oculos oblectandos æque ac septem tonorum ad aures
 permulcendas, sibi habet persuasum. De lychnis, extinguere ne-
 cessis, quos referunt nonnulli in sepulcris fuisse inventos, nihil
 certi definit. Cur autem de flamma, scintilla, ellychniis, lych-
 nis ardentibus, & fuligine, exposuerit in Capite de luce ac co-
 loribus, haud æque in Capite de igne, nostrum non est divina-
 re. Eurum sub Æquatore continenter, noctu vero remissius,
 flantem, a rarefactione aeris, per radios solares orta, repetit, ne-
 gans, motum terræ hic in censum venire. At quid impedit,
 quo minus utramque rationem jungamus? Guttas pluvie
 majores oriri credit tum ex altitudine lapsus, tum ex vaporibus
 sulphureis. Corpora fieri minus perlucida, simul ac ex parti-
 culis

470.

545.

569 seq.

581.

586.

597.

603.

612.

- culis diversæ densitatis composita sunt, egregie demonstrat, ac, Pag. 616. eapropter lucem a nive reflecti, monet. Originem roris ex ascensu vaporum terrestrium deducit, eumque in inferiori suspensorum vaporum rotundorum parte colligi docet. At id non est universale. Si vapores illi sunt tenuiores, decidendo coeunt in superiorem brassicæ, graminis, frondiumque, partem. Testatur experientiam, sæpius repetitam, quam confirmavit ros verspertinus, in chartam, mensulæ *Prætorianæ* superius affixam, cummulatus. Ignis fatuos Autor cum *Roberto Flud* pro materia lucente reputat, quæ instar ovorum ranæ coherentium visciditatem comprehendat. Conjecturam ducit, auroram borealem, 651. atmosphæra nostra haud elatiorem, oriri ex materia, phosphorum fere referenti, ac notatu dignum existimat, eam frequentissime post magnum per Germaniam terræ motum apparuisse. Motum telluris Cl. Autor ex *Flamstedii* observatione, §. 638 allata, contra dubitationes omnes munire potuisset, quem feliciter ex theoria *Kepleriana* propugnavit §. 641. Parallaxin fixarum respectu telluris inficiatur §. 611, quam tamen Astronomus Danicus ante aliquot annos observasse fertur. Planetas incolis suis instruit, quorum tamen, exceptis terræ incolis, staturam determinari a nobis posse, inficiatur. Omittere reliqua, angustia 717. paginarum nos jubet. Addeamus id unum, libro huic inter optimos sui generis locum haud esse denegandum.

A PHILOSOPHICAL DISSERTATION UPON DEATH, &c.
hoc est,
DISSERTATIO PHILOSOPHICA DE MORTE,
conscripita, in solamen miserorum, ab amico
veritatis.

Londini, apud W. Mears, 1732, 8.

Plag. 12 dimid.

Quod si fas est, congeriem portentosissimarum opinionum, a sanioribus Philosophis pridem explosarum, & contortas aliquot conclusunculas, operose quidem, at sine judicio, constipatas, honorifico Dissertationis philosophicæ nomine insignire, vix aliud scriptum hoc ipso, de quo agimus, eodem dignius habent-

habendum erit. Tanta nimirum est nonnullorum, qui sibi folis sapere videntur, temeritas, ut somnia sua ac commenta universo mortalium generi tanquam oracula obtrudere non erubescant. Quorum ut augetur numerum, nulli pepercit operæ *Adalbertus Comes a Passerano*, quem Dissertationis Autorem esse constat. Nos igitur, quæ horribilis libellus continet, sententiarum monstra brevi recensionem ante oculos Lectorum ponemus, quo appareat, nihil durius, quam par erat, in hominem dictum esse. Metus plena est horroisque notio mortis, quam animis informatæ plerique omnes, ac tam altis defixa radicibus, ut a plurimâ pro insita quasi ac naturali habeatur. Hoc vero ipsam quam sit a veritate remotum, scriptione hac, ut ostenderet, annisum se esse, Autor profiteretur. Dividit hinc causam omnem in *Capita duo*, quorum *altero*, quam vocibus *universi, natura, vita, & mortis*, subjiciat sententiam, tradit, *altero*, an semet ipsum vitæ privare liceat, inquirat, atque, illud naturæ convenienter fieri, ac in actionibus perquam laudabilibus numerandum esse, censet. *Universum* ipsi est infinitum spatium, materiam continens, ejus minutissimæ partes in spatiosis vacuis, ubivis interjectis, perpetuo moveantur. Motus hic a materia separari nequit, utpote quæ variis particulis constat, foraminulisque distincta est, per quæ individua corpora continuo transeunt, ac vel nova formant, vel formata destruunt ac dissolvunt. Immo idem ille æque ac materia æternus est. Neque enim ex nihilo ortus esse, neque in nihilum redigi, potest. Cum igitur, quicquid existit, necessario, & consequenter ab æthero, existat, variationes etiam materię, ex motu ejus profectæ, æternæ esse debent. Quæ omnia, quibus doctrinis imbutus sit Noster, satis declarant. Materia hæc, motu suo in varias innumerasque mutata formas, est *natura*. Hæc sapientia, potentia, & perfectione, summa prædita est. Præterea semper agit atque operatur, a quo si vel per momentum cessaret, jam aliquid imperfecti contraheret. Constantis hæc ac perpetua operatio *curfus* sive *legis naturæ* nomine venit. *Creatio*, seu *vita*, est modificatio naturæ, vi cujus corpus formatur, ab eo, quod olim erat, diversum. Per *mortem* intelligit destructionem formæ totius, quæ sensibus percipi potest,

adeoque ab ea distincta est, quam, nobis non animadvertentibus, corpora omni tempore experiuntur; ac dissolutionem quandam partium, quæ aliam identidem atque aliam formam induunt. Ad hanc destructionem quod attinet, humani corporis non aliter ac reliquorum comparata est ratio. Formam tantum mutat, materia perpetuo superstitè manente. Nec, si proprie loqui velimus, existere desinit, sed tantum alio modo existit. Neque valet objectio, nos sine dubio quandam ejus rei notitiam habituros esse, si prius jam quodam modo existissemus, quam humana forma induci sumus. Oporteret enim habuisse corpora, eadem ratione conformata, ejusdemque generis organa sentiendi instructa, per quæ visa non aliter atque nunc in animos impressa essent; id quod naturæ, quæ varietate delectatur, omnino adversum est. Ex his perspicue apparere putat Auctor, metum mortis innatum minime esse, cum naturæ non sit consentaneum, ut quidquam in nihilum redigatur, a mutatione autem formæ adeo non abhorreat, ut eandem potius appetat, ac confectetur. Sed longius adhuc procedit Auctor, atque ex eo, quod in infantibus, stupidis, ac decrepitis, metus ille non deprehendatur, concludit, eum naturalem non esse. Quæ in re nobis non aliter falli videtur, ac is, qui ingenium, memoriam, reliquasve animi facultates, hominibus naturales esse negaret, quoniam infantes, mente capti, vel ætate provecti, ejus usu destituantur. Ast quæ tandem metus hujus causa? Generatim cognitio periculi imminentis vel experientia, vel fide aliorum, innuitur. Cum autem nemo bis mori possit, metus periculi, ipsa morte subeundi, ex experientia, tanquam fonte, dimanare nequit. Hinc ambitiosorum hominum fastus, ignorantia ac stupore plebis ad explendam dominandi libidinem abutentium, effecit, ut iratos ei Deos persuaderent, nunc & olim pœnas ab hominibus expetituros, nisi sacrificiis & precibus expiarentur; quo modo ipsis metum mortis facillima opera incusserunt. His opinionibus, & uti Auctor existimat, erroribus, cum homines una cum lacte nutricis imbuantur, mentes eorum non possunt non timore percelli, qui adeo malitiæ hominum fraudulentorum atque astutiæ suam unica debet, originem. Et quid mirum?

mirum? cum, quicquid creditur, si Autorem audias, hoc ipsum in *Dissertationibus suis historico-politicis*, si Diis placet, ad oculum demonstrantem, humani ingenii commentis, reipublica causa confictis, sic annumerandam. Quibus ita pro autoritate disputatis, minutus noster Philosophus concludit, magno, qui mortem metuant, errore teneri, cum infantes, stupidi, senesque, suo exemplo contrarium doceant. His igitur præfultis, ad *Caput secundum* aggreditur. In quo, relictis omnibus, de eo disquirat, sitne bonum malumve morale ejusmodi, ut vulgo quidem creditur. Hujus vero notiones naturales esse negat, quoniam furta; adulteria, scortationes, incestus, proditioes, plurimorum suffragiis damnata, multarum gentium legibus, tanquam virtutes, præscribantur. Multus est Autor in colligendis ejusmodi exemplis, quæ singulatim percensere, nostri non est institutum, ac ex iis conficit, nullam nobis, bonum malumve morale distinguendi, facultatem inesse, immo, cum tot tantæque de eo sint dissensiones, ne quidem discrimen inter utrumque re vera intercedere. Sed enim vero, si dicendum, quod res est, nec judicii, nec felicius sedulitatis, documentum prodat, qui in hisce exemplis conquirendis operam consumit. Fac, hæc sese omnia ita habere; ecquid magno isto labore effeceris, nisi ut pateat, non equidem naturam sic esse comparatam, sed tali modo homines deflectere de via, ac optimis principiis contrarie agere posse. Colligas, quæsumus, in unum, quicquid de hominibus monstrosis, quos omnis terra tulit, unquam memoriz proditum est. Magnum, per nos licet, conficias numerum. At vide, utrum pauciores futuri sint, qui nævis careant, & cave simul, ne ludibrium debeas prudentioribus, dum, inter recta distortaque corpora nullam interesse discrimen, aut naturam nulli regule convenienter operari, inde pervincere studeat. Eandem in sententiam judicandum est de eo, quod conscientie in definiendo bono vel malo nullum relinquit locum; quando ejus morsus talia apud quosdam facta consequuntur, quæ ab aliis in virtutibus numerantur. Immo, & ipsos morsus educatione ac disciplina concitari, minime autem congenitos ac universales, verum locales & particulares, esse, satis leyiter arguis

Noster. Neque de morali, sed de locali tantum, bono & malo queri posse, contendit; quod utrumque in eo positum sit, ut quieti felicitatiq. publicæ conveniat, vel secus. Sed, quem admodum non omnis medicina cuivis ægroto salutem, sed sæpius perniciem, affert, ita etiam leges ac instituta, a quibus salus rei publicæ pendet, alteri salubria, alteri detrimento, esse possunt. Neque vero homines ob teterrima, si quæ commiserint, facinora secundum Philosophum nostrum culpare fas est; curæ nihil sua voluntate, suaque sponte, sed necessario omnia, agant, atque in eo reliquarum rerum naturam sequantur, quæ, nisi in naturali sua operatione impediuntur; nihil mali in alias inferunt. Uti igitur fumo nemo unus suffocatur, si liber illi datur exitus: nec flumina campos inundant, nisi iis remota injicitur: nec denique arbor, raris spondibusque dives, herbas bestiasque, umbra ejus lætantes, perdit, nisi ventorum vi frangatur; adeoque his omnibus injuste vitio vertitur, quicquid mali ab iis ortum est; sic homines, variis, quarum vim superare nequeunt, impulsis causis, immo ipsa educatione malis assuefacti, ea necessario designant, quæ naturæ ipsi sunt contraria, utpote quæ perversis legibus institutisque tota fera in desertis mutata est. Non tamen adeo amicus est naturæ Autor noster, utnumlibet deamata, quin eam mox accuset, plurimorumque criminum commissorum causam faciat. Utcunque hæc omnia sese habent, malum bonumve physicum vere datur. Utrumque ex eo oritur, si legibus naturæ, quam Deam vocat Autor, obediamus vel secus, eidemque vel indulgeamus; quæ desiderat, vel, a quibus abhorret, obtrudamus. Quæ quidem læbe illi inficiuntur facillime; quæ superstitione, avaritia, atque ambitione, in transversum rapiuntur. Hæc eadem benefica parens, naturæ, hominis felicitatem intendit, vitamque adeo ex concedit lege, uti ex voto eam agat. Quod si hæc vero misera est; non veluti injusta nõverca vi facta eum impellit, eandem ut servet, verum, mille propemodum foribus apertis, ea excedere permittit. Jure igitur suo, cum reliquis animantibus communi, is utitur, si necem sibi consciscit ipse. Immo ne in societatem quidem, cujus est membrum, hoc modo injuriæ conferri debet. Hæc enim

enim mutæ felicitatis causâ cum sit constituta, cuilibet eam deserere licet, si ab ea nihil commodi expectare habet. Multo autem minus cogi potest, ut malorum societatis particeps sit, se non consentiente institutæ. At nec in se ipsum peccat. Natura enim postulat, ut ex pluribus malis, quæ evitari nequeunt, minimum eligamus. Cumque mors certissima sit, quæ quis eadem vel ob ætatem, vel corporis infirmitatem, est propior, eo agit sapientius, facillimum genus eligendo. Tandem nec providentiæ ordinem interrumpere Autori videtur. Æternus enim motus leges variare nequeunt. Uocunque mutetur materia, operationes naturæ nihilo minus sunt perfectissimæ, nec ab hac illave partium conformatione pendent. Insulsa secundum Autorem est opinio, qua inde a teporis imbuuntur homines, ferentium omnium esse perfectissimos, reliqua ac omnia sui commodi causâ creata esse. Hinc persuasio, totam confundi naturam, si vel unus mortalium pereat. Qui si recogitarent, mundorum myriades, hoc nostro orbe multo pulchriores, atomum esse respectu totius universi, de se ipsis haud paullo modestius sentirent. Hæc crudarum, maleque coherentium, meditationum Autoris summa est, quem, ne quid amplius moneamus, illud *Martialis* cogitare vellemus:

Rebus in adversis facile est, contemnere vitam;

Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

JACOBI FACCIOLATI RUDIMENTA *Logicæ. Editio secunda, retractatior.*

Venetii, ære Jo. Baptistæ Albritii, Hier. fil. 1737, 8.

Plag. 9.

Habes hic, Lector, veluti Lexicon quoddam formularum, quæ in disputando de re quavis adhiberi solent. De Logica *Ciceronis* definitio affertur, quo iudice illa est ars veri & falsi disceptatrix ac iudex. De ejus necessitate Cel. Autor ita sentit, ut *naturalem* perhibeat esse necessariam, *acquisitam* non item. Opusculum abicit in *Syntagmata tria*. *Primo* exponitur de facultate cognoscente; *secundum* inscriptum est de signo ve-

Pag. 5.

12.

14.

000 3

ritatis

- ritatis cognoscendæ; *tertio* exponitur de actione facultatis cognoscentis. *Tertiam* porro dividitur in *Partes quatuor*. *Prima* de perceptione agit; nominatim de notione, de idea, de idearum classibus, de voce, de definitione, de divisione, & de vocum proprietatibus. *Secunda* inservit illustrandæ enuntiationi, cujus natura, partes, & proprietates, explicantur. *Tertia* complectitur ratiocinationem, ejusque naturam & partes, formas, syllogismum simplicem, imperfectum, compositum. *Quarta* continet doctrinam de methodo, cujus natura, partes, ac leges, edisseruntur. Criterium veritatis, ipso judice, duplex est, evidentiæ & vividus sensus. Per evidentiæ intelligit rerum naturas & modos, & quicquid necessaria consecutione constat. Per vividam sensum intelligit *adperceptionem*, seu conscientiam rei præsentis mentem. Cel. *Hollmannus* hoc criterium veritatis subjectivum, si quis unquam alius, pulchre indagavit & exposuit. Illustri *Christianus Wolfius* magis objectivum, quam subjectivum, stabilivit. Criterium eorum, quæ supra naturam sunt, Noster constituit revelationem certam atque exploratam. Ideam definit per formam quandam, animo comprehensam, seu id, quod in mente est, dum mens cogitat. Signitur autem, ut nobis videretur, a mente ipsa, quoties lumen suum per attentionem in res cognoscendas convertit. Quæ de methodo afferuntur, sunt succincta, sed soliditate sua sese commendant. Si Cel. Auctor adhibuisset in subsidium Autorem artis cogitandi, *Lockium* de intellectu humano, *Croße* Tentamen Logices, *Rudigeri* Sensum veri & falsi, *Christiani Wolfii* libellum de Viribus intellectus humani, meliora quidem exhibuisset, an autem ornatus, quam scripsit, tum scribere potuisset, est omnino ambigendum.

Geographische Beschreibung des Fürstenthums Ost-Friesland, u. ist est,

DESCRIPTIO GEOGRAPHICA PRINCIPATUS
Frisiæ Orientalis & finitimæ terræ Harlingorum,
una cum Genealogica dominorum hujus
Frisiæ Tabula.

Aurice, 1735, 8.

Plag. 10.

Nach

Nachlese zu der Geographischen Beschreibung, x.
id est,

SICILIMENTUM DESCRIPTIONIS ILLIUS
Geographicae.

Auricæ, typis Hermanni Tapperi, 1736, 8.

Plag. 2.

Autorem, licet ipse nomen suum haud expresserit, facile ex lecto libro perspicere vel divinare plurimi valebunt. Qui enim attente legunt ea, quæ pag. 33 exstant, haud ægre fatebuntur, Ecclesiasten aulicum Auricensem, Pl. Rev. *Bertramum*, hujus factus verum esse parentem. *Ubbonis Emmii Descriptio Chorographica Frisæ Orientalis* A. 1616 primum in lucem exiit, Latine & pro patriæ incolis scripta. *Jacobus Isebrandus Harckenroth* edidit librum de originibus Frisæ orientalis, dictum *Oostfrieffe Oorspronckligheden*, critice & antiquitatibus eruendis congruenter scriptum. Libellus, *tegenwoordig levende Oostfriesland*, nomina sine descriptione adjecta exhibet. Hisce libris descriptio, quæ præ manibus est, multis parasangis antecedit, aliisque exemplo esse poterit, terras ut passim patrias eadem ratione persequendi atque percensendi occasionem arripiant. Si villæ excisæ & castella vastata fideliter simul annotentur, scriptoribus præcis jucunda lux æcenditur. Dolendum, in plerisque Germaniæ regionibus observationes accuratas, easque astronomicas, institui nullas, & eo quidem pacto mappas geographicas dari posse non nisi vitiosas. Unde Frisii fuerint dicti, incertum esse, pronuntiat Autor. Si quid divinando assequi valemus, illi nomen obtinere ex veteri voce Celtica *wrisen*, seu *writen*, id est, *dividere, discernere*. Nostris adhuc ad *Visurgim* incolæ partem brassicæ, seu caulis portionem, vocant *Koblwriet*. Frisii enim, olim in angulo ad mare habitantes, a Teutonis Belgisque & Gallis erant divisi. Terra Harlingorum complectitur dominia *Efens, Steedesdorf, & Wittmund*, quondam feuda, a Duobus Gætriæ possideri solita. Principatus Frisiacus constat ex tribus oppidis ac novem præfecturis, atque aliquot dynastiis. Embda inde ab A. 1595 *Edvardi II* ditionem respuit, & Belgii fœderati auxiliis tecta, sui est juris. Norda exstitit patria Polyhistoris celeberrimi, *Hermanni Conringii*. Grefylæ incunabula debent Principes Auricenses, nec non ipse *Ubbo Emmius*. Sinus *Dollart* inter annos 1277 & 1287 fuit exortus. Ad castrum *Ort* A. 1514 *Henricus* senior, Dux Brunsvico-Luneburgicus, in obsidione, qua locum preffit, tormenti majoris ictu interit, *hancam illustrant*

Pag. 2.

21.

51.

44.

63.

72.

The

Pag. 88.

Theologus insignis, *Hulfemannus*, Jcti, *Ulricus de Eiben*, Judicis Cameralis Wezlarientis Assessor, ac *Enno Rudolphus Brenneysen*, Consiliarius intimus Principis *Georgii Alberti*, nec non Mathematicus & Astronomus celeberrimus, *David Fabricius*, Pastor Osteelenfis, quorum singuli Efenam habuere patriam. *Ilau* locus videtur nobis dictus ex *Il*, *lle*, hirusine, & *Au*, id est, *aqua*. Fit quoque verosimile, regionem *Riederiam*, Reiderland, ita dictam esse ex rivulis, quos Celtæ vocarunt *rien*, *riden*, *riuden*, *rüdern*. Omittimus reliqua. Ex genealogicis hanc decerpemus Tabulam, Tabulis vulgaribus præferendam:

75.

100 seq.

Sircfena, Capitaneus Gretsylæ & Nordæ,

Sircfena

Edzardus, medio Seculo XIV,

Ulricus,
† 1377 in prælio
contra Wimodios in
Hadeleria,

Enno,
Ux. *Adda*,
hæres Capitanei
Grothufæ,

Edzardus, Capitaneus Gretsylæ,
Ux. *Doda*.

<i>Imelo</i> .	<i>Haro</i> .	<i>Enno</i> , † 1450. Ux. <i>Gela</i> <i>de Mansflacht</i> .	<i>Deda</i> , nupta <i>Rederto</i> , Capitaneus Grothufæ.
----------------	---------------	--	---

Juvat afferri etiam de emortuis Capitaneorum familiis, qui quondam per Frisiam Orientalem florere, notitiam. *Ennonis de Embda*, qui A. 1545, tertio & vigesimo ætatis suæ anno, Parisiis obiit, hanc probabilem Autor pl. Rev. affert Genealogiam:

Ulricus I, Comes Imperii, † 1466,

Ucco, † 1507,

Rudolphus Sircfena, extra torum natus,

Enno de Embda, cui Parisiis monumentum sepulcrale statutum fuit A. 1545,
18 Jul.

Horn vocem ipse Autor notat, quippe cui ibidem sit significatio anguli. Idem significatus viget ad silvam Herciniam, ubi angulus varum vocatur *Hartsborn*. Si consimiles libri de partibus Germaniæ reliquis conscribantur emittanturque, haud difficile fuerit, lacunas, quibus laborat *Geographia pagorum Germaniæ ad initium usque Sæculi XII*, explere, & errores, hinc inde in ea admissos, emendare.

* * *

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio XL

CLERICUS ROMANUS CONTRA NIMIUM RIGOREM munitus duplici Libro, quorum uno veteris Ecclesiae severitatem, altero praesentis Ecclesiae benignitatem, a rigidiorum quorundam Scriptorum calumniis vindicat P. BALTHASAR FRANCOLINUS, Societatis Jesu Theologus.

Venetis, ex typographia Balleoniana, 1737, fol.

Alph. 4 plag. 3.

Petro, Apostolorum Principi, Autor librum inscripsit ac dedicavit, quem delicti, quondam commissi, ac poenitentia serua expiati, post tot Saecula admonere non intermittit. Ipse nulli parti sese addictum credit, nec benignitatis studiosum, nec rigoris amantem. Occasio libri enata fuit ex instituto Theologorum & Presbyterorum, qui abhinc aliquot annis in Belgio, Gallia, & Italia, rigorem quendam in doctrinis moralibus professi sunt, & Sacramentum poenitentiae rigidius, quam aliis aequum videretur, administrarunt. Variæ enim inde exortæ fuerunt turbæ, adeo, ut Confessarii plurimi inducti fuerint, ut a poenitentia aliorum excipiendis sese subducerent. Rigidi illi poenitentiae excipiendæ administri & iudices, ut vehementiam ac rigorem defendant, exemplum veteris ecclesiae sese sequi prædicant.

Ppp

Quare

Quare in eo est Autor, ut ostendat, veterem ecclesiam non tam fuisse rigidam, quam severi illi pœnitentiæ arbitri putent; nec præsentem ecclesiam adeo esse lenem & benignam, ut emendatione in hac causâ indigeat. *Morinum* laudat, &, nimis rigidum quippe, aliquantum excusat. *Merveſium* & *Jueninum* sua laude dignos judicat, sed quibus in fervore disputationis nonnihil exciderit, quod minus reverenter dictum videatur. Scribit Autor pro ecclesia præſenti, ejusque doctoribus recentibus, adversus rigidos disciplinæ ecclesiasticæ instauratores & vindices. Quem in finem, Romanam ecclesiam a rigore semper abhoruisse, ite demonstratum. Rigorem existimat a Jansenistis revocari, qui in Theologia dogmatica ament speculationes, in morali vero rigorem. Cum Pharisæis eos comparat, eorumque indolem vocat tetricam, suspiciosam, artificiosam, ambitiosam, immifericordem, & tyrannicam. *Libro primo* per modum *XII Disputationum* veterem ecclesiam a severitate crudeli absolvit, refutando totidem calumnias, quas ita enumerat: 1) Clericis, præſertim majoribus, in quædam scelera prolapsis, vetus Ecclesia veniam negavit. 2) Quibusdam criminibus, nempe apostasiæ, homicidio, & adulterio, nunquam fuit per aliquot Secula data venia. 3) Iis, qui studioſe distulerant ad extremum vitæ pœnitentiam, ab ecclesia veteri negata ponitus venia fuit. 4) Reïs, ad mortem damnatis, olim Ecclesia veniam negavit, aut negari permisit. 5) Iis, qui post solennem pœnitentiã relapsi erant, Ecclesia vetus veniam & absolutionem etiam in morte negavit. 6) Pœnitentibus injungebat olim Ecclesia publicam occultorum quoque criminum confessionem. 7) Publica pro delictis etiam occultis pœnitentiã subeunda fuit ex veteris Ecclesiæ disciplina. 8) Pro peccatis quibuslibet lethalibus publicam pœnitentiã imposuit vetus ecclesia. 9) Per viginti & amplius annos variis magnisque corporis animique laboribus suos pœnitentes exercere ac probare consuevit vetus Ecclesia. 10) Per vim fuere fideles veteris ecclesiæ ad publicam & severissimam pœnitentiã compulsi. 11) Pœnitentes solum post impletam pœnitentiã absolvere consuevit vetus ecclesia. 12) Confessariis fuit olim permissum, aut etiam injunctum, ut pœnitentium peccata, ad eos in

in officio continendos, revelarent. Hæc 12 propositiones loco calumniarum habet, easque refellere aggreditur. Vindicat deinceps suæ ecclesiæ præsentis benignitatem, quam a laxitate & injusta lenitate differre existimat. Ea, quæ adversus eam in contrarium monentur, itidem in classem calumniarum 12 conjicit, quas ita collocavit: 1) Ecclesia præsens in administrando Sacramento pœnitentiæ, & vindicandis fidelium culpis, a veteri Ecclesiâ penitus recessit. 2) Refrigescens fidelium charitas benignitatem præsentis ecclesiæ invexit. 3) Confessarii Theologice, quorum causâ rigidioris pœnitentiæ disciplina desit in ecclesiâ, fuere religiosi, præsertim mendicantes, qui ex instituto suo non sunt audiendis secularium confessionibus satis idonei. 4) Hæc ultimis temporibus benignius fuit, quam Seculo XIII, quo benigna hæc praxis invaluit, Sacramentum pœnitentiæ administratum. 5) Recentiores Theologi scholastici moralesque, dum inutilibus quæstionibus tempus terunt, & ex genio ingenioque suo magis, quam ex doctrina Patrum, respondent scribuntque, magnum Theologiæ morali ac foro pœnitentiæ damnum inferunt, aut facile inferent. 6) Præsens benignitas in administrando hoc Sacramento non est consentanea Scripturis, & ejusdem Sacramenti institutioni. 7) Prædicta benignitas regulis Patrum & sententiis adversatur. 8) Rejecta a sanctis viris, & præsertim a D. Carolo, præsens benignitas fuit. 9) Etiam nunc eadem benignitas a melioris notæ Theologis ac Sacerdotibus, ac proinde a meliori Ecclesiæ parte, reprobatur. 10) Prædicta benignitas non est satis tuta, adeoque Sacramento injuriosa. 11) Eadem fidelibus perniciofa est. 12) Temperanda saltem est aliquo rigore majori præsens ecclesiæ benignitas. Hæc sunt illæ, quæ vocat, 24 calumniæ, quas priusquam profliget, veteris pœnitentiæ descriptionem præmittit. Presbyteros & Diaconos publice pœnitentiam criminum egisse, negat, largiens, eos de gradu dejectos fuisse, ac ad laicalem deinde communionem admissos. Omittimus reliqua, per Dialogum, doctorem inter & discipulum, proposita & exposita. *Liber tertius* de disciplina pœnitentiæ inscribitur, in quo traditur, qualis ea existit & esse debeat in foro interno, ex communi doctrina Theologorum,

Pag. 3.

345 seq.

rum, qui his ultimis sex aut quinque Seculis scripsere. Adjunctus hinc est *notabilium rerum Index*, jejunus & sterilis. Accedit tandem *Tirocinium theologicum*, quo traditur compendiarie notitia Theologiæ scripturalis, scholasticæ, & polemicæ, facultatis canonicæ, Theologiæ moralis, ac Theologiæ mysticæ. Præterea Concilia œcumenica, Pontifices, Patres, Patrum scripta genuina, controversiæ fidei, hæreses, propositiones, chronologicè proponuntur per *sex Partes*. Lutheranos ingeniosè dividit in *integros*, & *Semilutheranos*, & *Antilutheranos*, quorum *Anabaptistas* & *Cingianos* refert; præterea in *Confessionistas*, eosque vel *rigidos*, vel *molles*, vel *extravagantes*. Ultimos ita definit, ut eos perhibeat Confessioni Augustanæ quidem subscripsisse, ut Principibus placerent, sed interim sectari dogmata *Luthero* contraria. Eadem, opinor, soliditate quis distinguere posset *Otonem IV* in *Cæsarem* & *Anti-Cæsarem*, *Christum* in *Christum* & *Antichristum*. Deinde *Calvinianos* in classes suas distribuit. In *Michælis Baji* & *Jansenii* sententiis recensendis est satis copiosus & longus. Ultimo loco elementa Theologiæ mysticæ perceret, in qua de justificatione per merita Christi nihil apparet. Agmen claudit Index, ut diximus, qualiscunque.

L'INTRODUCTION A L'HISTOIRE DE L'ASIE,
de l'Afrique, & de l'Amerique, &c.

id est,

INTRODUCTIO AD HISTORIAM ASIÆ, AFRI-
CÆ, & AMERICÆ, inserviens continuationi Introductionis
Historiæ L. B. DE PUFFENDORF, conscripta a
BRUZENIO LA MARTINIÈRE, Geographo
Majestatis Catholicæ.

Tomii II.

Amstelodami, sumtibus Zachariæ Chatelanii. Accedit tabula
Africae geographica *Sansonii* & *Abbeville*, & alia, Americam
exhibens, ejusdem Autoris, 1735, 12.

Alph. 1. plag. 20.

Puffen-

Puffendorffus, cum ad Compendium Historiæ Europæ appelleret animum, eum sibi præstituerat finem, ut pragmaticè erudiret læctorem de statu regnorum & rerum publicarum, ad quem per varias vicissitudines emerferunt, de viribus ac infirmitate earum, de unius in alteram effectu, ac de nexu earum mutuo. Nec opus erat, ut de reliquis mundi seu potius terræ partibus ulla adderetur notitia, siquidem nullus Europæ Princeps vel regiminis consiliarius studet earum cognitioni pragmaticæ, si exceperis rerum maritimarum præfectos, qui pleraque ipsis tritissima in abstrusis abditisque retinent. Sed quid Asiam, Africam, & Americam, modo, ni pari, simili saltem, degustasse nocet? Commerciis nationes Europæ cum eis regionibus conjunguntur, ibique possessiones ac territoria sua tenent. Et quis ad terras illas propius noscendas innumerabilibus itinerum libris animum tempusque fallere potest? Quis apparatu eo est instructus, ut opus simile, decenter & ordine coagmentatum, colligere, ac publicæ luci committere, audeat? De Calisis, seu successoribus *Mubammedis* copiose & egregie hic præter opinionem nostram agitur, licet *Ganieri* Historia successorum *Mubammedis* in usum transferri haud potuerit. De America in medium haud afferuntur singula, sed ea potissimum, quæ ad Mexicanum & Peruvianum regnum pertinent. Autor usus fuit præcipue Rev. Patris *Charlevoix* Historia insulæ S. Dominicæ (*Histoire de S. Domingue*). Ostendit autem elegantissime, *Americum Vesputium* fuisse ventosum ostentatorem, quippe cui terræ continentis detectio nequaquam sit tribuenda. Regio inter Antillas & Vrenoçam omnino in itinere tertio a *Christophoro Colombo* fuit inventa. *Ojeda* continuavit, beneficio commentariorum *Columbi*, detectionis historiam. *Americus Ojeda* fuit socius itineris maritimi, ejusque a nutu, tribuni quippe seu præfecti nautici, pependit. *Ojeda* diu vestigia itineris, a *Columbo* jam triti, sectatus fuit. Commemorationes *Americi* hodie præteritæ, quas postea ipse edidit, non uno maculatæ sunt errore. Quis enim credet, eum ab *Emanuele*, Lusitanorum Rege, ad Americam detegendam delegatum fuisse? Quærimus fortasse, cur *Americo* dudum id honoris sit delatum, ut autor detectæ

Tom. I
Præf.
pag. 18
seq.

Americæ existimetur? Autor hanc reddit ejus rei rationem. *Americus* de Brasiliæ littoribus Mappam adornavit geographi-
cam, minus accomodatam rei ipsi, cui nomen suum, *Ameri-
ci* scilicet, inscripsit. Hoc pacto *Americus* immortalitati nomen
suum consecrasset, & America nomen indepta esse, creditur. In
Africa descriptione historia regni Mexicani & Congo non satis
accurari potuit. De Ægypto nihil admodum differitur. Ca-
put, de Pegu conscriptum, brevitate laborat. Historiam Im-
perii Mogolitici egregie executus est Rev. P. *Catrou*. Ipsam
Autor hic dedit satis succinctam. *Tomus primus* continet *novem
Capita*, de Japonia, de China, de Tartaria, de Tonquino, Laos,
Siam, insula Java, Pegu, Ava, & Arracan, de imperio Mogo-
lis, de Calisis, ac de Perside. *Tomus secundus* complectitur *Ca-
pita duo* de Africa, *prius* de Abissinia, ac *posterius* de Tripoli,
Tuneto, ac Algeria; ac præterea *decem Capita*, quibus Ameri-
ca illustratur. *Capite prima* disquiritur, an veteres cognitam
habuerint Americam; quid præcesserit detectionem Americæ
primam; quasnam terras patefecerit *Columbus*. Adjiciuntur
Hispanorum conatus reliqui, occupatio regni Mexicani, Casti-
liæ aureæ, Peruvii, Brasiliæ, ac possessiones Gallorum, Hollen-
dorum, Anglorum, Suedorum, Danorumque, in America ac-
quisitæ, posthæc enumerantur. Abassinorum Reges recentissimi
ita exhibentur successisse:

Joann-Aleas-Sagbed † 1680.

Joseph-Adiam-Sagbed † 1706,
dejectus a filio
Taklimanus.

Tiflis, N. N. *David*
seu filia 1714.

Tsilis,
1709, *Onstas*
† 1713, 1714-
dejectus.

Taklimanus 1706, † 1709,
dejectus.

84. Tripolis, nostræ ætatis urbs, sub impressionum Saracenicarum
tempore fuit condita, veteri eversa. *Tatari* & *Mungali* dicun-
tur ita ex nominibus filiorum *Alanza-Chan*, quorum priori no-
men erat *Tatar*, & posteriori *Mung'*, sive *Mogol*, si Nostro cre-
dimus, qui Imperatores, Reges, Duces, formam imperii, mo-
res hominum, terrarum faciem ac naturam, reditus, ac alia mo-
menta

menta historica, ubique recenset solide ac copiose. pro ratione instituti, indicatis passim fontibus, ex quibus sua hausit ac delibavit. Quomodo primi incolæ in Americam pervenerint, fuscè inquirat. Canarias Insulas historice attingit, originem detectio- Pag. 100
nis egregie persecutus. Flandri A. 1447 Insulas Azorum aper- seq.
ruerunt. De *Christophoro Columbo* varia disserit, quem ex Pla- 117 seq.
centia Lombardiæ arcessit, generis ejus quippe domicilium, quod
ex Astronomia & hodœporeticis libellis sapere aggressum fuerat.
Bartholomæus, ipsius frater, sese applicuit investigandæ ac ad- 120.
discendæ Cosmographiæ. *Cristophorus* usum astrolabii primus
adhibuit in maritimis itineribus. In quibus observavit cadave-
ra, ab Occidente per mare allata, & ad littora insularum appulsa.
Hæc a corporibus & Insularum & Europæanorum & Africa-
norum diversa notavit. Ventos ipsos observavit ab occasu ad-
flantes, quos ex terris longinquis advenire non dubitavit. Ge-
nuenses & Lusitani nihili fecerunt ipsius institutum. In Hispania
multi eum vix audire dignati. Tandem pacta coierunt, ju- 129.
bente Regina *Isabella*. A. 1492 d. 3 Aug. *Columbus* mari sese
commisit, instructus tribus navibus, annuis cibariis, ac 26 nautis,
superatisque & maris & sociorum murmurationibus, unam Lu-
caicarum, S. Salvatori sacratam, incolumis attingit insulam. 133.
Cum repetiisset id iter tertio, invidia, inprimis *Fonseca*, Episcopi, Re-
gi cospit haberi vilior. *Ojeda*, generoso in Hispania genere or-
tus, adjutor *Columbi* in exquirendis detegendisque insulæ Hispani-
olæ fodinis auri, instante anno 1500, ipse expeditionem, jussu
Regis præmunitus, in novum orbem suscepit. Comitabatur
illum *Americus Vesputius*, dives Florentiæ mercator, rei nauticæ
& astronomicæ peritus, socius itineris, vel, si mavis, *Ojeda*
subjectus. Hic in ephemeridibus suis posthæc plurimas con-
gessit fisiones, sibi que immerito laudem eam tribuit, qua ple- 147.
rumque ornatur ab iis, qui cum ipso tradunt, invenisse eum
continentis oram ac primas regiones primum. Quantum vero
ii, qui sic sentiunt, a veritate aberrant, Autor, sese peculiari
Dissertatione docuisse, refert. Non est nostrum, seriem expe-
ditionum reliquarum, in Americam susceptarum, repetere vel
enarrare per modum compendii. Hispanorum crudelitatem,

in pristinos Americæ incolas exercitam, copiose Autor passim edisserit. Brasiliæ nomen imposuerunt Lusitani ob multitudinem ligni, quod veteres appellarant *barsel* & *brasel*, id est, durum instar *ferris*, ibi inventam. De Lusitanorum aliarumque nationum possessionibus, intra Americam acquisitis, postquam exposuerat Autor distincte & solide, oratio ejus ad noticiam de Gronlandia & Yslandia suppeditandam desceat. Loco Indicis accessit catalogus librorum & copia & argumento rariori præstabilium, quibus eminet *Zachariæ Chatekanti* officina.

SACRI JUDÆORUM RITUS ANTIQUI, Secundum res gestas & dogmata illorum, ad Codicis sacri utriusque Fœderis illustrationem descripti a M. JO.

*LÉONH. RECKENBERGERO, Ampliff. Ord.
Philos. in Academia Jenensi Adjuncto.*

Jenæ, impensis viduæ Jo. Rudolphi Crockeri, 1740, 8.

Alph. 2 plag. 4, Tab. æm. II.

Diligentissimus Autor in præmissa ad Separatam Ratisponensem Dedicatione debitas huic pro beneficiis, sibi per tria lustra præstitis, persolvit gratias. Ex Præfatione autem ad Lectores apparet, ordinem chronologicum in describendis Judæorum ritibus ab Autore esse servatum, & selectus ubique habitam rationem; quod utrumque maxime erat necessarium, quia ritus semper migrare solent, & qui in uno lustro fuerunt in usu, non itidem in altero valuerunt. Et, licet valde incerta sit antiquiorum rituum historia, ac propter cognationem rituum apud alias gentes variis obnoxia difficultatibus, (ut taceamus linguam & stilum veterum Judæorum obscurum præsertim in Gemara,) istas tamen superare allaboravit Autoris diligentia, judicium sæpe exercentis in conciliandis diversis Talmudistarum sententiis, non raro etiam falsa Judæorum dogmata data occasione refutantis, & præsertim copiosi in Capite de Messia, ostendentis etiam sæpissime, ubi ipsi Judæorum doctores in his vel illis rebus inter se discrepent, errores autem eorum penitus destruendos Theologis relinquentis, & judicium de his rebus suspendentis. In Paragraphis XI prioribus ideo quædam vulgaria & trita præmississe viderur

videtur Auctor, ut ad subsequēntem tractationem sibi per illa pararet transitum, recte monens §. 27, debere sibi scriptorem antiquitatum a religionis controversiis, temperare, et illos, quos pertractat, ritus ex veterum Judæorum testimoniis probare, testesque historiæ illius, quam narrat, præstantissimos, eosque, si fieri possit, æquævos, eligere: quod præstare non possit, nisi noticia Chronologiæ, Historiæ, Geographiæ, & Chorographiæ sacræ, item studio Rabbinico & Talmudico, probe sit imbutus; nec angustos sibi differendi cancellos figere, sed ad statum ecclesiasticum, politicum, œconomicum, ad naturam cœli, aeris, &c. respicere, quia, licet hæ res non omnes sint ritus, arctum tamen cum ritibus habeant nexum, & influxum quasi in illos, ut temere omitti non debeant etiam phÿsica. Ideo & Auctor de temperamento Judæorum cholericomelancholico agens, causas hoc modo anticipat, cur hi vel illi ritus apud Judæos invaluerint; recte etiam judicat, experientiam testari, Judæos vetustiores semper esse sapientiores recentioribus. Et, licet multa antiquitatum Judaicarum monumenta perierint, multa tamen adhuc supersunt, ex quibus Auctor Codici sacro multum sceneratus est lucis, admittens etiam interdum recentiorum Judæorum testimonia. Potissimum autem Talmud Hierosolymitanum & Babylonicum, quæ duabus partibus constant, *Mischnab* scilicet & *Gemara*, vocavit in subsidium, etsi de ætate & autoribus utriusque Talmudis certam sententiam ferre non audeat, indicans tantum, Babylonicum Talmud majoris æstimari a Judæis, quam Hierosolymitanum, & ipsi Scripturæ S. præferri. Agit etiam de origine operis Talmudici ex mente Judæorum, non approbans illos, qui nimis illud laudibus cumulant, nec illos, qui nimium deprimunt, sed media incedens via, & potiores Tractatum quorundam Talmudicorum translatores, librosque Judæorum rituales, recensens. Quia autem scriptoribus Vet. & Nov. Testamenti sæpe opus fuit ad ritus aliarum gentium, præsertim Judæorum, respicere, facile patet,

rituum ejusmodi gentium cognitionem valde esse necessariam. Tuetur vero Clariss. Autor illorum sententiam, qui, contenta Talmudis non a Jesu Nazareno accepta, sed ab ipsis Judæis longo post Christi tempora intervallo excogitata, statuunt. Opus quippe Talmudicum cum longe recentius sit Christi ætate, hac etiam occasione Celeb. *Opfergeltium*, in contraria sententia versantem, refutat, etsi non adeo validis, ut nobis videtur, argumentis. Agit etiam de *Maimonidis* scriptis, & Autoris hujus nævis, de libris *R. Aben Ben Ascher* Rabbincis, libro *Sohar*, *Berefchit Rabba*, & de Commentatoribus Judaicis in Vet. Test., nec non de illis, qui collectanea constitutionum Talmudicarum ediderunt. Sed utique, monente Autore, cautione opus est in lectione scriptorum Judaicorum, quia sæpe falluntur & fallunt, atque varia fingunt. Ritus tamen eorum a gentilibus originem non habuerunt, ut quidem putat *Marshamus*, cujus opinio non firmiter est, quam *Spenceri* de Zabiis, Philosophis. Non solum autem veteres, sed etiam recentiores, scriptores, qui antiquitates explicarunt, præcipuos & notissimos indicat Clariss. Autor, etsi nullo fere selectu habito; & miratu dignum est, inter recentiores antiquitatum Ebraicarum scriptores non eum *Relandi* meminisse. At rectissime ad rituum sacrorum cognitionem paraphrases Chaldaicas & libros Apocryphos commendat. Theologiæ autem & Philologiæ studiosis, quibus præ ceteris rituum veterum cognitio prodest, eo est respiciendum, ut alienæ a Judæorum religione fidei scriptores caute legant, quia sæpe non veritati, sed odio in Judæos, dare solent locum. Phrases Talmudicæ, quas Autor *pag. 42* cum Biblicis contendit, an exacte iisdem respondeant, aliorum relinquimus judicio; facile tamen accedimus ejus sententiæ, non solum ritus veterum, sed & recentiorum, Judæorum nosse, valde necessarium & utile judicantis. Historiam autem populi in tres períodos dividit, & de illius populi historia ante legem *Mosis*, de eadem sub lege, & tandem sub temporibus Messiae, agit, verum Dei cultum ab eo ipso hominibus, quibus frequentissime apparuit, revelatum esse, recte statuens, solide etiam agens de sacrificiis, & eorum ratione, quæ divinæ sint originis, & jam *Adami* tempore in mortis
Messiae

Messia futuræ memoriam ordinariæ, non extraordinaria tantum, ut *Lightfootus* putat, occasione, fuerint oblata. Hic etiam disquiritur, an *Abel & Cain* sacerdotes fuerint, quod Auctor affirmat. Dum autem pag. 53 de paradiso terrestri agit, non immerito forsitan miretur aliquis, mentionem non fieri scripti *Huesiani* de paradiso terrestri. Num hominibus ante diluuium carne vesci fuerit licitum, non definire audent Auctor, probabile tamen putans, homines ante diluuium præter aquam & lac etiam vinum bibisse, sed argumenta non satis valida afferens. Post diluuium a filiis tribus *Noachi* omnes populi originem habuerunt, familiæ autem *Abrahami* potissimum Deus Messiam promisit. Auctor inde paucis de posteris *Abrahami, Isaaco, Jacobo, & Iosepho*, agit, monens, tempore *Judæ* jus vitæ & necis fuisse apud patres familias, *Gen. XXXVIII, 24*, recensens quoque domesticas *Judæorum* occupationes, & de cautione eorum in matrimoniis contrahendis, sepeliendisque mortuis, quædam tradens, item de ratione polygamie, de ritibus luctus funebris, de historia & ætate *Jobi*, nec non de ejus in *Philosophia*, speciatim *Physica & Mathesi*, cognitione, de *Mosis* nativitate & rebus gestis, *Israelitarum* itineribus, *Aaronis* autoritate & morte, agens. De vestibus *Israelitarum*, cur non inveterasse dicantur, nihil definit. Quæ huc usque ex historia *Biblica* narravit, omnia pertinent ad primam periodum ante legem. Pergens deinde *Cap. 2* ad gesta sub lege *Mosis*, a legis promulgatione ad templum secundum, & porro ab hoc tempore ad adventum Messia, in qua periodo Deus populo suo moralibus, ecclesiasticis, & forensibus, legibus consuluit, hac occasione traditiones quasdam *Judæorum* de ratione tabularum legis refert, varia tabernaculi sancti nomina adducit, & ideo illud ordinatum esse putat, quia populus majestatem Dei ferre non potuerit. Pertractat etiam quæstionem, num liceret *Judæis* excelsis uti, vel non; utrum vero negativæ, an affirmativæ, sententiæ potius adstipuletur, non indicat, neque sententiam suam prodit, num *Ægyptii* fuerint primi templorum auctores, vel non. De partibus & structura tabernaculi etiam nonnulla disserit, simul tangens controversiam, num columna tabernaculi ex ligno, vel ære, fuerint,

suspendens tamen & hic iudicium suum. Agit deinde de vasis tabernaculi & de altari, atque igne sacro, de æde sancta & ejus mensura, de vasis sancti, nimirum 1) altari suffitus, 2) mensa panum propositionis, 3) lychnucho atque cornu olei sacri, & codice juris regii; item de vasis sanctissimi, 1) arca foederis, & thuribulo aureo, ubi, arcam unicam tantum fuisse, variis argumentis probat, recensens etiam contenta arcæ, nimirum duas legis tabulas; 2) amphoram Manæ & virgam Aaronis. Agit deinde de situ castrorum, & de imaginibus vexillorum singularum tribuum, de columna ignis, de arcæ ante exercitum gestatione, de festorum ordinatione atque legibus ecclesiasticis, de sacerdotio, quod ante exitum Israelitarum ex Ægypto ad nullas certas personas, sed ad primogenitum familiæ, ut plurimum restrictum fuit. Recenset posthæc sacerdotum genera, & requisita, item eorum ætatem & institutionem, nec non 176 vitia corporis, quibus ad sacerdotium inutiles reddebantur, monens etiam, sacerdotes ipsa nativitate factos esse. Inde varia de Pontifice maximo, & ejus collegis, habet, de vestibus ejus & sacerdotum, de Urim & Thumim, de inauguratione & unctione sacerdotum, atque præparatione olei, de conjugio Pontificis maximi & sacerdotum, indicans simul, in quo summi Pontificis dignitas constiterit, & quibus rebus ipse & sacerdotes fuerint polluti, item de sacerdotum officiis & privilegiis, eorumque sustentatione, agens. Levitarum familias, ordines, vestes, atque munus, describit paucis. Differebant autem eorum officia in deserto ab illis, quæ postea præstabant, & ideo varios redditus & immunitates habebant, addebanturque illis, *Netbinai* tanquam adjutores, infimæ conditionis homines, qui ligna findebant ad sacrificia, & aquam hauriebant. Pergit deinde Autor ad describendam oblationum rationem & differentiam, item animalium sacrificandorum species, & quibus vitiis quadrupeda immunda reputata fuerint, quotque species sacrificiorum viguerint, docet, singulorum rationem exponens, nimirum holocaustorum, sacrificii pro peccato, explicans etiam, quid sint sacrificia fixa, ascendentia & descendentia, sacrificia pro reatu, sacrificia pacifica, quibuscum fere conveniebant sacrificia primogenita. Addit differentiam inter animalia munda & immunda,

da, de quorum decimatione quoque agit, & sacrificiis agnum paschalem accensendum esse affirmat. Oblationes autem inercuentæ olim magis in usu fuerunt, quam cruentæ. Rationem & species fertorum deinde describit Autor, & præparationem manipuli paschalis, atque olei, quod, si optimum esse debebat, ex Tekoah petebatur. De oblatione thuris, mellis, fermenti, & farinæ, varia etiam habet, & quid circa panes propositionis & pentecostales requisitum fuerit, quidque ex illis ad sacerdotes redierit, indicat; nec omittit rationem offerendi panis eucharistici & Naziræ, & offerendi libamina ex vino. Cumque sacrificia sacris potissimum temporibus offerri consueverint, horum etiam species & leges recensentur, speciatim vero tempus & modus celebrandi festi Paschatos describitur, quod festum subsequeretur cœna paschalis & azymorum comestio. Aliter tamen celebrabatur Pascha secundum, ac primum. Inde festivitas pentecostalis describitur, & varia istius nomina recensentur. Hanc potissimum panes pentecostales & sacrificia illustrem reddebant. Atque his eorum, quæ ad festum tabernaculorum spectant, emargatio, & illius varia nomina, subjunguntur. Festa autem novi anni, expiationis parvæ & magnæ, & initii anni civilis, non tam celebra erant, quam tria priora. Paucissimis igitur sacrificiis, in illis facta, describuntur, & rationes, cur singula festa instituta sint, simul afferuntur. In festo expiationis summus Pontifex maxime occupatus erat, peculiaribus vestibus indutus, & varia offerebat sacrificia publica & privata, hircoque emissario populi peccata imprecabatur, & in sanctissimum ingressus, sacra peragebat, populus autem per totum hunc diem jejuniis & pœnitentiæ vacare tenebatur. Annus vero Sabbathicus ad festa non quotannis celebranda pertinet, & varia quibusdam exhibebat beneficia. Nonnulla quoque monentur de anno Jubilæo, qui anno quinquagesimo quolibet recurrebat. Inde pergit Autor ad festa menstrua, novilunium scilicet vel neomenian, porro ad hebdomadale festum, nimirum Sabbathum. Quatuor autem potissimum magni æstimabantur Sabbathi, quæ Autor indicat, requisita Sabbathi percensens, quæque in illo fuerint licita, exponens. Lustrationes quoque Judæorum describit,

& gradus immunditiei, leges, signa, indolemque lepræ hominum & rerum. Indicatur etiam primitivorum & primitiarum differentia & ratio, ut & decimarum, nec non de votis, præsertim Naziræorum, aliisque votorum speciebus, præcipue *Pauli*, agitur; qua occasione pag. 279 Auctor declarat, se ad eorum accedere sententiam, qui, *Jephtam* filiam suam non immolasse, statuunt. Votorum species etiam fuerunt anathemata & instituta Rechabitarum. Agitur inde de esu Judæis illicito, & num *Noacho* edere sanguinem & carnem crudam licuerit, disquiritur. Recensentur quoque septem præcepta *Noachidarum*, & quid præterea Deus Judæos prohibuerit, nimirum varii matrimonii gradus, idololatria, sodomia, blasphemia, homicidia, damna, & rapina. Indicantur profelytorum requisita, jura varia, nomina, & quomodo initiati fuerint. Describuntur etiam jura & ritus Levitatus, sed versio, quæ de loco *Deut. XXV, 9*, suppeditatur, contra genium linguæ esse videtur. Huic tractationi subjungitur alia de causis divortii, repudii, & poenis læsæ virginitatis. Transit deinde Auctor ad descriptionem judiciorum apud Judæos, præsertim Synedrîi magni, & requisita assessorum istius judicii exponit, atque præcipua Synedrîi membra recenset, quibusnam de rebus statuere potuerint, quo loco convenerint, & quamdiu statis diebus judicium, quotque præsides, habuerint, disquirens. Synedrîi quoque minoris ratio, tempus congregationis, & judicandi potestas, atque ordo judicium, exponitur, item de triumvirali aliisque judiciis, & ratione judicium & judicandorum, de collectione suffragiorum, ut & de juramentorum speciebus & ritibus, agitur. An tortura apud Judæos in usu fuerit; adhuc in dubio est. Variæ autem poenæ capitales & non capitales apud illos vigeant, & variæ excommunicationis species. Tractatur postea de poenis homicidarum, & mulierum adulterarum. Inde recensentur animalium mundorum & immundorum species, & quænam bellorum gerendorum & Regum constituendorum fuerit ratio, eisque facta prohibitio, ostenditur. Exponuntur res, sub *Mose, Aarone, Josua, Saule, Davide, & Salomone*, gestæ, templique *Salomonei* structura in monte *Moria*, & vasa in illo usurpata, nec non altaria templi, & mare æneum, describuntur, conferturque templum primum cum secundo,

de, &, quænam Ephemeriarum, Levitarum, & stationariorum, fuerit ratio, quæque circa sacrificia & victimas observari debuerint, docetur. Inde, quis, quomodo, & quando, excubias agere, & quomodo Ephemeriarum præparari debuerint, indicatur, administrantiumque munia in sacrificiis peragendis, & musica, & requisita illorum, qui benedictionem sacerdotalem impertiri voluerint, recensentur. Deinde Autor originem, usum, & jura, Synagogarum atque scholarum, ritusque precum atque suppliciorum, & varias species earundem, cum jejuniis junctarum, nec non celebrationem Sabbathi & noviluniorum, describit. Sed cultus Judæorum interdum cum magna idololatria fuit conjunctus, ideoque illi in captivitatem Babylonicam detrusi, ex qua reversi imagines valde abhorruerunt. Indicat etiam Autor, in quotnam partes divisa fuerit Terra sancta, & quantæ fertilitatis, quibusque urbibus, maribus, montibus, &c. conspicua, fuerit, præsertim de urbe Hierosolymis agens, quæ ter devastata est. Ipse autem populus Judaicus sub diverso regimine Regum, Judicum, &c. fuit, & Assyriacam atque Babylonicam captivitatem perpeffus est. Requisita quoque Regum populi Judaici, & eorum inauguratio, describitur, &, quænam jura habuerint, quidque præstare debuerint Reges, qualisque honor & quæ officia illis a populo fuerint exhibita, quænam tributa ac semificli persoluti, quoque odio publicanos Judæi persecuti sint, exponitur. Suppeditatur notitia divisionis dierum, septimanarum, mensum, & annorum, apud Judæos, intercalandi ratio, atque ærarum Judaicarum termini, exponuntur, descriptio item tabernaculorum & rituum in festo tabernaculorum exhibetur. De aliis etiam diebus festis agit, nimirum Encæniis, festo Purim, &c. nec non de jejuniis & noviluniis; quam tractationem excipit circumcisionis & ejus rituum & legum descriptio, &, quæ mensuræ aridorum & liquidorum, pecuniæ, fœderum, & contractuum, ratio fuerit, indicatur. Hinc militiæ Judæorum statum describit Autor, docens, quæ fuerint militum requisita & arma, & in quo constiterit bellorum æquitas & justitia, itemque modus illa gerendi, quæ disciplina militaris, quod exploratorum officium, quomodo obsessiones fuerint institutæ, quæ militum præmia & prædæ distribuendæ ratio, addens etiam

quædam

quædam de licitis matrimoniis & sponſalibus, itemque im-
 ptiarum feſtîvitate. Recenſentur inde conjugum officia, & libero-
 rum educatio, hæreditatumque leges, & ſervorum conditio. De
 habitaculorum variis partibus, veſtimentorum vulgariũ & ſacro-
 rum, e. g. ſimbriarum & phylacteriorum, variis generibus, de panis
 confectione, & cibus licitis ac potibus, quosque ritus obſervaverint
 Jüdæi menſæ aſſidentes, & quæ eorum occupationes domeſtica
 fuerint, quomodo ſibi invicem occurrentes ſe ſalutaverint, &
 peregrinationes inſtituerint, de variis ſtudioꝝ & negotiationum
 apud illos generibus, quomodo meſſem & trituram peregerint,
 atque hortos coluerint, varia afferuntur. De diverſis pecoris ſpecie-
 bus, & quomodo pecus tractaverint, ludos & venationes inſtitue-
 rint, de Jüdæorum peculiaribus morbis & remediis, quomodo ſuos
 ad mortem præparaverint, teſtamentum condiderint, & ſepul-
 cram curaverint, quæque fuerit ſepulcrorum diverſitas & forma,
 de funerum ritibus antiquis & hodiernorum Jüdæorum ridiculis,
 de funerali luctu, & quomodo illum ſignificaverint, quinam &
 quamdiu lugere debuerint, deque lugentium requiſitis, multa do-
 ctè adduntur. Adjungitur deinde tractatio de Jüdæorum theologia
 & fidei articulis, de 365 eorum præceptis negativis, & 248 affir-
 mativis, pro numero membrorum humani corporis, & Jüdæos
 non ſolum theoretica Theologiæ, ſed & præctica, inculcaſſe,
 docetur. Monetur tamen ſimul, Theologiam veterum Jüdæorum
 valde diſſerre a Theologia Jüdæorum hodiernorum. Jam docemur
 de legis diviſione & Prophetarum, de ratione ſcribendi & litera-
 rum, librorum ſacrorum numero, & quam accuratorem Jüdæi in
 deſcribendo Codice ſacro adhibuerint; de potioribus Scripturæ S.
 verſionibus, Samaritana, Chaldaicis, Græca, & Scripturæ S. corru-
 ptione, deque tribus potioribus Jüdæorum ſectis, Phariſæorum,
 Eſſæorum, & Sadducæorum, eorumque peculiaribus dogmatibus,
 præſertim Phariſæorum, & quantum hi Scripturam S. corruperint.
 Traduntur etiam quædam de diſſenſu Hillelianorum & Schæmaræ-
 norum, & quid Herodiani ſtatuierint, atque Samaritani, quibus æcum
 comparantur hodiernæ Jüdæorum ſectæ, nimirum Rabbanita-
 rum, Karaitarum, docetur; differentiæ traditionum Talmudicarum
 & Cabbaliſticarum, itemque ſcopus & partes Theologiæ Jüdæicæ,
 indicantur,

centur, & quomodo illam docuerint aperte & per symbola atque parabolas, item quomodo acroamaticam Theologiæ tractationem & catechesin instituerint, exponitur. De introductis quibusdam recentioribus Judæis fidei articulis, & eorum summa, de variis Theologiæ Judaicæ speciebus, nimirum masoretica, exegetica, dogmatica, & polemica, in qua potissimum Christianos impugnant, & Christum blasphemis proscindunt, multa doctè proferuntur. Quinam ex Judæis de Theologia historica scripserint, quid tradat Theologia eorum liturgica, ascetica, & homiletica, & in quo Theologia eorum Cabbalistica consistat, succinctè docemur. Exponitur etiam, quomodo doctores Judæorum per titulos a se invicem distulerint, & a discipulis in pretio fuerint habiti, qualis fuerit discipulorum conditio, quique apud Judæos docuerint, quibusnam certimoniis collati fuerint honores discipulis, & an Salvator noster summus inter Judæos honores adeptus sit. Mentio etiam fit conditionis & officii scribarum & peritorum legis, eorumque methodi docendi. *Caput*, quod sequitur, *secundum* agit de credendis, quid Judæi de Deo & aliis rebus docuerint, quam abominabiles sententias foverint, quam execrandas blasphemias sparserint contra Apostolos, novum fœdus, Christum, Christianos, &c. quidque Judæi de animæ creatione, *μετεμψυχώσεις*, angelis bonis & malis, æterna salute & damnatione, paradiso & inferno, illorumque locorum synonymis, quænam pœnæ sint in inferno sustinendæ, & quomodo tandem infernus destruendus sit, quam perverse sentiant Judæi de statu mortuorum, indicatur. Articulum de resurrectione mortuorum fundamentalem esse, censent, & illos, qui hanc doctrinam negant, ab æterna salute excludunt, & hæreticis annumerant. Quomodo corpus resurgentibus formetur, eorum cognitio de Deo augeatur, qui judicio extremo obnoxii sint, & quis sit veri Messia adhuc delitescens status, & revelandi illius modus, quæ de duplici Messia Judæorum sit sententia, & quid per Gog & Magog intelligant, quantosque honores & divitias a Messia suo, adhuc manifestando in hoc mundo, expectent, quænam gentes ad Messiam sint convertendæ, quamdiu Messias sit reguaturus, & an mortalis, vel non, quisnam sit status hominum post adventum Mes-

sive viventium, & quamdiu superstites futuri sint in hac vita, quænam res antea amissæ illis restitui deberent, quomodo urbs Hierosolyma sit instauranda, & Messias justos in altera vita sit remuneraturus honore & deliciis copiose ac erudite explicatur. Indicat etiam Autor, quibus modis peccata remitti credant Judæi, docens, homini recte eos tribuere liberum arbitrium, spernere & contumeliis afficere magistratum Christianorum, illumque muneribus corrumpere studere, & propter tributa, quæ Christianis solvunt, illos in æternam damnationem conjici putare. A perjurio Judæi facile absolvuntur, ideo illis non est fidendum, licet jusjurandum edant; in reservationibus etiam mentalibus sunt fallacissimi. Indicantur quoque ciborum & potus genera, quibus Judæis uti licet. *Sectio 2. Capitis 2* agit de agendis, sive Theologia Judæorum morali, quæ potissimum traditur in Tractatu Talmudico *Pirke Abbot*, sive *Capitula patrum*. In hac Theologia requirunt, ut homo præ ceteris animam suam, virtutum vitiorumque genera, cognoscat. Virtutes ex animæ sanitate, malas actiones ex illius infirmitate, provenire statuant. Quomodo homines corporis & animæ sanitati consulere, & affectibus suis imperare, debeant, quænam sint virtutum & vitiorum species, mire philosophantur. Peccatum originale negant Judæi perperam, recte autem absolutum Dei decretum. Quænam doctrina moralis ad rudiores pertineat, quomodo homines erga Deum & alios amorem suum exercere debeant, & quid felicitatem consequendam impediatur, non inepte docent. Otium, superbiam, luxuriam, libidinem, iram, avaritiam, & invidiam, septem peccata præcipua esse statuunt. Quodlibet horum peccatorum seorsim describitur, ac de sex rebus, quas odio se habere dicit Deus, & de peccatis clamantibus, docte exponitur. Indicantur etiam media generalia & specialia, per quæ Judæi ex peccatis aliquem eluctari posse statuunt. Præsertim ad peccata suppressenda commendatur misericordia & gratia Dei, quam si quis impetraverit, illum deinde varias virtutes posse consequi, docent.

Hæc sunt potiora momenta, ab Autore Clarissimo pertractata. Sequitur Index locorum Vet. & Nov. Testamenti, & Index rerum. Vitia typographica satis sunt frequen-

cia

tia in hoc scripto; ipse autem Doctiss. Autor interdum nimis obscure loquitur, ut in Præfat. pag. 8 & 9, & in ipso Opere pag. 351, 393, 607, 620, 650, 667, & nimis dubiam prodit mentem, ut pag. 17, 18, 75, 76, 78, 79, 124, 210, 282, 283, 326, 355, 360, 365, 370, 374, 385, 386, 391, 401, 402, 410, 411, 418, 422, 438, 459, 490, 518, 535, 557, 581, 587, 600, 601, 603, 608, 613, 617, &c. Pag. 8 potterem in ordine œconomico speciem, nimirum dominos, omittit; pag. 25 negare videtur, Christum Phariseos solide refutasse; & pag. 42 locum 1 Cor. XII, 29, & loca Talmudica, huc non satis apte trahi posse censemus, nec locum *Syracidis*. Pag. 44 ita loquitur Celeb. Autor, ac si *Buxtorffiana* Synagogæ Judaicæ non nisi Germanicam editionem nosset. Tempora, personas, & modos, sæpius permutat, e. g. *obtulerit & dicaverat* pag. 49, & pag. 35: *finem secundarium esse, primarius istarum scopus fuisset*. Conf. pag. 303, 344, 402, 562, 601, 607, 609, 614, 618, 619, 620, 647, 648, 668, 669, 671. Non adeo certum est, ut videtur Cl. Autori pag. 51, *Abelem* eo in loco a *Caino* trucidatum esse, ubi sacrificium facturus erat, nec, quod pag. 53 docetur, paradysum usque ad tempus diluvii universalis durasse, probabile est. Pag. 55 non satis probat, homines ante diluvium etiam bibisse vinum. Pag. 59 dicit, *Elieserem* adjuratum esse, ut uxorem filio domini sui duceret, sed addi debuisset, non *quamcunque*, sed ex *Isaaci* familia. Pag. 69, unde habeat, quod præpositis inflictæ sint plagæ, ut illas deinde servis infligerent, nescimus, nec id factum esse credimus. Pag. 120 locum, in *nota (a)* adductum, perperam huc trahere videtur, & pag. 123 minus recte Judæis & B. *Danzio* de *Urim* & *Thummim* eandem tribuit sententiam. Nam Judæi intelligebant illuminationem quandam externam, B. *Danzius* autem internam. Nec pag. 292 satis probavit, quod *Jo. III, 5, Tit. III, 5, 2 Cor. V, 16, 17, Jo. III, 3-10, 1 Petr. 1, 23, II, 2, Luc. XIV, 26*, per infantem modo genitum intelligantur profelyti. Pag. 294 perperam 70 interpretibus & *Luthero* eandem tribuit versionem, sed *Lutheri* versio ambigua est. Pag. 392 ad occidentalem, sed pag. 394 ad orientalem, plagam sacrificia mactata esse dicit, ideoque sibi contradicit. Pag. 445 locum *Matth. XIII, 23*, pro fertilitate *Palæstinæ* allegat, qui tamen locus ex parabola desumptus

est, ideoque certam vim argumentandi non habet. *Pag. 513*, Deum immediate pro Israelicis sine militibus pugnasse, putat, sed non satis probat. *Pag. 518* locum *Ephes. VI, 16*, perperam de testis venenatis explicare videtur. *Pag. 512* glossa paragraphi 404 non respondet paragrapho, nec *pag. 576 not. (a)* convenit cum paragrapho ipso de sustentatione canium, uti *pag. 719* rubrica est physica, paragraphus vero moralis. *Pag. 588* menses 12 pro 12 hebdomadibus posuisse viderur. *Pag. 575* non satis accurate legem forensam & cerimonialem a lege morali distinguit; nam, quæ de illis dicuntur, etiam de hac prædicari possunt. Utilior etiam sine dubio hæc opera fuisset auditoribus, si Autor tot lubricas Judæorum traditiones, & absurdas historias, omisisset, veras autem antiquitates & ritus ad illustranda Scripturæ Sacræ loca frequentius applicasset, ut *Relandus, Lamy*, & alii antiquitatum Judaicarum scriptores, optimo consilio fecerunt. Adhæc observamus, Cl. Autorem interdum materias divellere, & quæ uno loco tractare debuisset, diversis locis tractare, e contrario materias diversas sæpe conjungere, quæ separatæ videntur; item sæpe consuetudines extraordinarias & rarissimas cum ordinariis confundere, & pro ordinariis vendicare, e. g. *pag. 567*. Quid *pag. III* significet hoc: *qui se ausi sunt, pag. 156 sacrificium spontale, pag. 588 calceorum indutus, pag. 631 gentilibus videntibus, pag. 583 inscitus, pag. 489 concinuerunt, pag. 648 doctores a discipulis admodum venerati sunt*, nescimus cum ignarissimis. Ceterum varios usus hic liber habet, præsertim quod de dogmatibus Judæorum hic copiosius, quam in aliis Compendiis Antiquitatum Judaicarum, actum est.

LETTRES SUR LA RELIGION ESSENTIELLE

à l'homme distinguée de ce qui n'en est que
l'accessoire, &c.

id est,

EPISTOLÆ DE RELIGIONE, HOMINI ACCOMMODATISSIMA, SECRETA AB EO, QUOD NON NISI ACCESSORIUM EST.

Par-

Partes II.

Amstelodami, prostant apud Jo. Wetstein & W. Smith, 1738, 8-
Plag. 20 $\frac{1}{4}$.

Socinianam doctrinam, passim novis peristromatibus ornatam, hisce Epistolis, sat eleganter scriptis, inesse, ac inibi utramque facere paginam, lectores, opinionum theologicarum haud rudes, haud inficiabuntur. In *Parte priori* Autor id operam dedit, ut mysteria ex religione revelata extirparet, ac procul esse juheret, ut omnes homines ad æternam beatitudinem pervenire doceret, ut satisfactionem ac redemptionem Christi tolleret & amoveret, ut fiduciam naturalem (*la bonne foi*), integritati mentis junctam, fidei justificanti substitueret. Eum in finem summam illam Dei perfectionem fundamenti loco ponit, quam barbare *omnisufficienciam* nonnulli appellant, perfectionem illam, qua Deus omnem perfectionem, & physicam & moralem, eamque infinitam, possidet per suam immutabilem naturam. Mirabuntur Lectores, de Dei sanctitate hic nihil doceri, jus ac dominium Dei in res creatas, legem ejus tum naturalem, tum positivam, justitiam ejusdem & sapientiam infinitam, vel omitti, vel leviter attingi, vel definitione imaginaria eludi. In *Parte posteriori* Autor in ipsas literas sacras, harumque inspirationem atque originem, admodum est injurius. Ubique autem, data occasione, is controversiarum theologicarum molem & multitudinem crepat. Quis, quæsumus, credet, controversias de singulis propositionibus theologicis agitari? Et, si vel maxime hoc fieret, quid tum? Anne ulla sententia est tam insulsa, quin illam Philosophus aliquis pro vera reputaverit? Num cuncti mortalium evidentissima Autoris dogmata amplectuntur vel approbabunt? Ipse hoc desperat, disserens *P. II pag. 196* hunc in modum: *Ingenue fatendum est, religionem ejusmodi, qualem hisce literis delineavi, cuilibet hominum haud fore aptam, placituram quippe oppido paucis.* Eadem levitate interpretationes sacrarum literarum diversas & contradictionis plenas veluti intemperiem cœlestissimam, ubi omnia pontus & aer, immane quantum stupet. Ipse autem quamplurima dicta haud aliter intelligit, ac reliqui

mortalium, licet haud belligeret cum Commentatorum agminibus, vel lingua Græca, ac interpretibus Græcis, vel Gallicis, vel Latinis. Nonne enim ea, quæ facer Codex tradit, dividit in ea, quæ sunt clara & evidentia, quorsum facta & propositiones bene multas refert, ac in ea, quæ sunt minus clara, minusque evidentia? Sed ei in animo erat, incarnationem Christi, ejus satisfactionem seu redemptionem, atque omnia mysteria, profligare. Quare primam illam veritatem insulse vocat *metamorphosin*, secundam vocat dogma *substitutionis, emtionis, ac venditionis*, omnesque lacertos movet, ut illud prosternat, tertiam vero passim refellere studet, ratus, eam & indoli hominum, & Dei naturæ, repugnare. Opinatur præterea, Christum esse non nisi viæ ducem, qui hominibus suppeditaverit perfectionis obtinendæ consilia, eumque duntaxat simplicia omnibusque patientia præcepta seu consilia tradidisse. Sacras literas a Deo esse profectas per modum directionis, & quantum ad fundamenta rerum attinet, credit; negat vero, eas esse afflatu divino ita conditas, ut verba singula, syllabæ, accentusque, exinde fuerint orti. Unde porro colligit, formulas loquendi olim usitatas permultis in propositionibus jam tum evasisse obscuras, nec amplius posse intelligi. Largitur præterea, verbis sacrarum literarum inesse ea, quæ contradictionis sint plena, invicemque haud concordent. Nonne vero hujus rei culpa ex ejus scito & consulto in Deum redundat? Deum voluisse per verba sacrarum literarum salutem hominis efficere, eamque destinasse, haud inficiatur. Simul vero id etiam fieri potuisse existimat, ut directioni divinæ haud responderit eventus. Nonne sapientissimus adminicula sic ordinat ac componit, ut ea semper possint ad finem esse accommodata? Anne datur nonnihil in Codice sacro, quod ab hoc fine vel est, vel fuit, alienum? Et quodnam, quæsumus, est illud? Scriptores reliqui Latini Græcique intelligentiam nostram haud respuunt. Quam itaque ob causam, quam ob veri speciem, existimandum est, sacras literas passim ita esse obscuras, ut desint præsidia, quibus genuinum earum sensum, in rebus potioribus ad minimum, assequi liceat? Noli vero in animum inducere, Lector, ut credas, Autorem protulisse tantum ea, quibus

P. II
pag. 70.

174 seq.

77 seq.
P. II
pag. 202
seq.

buis pestis ac venenum inhæreat. Id enim quo minus statuamus, prohibent varia consulta, in medium ab ipso allata, tum solida, tum sua pulchritudine commendabilia. Deme enim illud doctrinæ oraculum, quo Christum credimus pie existere *Ἰσχυροῦ*, quo novimus illum sua obedientia ac cruciatibus dirissimis perlatis nos e potestate tenebrarum & cacodæmonis redemisse, quo credimus, peccata ante commissa ob promerita ejus, vera fide apprehensa, deleri ac condonari nobis; tum reliqua, quæ Autor differuit, suis laudibus esse digna, facile largieris. Quis vero tam est excors, ut sibi haud facile persuadeat, Autorem reliquam systematis sui compagem ita instruxisse, ut illud doctrinæ divinæ oraculum robustius possit labefactare atque evertere? Si, ipsum *Conradi Dippelii* vestigia pressisse, crediderimus, nihil forte a veritate alienum judicabimus, inprimis cum in eos, qui res sacras moderantur, ac devotionem pietatemque publice sibi habent commendatam, Clericos puta, idem false invehatur. In Procemio ad *Partem Epistolarum posteriorem* ita differit: *Quidam hominum ordo umbram pro veritate arripit. Compertum scitis habemus, eos, qui in numero devotorum ac Clericorum nomina sua profitentur, non semper esse aequissimos, sive ad ipsorum judicia, sive ad eorundem actiones, respicias; eos esse nec solidissimos, nec ceteris tractabiliores in vitæ hujus commercio. Accusantur ipsi potius vitiorum, soliditati ac modestiæ oppositorum, quorumcunque. Contendunt permulti, nullum hominum genus esse ad persequenda commoda & emolumenta sua asperius, inflexibilius, pervicacius, ac ad vindictam effusus, ob eis repetendam, qui ipsos læsere, vel infortunato eventum molesti fuerit. Hoc tamen genus hominum est piis exercitiis, sanctis meditationibus, ac fervidis precibus, occupatum. Quomodo hæc inter sese consonant? Sed quis, integram societatem ejusdem indolis esse, ac in uno ludo omnes ad malitiam edoctos, crediderit? Anne reliqui mortalium salubriori instituto vitam peragunt? Nonne multi sunt vocati, pauci vero electi? Id vero intendit, id agit, id anhelat Noster, ut quisque sibi sit ad felicitatem perpetuam dux, autor, & comes, suadens, ut ea, quorum veritatem unusquisque assequi potest, pie in usus suos adhibeat, reliqua seponat. Ipse pro-*

profecto doctrinas ponit eas fundamenti loco, quæ ita comparatæ sunt, ut homines a sectandis Clericis, tres religionis modulos per Europam profitentibus, penitus abstrahant & abducant. Contendit præterea, religionem singulorum gustibus esse relinquendam & metiendam, in Præfatione ad Partem secundam sic disserens: *Gustus ita animatus anne est prohibitus in eis, quæ ad religionem attinent, oportetne illam esse asylum falsi, compositionis, quam mundus rejicit, & quam sese profigare jactitat?* Si quis Jurisprudentiam civilem a diverforum gustibus derivet, ac ea seponat jura, quæ a sese intelligi negat, quodnam inde monstrum Jurisprudentiæ enascetur? Theologis haud opus esse existimat

Pag. 27.

Autor in re publica, docens, homines, licet haud consulant vocem magistri, per sensationem suam ac idéas proprias ad cognitionem Numinis ac attributorum essentialium ejusdem pervenire posse. In nota adjecta denuo asserit, non asseri, unumquemvis hominum viribus mentis tantum valere, ut interventu earum sine adjumento alterius cognitionem eam possit acquire-

110 seq.

re. Alibi quoque tradit, plurimos hominum a natali suo inde ad obitum non cogitare, quo fine & ad quem scopum existere cœperint. En contradictionis molem! De legibus Dei, de obligatione, qua homines ad eas adstringuntur, de actionum cum eis conformitate vel difformitate, de sanctitate Dei, peccatis haud favente, de præmiis poënisque, si naturales actionum effectus exceperis, altum est penes eum silentium. Nonne sæpius Numen supremum sera poëna, quæ utique ab arbitrio ejus dependet, nec citra ullum interventum cum hac vel illa hominis actione cohæret, scelera & maleficia improbat & coercet? Exemplis vita humana abundat. Hi, qui erroribus gravioribus in religione sese alligarunt, ea sæpius non potuerunt non animadvertere. Sed in systemate doctrinarum Autoris veritati nullus est locus. Ipse potius ex eo, quod Deus destinavit hominibus felicitatem, ac de rebus creatis pronuntiavit peracta creatione, omnia esse bona, colligit, Deum desistere bonum esse, nisi omnes mortalium tandem redderet felices. Quo ipso profligat poënas infernales sempiternas. At num ideo quis ad felicitatem sempiternam necessario admittitur, quia dicitur esse bonus?

50.

Nonne

Nonne *Paulus* res omnes creatas perhibuit esse *bonas* 1 *Tym. IV, 4*, quæ; addita gratiarum actione, in usum adhibentur? Ubinam Deus dixit, sese destinasse omnes salutis æternæ, præter & extra ordinem ac œconomiam salutis? A destinatione ad certum eventum, ordine & adminiculo neglecto, argumentum hand procedit. Glandes singulæ destinatæ sunt propagando quercuum generi. Sed, nisi ordo propagationis observetur, destinatio illa eventum, qui poterat obtineri, hand sortitur. Mammæ sunt destinatæ lactandis pullis infantibusque, sed ordine certo interveniente, quo neglecto vel interverso, lactatio ipsa hand consequitur. Autor existimat, homines, quia desiderio felicitatis universalis feruntur, ad eam, hac vita perfunctos, pervenire. At illi ratiocinationi deest nervus. Id inde efficitur, dari felicitatem ejusmodi; præterea nihil. Ex appetentia cibi & potus universalis nil amplius sequitur, quam dari cibum & potum, quo ea possit sedari exstinguique, ordine certo adhibito. Neminem vero fame vel siti interire, id exinde nondum conficitur. Ita etiam desiderium animi haud exsatiari potest, nisi ordo divinitus præscriptus fervetur, & in usum traducatur. Autor credit, dari homines lethargo animi laborantes, qui haud sentiant amplius peccatorum suorum gravitates, ac pœnas naturales, ex eis fluentes. His, nisi ad alium sese converterint statum & ordinem, num felicitatem æternam promittet? Dolorem existimat esse adminiculum, quo ad medendum defectui ordinis inducatur. Sed num is, qui lethargo illo torpet, dolorem illum sentit? Si vero in statu illo persistit, num æternum beatus reddi potest? Ipse porro tradit, dari relationem inter objecta spiritualia & facultates hominis spirituales (id est, naturaliter intellectuales). Unde colligit, vires naturæ ad obtinendam sempiternam felicitatem sufficere. Religionem homini aptam & ejus essentia propriam credit superstructam esse veritatibus & simplicibus & evidentibus, ut omnes mortales sint ad acquiescendum in ea obligati. At illa cessavit, & homines obligati sunt ad id pro vero & bono habendum, quod autor veritatis ad felicitatem eorum promovendam patefecit. Et quænam illa sunt evidentia, illa simplicia? Mancipia, laboribus intenta, & ii, qui lethargo

Pag. 25.
26.

43. 44.

16. 17.

animi laborant, non notunt illa, nec distincte comprehendunt. Multa videntur huic & illi evidētia ac simplicia, quæ aliis longe apparent difficillima. Veritates, quo sunt simpliciores & evidētiores, eo plus iudicii & ingenii requirunt. Testamur principia Arithmeticæ universalis, Algebræ, ac Trigonometria planæ ac sphericæ. Autor injustum committi credit, si quis id alteri tollere vel adimere studeat, quod huic fuerit iudicio magistratus attributum, aut si quis promissum violet. Dari post hanc vitam gaudia & beatitudinem hominum, colligit ex injustitia, quæ in tribunalibus solet a iudicibus admitti. Notionem iustitiæ attemperat ad opinionem suam, qua inductus definit, Deum sese penitus a delictis puniendis abstinere, ac peccatori nihilo fecius parcere posse. Iustitiam credit positam esse in æqualitate & proportionē. At quare omisit æqualitatem seu proportionem præmii seu mercedis cum actionibus, legi divinæ vel conformatis, vel repugnantibus? Si enim Deus nullum eventum, dolore plenum, cum actionibus, legi divinæ præterite reclamantibus, copulavit, ac peccata illa citra illius doloris sensum dimittit impunita, ubi tum illa proportio, illa æqualitas, locum tuebitur? Poenas equidem Autor statuit non nisi naturales, quæ consistant in dolore vel corporis, vel animi, vel utriusque. Dolorem illum existimat esse consecutionem neglecti ordinis facultatum, quæ spiritibus corporibusque insunt, quæ certe dolorem censet esse adminiculum, quo homines ad medendum defectui ordinis violati inducantur. Sed induci eo debeat quidem ad emendanda prave acta; quis vero dixerit, id semper & ubique fieri? Num omnes dolorem illum sentiunt? Num ordinem illum, ad quem totus homo est componendus, ex suo ingenio norunt? Num ordo, ab homine excogitatus, est idem ac is, quem Deus homini præstituit? Num omnes mortales intelligunt ordinem corporis facultatum genuinum seu sanitatem? Cur itaque, si quis eum ad unguem in numerato habet, tantum studii ponendum est in addiscendis artis medicæ consultis? Sed quis negabit, ordinem, ad quem mentium facultas attemperanda, intellectu esse difficiliorem, ac amplioris esse nexus, coherentem quippe cum omni temporum perpetuitate?

Inter

Pag. 30.

33.

37.

41.

43.

Inter hæc Autor delabitur ad novam justitiæ definitionem. Justitiæ enim Dei existimat esse voluntatem constantem redu-
cendi res creatas ex turbido vitæ genere per restitutionem ordi-
nis ad veram felicitatem. Addit, eam ratione originis esse
bonitatem sapientiæ directricem eximiam. At vero, si sapientiæ
hic locus est, ipsi quoque locus erit ordini, secundum quem
illa salutis reparatio contingere potest. Qui fingunt ordinem
alium ac eum, quem Deus approbavit sapientissimus, ii nec sibi,
nec aliis, consulunt. Ordo divinitus stabilitus ita fert, ut ii, qui
intra certum temporis intervallum in ordinem & ad frugem haud
redeunt, cruciatibus ab æterno in æternum exponantur, ut ver-
mis eorum haud moriatur, ut præstet, eos nunquam existisse,
ut judicio nullo, quod novissimo & ultimo sit posterius, pos-
sint absolvi. Deus nil dat odio, nil dat amori scemineo ac præ-
postero. Ille semper recta incedit. Sceptrum regni ejus est
sceptrum æquitatis ac rectæ, ad sanctitatem compositæ, actionis.
Qui nimitum parcat malis, is deest bonis. Frustra itaque Au-
tor, pœnas omnes collineare ad reparandum hominis bonum,
credidit. Dicere debuerat, ad illustranda bona, hominibus
concessa, ac in exempla sanctitatis suæ. Nonne in multis ma-
lum tam alte infedit, ut curari haud possint? Nonne inter sta-
tum beatitudinis ac infelicitatis sempiternæ intervallum est stabi-
litum, quod animi defunctorum transire haud possunt? Frustra
opponitur bonitas sanctitati, & suave misericordiæ humanæ com-
mentum ordini divinitus præstituto. Autor utilitatem & feli-
citatem pro rebus eisdem habet. Duce[m] viæ prædicat Chri-
stum, incarnationem ejus negat. *Justitiæ* Christi fidelibus im-
putatam ferre nequit, eo quod mysteriis haud favet. Si quis
vero ea pro mysteriis reputet, quæ ipsi videntur evidentia, quid,
quæso, tandem supererit ex revelata doctrina? Ubi enim do-
ctrinæ æstimantur vario gustu, hoc ipsum facile usu venire po-
test. Christi satisfactionem vicariam negat & ridet. Nonne ita
stabilit justitiæ propriam, cum tollit alienam? Ubi est redem-
tor, (ita enim ratiocinatur,) ibi locum habet emptio & venditio,
ibi Deus pater est venditor. En futilia opinionum monstra.
Qui suum redimit, num is venditionem ideo daturus est effe-
ctui?

Pag. 47.

96 seq.
163 seq.

167.

- Pag. 169. Qui? Autor irridet redemptionem eam, qua Christus nos pretio infinito redemit, ita differens: Deo cur aliquid solvatur, quippe qui rei nullius indiget? Sed hic ratio habenda est sanctitatis divinæ, quæ malum poenis vacare haud sinit. Qui enim ille bonum duntaxat approbat, qui malum dimittit impunitum? Autor in eo est multus & assiduus, ut *systema substitutionis*
- 172 seq. evertat. Nonnulla tamen dogmata satis vera immisceat. Nil
- 123 seq. magis, quam religionem, expendendum esse, docet. Demonstrat egregie, inesse animis hominum conscientiam actionum, in
117. hac vita editarum, post corporis mortem. Nec diffitetur, futuram esse boni malique exerciti compensationem. De mysteriis autem ita differit, ut dubitandum sit, ipsum inventurum esse sectatores. Prava enim notione laborat mysteriorum, quæ putat esse propositiones planè incognitas, plane obscuras, fuytiles, & inutiles, quæ indoli hominum repugnent. Fidem definit salutarem ex *Ebr. XI, 6*. Caput & fundamentum religionis collocat in dexteritate ac probitate, ac in voluntate, id est, *en*
143. *honne foi*. Salse irridet institutiones catecheticas & quatuor
145. fidei gradus, qui in catechismo inculcantur. Quæ Deo utilitatem haud pariunt, ea dari, locum certe in religione
- 146 seq. 51. habere, negat. Deum non posse offendi injustitia hominum, autumat, commiscens offensiones physicas & moraliter imperfectas cum improbatione Dei, qua peccatum nequit habere pro virtute. Pœnas naturales tantum a Deo probari, credit. Religio revelata & naturalis, ulterius exculpta, sunt ipsi unum idemque. Usum facultatum animæ post corporis mortem superesse, videtur præcipere ac docere. Veritatem sacri Codicis, ex miraculis & prædictionum eventu comprobari solitam, difficultatibus inextricabilibus involutam putat, quas receperet. Eum infinitis interpretationibus esse obnoxium, clamat. Christum homines docuisse veritates evidentes & simplices, ac nemini non examen permisisse doctrinæ suæ, fingit. At cur discipuli nonnulla non poterant intelligere, antequam facultates animæ ipsorum a Spiritu sancto illustrarentur & auferentur? Revelationem comparat cum educatione, qua infantes ad futuram frugem formentur. Sed num ii, qui educantur, omnia, ipsis a parenti-

rentibus & præceptoribus instillari solita ob futuros usus, statim pervident tanquam res evidentes & manifestas? Parabolam Christi de divite epulone & *Lazaró* egregiis sane meditationibus perfundit. Fidei justificationis systema eludere conatur, tanquam inimicum Dei simplicitati, omnissufficientiæ, Theologiæ naturali, infinitudini Dei, perfectioni, veritatibus alijs claris, ac præcipue ei sententiæ, quæ dicitur, Deum nobis bona sua gratuito conferre. At nonne Deus, naves infantum graviores castigari, immorigerosque in civitate puniri, jussit? Nonne igitur Deus poenas positivas approbavit? An gratuita donorum Dei largitio tollit vicariam Christi satisfactionem, munerum omnium fontem & pulchritudinem? Anne sufficit, doluisse de peccatis ante actis? An dolor ille tollit ea? Sed omittimus reliqua, non defuturos sperantes, qui systema religionis nostræ ab hoc novo doctore defendant.

Pag. 100
seq.
174 seq.

*FONS MEDICATUS HAGÆ SCHAUMBURGICÆ
exili pressoque sermone descriptus, Autore JO. CHRIS-
TIANO RABE, Cels. Com. Schaumburgo-Lip-
piæi Consil. & Archiatri, Pbil. &
Med. Doct.*

Lemgoviz, ex officina Meyeriana, 1740, 8.

Plag. 2.

Quantum de fonte hoc, non ita pridem anno 1734 invento, scire omnium refert, candide doctæque Cl. Autor exponit. Quo consilio situm adspectumque ejusdem, tum & experimentorum, cum aqua ipsa & materia ab evaporatione residua non minus, quam ochra, institutorum, successum enarrat, atque ex iis, auram his aquis tenuissimam fossilium, eamque volaticam, vitriolicam, ferri participem, quam vulgo vocant spiritum vitriolicum volatilem, non vero vitriolum & acidum corporeum atque adspectabile, porro sal alkali volaticum visum, illudque exiguum, acido tamen potius, particulas ferreas, sal vulgare, terranque ipsi æmulam, inesse, insignem præterea puritatem levitatemque accedere, argumentatur. Quamvis vero origo discrepancium horum elementorum, & in aquas coeundi ratio,

§. 1. 2.
3. 4.
5.
6.

7.

Pag. 8.

9.

10.

tio, non satis constet, nec ab illis, tanquam a sola & genuina causa effectus in corpore humano, fido evidentique ratiocinio intelligi, aut certo prædici, queant, expertam tamen fontis Hagiensis virtutem arguunt curationes, ab anno 1735 ad annum 1739 in quatuor millibus hominum variæ ætatis dignitatisque adhibita. Omnium maxime & potentissime urinam ciet, nervisque ejus ductu exsertis haud raro stimulum addit. Lenius aliis alvum movet, aliis solutius fundit. Quæ ex causa permultis atque gravibus etiam & pertinacibus aliis morbis, quos Noster omnes enumerat, medetur. Potare solent has aquas frigidissimas sine noxa, alii tepefactas, item cum sæpe mixtas. Tepida adhibentur balneo, idque præstantissimo cum fructu. Calæfactarum vapor oculis admittitur, aliisque partibus, quæ etiam frigidis perinde ac tepidis lavantur, vel linteis madefactis teguntur. Ut adeo, hunc fontem Aquas Spadanas maxime æmulari, Cl. Autor demonstret.

SPECIMEN HISTORIÆ AERIS, IN QUO PRÆcipua de aere, ejusque proprietatibus, inventa, experimentis comprobata, recensentur, conscriptum a JO. CHRISTOPHORO HEILBRONNER.

Lipsiæ, apud Jo. Fridericum Gleditschium, 1740, 4.

Plag. 4.

Doctissimus Autor id agit, ut præcipuas aeris proprietates commemoret, rationes, quibus ex comprobantur, adducat in medium, atque inprimis experimenta, quæ eo pertinent, habito delectu, ex præstantissimis scriptoribus colligat, & identidem recentiorum quoque Physicorum sententias atque explanationes enarret. Hanc itaque commentandi rationem secutus, aeris sibi historiam scripsisse videtur, vel potius ejus specimen, cum pleraque strictim tantum attingat, permulta etiam ob ipsam hanc causam, ne limites speciminis excedant, silentio prætermittat. Quapropter, qui historicam eorum, quæ Physici huc usque & Mathematici de aere tradiderunt, cognitionem sibi comparare student, eam non frustra ex hoc libello petent.

tent. Initio enim de instrumentis, quæ ad eruiendas effectuum, ab aere profectorum, causas adhiberi solent, eorumque veris inventoribus, agitur, postea vero ostenditur, fluidum esse aerem, neque tamen ad numerum vaporum atque exhalationum referri debere, ob vapores autem atque exhalationes, quæ cum isto permiscetur, heterogeneum evadere, terram undique ambire, atque in ipsis corporibus inesse, præter reliquas vero ejus facultates vim elasticam atque gravitatem maximam attentionem mereri, particulas denique aeris sibi invicem pariter, atque corporibus aliis, facile adhærere. Quarum occasione positionum elegantissima omnis generis experimenta, a præstantissimis Physicis per totam fere Europam instituta, breviter indicantur.

§. 3.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.

FREE THOUGHTS CONCERNING SOULS, &c.

hoc est,

COGITATIONES LIBERÆ DE ANIMA, QUATUOR Tentaminibus comprehensæ: I) de anima humana in sua natura considerata; II) de eadem, in quantum cum animabus brutorum comparatur; III) de statu præexistentiæ animarum; IV) de statu earum futuro. Accedit Tentamen de creatione, per Autorem libri, inscripti: the impartial Inquiry &c.

Londini, apud R. Robinson, 1734, 8.

Plag. 23 dimid.

Liber hic, quamvis nec argumenti novitate insignis, neque adeo multis acute solideque cogitatis refertus, non tamen plane indignus est, qui legatur ab harum rerum studiosis. Nos potiora dabimus momenta. Primum Tentamen in XIII Sæctiones divisum est. Quarum prima ostendit, distinctionem animæ sensitivæ a rationali, quam *Aristoteles* commentus est, nullo innixam esse fundamento. Quod ut efficiat, ad conscientiam nostram provocat, utpote quæ, unicum tantummodo principium perceptionis nobis inesse, declaret. Amplius vero id ex duobus cogitandi modis primariis, sensatione & volitione, elucere existi-

existimat. Sensationem docet esse vel simplicem, qua tum existentiam nostram, tum actionem quandam passionemque internam, tum aliam quandam notionem, ab externis derivatam objectis, percipiamus; vel compositam, sive comparativam, qua convenientiam vel pugnam duarum idearum, inter se comparatarum, percipimus. Hæc ipsa si in duabus versetur ideis, intuitio, si in tribus, pluribusve, ratiocinatio, dicitur. Omnes hæ sensationum species, utcunque diversæ, quo minus ab unica sentiendi facultate ortum habeant, nihil impedit. Par esto iudicium de volitione, & facultate exequendi, a multis cum volendi facultate male confusa. Idem ergo principium cogitans & sensitivum est & rationale. At hic quæstio oritur, utrum illud sit aliquid a corpore distinctum, nec ne. Si anima esset particula corporis, sedem suam haberet inter spiritus animales in cerebro habitans, ac vel unica particula, vel ex pluribus aliis composita, esset. Neutrum vero fieri posse, *Sectione III* pervincit Auctor. Primum enim, animam non esse particulam unicam in cerebro collocatam, ex eo manifestum est, quod particula unica tot ac tam varias sensationes simul percipere non potest, id quod tamen in anima humana contingit sæpius. Cum enim sensationes ex impressione quarundam particularum spirituum animalium orientur, quarum numerus cum insigni multitudine ac varietate objectorum proportionem habet; fieri non posse credit Auctor, ut, si quavis particula corporis æque magna sit atque altera, vel ad ejus magnitudinem proxime accedat, eadem tam varias sensationes, ab aliis particulis impressione quadam communicatas, simul ac eodem tempore accipere queat. Hanc ipsam autem æqualem particularum magnitudinem Auctor in transcurfu rationibus nonnullis, sed iis, si quid videmus, admodum infirmis, adstruit. Primo enim, si materiam æternam statuas, adeoque cuiusvis particulæ æqualem existendi necessitatem tribuas, omni alio respectu eas inter se æquales te perhibere oportere, sibi persuadet. 2) Nullam in natura rerum rationem esse, cur particulæ magnitudine sint inæquales: minutissimas enim, quas videas, partes nondum esse primas ac originarias, quibus corpus constet, neque optimo microscopio veram partium

partium harum figuram; multo minus inæqualitatem detegi posse. 3) Supervacaneum esse, inæqualitatem & æqualitatem comminisci ac propugnare, quando omnes naturæ operationes, quicquid constituas, æque commode explicari queant. Immo experientiæ inæqualitatem adversari, cum natura simplicissimis semper instrumentis utatur. Porro autem animam non esse aggregatum ex multis particulis, vel spiritibus ipsis animalibus, ex eo apparet, quod principium cogitans fixum quid est, spiritus autem animales in perpetuo motu fluxuque sunt. Præterea illud est unum quid; alias enim sensationes nostræ male cohererent. Motus etiam in ente, cogitandi vi non instructo, præter motum alium nihil producere potest, quo tamen cogitatio non absolvitur. Colores ac soni, qui motu particularum effici videntur, proprie loquendo non in objectis visus ac auditus, sed cogitationes animæ sunt, ac ens quoddam supponunt sensationum ejusmodi capax. Utcunque spiritus animales unitos ac conjunctos statuas, pro se quisque tamen suam naturam suasque qualitates retinet, & si qua conscius esset, vel sentire posset, unam modo objecti partem sentiret; quo ipso nondum efficere-tur sensus integri objecti, nihilque in eo inesset, quod reliquas objecti partes uniret, ac inter se contenderet. Quibus positis, relinquatur, animam esse a corpore vere distinctam. Quoniam autem anima tum in spiritibus animales agit, tum mediantibus iisdem objectis percipit, intermediæ naturæ inter naturam Dei atque corporis Autori esse videtur, id quod autoritate *Lockii*, Anglorum Philosophi, confirmat. Quæ cum ita sint, consequitur, animam, etiam a corpore separatam, tam internam de sua existentia sensationem, quam aliam quamcunque externam, atque eam tanto quidem fortio-rem, habere, quanto magis ea tum temporis non imaginibus, sed objectis ipsis, excitatur. Hæc eadem autem objectorum qualitati convenientior erit. Neque existimandum est, visionem auditionemque adeo ab ipsis videnti audiendique organis pendere, ut prorsus cesset, organis, quæ diximus, remotis; quin potius animam haud secus atque nunc, immo fortius, afficiet. Ex quo elicitur, eam iisdem commotionibus objectam esse, aliisque omnibus præditam facultatibus,

Sect. IV.
V.

ribus, quæ independenter a corpore possidet. Ergo etiam corpora pro arbitrio movebit; minime tamen eorum materiam penetrare poterit, quod naturæ ejus, corpori quodammodo affinis, adversatur omnino, sed impressioni ejusdem subjecta erit; ita tamen, ut propter ea solida non sit, neque oculis usurpetur. Soliditas nempe, in quantum hac voce negatur, penetrari quid a materia, non est attributum materiæ proprium ac peculiare. Hoc enim sensu Deus ipse ens maxime solidum est. At enim vero anima, cum corpore conjuncta, licet in multis a corpore dependeat, plurima tamen sine ejus ope exequitur, quorum nonnulla Autor, prouti inciderunt, enumerat *Sectione VI*, ac *Sectione VII* in naturam externam, *Sectione VIII* internam, sensationis breviter inquirat. *Sectione IX* de memoria agit, ac rerum extra nos positarum recordationem, perinde atque primam earum sensationem, a cerebro pendere, statuit. Externa enim objecta movere organa sentiendi vel immediate, vel mediate, atque imagines quasdam in iisdem effingere, simul autem ope harum motum spirituum animalium in nervis cingere, contendit, qui eodem momento aliis, in cavitatibus cerebri contentis, communicetur, ac in superficie illarum novas imagines depingat, quæ, dum spiritus animales versus sedem animæ reflectant, sensitivam facultatem excitent. Hic motus continuatus, si Autorem audias, efficit, ut retineamus res memoriæ mandatas. Si anima ideas impressas denuo excitare cupit, spiritus animales in linea recta versus imagines istas movet, quo ipso ejus diversitates sentit, easque distinguit. Ideæ igitur rerum externarum non in anima inhaerent, sed a cerebro & spiritibus animalibus pendent, sæpiusque, his male se habentibus, obliterantur, adeoque in statu separato locum non habent. Quæ *Sectione X* de imaginatione, *Sectione XI* de intuitionem & ratiocinationem, *Sectione XII* de facultate volendi, & *Sectione XIII* de facultate exequendi, disputat, notiora sunt in vulgus, quam ut enarrari mereantur. Denique *Sectione XIV* ex desiderio & spe perpetuæ durationis, quæ in anima inest, arguit, eam destrui atque in nihilum redigi non posse. *Tentamine II* carere potuissimus. Certe enim Autor opera in eo abutitur, dum, bruta

ta multo inferiora hominibus esse, ac tum memoria, tum imaginatione, cujus vim genere dicendi admodum declamatorio describit, iisdem cedere, demonstrat, denique, instinctum naturalem in brutis cum viribus animæ humanæ comparari non posse, ostendit. Sic etiam, eo non monente, quilibet, credimus, novit, bruta, licet ope sensuum res distinguant, connexionem tamen terminorum ac propositionum ignorare, ac ratione ratiocinandique facultate destituta esse. Quid, quæsumus, attinget, docere fufius; bruta, quicquid in pictura vel musica pulchrum est, non internoscere? ea loqui natura non posse? sonos, quos edere didicerunt, loquelam proprie vocari non oportere, ea literarum vim ac figuras non capere, ac, quantumvis ex instinctu naturæ agant & moliantur, ad hominis libere deliberatoque agentis nobilitatem non accedere? Vulgaria hæc sunt, ac splendido *liberarum* meditationum nomine indigna. *Tentamine III* contra præexistentiam animarum pugnat, ac iis respondet, qui neque generationem, neque creationem, novam earum admittunt. Sicuti enim solis purissimo splendore nihil accedit, si etiam vilissima quæque eodem illustret; sic etiam nihil prohibere, inquit, quo minus animæ vitiorum tabe postea contaminatæ a Deo creentur. Præterea, animam, ut ens nobilius, corpore juniorem esse, æque facile credi posse putat, ac domum ante ædificatam esse, quam dominus in eam sit introductus. Dubio istius, animas in corpus veluti in carcerem detrudi, atque in partem multarum, quæ corpus affligunt, calamitatum venire, hanc in sententiam occurrit, ut, animas brutorum, quas pariter præexistere putant dissentientes, non melioris conditionis esse, ostendat, atque hinc arguat, & has & illas a Deo ad hunc statum destinatas, malisque æqualia bona, quibus fruuntur, opposita esse. Non etiam valere, quod objicitur, ostendit, cum bonitate Dei pugnare, animas ad minimum non simul cum materia creatas esse. Bonitatem enim cum libertate & sapientia conjungendam esse, cui conveniens sit domum antea præparare, quam possessor in eam introducatur. De futuro animæ statu *Tentamine III* exponit; ac *prima* quidem *Sectio* externas ejusdem sensationes, modumque illarum, describit. Cum, proprie

loquendo, non oculus atque auris, sed harum, imprimis autem nervorum, his connexorum, ope anima, audiat, atque videat, apparere putat Auctor, illis reflectis, extremitates nervorum, immo, his etiam absentibus, spiritus animales, in cerebro contentos, denique, crassiori substantia cerebri remota, spiritus, quos diximus, aliasque particulas, animam afficere, eamque adeo a corpore separatam consuetarum olim sensationum capacem esse. Sed quare anima in presentia de structura situque partis illius cerebri, quam inhabitat, nihil plane novit, si absque externis organis sentire potest? Respondet Auctor, similitudine ab oculo desumpta. Sicuti hujus tunica retina albicans est, ut imagines eo purius distinctiusque depingantur: uvea autem nigricans, quæ radios transmittit quidem, at non reflectit, ne attentio disturberetur; ita etiam interna cerebri superficies, cavitatibus, ubi commune sensorium est, proxima, alba, recipiendisque imaginibus apta, interior autem superficies animæ insensibilis est. Quæ de causa cavitates cerebri intricatæ anfractuosaque sunt, ut spiritus animales iis adeo infringantur, infirmentur, ac confundantur, ut eo numero locove convenire nequeant, quo animæ hujus internæ superficiei perceptionem communicent. Equidem anima vim habet dirigendi spiritus animales in linea recta versus cavitates illas; at pauci, si id efficere debeat, tum requiruntur; alias enim motus eorum turbidos, ab affectibus concitatos, sedare possent. Interim tamen anima sine cerebro recordari rerum antea perceptarum nequit. In audiendo enim videndoque patiebarur magis; at in reminiscendo agit, excitando iterum ideas, cerebro impressas, nec sibi inhærentes. Quapropter probabile videtur Auctori, reliqua entia spiritualia, ad unum omnia, solo Deo excepto, corporibus esse prædita, quorum ope sentiant, atque recordentur. Animæ brutorum, utpote tantum sensitivæ, quatenus corpori junctæ, perfectæ solum sunt. Et, quoniam nulla suppetit ratio, quamobrem eodem sint privandæ, probabile est, eas ex uno migrare in aliud, donec forte aliquando cum quodam interitus experte, licet non per resurrectionem, jungantur, quam tamen transmigrationem humanis tribuere animabus, absurdum est. Datur igitur status interme-

termedius animarum humanarum separatarum, quem, cum dæmonibus etiam a *Juda* tribuatur, plurimorumque Patrum consensu firmetur, statuere nihil prohibet. Non autem somno sopiuntur animæ, licet immateriales sint, sed universe de recte praveque gestis cogitant, intellectualibusque aliis, nobisque nunc ignotis, objectis contemplantis sunt intentæ. Neque vero huic sententiæ Scriptura Sacra adversatur. Quicquid enim de animabus sub altari clamantibus, tum & de variis nationibus in cælo commorantibus, legitur, figurate dictum est. In parabola de divite *ad hunc* statum miseriæ, & flamma morsus conscientiæ, notat. Utcunque est, parabola ob morum emendationem, non ad doctrinam quandam inculcandam, comparata est. Paradisus in verbis Servatoris sensum habebat, quo vocem intelligebat latro cum Judæis, adeoque sonabat statum felicitatis medium, quo hæud dubie ipse etiam Servator fruitus est, multo post crucifixionem in cælum evehctus. *Paulus* desiderat, tutela Christi propiori gaudere. Sicuti etiam Terra, Venus, cum reliquis planetis, non minus præsens est Soli, quam Mercurius, quamvis eï propior; ita corpus Christi glorificatum, Soli comparatum *Apoc. XXI, 23*, suo splendore non minus cœlestes animas, quam longius paullo remotas, illustrabit. *Stephanus* quidem cœlestem videbat gloriam, sed non propterea statim in eam recipiebatur. *Salomon Eccl. XII, 7*, solum de certo quodam & fixo statu loquitur, specialem autem ejus rationem non definit. Denique doctrina hæc Seculo XV quaestus causa in Concilio Florentino damnata Auctori videtur. Ceterum ex eo, quod anima sine corpore rerum ante aëtarum recordari nequeat, confirmat Auctor, conjunctionem ejus cum corpore ante diem novissimum certo consecuturam. Quod ad modum locumque pœnarum præmiorumque æternorum atinet, & Poëtarum scripta, & ipsius, si recte capiatur, *Mohammedica* religionis præcepta, & ipse sacer Codex, nihil proprie de eodem enuntiant, sed omnia translatis loquendi rationibus involvunt. Nihil igitur certi ex iis concludi potest, præter hoc, proportionem inter facta & præmia pœnasve exactissimam intercessuram esse. Id certum esse putat, visionem Dei non in sola, quod multis videtur, speculatione

consistere, sed sensationibus etiam, imo affectibus gratis, iisdemque ignoxiis, copulatam esse, cognitionemque nostram non nisi per gradus incrementa capere. *Tentamen* de creatione maxime *Spinosistis* oppositum est. Creatio notat productionem vel novæ formæ, vel novæ substantiæ. Formam non ab æterno esse, Autor vulgatis argumentis, ab initio historię, inventione Scripturæ, & Chronologiæ, gradualem incrementum hominum, mutationem contra decrementum, numeri infiniti contradictione, mutatione denique continua orbis rerumque creaturarum, ostendit. Dehinc creationis, altero sensu acceptæ, possibilitatem & certitudinem demonstrandam sumit. Illa apparet 1) ex possibilitate produciendi novas formas, quæ non minus, quam substantia ipsa, ex nihilo oriuntur, 2) ex æterni entis existentia. Quodlibet existens habet in se causam vel rationem continuatæ suæ existentie, quæ vi quadam absolvitur. Hæc vis in Deo causa est existentie aliorum entium. Præterea vis tum in existendo, tum in agendo, absolute independentis est. Hinc, dum novam substantiam ex nihilo produxit, effecit, ut effectus hic a nullo alio ente pendeat, nullaque materia eam in rem usus est, a qua opus suum dependeat. *Certitudinem* demonstrat 1) ex perfectione naturæ entis independentis. Hoc summa gaudet sufficientia ac potentia, quæ in toto universo nullibi apparet. Quin potius, cum id tum totum, tum quæ partes, nullam vim conservandæ existentie suæ in se ipso habeat, adhuc majores perfectiones recipiat, id quod enti necessario repugnat, in tempore coepisse manifestum est. 2) Ex actuali penetratione universi visibilis facta a natura quadam perfectiori. Penetrationem hanc confirmat *gravitatio* versus centrum, quæ numero particularum, quibus corpus consistit, conveniens est, ac secundum diversum situm variat. Hæc autem gravitatio, ejusque diversitas proportionata, non potest non pendere a causa, universi materialis substantiam pervadente, motusque ejus pro diverso situ dirigente. Tale itaque ens inferius, quæ ipsam etiam existentiam, æternum esse nequit. Amplius id ex natura *distantie* adstruitur. Spatium, in quo magna corpora universo vicina moventur, materia vacuum est. Non tamen merum nihil esse potest. Corpora enim,
inter

inter quæ nihil intercédit, coalescere oportet. Idem vero spatium, causa distantiae corporum, motum eorum non impedit. E. corpora hæc a spatio suo penetrantur. Quod cum mensurari queat, certe non ens rationis, sed reale quid, perfectissimæque naturæ, est. Denique ex cohæsione partium, quando ex fluido solidum quid fieri debet, probatur. Internam causam particulas disjunctas tam firmiter coagmentare oportet, adeoque penetrare earum substantiam. Hoc ens penetrans non potest non esse ipse creator, Deus. Aut nos vehementer fallimur, aut Spinozista suam hypothesin magis corroborari, quam destrui, dicet. 3) Ex reali distinctione & pluralitate entium, cujus demonstratio ex modo allatis arcessitur; 4) ex immortalis animæ humanæ natura. Si nempe animæ ab æterno existissent, haud dubie generalis saltem notio status pristini nobis inesset. Quam cum nemo unus in se sentiat; magno argumento esse censet Autor, eas in tempore creatas esse. 5) Ex ipsis dissentientium principiis. Ponunt hi, universum materiale unicam esse substantiam, eamque mere passivam. Motum ergo passionem esse, uni parti ab altera communicatam, concedant, necesse est. Hinc arguit Autor: Si universum unica æterna substantia est, vel ab æterno in motu, vel in quiete, fuit. Si hoc, nunquam sine libero quodam agendi principio moveri potuit, quale adversarii non concedunt. Si illud, nunquam a motu cessare potest. Is enim necessarium matèriæ attributum esset, quod tamen de passiva & ad utrumque indifferenti materia prædicare inconueniens est. Cum ergo materia neque ab æterno moveri, neque quiescere, potuerit; relinquatur, eam creatam esse. His ita disputatis, objectionibus, quibus creationi occurrunt, satisfacit Autor. At vulgares illæ sunt, nec novi quid iis opponit, cui recensendo immoremur. Ceterum Autor est S. Coliber, disquisitione de existentia & natura Dei, aliisque scriptis, notus.

I CONGRESSI LITTERARI D'OGGIDI, &c.

hoc est,

CONTROVERSIE LITERARIE HODIERNÆ,

Autore. JACOBO LADERCHIO, Congregatio-
nis Oratorii Romæ.

Vene-

Venetiis, typis Jo. Baptistæ Recurti, 1734, 4.

Plag. 17.

Pauli gladium, non spiritus, sed autoritatis & supplicii, in eos stringendum credit Cel. Autor, qui doctrinâs, ab ecclesia sua approbatas, in controversiam dubiamque revocare audent. Sunt sane homines, qui argumentis nolunt convinci, licet erroribus sint implicati. Dantur homines, qui famam ac existimationem suam periisse credunt, si veritati vel argumentis victricibus assensum externum palmanque concesserint. Sed reedit semper quæstio, an illi ipsi, an adversariorum vel ratio agendi, vel negligentia & cœcitas, vel ambitio otive cupiditas, sint in causa, cur tot exempla pervicaciæ in sentiendo existant. Qui minis, vi, & ferro, dissentientes, ne hiscant, ne mustitent amplius, adigunt, causæ suæ haud egregie consulunt. Suspicionem enim relinquunt, argumenta haud esse ipsis valida, quibus veritatem propugnent. Nec animum ipsum illi lucrificiunt, qui vim externam loco argumentorum opponunt. Silentium obtinent ea ratione, & intus refragantem simul adversarii mentem loco præmii reportant, quæ, occasione data, rursus erumpit ac latrat. Assensus enim non vult cogi, sed humanitate, mansuetudine, & argumentis, conciliari. Objicis fortasse, existere multos, qui sint inhabiles veritati indagandæ, vel admittendæ, principiis semel contrariis imbuti. Sed, prout ingenia ferunt, argumenta sunt temperanda. Ægris enim cibibus contrarius non est imperandus, sed ad eorum salutem eligendus & miscendus est ille, qui rationibus ipsorum est conformis. Dantur enim morbi, ut corporum, sic animorum. Autor ex eorum est numero, qui controversias vi, proscriptionibus, & gladio, compescendas frænandasque volunt, immemor moniti, a Christo & Paulo profecti: *neessum esse, ut scandala eveniant; hereses non posse non ingruere, ut sinceri probentur ac spectentur.* Inprimis operam sibi datam credit, ut Jansenistis os obturet, eisque vim externam esse opponendam moneat. Jansenismum credit Calvinismum esse occulcum ac colore variegatum.

Pag. 2.

3 seq.

Ut

Ut hoc obtineat, collationem inter utrumque instituit satis violentam, quam fastidiunt & improbant Janfenistæ. Miracula defunctorum, Sanctos, eorumque reliquias, haud repudiant Janfenistæ, miracula & reliquias sui *Parisi* jactantes. Id vero præcipue urget Autor, decreta Pontificum non posse retractari, haud esse disputandum cum Janfenistis, rem definitam non posse revocari, ipsos esse a communione ecclesiæ Romanæ expellendos. Quod ut evincat, Patrum loca & testimonia cumulat, suoque aptat scopo. Scriptum profecto multum spirat eloquentiæ, ac Janfenistis ita est oppositum, ut opiniones suas cum consultis hæc in concordiam difficulter sint redacturi.

Pag. 12.

21.

*FUNDAMENTA LINGUÆ HEBRÆÆ, SUI
undique rationibus solide firmata, seu Grammatica Hebræa philosophica, in usum Auditorum adornata a
FRID. CHRIST. KOCH, Philos. Mag.*

Jenæ, sumptibus viduæ Crockerianæ, 1740, 8.

Alph. 1 plag. 16.

Linguas ab arbitrio ac usu tyranno, non a rationibus, pendere, consuetudo sentiendi docet pervulgata. Cum vero arbitrii ipsius in actum adducti rationes dentur, nec id diuturnum esse possit, cui non subest ratio; manifestum sane est, sermonem humanum ac linguas suis inniti rationibus. Id vero profus aliam ad questionem pertinet, an homini sint rationes illæ notæ. Vicissitudines enim rerum, quarum pars in arbitrio & usu est sita, ita solent esse comparatæ, ut origo & minutulæ mutationum exiguarum, e quibus mutationes sensim magnæ oriuntur, rationes vel haud animadvertantur, vel oblivione conterantur. Quod ipsum Cl. Autor probe expendit. Ipse enim non id agit, ut ipsam linguam Hebraicam ex primis suis principiis methodo apodictica demonstraret; sed potius in eo est occupatus, ut regulas, ex indubia linguæ experientia formatas, nexu evolvere studeat accurato, de reliquo existimans, in addiscendis per artem linguis, eaque in primis Hebræa,

Uuu

bræa,

bræ, methodum demonstrativam seu scientificam minus esse sperendam. Dissertationem prolusoriam, publice ventilatam, Operi præmisit, cui est titulus: *de Metodo scientifica in addiscendis per artem linguis haud contemnenda, & de analysi vocum Hebræarum rite instituenda.* In ea it demonstratum, scribi posse Grammaticam Hebræam philosophicam, earumque regularum applicationem, quarum rationes suppetunt, vocat analysin grammaticam, in qua evolvuntur ac eruuntur partes, quæ ad formationem & constructionem terminorum qua talem respiciunt. In quolibet termino distingui possunt duo, 1) sonus, & 2) idea, seu significatus, & in hoc tria, nempe verbum, nomen, particula. In nomine rursus discernuntur genus, numerus, status, præfixa, & suffixa. In verbo attendas necesse est ad conjugationem, modum, tempus, numerum, & personam, atque suffixa. Poterant hæc brevius ediseri. Præmittuntur deinde tractationi generalia quædam, quæ ad ideam linguæ & Grammatices, in primis Hebrææ, spectant. Exponit in eis de natûra & notis signorum. Vox ipsi est oris sonus, ex quo cognosci potest cogitatio. An *עֲרֵבָהּ מִדְּבָרָהּ*, proprie sic dictos, dari credat, haud definit. *Signa idearum* vocat *terminos*, hosque judicat complecti 1) sonum oris, 2) ideam. Omittimus reliquas, quæ grammaticis libellis linguarum diversissimarum sunt communia. Intexit quædam de munere & officio translatorum, seu interpretum, pag. 12 seq. Tria requiri ad *idiotismum*, solide monet, 1) ut jam adfit series idearum, invicem connexarum, per plures terminos, inter se constructos, exprimenda, 2) ut modum calleamus, quo eadem in aliis linguis per plures terminos, certo invicem modo combinatos, tradatur, 3) ut is modus construendi voces ad hanc idearum seriem significandam, qui in hac lingua reperitur, in aliis, quibuscum comparatur, minus sit usitatus. Linguæ Hebrææ prærogativam collocat in antiquitate, brevitate, perfectione, & sanctitate. Perfectionis pars est, quod illa exhibet signa vocalium brevium ac longarum, immo brevissimarum. De ortu signorum vocalium sic sentit: *His assentio, qui punctorum antiquitatis favent, eaque saltem ob signationi Codicis Vet. Test. aequalia esse statuunt,*

statuunt, nisi ad primordia ipsius scriptiois ortum illorum referre velis. Distinguenda sunt duo: 1) an codices MSti existent, e quibus hæc controversia possit decidi; 2) an hæc puncta vocalia, nec ulla alia, quibus recentiora fuerint substituta, fiat libris Biblicis Hebraicis ætate æqualia. Testimonia hic nos destituunt historica. Ratio itaque in sentiendo sic est subducenda, ne scopo librorum divinorum quid detrahamus. *Kübbutzum* Autor pro diphthongo habendum esse, inficiatur. *Cholem* & *Schurek* cum puncto, superius adjuncto, habet pro geminato *Kübbutz*. Ubi de vocalibus exposuit, gradum promovet ad consonantes, ad alternationem literarum, ad ordinem literarum grammaticum, ad signa literarum variata, finalia, & dilatabilia, Hebræorum artem numerandi, ad numeros cardinales & ordinales, ad species consonantium, motas & quiescentes, radicales & serviles. Inde progreditur ad syllabam. Diphthongos linguæ Hebrææ agnoscit nullas, doctrinam de mora syllabæ simplici & composita retinet, omnique syllabæ tres temporis moras in pronuntiando attribuit, de tono nonnihil adjungit, eumque existimat esse sonum morarum, tribus plurium. Accentus Hebræorum per *Shonveusikav* esse appositos credit, eo quod ipsi ad sensum rite determinandum nimium quantum faciant. Vocem *Makkeph* ex *מקף* Syriaco, quod *copulatum* notat, dictam esse, cum *Cel. Danzio* credit pag. 144. Tum vero differit de signis seu notis quibusdam, quæ signa literarum, in syllaba constitutarum, afficiunt. Oritur de *Schua* simplici & composito. Quare id sub quiescentibus locum haud inveniat, rationem reddit, æque ostendens, cur punctum *Mappik* soli literæ *א* imprimatur. De *Patach furtivo* ac *Metegb* agit modo satis protrito, ac notas affert, quibus *Metegb* laxum & strictum discerni invicem possit. Subjungit discrimen illud, quod inter *Kametz charupb* & *Kametz longum* intercedit. Moram esse *רא* *Metegb* adscribendam, negat pag. 185. Porro transit ad doctrinam de *Dagesch* leni ac forti. Edisserit deinceps mutationes, quæ in ipsis Hebræorum vocibus occurrere possunt, nimirum circa literas, & speciatim circa vocales in termino. Hæc de punctorum mutatione doctrina,

Uuu 2

(ad

(ad consonantes enim pauca pertinent,) accuratissime omnium traditur, licet alii malint eam breviori compendio tractari. Ex huc usque *Pars Grammatices prior* defluxit. In *posteriori* percensentur ea, quæ ad partes orationis spectant. Locum *Gen. IV, 7*, פֶּחַח רָשָׁע רֹבֵץ ita exponit, quasi vox פֶּחַח, *pana*, exciderit per ellipsin aste vocem רָשָׁע, hunc in modum: *ante ostium*, id est, *proxime*, *peccatum*, seu potius peccati poena, *ubat*, sive te exspectat. Quæ ellipseos ratio nobis, velut insolita, minus probatur. Si vox רֹבֵץ ad *Cainum* refertur, sponse sua fluunt cuncta. Vox פֶּחַח, ipso iudice, denotat objectum, multis superficiebus instructum, seu gemmas pretiosas, multis faciebus resplendentes. Notas nominum priorum recenset. Quæ de genere nominum profert, sunt triticissima. De numero duali & plurali, de statu, signisque casuum, plane & luculente exponit. Voculam פֶּחַח pro nomine habet, eamque *essentia* esse designatricem, cum aliis existimat. Nomina, iudice ipso, possunt ac suo jure debent esse radices suorum verborum, ac ab illis hæc sunt derivanda. At apud Hebræos verba sunt plurimam partem radices, vel quod nomina manserunt nobis ignota, vel quod verba ampliorem usum fundunt. Quæ de eruendo uno radicis significato formali attulit, sunt breviora; quam ut inde diluceat, cur via, quam *Cel. Albertus Schultens* iniit, tantopere a via hebraizandi metaphysica distideat, ut plerisque visum. Cum formas nominum percensuit, iudicium de *Cl. Simonis Arcano formarum* profert hunc in modum: *Num unquam Hebraei in constituenda sua lingua feliciorẽ hancẽ sortem attingerint, ut terminis, in uno aliquo tertio generali invicem conspirantibus, una adjudicata sit, vel forma nuda, vel aucta, de eo dubitare licet, experientia repugnat, nec allata specimina, nisi coactis satis, id confirmare videntur. - - Interim egregia permulta ex illo Cl. Simonis libro addiscere licet.* Doctrinam de pronomibus & verbis, eorumque formatione ac notis, *Cl. Autor* tam exquisitè tradidit, ut nemo accuratius. Nostrum est, ipsi de exantlato feliciter labore congratulari.

DE

DE VITA ET OBITU VIRI CLARISSIMI,
CHRISTIANI AUGUSTI SALIGII, Phil. D. &
Lycei Wolfenbut. Conrectoris, Epistola, ad Virum Amplissi-
mum, JUSTUM MICHAELEM THOMÆ, perscri-
pta a JO. ARNOLDO BALLESTEDIO.

Helmstadii, typis Jo. Drimbora, 1739, 4-

Plag. 4½.

Haud ignotus existit beatæ memoriæ *Saligius*. *Actis nostris*,
natus patre *Christiano Saligio*, pastore cœtus Domersle-
bientis in Ducatu Magdeburgico A. 1692. Gens *Saligia* quon-
dam in Belgio floruit, turbis, religionis causa ibi motis, solum ver-
tere coacta. Ipse per decennium versatus fuit in Academia &
Halensi & Jenensi. In societate *Thomassana* Italis libris decer-
pendis, & in compendium redigendis, multum navavit operæ.
Debetur ei recensio libri, quem vocant *Joannis Bodini Collo-
quium heptaplomeres*, quæ *Thomassi* Cogitationibus de casibus ju-
ridicis ac philosophicis est inserta. Spirat diligentiam ejus Dis-
sertatio, Halæ habita, cui titulus: *Philosophumena veterum &
recentiorum de anima, & ejus immortalitate*. *Wolferbuttelæ* Bi-
bliotheca studiose usus est Ducali, ejusque cimeliis scripta sua
exornavit. Testes ejus rei sunt monumenta, quæ lucem in pu-
blicam ipse emisit. Prodiit *Wolferbuttelæ* A. 1723, 4, liber ejus
de Eutybianismo ante Eutychem, de quo disseruimus A. 1724 *Mens.*
Sept. pag. 420 seq. Nestorianismi in eo simul traditur historia, quæ
effecit, ut in *Nestorianismi* crimen Autor illam ob causam apud
gloriosissimæ memoriæ Ducem, *Augustum Guilielmum*, vocaretur,
Idem ac *Saligius* sensit paullo post *Paulus Ernestus Jablonskius*
in *Exercitatione de Nestorianismo*, Berolini edita. Sed *Lipsiæ*
Carol. Cottlob Hoffmannus, Præside S. Rev. *Henrico Klausingio*, *Sal-
igii* rationes expendit in *Diss. de eo, quod Nestoriana controversia
non sit logomachia*. Respondit *Hoffmanno Saligius* in *Eutybian-
ismi historia*, Opere magno, nondum edito. Scripsit porro
de Diptychis veterum volumen, Halz editum A. 1731, 4, quod

Pag. 6.

12.

16.

17.

18.

Uuu 3

indi-

indicavimus laudavimusque *A. 1732 Mens. Mart. pag. 113.* Historiam deinde Augustanæ Confessionis plenam (*vollständige Historie der Augspurgischen Confession, und derselben Apologie,*) edit Pag. 23. dit per *Partes*, quarum *prima* exiit in dias luminis auras Halæ *A. 1730,4, secunda* vero ibidem *A. 1733,4.* Adjunxit ex Historia literaria *Petri Pauli Vergerii* vitam, fata, & scripta. *Tertia* 24. successit *A. 1735*, qua magnam multorum in sese offensionem concitavit, heroum & reformatorum quia nævos liberius detexerat, *Caspari Schwenckfeldii* ac aliorum Fanaticorum præconia amplificaverat, vitam eorum & errores excusarat, suspicionem monumentorum fide indignorum, ab ipso vel fictorum, vel minus recte adhibitorum, commoverat. Verum falsitatis crimen injuste ei fuit intentatum. *Pars quarta* ad finem fuit perducta; *quinta* quo minus colophon addi posset, mors exstitit impedimento. *Nodum prædestinationis solutum* Batavi jam edere parant, ab eo profectum. Errant, qui ei attribunt scriptum: *Lingua Apostolorum dissecta, redintegrata a Micha Erich Soleicht.* Autor enim ejus est *Joachimus Henricus Eiccholts*, Diaconus tum *Eschershusæ*, vici intra præfecturam *Wickensen* in Ducatu *Brunsvico-Luneburgico* *Wolferbuttelo*, nunc Superintendens *Harzburgicus*, qui *Tobia Eckardo* respondere suarum duxit partium, licet *Vindiciæ* illæ publicam hæud adspexerint lucem. *Saligius* in *Historia ecclesiastica* non multum abludebat a tramite *Gothofredi Arnoldi*, orthodoxis minus favens, fanaticis & hæreticis vindicias parans, paradoxorum amator, Critices in eis, quæ aliis videntur immota, studiosus, versionis *Lutheri* *Biblicæ* rigidus censor, ecclesiastarum favore vacuus, patronorum hæud anxius indagator, summus Philologus, anti-quitatum, inprimis *Christianarum*, apprime gnarus, vir indefesse lectionis & operæ, Philosophus eclecticus, Theologus liberior, & libertati sentiendi indulgens, immobilis opinionis semel arreptæ approbator, qui diutius vitam potuisset exigere, ni ab iniuriis pressus, a censoribus (*) male esset habitus, laborisque privati.

(*) Edictum Censorum *M. Domitii Enobarbi* & *L. Licinii Crassi* inter alia: *Hæc nova, quæ præter consuetudinem ac morem majorum sunt, neque placeat, neque recte videantur.*

privati nimium patiens, publici paullo impatientior, exstisset. Sed ita sumus homines, ut faculæ maculis soleant esse in vita hæc fragili distinctæ. Illas in Viro Clarissimo laudamus, & suis Pag. 28. elogiis dignas judicamus; hæc vero meritis ejus condonamus. Obiit vir, munis suis major, fortunaque meliori dignus, anno præcipiti 1738, ex febre intermittente tertiana, ut creditum fuit, maligna, quacum summa virium labefactio & coma vigiliis grave, in paralyfin & mortem abiens, fuerunt conjuncta. Egregie de *Saligii* fama meruit *Ballensædus*, Vir mansuetiorum Musarum studiosissimus, tum veritatis, tum humanitatis, & simul in defunctum pietatis, quod factu & conjunctu plerumque difficile est, eleganter memor. Quæ per Commentatiuncularum modum hisce *Actis B. Saligii* inserenda curavit passim, illa ex literis initialibus facile innotescunt.

DOCTRINA POLYCARPI DE PRÆCIPUIS

Christianæ fidei capitibus. Accedit Demonstratio veritatis & divinæ originis librorum Nov. Test. ex Clementis Romani testimoniis de Apostolis Jesu Christi, Auctore JACOBO HENRICO BALTHASARO, S. Theol. D. & Prof. Publ. in Acad. Gryphiswald. Consistorii Regii Assessore, & Pastore Jacobæo.

Jenæ, sumtibus Christ. Franc. Buchii, 1738, 8.

Plag. 19.

Antiquitate si veritas eminet, commendatione exsplendescit non contemnenda. Deus enim tam benignus existit in genus humanum, ut mentes hominum veritate prius, quam erroribus, imbui voluerit. Quam ob causam gentes, ut religioni suæ antiquitatis laudem conciliarent, in tradendæ Chronologiæ suæ originibus modum omnem exceperunt. Usui igitur publico consuluit Autor S. Reverendus, dum *Clementem Romanum* primi, *Polycarpum* vero secundi, Seculi doctores præstantissimos tanquam veritatis Evangelicæ testes ac confessores exhibuit

- hibuit in libro hoc, qui Dissertationes nonnullas Academicas, in unum volumen collectas, complectitur. In Præfatione edisseritur vita S. *Polycarpi*, ejusque Epistola, ad Philippenſes scripta, pro genuina habetur. Ex hac, ex Epistola Smyrnensium, & ex *Irenæo*, concinnavit Noſter illud fidei catholicæ compendium, quod cum orbe Chriſtiano communicat. *Caput I* de Scriptura facta est inſcriptum, quo ostenditur ejus origo per *Θεομωυσίαν*, veritas & certitudo, vis normæ, perfectio, latio laicis concessa, usus & efficacia, immo abusus. Ex eodem *Polycarpo*, librum *Tobie* non esse canonicum, perspicitur. Ipse singulos fere Nov. Test. libros laudavit, ac nonnulla ex eis delibavit. Petulanter itaque & falso *Gothofredus Arnoldus* in *Hist. Eccl. P. I Lib. 14 seq. l. Cap. 5 pag. 49* aliis ivit persuasuram, *Clementem, Polycarpum*, & alios ejus ætatis, duntaxat libros Vet. Test. excitare. *Capite secundo* de Deo triuno exponitur, demonstrata ex *Polycarpo* Trinitatis doctrina, ac adoratione, soli Deo præstanda, *pag. 79 seq.*
- 106 seq. Capite tertio* continetur doctrina de Filio Dei, ejus personalitate, deitate, humana natura, statu utroque, officio triplici, satisfactione vicaria, & deprecatione pro hominibus, regnoque minus chiliastico. Arianismus, ex *Polycarpo* exsculptus, ab erroribus, removetur. *Caput IV* de ecclesia agit, de ministerio ecclesiastico, de magistratu politico, de statu œconomico & conjugio, de morte, resurrectione, judicio extremo, & vita æterna. De ætate *Clementis Romani*, ejusque Epistolæ *ϣησιόγραφοι*, testimoniis ejus de Apostolorum vita & testimonio, immo martyriis tandem, disseritur satis copiose, ac demonstratio additur de veritate librorum Nov. Test. & divinæ eorum originis. Agit ubique S. Rev. Autor Theologum veritatis & doctrinæ castioris amantem, in judicando nihil dantem temeritati, sed rationibus ubique utentem iis, quæ adversus dissentientium tela robur servant invictum. Si ex reliquis quoque ecclesiæ primæ Patribus systemata ejusmodi dogmatica tenerimus composita, veritas & orthodoxia majori effulgebunt luce, ac historia dogmatum Theologiæ positivæ latius enitescet, qua maximam partem adhuc caremus. Sed Criticos, *Balhisafaro* pares, institutum illud exigit atque requirit.

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tomi IV Sectio XII.

ABREGE' CHRONOLOGIQUE ET HISTORIQUE DE
l'Origine, du progrès, & de l'état actuel de la Maison du
Roi & de toutes les Troupes de France, &c.

id est,

EPITOME CHRONOLOGICA ET HISTORICA
de Origine, progressu, & statu Domus Regiæ, ac omnium
copiarum Galliæ, pedestrium ac equestrium & desulto-
riarum, una cum annotationibus, historiæ ipsarum in-
servientibus, & ephemeridibus historicis obsidionum,
præliorum, conflictuum, & insultuum; Autore SIMO-
NE LA MORAL LE PIPPRE DE NOEUFVILLE,
Canonico Collegiæ Aedis ad S. Virginis apud Condros,
Eleemosynario Ordinis S. Michaelis Elect. Coloniensis.

*Tomus primus, complectens milites, custodiæ corpo-
ris addictos, & prætorios.*

Leodii, apud Everhardum Kints, 1734, 4 maj.

Alph. 4 plag. 5, cum Tabula æri incisa, quæ exhibet Ludo-
vicum XV, Regem Galliæ.

Opus splendidissime editum, Regique Galliarum Augustissi-
mo & Christianissimo inscriptum, gloriæ Gallorum est do-
cumentum haud vile. Potentia enim Regum, & robur

Xxx

gentis,

gentis, maximam partem ex virtute copiarum cognosci solet. Autor S. Rev. in Præfatione ardui conatus sui difficultates haud prætermittit intactas, rursus præferi potuisse, ut nonnunquam in via ab aliis minus trita præterierit & impegerit. Cum Criticis moleste sedulis sese ideò committaturum, negat. Justos potius rerum æstimatores obsecrat, ut candide & sincere indicent nãvos, ab ipso admissos, ut, si qua successura sit editio Operis secunda, eorum in locum substitui possint rectiora. Ingenui peccatoris hæc sunt monumenta, quibus a malevola visilitigatorum turba nihil est pertimescendum. Refellit censuram eorum, qui a persona viri ecclesiastici alienum putant, res bellicas tractare, remittens illos ad illud *Terentianum: Faciunt nã intelligendo, ut nihil intelligant.* Bellum certe justum haud secus Deo iudice gaudet, ac temporum pacis serenitas. Sacræ literæ commemorant satis bellorum, in quibus exponendis Theologi non possunt non esse occupati. Si Autor militiam attingisset nunquam, si doceret artem militandi, præliandi, insidias & cuniculos struendi, strategemata, obsidionis præcepta, & aciei instruendæ modos, censuris illis esset fortasse locus. At, cum ipse summorum militiæ præfectorum natalicia insignia, gloriosa facta, facta, & vicissitudines, historice exponat, multosque egregios viros eximat oblivioni, objectio & obtractatio, in eum evibrata, inani ictu corrui. Gratiæ potius habendæ sunt Autori, qui, pelagus aliis intentatum ingressus, familiarum illustrium gloriæ consuluit, posterosque earum ad æmulationem virtutum, a majoribus feliciter excultarum, inflammavit. Luber id quoque significare, Nostrum, occasione flagitante, nonnihil emendasse in eis, quæ P. *Daniel* hinc inde in libro de Militia Gallica erravit. Summam hujus *Tomii* si delibare e re est publica, omittendum non existimamus, inveniri hic originem & institutionem quatuor centuriarum, quæ vocantur a Romanis corporis summatum custodes; ordinem chronologicum omnium præfectorum, qui præfuere eis, centurionum nempe & primariorum & secundariorum, ac vexilliferorum; ephemeridem historicam harum centuriarum, ex eo tempore deductam, quo illæ redactæ fuerunt in societates aciem sequen-

sequentes (*compagnies d'Ordonnance*) facinorosa commemorabilia in obsidionibus æque ac præliis ediderunt inde a *Ludovici XI* regno usque ad obitum summi Monarchæ *Ludovici XIV*. Id credimus in vulgus constare, domum regiam dici in Gallia agmen satellitum ac militum prætoriorum, qui Regem regiamque familiam tegunt ac tuentur. *Carolus VII* elegit centuriam Scotorum in satellitium, & hæc quidem videtur in numero quatuor illarum centuriarum vetustissima, a *Roberto Parisiaco*, duce militum fortissimo, allecta. Nomen ipsis olim hæsit *sagittariorum Regis*, siquidem ipsi arcubus ac sagittis domi militiæque erant instructi. Institutio hæc haud longe ab A. 1441 est determinanda, scilicet figenda in A. 1445, teste charta *Ludovici XII*, Regis, ad A. 1507. *Sagittarii* 80, nunc appellari soliti *Gardes de la Manche*, ante *Carolus VII* jam in numero armatorum fuerunt censi. *Carolus* vero eorum auxit numerum ad 180, quæ centuria substitit ad *Franciscum I*, qui eam reduxit ad 100 Scotos, ne quid interesset inter eam & tres reliquas centurias corporis sui custodum. Scotis id eximii datum, ut usque ad A. 1561 centuriones omnium corporis regii custodum Scoticorum essent Scoti. *Joannes D'O*, Dominus *de Maillebois*, fuit primus natione Gallus, qui centuriæ Scotorum præfuit. *Henricum IV* Scotiæ centuriæ admodum favisse, testis est ejus edictum, ab *Horestone*, nobili Scoto, in Scotia Gallica (*Ecosse Françoise*), A. 1607 edita, evulgatum, Quid Reges tempore subsequuto immutaverint in domo regia, copiose Autor exponit, additque recensio singularum centuriarum præfectos, qui eis præfuere. Mareschallorum Galliæ dignitatem obtinuerunt Scotici satellitii nonnulli, nominatim *Robertus Stuartus*, Comes Bellemontanus, Dominus *Abiniaci*, & *Annus Julius*, Dux Noallienfis. Insignia familiæ cujusque natalitia, seu potius gentilitia, quæ exquiri potuere, suis ubique locis sunt inserta, & descriptione luculentiori adjecta, historicisque notitiis, productis in lucem, illustrata. Qui studii Heraldici amœnitatibus retinentur, ii ægre ab hisce monumentis sese abstinebunt.

Pag. 2.

3.

5.

8.

15.

ספר רות ספורש,

id est,

LIBER RUTH, ILLUSTRATUS DUPLICI QUI-
dem interpretatione, quarum altera verba sacra, in fonte
exhibita, de verbo ad verbum exprimit, altera secundum
idiotismos linguae sanctae, praeeunte B. D. DANZII Inter-
prete Ebraeo, instituitur, item Analyfi Cap. I ad mentem
Institutionum Grammaticae Ebraeae ejusdem B. DANZII
adornata; brevibusque Notis philologicis, ac tam facili
ratione, expositus, ut sine praceptoris opera viam ad soli-
dum sermonis Ebraei notitiam monstrat. In usum Audi-
torum suorum sic conscriptus a M. ANDREA CON-
RADO WERNER, Gymnasii Stadensis Rectore.

Hamburgi, apud Jo. Wilh. Brandium, 1740, 4.

Plag. 14.

Est hic libellus eum in finem conscriptus, ut tirones, ad mercaturam bonarum artium, seu ad Gymnasia, profecti, inde scientiam suam, elementis Ebraicae linguae superstructam, augere & confirmare possint. Praemittitur *Capitibus* singulis tabula, quae historiam, ejusque summam, in partes distributam, representat. Sequuntur eam translationes duae, altera ad verbum facta, altera ad amussim-Interpretis *Danziani* elaborata, locisque, excitationis inde, aucta. Tum exhibentur lectori notae philologicae, viris inserviturae magis, quam tironibus. Accedit in fine specimen duplicis versionis in tria priora *Genesis* *Capita*, ut Autor exploret eruditorum suffragia. Ipsi enim constitutum est, ni alii aliter suaserint, translationem Bibliorum Ebraicorum dare novam. Cum vero B. *Jo. Andr. Danzius* in Interprete suo observationes, longissimo collectas tempore, rationibusque subnixas haud contemnendis, produxerit, nulli dubitamus, quin translatio, ad ejus ductum suscepta, possit esse ecclesiae saluberrima. Caremus sane in hunc diem translatione ejusmodi Latina, quae idiotismos Ebraici sermonis curate & nervose exprimat. Id vero rogamus Virum-Clariss. si quid consiliis nostris videatur tribuendum,

buendum, ut 1) puras & castigatas voces Latinas dictionemque & puram & planam adhibeat; 2) ut *Capitibus* nonnullis adjungat citationes, e *Danzio* depromptas; 3) ut Interpretem *Danzii* in fronte præmittat, & hac ratione consulat lectoribus quibuscunque, & fundamentum translationis simul ad posteros transmittat; 4) ut ab incertis sibi caveat intexendis. Pace Viri Cl. exempla addemus. Ipse vocem תולדות *Gen. II, 4*, transtulit per *nativitates* cœlorum & terræ. Mallemus, adhibita fuisset vox *natales, origines, productiones, forma, &c.* An *arbor desiderabilis v. 9* dicatur satis terse & pure, dubitamus. *Arbor delictis plena, desideria digna, desideranda, exoptata*, potest substitui fortasse. Arbor vitæ עץ החיים ab ipso vocatur *arbor viventium v. 9*. At in *Apocalypsi* eadem vocatur *lignum vite*. Quare *arbor* illa fuit *vite conciliatrix*, dicenda potius *arbor vite*, quam *viventium*. Restat præterea quæstio, an עץ, *lignum*, ibi designet unam arborem, an arborum numerum & multitudinem. In *v. 14 Chiddekelem* fluvium Auctor Cl. vocavit *ambulantem*. Desideramus hic vocem Latinam. Flumen פרת appellavit *Euphraten*. Mallemus, retineretur vox *Phrath*, rati, flumen פרת ubique fere alias esse Syriæ Orontem, quem quippe Syri adhuc vocant *Fer & Fert*. Dubitamus præterea, an *v. 13* per ערש intelligi possit *Sardonyx*. Isthæc *II, 20*: *Non invenit adjutorium correspondens sibi*, videntur nobis emendatius puriusque transferri posse. Admniculum hic caste positum fuit pro *adjutrice*. Illud vero פנתה videretur transferendum: *convenienter parti ejus genitali*. צלע *v. 21* per *costam* solet verti. At significatus famosus indicio est, *latus* norari. Calliditatem serpentis anteponi versutis animantibus agrestibus *III, 1*, mirum videri poterat. *Serpens* ille fuit ipse *caçodæmon*, quemadmodum ex *vinculo v. 14 & 15* perspicitur. Hujus calliditas dicitur vicisse prudentiam cujuscunque rei viventis in agro. Designatur simul homo ipse, qui tum nec in urbe, nec in villa, sed in rure aperto, morabatur cum uxore. Arborem dixit Cl. Auctor *v. 6 concupiscibilem*, quam dixissemus *summe concupiscendam, Ciceronem* imitantes. Nec credimus, loco accusativi, cum infinitivo jungendi, posse adhiberi voculam *quod* cum conjun-

vivo promiscue. Quæri præterea potest, an הגורות v. 7 sint
cingula. Scopus *Adami*, & occultatio ejusdem, videntur suade-
 re, ut *tuguriola*, corpus ab aeris injuria defendentia, per vo-
 cem illam intelligamus. Vox porro מתהלה nobis videtur
 non ad Jehovam v. 8, sed ad קול, referendâ, ut designetur
oraculum, hortum personans, seu pervadens. Vox תשובה v. 16
 solet reddi per *appetitum*. At scopus & complexus orationis
 significat *studium, quo quis actiones suas ad alterius nutum con-*
format prompta voluntate. Verum hæc pace Viri Clarissimi di-
 cta volumus, a dictatorio animo prorsus alieni. In Notis ad li-
 brum *Ruth* disseruit ille de incerto ejus autore, de tempore
 conscriptionis, probabiliter in quietem, ab *Ehudo* instauratam,
 collocandâ, & de conjugii Ebræorum cum Moabiticis uxoribus,
 16. haud excusate contractis. Suffixum masculinum, fœminis tri-
 butum, credit notam esse virilis animi, in calamitatibus demon-
 strati. Voculam וזהו v. 13 vertit: *an propter illa, superius a*
me commemorata? Pæne fuisset oblitus grammaticæ analyseos,
 quam Autor singulis subjecit Capitibus. Vocem תענה v. 13
 ex ענן *expectavit* maluit deducere. מרגלות III, 14, sunt, ipso
 73. iudice, *tegumenta pedum*. Significatui huic omnino favet analo-
 gia, & adjecta vox גלית, *retegito*. Vocem ירפת III, 8, ex-
 posuit *huc illuc se vertit*. Malletus, expressisset sensum vocis
 per *cohorruit*. Ex רפת est ורפת *morbûs elephas*, articulos &
 juncturas rigore stringens. Per *Boasum*, ex *Salmone* natum,
 IV, 21, cum *Lyra* Autor Cl. significatos credit avum, filium, &
 91. nepotem. Cum vero ratione eadem existimari possit *Obed* &
Nabeffon positus fuisse trinus, expositio illa nobis videtur esse
 durior. Expediendum potius arbitramur illum nodum chro-
 nologicum hoc modo. Expeditioni Israelitarum per Arabiam
 & Moabitida interfuit *Nabeffon*, *Amminadabi* filius, *Num. X, 14,*
I, 7, 1 Par. II, 10. Salma, ejus filius, ex *Rahab* illa famosa susce-
 pit *Boasum*, hic ex *Rutha* sustulit *Obedum*, *Obedus* genuit *Isai*,
Isai Davidem. Anno autem 480 ab exitu Israelidarum ex *Ægy-*
pto a Salomone templum fuit extractum *1 Reg. VI, 1*. Intra hoc
 spatium vixerunt *Amminadab*, *Nabeffon*, *Salmon*, *Boas*, *Obed*,
Isai, *David*, *Salomon*. Homines ejus ævi fuerunt annosiores
 ac

ac diuturniori robore. Quare nihil absoni inde colligendum, si plures personæ haud enumerantur eis, quas facer Codex memoravit. De reliquo non est omittendum, Judæos jam professos fuisse *λατρείαν, θελείαν, & υπερθελείαν*, & hanc a Judæis ad Pontificios transiisse distinctionem.

Pag. 59.

Entwurf einer Erfindungskunst, als der Vernunft-
Kunst erster Abschnitt, 2c.

hoc est,

COMPENDIOSA EXPOSITIO HEVRISTICES;
Logices practicæ Pars prima, in qua continentur regulæ, quæ ad discendam & retinendam veritatem generatim ducunt, adornata a MICH. CHRISTOPH. HANOVIO, Philos. Mag. & Prof. P. in Ill. Athenæo Gedan. & Magnifici Senatus Bibliothecario.

Dantisci, impensis typisque Schreiberianis, 1739, 8.

Plag. 12.

Hevristices Elementa adhuc fuerunt desiderata, tandem aliquando tentata & congesta a Cl. Autore, meditationi & inventioni veritatum novarum inservitura. Quot dantur scientiæ, tot speciales dari possunt Hevristicæ formæ speciesque. Autori satis fuit in præsens, generalia dedisse & exposuisse dogmata, quibus in detegenda veritate, præcipue logica, uti solent eruditi, & quorum usus sese per singulas disciplinas longe lateque diffundit. Exemplis regulæ hæc possunt confirmari; ac hæc ab expositione hac fuerunt sejuncta, & prælectionibus reservata. Præmisit Autor isagogen in artem logicam, in qua egit de Logica utente, de ejus requisitis, defectibus vulgaribus, de prærogativa artis logicæ præ usu intellectus vulgari, de divisione artis logicæ docentis atque discantis, ac de aliquot præmonendis. Progreditur deinde ad *Caput primum* de universali arte logica discente generatim tractanda. *Capite secundo* exponit de arte audiendi, ejusque necessitate & modo, de audiendis bonis & fide dignis magistris, eorumque criteriis, de habilitate proficiendi ex auditu, & de ejus notis, de ardore discendi,

- Pag. 21. di, & audiendi ratione fructuosa. *Capite secundo* exposuit de arte legendi libros bonos, cur legendum sit, quinam libri precipue sint legendi, de notis librorum bonorum, de lectione fructifera, de linguis excolendis, de discenda Historia, de requisitis dogmatum discendorum, praesidiisque ad discendam praxin accommodatis. *Capite tertio* sese accingit ad experientiae leges sollicite adhibendas, quid sit experientia & observatio, definit, ejusque determinat objecta, nempe effectus singularium praesentiumque rerum, qui sentiuntur extrinsecus respectu status nostri, citra artificiosa instrumenta in medium adhibita. Recenset porro requisita experientiae indubitata, & vitium subreptionis attingit. Bifariam demonstrat, propositionem, experientiae superstructam, niti ratiocinio. Distinguit experientiam propriam ab aliena, internam ab externa, naturalem a supernaturali & spirituali, perdocet experientiae internae, ejusque vulgaris, leges, experientiae internae rarioris leges enumerat, indicat notas explorandi subreptionem internam, quid sensus & idea, imaginatio, & phantasma, sit, determinat, traditque signum discernendi ideas & phantasmata. Edisserit usus phantasmatum & in praeteritis, & in futuris. Supernaturalis experientiae leges haec tradit. Ipsa 1) haud exoritur ex usu naturalium animae virium; 2) necessaria est ad obtinendam felicitatem supremam; 3) ratione originis concordat Dei perfectionibus, tum in verbis, tum in rebus; 4) ratione argumenti haud dissidet ab aliis veritatibus; 5) a nobis per phantasiam arbitrio congruentem haud est producta: 6) ex legibus, secundum quas anima edit operationes, haud est explicabilis; 7) per adjuncta miracula, per eventum, per effectus, prodit vim supernaturalem. Homini-bus fanaticis & Prophetis novis haec probe sunt inculcanda. Hinc Cl. Autor promovet gradum ad leges experientiae spiritualis edifferendas. Dabimus hic locum omnem, qui huc spectat:
43. *Quoniam experientia spiritualis adminiculo & interventu nititur, ac supra naturam posita est, siquidem ea proficiscitur ex revelatione divina, ea propter eadem hic locum inveniunt, quae de experientia spirituali allata sunt, ipsa vero existit vel in intellectu, vel in voluntate, seu partim in fide, partim in vita. In intellectu*

Et oritur per auditum ac lectum Dei verbum 1) cognitio veritatum revelatarum, 2) convictio de veritate, divinitate, necessitate, salubritate, & pondere earum, 3) invictus & plenus assensus, qui solet mysteriis divinis attribui universis, & perferitur. In voluntate oritur & presto est 4) veneratio harum veritatum præ aliis, & firma in eas fiducia, 5) voluptas & amor erga easdem, 6) ardor & assiduus conatus congruenter illis vivendi, ac perpetue preces ad opem divinam consequendam, 7) quotidianum in sanctitate incrementum, 8) quotidianum sui examen & penitentia de peccatis commissis, una cum imploratione remissionis, tandem 9) plena requies & voluptas & hilaritas animi in rebus utriusque fortuna. Ex hisce signis discere queunt Mystici & hypocritæ, an ipsi sint in statu regenerationis ac renovationis constituti. Ostendit posthæc Cl. Autor, quomodo aliena experientia interna sit utendum. Sensoria deinde expendit externa & generalia, exponit sensationis externæ principia, fallacias sensuum indicat, experientia externæ, tum vulgaris, tum rarioris, leges determinat, observationibus artificialibus exponendis operam navat, earumque enumerat leges. Alienæ experientia externæ usum commemorat, & *Capite quinto* artem experimentalem declarat. Docet ejus principia, imitationem experientiarum, immutationem, naturæ imitationem, fundamenta enarrat experientiarum certiorum & consilio faciendorum. Tradit porro, quid sint experimenta, alienus usus eorundem quid exigat, & quomodo experimenta aliorum sint emendanda. *Capite sexto* perdocet inventionem notionum, earum exponit notas, & constantes & variantes, modum ostendit reducendi notas inconstantes ad constantes, distinguit communes a propriis, faciliores a difficilioribus, sufficientes minusque sufficientes discernit, ideas & cognitionem definit, edocet artem inveniendi ideas & a priori & a posteriori, tum claras, tum distinctas, non solum completas, sed etiam determinatas, essentielles & extramentales, atque adæquatas. Tradit triplicem modum formando notionum, exhibet artem inveniendi realitatem notionum, ac de inventionem idearum Scholion adjungit. *Capite septimo* tradit artem inveniendi principia & principiata, causas & causatas,

Pag. 48:

15.

54.

63.

67.

74.

78.

Y y y

divisio.

- Pag. 85. divisionem causarum, fundamenta inventionis causarum, artem
 e datis effectibus eruendi causas efficientes, designandi causam
 efficientem a priori, inveniendi causas instrumentales, ministe-
 riales, socias, inveniendi data efficiente actionem ejus, eruendi
 vim e datis actionibus, inveniendi regulas & leges actionum,
 inveniendi ex data efficiente effectus & usus, inveniendi fines
 a priori æque ac a posteriori, e datis finibus detegendi admi-
 nicula, tum a posteriori, tum a priori, inveniendi causas impul-
 sivas, e dato materiato detegendi materiam, aptandique mate-
 98. riam. Suppeditat deinde artem inveniendi objecta dato agen-
 te, inveniendi adjuncta subjecti dati, dato formato inveniendi
 102. formam; signi signatique inventionem determinat: & *Capite octa-
 vo* docet modum, quo inveniendæ sunt definitiones. Quem in
 finem ostendit artem inveniendi vœcum significatus, idearum
 signa, & definitiones, tum nominales, tum reales, seu genericas,
 112. atque descriptiones. *Capite nono* edisserit inventionem divisio-
 num, regulas dividendi subministrat, divisiones dividit, distin-
 ctionum inveniendarum artem expromit, tradit artem inveniendi
 partitiones ac notiones, nec non subdivisiones. *Capite de-
 cimo* ostendit artem inveniendi propositiones ac judicia, tum a
 121. priori, tum a posteriori. Comprobat modum reducendi judi-
 cia intuitiva ad universalia, detegit determinandi enuntiationum
 artem, monstrat modum tollendi debilitatem enuntiationum,
 recenset enuntiationem compositam, exponit immediatas
 consecutiones, artem inveniendi enuntiationem compositam
 exhibet, modumque reducendi enuntiationes compositas ad sim-
 plices docet. Tradit inventionem axiomatum & postulatorum,
 rheorematum & problematum, consecutorum atque scholio-
 rum. Tum ad syllogismum, omnesque ejus species, sese conver-
 tit, & quid partibus inventoris sit tribuendum, docet. *Ca-
 148. pite duodecimo* exponit de inventionem deductionis, demon-
 strationis, probationisque, & directæ & indirectæ, deductione
 ad absurdum, tum mixta, tum simplici. *Capite tertio decimo*
 docet Vir Cl., quomodo artificia hevristica reddi possint facilio-
 156. ra. Magni sane momenti hoc est *Caput*. Dispiciendum est in-
 printis, an id, quod inveniendum, vel aliquid, ex quo hoc
 pender,

pendet, sit ex classe τῶν ἀδιωκτῶν. Pars veritatum, quibus- Pag. 157.
cum illud cohæret, quod est inveniendum, probe est perspi-
cienda. Dividi possunt nota & ignota universa in reductionem
& oppositionem. Inter nota & ignota oportet inveniatur æqua-
tio. Exemplis algebraicis hæc possunt illustrari. Æquatio per
distributionem suo gaudet usu. Per eam ignotum quodque di-
stribuitur, & per partes in notitiam deducitur. Ita descenditur
ad singularia. Cum vero ad universalia adscenditur, & casus sin-
gulares copia laborant, adhibetur æquatio per abstractionem.
Si qui lectores Algebram ignorant, ii distincta carebunt cogni- 163.
tione, inter hæc Cl. Autoris adminicula versaturi legendo. Et
eam ob causam exemplis passim inventiones allatæ, earumque
rationes, fuissent illustrandæ. Analogiam si invenire studemus,
res sapius ignota & obscura sensim prodit in lucem. Conside-
ratio oppositionis, dissimilitudinis, nexusque causalis, magnum
hic usum promittit. Capite tandem quarto decimo de inventio- 162.
ne probabilitatis exponit. Eruenda quidem primo loco est rei 165.
possibilitas, deinde ad requisita veritatis exquirenda animus est
appellendus, tum numerandi sunt gradus probabilitatis non so-
lum, sed etiam ponderandi. Probabilitas arithmetica est vel sim-
plex, vel composita, vel crescens, vel decrescens. Datur quoque 169.
probabilitas geometrica ob notas veritatis, pondere æquali præ-
ditas. Enumerat deinde momenta requisitorum veritatis ma-
jora, & supplet ea, quæ in *Logica probabilium Kabliana* desunt. 172.
Tradit porro apocalyptographiæ rudimenta. Alii vocant artem
decifratoriam, de qua *Breithauptii*, Professoris Helmstädiensis, ex-
stat libellus. Capite ultimo edisserit artem mnemonicam, tum ope- 177.
ra amplificationis, tum per emendationem & facilitationem, per-
agi solitam. Ipsa enim memoria vel extenditur, vel intenditur.
Artificia mnemonica attingit idem. Multum hic pendet ab in- 182.
dole cujusque, & a signis, quibus maxime assueti sumus. De-
dimus ex libro utilissimo summam fidelissimam, avide exspe-
ctantes *Sectiorem alteram*. Subjicienda hæc sunt in posterum
Logicis prælectionibus, rite instillatis. Ita enim accider, ut
Logices usum homines sentiant amplissimum, & suo merito ex-
cellentem.

Bernünfftige und gründliche Gedancken von den Kräfften
des menschlichen Verstandes und deren richtigem Ge-
brauch in der Erkänntniß der Wahrheit, &c.

hoc est,

**RATIONALES ET SOLIDÆ COGITATIONES DE
Viribus intellectus humani, & recto earum usu in
cognitione veritatis, Autore P. AHLWARDT.**

Gryphiswaldiæ ac Lipsiæ, impensis Jo. Jac. Weitbrecht, 1741, 8.
Alph. 1 plag. 13.

Novæ Logicæ denuo in lucem prodit specimen, methodo ma-
thematica scriptum, e recentiorum inventis concinnatum.
In doctrina de ideis ac judiciis Cl. Autor sequitur filium Ill.
Christiani Wolfii Ariadnæum. In syllogistica doctrina varios ra-
tiocinandi modos ex *Rüdigeriano Sensu veri & falsi* repetit.
Eruditio ex Autoris sententia haud discrepat a Philosophiâ.
Pag. 15. *Capitibus octo & viginti* absolvit universam ipsæ suam tra-
ctationem. *Primo* exposuit de Logica generatim, *secundo* de
intellectu, ejusque viribus, *tertio* de veritate & eis, quæ
veritati sunt opposita. *Quarto Capite* disseruit de abstrac-
tionibus, ac ideis abstractis; *quinto* de terminis vocibusve;
sexto de definitionibus, ac descriptionibus; *septimo* de divisio-
nibus; *octavo* de comparatione idearum, & ideis, tum consen-
tientibus, tum discrepantibus; *nono* de judiciis, atque proposi-
tionibus; *decimo* de ratiocinationibus generatim; *undecimo* de
syllogismis verbalibus; *duodecimo* de immediatis syllogismis me-
taphysicis; *decimo tertio* de mediatis metaphysicis, ac speciatim
de ordinariis syllogismis. *Capite quarto decimo* aperit exhibit-
que syllogismos mathematicos; *quinto decimo* subministrat for-
mam syllogismorum disciplinalium; *sexto decimo* agit gene-
ratim de probabilitate; *septimo decimo* de historica verisimili-
tudine; *octavo decimo* de probabilitate hermenevtica; *nono*
decimo de probabilitate physica; *vigesimo* de probabilitate
politica; ac *vigesimo primo* de practica. *Capite secundo &*
vigesimo exposuit de compositis & apparentibus syllo-
gismis; *tertio & vigesimo* de methodo & meditatione; *quarto*
& vigesimo

Et vigesimo de meditatione synthetica, tum certa, tum probabili, *quinto Et vigesimo* de methodo analytica, tum firma, tum verosimili, *sexto Et vigesimo* de veritatibus cum aliis communicatione. Tandem *septimo Et vigesimo Capite* subministrat regulas veritatibus, quæ ab aliis sunt propositæ, opera nostra dijudicandis, atque *octavo Et vigesimo* de legibus disputationum exercendarum cogitata sup-
 peditat sua Cl. Autor. Hæc libri est summa, in hisce cardo ejus vertitur. Præmonenda non sunt quotidiani commatis. Ostendit hic Autor, homini inesse animam, cui infint vires & cognoscendi, & desiderandi, vel averfandi, & tenendi sensiones gratas ingratasque. Desiderio præire judicat cognitionem de bono, vel vero, vel app-
 parente. At, si desiderium id debeatur instinctui cuidam naturali, an cognitio ejusmodi antea existit, dubitamus. Gloriam Dei finem hominis esse ultimum, solide monet. Dignoscit bonum verum ab imaginario hac ratione. Illud cum promovenda Dei gloria conjunctissimum esse docet; hoc haud æ-
 que. Cum vero intellectus falli & fallere possit (*§. 9.*), idcirco insulfum non est dictu, hominem in modo & argumento amplificationis gloriæ divinæ falli ac fallere posse, *Jo. XVI, 2.* Distinguendum itaque est inter gloriam Dei per sese spectatam, & inter notionem, quam homo de illa suo informat animo. Hæc certe non est criterium, sed illa. At illa non inest semper menti humanæ. Unde patet, criterium hoc vacillare. Quod ipsum largitur Autor *§. 11.* Ut intelligat homo, sese ad intellectus perfectionem comparandam esse obstrictum, ipse argumentum depromit ex eo, quod quisque debet felicitatem suam ac gloriam Dei promovere. Ni fallimur, hinc id saltem consequitur, hominis esse, tantum diligentiz ad vires intellectus excolendas adhibere, quantum illi felicitati hominis gloriæque Dei amplificandæ usui esse potest. Cognitionem mathematicam idem annumerat philosophicæ. Cognitionis doctæ, seu Philosophiæ, usum esse tantum, ut humanum genus eo carere nequeat, solide ostendit. Usus vero ille non nisi rationis cultura potest obtineri, & licet cognitio philosophica sit difficilis acquisitu, vituperanda tamen non est. Ordinem scientiarum philosophicarum recenset congruenter Philosophiæ *Wol-*

Pag. 4.

7.

9.

11.

17.

27. *fiana*, additque scientias reliquas, quæ facultatum nomine ac Philosophiæ veniunt appellatione. Logicæ primas in ordine defert, plane ab eis abhorrens, qui in Logicæ naturalis, haud ex-culta, usu cum Ven. *Joachimo Langio* acquiescendum esse musitant. Historiam Logices primis degustat labris, in eo halu-cinatus, quod *Avicennam* & *Averroen* Seculo nono floruisse tra-didit. Copiosiora sunt, quæ Ven. *Walcbius* in *Parergis Aca-demiciis pag. 454 seq.* attulit. Cogitationem Autor vocat *mu-tationem intellectus*, *cujus homo sibi est conscius*. Est utique a-ctio & virium intellectus finiti vicissitudo ipsa cogitatio finita. At Deus quoque cogitat, nec tamen in ipso inest mutatio in-tellectus. Et quis actionem omnem credet esse speciem muta-tionis in substantia actuosa? Vim animæ per sese Autor existi-mat esse minus determinatam, rationemque, cur nunc hæc, non alia, cogitemus, quærit in objectis, quæ afficiunt sensus ac intellectum. Affici animam proximè a succo nervorum, seu a spiritibus animalibus, pronuntiat. Num quid vero intellectus patiat, ac recipiat sensationes a contactu liquoris nervei citra ullum alium interventum, ipse haud definit. Sensationem dispe-scit in internam atque externam, eamque fundamentum esse cogitationum it comprobatum. Sensationem esse per sese cer-tam, cum *Cartesianis* ex voluntate demonstrat. Attentione autem ipsam esse perficiendam, docet. Ideas dispertit in pri-mas, seu immediatas, & secundas, seu ex ideis aliis hæstas; illas vocat *memoriales*, hæc vero *reflexas*. Observatio est, ipso ju-dice, complexus idearum immediatarum. Leges moderandi ex-perientiam subjungit. Ideas porro dividit in imaginativas at-que intellectivas, in simplices & compositas, in totales & par-tiales; compositas deinde dispescit in naturales & ab arbitrio profectas. Idea porro est vel concreta, vel abstracta, clara vel obscura, distincta vel confusa. Idea distincta est vel completa, vel incompleta, vel abundans, nec non vel adæquata, vel inadæ-quata. Attingit præterea Autor *ideas relativas*, copiosius me-rito explanandas. Ideæ enim nostræ omnes sunt relativæ, siqui-dem a sensationibus & ideis reflexis, harumque mensura, gradibus-que claritatis vel distinctionis, pendent. *Judicia hominum re-ferenda*

ferenda sunt ad sensationes & ideas quasdam, fundamenti loco positas. Præjudicia constant ideis relativis minus solidis. Judicia, rei consentanea, respectu gaudent sensationum verarum ac idearum, ordini rerum congruentium. Judicia politica & moralia pleraque sunt relativa, trahentia aliquid ex sensu jucundo vel injucundo, quem olim ex rebus, vel personis, vel percepturi videmur nobis, vel percepimus. Qui hanc de ideis relativis tractationem solide & clare distincteque exposuerit, næ is de genere humano admodum merebitur. Veritatem distinguit deinde Autor in metaphysicam, logicam, ethicamque. Cognitionem de rei essentia vel existentia ipse appellat metaphysicam; cognitionem, qua causam rei quis exquirat, vocat disciplinalem. Illius fundamentum ponit principium contradictionis; hujus vero radicem designat principium rationis sufficientis. Veritas prior, seu cognitio metaphysica, vocatur alias *absoluta*; disciplinalis vero *contingens*. At datur quoque tertia, nempe *mixta* ex utraque, scilicet *moralis applicatoria*. Qui enim morales edit actiones, agit pro arbitrio & libertate, & simul sequitur regulas morales, quæ per sese ad veritatem spectant absolutam. Libertatem applicatam nolimus ex classe rerum contingentium eximere. Et eam ob rationem in exercendis actionibus moralibus inest aliquid mixtum. Veritatem deinde Autor evincit esse necessariam, immutabilem, unicam, & æternam, cogique nesciam. Ad essentiam ejus hæc spectant. Si itaque Deus ex pluribus possibilibus rerum seriebus elegit eam, quam prænovit scopo suo convenientissimam; inde sequitur, actiones, a libertate spirituum applicanda pendentes, simul fuisse prævisas, ideo autem haud esse necessarias; seriem tamen ipsam ex hypothesi electionis factæ esse certam, essentiam vero ejus esse æternam, necessariam, immutabilem, & in suo genere unicam. Hæc momenta qui intelligunt, illi largientur, existere in mundo ordinem & veritatem metaphysicam. Qui vero hæc vel improbant, vel tollunt, eis mundus nihil est aliud ac indigesta moles, chaos, & massa, cæca sorte & bruto casu insignis, monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen & ordinis fulcrum ademptum. Unde intelligitur, Cl. Autorem in castris eorum

Pag. 82.

89.

478.

eorum militare, qui præscientiam futurorum contingentium moralium Deo tribuunt, quippe citra quam nequit Dei sapientia mensuram implere actionum, vel de fine, ob quem mundus fuit creatus, continuò esse certa. Reliqua tractatio Autoris ita est comparata, ut sit lucida, ordine præcedat, soliditatem complectatur, vel certe æmuletur. Si quid videatur emendari posse, id ad summam rei haud attingit, nec veritatum congeriei est detrimento. Cum enim *sensum verborum mysticum* ac *typicum* putat unum esse eundemque, nobis quidem haud facere satis videtur. At quis ipsum exiit jure condendi definitionem nominalem sensus typici, quæ latius patet definitione nostra?

VIA AD COGNITIONEM VERITATIS DEMONSTRATIVAM, Auditoribus monstrata a MARTINO PILGERO, Prorectore & Professore Philosophiæ Publico.

Tremoniz, ex officina Bædekeriana, 1740, 8.

Plag. 13.

36. **E**am, quam Cl. Autor jam antea evulgavit, Logicam fundamenti hic loco ponit, ac inde porro progreditur ad Logicam hanc, congruenter methodo rigidæ scriptam, stabiliendam, firmissime compaginandam. Adscivit huc propositiones non
 39. **P**aucas ontologicas. Nexum, & in rebus & in cogitationibus
 46. **o**bvium, & solide & diligenter executus fuit. Nexum dividit in materialem & formalem. Ille respicit ea, quæ connectuntur, estque vel idealis, vel mixtus, vel verbalis. Idealem distribuit in ratiocinativum & applicatorium, quorum ille spectat ad ideas connexas ejusdem latitudinis, hic ad ideas latitudinis diversæ. Ideas subordinatas vocat, quarum una ut latior, altera ut angustior connexa spectatur, ejusque rationem sufficientem continet. Ad has referendus est nexus applicatorius. Ideas involventes vocat ideas ejusdem latitudinis connexas, easque dari in nexu ratiocinativo comprobatur, e. g. inter essentialia constitutiva & consecutiva. In formali nexu attendimus ad modum, quo res connectuntur. Hic vero est vel necessarius, vel contingens.

gens. Illi quicquid oppositum est, contradictionem involvit. Hic involvit possibilis opposita. Nexus ratione cognitionis nostræ est vel certus, vel probabilis. Nexus, per sensus vel internos, vel externos, cognitus, vocatur ab Autore sensualis; si interventu rei alterius cognoscitur, dicitur *nexus a priori*. De iis, quæ dicuntur pugnare, quæ dicuntur disparata, & opposita, fuse exponit idem. Pugnam illam rursus dispescit in materialem & formalem, prouti attendimus vel ad ea, quæ sibi repugnant, vel ad modum, quo ea sibi mutuo repugnant. Ratiocinationem, dicit, actum cognoscendi esse a priori. Syllogismus ipsi audit ratiocinium, verbis expressum. In eo autem datur vel nexus, vel pugna, spectarique potest vel materialiter, vel formaliter. Syllogismum dividit in philosophicum & applicatorium. Ille est, in quo vel nexus ratiocinativus, vel pugna ratiocinativa; hic, in quo nexus applicatorius datur. Pugna enim applicatoria dari haud potest. Ratiocinativus est vel universalis, vel particularis, vel singularis. Descendit hinc Cl. Autor ad syllogismos hypotheticos, disjunctivosque, & ad dictum de omni & nullo, quod est fundamentum syllogismorum applicatoriorum, in quibus semper tres idæ præsto esse debent, immo tres propositiones. Terminos syllogismi, figuras, & modos, cur hic repetamus, causam videmus nullam. Id vero addere juvat, fundamentum figuræ secundæ esse has propositiones: *uno pugnantium posito, tollitur alterum, & uno connexorum remoto, alterum removetur*. At figurarum *Aristotelicarum* fundamentum est dictum de omni & nullo, quod in figura secunda exulat. Ergo hæc e numero figurarum *Aristotelicarum* est eximenda. Idem de figura tertia quoque est affirmandum. Figura quarta est transposita prima, nec re ipsa differt ab illa. Nec syllogismi secundæ ac tertiæ figuræ sunt applicatorii. Ergo prima est perfectissima & utilissima. Utilitate sua sese commendat distinctio syllogismi hypothetici in applicatorium & ratiocinativam. In illo valet regula: *Tantum argumentari licet a positione antecedentis ad positionem consequentis*. In hoc autem dantur regulæ quatuor: 1) Argumentari licet a remotione antecedentis ad remotionem consequentis,

Pag. 48.

73.

84.

89.

102.

131.

134.

139.

Z z z

2) a re-

2) a remotione consequentis ad remotionem antecedentis, 3) a positione consequentis ad positionem antecedentis, 4) a positione antecedentis ad positionem consequentis. Eiusdem distinctionis usus sese in exponendis syllogismi disjunctivi regulis prodit.

- Pag. 151. Ostendit porro Cl. Autor, in syllogismo ratiocinativo ex puris negativis etiam aliquid sequi, salva forma, immo ex puris particularibus & singularibus. Syllogismorum enim ratiocinativorum hæ sunt regula: 1) Uno connexorum in subiecto posito, alterum in eodem ponitur; 2) Uno connexorum in subiecto posito, ab eodem alterum removetur; 3) uno pugnantium in subiecto posito, alterum in eodem tollitur; 4) uno pugnantium in subiecto remoto, alterum ab eodem removetur. Quindecim vero errores ex Logica Aristotelica esse profligandos, Cl. Autor jure ostendit. Demonstrationem vocat seriem syllogismorum demonstrativorum, ad conclusionem aliquam ponendam inter sese connexorum. Syllogismum vero demonstrativum vocat illum, in quo tam secundum præmissas, quam secundum conclusionem, ad præmissas relatam, vel nexus necessarius, vel pugna necessaria, datur, idque vel *ἀπλῶς*, vel *κατὰ τι*. De reliquo solide demonstrat, demonstrationem iisdem ratiocinandi legibus niti, quibus syllogismi nituntur. Adjungit divisionem, qua demonstratio ejusmodi est vel directa, vel indirecta, ac utriusque profert exempla. Propriæ autem sunt demonstrationi soliditas, profunditas, perspicuitas, & ordinis observatio, licet ii, qui methodo apodicticæ assuefacti haud sunt, nil nisi tenebras & obscuritatem Philosophis demonstrandi evincendique studiosis objiciant imputentque, merito verentes, ne mercibus suis male sit futurum, si ea tantum cœperint esse in pretio, quæ propositionibus determinatis, & serie earum ordinata, nituntur. Nostrum est, Cl. Autori specimen hoc Philosophiæ Wolfianæ gratulari, atque ab eodem præstantissima quæcunque in posterum expectare.
- 160.
- 162.
- 177.

CASPARI A RHEDEN, J. U. D. IDEA HONESTI, promovendæ hominum felicitati conducens.

Bromæ, impensis Nathanaelis Saarmanni, 1740, 8.

Alph. 1. plag. 5.

Nemo

Nemo casu bonus, discenda est virtus. Sic Seneca. Ad virtutem vero discendam quam tardi & inertes sunt mortales! Studio conservandi sese, felicitatemque adipiscendi, flagrant omnes. At voluntatis morbos & remedia ad eos expellendos ægre inspiciunt, penfisque habent. Philosophi veterum in doctrina morali jam defudarunt, felices sane, nisi scripta eorum & opiniones innumeris erroribus scaterent. De summo bono, parte necessaria admodum, nullus fere eorum recte sentit. Stoici virtutem pro summo bono habent, quæ virtus ipsorum innititur naturæ. Hæc vero ex ipsorum sententia est fatum, fatum Deus. Pythagoras, Plato, aliique, pro summo bono commendarunt discipulis *assimilationem Dei* illam, quæ in inanes measque ac inanes abit speculationes. Aristoteles virtutem optimam & perfectissimam in nuda viri sapientis contemplatione collocavit, in bono theoretico ac speculatione de rebus divinis acquiescens. Epicurus prædicavit *indolentiam*, quid illa sit & unde emanet, minus curans. Ciceronis de Officiis libri, hinc inde confarcinati, laudem eloquentiæ tuentur, sapientia carent. Seneca Stoam affectatur. De animæ natura & immortalitate plerique vel dubitarunt, vel minus recte senserunt. Poetæ polytheismum ac fabulas repetierunt. Originem mali omnes ignorarunt Philosophi veterum, de amore Dei atque affectibus hominum vage commentati ac sinistre. Nec magna sunt merita *Platoniorum & Aristoteliorum*, qui inter Christianos eminuerunt. Autor itaque doctissimus, qui doctrinam de moribus Professioni Jurisprudentiæ in Gymnasio Bremensium Reformato junxit, & tandem a schola ad curiam vocatus fuit, Compendium Philosophiæ moralis, perpetuis annotationibus ornatam, vestigia optimorum Philosophiæ repurgatorum legens, in lucem edidit, ut suis prodesset, & morbos voluntatis humanæ candide aperiret, eisque afferret medicinam. Hæc in Præfatione significavit. In Præcognitis definitionem Philosophiæ moralis tradit, & hanc a Jure naturæ ac Politica disjungit. Summa capita attingit, & prænotiones præmittit. Finem Ethices ponit in demonstratione viæ & rationis, qua possit perveniri ad summam felicitatem, in possessione summi boni positam. Unde ejus elucet præstantia.

De methodo varia, qua illam Philosophi pertractarunt, delibavit Auctor potiora. Ipse vero cum *Placcio, Buddeo, Hassenio, ac Lehmanno*, methodum Medicorum sequitur. Quamobrem exponit primo de homine ipso, deinde de morbis mentis humanæ, inprimis voluntatis, ejusque summa miseria, tum de ejus sanitate & vera felicitate, ubi adjicit propensionum morumque characteres, tandem de remediis morborum & antidotis, quibus quippe morbi voluntatis expelli, & felicitas vera obtineri possit. Laudandus est conatus. Ut vero hæc munera a doctrina morali philosophica expectemus, haud possumus adduci. Felicitatem summam ac veram per illam impetrari posse, atque huc tendere ac ducere adminicula & remedia ejus, id vero est, quod Auctor ipse pernegavit. Immortalitatem animæ colligit exinde, quod illa materiæ & partium sit experta. At hinc duntaxat efficitur, eam per semet vel vim creatam destrui haud posse, ideoque esse *ἀφθαρτον*. Idem pronuntiandum est de animis bestiarum, ac simplicissimis corporum elementis. Ni conscientia actionum & status rationis continuetur, animæ immortalitas stare haud poterit. Animæ dari actiones puras, & sine commercio corporis peractas, sibi persuadet. Nec tamen libertatem pro animæ tertia facultate habet. Conjecturam esse credit *opinionem, seu ratiocinationem ex signo proprio*. Obscuriora hæc nobis videntur. Addendum est: *ubi potiora veritatis requisita præsto sunt, nonnulla vero desunt*. De conscientia Auctor ita exponit, ut ipsi suffragentur omnes recte sentientes. Huic doctrinæ subdit expositionem de facultatibus intellectus, ejusque virtutibus. *Capite secundo* disserit de voluntate, nobilissima illa facultate expetendi bona, & averfandi mala, libereque agendi. Libertas vel opponitur coactioni & violentiæ externæ, vel designat facultatem moralem agendi, ut lubet, & constituit jus, quod vocant, permissivum, vel opponitur necessitati naturali, in qua cessat indifferentia voluntatis ad opposita, & ubi, præsentibus omnibus requisitis ad agendum, haud licet agere, & non agere. Indolem Auctor voluntati tribuit *boniformem*, id est, quæ non potest non in bonum ferri, sive verum, sive pro tali habitum. Cavendum, ne existimemus, liber-

Pag. 18.

20.

44.

39.

libertate applicata, hanc indolem & essentiam voluntatis tolli posse. Libertatem a voluntate distingui posse negat idem, ratus, dari alioquin facultatem facultatis. Certas esse actio-
 nes humanas, ideoque a Deo præsciri posse, arbitratur. Pag. 45.
 Et qui Deus posset esse omniscius, ni futurorum singularum præscius esset? Harmoniam præstabilitam fictionibus annumerat, ipse sic rationes ad commercium animæ corporisque explicandum subducens: *Extrema etiam corporis parte tacta, tangitur ipsa anima. Unio illa absolvitur mutua actionum & passionum reciprocatione, quam vocare solent contactum virtutis. Hunc scimus ex experientia, modum cum ignarissimis scimus. Vana hic sunt, quæ quidam afferunt de Aristotelis systemate influxus physici, & alii de causis occasionalibus.* At, cum præter tria illa systemata unionis plura dari haud possint, illa singula esse vana, dici sane haud debebat. Quæ de temperamentis animi corporisque adduntur, ea non sunt nova. *Capitolo quarto tractatur de affectibus.* Appetitum quoque dari sensitivum, credit. Luctam appetitus sensitivi & rationis quarit in loco *Rom. VII, 5, 19, 23*, ubi indubie lucta carnis ac spiritus est intelligenda. Morbos, voluntati insidentes, *Cap. 5* percenset, atque hic amorem purum, Theologiæ mysticæ fictionem, proferbit. Odiū erga alios, ambitionem, libidinem, avaritiam, iram, & æmulationem, esse malos affectus in se & sua natura, dicitat quidem Autor, at minus ex vero. Manichæismum evertit feliciter. Morbos voluntatis copiose edisserit. De signis propensionum voluntatis fasius exponit. Sanitatem voluntatis existimat in summa felicitate consistere & tranquillitate. Indicia summi boni in utramque partem inquirat, idque esse Deum, arbitratur. Adminiculum fruendi hoc bono summo collocat in amore. Emendationem intellectus deducit a voluntatis emendatione *pag. 275*. Alibi, utramque fieri simul, largitur *pag. 295*. Solide tandem ostendit, rationi Philosophorum incognitum esse Medicum, salutis nostræ autorem, ac præsidia & adjumenta felicitatis veræ ex latifundiis Philosophiæ hauriri non posse. Clara & plāna bonæque frugis plena hic sunt fere universa.

51.

70.

153.

155.

201.

235.

310.

MINEROLOGIA ET LITHOGRAPHIA SUECICANA,
 das ist, Abhandlung derer in dem Königreich Schweden
 befindlichen Mineralien und Steine, u.

hoc est,

TRACTATIO DE MINERALIBUS ET LAPIDIBUS,
 in regno Sueciæ passim obviis, Autore MAGNO
 DE BROMELLE, Med. Doct. Regio Archiatro, ac
 Præside Regio Collegii Medici, quod Holmiæ floret,
 olim Suecico sermone exposita, nunc ob rei momenta in
 Germanicum conversa. Præfixa est. notitia de venis
 auri, nuper in Suecia repertis. Edidit
 MICRANDER.

Holmiæ ac Lipsiæ, apud Gothofredum Kiefewetter, 1740, 8.

Plag. 12, cum Tab. æn. 1, & variis lapidum figuris, ipsi
 Operi intextis.

Expositum fuit olim de summa hujus libelli in *Actis liter. & Scient. Suec. 1730 pag. 111 seq.* Notitiam præmissam Interpretes ex schedis *Collingii* Suecicis desumpsit, spem faciens, a se-
 sis editum iri *Magnalia subterranea Suecica* Opere spissiori. Libellus ipse *duodecim Capitibus* constat. *Primo* agitur de bolo, terraque sigillata, lacte lunæ, & lithomarga, seu lapidis medulla. Idem complectitur tractationem de *umbra*, terra viridi, viridi montano, rufo Anglico, terra Coloniensi, ochra nativa, & cretæ variis generibus, terra Tripolitana, alba argilla porcellana, marga, gur metallico, & torfa. *Secundo* exponitur de sale, de nitro, de alumine, & vitriolo. *Tertium* inscriptum est de sulphure, de cera montana, de petroleo, seu napo, de succino, ac lithanthracibus. *Quartum* continet enarrationem de talco montano, de lapide ollari, de asbestite, amiantho, & lapidibus arenariis. *Quinto* agitur de calce, de lapide suillo, seu foetido, de marmore albo & tincto, de gypsite, de marmore metallico, de stalactite, de lapide fissili, de speculari, seu Maria, lapide. *Sexto* agitur de lapidibus igni liquabilibus, ac in vitrum solitis consari, nominatim de sabulo puro ac tincto, de lapide arenario, de silice, granatite, pyrite, matre crystalli montanæ,
 crystal-

crystallis montanis, fluoribusque crystallinis. *Septimo* differitur de lapidibus in marmore figuratis, de aetitis, osteocolla, cerauniis, seu belemnitis, ac de lapide, violarum odorem emittente. *Ottavo* recensentur corpora petrefacta, eaque vel ex regno vegetabili, lithoxyla, lithophyta, & lapides corallini, fungitæ, & astroitæ; vel ex regno animali, lapides infectiferi, ichthyolithi, ichthyodontes, ammitæ, echinitæ, entrochi, &c. *Nonum* aperit expositionem de lapidibus, intra animalia varia progenitis, e. g. intra equos, oves, hircos, porcos, aves, canesque. *Decimum* repræsentat metalla dimidia, antimonium, bismutum, marcasitam, stannum cinereum, zincum, plumbagem, magnesiã, hæmatitidem, magnetem, siniridem, viride ac cœruleum montanum, cadmiã, auripigmentum, glareã sulphureã, cupreã, ferreãque, schorlerum, sterilia nigra, &c. *Undecimo* exponitur inventio metallorum, ac septem regulæ inveniendi metalla suppeditantur. *Duodecimo* recensentur venæ metallorum, auri, argenti, æris Cyprii, chrysocollæ, stanni, plumbi, ac ferri. Ostenditur simul, venis auri Sueciã haud carere. Nec tamen credendum, singulas lapidum ac minerarum species in Sueciã legi eruique. Lac lunæ ea haud reddit. *Umbrã*, colorem terræum furvum, Italia præbet. Terra viridis ad Veronã effoditur, fissilis & æris Cyprii venas comprehendens. *Gur metallicum* est succus fere lacteus, vel pultiforme sedimentum, argenti aliquid continens, Sueciæ familiaris. Torfã Sueci in terræ suæ gremio nondum repererunt. Sale ipsã carere culinari, in vulgus ivit. Sal gemmæ, seu fossile, provenit in Hungaria, Polonia, ac Russia. Nitri materiã Sueci detegere cœperunt. Vitriolum Suecicum incipit evehì ad præstantiam ejus, quod Goslaria & Leodium præbent. Succini parum habet Scania. Componitur illud ex petroleo, seu naphtha, in aquã marinã salsãque delapso, ibique condensato. Amianthum ab asbesto distinguit Auctor. Lapidem suillum exteri plerumque ignorant. In Sueciã ille provenit copiosus in agris campisque ac subter fissilibus faxis, vocatus vulgo *Orsten* ex *Oran*, morbo porcorum, & *sten*, lapide. Fricatus ferro foetet in modum urinae felium, seu ex-

Pag. 8.

16.

21.

28.

34.

- usti piscis, muria conditi. Exustus adhibetur formandæ inde calci. Ex lazulo lapide, qui in sacris literis vocatur רִיטוֹ, in calcem redacto, efficitur color pretiosus, quem vocant *ultra-*
- Pag. 35. *marinum*. Marmor Ostrogothlandicum maculosum est & ad-
55. spectu pulchrum. *Brontias* vulgares habet Autor pro telis ac
83. malleis, pugnae adhibitis ævo veteri. Trochitas, seu Entrochos, suspicatur esse membra animalis, quod vocant stellam marinam, petrefacta. Esse autem trochitas membra petioli, cui insistit sepius *encrinos*, fidem oculatam fecit Cel. Jo. Christoph. Harenbergius, laborum nostrorum socius diligentissimus, & de literis universim omnibus bene, ut vix quisquam alius, promeritus, in libello *de Encrino*, Helmstadii A. 1729, 4, edito, ac denuo recuso in *Historia ejus Gandersheimensi diplomatica pag. 1669 seq.* unde potiora dedimus decerpta in hisce *Actis A. 1732 Febr. pag. 73 seq.* Nautilitæ & cornua Ammonis, cochlitæque, quibus Sueci e solo suo collectis gaudent, videntur esse minori pulchritudine, quam ii, quos terræ reddunt australes. De reliquo commendandum est Autoris *Specimen secundum Lithographia Suecana*, A. 1727 in Suecia luci datum. Perlis Sueciam olim abundasse, constat inter omnes. Quantum vero ars colligendi eas instaurata sit, & quo successu excolatur, posterius docebunt. Autor studiose exquirat ea, quæ ad hanc unionum seu margaritarum causam spectant, & usibus publicis cedunt. Liceat vero monere, operæ pretium fore, consuluisse Leonb. Dav. Hermannii Commentationem *de Conchis suviatilibus margaritifera Masla-Silesiacis*, quæ inserta legitur *Miscellaneorum Berolinensium Tomo V pag. 162 seq.* Magnes in Suecia coepit deficere. Smiris ibi haud provenit. Coboltum, colori cœruleo parando aptum, adhuc exulat ibidem. Quæ tandem Autori lubuit de venis varii metalli, in Suecia provenienti, edisserere, ea in libris quoque aliis leguntur, excepto, quod hic adduntur loca Sueciæ, in quibus illæ inveniri solent. Optandum fane foret, ut viri singularum regionum indefessi ad exemplum Autoris nostri, & formam libelli hujus, colligerent Minerologiam intestinam ac domesticam. Ordo certe libri ejusmodi vix extrui potest concinnior & commendabilior.

* * *

INDEX

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc
Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, & ad Historiam Ec- clesiasticam spectantes.

A bicht (Jo. Ge.) <i>Prælectiones de Creatione mundi.</i>	184
Andreucci (Andr. Hieron.) <i>de Episcopo titulari, seu in par- tibus infidelium, Tract. Canonico theologicus.</i>	442
<i>Anonymi Bibliotheca Jansenistica.</i>	127
<i>Constitutio Unigenitus cum Animadversionibus.</i>	336
<i>Epistole de Religione, homini accommodatissima, secre- ta ab eo, quod non nisi accessorium est.</i>	500
Antonii (Pauli) <i>Harmonica expositio Sanctorum quatuor Evange- listarum, multis Annotationibus illustrata a Jo. Aug. Meiero.</i>	
Pars III & IV.	244
Balthafari (Jac. Henr.) <i>Doctrina Polycarpi de præcipuis Christia- ne fidei capitibus.</i>	527
Bertrami (Jo. Frid.) <i>Illustrata & propugnata Frisia Orientalis tum Reformationis, tum Ecclesiastica, Historia.</i>	249
Castellionis (Sebast.) <i>Dialogorum sacrorum Libri IV, cum Notis criticis & philologicis, item uberrius Latinitatis Indice, edi- ti a Jo. Ludolph. Bünemann.</i>	274
Comenii (Jo. Amosi) <i>Compendiosa Historia ecclesiastica Fratrum Bobemorum.</i>	256
Cremeri (Bernh. Sebast.) <i>Antiquitates Mosaico-typica. Tomus I.</i>	97
Dugueti, Abbatis, <i>Fascis Opusculorum magni momenti.</i>	120
Eckhardi (Pauli Jacobi) <i>Vindiciæ D. Latheri & D. Melanchtho- nis ab infami pictura Commendatariorum Jurebocensium.</i>	45
Eichleri (Christiani Gottlob) <i>Dissertationum Anti-Harduinarum Bigæ: 1) de Galilea monte; 2) de Harmonia apparitionum Christi redvivi.</i>	138
	Fran-
Aaa a	

Franeolini (Balthaf.) Clericus Romanus contra nimium rigorem munitus duplici Libro.	481
Gerdesii (Dan.) Doctrina Gratiae, sive Compendium Theologiae dogmaticae, ex Scripturarum fontibus haustum.	234
Gotti (Vincent. Lud.) de Eligenda inter dissentientes Christianos sententia Liber.	397
H. (F. R.) de Baptismo in solius Jesu Christi nomine nunquam consecrato, adversus Jo. Augustin. Orsi Diss. reciproca.	103
Hanssenii (Petri) Ethica Christiana, seu Theologia moralis.	53
Hofmanni (Car. Gottlob) fusior Historia Reformationis urbis & Academia Lipsiensis.	89
Mehlhornii (Jo. Christiani) Solida Expositio sacrarum literarum Vet. Test. per pleniore epitomas ex Dissertationibus, in Men- theii & Ichemii Thesauris atibique obviis, atque ex accessio- nibus nonnullis, concinnata. Volumen I.	280
Missorii (Raymundi) Diss. Epistolaris Apologetica de Canonibus, vulgo Apostolicis.	445
Oporini (Joach.) Commentatio theologica de Usu doctae simplicita- tis contra Scepticos.	59
Orsi (Josephi Augustini) de Baptismo in nomine Jesu Christi, & de Haeticis, qui Baptismi formam olim adulerant, Diss. historica.	51
Pflugii (Hermann) Cogitata de anxie expectanti creatura, in Rom. VIII, 19.	253
Reckenbergeri (Jo. Leonb.) Sacri Judaeorum ritus antiqui.	488
Remy (Anton.) Paulus elucidatus, sive Commentarius paraphra- sticus in omnes Epistolas D. Pauli.	148
Rotigni (Constantini) Diss. Epistolaris critica de Canonibus, vul- go Apostolicis.	445
Wernerii (Andr. Conr.) Liber Ruth illustratus duplici versione.	532
Wolleb (Jo. Jac.) Systema harmonicum decreti absoluti ac condi- tionati gratiae particularis & universalis.	278

II. Libri

II. *Libri Juridici.*

<i>Anonymi Argumenta pro Sede Apostolica in controversiis, quae eſt cum aula Taurinenſi intercedunt.</i>	49
<i>Traſtatio de Diſſolutione matrimonii ob impotentiam.</i>	359
Buderi (Chriſtiani Gottlieb) <i>de Legationibus obedientiae Romaniſſis Liber ſingularis.</i>	416
De Chlingensperg (Antonii Mariae) <i>Conſilia & Reſponſa Criminalia ſuper diverſis caſibus & delictis. Tomi H.</i>	72
Dandini (Herculis Franc.) <i>de ea diſtribuentis Juſtitiae parte, quae in premiis largiendis verſatur, Commentariolus.</i>	459
Dithmari (Juſti Chriſtoph.) <i>Diſſertationum Academicarum, etque Exercitationum, varii, ex Jure publico, naturali, & Hiſtoria, deſumpti, argumenti, Sylloge.</i>	111
Grandi (Guid.) <i>Epistoſta de Pandectis ad Joſeph, Averanium, iterum edita, & Appendice locupletata.</i>	164
<i>Vindiciae pro ſua Epistoſta de Pandectis, Florentiae ſecundo edita cum Notis.</i>	168
Grevii (Jo.) <i>Tribunal reformatum, in quo ſenioris & tutioris juſtitiae via Judici Chriſtiano in Proceſſu Criminali commoſtratur, rejecta & fugata tortura, ex ed. Jo. Ge. Pertschii.</i>	30
Griſpoli (Caſp.) <i>Juris Civilis Elementa, ex Inſtitutionibus Juſtiniani ad uſum forenſem educta.</i>	110
Gundlingii (Nic. Hieron.) <i>Exercitationes Academicae, cum Praef. Jo. Gottlieb Heineccii.</i>	74
Mariani (Evangelista) <i>de Juſtitia diſtribuente Dialogus.</i>	452
Micheli (Dominici) <i>Ordo Judiciorum civilium Veronenſium. 24 de ſucceſſionibus ab inteſtato ſecundum legem & uſum fori Veronenſis Liber.</i>	200
<i>Traſt. de Pralatione in venditionibus, ſive de Jure retractus ex capite conſanguinitatis, communionis, & vicinitatis.</i>	399
De Munchhauſen (Cor. Wilb. Ern.) <i>Meditationes Juris naturalis, metodo Mathematicorum prolatae.</i>	255
Aaa a 2	Reſenii

Resenii (Olai) *Tractatus Juris publici de Episcopis regni Saionici Romani-Catholicis.* 259

III. *Libri Medici, & Physici.*

<i>Anonymi Catalogus Conchyliorum, aliorumque naturæ momentorum curiosorum, Commentario illustratus.</i>	413
<i>Selecta medica Francofurtensia. Volumina IV.</i>	454
Blancardi (Steph.) <i>Lexicon medicum renovatum, auctum, & emendatum, a Jo. Henr. Schulzio.</i>	350
Boerhaave (Herm.) <i>Praelectiones Academica in proprias Institutiones rei medicæ, cum Notis Alberti Halleri. Volumen L.</i>	172
De Bromell (Magni) <i>Minerologia & Lithographia Suecicana, ex Suecico in Latinum conversa a Micrandro.</i>	550
Canneti (Petri Franc.) <i>Commentarii de Usu & abusu aquarum mineralium Recoariensium.</i>	246
Defaulti (Petri) <i>Dissertationum medicarum Tomi tres.</i>	401
Ernstingii (Arthuri Conr.) <i>Pbellandrologia physico-medica.</i>	247
Forzellini (Antonii) <i>Commentarii in Jo. Andrea de Cruce Caput XIII de Ulceribus cum carie ossium.</i>	246
Heilbronneri (Jo. Christoph.) <i>Specimen historiae aeris.</i>	510
Hummielli (Jo.) <i>Commentatio de Arthritide, tam tartarea, quam scorbutica.</i>	31
Jahr (Frid. Guil.) <i>Systema influxus physici in pristinum dignitatis splendorisque statum restitutum.</i>	273
Krafftii (Ge. Wolfg.) <i>Experimentorum physycorum precipuorum brevis descriptio.</i>	355
Krügeri (Jo. Gottlob) <i>Institutiones physicae, cum Praef. Frid. Hoffmanni.</i>	460
Monro (Alexandri) <i>Tentamina. duo de artificiosa injectione & conservatione partium bene preparatarum, ex Anglico Latine versa a M. Jo. Benj. Wolffrum.</i>	207
Rabe (Jo. Christiani) <i>Fons medicatus Hagæ Schaumburgicae.</i>	509
Riedlini <i>Curarum medicarum millenarius, seu Observationum physico-medicarum Sylloge.</i>	119

Roncalli

Roncalli (<i>Francisci</i>) <i>de Aquis mineralibus Coldoni ad oppidum Leuci in agro Mediolanensi Diss.</i>	86
Roschmanni (<i>Anton.</i>) <i>Regnum animale, vegetabile, & minerale medicum Tyrolense.</i>	263
Schmidii (<i>Rud. Jo. Frid.</i>) <i>Enchiridium Alchymico-physicum, sive Disquisitio de Menstruis universalibus.</i>	352
Schulzii (<i>Jo. Henr.</i>) <i>Prælectiones de Viribus & usu medicamentorum, quæ in officinis pharmacopolarum parata prostant.</i>	116
<i>Commentatio de Curatione calculi, tum per medicamenta interna generatim, tum speciatim per remedia, novissime apud Britannos publicata.</i>	206
Zarini (<i>Sancis</i>) <i>de Curatione per sanguinis missionem Libri IV.</i>	202

IV. *Libri Mathematici.*

Grandi (<i>Guidonis</i>) <i>Flores Geometricæ, ex Rhodonearum & Clavicularum Curvarum descriptione resultantes.</i>	178
Krafftii (<i>Ge. Wolsf.</i>) <i>Brevis Introductio ad Geometriam theoreticam.</i>	354

V. *Libri Historici, Chronologici, Genealogici, &c.*

<i>Anonymi Descriptio Basilicæ cathedralis Argentoratensis.</i>	35
<i>Argumenta pro Sede Apostolica in controversiis, quæ eum aula Taurinensi intercedunt.</i>	49
<i>Elogium Guilielmi Derhami.</i>	142
<i>Danielis Duncani, Medici Londinensis.</i>	237
<i>Historiæ Pistorienses, sive de rebus Florentinis ab A. 1300 usque ad A. 1348.</i>	241
<i>Variorum Scriptorum Seculi Italicæ linguæ cultioris Chronica vetera minora.</i>	337
<i>Conspectus Historiæ de Comitibus Saxonie Palatinis.</i>	341
<i>Singularia historica & literaria. Tomus I.</i>	427
<i>Descriptio geographica Principatus Frisicæ orientalis & finitimæ terræ Harlingorum, cum Sicilimento.</i>	478

I N D E X

B. (D.) <i>Vita Pontificum Romanorum, Alexandri VI & Leonis X.</i>	197
Ballestedii (Jo. Arnoldi) <i>de Vita & obitu Viri Clarissimi, Cbristianii Augusti Saligii, Epistola.</i>	525
Bertrami (Jo. Frid.) <i>Illustrata & propugnata Frisia Orientalis tum Reformationis, tum Ecclesiastica, Historia.</i>	249
Biacca (Franc. Maria) <i>Tractatio historica & chronologica, opposita Tractationi historica & chronologica Cæsaris Calini.</i>	1
Bressneri (Eliae) <i>Tbesaurus nummorum Sueo-Gothicorum.</i>	433
Buderi (Christiani Gottlieb) <i>de Legationibus obedientie Romanæ missis Liber singularis.</i>	416
Budgellii (Eustatii) <i>Commentarius de vita & charactere Comitis de Orrery, & de familia Boyliorum.</i>	388
C. (L. C. D.) <i>Historia Principis Sabaudia & Pedemontii.</i>	160
Cogrossi (Jo. Bapt.) <i>Fasti historici urbis Cremae, versibus descripti.</i>	339
Dichmari (Justi Christoph.) <i>Dissertationum Academicarum, atque Exercitationum, varii, ex Jure publico, naturali, & Historia, desumpti, argumenti, Sylloge.</i>	111
Entropii (Flavii) <i>Breviarium Historie Romanæ, ex ed. Laur. Reinhardi.</i>	269
Des Fontaines, Abbatis, <i>Historia vicissitudinum Poloniae, inde ab exordio hujus Monarchiæ usque ad mortem Augusti II. Tomi II.</i>	233
Gebhardi (Julii Just) <i>Historica Commemoratio de Capitulo S. Matthæi, quod viget Brunsvici.</i>	231
De Hemmer (Ludov.) <i>Respublica Tenediorum, e tenebris antiquitatum eruta, numisque illustrata.</i>	130
Hofmanni (Car. Gottlob) <i>fusus Historia reformationis urbis & Academiæ Lipsiensis.</i>	89
la Martiniere (Bruzanii) <i>Introductio ad Historiam Asiae, Africae, & Americae.</i>	484
Monaldi <i>Diarium.</i>	241
De Nœufville. (Simonis la Moral le Pipre) <i>Epitome chronologica & historica de Origine, progressu, & statu Domus Regiæ, ac annuum copiarum Gallia.</i>	529
Nolteniâ	

A U T O R U M.

Noltenii (<i>Rudolphi Aug.</i>) <i>Diatribes literariae de Genuinis Historiae Russicae fontibus.</i>	235
Palmeri (<i>S.</i>) <i>Historia Typographiae generalis, ab inventione ejus prima ad annum 1520 & 1550.</i>	385
Resenii (<i>Oloai</i>) <i>Tract. de Episcopis regni Saxonici Romano-Catholicis.</i>	259
Rivalii (<i>Petri</i>) <i>Dissertationes historicae & criticae in diversa argumenta.</i>	15
De Rohr (<i>Juli Bernhardi</i>) <i>Geographica & historica Hercyniae superioris memorabilia.</i>	37
Schrodt (<i>Jo. Henr.</i>) <i>Lotharingia, bellifera olim, nunc pacifica.</i>	40
Stufferi (<i>Frid. Ulr.</i>) <i>Historia rei forestariae ac venatoriae Germanorum.</i>	431
Tackii (<i>Frid. Petri</i>) <i>Diss. Epistolares de Eruditis, quibus dies natalis fuit fatalis atque ultimus.</i>	191
Thienpont (<i>Dan.</i>) <i>Introductio in Historiam universalem.</i>	193

VI. Libri Miscellanei.

A. (<i>H.</i>) <i>Epitome ex Jo. Christoph. Harenbergii Responsione ad nonnullas objectiones, quibus quidam Viri doctissimi adversus Historiam Ecclesiae Gandersbemensis Diplomaticam, ab eodem olim editam, insurrexerunt.</i>	41
Abicht (<i>Jo. Ge.</i>) <i>Praelectiones de Creatione mundi.</i>	184
Ahlwardt (<i>P.</i>) <i>Rationales & solidae cogitationes de viribus intellectus humani, & recto earum usu in cognitione veritatis.</i>	540
Anonymi <i>Opera varia: Diss. de Fine, quem sibi proposuit Virgilius, Bucolica scribendo, &c.</i>	18
<i>Dissertatio philosophica de Morte.</i>	472
<i>Bibliotheca Jansenistica, seu Catalogus Alphabeticus primariorum librorum Jansenisticorum, vel Jansenismi suspectorum.</i>	127
<i>Singularia historica & literaria. Tomus II.</i>	427
<i>Cogitationes liberae de Anima.</i>	511
D ^s Argens, <i>Marchisii, Epistola morales & criticae de differentiis conditionibus diversisque occupationibus hominum.</i>	347
Baum-	

INDEX A U T O R U M .

Baumgarten (<i>Alexandri Gottlieb</i>) <i>Metaphysica.</i>	266
<i>Ethica philosophica.</i>	251
(<i>Sigism. Jac.</i>) <i>Programmata, cum Appendice Epistolarum, collecta a Christoph. Gotthilf Bakio.</i>	365
Bouger (<i>Jo.</i>) <i>Lexicon Hebraicum & Chaldaeo-Biblicum.</i>	145
Broholm (<i>Henr.</i>) <i>Ortus & progressus vernacularum, quae regia vulgo appellantur, per Daniam scholarum 240 felicissimus.</i>	429
Canzii (<i>Isr. Gottlieb</i>) <i>Doctrinae morales omnes perpetuo nexu tradita.</i>	152
<i>Grammaticae universalis tenuia rudimenta.</i>	215
<i>Oratoria scientiarum familiae toti cognata.</i>	218
Carpovii (<i>Pauli Theodori</i>) <i>Ars ideam distinctam de voce Hebraea formandi, cum Praef. Jo. Gottlob Carpzovii.</i>	285
Clavii (<i>Andrea</i>) <i>Philosophia antiquissima & recentissima Prodromus.</i>	434
Dresigii (<i>Sigism. Frid.</i>) <i>Animadversiones in Fabri Thesaurum iterum continuatae.</i>	259
<i>Pars I.</i>	367
<i>Pars II.</i>	367
Dugueti, <i>Abbatis, Fascis Opusculorum magni momenti.</i>	120
Facciolati (<i>Jacobi</i>) <i>Acroases duae: una de Scientia & inscitia, quae ad mores pertinet; altera, de quo quaerendum non fit.</i>	276
<i>Rudimenta Logica. Editio secunda, retractata.</i>	472
Foppens (<i>Jo. Franc.</i>) <i>Diplomatum Belgicorum nova Collectio, sive Supplementum ad Opera Diplomatica Auberti Mirzi.</i>	229
<i>Tomus III.</i>	229
le Gendre (<i>Gilberti Caroli</i>) <i>Traclatus de Opinione, seu Commentarii, historiae mentis humanae inservituri.</i>	103
<i>Tomus V.</i>	103
Gundlingii (<i>Nic. Hieron.</i>) <i>Exercitationes Academicae, cum Praef. Jo. Gottlieb Heineccii.</i>	74
Hanovii (<i>Mæch. Christoph.</i>) <i>Compendiosa expositio Hevristices, Logices practicae Pars prima.</i>	535
Jahr (<i>Frid. Guil.</i>) <i>Systema influxus physici in pristinam dignitatis splendorisque statum restitutum.</i>	273
Kochii	

Kochii (Frid. Christ.) <i>Fundamenta Linguae Hebrae, suis undique rationibus solide firmata.</i>	521
Laderchii (Jac.) <i>Controversiae literariae hodiernae.</i>	519
Lucchese (Matthaei) <i>Cogitata super novella detectione ornatus Tuscanici superioris, expositi ab Autore Operis Amphitheatrorum.</i>	234
De Ludewig (Jo. Petri) <i>Cyrus aetatis nostra, seu Oratio de Modis, quibus Respublica & felix & valida redditur, in Gallicum conversa a Godofredo Sellio.</i>	21
Macrobii (Aur. Ambros. Theod.) <i>quae exstant, omnia.</i>	391
Perizonii (Jac.) <i>Dissertationes septem, cum Praef. Jo. Gostlieb Heineccii.</i>	243
<i>Orationes XIV.</i>	ibid.
Perfii (A. Flacci) <i>Satyra, ex Latino in Germanicum sermonem translata a Jo. Dan. Heyde.</i>	132
Pilgeri (Martini) <i>Via ad cognitionem veritatis demonstrativam.</i>	544
Plantin (Olavi) <i>Vindemiola literaria, in qua Hellas sub Archo, sive merita Suecorum in linguam Graecam, exponuntur.</i>	272
Reckenbergeri (Jo. Leonh.) <i>Collegium fundamentale Graecum.</i>	47
Reuls (Jerem. Frid.) <i>Meletema de Scylla quadam Philosophiae recentioris.</i>	222
A Rheden (Caspari) <i>Idea honesti, promovenda hominum felicitati conducens.</i>	546
Schultens (Alberti) <i>Vetus & regia via hebraizandi asserta contra novam & metaphysicam hodiernam.</i>	219

*****

I N D E X

RERUM NOTABILIORUM.

A.	
A bassinorum Regum successio qua?	486
Abdicationum illustriorum exempl.	114
Administrorum regni virtutes & vitia descripta.	348
Adscribo, vox, apud Ciceronem quid notet?	368
Bbbb	Ad-

I N D E X

<p>Adspirare & adspiratio apud Ciceronem quid notet? 259</p> <p>Adumbratio, vox, explicata. 260</p> <p>Aegyptiacum Israelidarum exi- lium quot annos duraverit? 13 seq.</p> <p>Aeris praecipuae proprietates ex- plicata. 510 seq.</p> <p>Aestus, vocabulum, de timidis usurpatum. 368</p> <p>Affirmo, vocis, primaria notio qua? 260</p> <p>Aeternitas mundi refutata. 185 seq.</p> <p>Affectuum doctrina explicata. 549</p> <p>Affio, vox, de sideribus & ful- minibus usurpata. 368</p> <p>Africae Historia in Compendio descripta. 485</p> <p>Aliger, vox, de telis usurpata. 368</p> <p>De Agendis Ecclesiasticis Lune- burgicis singularia. 255</p> <p>Alchemica quaedam experimen- ta descripta. 34 seq.</p> <p>Albinagii jus explicatum. 113</p> <p>Alexandri VI, P. M. aeta de- scripta. 197 seq.</p> <p>Amalasanthæ, Ostrogothorum Re- gina, historia descripta. 15</p> <p>Amalitanæ Pandectarum inven- tionis fabula refutata. 165 seq. 169</p> <p>Americæ Historia in Compendio descripta. 485</p>	<p>Ammiani Marcellini locum qui- dam restitutus. 428</p> <p>Anima hominis an agat machi- na instar? 188 ejus cum corpore conjunctio unde? 189 affectiones expli- cata. 272</p> <p>De Anima, & in quo ea confi- stat, varia variorum opinio- nes. 108 seq.</p> <p>Animæ sensitiva a rationali di- stinctio destructa. 511 seq. natura & facultates ex- plicata. 512 seq. status futurus expositus. 515 seq.</p> <p>Anni decretorii ratio qua? 113</p> <p>Anonymi varii detecti. 127 seq.</p> <p>Antediluviani status politici qua fuerit ratio? 114</p> <p>Antestationis ritus ex numis il- lustratus. 78</p> <p>Apollineus idem quod gemellus. 368</p> <p>Apparitionum Christi tempus desinitum. 141</p> <p>Appellationum usus antiquissi- mus. 85</p> <p>Aquarum mineralium Recoari- ensium usus & abusus. 246</p> <p>Argentoratensis Basilica Cæthe- dralis descripta. 35 seq.</p> <p>Argeus idem quod Argivus. 369</p> <p>Arthritis vaga & scorbutica unde oriatur? 33</p> <p>Arthriticis</p>
--	--

RERUM NOTABILIORUM.

Arthritis quibus remediis tollenda? 33 seq.	Baptismi forma a quibus hereticis adulterata? 52
Afiz Historia in Compendio descripta. 485	Basilica cathedralis Argentoratensis descripta. 35 seq.
Asseveratio, vox, de corpore usurpata. 369	Baumgarten (Sig. Jac.) laudatus. 365
Assigno, vocis, rara significatio. ibid.	Beatæ memoriæ viri dicti olim viventes. 168
Assumo, vocis, significatio notata. ibid.	Belgii Diplomata collecta. 229 seq.
Ayli ecclesiastici jus quem habeat in homicidio effectum? 73	sacri status descriptus. 231
Athei quibus argumentis refutandi? 61	Bicornis, vox, de fluviis usurpata. 369
Atomi an dentur? 462 seq.	Bigamis quale supplicium decernendum? 72 seq.
Attractiva vis demonstrata. 468	Blancardi (Steph.) Lexicon medicum auctius editum. 350 seq.
Averto, vox, de fiti usurpata. 369	Bochbarda a Boppardio diversa. 42
Avertor an sit deponens apud Virgilium? 260	Boerhaavii (Herm.) scripta ab Hallero illustrata. 174 seq.
Augustinus an Concilium Oecumenicum superius Papa dixerit? 448 seq.	Bohemorum fratrum historia descripta. 257 seq.
De Auspex, voce, observatio critica. 260	disciplina ecclesiastica qua? 258
Automaticus motus descriptus. 175 seq.	Bonizonii, Placentini Episcopi, memoria instaurata. 429
B.	Bonum a malo an per naturam suam distingui possit? 475
Balsamandi artis origo & progressus. 210	Borgiæ (Cæsaris) indoles descripta. 198
Baptismus an ab Apostolis inter dum solius Jesu Christi nomine administratus sit? 101 seq.	Borlati (Lucretii) vita. 340
	Bossuetus refutatus. 448 seq.
	Bbbb a Boylii

I N D E X

Boyllii (Rogerii) <i>vita & scripta.</i>	389	Calculus <i>vesicae an methodo Anglorum curari expediat?</i>	208 seq.
(Roberti) <i>vita & scripta.</i>	ibid.	Calculus <i>unde oriatur in humano corpore?</i>	409 seq.
(Caroli) <i>vita & scripta.</i>	390	<i>quomodo dissolvendus?</i>	411 seq.
Boylliorum <i>familia descripta.</i>	388 seq.	Calinus (Casar) <i>refutatus.</i>	I
Breithaupt (Joach. Just.) <i>cum Augustino comparatus.</i>	366	Calvinus <i>an fuerit historia sacra ignarus?</i>	18
<i>vita.</i>	ibid.	Calumniari <i>idem ac judicium criticum interponere.</i>	169
Brenemanni (Henr.) <i>de Pandetis Pisanis sententia refutata.</i>	164 seq.	Canonum Apostolicorum <i>duo in dubium vocati.</i>	446 seq.
Bruta <i>hominibus esse inferiora, demonstratur.</i>	515	Cantatus <i>apud Silium quid notet?</i>	370
Buccinus, <i>vox, an de persona usurpetur?</i>	261	Cantus <i>idem quod buccina.</i>	ibid.
Bulgarus, <i>Œtus, unde ortus?</i>	168	Capponii (Ginè) <i>libelli duo editi.</i>	338
Bünemanni (Jo. Ludolphi) <i>in Castellionis Dialogos sacros merita.</i>	275	Carpovius (Jac.) <i>ab Oporino notatus.</i>	70 seq.
C.		In Castellionis (Seb.) <i>Dialogos sacros Index Latinitatis.</i>	276
C <i>litera, a Suecis in K mutata.</i>	437	De Celli <i>scientia medica judicium.</i>	178
In Cadaveris <i>vasa materiam inficiendi methodus.</i>	209	Cera <i>apud Poetas quid notet?</i>	370
Cainan <i>ex genealogia Christi extrusus.</i>	195	Chaldæo-Biblicum <i>Lexicon novum editum.</i>	145
Calcere <i>idem, quod contemnere.</i>	369	Childericus III <i>num a Zacharia Papa solio dejectus sit?</i>	16
Calculus <i>vesicae curari posse, demonstratur.</i>	207	Chriftatis <i>confirmatorii in ecclesia usus.</i>	42
		Chrifti <i>apparitio in Galilæa explicata.</i>	138 seq.
			Christi

RERUM NOTABILIORUM.

Christi apparitionum variarum tempus definitum. 141	Colorum theoria Newtoniana adstructa. 471
cum Samaritide colloqui- um illustratum. 245 seq.	De Columbo (Christoph.) singu- laria. 487
vite restituti memoria festis olim celebrata. 366	Comes Palatinus & Comes Pa- latii an fuerint unum idem- que? 43
natalitiorum fistorum origo. 367	Comites an in Sigillis represen- tentur sedentes? 44 seq.
satisfactio insulse nega- ta. 507	Comitum Palatinorum Saxonie origo & series. 341 seq.
Christianæ religionis veritas de- monstrata. 64	Conchyliorum rariorum catalo- gus. 414 seq.
Chronica quedam vetera colle- cta. 337 seq.	Concilii Niceni autoritas que? 17
Chronologia sacra in ordinem redacta. 194 seq.	Francofurtani decreta illustrata. ibid.
Chymia facta qua? 178	quinti generalis histo- ria descripta. 18
Clemens Romanus vite Aposto- lorum testis. 528	Ad Concilium Oecumenicum an a Papa provocari possit? 448 seq.
De Clericis iudicium insulsum. 503	De Conscientiæ doctrina expli- cata. 158
Clericus (Jo.) refutatus. 393 seq. 429	Consistorium an ex sctis Clericis formandum sit? 85 seq.
Clivofus idem quod difficilis. 370	Constans apud Petronium quid notet? 370
Cloliarum Curvarum descri- ptio. 179 seq.	Contentio idem quod compara- tio. ibid.
Coadjutorum ecclesiasticorum dignitas explicata. 113	In Controversiis sacris vis com- mendata. 520 seq.
Cogitatio in quo consistat? 542	Corniger, vox, de fluviis usur- pata. 370
Cohæfionis doctrina explicata. 467	De Cornu, voce, observatio cri- tica. 261. 371
Coldonenses aque minerales commendata. 86 seq.	Bbbb 3 Cornua
Collinus refutatus. 155	

I N D E X

Coronæ quale olim <i>ſymbolum</i>	Dei <i>exiſtentia demonſtrata.</i>	159
<i>ſuerint ?</i>		242 ſeq.
Corona Imperii <i>an ſit Caroli M</i>	<i>attributa demonſtrata.</i>	272 ſeq.
<i>an Conradi I ?</i>		82 ſeq.
Cortex <i>apud Silium quid ?</i>	<i>gratia univerſalis & parti-</i>	371
De Courthardy (Petri) <i>memoria</i>	<i>cularis propugnata.</i>	279 ſeq.
<i>inſtaurata.</i>	<i>ſanctitas in quo conſiſtat ?</i>	429
Creatio mundi <i>adverſus Leibni-</i>		237
<i>tium aſſerta.</i>	<i>gratia univerſalis explica-</i>	185 ſeq.
<i>quid ſit ?</i>	<i>ta.</i>	473 238
<i>ejus poſſibilitas & cer-</i>	<i>juſtitia in quo conſiſtat ?</i>	518 ſeq.
<i>titudo demonſtrata.</i>		507
Creatura <i>anxie expectans, quid</i>	Demugirus <i>apud Ovidium quid</i>	
<i>notet ?</i>	<i>notet ?</i>	253 ſeq. 262
Cremae urbis <i>memorabilia de-</i>	Deponere <i>apud Caſarem quid ?</i>	
<i>ſcripta.</i>		339 ſeq. 371
Cuneus <i>apud Ovidium quid ?</i>	Depositorum <i>in monte tria ge-</i>	
	<i>nera deſcripta.</i>	371 29
Curvarum Rhodeneorum & Cla-	Derhami (Guil.) <i>vita & ſcripta.</i>	
<i>liarum deſcriptio.</i>		179 142 ſeq.
Cyri <i>exemplum Principibus com-</i>	Deſtringere <i>idem quod leviter</i>	
<i>mendatum.</i>	<i>vulnerare.</i>	22 371
D.	Diplomata Belgii <i>collecta.</i>	
Dandinus (Hercules Franc.) <i>a</i>		229 ſeq.
<i>Mariana refutatus.</i>	Ex <i>Differtationibus theologicis</i>	453 ſeq.
Decretum Ivonis <i>an ex Pande-</i>	<i>Commentarium in Scriptu-</i>	
<i>ſiſ ſit deſumptum ?</i>	<i>ram S. conſciendi inſtitutum.</i>	172 280 ſeq.
<i>abſolutum deſenſum.</i>		279 ſeq.
Deducere <i>apud Silium quid ?</i>	Dichmari (Juſt. Chriſtoph.) <i>Diſ-</i>	
	<i>ſertationes laudatae.</i>	371 III
Deficere, <i>vox, de navibus uſur-</i>	Divortium <i>ob impotentiam de-</i>	
<i>pata.</i>	<i>ſenſum.</i>	ibid. 360 ſeq.
Dei <i>providentia propugnata.</i>		61
<i>omnipreſentia adſtructa.</i>	<i>proceſſus quomodo inſtituen-</i>	
	<i>duſ ?</i>	61 ſeq. 364
	Domus	

RERUM NOTABILIORUM

Domus regia Gallorum descrita. 530 seq.	Eruditorum paralogismi quidam notati. 429
Duellici Judicii qua olim ratio? 114	Essentias rerum esse aeternas, demonstratur. 257
Duncani (Dan.) vita & scripta. 237 seq.	Ethica Christiana explicata. 53 seq.
Duratio quid sit? 270	Evam intra sextiduum fuisse creatam, demonstratur. 8 seq.
E cclesia vetus & nova a rigore absoluta. 482 seq.	Eugenii (Francisci) Principis Sabaudia, res gestae descripta. 161 seq.
Eclogae ratio & vitia monstrata. 20	Evincere apud Ovidium quid notet? 372
Educatio pueri quomodo instituenda? ibid.	De Evnuchi matrimonio quid sentiendum? 360 seq.
Estranare apud Silium quid notet? 372	Eutropii loca quaedam illustrata. 271
Egerere idem quod consumere. ibid.	De Eutropii stilo judicium. 270 seq.
Eginhardi an sit Epistola, ei a Duchesnio tributa? 428	Exanimatus quid proprie notet? 262
Electorum origo unde? 112	Experientiae supernaturalis & spiritualis leges proposita. 536
Episcopi officia descripta. 120 seq.	Exspiro quid proprie notet? 262
titularis dignitas & jura descripta. 442 seq.	Extorquere, vox, de luxatione membrorum usurpata. 372
origo unde? 443	Extremus idem quod minimus. ibid.
titulares a Seculo XIII praecipui recensiti. 445	F .
Episcoporum Suonicorum dignitas & jura descripta. 259 seq.	Februm intermittentium per-versae curationes descripta. 458
titularium tria genera. 443 seq.	Flatus, vox, de equis usurpata. 373
Epochae varia Chronologiae sacra definita. 195 seq.	Floren-

I N D E X

Florentinarum rerum Annales editi.	242 seq.	G.	
Flores geometrici descripti.	179	De Galeni scientia medica judicium.	178
De Foederibus cum diversa regionis hominibus quid sentiendum?	114	Galilæa an fuerit pars montis oliviferi.	138
Fons medicatus Hage Schaumburgica descriptus.	509 seq.	Gallicanæ linguæ origo.	428
Forestoria res Germanorum illustrata.	422 seq.	Gallicarum copiarum & domus regie ratio descripta.	530 seq.
Forestum quid notet?	422 seq.	Gemere, & gemitus; voces, de apro usurpata.	374
Franciæ Monarchiæ origo an sit ad Chlodoveum referenda?	428	Geometriæ Elementa edita.	354 seq.
De Fremere, verbo, observatio critica.	373	Geometrici flores descripti.	179 seq.
Friderici Wilhelmi, Borussorum Regis, ars regnandi commentata.	22	Georgii Barbati in urbem & Academiam Lipsiensem merita.	90
Frisia Orientalis an Confessionem Reformatorum receperit?	251 seq.	molitiones adversus Lutherum descripta.	92
geographice descripta.	479 seq.	Germanicorum Scriptorum veterum defectus unde?	115
ejus Comitum		Gladius Imperii an sit Caroli M. an Caroli IV?	82 seq.
Tabula genealogica.	480	Globus, vox, de sanguine Ovidio usurpata.	374
Historia ecclesiastica descripta.	250	Græca lingua ex Samaritana derivata.	48
Frisii unde dicti?	479	ejus præcepta	ibid.
Fritillus quid notet?	262	tradita.	ibid.
Fulguro per metaphoram quid notet?	373	definitio.	ibid.
Fulmen & fulmineus, voces, de apris sevis usurpata.	374	per Suecos incrementa.	272 seq.
		Græca-	

RERUM NOTABILIORUM.

Græcorum accentus unde du- cant originem? 48	Hebraicæ lingue fontes quomo- do eruendi? 211
Grammaticæ generalis, seu phi- losophicæ, specimen. 216 seq. quæ sint partes? 216 seq.	fundamenta explicata. 521 seq. methodo philo- sophicæ docenda ratio proposi- ta. 522
Gratiæ universalis doctrina ex- plicata. 123 seq. 238 seq. et particu- laris conjunctio tentata. 278 seq.	Hebraicarum vocum Lexicon novum editum. 145 seq. significatus quomodo eruendi? 211 seq. criteria ex- plicata. 286 seq.
Gratiani Decretum an ex Ponde- ris desumptum sit? 170 seq.	Hercinici tractus memorabilia descripta. 37 seq.
Gravitas corporum explicata. 466	Hevristices Elementa proposita. 535 seq.
Grevii (Jo.) fata descripta. 31	Hippocrates quam sit Philoso- phorum sectam secutus? 177 ejus in variis Medici- nae partibus scientia quæ? ibid.
A Gruberi (Jo. Dan.) accusatio- ne vindicatus Harenbergius. 41	Historiæ universalis novum Com- pendium. 193 seq.
H.	Hobbesii vindicia. 83
De Habitare, voce, observatio critica. 263	Homicidii, ex causa zelotypiæ commissi, pœna. 73
Hagæ Schaumburgicæ fons me- dicatus descriptus. 509	Honesti doctrina explicata. 547
Halleri (Alb.) in scripta Bær- haavii merita. 173 seq.	Horn, vox Germanica, quid no- tet? 480
Hamatus, et Hamus, voces, de un- guibus aquila usurpata. 374	Humida verba apud Gellium quæ? 375
Harduinus (Jo.) refutatus. 138 seq.	I.
Harenbergii (Jo. Christoph.) vin- dicia. 41 seq.	In Jansenistica causa formula subscriptionis præscripta. 126
De Harmonia præstabilita judi- cium. 57 seq. 230. 271. 274. 257. 549	ccc c Janse-

RERUM NOTABILIORUM.

<p>Judæorum ritus antiqui descripti. 488 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>dogmata præcipua.</i> 497 seq.</p> <p>Judicia de aliorum scriptis quomodo sint ferenda? 21</p> <p>Judiciorum civilium Veronensium ordo descriptus. 24 seq.</p> <p>Sub Jugum mittere, formula illustrata. 271</p> <p>Ivonis Decretum an ex Pandectis sit desumptum? 172</p> <p>Juris Gentium Corpus integrum promissum. 93 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>publici Germaniæ origo unde derivanda?</i> 112</p> <p>Jurisprudencia ex numis antiquis illustrata. 74 seq.</p> <p>Jus Naturæ metodo mathematica explicatum. 255 seq.</p> <p>Justitia in numis antiquis representata. 76</p> <p>Justitiæ distribuentis vera ratio explicata. 450 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>ex mente</i></p> <p><i>Peripateticorum explicatio.</i> 453 seq.</p> <p style="text-align: center;">K.</p> <p>K, litera, a Suecis pro C usurpata. 437</p> <p>Krügerus (Jo. Gottlob) laudatus. 461 seq.</p> <p style="text-align: center;">L.</p> <p>Labes quid propriè notet? 264</p>	<p>Laborare apud Silium quid notet? 377</p> <p>A Labris summis venire, formula explicata. 264 seq.</p> <p>Lactantii an sit liber de Mortibus persecutorum? 429</p> <p>Langius (Joach.) refutatus. 279 seq.</p> <p>Lapidina, vox, an singulari numero legatur? 265</p> <p>Lapidum ferax Suecia. 552</p> <p>Latici (Jo.) errores & scripta. 255</p> <p>Legationum, obedientiæ causæ Romanissimarum, historica descriptio. 416 seq.</p> <p>Legis naturæ generalia præcepta. 157. 159</p> <p>Legitimus idem quod usitatus. 377</p> <p>Leibnitii (G. G.) consilio, fodinas metallicas aquarum copia liberandi, laudata. 39</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>doctrina varie examinata.</i> 225 seq.</p> <p>De Leibnitio (G. G.) judicium. 185</p> <p>Leonis X, P. M. vita descripta. 197 seq.</p> <p>Lex quid? 268</p> <p>Libare idem quod leviter tangere. 377</p> <p>Libertas in quo consistat? 63.</p> <p style="padding-left: 40px;">151. 257. 548</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>ejus quot sint genera?</i></p> <p style="padding-left: 40px;">151 seq.</p> <p style="text-align: center;">Cccc 2</p> <p style="text-align: right;">Liber-</p>
--	---

I N D E X

Libertas hominis stabilita	155	Mannelli (<i>Amaretti</i>) <i>Chronicon editum.</i>	337
Lipsiæ ad sacra Lutheri redacta historia.	89 seq.	Materiam subtilissime esse dividuam, demonstratur.	462 seq.
Litera pro epitaphio usurpata.	378	Matrimoniorum veterum ritus.	84 seq.
Literatorum infelicium exempla.	349	Matrimonium vendibile quid? ejus ob impotentiam dissolutio defensa.	360 seq.
Livere, vox, de prunis usurpata.	378	S. Matthæi Capitulum Brunsvicense descriptum.	232 seq.
Logicæ definitio.	477	Medicæ Observationes collectæ.	454 seq.
<i>Compendium novum.</i>	540 seq.	Medici officium, medicamentorum omnium vim investigandi, descriptum.	116
Lotharingæ historia in nuce descripta.	40	Medicamentorum officinalium vires & usus.	117
Lutherus infami imagine debonestatus.	46	Meinersius (<i>Eduardus</i>) refutatus.	250 seq.
ejus vindiciæ & vita.	46 seq.	Melanchthon (<i>Phil.</i>) infami pictura debonestatus.	46
<i>Epistola edita.</i>	47	ejus vita & vita.	46 seq.
an aliquando opinionem de præsentia reali in S. Cæna foverit?	254	<i>Epistole tres editæ.</i>	47
M.		Meli (<i>Jo. Ant.</i>) vita & scripta.	340
Macrobius (<i>Aur. Ambr.</i>) unde ortus?	391	Memnonides aves an a Memnoniis diverse?	265
ejus nova editio.	ibid.	In Menagii (<i>Æg.</i>) <i>Origines lingue Gallicæ annotationes.</i>	428
Magi ex Oriente an vere Christum adoraverint?	429	Menstruum universale descriptum.	353
Malum an pertineat ad perfectionem mundi?	247		
in quo consistat?	269		
& bonum an distinguipossint?	475		
Mali origo unde?	189 seq.		
	273		

RERUM NOTABILIORUM.

Menstrui <i>universalis</i> , origo unde?	ibid.	Morborum <i>venereorum</i> causa qua?	402 seq.
Mensura <i>virium</i> <i>vivarum</i> a mensura <i>virium</i> <i>mortuorum</i> distinguenda.	465	Ex Morte an sit <i>judicium</i> de virtute <i>heroica</i> ferendum?	349
Merces <i>idem</i> quod <i>usura</i> .	378	Mortis <i>definitio</i> .	473
Merere <i>apud</i> <i>Flaccum</i> quid <i>notet</i> ?	ibid.	<i>metus</i> an sit <i>naturalis</i> ?	474
Milichus, <i>vox</i> , <i>Silio</i> <i>usurpata</i> .	ibid.	Mosaicæ <i>antiquitates</i> ex <i>Scriptura</i> & <i>explicata</i> .	97 seq.
Militaris <i>rei</i> <i>cura</i> <i>Principibus</i> <i>commendata</i> .	27	Mosis <i>nomen</i> quid <i>notet</i> ?	242
Mineralia <i>Sueciæ</i> <i>descripta</i> .	550 seq.	<i>cornua</i> quid <i>notent</i> ?	ibid.
Miræi (<i>Auberti</i>) <i>Diplomata</i> <i>Belgii</i> <i>continuata</i> .	229 seq.	<i>librorum</i> <i>autoritas</i> <i>pro-pugnata</i> .	243
Modus <i>Poetis</i> <i>idem</i> quod <i>finis</i> .	378	De <i>Münchhausen</i> (<i>Wilb. Ern.</i>) <i>laudatus</i> .	255 seq.
De <i>Monadibus</i> <i>Leibnitii</i> <i>judicium</i> .	187	Mundus an sit <i>machina</i> ?	187
Monaldi <i>Diarium</i> <i>editum</i> .	242	Mundi <i>creatio</i> <i>adversus</i> <i>Leibnitium</i> <i>asserta</i> .	185 seq.
Monetaria <i>res</i> <i>Cenomanensis</i> <i>antiqua</i> <i>illustrata</i> .	429	Münster, <i>Basilica</i> <i>cathedralis</i> <i>Argentoratensis</i> , <i>descripta</i> .	35 seq.
Monro (<i>Alex.</i>) <i>Tractatus</i> <i>duo</i> <i>denuo</i> <i>editi</i> .	209 seq.	Musea <i>Galliæ</i> & <i>Belgii</i> <i>præcipua</i> <i>enumerata</i> .	413
Montes <i>glaciales</i> <i>Tyrolenses</i> <i>descripti</i> .	264 seq.	Musica an <i>Seculo</i> <i>VI</i> in <i>Ecclesia</i> <i>fuerit</i> in <i>usu</i> ?	428
Morales <i>leges</i> & <i>doctrina</i> <i>Christi</i> <i>explicata</i> .	53 seq.		
Moralis <i>doctrina</i> <i>fata</i> <i>descripta</i> .	547	Natalis <i>dies</i> <i>multis</i> <i>fatalis</i> <i>aque</i> <i>ultimus</i> .	191 seq.
Morari <i>cum</i> <i>prepositione</i> <i>ab</i> <i>constructum</i> .	379	Natura quid sit?	473
Morbi <i>Polonici</i> <i>historia</i> .	455	Naturæ <i>lex</i> in quo <i>consistat</i> ?	157
Morbos <i>venereos</i> <i>curandi</i> <i>novæ</i> <i>methodus</i> .	402 seq.	<i>ejus</i> <i>præcipua</i> <i>fundamenta</i> .	159

I N D E X

Naturalistæ quibus argumentis oppugnandi? 67 seq.	Officia hominum varia explicata. 252
Necessitas quotuplex? 154	Opificum Collegia apud Germanos emendandi consilia. 114 seq.
Nequam idem quod despectus. 379	Opinionum in scientiis humanis tyrannis demonstrata. 104 seq.
Nexus idearum quotuplex? 544 seq.	Oratorix cum aliis scientiis nexus demonstratus. 218 seq. definitio. 219
Nicolii de gratia universali doctrina examinata. 123 seq.	Ordinis & confusiois idea quæ? 268
In Nomine alicujus aliquid facere, formula, quid notet? 102	De Orrery, Comitæ, vita & character. 388 seq.
Nunti, ad legationes, obedientix causa Romam missas, spectantes. 421	Ovatio an unquam curru sit peracta? 265 seq.
Suco - Gothici præcipui descripti. 434 seq.	Ovantes flamma apud Silium quid notent? 379
Gustavum Adolphum, Suec. Regem, referentes. 441	P.
Numismatum in Jurisprudencia usus. 74 seq.	De Palla, voce, observationes critica. 266
Numophylacia Suecix præcipua recensita. 442	De Pandectarum usu antiquo varia. 166. 169
O.	Pandectas ante Seculi XIII finem apud Pisanos fuisse in usu, demonstratur. 164 seq.
Oblatio, vox, quid notet? 265	Paracelsi patria quæ? 178
Obligatio quid sit? 155	Parietina, vox, an singulari numero legatur? 266
quotuplex? 156	Paulus cur nomen suum Epistole ad Hebræos non præfixerit? 152
Obnubo idem quod obnubilo. 379	D. Pauli Epistole integro Commentario illustrata. 148 seq.
Obverfor idem quod oberro. ibid.	Pente-
Occidere de lucernis usurpatum. ibid.	
Oeconomix studium Principibus commendatum. 23 seq.	

RERUM NOTABILIORUM.

Pentecostales antiquitates illustrata.	367	Phthisis, morbus, descriptus.	405
Perfectio in quo consistat?	268	ejus curanda methodus.	406
Perizonii (Jac.) quaedam Opuscula conjunctim edita.	243	Phyfica quaedam experimenta collecta.	355
vita.	243	De Phycis rebus, Scriptura S. contentis, judicium.	100
Orationes conjunctim edita.	244		seq.
Perlecto, verbum, Apulejo usurpatum.	379	Pictura infamis, Lutherum & Melanchthonem representans.	46
Perlibro, vox, quid notet?	266		seq.
Permittere, vox, quid proprie notet?	266	Pisanis quando primum innotuerint Pandecta?	164. 171
Perfii vita.	137	Pisanorum Episcoporum catalogus emendatior.	168
editiones nonnullae recensita.	ibid.	Pistoriensium rerum Commentarii editi.	241
Germanica versio.	ibid.	Pistoris (Simonis) vita.	92
Pertinentiarum nomen explicatum.	426	Plagiarium exemplum.	428
Petri Blesensis Epistola examinata.	170	Plutarchi de audiendis Poetis libellus Germanice versus.	132
Phalaridis aliquot Epistola Anglicè conversae.	390	Podagra unde oriatur?	32
Phellandrii historia naturalis descripta.	248	quo remedio tollenda?	32
in variis morbis usus.	248	ejus indoles & curatio.	407
	seq.		seq.
Philosophia antiquissima cum recentissima comparata.	432	Poenarum & premiorum ad legem factumque ratio demonstrata.	258
A Philosophia recentiori quid sit metuendum?	223	Poesis Graecorum & Romanorum satirica descripta.	132
Philosophiae verae ratio explicata.	461	Polonici regni varia vicissitudines descriptae.	232
Philosophorum nave descripti.	350	Polycarpi de praecipuis Christia-	nae

I N D E X

<i>na fidei capitibus doctrina exposita.</i>	327 seq.	Quietisticorum Auctorum Index.	130
Polycarpi vita.	528	R.	
Polytheismus refutatus.	272	R abies a morfu canis rabidi.	404 seq.
A Pontifice an ad Concilium Oecumenicum provocari pos- sit?	448 seq.	ejus cu- randa methodus.	405
Pontificum in subjugandis Regi- bus conatus descripti.	16	Ratio sufficiens an omnium effe- ctuum naturalium dari possit?	461
Porcia lex ex nummo antiquo illu- strata.	77	Reckenbergerus (Jo. Leonb.) modeste notatus.	499 seq.
Praelationis jus in venditione ex plicatum.	399 seq.	Reclamare quid proprie notet?	267
Principum felicibus quibus mi- seriis turbari possit?	348	Recoariensium aquarum mine- ralium usus & abusus.	246
Pronus, vbx, de currentibus usurpata.	380	Recondere idem quod rursus po- nere.	380
Prudentius quidam, Episcopus, detectus.	428	Recumbere apud Silium quid notet?	ibid.
Psalmorum aliquot poetica in- terpretatio Gallica.	20	Reducere de mente usurpatum.	ibid.
Pseudonymi varii detecti.	127 seq.	Referre labores, Silio quid notet?	ibid.
Puffendorffii (Sam.) Introductio Historiae continuata.	485	Reficere idem quod sanare.	ibid.
Pullare apud Silium quid notet?	380	Reformatio sacrorum an fuerit necessaria?	397
- De Punctis Hebraicis quid sen- tiendum?	522. seq.	Regiomontano (Jo.) inter pra- cipuos typographos locus tri- butus.	388
Purpuræ albæ confluentis ratio descripta.	457	Regnandi artis praecepta tradi- ta.	22
Q.		Reineke Vos, liber, unde dictus?	40 seq.
Q uærere de quo non liceat?	277	Reinhardus (Lawr.) laudatus.	269
Quatuorviratus an ab Ottone III in Germania sit institutus?	113	Rein-	

RERUM NOTABILIORUM.

Reinhardi (Laur.) in Eutropium merita. 270	Rigor a veteri & bodierna Ec- clesia alienus. 482 seq.
Religio interna quibus capitibus constet? 252	Rivaltii (Dav.) vita & scripta. 429
Religionis, homini accommoda- tissima, falsum systema pro- positum. 501 seq.	Romana Historia descripta. 197 Ecclesia an una creden- dorum normam praebeat? 394 seq.
De Religionis veritate an tan- tum ex N. Test. sit judican- dum? 396	Rostra vetera descripta. 271
Remolior, vox, quid notet? 267	Russicae Historiae fontes præci- pui. 235 seq.
Remy (Ant.) notatus. 149	Ruth Liber Latine versus & il- lustratus. 532 seq.
Renidens, vox, de vultu torvo usurpata. 381	S.
Renidere apud Horatium quid notet? ibid.	Sabaudicæ curiæ cum Romana. contraversia. 49 seq.
Repetere apud Ovidium quid notet? ibid.	Sal terra quid notet? 248
Resalutare idem quod iterum salutare. ibid.	Saligii (Christ. Aug.) vita & scripta. 525
Resonare idem quod facere re- sonare. ibid.	Sanguinis, per venæsectionem e- missi, varii colores. 203 mittendi ratio præscripta. 203 seq.
Respiro, quid proprie notet? 267	Saponis in calculi vesicae curan- do usus. 208 seq.
Retractare idem quod reficere. 381	Satira quid sit? 137
Retractus jus explicatum. 399 seq.	Satirica Græcorum & Romano- rum poësis descripta. 132 seq.
Revelationis sacrae veritas de- monstrata. 64 seq.	De Satiricis Romanorum Poëtis judicium. 136
Revolvere, quid proprie notet? 268	Saxoniarum Comitum Palatinorum origo & series. 341 seq.
Rhodonearum Curvarum de- scriptio. 179 seq.	Scholarum apud Ebræos ratio descripta. 430
Riedlini Cura medica sub alieno titulo iterum edita. 119	Daniae catalogus 430 seq. Schulzii

Dddd

I N D E X

Schulzii (Ja. Henr.) in Lexicon	Exod. X, 8.	288
<i>medicium Blancardi merita.</i>	XII.	195
350 seq.	14.	14
Scientia & inscitia in doctrina	40.	ibid.
<i>moralis explicata.</i>	277	XX, 11.
Scriptura S. in rebus physicis	XXX, 22-33.	98
<i>num subtilitatem sectetur?</i>	Num. 1, 7.	534
101	IV, 19.	288
<i>an unicam de re-</i>	X, 14.	534
<i>ligionis veritate judicandi</i>	XII, 1.	13
<i>normam praebeat?</i>	3.	242
<i>ejus divinitas de-</i>	XXVI, 59.	14
<i>monstrata.</i>	235 seq.	Deut. XIV, 22.
<i>locas quadam</i>	XXV, 9.	286
<i>explicata aut illustrata:</i>	XXXII, 26.	494
<i>Gen. 1, 1-3.</i>	245	XXXIII, 5.
27.	54	287
37.	8	244
<i>II, 1.</i>	ibid.	Jos. XI.
4.	533	XXIV, 2.
<i>IV, 7.</i>	524	26.
<i>VIII, 21.</i>	245	Judic. XIII, 8.
<i>XI, 12.</i>	195	XIX, 18.
<i>XII, 20.</i>	11	XX, 16.
<i>XIII, 2.</i>	ibid.	Ruth I, 9.
12.	ibid.	13, 14.
<i>XIV, 14.</i>	10	II, 20, 21.
<i>XV, 13.</i>	14	III, 1.
<i>XXIV, 2.</i>	11	6-8.
50.	ibid.	13-15.
<i>XXV, 7, 8.</i>	12	IV, 21.
<i>XXIX, 27.</i>	ibid.	1 Sam. IX, 18.
<i>XXXVIII, 24.</i>	491	2 Sam. I, 21.
<i>XXXIX, 1.</i>	12	1 Reg. II, 20.
<i>Exod. II, 1, 2.</i>	ibid.	VI, 1.
<i>VN, 22.</i>	13	XII, 9.
		1 Par. I,
		II, 10.
		534
		1 Par.

RERUM NOTABILIORUM.

1 Par. VI, 1.	14	<i>Jer. XXXV.</i>	288
16.	ibid.	<i>XXXVIII, 5.</i>	287
18.	ibid.	<i>LI, 7.</i>	245
22.	ibid.	<i>Ezech. VI, 18.</i>	287
XXIII, 12, 13.	ibid.	<i>XVI, 31.</i>	ibid.
<i>Job. XXXI, 10.</i>	45	<i>Dan. II, 34.</i>	287
<i>Pf. I.</i>	20	<i>VII, 7.</i>	243
<i>XII, 6.</i>	248	24.	ibid.
<i>XIX, 1 seq.</i>	10	<i>VIII, 3.</i>	ibid.
<i>XLV, 3.</i>	246	6.	242
<i>XLIX, 20.</i>	279	20.	ibid.
<i>LXIII, 2.</i>	212	<i>Hof. X, 4.</i>	287
<i>XCIV.</i>	20	<i>Nab. III, 4.</i>	245
8 seq.	61	<i>Sirac. XX, 3.</i>	361
<i>XCVI, 12.</i>	287	<i>XXIV, 1.</i>	246
<i>CX.</i>	20	17, 18.	ibid.
<i>CXV.</i>	ibid.	22.	ibid.
<i>CXIX.</i>	ibid.	40.	ibid.
<i>CXXVII.</i>	ibid.	<i>2 Macc. VII, 1 seq.</i>	159
<i>CXXXVI, 15.</i>	286	<i>Matth. III.</i>	102
<i>CLIII.</i>	20	<i>V.</i>	247
<i>Prov. I-IV.</i>	ibid.	4.	248
<i>XXXI, 26.</i>	235	13.	ibid.
<i>Ecclef. VII, 21.</i>	54	48.	55
<i>XII, 7.</i>	517	<i>VI.</i>	247
<i>Cont. I, 16.</i>	248	<i>VII.</i>	ibid.
<i>IV, 7.</i>	ibid.	<i>XIII, 23.</i>	499
15.	ibid.	<i>XX, 5.</i>	140
<i>Ef. IX, 1-3.</i>	98	<i>XXV, 11, 12.</i>	279
6.	ibid.	<i>XXVI, 31.</i>	128
<i>XX, 4.</i>	287	<i>XXVIII.</i>	102
<i>XLIII, 27.</i>	10	7-10.	138. 139. 141
<i>LXI, 1-3.</i>	98	16.	138
<i>LXVI, 24.</i>	279	17.	139
<i>Jer. XV, 23.</i>	126	<i>Marc. I, 23-29.</i>	244
<i>XXXI, 31 seq.</i>	55	<i>IX, 44.</i>	279
		<i>Cccc 2</i>	<i>Marc.</i>

I N D E X

<i>Marc. X, 6.</i>	254	<i>Act. VII, 22.</i>	13
<i>XVI, 5.</i>	141	51.	28*
<i>Luc. II, 41.</i>	140	<i>XIII, 48.</i>	285
<i>III, 23.</i>	196	<i>XV, 11.</i>	56
<i>IV, 22.</i>	246	<i>XVII, 34 seq.</i>	67.
<i>V, 1-11.</i>	244	<i>XX, 6, 7.</i>	367
<i>X, 20.</i>	285	<i>Rom. I, 17.</i>	151
<i>XVI, 26.</i>	279	19, 20.	61
<i>XXIV, 3, 4.</i>	141	22.	247
25.	244	<i>III, 22.</i>	151
26.	499	23.	57
33.	138	28.	151
34.	142	<i>V, 12.</i>	57
35.	139	<i>VII, 5.</i>	549
<i>Jo. III, 3, 4.</i>	499	15.	188
5.	239. 499	19.	55. 188. 549
6-10.	499	20.	55
<i>IV, 5.</i>	245	23.	188. 549
14.	ibid.	<i>VIII, 3.</i>	255
26.	246	19.	253. 255
45.	140	28-30.	285
<i>V, 39.</i>	244	<i>IX, 6.</i>	ibid.
46, 47.	ibid.	8.	ibid.
<i>VII, 38.</i>	245	11.	ibid.
<i>VIII, 25.</i>	246	13.	ibid.
<i>XII, 20.</i>	140	<i>X, 4.</i>	56
<i>XIV, 23.</i>	55	12.	151
<i>XVI, 2.</i>	359	<i>XI, 2.</i>	285
4.	ibid.	5.	238. 285
<i>XVII, 9.</i>	238	6.	238
<i>XIX, 34, 35.</i>	246	7.	285
<i>XX, 24.</i>	141	<i>1 Cor. I, 12-14.</i>	245
<i>XXI, 2.</i>	139	17.	69
14.	140	21.	64
<i>Act. I, 11.</i>	ibid.	<i>II, 4.</i>	69
<i>IV, 12.</i>	359	<i>IV, 1.</i>	245
			1 Cor.

RERUM NOTABILIORUM.

1 Cor. IV, 4.	154	2 Pet. I, 5.	55
V, 7, 8.	366	III, 9.	255
VII, 1 seq.	151	1 Jo. III, 22.	55
XII, 29.	499	6.	ibid.
XIII, 5.	227	V, 6.	246
XV, 6.	139. 141	9.	ibid.
23.	239	Ebr. XI, 6.	508
XVI, 20.	367	23.	12
2 Cor. I, 22.	52	XII, 1.	55
V, 16.	499	14.	ibid.
17.	254. 499	Jac. III, 2.	54
Gal. II, 14.	151	Apoc. II, 5.	55
III, 17.	195	13.	247
VI, 15.	254	26, 27.	100
Eph. I, 4-6.	285	III, 5.	285
II, 10.	254	14.	255
IV, 11-13.	56	20.	281
35.	55	XVII, 12.	243
22, 23.	54	14.	ibid.
24.	54. 254	XVIII, 3.	245
V, 15.	55	XX, 10.	279
VI, 16.	500	14, 15.	ibid.
Phil. IV, 3.	285	XXI, 23.	517
Col. I, 15.	254	XXII, 15.	279
III, 9, 10.	35	Senium idem quod ruina.	381
1 Theff. IV, 1-10.	55	Sichemum urbs cur Sichar vocetur?	245
1 Tim. II, 4.	255	Silii locus emendatus.	376
III, 2.	151	De Simonis (Jo.) Arcano formarum judicium.	524
15.	236	Simplicitatis docta ratio explicata.	59 seq.
2 Tim. I, 9.	285	Sincerus idem quod illesus.	382
II, 13.	156	Sinus, vox, de intimis terrae recessibus usurpata.	ibid.
Tit. III, 5.	499	Eee e	Sonare
1 Pet. I, 17.	55		
23.	499		
II, 2.	ibid.		

I N D E X

Sonare <i>idem</i> quod clamare. 382	Suionici regni Episcoporum ca- tholica jura descripta. 260
Sponfiones num sint licita? 114	seq.
Statuum Imperii nota caracte- ristica qua? 42	Superinstrepto, vox Silio usur- pata. 384
Stellatus apud Silium quid no- tet? 382	Supprimere <i>idem</i> quod submit- tere. ibid.
De Stephens (Joanna) methodo curandi calculum judicium. 208 seq.	Syllogismorum doctrina expli- cata. 545 seq.
Stromeri (Henrici) vita. 93	Synagogæ an fuerint Hierosoly- mis? 428
Struvii (Burch. Gottb.) liber pro- missus. ibid.	T.
Stupere cum Accusativo junctum. 382	T auram tollere, proverbii, origo. 268
Subducere <i>idem</i> quod sursum ducere. ibid.	Teisterbant Comitatus Historia descripta. 115
Suberigo apud Silium quid no- tet? 268	Tenediorum reipublica antiqui- tates illustrata. 130 seq.
Submittere <i>idem</i> quod sursum mittere. 383	N. Testamenti veritas & divi- na origo demonstrata. 527 seq.
Subsido apud Ovidium quid no- tet? ibid.	Tetzeli fata in urbe Lipsiensi descripta. 91
Successionum ab intestato ma- teria ex legibus Veronensibus illustrata. 200 seq.	Themis in numis antiquis re- presentata. 76
Sueciæ mineralia descripta. 550 seq.	De Thermometris observationes. 469
Suecorum in Græcas literas me- rita. 272 seq.	Thoracicum ductum investigan- di methodi præcipua. 456. 458
Sueo Gothicorum Regum histo- ria ex numis illustrata. 434 seq.	methodus nova. 459
Suionici regni hierarchia qua? 260	Tonare, verbi, constructio apud Senecam. 384
	Tormentis an recte exquiratur veritas? 30
	Della

RERUM NOTABILIORUM.

Delli Tofa (<i>Simonis</i>) <i>Chronicon editum.</i>	338	Veritas <i>metaphysica in mundo stabilita.</i>	543 seq.
Trabeatæ <i>Comædia quæ fuerint?</i>	384	Veritatis <i>patrocinium ab omnibus suscipiendum.</i>	127
Transactio <i>an valeat de testamento, non inspectis ejus tabulis?</i>	81 seq.	<i>duplex criterium descriptum.</i>	478
Trithemii (<i>Jo.</i>) <i>Epistola quædam edita.</i>	354	Veronensium <i>judiciorum civilium ordo descriptus.</i>	24 seq.
Tuscanici <i>ordinis in Architectura ratio quæ?</i>	234 seq.	<i>leges de successoribus ab intestato explicatæ.</i>	200 seq.
Typographicæ <i>artis incunabula descripta.</i>	385 seq.	Versus <i>apud Silium quid notet?</i>	384
<i>inventores qui?</i>	386	Vicariorum <i>Germania origo & progressus.</i>	112 seq.
Tyrolensis <i>terra historia naturalis illustrata.</i>	263 seq.	Virgilio <i>Bucolica quem in finem scripta?</i>	19
<i>montes glaciales descripti.</i>	264 seq.	<i>de his judicium.</i>	18 seq.
V.		Virginiæ <i>pudicitia nihil sanctius Romanis.</i>	83
Vacuum <i>an detur in corporibus?</i>	463	Virium <i>summa ante ac post percussionem equalis.</i>	465
Valturius (<i>Rob.</i>) <i>compilator Ammiani Marcellini.</i>	428	Vis <i>attractiva demonstrata.</i>	468
Venefectio <i>quomodo instituitur?</i>	202 seq.	Vitiatus <i>idem quod infectus.</i>	384
<i>quibus in morbis commendanda?</i>	204 seq.	Ulcera <i>cum carie ossium quomodo tollenda?</i>	247
Venalitium, <i>vox, quid notet?</i>	268 seq.	Unctionis <i>in confirmatione ecclesiastica usus.</i>	52 seq.
Venatoria <i>res Germanorum illustrata.</i>	422 seq.	De <i>Unctione sacra sententia Moysi & Esaiæ comparata.</i>	97 seq.
Veneficii, <i>ab impubere commissi, pena.</i>	73	In <i>Unigenitus Constitutionem Annotationes edita.</i>	356
		Eee e 2	Urbes

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

<p>Urbes Germaniæ plurimæ unde orta? 82</p> <p style="text-align: center;">W.</p> <p>Wolffianæ Philosophiæ cum Platonica hæmonia demonstrata. 432</p> <p>De Wolffiana Philosophia iudicium. 249</p>	<p>Wolffii (Christiani) sententiæ variè examinatæ. 226 seq.</p> <p style="text-align: center;">X.</p> <p>Ximenii Cardinalis vita descripta. 198</p> <p style="text-align: center;">Z.</p> <p>Zimmermanni (Jo. Liborii) vita. 366</p>
--	--

Potiora operarum errata sic Lector corrigat: Pag 108 lin. 7 pro *historiarum leg. historiam*; pag 110 lin. 4 pro *argumento* l. *argumento*; pag. 146 lin. ult. pro *cho* l. *hoc*; pag. 175 lin. 9 pro *opuculo* l. *opusculo*; pag. 195 lin. ult. pro *eleucidarum* l. *Seleucidarum*; pag 207 lin. 6 pro *infectione* l. *injectione*; & pag. 499 lin. 11 pro *Buxtorffiana* l. *Buxtorffiane*.

